

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TDA-TÜRK DÜNYASI EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

SESLER DERGİSİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME
(ÇAĞDAŞ MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRK EDEBİYATI)

DOKTORA TEZİ

Ertuğrul KARAKUŞ

Danışman: Doç. Dr. Mehmet TEMİZKAN

İZMİR-2013

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum "Sesler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme (Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı)" adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Ertuğrul KARAKUŞ

İmza

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Ertuğrul Karakuş
Numarası : 92090004724
Anabilim Dalı : TDA-Türk Dünyası Edebiyatları
Tez Başlığı (Türkçe) : Sesler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme
Tez Başlığı (İngilizce) : A Study on The Journal of "Sesler"

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı (Danışman)

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Metin EKİCİ
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Ali EROL
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Yard. Doç. Dr. Sabahattin ÇAĞIN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yard. Doç. Dr. Rabia UÇKUN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Mehmet TEMİZKAN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Tez savunması sonucunda öğrenci;

- Başarılı bulunmuştur.
 Başarısız bulunmuştur.
 Tezinde Düzeltme Yapması Gerekmetedir.

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Doktora programlarında düzeltme alan öğrencinin 6 (altı) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
ÖN SÖZ.....	X
GİRİŞ	1
MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRKLERİ	1
G.1.GENEL BİLGİLER.....	1
G.1.1.Balkanlar	1
G.1.2.Makedonya	2
G.1.3.Kosova.....	4
G.1.4.Makedonya ve Kosova Türk Tarihi.....	5
G.1.4.1.Osmanlı Devleti Öncesi Dönem	6
G.1.4.2.Osmanlı Devleti Dönemi	7
G.1.4.3.Osmanlı Devleti Sonrası Dönem	11
G.2. MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRKLERİNİN EDEBİYATI	19
G.2.1.Osmanlı Devleti Döneminde Makedonya ve Kosova’da Türk Edebiyatı .	19
G.2.2. Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı	22
G.2.2.1.Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının Gecikme Sebepleri	23
G.2.2.2.Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının Kaynakları..	24
G.3.MAKEDONYA VE KOSOVA’DA TÜRKÇE BASIN	36
G.4.ARAŞTIRMA VE İNCELEME YÖNTEMİ HAKKINDA.....	50
I. BÖLÜM	52
SESLER DERGİSİ	52
I.1.Sesler Dergisinin Şekil Özellikleri.....	53
I.2.Sesler Dergisinin Genel Muhteva Özellikleri	55
I.3.Sesler Dergisinin Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatındaki Yerine İlişkin Yapılan Değerlendirmeler	68
I.4.Sesler Dergisinde Genç Yeteneklere Yer Verme Politikası.....	79
II. BÖLÜM	100
SESLER DERGİSİNDE YAYIMLANAN ŞİİRLERİN İNCELENMESİ	100
II.1.Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Şiir Türünün Gelişmesi.....	100
II.2.Şiirlerdeki Belirgin Şekil Özellikleri	105

II.3.Şiirlerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri.....	117
II.4.Şiirlerde İşlenen Belli Başlı Konular.....	142
II.4.1.Ferdî Konular.....	142
II.4.1.1.Aşk.....	142
II.4.1.2.Çocuk ve Çocukluk.....	151
II.4.1.3.Sevgi.....	159
II.4.1.4.Şiir.....	162
II.4.1.5.Tabiat.....	165
II.4.2.Sosyal Konular.....	177
II.4.2.1.Atatürk.....	177
II.4.2.2.Din.....	182
II.4.2.3.İnsan.....	185
II.4.2.4.Millî Duygular ve Kimlik Sorunu.....	192
II.4.2.5.Savaş ve Barış.....	206
II.4.2.6.Tanınmış Şahsiyetler.....	213
II.4.2.7.Toplumsal Eleştiri.....	217
II.4.2.8.Vatan Sevgisi, Devrim, Partizan Ruhu ve Tito.....	226
III.BÖLÜM.....	242
SESLER DERGİSİNDE YAYIMLANAN HİKÂYELERİN İNCELENMESİ	242
III.1.Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Hikâye Türünün Gelişmesi.....	242
III.2.Hikâyelerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri.....	245
III.3. Hikâyelerde İşlenen Belli Başlı Konular.....	277
III.3.1.Çocuk ve Çocukluk.....	278
III.3.2.Din.....	288
III.3.3.İnsan ve Toplumsal Meseleler.....	298
III.3.4.Millî Kimlik Sorunu ve Göç.....	326
III.3.5.Savaş, Partizanlık, Devrimcilik, Yurt Sevgisi.....	342
III.4.Hikâyelerde Mekân.....	358
III.4.1.Açık Mekânlar.....	358
III.4.1.1.Şehirler.....	359

III.4.1.1.1.Üsküp	359
III.4.1.2.2.Prizren	362
III.4.1.2.3.Muhtelif Şehirler	363
III.4.1.2.4.İsmi Belirtilmeyen Şehirler, Mahalleler ve Sokaklar	365
III.4.1.2.Köyler	367
III.4.1.3.Muhtelif Açık Mekânlar	370
III.4.2.Kapalı Mekânlar	373
III.4.2.1.Evler	373
III.4.2.2.Muhtelif Kapalı Mekânlar	376
III.5.Hikâyelerde Zaman	378
III.5.1.Nesnel Zaman	378
III.5.1.1.II. Dünya Savaşı Yılları	378
III.5.1.2.II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem	379
III.5.1.2.Nesnel Zamanı Belli Olmayan Hikâyeler	382
III.5.2.Vak'a Zamanı	382
III.5.2.1.Mevsimler	383
III.5.2.1.1.İlkbahar	383
III.5.2.1.2.Yaz	385
III.5.2.1.3.Sonbahar	386
III.5.2.1.4.Kış	387
III.5.2.2.Muhtelif Vak'a Zamanları	388
IV. BÖLÜM	391
SESLER DERGİSİ BİBLİYOGRAFYASI	391
IV.1.1-100 Arası Sayılar	392
IV.1.1.Toplumsal-Siyasi Konular Üzerinde Yazılmış Yazılar	392
IV.1.2.Şiirler	397
IV.1.3.Hikâyeler	435
IV.1.4.Romanlardan Parçalar	444
IV.1.5.Dramlar	445
IV.1.6.Deneme, Eleştiri ve Diğer Aydınlatıcı Yazılar	447

IV.1.7.Folklor	467
IV.2.101-200 Arası Sayılar	470
IV.2.1. Toplumsal-Siyasi Konular Üzerinde Yazılmış Yazılar.....	470
IV.2.2. Şiir	480
IV.2.3. Öykü	519
IV.2.4. Roman	526
IV.2.5. Dram.....	527
IV.2.6. Deneme, Eleştiri ve Diğer Aydınlatıcı Yazılar	528
IV.2.7. Folklor	547
IV.3.201-211 Arası Sayılar	549
IV.3.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar	549
IV.3.2. Öyküler.....	550
IV.3.3. Şiirler	552
IV.3.4. Romanlardan Bölümler	555
IV.3.5. Tiyatro Yazıları	555
IV.3.6. Deneme, Eleştiri, Değınme ve Diğer Yazın Türleri.....	555
IV.3.7. Tarihî Yazılar	557
IV.3.8. Folklor Yazıları	557
IV.3.9. Diğer Yazılar	558
IV.4.212-221 Arası Sayılar	558
IV.4.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar	558
IV.4.2. Öyküler.....	559
IV.4.3. Şiirler	560
IV.4.4. Tiyatro Yazıları	567
IV.4.5. Tarih Yazıları	567
IV.4.6. Folklor Yazıları	567
IV.4.7. Dil Yazıları	568
IV.4.8. Söyleşiler	568
IV.4.9. Sinema Yazıları	568
IV.4.10. Deneme, Eleştiri, Değınme ve Diğer Yazın Türleri.....	568
IV.4.11. Diğer Yazılar	570

IV.5.222-231 Arası Sayılar	570
IV.5.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar	570
IV.5.2. Öyküler	571
IV.5.3. Şiirler	572
IV.5.4. Dram Yazıları	575
IV.5.5. Halk Yaratıcılığı Yazıları	575
IV.5.6. Romanlardan Bölümler	575
IV.5.7. Dil Yazıları	575
IV.5.8. Deneme, Eleştiri, Değınme ve Diğer Yazın Türleri.....	576
IV.6.232-331 Arası Sayılar	578
IV.6.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar	578
IV.6.2. Şiirler	580
IV.6.3. Hikâyeler	613
IV.6.4. Tiyatro Yazıları	619
IV.6.5. Tarih Yazıları	620
IV.6.6. Halk Bilimi-Halk Edebiyatı Yazıları.....	622
IV.6.7. Dil ve Dil Öğretimi Yazıları.....	624
IV.6.8. Söyleşiler	625
IV.6.9. Sinema Yazıları	626
IV.6.10. Deneme, Eleştiri, Değınme ve Diğer Yazın Türleri.....	626
IV.6.11. Romandan Bölüm.....	639
IV.6.12. Diğer Yazılar	639
SONUÇ.....	640
KAYNAKLAR	648
ÖZ GEÇMİŞ.....	661
ÖZET.....	662
ABSTRACT.....	663

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
agt.	: Adı geçen tez
agy.	: Adı geçen yayın
bk.	: Bakınız
b.t.	: Bilinmeyen tarih
C	: Cilt
ev.	: Çeviren
drl.	: Derleyen
haz.	: Hazırlayan
MÖ	: Milattan önce
S	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TT	: Türkiye Türkçesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
Yay.	: Yayını, yayınları
yy.	: Yüzyıl
yyy.	: Yayın yeri yok

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldan başlayarak Balkanlardan çekilmesinin ardından, bu bölgede birçok ulus devlet kurulmuştur. Bu sürecin, kurulan devletlerin de kendi içerisinde bölünmesiyle hâlen devam ettiği görülmektedir. Bunun en güzel örneğini 2008 yılında yılında Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Kosova'da görebiliriz.

Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmek zorunda kalmasının ardından, bu bölgede kurulan yeni devletler içerisinde ciddi sayılarda bir Türk nüfusu da kalmıştır. Ama bu Türk nüfusu, Balkanların genelinde yüzyıllardır “çoğunlukta” ve “hâkim” konumda iken, yeni düzende “azınlık” durumuna düşmüştür. Gerek 19. yüzyılda başlayan ve çok sancılı bir şekilde süren göç sürecinde yaşanan acı olaylar, gerekse yeni kurulan yönetimlerin Türk nüfusa yönelik baskı ve yıldırma politikaları, Balkan Türklerinin zihin ve ruh dünyalarında unutulmaz sarsıntıların yaşanmasına neden olmuştur. Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkler de bu sarsıntıları en derinden yaşayanlardandır.

Sırp-Hırvat ve Sloven Krallığı (1918-1929) zamanında Makedonya ve Kosova bölgelerinde yaşayan Türkler, büyük sıkıntılar çekmiştir. Bu sıkıntıların belki de en önemlisini, özel olarak ana dili genel olarak da Türk kimliği üzerine yapılan baskılar oluşturmuştur. Bu krallığın dağılıp Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, çok uluslu bir yapıya sahip olan bölgede bütün uluslarda “eşit hak” beklentisi ortaya çıkmıştır. Şüphesiz ki bu beklentilerin en büyüklerinden birisi de, millî kimlikle yakından ilgili olan “ana dili”yle ilgilidir. Yugoslavya yönetimi tarafından bu beklentilerin, çeşitli sınırlandırmalar dâhilinde olsa da, karşılandığını söyleyebiliriz.

Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkler için, Yugoslavya döneminde verilen hakların belki de en önemlisini Türkçe gazete ve dergiler oluşturmaktadır. “Birlik” gazetesi, “Sevinç” ve “Tomurcuk” çocuk dergilerinin yayımlanması bu açıdan önemli adımlardır. Ancak 1965 yılında “Sesler” dergisinin yayımlanması, Makedonya ve Kosova Türklerinin Türkçe mücadelesinde ve yetişkinlere yönelik edebiyatında bir dönüm noktası olmuştur. “Sesler” dergisinde; şiir ve hikâye gibi edebî türlerin yanında, dil araştırmalarından tarih ve sanat araştırmalarına kadar çok geniş bir yelpazede yazılar

yer almıştır. Ayrıca dergide, Makedonya ve Kosova bölgelerinde yaşayan Türklerin folklorü üzerine yapılan derleme ve değerlendirme çalışmaları da önemli bir yer tutmuştur. Değişik zamanlarda ve yerlerde, dergide yayımlanan edebî tenkit yazıları, halk edebiyatı ürünleri ve tiyatro yazıları gibi bazı konularda, sınırlı da olsa, değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Ancak; derginin tamamını kapsayan bir çalışma yapılmamıştır. Bu dergide yer alan ve Makedonya ve Kosova Türklerinin bu topraklarda oluşturduğu edebî üreticiliğin en önemli göstergeleri diyebileceğimiz “şiiir” ve “hikâye” üzerinde de kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple bu edebî türleri de çalışmamıza dâhil etmekte fayda gördük. Üsküp’te 1965-2001 yılları arasında yaklaşık 36 yıl boyunca yayımlanan “Sesler” dergisindeki Makedonya ve Kosova Türkleri tarafından yazılan şiiir ve hikâye incelemeleri çalışmamızın önemli bir kısmını oluşturmuştur.

“Makedonya ve Kosova Türkleri”nin genel olarak değerlendirildiği “Giriş” bölümünde öncelikle, Balkanlar ve Makedonya-Kosova hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra; Balkanlarda Makedonya ve Kosova Türklerinin varlığı tarihî süreç içerisinde değerlendirilmiştir. Ayrıca; Osmanlı Devleti döneminde Balkanlarda üretilen Türk edebiyatı ile Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı genel özellikleriyle ele alınmıştır. Bu bölümde; Makedonya ve Kosova bölgelerinde Türkçe basın-yayın faaliyetleri de değerlendirilmiştir. “Giriş” bölümünde son olarak da araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir.

“Sesler Dergisi” adını taşıyan Birinci Bölüm’de öncelikle; “Sesler” dergisinin genel “şekil” ve “muhteva” özellikleri üzerinde durulmuştur. “Sesler” dergisinin, Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatındaki yerine ilişkin yapılan değerlendirmelere de yer verilmiştir. Ayrıca; dergide ortaya konan şair ve yazar yetiştirme politikası da değerlendirilmiştir.

“Sesler Dergisinde Yayımlanan Şiiirlerin İncelenmesi” adlı İkinci Bölüm’de, öncelikle Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında şiiir türünün gelişimiyle ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra; şiiirlerin genel şekil özellikleri, öne çıkan dil ve üslup özellikleriyle birlikte şiiirlerde işlenen konular ele alınmıştır.

“Sesler Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerin İncelenmesi” adlı Üçüncü Bölüm’de de, öncelikle Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında hikâye türünün

gelişimiyle ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra da hikâyelerin öne çıkan dil ve üslup özellikleriyle birlikte hikâyelerde işlenen konular ele alınmıştır. Ayrıca; bu bölümde hikâyelerde mekân ve zaman unsuru da değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın “Sesler Dergisinin Bibliyografyası” bölümünde de, derginin şimdiye kadar bölümler hâlinde yapılan ve değişik sayılarda yer alan bibliyografyaları bir araya getirilerek düzenlenmiş, ayrıca şimdiye kadar üzerinde çalışma yapılmayan sayılarının da bibliyografyası çıkartılmıştır.

Çalışmamızın yukarıda sayılan bölümlerinde yapılan inceleme ve tespitlerimiz de “Sonuç” bölümünde değerlendirilmiştir.

Tez çalışmam sırasında çeşitli şekillerde yardımlarını gördüğüm, Gazi Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir HAYBER ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÖZBAY’a; Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları Fahri KAYA, İlhami EMİN, Avni ENGÜLLÜ, Suat ENGÜLLÜ, Zeynel BEKSAÇ, Ethem BAYMAK, Osman BAYMAK, Agim RİFAT YEŞEREN, Nuhi MAZREK, Mürteza BÜŞRA, Taner GÜÇLÜTÜRK, Leyla ŞERİF EMİN ve Rifat EMİN’e; Üsküp Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Müdürü Tayfun KALKAN ve Merkez çalışanlarına; Köprü Derneği, Ensar Vakfı ve MATÜSİTEB sorumlularına; Tefeyyüz İlköğretim Okulu Müdürü Gönül BAYRAKTAR ve Öğretmen Münevver KUBUR’a; Kalkandelen Üniversitesinden Adnan İSMAILİ’ye; özellikle de tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet TEMİZKAN’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ertuğrul KARAKUŞ

İzmir 2013

GİRİŞ

MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRKLERİ

G.1.GENEL BİLGİLER

Tarihin bilinen en eski devirlerinden bu yana milletler kendi devletlerini ve bu devletlerin egemenliği altında kendi uygarlıklarını kurmuşlardır. Türkler de bilinen tarihî süreç içerisinde en çok devlet ve uygarlık kuran milletlerdendir. Genel olarak hareketli bir tarihî seyre sahip olan Türk tarihi, coğrafi olarak da kıtalar arası bir özelliğe sahiptir. Orta Asya'dan başlayarak Ortadoğu, Anadolu, Balkanlar bölgelerine yayılan Türkler, bu bölgelerde, yoğun bir siyasi, ekonomik, kültürel faaliyetler bütünü gerçekleştirmişlerdir. Bu faaliyetler sonucunda bu bölgelerin beşerî ve kültürel yapısında kalıcı değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle Anadolu ve Balkanlar, bin yıla yakın bir dönemini, Türklerin vesile olduğu yoğun bir kültür etkileşimiyle geçirmiştir. Osmanlı Devleti döneminde yoğunlaşan bu etkileşim, yüzyıllar boyunca Anadolu ve Balkanlardaki toplulukların bir arada yaşamasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin duraksama ve yıkılmasıyla eski etkisini yitirmiş gibi görünse de bu etkileşim, yüzyılların verdiği bir güçle hâlen canlılığını koruyabilmektedir.

G.1.1.Balkanlar

Aynı zamanda “Güneydoğu Avrupa” olarak da adlandırılan bölgeye, Türkler tarafından “sık ormanlarla kaplı sıra dağ ya da çalılıklarla kaplı engebeli arazi” anlamlarına gelen “Balkan” adı verilmiştir. Doğusunda Adalar (Ege) Denizi, Marmara Denizi ve Karadeniz; güneyinde Akdeniz; batısında Adriyatik Denizi bulunan Balkanların kuzey sınırıyla ilgili tartışmalı görüşler olsa da “Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki Hıristiyan dünyası ile çizdiği sınır” görüşü en geçerli ayırım olarak kabul edilmektedir.¹

Balkanlar; Arnavutluk, Makedonya, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ, Bosna ve Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Romanya ve Türkiye

¹ Ramazan Özey, “Balkanların Coğrafi Yapısı”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Dr.) **Balkanlar El Kitabı**, C: I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 13.

Cumhuriyeti'nin Avrupa kesimini içine alan bir bölgedir.² 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte bu listeye "Kosova" adı da eklenmektedir.

Önemli doğal zenginliklere, siyasi ve stratejik konuma sahip olan Balkanlarda; Avrupa'dan Anadolu, Yakın Doğu, Akdeniz ve diğer yerlere uzanan yollar kesişmektedir. Bunun için bu yarımadaya sahip olma mücadeleleri, tarih boyunca pek çok savaşa sebep olmuştur.³

G.1.2.Makedonya

Çalışmamız kapsamındaki Makedonya, Balkanlarda merkezî konumda olan bir ülkedir. Makedonya'nın doğusunda Bulgaristan, batısında Arnavutluk, kuzeyinde Kosova ve Sırbistan, güneyinde ise Yunanistan vardır. Birleşmiş Milletler tarafından 1993 yılında tanınmıştır.

HARİTA 1. MAKEDONYA'NIN BALKAN YARIMADASI İÇERİSİNDEKİ KONUMU⁴

Yunanistan'ın itirazı üzerine Birleşmiş Milletler tarafından "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti" adıyla tanınmakta olan Makedonya'nın ülke olarak kimlik bilgilerini şu şekilde verebiliriz:

² Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü (Makedonya, Hırvatistan, Osmanlı Öncesi Balkan Müslümanlığı)*, C: I, Logos-A Yayınları, Üsküp 2010, s. 17.

³ Age, s. 17-18.

⁴ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova> (ET: 31.12.2011)

Resmî Adı:	Makedonya Cumhuriyeti (Republika Makedonija)
Hükümet Biçimi:	Parleментар Demokراسi
Anayasa Tarihi:	17 Kasım 1991
Bağımsızlık Günü:	8 Eylül 1991
Başkenti:	Üsküp (Skopje)
Nüfus:	2.094.547 (2002)
Nüfusun Etnik Dağılımı:	Makedon %64.18, Arnavut %25.17, Türk %3.85(79.959), Çingene %2.66, Sırp %1.78, Boşnak % 0.84, Ulah %0.48, Diğer %1.04
Çalışan İş Gücü:	880.000(2006 verileri)
Dinler:	Makedonya Ortodoksları, Müslümanlar, Diğer
Önemli Şehirleri:	Üsküp, Kumanova, Manastır, Pirlepe, Kalkandelen, Gostivar, Ohri, Köprülü, İştıp
Komşuları:	Doğuda Bulgaristan, batıda Arnavutluk, kuzeyde Kosova ve Sırbistan, güneyde Yunanistan
Dil:	Makedonca, Arnavutça, Türkçe, Hırvatça, Diğer
Sanayi ve Ticaret Ürünleri:	Meyve ve sebzeler, çelik, çimento, içkiler, et ve canlı hayvan, madenler, kimyevî ürünler, enerji, ilaç
Tarım Ürünleri:	Pirinç, tütün, buğday, üzüm, mısır, pamuk, susam, dut yaprağı, narenciye, sebzeler

Doğal Kaynaklar:

Krom, bakır, kalay, kurşun, çinko, manganez, tungsten, nikel, düşük dereceli demir filizi, altın, gümüş, asbest, sülfür, kereste⁵

G.1.3.Kosova

Çalışmamız kapsamındaki bir diğer ülke olan Kosova'nın doğu ve kuzeyinde Sırbistan, kuzeybatısında Karadağ, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk, sınırı vardır. 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiş ve Türkiye başta olmak üzere birçok ülke de Kosova'yı bağımsız devlet olarak tanımıştır.

HARİTA 2. KOSOVA'NIN BALKAN YARIMADASI İÇERİSİNDEKİ KONUMU⁶

⁵ Emel Osmançavuşoğlu Oktay, "Çözülemeyen Düşün Makedonya Sorunu ve Makedonya Türkleri", **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, Erhan Türbedar (Drl.). ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 124-150. **Balkanlar El Kitabı,Cilt II**, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ. (Drl.). KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2007, s. 244-245.[http://www.ulkeler.net/makedonya.htm#\(ET:0108.01.2012\)http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/macedonia?country=Macedonia\(ET:08.01.2012\)http://tr.wikipedia.org/wiki/Makedonya_Cumhuriyeti](http://www.ulkeler.net/makedonya.htm#(ET:0108.01.2012)http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/macedonia?country=Macedonia(ET:08.01.2012)http://tr.wikipedia.org/wiki/Makedonya_Cumhuriyeti) (ET: 08.01.2012)

⁶ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova> (ET: 31.12.2011)

Avrupa'nın en genç cumhuriyeti olarak kabul edilen Kosova'nın⁷ ülke olarak kimlik bilgilerini şu şekilde verebiliriz:

Resmî Adı:	Kosova Cumhuriyeti
Hükümet Biçimi:	Parleментар Temsilî Demokrasi
Anayasa Tarihi:	15 Haziran 2008
Bağımsızlık Günü:	17 Şubat 2008
Başkenti:	Priştine
Nüfus:	2.100.000(1993)
Dinler:	Müslüman, Ortodoks Hıristiyan
Önemli Şehirleri:	Priştine, Prizren, İpek, Gilan, Mitroviça, Ferizovik, Yakova
Komşuları:	Kuzeybatısında Karadağ, kuzey ve doğusunda Sırbistan, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk
Dil:	Arnavutça, Sırpça, Türkçe, Boşnakça, Romca ⁸

G.1.4.Makedonya ve Kosova Türk Tarihi

Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan ve çok milletli çok kültürlü bir yapıya sahip olan Balkanlara Türklerin gelişi, bazı Batı kaynaklarında Osmanlı Devleti dönemine dayandırılrsa da, bu bölgeye Türk boylarının akınları çok daha önceki dönemlere, 1. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 4. yüzyılda Avrupa'da Hun imparatorluğu vardır. Doğudan batıya akan Sibirler, Avarlar, Macarlar, Bulgarlar, Kumanlar, Hazarlar, Guzlar ve Oğuz Türkleri Tuna boylarına yüzyıllarca egemen olmuşlardır. Osmanlılar

⁷ <http://www.prizrenliler.org/content/view/783/1/> (ET: 01.01.2012)

⁸ Erhan Türbedar, "Tarihte Değişen Siyasi ve Sosyal Dengeler İçinde Kosova Türkleri", Erhan Türbedar (Dr.). **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, içinde, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 61-97. <http://kosova.ihh.org.tr/genel/demografik/demografik.html> (ET: 08.01.2012), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova> (ET:08.01.2012)

Balkanlara gelmeden önce Bizanslılar 12. yüzyılda Deliorman Türklerinin yurdu için “Deliorman” adını kullanırlar.⁹

Makedonya’daki Türk varlığının 4. yüzyılın ikinci yarısında Hun Türkleriyle başladığı bilinmektedir. Hamzaoğlu, bu bölgedeki Türk varlığının 1638 yıllık bir tarihi olduğunu belirtir ve bu süreci üç döneme ayırır:

1.Osmanlı Öncesi Makedonya Türklüğü (372-1370)

2.Osmanlı Dönemi Makedonya Türklüğü (1371-1912)

3.Osmanlı Sonrası Makedonya Türklüğü (1912-2010)¹⁰

Biz de çalışmamızda Makedonya ve Kosova bölgelerindeki Türk varlığına, üç dönem hâlinde değineceğiz.

G.1.4.1.Osmanlı Devleti Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti öncesi dönemle ilgili araştırmaların az olmasının yanında bugün bile sıkça kullanılan bazı kelimelerin o dönem Türklerinden kaldığı bilinmektedir. Örneğin Makedoncadaki “boyan” ve “boyana” kelimelerinin Avar Türkçesinde “zengin” anlamına gelen “bayan” kelimesinden geldiği bilinmektedir. Ayrıca; “Vardarinka”, “Dervena”, “Sarakina” kadın adlarının; “Gostivar”, “Kumanova”, “Veles”, “Sarakino”, “Şar”, “Peçentsi” toponimlerinin; “Vardar”, “Radika”, “Drim” hidronimlerinin; ölüyü yakmaktansa gömme geleneğinin de Osmanlı öncesi Türk varlığından kalma olduğu bilinmektedir.¹¹

Hun Türkleri, Attila zamanında Makedonya ve Kosova’yı da içine alan tüm Balkanları hâkimiyeti altına almıştır.¹² Bu bölgeye daha sonra Avarlar, Sabarlar, Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar da yerleşmiş ve varlıklarını 14. yüzyıla kadar sürdürmüşlerdir. Gök-Türk Hakanlığı’na bağlı boylardan biri olan Peçenekler, Orta Asya’dan Balkanlara yapılan Türk göçlerinin sonuncusu ve en büyüğünü gerçekleştirmişlerdir.¹³

⁹ Fuat Bozkurt, **Türklerin Dili**, T.C. Kültür Bak. Yay., Ankara 2002, s. 273.

¹⁰ Yusuf Hamzaoğlu, **age**, s. 36-37.

¹¹ **Age**, s. 37-38.

¹² **Age**, s. 344.

¹³ Muallâ Uydu Yücel, “Balkanlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Drl.). **Balkanlar El Kitabı**, C: I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 185.

Karadeniz'in kuzeyinden gelerek Balkanlara yerleşen Türk boylarının daha sonraları Hıristiyanlığı kabul edip yerli Slavlara karıştıkları düşünülmektedir. Anadolu üzerinden gelen ilk yerleşmenin ise Moğollardan kaçıp Bizans'a sığınan İzzeddin Keykavus'la gerçekleştiği belirtilmektedir (1261).¹⁴ Sarı Saltuk Türkmenlerinden sonra Balkanlara Anadolu'dan yapılan Türk akınları, Karesi Beyliği kurulduktan sonra başlar.¹⁵

G.1.4.2.Osmanlı Devleti Dönemi

1354 yılında Gelibolu'nun alınmasıyla başlayan Osmanlı Devleti'nin Rumeli fetih hareketi,1364 "Sırp Sındığı" savaşıyla hızlanmış, 1372'de Köstendil, 1380'de İştîp, 1382'de Manastır ve Pirlepe, 1385'te Ohri fethedilmiş; 1389 I. Kosova Savaşı'yla Trakya, Bulgaristan ve Makedonya bölgeleri Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır.¹⁶

Fetihlerin akabinde Osmanlı Devleti, ele geçirdikleri bölgelerde idarî ve askerî olarak yapılanmıştır. Özellikle Makedonya ve Kosova'ya, Anadolu'dan ve Balkanların diğer bölgelerinden, başta Türkler olmak üzere Arnavut ve Çerkez gibi Müslüman topluluklar yerleştirilmiştir.¹⁷ I. Murad'la başlayan ve Yıldırım Bayezid zamanında devam eden iskân politikasında Yörük Türkleri, özellikle (Makedonya ve Kosova'yı da içerisine alan) Üsküp ile Niş arasında yerleştirilmişlerdir.¹⁸ XVI. yüzyıldan itibaren Balkanların etnik ve dinî yapısı Türklük ve İslam'ın lehine değişti.¹⁹

İskân politikasına rağmen Osmanlı Devleti; Hıristiyanlar, Yahudiler ve Ermeniler üzerinde din ve dil değiştirmeye yönelik hiçbir baskı uygulamamıştır.²⁰ Bu hoşgörü sebebiyledir ki Osmanlı döneminde Boşnaklar ve Arnavutlar Müslümanlığı seçecek, 1389'dan 1912 yılına kadar 523 yıl sürecek bir "Türk Barışı(Pax Turcica)" dönemi yaşanacaktır.²¹

¹⁴ Muzaffer Tufan, "Balkanlar ve Kosova", Osman Baymak (Haz.). **Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova, içinde**, Bay Yayınları, Prizren 2008, s. 41.

¹⁵ **Agm**, s. 41.

¹⁶ Emel Osmaçavuşoğlu Oktay, **agm**, s. 127.

¹⁷ Aleksandre Popoviç, **Balkanlarda İslâm**, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 185.

¹⁸ M. Tayyip Gökbilgin, **Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan**, İstanbul 1957, s. 14-15'ten Yıldırım Ağanoğlu, **Üsküp Kitabı**, Fide Yayınları, İstanbul 2008, s. 162.

¹⁹ Yusuf Hamzaoğlu, **Balkan Türklüğü (Osmanlı Öncesi, Osmanlı Dönemi ve Osmanlı Sonrası Sırbistan Türklüğü)**, Cilt III, Logos-A Yayınları, Üsküp 2010, s. 102.

²⁰ Hugh Poulton, "Minorities in Southeast Europe: Inclusion and Exclusion", **Minority Rights Group International Report**, Londra 1998, s. 8'den Emel Osmaçavuşoğlu Oktay, **agm**, s. 128.

²¹ Muzaffer Tufan, **agm**, s. 46.

Orhan Bey zamanına dayandırılan Balkanlar fetih hareketi Osmanlı Devleti için büyük önem taşımaktaydı; çünkü araştırmacılar tarafından Osmanlı Devleti'nin bir Balkan devleti olarak doğup geliştiği belirtilmektedir. Osmanlı fetihlerinin Balkanlarda hızlı yayılmasının bir başka sebebi de halkla daha yakın temasta bulunan dervişlerin faaliyetleridir. Bu şeyh ve dervişler, yerleştikleri bölgelerde özellikle gayr-i müslim halkı etkiliyor ve bu bölgeleri psikolojik olarak fethetmeye hazır hâle getiriyordu. Bu yönüyle Osmanlı fetihlerinin geçici bir macera ve çapulcu hareketi olmadığı, kesin bir yerleşme ve yurt tutma gayesiyle yapıldığı anlaşılmaktadır. Balkanlarda iskân edilen Türkmenler zamanla yoğun olarak han, hamam, köprü, medrese, zâviye, imaret, tekke, cami ve mescid gibi Türk İslam eserleri inşa etmişler ve Balkanları bir Türk yurdu hâline getirmişlerdir.²²

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesinden sonra birçoğu tahrip olsa da bugün bile Türk İslam eserleri Makedonya ve Kosova'nın her yerinde yayılmış durumdadır. Üsküp'teki Hünkâr ya da Sultan Murat Camii, Burmalı ya da Karlılı Mehmed Paşa Camii (1923'te yıkılmıştır.), Mustafa Paşa Camii, Yahya Paşa Camii, Gazi İsa Bey Camii, İshakiye Alaca Camii, Meddah Camii (Medresesi, Tekkesi, Suyu), Bayraklı Camii, Gazi Baba-Âşık Çelebi Türbesi, Kurşunlu Han, Davutpaşa Hamamı, Taş Köprü gibi eserlerden bazısının son 100 yıllık dönemde tahrip edilmesine rağmen, bu eserlerden birçoğu günümüzde de varlığını korumaktadır.²³ Kalkandelen'deki Alaca Camii bir sanat numunesi olma özelliğini korumaktadır. Yine Üsküp'te bulunan Türk Çarşısı (Bit Pazarı) ticarî hayatın canlı bir örneğidir.

Aynı şekilde Prizren'de Sinan Paşa, Bayraklı, Emin Paşa, Maraş, Suzi gibi bugün de ayakta olan 23 cami bulunmaktadır. Priştine'de Fatih Camii, İpek'teki Çarşı Camii, Cakova'daki Hadımağa Camii, Vılçitırın'daki Ali Bey Camii de önemli camilerdendir. Ayrıca; Taş Köprüsü, Suzi Köprüsü, Nalet(Lanet) Köprüsü, Örtülü Köprü (yıkılmış); Mehmet Paşa Hamamı, Saat Kulesi gibi pek çok eser de Türk İslam Kültürünü temsil etmektedir. Prizren'de Arasta Çarşısı, Priştine'de Örtülü Çarşı, İpek'te

²² Mehmet İnbaşı, "Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve İskan." Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Dr.). **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 287-300.

²³ Hüseyin Süleyman, **Üsküp'te Osmanlı Mirası**. Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.).

Uzun Çarşı, Cakova'da Büyük Çarşı da Osmanlı döneminin ticarî hayatının bugüne kalan temsilcileridir.²⁴

XVII. yüzyılda Balkanlarda Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinin zayıflamaya başladığını görüyoruz. Bunun en önemli göstergesi de 1683'te girişilen II. Viyana Seferi'nin Osmanlı Devleti'nin aleyhine sonuçlanmasının ardından Avusturya, Venedik, Rusya Lehistan ve diğer devletlerin saldırılarıyla başlayan toprak kayıplarıdır. Bu yüzyıldan itibaren savaşların uzaması ve Osmanlı Devleti'nin kontrolünün azalması sonucunda, iskân edilen Türkmenlerin, tersine olarak, yerleştirildikleri bölgelerden ayrılıp Balkanların doğusuna doğru ilerledikleri görülmektedir.²⁵

XVIII. ve XIX. yüzyıllardaki Balkanlardaki Türk varlığını etkileyen en önemli olayların başında 1789 Fransız İhtilali gelmektedir. Balkanlardaki ilk kıvılcım olarak da 1804 yılındaki Sırp isyanı görülmektedir. Bu yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya gibi Avrupa devletleriyle ilişkilerinde bir denge politikasının var olduğu bilinmektedir.²⁶

Genel olarak Balkanlar özel olarak da Makedonya ve Kosova Türklüğü açısından en önemli tarihî olaylardan birisi de 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı(93 Harbi)'dir. Kafkaslar ve Tuna olmak üzere iki cephede savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti yenilgiye uğramış ve önce uygulanamayan Ayastefanos Barış Antlaşması daha sonra da İngiltere ve Avusturya'nın araya girmesiyle Berlin Barış Antlaşması (13 Temmuz 1878) imzalanmıştır. Bu antlaşmalar sonucunda Bosna-Hersek, Avusturya'nın işgal ve yönetimine bırakılmış; Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsız olmuştur.²⁷ Makedonya ise reformlar yapılmak şartıyla Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır. Ancak 1885 sonrasında Bulgaristan Prensiği kendisine hedef olarak Makedonya'yı seçmişti. Yoğun faaliyetler sonucunda Makedonya'da nüfus ve kültür savaşları yaşanmaya başladı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti'nin Kosova, Manastır ve

²⁴ Müveddet Bako, "Kosova'da Türklerin Varlığı ve Kültürü Üzerine", XVII. Uluslar arası KIBATEK Edebiyat Sempozyumu, 13-18 Ağustos 2009-Prizren, Osman Baymak (Haz.). **Balkanlar Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Bay Yay., Prizren 2010, s. 73.

²⁵ Mehmet İnbaşı, "Tarihsel Perspektif: Türklerin Balkanlara Yerleşmesi", Erhan Türbedar (Drl.). **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 16.

²⁶ Şennur Şenel, "19. ve 2. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar", Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ. (Drl.). **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 399-401.

²⁷ Şennur Şenel, **agm**, s. 404-405.

Selanik bölgelerine verdiği isim olan “Elviye-i Selase”de bir nüfus sayımı yapıldı. Buna göre bu bölgelerdeki toplam nüfus 2.911.721 olup dağılım şu şekilde idi:²⁸

Müslüman	Bulgar	Rum	Sırp	Ulah	Toplam
1.508.507	896.497	307.000	100.717	99.000	2.911.721

Görüldüğü gibi Vilayet-i Selase diye adlandırılan Kosova, Manastır, Selanik bölgesinde 1904 yılında yapılan nüfus sayımında, Müslüman nüfus diğer etnik topluluklara nazaran fazladır. Ancak 20. yüzyılın başlarında gelişen siyasi gelişmeler sonucunda bu nüfus yapısı değişecektir. 1893’te Selanik’te “Makedonya-Edirne Bulgar İhtilalci Komitesi”nin kurulması ve 1905’te başlayan İinden Ayaklanması bu bölgelerde çözülmeyi hızlandırdı.1908 yılında Meşrutiyetin ilanıyla yeni bir dönem başladı; ancak Balkan devletleri Rusya’nın da telkinleriyle 1912 yılında Osmanlı Devleti’ne savaş açtılar.²⁹

Savaşa hazırlıksız giren ve 170.000 kilometrekarelik geniş bir alanda dört ayrı savaş yapmak zorunda kalan Osmanlı ordusu 8 ay süren savaşın ilk aşamasında yenildi ve 22 Ekim’de Priştine ve Yeni Pazar, 24 Ekim’de Koçana ve İştip, 27 Ekim’de de Üsküp Osmanlı Devleti’nin elinden çıktı. 30 Mayıs 1913 Londra Antlaşması’yla Gelibolu Yarımadası dışındaki tüm Trakya, Edirne dâhil olmak üzere Bulgaristan’a bırakıldı.³⁰

Böylelikle Makedonya ve Kosova’nın Osmanlı Devleti’yle bağı tamamen kesilmiş oluyordu. Balkan devletlerinin kendi aralarında Makedonya’yı paylaşamamaları yüzünden patlak veren II. Balkan Savaşı sürecindeki karmaşadan faydalanılarak Edirne ve Kırklareli geri alınsa bile Makedonya ve Kosova için yapılacak bir şey kalmamıştı.³¹

²⁸ H.Yıldırım Ağanolu, **Üsküp Kitabı**, Fide Yayınları, İstanbul 2008, s. 163-164.

²⁹ H.Yıldırım Ağanolu, **age**, s. 164-166.

³⁰ Mehmet Okur, “Balkan Savaşları”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Dr.). **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 615-616.

³¹ **Agm**, s. 617.

G.1.4.3.Osmanlı Devleti Sonrası Dönem

Balkan Savaşları sonunda Osmanlı ordusunun çekilişiyle birlikte göç etmeyen ya da edemeyen Makedonya bölgesinde yaşayan Türkler; Sırp, Bulgar ve Yunan olmak üzere üç farklı devletin egemenliği altında yaşamak zorunda kalmışlardı. Her üç bölgede de Türkler şiddetli işkencelere tabi tutulmuş ve binlercesi öldürülmüştür.³²

Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkleri etkileyen bir diğer olay da I. Dünya Savaşı'dır. Bu savaş sonucunda Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Rusya parçalanmış, aynı topraklarda daha küçük ulus devletler kurulmuştur: Romanya, Yugoslavya, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye.³³

Makedonya ve Kosova Türkleri, Çanakkale Savaşı'nda da Osmanlı Devleti'yle birlikte mücadele vermişlerdir. Öyle ki Prizren'e bağlı Gora bölgesinden 460 civarında Kosovalının Çanakkale'de savaştığı bilinmektedir. Bugün Çanakkale şehitlik bölgesinde memleketi Yugoslavya olarak verilen toplam 163 şehit bulunmaktadır ki bunların bağlı oldukları iller de Bosna (1), Debre (5), Üsküp (25), Pireşova (3), Prizren (7), Geylan (2), Senice (3), Yakova (1), Radovişte (1), Taşlıca (2), Kalkandelen (7), Volçetrin (1), Manastır (32), Serfice (2) ve Kosova (63) olarak verilmektedir.³⁴

Vardar Makedonyası, 1918 yılında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı sınırları içerisinde yer almıştır. Dolayısıyla bu bölgede yaşayan Türklerin kaderi, hâkim güçlerin insafına kalmıştı. Fahri Kaya bu dönemde yaşayan Türklerin durumunu şu şekilde anlatmaktadır: “Bu yeni devlette yaşamalarını sürdürmek zorunda kalan Türkler, karanlık basınca evlerinin kapılarını çifte mandallarla kapamak ve sabaha kadar sağ salim kalabilmeleri için dua etmek durumuna düşmüştü.”³⁵

Bu baskı döneminde Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkler, genel olarak Müslümanlar, kendilerini siyasi parti çekişmelerinin tam ortasında bulurlar. “Cemiyet” adlı bir de parti kurarlar. Siyasetin bu kadar ortalarında kalmalarının en önemli sebebi

³² Fahri Kaya, **Gün Bugün**, Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.) s. 233.

³³ Hikmet Öksüz, Mehmet Okur, “Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Drl.). **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 637.

³⁴ Ulvi Keser, “Kastamonu'dan Kosova'ya Çanakkale Türküsü ve Çanakkale'de Kosovalılar”, XVII. Uluslar arası KIBATEK Edebiyat Sempozyumu, 13-18 Ağustos 2009, Osman Baymak. (Haz.). **Balkanlar Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Prizren 2010, s. 57.

³⁵ Fahri Kaya, **age**, s. 237.

şüphesiz Müslümanların kayda değer bir nüfusunun bulunmasıydı. İlk seçimlerin yapılmasından bir yıl önce yapılan nüfus sayımına göre bugünkü Makedonya sınırları içerisinde yaşayan 586.864 kişiden 112.924'ü Arnavut, 102.421'i Türk, 1.543'ü Müslüman'dı.³⁶

Bu siyasi gelişmelerin olduğu yıllarda Anadolu'nun önemli bir kısmı Yunan, Fransız ve İtalyan askerleri tarafından işgal edildiği için, Türklerin Türkiye'ye göç etme yolu da kapanmıştır. Bunun için Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkler, zor da olsa rejime ayak uydurmak zorunda kalmışlardır.³⁷

Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında 1936 yılında imzalanan Balkan Paktı da Türklerin durumuna fayda sağlayamamıştır.

I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmalarında yapılan hatalar ve 1929 ekonomik buhranı gibi nedenlerden dolayı, dünya yeni bir savaşa doğru sürüklenmiştir.³⁸ Balkanlar ve burada yaşayan Türkler, en çetin mücadelelerin olduğu bölgelerde bulunuyorlardı. 1941 yılında Yugoslavya Krallığı Almanlar tarafından on iki günde işgal edilmiş ve Tito yönetimindeki Yugoslavya Komünist Partisi, Almanlara karşı mücadele başlatmıştı. Türkler de "Partizan" olarak bu mücadelede yer almıştır. Öyle ki, sadece Mamuşa'dan 29 Türk bu mücadeleye katılmıştır.³⁹ 1944 kışında kurulan bir partizan tugayına "Müslüman Tugayı" adı verilmesi⁴⁰ de Türklerin ve Müslümanların o dönemdeki işgale karşı ne denli büyük bir topluluk olarak katıldığının göstergesidir.

Bu dönemde, özellikle Makedonya'daki Türkler için önemli bir hareket olarak "Yücelciler Teşkilatı" etrafında cereyan eden faaliyetler sayılabilir. Türk Dışişleri Bakanlığı, Yücelciler hakkında şu bilgileri vermektedir:

"... tazyiklerden bunalan birkaç şuurlu Türk münevveri, ki aralarında öğretmenler ekseriyeti teşkil etmekte idi, 1947 yılında bir araya gelerek bir gizli cemiyet kurmaya karar veriyor ve cemiyetlerinin adını Yücel Cemiyeti koyuyorlar. Git gide köylere kadar nüfuz eden ve bir aralık mensuplarının adedi 500'e kadar yükselen Cemiyetin elli kadar faal azası bir taraftan komünistleştirme diğer taraftan

³⁶ Fahri Kaya, *age*, s. 244.

³⁷ Fahri Kaya, *age*, s. 249.

³⁸ Şecaattin Koka, "İkinci Dünya Savaşında Balkanlar", Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Dr.). **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 655.

³⁹ Bahtiyar Sipahioğlu, **Balkanların Son Kalesi Mamuşa**, Gülmat Ofset, Bursa 2007, s. 58.

⁴⁰ Şükürü Ramo, "Yugoslavya'da Türkler de Faşizme Karşı Savaştı", **Sesler**, S: 195, (1985), s. 11.

Arnavutlaştırma siyasetine karşı Türklüğü koruma hedefiyle faaliyete başlıyorlar... Makedonya Cumhuriyeti içindeki Arnavut teşekkülleri açıkça Arnavutluk hükümeti tarafından beslenmekte idi. Yücelciler ise ne Türkiye'den ne de başka bir devletten alaka ve yardım görmedikleri halde uzun zaman mevcudiyetlerini muhafazaya muvaffak olmuşlardır... Nihayet (...) adlı iki hainin Yücelcileri Hükümete ihbar etmeleri neticesinde elli kadar fedakar Türk milliyetçisi yakalanıp muhakeme edilmiş, üçü idama, diğerleri hapis cezasına mahkum edilmişlerdir."⁴¹

Türklerin millî-manevî varlıklarını ve haklarını korumak için idealist gençler tarafından 1941 yılında⁴² kurulan Yücelciler Teşkilatı'na mensup gençler, Bulgar işgali sırasında Üsküp'te Türkiye konsolosluğunun güvenliğini sağlamıştır. Değişik zamanlarda Türk yetkililerle irtibat kuran Yücelci gençlerden Şuayb Aziz ve Nazmi Ömer, bölgede Türkiye'yi ilgilendiren hususlarda bilgiler de vermiştir. Ancak bu gençler, Türkiye'den gerekli ilgiyi görememişlerdir.⁴³

Yücelciler, başta Atatürk'ün "Nutuk" adlı eseri olmak üzere; daha çok millî şuur içeren Mehmet Akif'in "Safahat"ı, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal ve Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirleri gibi eserleri okuyorlardı.⁴⁴ Teşkilatın mensupları genellikle iyi eğitim görmüş aydın, idealist bir yapıya sahipti. Buna en güzel örnek, aynı zamanda Teşkilatın başkanlığını da yapan Şuayb Aziz'dir. Üsküp'te Ataullah Efendi Medresesinde eğitim görmüş, daha sonra Mısır El Ezher Üniversitesinde fıkıh, kelam, tasavvuf eğitimi alarak üniversiteyi ikincilikle bitirmiştir. Ankara'da üniversitede ders vermek üzere anlaşmış iken Üsküp'e gelmiş, savaş çıkıp sınırlar kapanınca burada kalmıştır. Önemli devlet görevlerini bile kabul etmeyerek Teşkilatla ilgilenmiştir.⁴⁵

Yücelciler, 23 Aralık 1944 tarihinde, yeni Türk alfabesiyle ilk gazete olan ve bir anlamda incelememizin konusu olan "Sesler" dergisinin de temelini oluşturan "Birlik"i

⁴¹ Dışişleri Bakanlığı, Dış Türkler (Belgeler), Ankara, 1969: T.C. Dışişleri Bakanlığı AZEM Dairesi. D.7, s. 643'ten Abdülmecit Nuredin, **Osmanlı Sonrası Makedonya**, Mattüsiteb Yayınları, Üsküp 2008, s. 60-61.

⁴² H.Yıldırım Ağanoğlu, **II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilatı**, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 2006, s. 30.

⁴³ Abdülmecit Nuredin, **age**, s. 61-63.

⁴⁴ Refik Özer, Yücelciler, **Şehadetlerinin 50 Yılı Anısına (1948-1998)**, İstanbul 1998, s. 6'dan H.Yıldırım Ağanoğlu, **age**, 2006, s. 32.

⁴⁵ H.Yıldırım Ağanoğlu, **age**, 2006, s. 33.

çıkarmıştır. Logonun yanındaki cami resmi dikkat çekicidir. Ancak bu resim, daha sonraları kaldırılmıştır.⁴⁶

Yücel Teşkilatı'nın en önemli hizmetlerinden birisi de ilk Türk öğretmen kurslarını organize etmeleri ve Türkçe dâhil birçok ders vermeleridir.⁴⁷ Bu kurslardan yetişen öğretmenler ve onların öğrencileri, dönemin Yugoslavya'sında bir Türk edebiyatının yeşerip gelişmesini sağlayacaktır.

Stalin'in de baskısıyla 1947'de Tito, Yugoslavya'daki bütün milliyetçi teşkilatları kaldırmaya başlar. İki hainin ihbarı sonucunda Yücel Teşkilatı üyeleri tutuklanmaya başlar.⁴⁸

1948 yılında yapılan duruşmalar sonucunda Şuayb Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup, Adem Ali Adem idam cezasına çarptırılmış ve birçok Teşkilat mensubu da yıllarca sürececek hapis cezalarına mahkum edilmiştir.⁴⁹

1944 yılında Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti bünyesindeki altı cumhuriyetten biri olarak kurulan Makedonya Cumhuriyeti'nde Türkler, azınlık (narodnosti) olarak çeşitli haklara sahip oldular. Ancak azınlık konumunda olan topluluklar kurucu uluslar kadar eşit sayılmamışlardır.⁵⁰

Ağırlıklı olarak 1950'li yıllara kadar devam eden olumsuz olaylar, Türk halkının huzurunu kaçırmış ve devam eden yıllarda Türkler kitleler hâlinde göçe mecbur kalmışlardır.⁵¹

1952-1967 Yıllarında Yugoslavya'dan Gerçekleşen Göçleri Gösteren Tablo⁵²

Yıl	Aile	Nüfus
1952	32	73
1953	303	1.113

⁴⁶ Abdülmecit Nuredin, *age*, s. 63.

⁴⁷ H.Yıldırım Ağanoğlu, *age*, 2006, s. 37.

⁴⁸ Abdülmecit Nuredin, *age*, s. 63.

⁴⁹ H.Yıldırım Ağanoğlu, *age*, 2006, s. 39-44.

⁵⁰ Emel Osmançavuşoğlu Oktay, *agm*, s. 137.

⁵¹ Suat Engüllü, "Makedonya Türk Edebiyatı ve Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı", Mustafa İsen, Suat Engüllü (Haz.). *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7: Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı, içinde*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 62.

⁵² Şerafeddin Yücelden, "Yugoslavya Türkleri", *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara 1976, s. 1094'ten H.Yıldırım Ağanolu, *Üsküp Kitabı*, Fide Yayınları, İstanbul 2008, s. 133.

1954	2.437	9.728
1955	4.047	17.000
1956	8.083	31.969
1957	8250	30.162
1958	8.741	18.403
1959	3.795	18.403
1960	3.417	13.304
1961	1.801	7.091
1962	1.286	3.399
1963	996	2.603
1964	318	1.288
1965	333	1.998
1966	783	3.672
1967	716	3.452
TOPLAM	46.338	175.392

Her on yılda bir tekrarlanan nüfus sayımlarında da Türk nüfusunun hızla azaldığı görülmektedir.⁵³

1944 yılında Türkçe eğitim alanında, Tefeyyüz İlkokuluyla ilk adımın atılmış olması, 23 Aralık 1944'te "Birlik" gazetesinin yayımlanmaya başlaması, 28 Aralık 1944'te ilk Türkçe radyo yayınlarına başlanması,⁵⁴ 1949 yılının Mayıs ayında "Yeni

⁵³ Suat Engüllü, *age*, s. 62.

⁵⁴ Bu yayınlar beş dakikalık propaganda yayınları olmasına rağmen bir aşama olması bakımından önemlidir. Suat Engüllü, *age*, s. 62.

Kadın” dergisinin yayımlanmaya başlaması, 1950’de Azınlıklar Tiyatrosu’nda Türk Dramı’nın kurulması, 1951 yılı Eylül ayında “Piyoner Gazetesi”⁵⁵ çocuk dergisinin yayın hayatına adım atması, 1954 yılında Türk öğretmen okulunun çalışmaya başlaması, 1957’de “Tomurcuk” dergisinin çıkmaya başlaması, 1965 yılı Aralık ayında “Sesler” Aylık Toplum-Sanat Dergisi’nin yayım hayatına başlaması gibi haklar da Türklerin göçüne engel olamamıştır.⁵⁶ 1969 yılında “Tan” isimli Türkçe gazetenin çıkmaya başlaması, 1973 yılında “Çevren” dergisinin çıkması, 1979 yılında “Kuş” çocuk dergisinin çıkması da Kosova’da yaşayan Türklerin varlığı için önemli olsa da göçlerin devan etmesi sonucunda Kosova’daki Türk varlığı önemli ölçüde azalma göstermiştir. 1961 yılında yapılan nüfus sayımı Kosova’daki Türk sayısını 25 bin, 1971 nüfus sayımı 12.500, 1981’deki nüfus sayımı ise 11 bin olarak ortaya çıkarmıştır.⁵⁷ 1991 nüfus sayımında ise bu sayının 10.838 olduğu görülmektedir.⁵⁸ 1-15 Nisan 2011 tarihleri arasında uzun tartışmalar sonucunda gerçekleşen ve resmî olmayan sonuçları açıklanan nüfus sayımında ise Türk nüfusunun 20 bini aştığı görülmektedir.⁵⁹ Ancak Kosova’daki Türkler, nüfus sayımlarının genellikle siyasi amaçlı olduğu ve günümüzdeki gerçek sayılarının 60 bin civarında bulunduğunu düşünmektedirler. Ayrıca Kosova’da Türkçe konuşanların sayısının da 250 bin civarında olduğuna inanmaktadırlar.⁶⁰

Makedonya ve Kosova Türkleri, Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti’nin ortaya çıktığı II. Dünya Savaşı’ndan sonraki döneme kadar, Makedonya ve Kosova arasında resmi bir sınır olmaması nedeniyle, imkânlar ölçüsünde genellikle birlikte hareket etmişler ve bunun da faydalarını görmüşlerdir. Bu birliktelik, Tito Yugoslavya’sı zamanında da büyük ölçüde devam etmiştir.⁶¹

Yugoslavya’da komünizmin kurucusu Tito’nun 4 Mayıs 1980 tarihinde ölümü, ülke içerisinde uluslar arasında gizliden gizliye süren rekabetin zamanla ortaya çıkmasına ve parçalanmanın ilk belirtilerinin görülmesine neden olacaktır.⁶²

⁵⁵ Bir süre sonra “Sevinç” adıyla yayımlanacaktır.

⁵⁶ Suat Engüllü, *age*, s. 67-72.

⁵⁷ Erhan Türbedar, “Tarihte Değişen Siyasi ve Sosyal Dengeler İçinde Kosova Türkleri”, Erhan Türbedar (Dr.). *Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı*, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 76-77.

⁵⁸ Suat Engüllü, *age*, s. 309.

⁵⁹ <http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/ET:07.01.2012>

⁶⁰ Erhan Türbedar, *agm*, s. 77.

⁶¹ Suat Engüllü, *age*, s. 299-300.

⁶² Mehmet Seyfettin Erol, “Soğuk Savaş Döneminde Balkanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Dr.). *Balkanlar El Kitabı*, Cilt I, içinde, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 675.

Kosovalı Arnavutların “cumhuriyet” statüsü ve bağımsızlık talep etmeleri, 1980’li yılların başından itibaren ortamı germeye başlamıştı. Slobodan Miloseviç’in Sırbistan Devlet Başkanı olarak seçildiği 1989’da Kosova’nın özerklik statüsünü iptal etmesi ve ardından Arnavutların genel greve gitmesi gibi olaylarda, Türkler arada kalmış ve yıpranmışlardır.⁶³

Makedonya ve Kosova’da yaşayan Türkler, Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti’nin dağılma noktasına geldiği 1990’lı yıllardaki gelişmelerden olumsuz etkilendi. Örneğin; Bosna Hersek’teki iç savaşta Türkiye’nin Müslümanları desteklemesi, Türklerin sahip oldukları haklara karşı saldırılar olmasına neden olmuştur. 1992 yılının Temmuzunda “Tan” gazetesinin sayfa sayısı yarıya düşürülmüş, Türkçe yayımlanan dergilerin yayımı durdurulmuş, yöneticilik yapan Türkler görevden alınmış, Priştine Radyosu Türk sanat Müziği Orkestrası’nın çalışmaları durdurulmuştur.⁶⁴

Makedonya’da da bir taraftan Türklere siyasi mücadele hakkı tanınıp Türk Demokratik Birliği’nin kurulmasına izin verilirken, diğer taraftan devlet kademelerine Türklerin getirilmediği görülmektedir.⁶⁵

9 Eylül 1991’de Makedonya bağımsızlığını ilan etmiş ve BM Güvenlik Konseyi tarafından da “Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya” adıyla 17 Aralık 1993 tarihinde tanınmıştır. Aynı isimle Avrupa Birliği de 29 Aralık 1995 tarihinde tanımıştır.⁶⁶

Kosova, 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiş ve Türkiye başta olmak üzere birçok ülke de Kosova’yı bağımsız devlet olarak tanımıştır.

Azınlıkların nüfus oranlarına göre belirli haklar alıyor olmaları, Makedonya ve Kosova’da nüfus sayımlarının daima zorlu tartışmalar içerisinde yapılmasına sebep olmuştur. Makedonya’da en son Kasım 2002 itibariyle yapılan son nüfus sayımına göre dağılım şu şekilde olmuştur:⁶⁷

<u>Milliyet</u>	<u>Nüfus</u>	<u>Oran%</u>
Makedon	1.297.981	64.18
Arnavut	579.083	25.17

⁶³ Erhan Türbedar, *agn*, s. 79-81.

⁶⁴ Burhan Sait, “Kosova Sorunuyla Birlikte Kamuoyuna Yansıtılmayanlar-Türk Olmak Suç mu?”, *Birlik Gazetesi*, 23 Ocak 1993, s. 3’ten Suat Engüllü, *age*, s. 309.

⁶⁵ Suat Engüllü, *age*, s. 63.

⁶⁶ Abdülmecit Nuredin, *age*, s. 77-78.

⁶⁷ Makedonya Devlet İstatistik Kurumu 2004’ten Erdoğan Saraç, “Makedonya Türk Toplumunun Bugünkü Durumu”, *Rumelinin Sesi*, S: 8 (2005), s. 25.

Türk	79.959	3.85
Çingene	53.879	2.66
Sırp	35.939	1.78
Boşnak	17.018	0.84
Ulah	9.695	0.48
Diğerleri	20.993	1.04
Toplam	2.094.547	100

Makedonya’da, uzun süren tartışmalar ve teciller sonunda, 1 Ekim 2011 tarihinde yeni nüfus sayımına başlanmıştır. 15 Ekim’de bitmesi planlanan sayım “sayım için temel şartlar oluşmadığı” gerekçesiyle 11 Ekim 2011’de durdurulmuştur.⁶⁸ Kosova’da 1-15 Nisan 2011 tarihleri arasında, yine tartışmalar sürerken, yeni bir sayım yapılmıştır. Haziran 2011’de açıklanan ve resmi olmayan sonuçlara göre Türklerin nüfusunun 20 bini aşması beklenmektedir.⁶⁹

Her ne kadar Makedonya ve Kosova Türklerinin gerçek nüfusuyla ilgili tartışmalar devam etse de, Balkanların Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan bu bölgelerinde, geçmişteki bütün olumsuzluklara rağmen, hâlâ varlığını devam ettiren bir Türk edebiyatından bahsedilebilmesi çok önemlidir.

⁶⁸ [http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/\(ET:07.01.2012\)](http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/(ET:07.01.2012))

⁶⁹ [http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/\(ET:07.01.2012\)](http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/(ET:07.01.2012))

G.2. MAKEDONYA VE KOSOVA TÜRKLERİNİN EDEBİYATI

G.2.1. Osmanlı Devleti Döneminde Makedonya ve Kosova'da Türk Edebiyatı

Bazı tarihçiler Balkanlara Türk akınlarının tarihini 1. yüzyıla kadar indirse de⁷⁰ bu bölgede Türk varlığının etkili bir şekilde kendini hissettirmesi, 14. yüzyılda güneyden gelen Osmanlı fetihleriyle gerçekleşmiştir. Balkanlarda Osmanlı uygarlığı doğrultusunda medrese, mektep, tekke ve zaviyelerin kurulmasıyla, bilim, kültür ve sanatın alt yapısı oluşturulmuştur. Yazılı metinler açısından bölgede yetişen ilk edebiyatçılara II. Bayezid döneminde (1481-1512) rastlanmıştır.⁷¹

Rumeli'deki Osmanlı akıncı beyleri, çevrelerinde, serdengeçtileri sürekli fetihlere hazır hâle getirecek derviş-meşrep şairleri himaye ederlerdi. İsen, Rumeli şairlerinin dillerinin daha sade olmasını ve hür bir derviş duyarlılığını getirmelerini buna bağlamaktadır.⁷²

M.İsen, ondan fazla şair yetiştiren yöreleri şu şekilde sıralamaktadır:

İstanbul:	609
Bursa:	156
Edirne:	150
Konya:	60
Diyarbakır:	40
Kastamonu:	36
Bağdat:	35
Gelibolu:	30
Kütahya:	24
Bosna:	26

⁷⁰ Fuat Bozkurt, **age**, s. 273.

⁷¹ Mustafa İsen, "Balkanlarda Türk Edebiyatı", Erhan Türbedar (Dr.). **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı, içinde**, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 224.

⁷² Mustafa İsen, **agm**, s. 225.

Antep:	26
Buhara:	26
Serez:	21
Manisa:	20
Vardar Yenicesi:	20
Bolu:	19
Isparta:	19
Üsküp:	18
Amasya:	17
Aydın:	17
Manastır:	17
Rumeli:	17
Erzurum:	16
Filibe:	16
Selanik:	16
Sofya:	16
Ankara:	15
Trabzon:	15
Tokat:	14
Belgrat:	11 ⁷³

⁷³ Listede siyah renkle gösterilen şehirler, Osmanlı Devleti'nin Rumeli kanadındaki yerleşim birimleridir. Şair sayısı onun altında kaldığı için bu listede verilmeyen, Prizren'de 7, Priştine'de ise 6 şair bulunmaktadır.

İzmit: 11

Kayseri: 12⁷⁴

Listede de görüldüğü gibi Rumeli bölgesindeki şehirler, yetiştirdikleri şair sayıları açısından Anadolu'nun birçok bölgesiyle boy ölçüşmekte, hatta birçoğunu da geçmektedir.

Ayrıca; bir başka kaynakta da, Makedonya bölgesinde yetişen Osmanlı dönemi divan şairlerinin sayısı tezkirelere göre 55 olarak belirtilerek bu şairlerin şehirlere dağılımları şu şekilde verilmiştir:

Üsküplü Şairler: Atâ, Dürrî, Fennî, Ferîdî, Hâkî, Hemdemî, İshak Çelebi, İzârî, La'li, Mîrî, Nâmî, Niyazî, Özrî, Rindî, Riyazî, Seydî, Sihrî, Vâlihî, Vesîm, Vusûlî, Zârî

Manastırlı Şairler: Ayânî, Celâl Bey, Civânî, Fâik, Hâfız, Hâverî, Kâtip, Keşfi, Mehmed, Merdî, Muîn Efendi, Sabâyî, Safî, Sâmi, Sezâyî, Sinân Çelebi, Vahyî, Veznî, Zuhûrî

Kalkandelenli Şairler: Fakîrî, Kâşif, Muîdî, Nâlî, Sücûdî, Tulûî,

Debreli Şairler: Vecdî

İштиpli Şairler: Aklî, Sadrî (Hüseyin), Sadrî (Süleyman), Tab'î, Tâlibî

Kratovalı Şairler: Zaîfî

Gevgelili Şairler: Bâlî⁷⁵

Prizren'de doğmuş olan Âşık Çelebi'nin "Meşairü's-şuarâ" adlı tezkiresinde ise Kosova doğumlu olan şairler şu şekilde sıralanmaktadır:

Mestî, Azmî, Levhî, Nuhî, Hatifî, Priştineli Mesihî, Baharî, Mü'min, Neharî, Suzî, Sa'yi, Sücudi ve Şemi.⁷⁶ Ayrıca Kosova doğumlu divan şairlerine şu isimler de

⁷⁴ Mustafa İsen, "Balkanlarda Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı", Mustafa İsen, Suat Engüllü (Haz.), **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7: Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı, içinde**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 17.

⁷⁵ Cüneys Nureski, **Tezkirelere Göre Makedonya'da Yetişen Osmanlı Divan Şairleri**, Matüsiteb Yayınları, Üsküp 2008, s. 15-17.

eklenmelidir: Acize Baba, Hacı Ömer Lütfi, Mevlana Müderris Ali Efendi, Mehmet Tahir, Mustafa Çelebi, Niyazi, Süleyman Efendi, Tecelli. Hacı Ömer Lütfi (1870-1928)⁷⁷ Osmanlı Devleti döneminde Yugoslav Krallığı dönemine geçiş şairidir ve bölgede yetişen son divan şairlerinden sayılmaktadır.⁷⁸ Bu özelliklerinin yanında, Hacı Ömer Lütfi'yi Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı için önemli kılan başka bir özelliği de, onun çocuk edebiyatının kurucusu sayılmasıdır.⁷⁹

Bu dönemde sözlü edebiyat geleneğinin de önemi büyüktür. Fıkralar, atasözleri, deyimler, bilmeceler, maniler, tekerlemeler, ninniler, masallar, destanlar, türküler de gerek Makedonya, gerekse Kosova Türk halkının edebî yaratıcılığını ortaya koyduğu ürünlerdir. Makedonya ve Kosova Türk halkı arasından derlenen ve “Sesler” ve “Çevren” dergilerinde yayımlanan halk edebiyatı ürünü derlemeleri bile, yüzyıllardır halk arasında üretilen edebiyatın boyutlarını anlamamıza yeterli olacaktır.

G.2.2. Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı

Türkiye dışında Türkiye Türkçesiyle oluşturulan edebiyatların en çok dikkat çekenlerinden birisi de, 60 yıldan daha fazla bir dönemi kapsayan Makedonya ve Kosova Türklerinin oluşturduğu edebiyattır. Gerek coğrafi yakınlık, gerekse tarihî, siyasi ve kültürel birliktelik açısından yüzyıllardır büyük ölçüde aynı şartları paylaşan Makedonya ve Kosova Türklerinin çağdaş edebiyatlarının da birlikte ele alınmasının doğru olacağı katındeyiz.

Bu bölge edebiyatının ele alındığı pek çok bilimsel inceleme yazısı veya kitapta da “Yugoslavya Türk Şiiri”, “Yugoslavya Türklerinin Edebiyatı”, “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı” gibi başlıklar altında “Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı” birlikte ele alınmıştır. Hayber, bu durumla ilgili şunları ifade etmektedir:

⁷⁶ Altay Suroy, **Kosova’da Türk Olmak**, Sprint Basımevi, Prizren 2006, s. 193’ten S. Dilek Yalçın Çelik, **Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı (1951-2008)**, Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği Yayınları, Prizren 2008, s. 22.

⁷⁷ Geniş bilgi için bk. Nimetullah Hafız, “Prizrenli Şeyh Hacı Ömer Lütfü ve Onun Edebî Yapıtları”, **Sesler**, S: 60 (1971), s. 47-56.

⁷⁸ S. Dilek Yalçın Çelik, **age**, s. 22-23.

⁷⁹ Geniş bilgi için bk. Nimetullah Hafız, “Hacı Ömer Lütfü’nün Çocuk Şiirleri”, **Sesler**, S: 83 (1974), s. 44-51.

“Köprülü’de doğan Süreyya Yusuf’un ömrü Priştine’de geçmiştir; Prizrenli olan Hasan Mercan’ın en verimli yılları Üsküp’te geçmiştir. Prizren’de doğan Nusret D. Ülkü’nün ömrü Priştine ile Üsküp arasında geçmiş ve hâlen Üsküp’te ticaret ile uğraşmaktadır. Kosova’da doğup büyüyenlerin yazdıkları Makedonya’da, Makedonya’da doğup büyüyenlerin yazdıkları Kosova’da yayınlanmıştır. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak, bugün ayrı iki devletin sınırları içinde yaşayan Türklerin edebiyatına ‘Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı’ demek daha doğru bulunmuştur.”⁸⁰

G.2.2.1.Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının Gecikme Sebepleri

Balkanlardaki Türk hâkimiyeti (1354-1912) ve ardından gelen uzun barış döneminden (1389-1699)⁸¹ sonra gelişen, savaşlarla dolu yıllar; bu savaşların sonucunda gerçekleşen Türk göçleri, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının gecikme sebeplerinin başında gelmektedir. 1683 Viyana Kuşatması, 1699 Karlofça Antlaşması, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi, 1878 Berlin Antlaşması, 1912-1913 Balkan Savaşları ve ardından imzalanan antlaşmalar, 1914-1918 I. Dünya Savaşı ve ardından imzalanan antlaşmalar, 1939-1945 II. Dünya Savaşı ve bütün bu olaylardan sonraki gelişmeler, Makedonya ve Kosova’daki Türk varlığını derinden etkilemiştir. Bu olayların doğurduğu en büyük sorun ise değişik dönemlerde yoğun bir şekilde gerçekleşen “göç”tür. Zaman zaman “sistemik bir etnik soykırım”⁸² dönüşen mezalimler sonucunda Türkler, asırlardır yurt edindikleri topraklardan büyük acılar çekerek ayrılmak zorunda kalmıştır.⁸³ Bu göçlerde birçok eli kalem tutan da ayrılmıştır.⁸⁴ Birbiri ardına gelen bütün bu olumsuz gelişmeler, şüphesiz ki, Makedonya ve Kosova’da yüzlerce yıllık köklü edebiyat geleneği referansına dayanan güçlü bir çağdaş edebiyatın yeşermesine fırsat vermemiştir.

⁸⁰ Abdulkadir Hayber, **Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 16.

⁸¹ Mustafa İsen, **agm**, s. 224.

⁸² H.Yıldırım Ağanoğlu, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanlar’ın Makûs Talihi Göç**, Kum Saati Yay., İstanbul 2001, s. 337.

⁸³ Geniş bilgi için bk. H.Yıldırım Ağanoğlu, **age**, 2001.

⁸⁴ Abdulkadir Hayber, **age**, s. 20.

1 Aralık 1918 tarihinde kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı⁸⁵ döneminde Türklerin durumundaki belirsizlikler, yine bu dönemde Türklere uygulanan baskılar da bu bölgedeki çağdaş Türk edebiyatın gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle 1939'da başlayan Tanzimat dönemi gelişmeleriyle yoğunluk kazanan Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki çağdaş edebiyatın oluşumuna yönelik faaliyetler, şüphesiz ki Balkanları da etkilemişti. Genç Kalemler'in Selanik'te çıktığı düşünülürse, Balkanlarda çağdaş edebiyatın oluşum sürecinin çok daha eskilere dayandığı söylenebilir. Gerek yaşanan savaşların ardından ana vatan Türkiye ile bağlarının kopması, gerekse krallık dönemindeki baskılar, bu bölgedeki Türklerin çağdaş bir edebiyat oluşturmasını engellemiştir.

*“İki dünya savaşı arasında ana ülkeden ayrılmış ve kendi kaderine terkedilmiş Balkanlar'da Türk Halkı Edebiyatı, Anadolu'da Mustafa Kemal ideolojisinin geliştirip yaygınlaştırdığı yazından ayrı olarak sürdürür gelişmesini. Fakat, Türkler'in yaşadığı yörelerde kurulan yeni krallık rejiminin toplumcu sanata karşı olması diğer halklar gibi Türkler'i de etkilemiş, bu bakımdan Türk Edebiyatı'nın gelişmesine olanak tanımadığı gibi eski türün, yani Tekke ve Divan tarzının pek sönük bir biçimde devamını sağlamıştır.”*⁸⁶

G.2.2.2.Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının Kaynakları

Makedonya ve Kosova bölgelerinde Türkçe bir edebiyatın gelişimi yüzyıllar öncesine dayansa da tarihî ve siyasi gelişmelerin seyri bu edebiyat geleneğinin kesintiye uğramasına ve kaynaklarının değişmesine neden olmuştur. Divan tarzına dönük edebiyatın etkisini yitirmesiyle, yeni şekillenecek olan çağdaş edebiyatın bu mirastan yararlanması, büyük ölçüde sıkıntılı olmuştur. Sadece Makedonya kütüphanelerinde sayısı binlerle ifade edilebilecek el yazması eserler mevcuttur.⁸⁷ Balkanlardaki özellikle son yüz elli yıllık çalkantılı dönem, burada sayıları azalan Türk toplumunun, büyük gayretlerle oluşturacakları çağdaş edebiyatta, bu birikimden faydalanmalarını büyük ölçüde sorunlu hâle getirmiştir.

⁸⁵ Bu krallık 1929 yılında “Yugoslav Krallığı” adını alacaktır.

⁸⁶ İ.Güven Kaya, **Yugoslavya Türk Halkı Yazınına Gerçekçi Bir Bakış**, Tan Yayınevi, Priştine 1986, s. 9.

⁸⁷ Geniş bilgi için bk. Yaşar Aydemir, Abdülkadir Hayber, **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, TİKA Yayınları, Ankara 2007.

Şüphesiz ki; burada yaşayan Türk toplumunun, çağdaş edebiyatın oluşması arifesinde Türkiye edebî eserlerinden tamamen mahrum olduklarını söyleyemeyiz. Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Ömer Seyfeddin, Reşat Nuri, Halide Edip, Yakup Kadri'nin de okunduğu görülmektedir.⁸⁸ Hatta Yücel Teşkilatı etrafında birleşen gençler tarafından; başta Atatürk'ün "Nutuk" adlı eseri olmak üzere, Mehmet Akif'in "Safahat"ının yanı sıra, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal ve Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerinin de sıkça okunduğu bilinmektedir.⁸⁹ Ancak; içerisinde buldukları dönemin hâkim gücüyle çelişen bir içeriğe sahip olan bu eserlerden beslenmek, o dönem Türklerinin aydın ve faal bir topluluğunu oluşturan "Yücelciler" in sonunun gelmesinde etkili olmuştur diyebiliriz.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının oluşum ve gelişim sürecinde yoğun olarak etkilendiği en büyük şair Nâzım Hikmet'tir. 1940'lara doğru Alman Nazizmi'ne yönelik olarak gittikçe yükselen tepkiler, Yugoslavya'da mevcut olan diğer halklar gibi Türkleri de derinden etkilemiştir. Bu da Nâzım Hikmet'in şiirlerinin Türkler arasında yoğun olarak okunmasına neden olmuştur.⁹⁰ Hatta Nâzım Hikmet'in Rusya ve Bulgaristan'da basılan bütün eserleri Makedonya ve Kosova'ya da girmiş, piyeslerinin hemen tamamı burada Türklerce sahnelenmiştir.⁹¹ Nâzım Hikmet'in "Kafatası" adlı oyununun II. Dünya Savaşı'ndan önce sahnelendiği bilinmektedir.⁹² Nâzım Hikmet'in dönemin ruhuna hitap eden tarzda bir içeriğe sahip olması, onun Makedonya ve Kosova Türklerince de sevilmesinin sebebidir diyebiliriz.

*"...Böylelikle birkaç yıl öncelerine kadar, çoğunlukla şair olarak tanıdığımız Nâzım Hikmet'i, tabii ilk sırada Üsküp Halklar Tiyatrosu sayesinde, git gide tiyatro yazarı olarak da sevmeye ve saymaya başlıyoruz. Çünkü Nâzım Hikmet tiyatro oyunlarında da insana, doğruluğa, iyiye karşı sevgisini olduğu gibi, kötü, haksız ve insanlık dışında olan her şeye karşı beslediği kinini açık olarak göstermektedir. Tıpkı şiirlerinde olduğu gibi. Daha doğrusu o şiirlerinde söyleyemediklerini oyunlarında, bir şair diliyle ustacasına söylüyor."*⁹³

⁸⁸ İ.Güven Kaya, **age**, s. 9.

⁸⁹ H.Yıldırım Ağanoğlu, **age**, 2006, s. 32.

⁹⁰ İ.Güven Kaya, **age**, s. 9.

⁹¹ Abdulkadir Hayber, **age**, s. 23.

⁹² Fahri Kaya, " 'Şöhret veya Unutulan Adam' Hem de Tiyatromuz Üzerine ", **Sesler**, S: 12 (1967), s. 112.

⁹³ **Agm**, s. 106. Ayrıca Nâzım Hikmet'in sahne etkisi hakkında geniş bilgi için bk. İlhami Emin, "Sahnemizde Nâzım Hikmet", **Sesler**, S: 33-34 (1969), s. 71-74.

Kimliği yeni yeni oluşmaya başlayan her edebiyat, kendisinden önceki edebî deneyimlerden yararlanır. Bu yararlanma da, büyük oranda yazarların takip ettiği gazete ve dergiler yoluyla olur. Nâzım Hikmet'in etkisi; "Sesler" dergisinde onun şiirleri, tiyatro eserleri ve kişiliği üzerine yazılan yazıların çokluğundan da anlaşılabilir. Bu yazılardan bazıları şöyledir:

Arif Bozacı, "Nâzım Hikmet'e", S: 52, s. 29-31.

Fahri Kaya, "Nâzım Hikmet İpekten Değil, Çeşitli İpeklerden Dokunulmuş Çok İyi Yürekli İnsandı", S: 22, s. 79-88.

Fahri Kaya, " 'Şöhret veya Unutulan Adam' Hem de Tiyatromuz Üzerine", S: 12, s. 106-112.

Hasan Mercan, "Nâzım Hikmet: Bulutlar Adam Öldürmesin", S: 22, s. 101-103.

İlhami Emin, "Sahnemizde Nâzım Hikmet", S: 33-34, s. 71-74.

İskender Müzbeğ, "Nâzım Hikmet'i Okurken", S: 62-63, s. 107-110.

İskender Müzbeğ, "Nâzım Hikmet'in Şiirlerinde Sevgi Duyguları", S: 41, s. 52-55.

Necati Zekeriya, "Bizde Nâzım Hikmet'in Etkisi", S: 62-63, s. 40-48.

Süreyya Yusuf, "Nâzım Hikmet-Kişi ve Ozan (Resital)", S: 53, s. 71-79.

Süreyya Yusuf, "Nâzım Hikmet'de Dil Duygusu", S: 7, s. 71-75.

Sıraladığımız bu yazılar, "Sesler" dergisinde Nâzım Hikmet'le ilgili olarak yazılan yazıların sadece bir kısmıdır. Bunlara "Birlik", "Tan" ve "Çevren" gibi diğer birçok basın-yayın organlarında çıkan yazılar da eklenince, bu şairin bu bölgedeki entelektüel hayata etkisi daha iyi anlaşılabilir. Bütün bunlardan hareketle denebilir ki; Nâzım Hikmet, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının oluşma ve gelişme dönemlerinde, bu edebiyata daha çok şiirleri ve tiyatro eserleriyle kaynaklık etmiştir.

İlk dönemlerde Makedonya ve Kosova Türklerinin geniş oranda tanıyıp faydalandıkları tek isim Nâzım Hikmet olsa da,⁹⁴ 1950 sonrası gelişmelerden sonra Çağdaş Türk Edebiyatının diğer yazarları da yavaş yavaş tanınmaya başlamıştır. Bu dönemde; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Orhan Veli Kanık, Sait Faik Abasıyanık, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Fazıl Hüsni Dağlarca, Nurullah Ataç, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Adnan Binyazar, Kemal Bilbaşar, Sabahattin Eyüboğlu gibi Türkiye’de eser veren edebiyatçılara da özellikle “Sesler” dergisinde yer verilmiştir. Bu edebiyatçıların eserlerinin yanında bu eserlere yönelik eleştiri ve tanıtım yazıları da sıkça yayımlanmıştır. Böylelikle bu edebiyatçılar da, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatına kaynaklık etmiştir. Bu yazılardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Asım Bezirci, “Halk Şairleri ve Kemal Tahir”, S: 82, s. 86-89.

Cinciç Slavolyup, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Maksim Gorki”, S: 24, s. 107-109.

Fahri Kaya, “Orhan Veli Kanık”, S: 39-40, s.85.

Fazıl Hüsni Dağlarca, “Hiroşima”, S: 49, s. 58-63.

Fazıl Hüsni Dağlarca, “Kocagöz, Horoz, Teryağ, Toplumda”, S: 5, s. 76-78.

Melih Cevdet Anday, “Sait Faik de Gitti”, S: 65, s. 77-78.

Oktay Akbal, “Orhan Veli Kanık”, S: 39-40, s. 102-105.

Oktay Akbal, “Kemal Tahir Üzerine”, S: 76, s. 58-61.

Oktay Akbal, “Yakup Kadri Artık Yok”, S: 94, s. 99-101.

Tahir Alangu, “Sait Faik’in Hayatı Üzerine”, S: 65, s. 74-76.

Çağdaş dönemin bu yazarlarının yanında; Âşık Veysel, Yunus Emre, Mevlâna gibi âşık edebiyatı ve klâsik dönem edebiyatından önemli isimler de tanıtılmıştır. Bu isimlerin tanıtılmasına yönelik yazıların bazılarını da şu şekilde sıralayabiliriz:

⁹⁴Abdulkadir Hayber, **age**, s. 23.

Abdulkaki Gölpınarlı, “Mevlâna Celâleddin Rumi”, S: 79-81, s. 32-37.

Abdulkaki Gölpınarlı, “Yunus Destanı”, S: 58, s. 75-81.

Ümit Kaftancıoğlu, “Veysel’in Ölmezliği Üstüne: Veysel(e) Ağlamanın Zamanı Geldi”, S: 89, s. 79-84.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının en önemli kaynaklarından birisi de halk edebiyatıdır. Özellikle II. Dünya Savaşı öncesindeki krallık devrinde, özgür bir edebiyatın oluşmasına fırsat vermeyen baskılar sonucunda halk sözlü geleneğe yönelmiştir.

“...Yugoslavya'nın kuruluşuna değin (1945 y.) bura Türklerinin yazını yoktu demek doğru olmaz sanısındaız. Toplumun desteğinden ve bilinçli bir köriklemekten yoksun kalan bu edebiyat, kendi başına kalmışlığı içinde üç yönde kendi bağıntısını sürdürmekteydi. Başta gelen sözlü edebiyat, geleneğini hiç bozmadan halk arasında yaşamasına devam etmiş, aydınlar arasında bile yazılı edebiyatın boşluğunu bir yere dek gidermekte yeterli görülmüştür. Sayısız masallar, hikâyeler, Nasrettin Hoca hikâyeleri, söyleşiler, fıkralar, atasözleri, bilmeceler, tekerlemeler, maniler, türküler gibi halk imgesinin ürünü olarak doğan zengin sözlü edebî biçim ve türleri arasında yer yer oynatılan Karagöz oyunları da vardı.”⁹⁵

Baskılar döneminde edebiyat ihtiyacını bir nebze de olsa giderme işlevi gören halk edebiyatı geleneği, çağdaş edebiyatın kurulma ve gelişme dönemlerinde de en önemli kaynak⁹⁶ olmuştur diyebiliriz. Özellikle Hüseyin Süleyman, İlhami Emin, Hasan Mercan gibi sanatçıların eserlerinde bu etki yoğunlaşmıştır. Hüseyin Süleyman, sadece derlemeleriyle kalmamış, sözlü kültür ürünlerini eserlerinde de kullanmıştır. “Aliş” oyunu bunun en güzel göstergesidir.⁹⁷ Fahri Kaya, bu oyunla ilgili şunları ifade etmektedir: “*Mustafa Kemal Atatürk'ün de Çok Sevdiği 'Alişimin Kaşları Kare' türküsüne göre yazılmış bu dört perdelik oyun, Rumeli'de söylenen mani ve türkülerle dopdolu küçük bir hazinedir.*”⁹⁸

⁹⁵ Süreyya Yusuf, **Yugoslavya Türk Şiiri**, Tan Yayınları, Priştine 1976, s. 5.

⁹⁶ Abdulkadir Hayber, **age**, s. 18.

⁹⁷ Geniş bilgi için bk. Hüseyin Süleyman, **Üsküp'te Osmanlı Mirası**, Fahri Kaya (Hzl.), Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.)

⁹⁸ Hüseyin Süleyman, **age**, s. 8.

Folklor derlemeleriyle edebiyata giren İlhami Emin'in "Taştan Daha Taş" adındaki şiirinde, ünlü bir Yörük türküsünde geçen "Kuru karanfil, budur bizim yükümüz." sözlerini kullanması de halk edebiyatının kaynaklığına güzel bir örnektir.⁹⁹ İlhami Emin'in birçok eserinde bu tür alıntılara rastlamaktayız. 2008 yılında çıkan "Yürüyen Duvar" adlı postmodern roman denemesinde de birçok halk kültürü ürününü kullanılmaktadır.

*"arabayı koştum taşlıktan
dingili koptu başlıktan
fırıncı amet olmasaydı
ölecektik açlıktan"*¹⁰⁰

Bu Yörük türküsü, İlhami Emin'in romanında kilit bir rol üstlenmektedir.

Hasan Mercan'ın "Yörük Havası" adı altında yayımlanan; "Kel Ahmet", "Hatice Mari Hatice", "Gelinin Türküsü", "Süpürge Ovası", "Mümüne Canım Mümüne", "Yaşlıya Satılan Kızın Ahı", "Ak Bacak Kara Bacak", "İşte Be İşte", "Manda Kılı", "Ramiz Ağanın Şahsinesi Bir de Türküsü", "Pırnalıda Bir Naciye", "Taş", "Ben", "Kuru Ağaç Misali Ağlaş", "Biz Bize", "Başın Üstüne Bir Ayak", "Sümüklü Yaşa", "İlk Sancı", "Ali", "Darılan Davarını Ayırsın"¹⁰¹ gibi şiirleri de halk edebiyatı geleneğinden yararlanmanın en güzel örneklerindedir.

Necati Zekeriya'nın "Ramizem" türküsünden faydalanarak yazdığı "Bir Evler Yaptırdım" adlı şiiri, Ninniler (1964) adındaki kitabında yer alan "Nasıl Doğar Ninniler" isimli şiiri; İlhami Emin'in "Otina" türküsünden faydalanarak yazdığı "İştîp" adlı şiiri, çağdaş edebiyatta türkülerden yararlanmanın en önemli örneklerinden sayılabilir.¹⁰² Suat Engüllü, Avni Engüllü gibi şairlerin eserleriyle bu örnekleri çoğaltabiliriz...

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının en önemli kaynakları arasında "Devrim ve Yosip Broz Tito" sayılabilir. Birçok Makedonya ve Kosova Türk'ü, II. Dünya Savaşı'nda Alman ve Bulgarlara karşı savaşmış, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (1945-1992) için mücadele etmişlerdir. Bu da doğal

⁹⁹ Abdulkadir Hayber, *age*, s. 19.

¹⁰⁰ İlhami Emin, *Yürüyen Duvar*, Tri Yayın Merkezi, Üsküp 2008, s. 141.

¹⁰¹ Hasan Mecan, "Yörük Havası", *Sesler*, S: 15 (1967), s. 10-17.

¹⁰² Geniş bilgi için bk. Abdulkadir Hayber, "Balkanlardaki Türk Halkı Edebiyatı ile Modern Edebiyat Arasındaki İlişkiler", Doç.Dr.S.Dilek Yalçın Çelik (Editör), *Prof.Dr.Bilge Ercilasun Armağanı, içinde*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2010, s. 99-110.

olarak edebiyata yansımıştır. Savaş sona ererken, Koçana ovasında Almanların işkenceleriyle ilgili olarak Şükrü Ramo “Faşist Kurbanları” şiirini yazar. İlhami Emin bu şiiri, doğmakta olan Türk şiirinin ilk ürünü olarak görmektedir.¹⁰³ Nimetullah Hafız da; Yugoslavya’da Çağdaş Türk Halkı Edebiyatının temelinin “Halk Kurtuluş Savaşı” ile ilgili konularda yazılmış şiir ve düzyazılarla atıldığını belirtmektedir:

“Birlik” sayfalarında ilk yayınlanan şiirler, ulus ve halklarımızın işgalcilerden kurtulmalarından ve başarı inancından ilham alan Şükrü Ramo’nun ‘Partizanlar’ ve ‘Biz Tito’nun Askerleriyiz’ şiirleridir. ‘Biz Tito’nun Askerleriyiz’ başlıklı şiir, savaşçılar arsında, savaş sırasında Türk dilinde marş olarak söylenmiştir...O zamanlarda ‘Birlik’ sayfalarında Necati Zekeriya’nın ‘2 Ağustos’, İlhami Emin’in ‘11 Ekim’ şiirlerini, bunların ardından Enver Tuzcu, Fahri Kaya ve diğerleri ilk devrim şiirlerini yayınlamaya başlamışlardır. Böylece 1949 yılında Yugoslavya’da Mustafa Karahasan’ın hazırladığı ‘Makedonya’da Genç Türk Yazarlarının Eserleri’ adında yayınlanan ilk Türkçe kitapta yazarlarımızın devrim şiirlerine daha çok yer verilmiştir.”¹⁰⁴

Bu durum sanattan çok güdümlülüğün ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumun da en yoğun olarak yaşandığı dönem 1945-1950 yılları arasındır.¹⁰⁵

Necati Zekeriya’nın 1951 yılında yayımlanan “Şiirler”, Mustafa Karahasan’ın peçe ve feraceyle ilgili “Yürü Aydınlığa”, Enver Tuzcu’nun da “Duygularım” adlı şiir kitaplarındaki şiirlerin büyük bir kısmı devrim şiirlerini oluşturmuştur.¹⁰⁶

Mustafa Karahasan, “devrim” konusunun öne çıkması durumunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Şimdiye kadar Türk yazarlarımızın en keskin, en dehşetli, en değerli ve dikkatleri en çok çeken şiir veya nesir parçaları-devrim konularına ithaf edilmiştir. Çünkü, devrimin bir içten gelen ateşi vardır, bu ateşin kaynağı da geniş sevgidir. Toplumsal pedagojik edebiyatının zaten temel amacı yazarlarımızın devrimsel dünya karşısındaki sorunlarına doğru sürüklemek ve bunların çözümlenmesi için çabalar sarfetmektir.”¹⁰⁷

¹⁰³ İlhami Emin, “Yerli Türk Şiirimiz”, **Sesler**, S: 8 (1966), s. 15.

¹⁰⁴ Nimetullah Hafız, **Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim**, Birlik Yayınları, Üsküp 1985, s. 5.

¹⁰⁵ İlhami Emin, **agm**, s. 15.

¹⁰⁶ Nimetullah Hafız, **age**, s. 6.

¹⁰⁷ Mustafa Karahasan, **Denemeler**, Birlik Yayınları, Üsküp 1991, s. 52.

Nimetullah Hafız “Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim” adlı kitabında bu konuda şiirler yazan; Enver Tuzcu, Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, İlhami Emin, Nusret Dişo Ülkü, Nimetullah Hafız, Hasan Mercan, Arif Bozacı, Mürteza Büşra, İskender Muzbeg, Bayram İbrahim, Avni Engüllü, Fahri Ali, Fikri Şişko, Suat Engüllü, Agim Riifat Yeşeren, Zeynel Beksaç, Osman Baymak ve Sabit Yusuf’un eserlerine yer vermiştir.¹⁰⁸ Bu listedeki isimlerden de anlaşıldığı gibi “devrim” konusu sadece 1945-1950 yılları arasında değil, diğer dönemlerde de ön plandadır.

“Devrim” konusuyla iç içe olacak bir şekilde, doğal olarak “Tito”nun da aynı şekilde şiirlere kaynaklık ettiği görülmektedir. Enver Baki ile birlikte “Tito Şiiri” derlemesi yapan Nusret Dişo Ülkü, kitabın “Sözbaşı” bölümünde “Tito”yla ilgili şunları dile getirmektedir:

“Gerek savaş öncesi, gerek Halk Kurtuluş Savaşı süresi, gerekse savaştan sonraki dönemlerde, yüce öke, ulu önder, büyük başbuğ yoldaş Tito, tüm insanlarımızdan sevilmiş, heykeltıraşlarımızın büstü, bestecilerimizin ezgisi, ressamlarımızın resimi, ozanlarımızın şiiri olmuştur. Yüreğimizin anıtı, yüreklere su serptiği canlı anıt. Savaş boyunca, Tito’yla ülküdeş insanlar, Tito türküsünü haykırıp bu ülkü peşinde yılmadan savaşmış, savaş arkadaşı ozanlar da bir elinde tüfek, bir elinde kalemlerle en iyi Tito şiirini yazmıştır.”¹⁰⁹

Adı geçen kitapta; Fazıl Hüsnü Dağlarca, Enver Tuzcu, Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, İlhami Emin, Cevahir Selim, Recep Murat, Nusret Dişo, Nimetullah Hafız, Hasan Mercan, Arif Bozacı, Mürteza Büşra, Bayram İbrahim, İskender Muzbeğ, Agim Rifat, Fahri Ali, Altay Suroy, İrfan Bellür, Osman Baymak, Sabit Yusuf ve Zeynel Beksaç tarafından yazılan Tito şiirlerine yer verilmiştir.¹¹⁰

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının kaynaklarından bir tanesi de “göç” sorunudur. 1689’da Üsküp’ün istilaya uğrayıp halkının göçmen duruma düşürülmesiyle Balkanlardan Anadolu’ya doğru üç yüz yıl sürecek bir göç süreci başlayacaktır.¹¹¹ Bu göç, değişik dönemlerde Makedonya ve Kosova bölgelerinden de yoğun bir şekilde gerçekleşecektir. Bu göç sonucunda birçok aile parçalanmış, kurulmuş olan düzenler dağılmış, göç edilen yerlerde uyum problemleri yaşanmıştır. Bu derece

¹⁰⁸ Geniş bilgi için bk. Nimetullah Hafız, **age**. Ayrıca bk. İ.Güven Kaya, **age**, s. 9.

¹⁰⁹ Enver Baki, Nusret Dişo Ülkü, **Tito Şiiri**, Tan Yayınevi, Priştine 1977, s. 5.

¹¹⁰ Geniş bilgi için bk. Enver Baki, Nusret Dişo Ülkü, **age**.

¹¹¹ Geniş bilgi için bk. H.Yıldırım Ağanoğlu, **age**, 2001, s. 337.

büyük sonuçları olan “göç” olgusunun Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatına yansımaması mümkün değildir.

Fahri Kaya, göç olgusuna hikâyelerinde yer veren yazarlardandır. Bu olgu, “İkinci Güneşi” (1998) adlı eserinde ağırlıklı olarak ele alınmıştır. “Lamba Yanık Kaldı”¹¹², “Toprağın Hikâyesi”¹¹³, “Mezarlık”¹¹⁴ gibi hikâyelerinde bu konu; tarihçi, sosyolog, antropolog gibi bilim insanlarına ilginç veriler sunacak şekilde ele alınmıştır.¹¹⁵

Fahri Kaya’nın “Çok Kırılmıştı”,¹¹⁶ “Asıl Güçlükler Sonradan Başladı”,¹¹⁷ “Günün Birinde Oraya Uğrarsan”¹¹⁸ gibi eserlerinde de “göç” olgusu bütün gerçekliğiyle ele alınmıştır.

Fahri Ali de “Kocaman Bir Dağ Gibiydi Göç” şiirinde “göç”le ilgili duygularını şu şekilde ifade etmektedir:

*“gönlümü gönlümden
yüreğimi yüreğimden koparan
kocaman bir dağ gibiydi göç
sevmedim
sevemedim”¹¹⁹*

Yusuf Edip, “Göçler” adlı şiirinde göçün sebeplerine değinir:

*“Ellilerde gittiler...
Sonra ardlarından
İyilikler vaad ettik
dönmediler
Şimdi de gidiyorlar...
Geleceklerini göçlerde gördüler
İnançları kayboldu azınlıkların*

¹¹² Fahri Kaya, “Lamba Yanık Kaldı”, **Sesler**, S: 318-319 (1997), s. 15-20.

¹¹³ Fahri Kaya, “Toprağın Hikâyesi”, **Sesler**, S: 316-317 (1997), s. 9-17.

¹¹⁴ Fahri Kaya, “Mezarlık”, **Sesler**, S: 298 (1995), s. 17-25.

¹¹⁵ İlhami Emin, (23 Aralık 2010 tarihinde, Fahri Kaya’nın 80. yaş günü dolayısıyla Makedonya Yazarlar Birliğinde düzenlenen törende okunan yazıdan alınmıştır.)

¹¹⁶ Fahri Kaya, “Çok Kırılmıştı”, **Sesler**, S: 260-261 (1991), s. 21-25.

¹¹⁷ Fahri Kaya, “Asıl Güçlükler Sonradan Başladı”, **Sesler**, S: 297 (1995), s. 13-18.

¹¹⁸ Fahri Kaya, “Günün Birinde Oraya Uğrarsan”, **Sesler**, S: 320-321 (1997), s. 9-15.

¹¹⁹ Fahri Ali, **Evrım Evrim Akarım**, Birlik Yayınları, Üsküp 1999, s. 10.

gidiyorlar...

... „120

Yine Yusuf Edip “Göçebe Azınlıklar” adlı şiirinde “göç” konusunun hiç durmayacağını ve bu konudaki umutsuzluğunu anlatır:

“Dedeler gitti...

dedelerinden kalanları bırakarak

gözlerinde yaşlar aka aka

yüreklerinde sıkıntı sinmeden

gittiler...

Karamsarlık sarınca insanı...

... „121

İlhami Emin, “Yürüyen Duvar”¹²² adlı romanında Doğu Makedonya Yörük Türklerinin Saruhan’dan Balkanlara uzanan gizemli hikâyesinin peşine düşer. Bu romanda, son dönemlerdekinin aksine Anadolu’dan Balkanlara yerleşmenin tarihine bir bakış açısı getirilmiştir.

“Göç” olgusu denince, Balkanlardan Anadolu’ya olan göçün yanında, Balkanların kendi içerisindeki göç hareketlerinin de Makedonya ve Kosova edebiyatlarında ele alındığını görebiliriz. Güler Selim’in “Kemancı” adlı hikâyesinde; Bosna’dan Makedonya’ya göç eden biri Boşnak-Müslüman olan yaşlı bir kadın, diğeri Sırp-Hıristiyan olan bir çocuk arasında geçen ibretlik hikâye anlatılır.¹²³

Buradan; Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında ele alınan konulardan birisinin de “Bosna” sorunu olduğunu belirtmek gerekir. Gerek coğrafi yakınlık, gerekse tarihin değişik dönemlerinde kurulan kader birliği, “Bosna”da yaşananlara Makedonya ve Kosova Türklerinin sessiz kalmalarına engel olmuştur.

Bu duruma en güzel örneklerden birisi olarak, Güler Selim’in yukarıda bahsettiğimiz “Kemancı” adlı hikâyesini verebiliriz. Melahat Engüllü’nün “Kuralsız Savaş” adlı şiirinde “Yerleşti yırtıcılar Saraybosna tepelerine...” diye tarif ettiği Bosna Savaşı, şair tarafından; “Bosnanın Yaşamayı”, “Anlamsız Bir Başlangıç”, “Çökertmeyi

¹²⁰ Yusuf Edip “Göçler” **Sesler**, S: 238-239 (1989), s. 38.

¹²¹ Yusuf Edip, “Göçebe Azınlıklar.” **Sesler**, S: 238-239 (1989), s. 40.

¹²² İlhami Emin, **Yürüyen Duvar**, Tri Yayın Merkezi, Üsküp 2008.

¹²³ Güler Selim, **Garipler**, Birlik Yayınları, Üsküp 1998, s. 5-14.

Amaçlama”, “İnsanlıktan Çıkmak”, “Başlangıcın Anlamsız Sonrası”, “Özlem ve Beklenti”, “Öze Dönme Arzusu”, “Akıntıya Kapılma”, “Üzüntü”, “Dünyanın Kayışı”, “Bosnayı Silmek Arzusu”, “Çarkların Dili”,¹²⁴ “Değişen Gündem”, “Tarihin Akışı”, “Huzur İstemek”, “Beklenti İçinde Olmak”, “Sabır”, “Koca Bir Mezar Bosna”, “Hele hatayı Düzeltelim”¹²⁵ gibi birçok şiirde ele alınmıştır.

Tülay İbrahim’in “Bosna Dramı”¹²⁶ adlı şiiri de bu konuyu ele alan dikkat çekici şiirlerdendir.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında “aşk” konusu da edebiyata konu olan bir kaynak olarak ön plana çıkmaktadır. Bu konu, edebiyata yeni isimlerin girmesiyle başlangıç yıllarındaki dar çerçevenin genişlemesi sonucunda daha çok önem kazanmıştır.¹²⁷

Bu bölgelerdeki çağdaş edebiyata ilk yıllardan itibaren konu ve kaynak olan “çocuk” gerçeğini de unutmamak lazımdır. 50’li edebiyatçı kuşağının önemli yönlerinden birisi de, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında çocuk edebiyatının gelişmesini sağlamasıdır. Bunda şüphesiz 1950 yılından itibaren çıkmaya başlayan “Sevinç” ve 1957 yılında çıkmaya başlayan “Tomurcuk” dergisinin de etkisi büyüktür.¹²⁸ 1979 yılında da “Kuş” dergisi bunlara eklenmiştir. 1965 yılına kadarki dönemde çocuk edebiyatının önde gittiği söylenebilir.¹²⁹ Özellikle ilk kuşak edebiyatçıların çoğu edebiyata, sanat kaygısından çok “eğitim ve öğretimde duyulan ihtiyacı” karşılamak için başlamışlardır diyebiliriz.¹³⁰

Bu bölgedeki Türk Çocuk Edebiyatını başlatanlar olarak Prizrenli Hacı Ömer Lütfü (1870-1928), Üsküplü Şeyh Sadettin İbrahim (1871-1936), Necati Zekeriya ve Nimetullah Hafız görülmektedir. Bu isimlere; Hüseyin Süleyman, Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Süreyya Yusuf, Hümaşah Vardar, Nusret Dişo Ülkü, Enver Baki, Hasan Mercan, Lütfi Seyfullah, Fahri Kaya, Mahmut Kıratlı, Şecaettin Koka, Ahmet İğciler, Recep Bugariç, Avni Engüllü, Halise Hasan Özgün, Avni Abdullah, Alaettin

¹²⁴Bk. Sesler, S: 301 (1995), s. 77-81.

¹²⁵Bk. Sesler, S: 302 (1996), s. 33-36.

¹²⁶ Bk. Sesler, S: 270-271 (1992), s. 59-60.

¹²⁷ Abdulkadir Hayber, *age*, s. 27.

¹²⁸Suat Engüllü, *age*, s. 85.

¹²⁹ Suat Engüllü, *age*, s. 85.

¹³⁰ Abdulkadir Hayber, *age*, s. 22.

Tahir, Suat Engüllü, Enver İlyaz, Sabit Yusuf, İskender Muzbeg Şefikoğlu, Zeynel Beksaç, ve Reşit Hanadan eklenebilir.¹³¹

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında, dinî ve millî konular daha geç yer bulabilmiştir. 70’li yılların yazarları, kendilerinden önce ele alınan konulara daha eleştirel bakabilmiş “moda hâline gelen milliyetçilik suçlamalarına” rağmen daha önce ele alınmamış konuları da ele almışlardır.¹³² Fahri Ali, “Evrım Evrım Akarım” şiir kitabıyla Tanrı Dağları’ndan, Orta Asya’dan Balkanlara uzanan bir geçmişi, kültürel mirası dile getirmekteydi.¹³³ Nusret Dişo Ülkü; “Ne Denli Daha Az Türk’sen O Denli Daha ya da Hiç Müslümansın”, “Ben de Türk’üm” gibi şiirlerinde “Türklük” ve “Müslümanlık” konularında düşüncelerini dile getirmekteydi.¹³⁴

1990 öncesinde dinî konularda edebiyat yapmak hoş karşılanmayabilir, yazdıklarınızı yayımlama imkânı bulamayabilirdiniz.¹³⁵ 1993’te çıkan “Yarı Kalan Düşünceler”de ve 2004 yılında yayımlanan “Yarı Kalan Mısralar”da Avni Engüllü inanç dünyamızı ele almaktadır.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında bu konulardan başka; Filistin, Afrika, Çeçenistan gibi mağdur durumdaki bölgeler, tabiat, Balkanlar (Özellikle Üsküp, Prizren, Priştine gibi şehirler...), geçmişteki olaylar, azınlık sorunları,¹³⁶ insan sevgisi gibi konular da sıkça işlenmiştir.

¹³¹ Geniş bilgi için bk. Mustafa İsen, Tübâ Işınso İsen, **Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi**, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.

¹³² Suat Engüllü, **age**, s. 87.

¹³³ Fahri Ali, **Evrım Evrım Akarım**, Birlik Yayınları, Üsküp 1999.

¹³⁴ Bk. **Sesler**, S: 328 (2001), s. 23-24.

¹³⁵ Zeki Gürel, “Kültür Adamı, Şair-Yazar ve Gazeteci Avni Engüllü”, *içinde*, Avni Engüllü, **Yarı Kalan Mısralar**. Delfina Yay., Üsküp 2004, s. 70.

¹³⁶ Geniş bilgi için bk. Çiğdem Ülker, **Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

G.3.MAKEDONYA VE KOSOVA'DA TÜRKÇE BASIN

Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısı, Balkanlar ve Osmanlı Devleti açısından siyasi çekişmeler, fikrî mücadeleler ve nihayetinde de büyük savaşlarla geçmiştir. Bir yanda gelişen millî cereyanlar, diğer yanda büyük devletler arasındaki pazar ve toprak kapma mücadeleleri, sözü edilen yüzyılın sonuna ve 20. yüzyılın başına damgasına vurmuştur.

Bu dönemlerde ortaya konulan çekişmelerin büyük bir kısmını da fikrî mücadeleler oluşturmuştur. Doğal olarak da basın-yayın faaliyetleri, bu mücadelelerin zemini olmuştur. Bu dönemde; Avusturya, Hırvatistan ve Sırbistan basını tarafından Osmanlı Devleti aleyhine kasıtlı basın-yayın faaliyetleri sürdürülmüştür. Osmanlı Devleti de, özellikle Bosna bölgesinde, aleyhte yapılan bu yayımlara cevap vermek için aynı yöntemi kullanmış ve “Bosna”, “Gülşen-i Saray” gibi süreli yayınlar çıkarmıştır.¹³⁷

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, özellikle Üsküp ve Manastır bölgesinde, fırkalar arasındaki siyasi çekişmelerin de arttığı görülmektedir. İttihat ve Terakki taraftarlarınca, Üsküp'te “Top”; Manastır'da “Kurşun”, “Süngü”, “Kasatura” gibi ilgi çekici isimlere sahip olan gazetelerin çıkarıldığını görüyoruz.¹³⁸

Şerafettin Hoca'nın, Osmanlı Devleti döneminde Balkan vilayetlerindeki basın faaliyetlerini ele aldığı çalışmasında; Kosova, Manastır, İşkodra ve Bosna vilayetlerinde 1912 yılına kadar olan dönemde çıkarılan gazete ve dergiler ele alınmıştır. Çalışmada; Kosova Vilayeti'nde çıkan “Prizren”, “Kosova”, “Salname-i Vilayet-i Kosova”, “Arş”, “Mücadele-i Milliye”, “Şar”, “Top”, “Işık”, “Hak”, “Yeni Vakit”, “Saday-i Millet”; Manastır Vilayeti'nde çıkan “Manastır”, “Neyyir-i Hakikat”, “Kurşun”, “Süngü”, “Vatan”, “Yeni Hayat” süreli yayınları ele alınmıştır.¹³⁹

İsmail Eren 1866-1966 yılları arasındaki yüz yıllık dönemde Yugoslavya bölgesinde çıkan, tespit ettiği Türkçe süreli yayınları, “Sesler” dergisinin 9.¹⁴⁰ ve 20.¹⁴¹ sayılarında yayımlamıştır. Eren'in süreli yayınlarla ilgili olarak verdiği

¹³⁷ Nimetullah Hafız, “Osmanlı Döneminden Bugüne Kadar Yugoslavya'da Türk Basını”, **Çevren**, S: 76 (1990), s. 6.

¹³⁸ **Agm**, s. 7.

¹³⁹ Şerafettin Hoca, “Balkanlar Vilayetlerinde Osmanlı Basını” **Çevren**, S: 14 (1977), s. 39-54.

¹⁴⁰ İsmail Eren, “Yugoslavya Topraklarında Türkçe Basını”, **Sesler**, S: 9 (1966), s. 51-73.

¹⁴¹ İsmail Eren, “Yugoslavya Topraklarında Türkçe Basını”, **Sesler**, S: 20 (1967), s. 18-20.

bibliyografik bilgiler listesinden sadece “Makedonya ve Kosova bölgelerinde yayımlananları” buraya alıyoruz:

ARŞ

“Haftalık siyasi müstakil Osmanlı gazetesidir.”

Yıl I, sayı 1, 11 Eylül 1327 (1911)

Sahib-i imtiyaz: Mehmet Sami. (Müdür-ü mesul: İbrahim Hakkı)

Üsküp “Akvaroni” Matbaasında tab olunmuştur.

40x31 cm. üç sütun üzerinde 4 sf.

BİRLİK

“Müstakil Türk gazetesidir.”

1925

Sahib-i imtiyaz: Yusuf Ziya Simailagiç, Üsküp.

BİRLİK

“Makedonya Çalışkan Halkın Sosyalist Birliği Organi”

Yıl XXIII, sayı 693, 29 Eylül 1966.

Baş ve sorumlu yazarı: Fahri Mehmet-Kaya, Üsküp

Hâlen neşriyatına devam etmektedir.¹⁴²

75. YILLI YIL ÖNCE
MAKEDONYA MÜSLÜMANLARI HALK — KURTULUŞ CEPHESİ HAFTALIK GAZETESİ

BİRLİK

MAKEDONYA MÜSLÜMANLARI HALK — KURTULUŞ CEPHESİ HAFTALIK GAZETESİ

Fiatı 5 leva | Üsküp, cumartesi 23 — birici — İhtun 1944 s. | Sene I — № 1

Tito milli kahraman

Serbian anti-faşist meclisinin tekni üzerine Yugoslavya milli kurtuluş anti-faşist şurası niyaseti işbu karar veriyor.

Yugoslavya milletleri büyük komandantı, teğmenbaşısı, onların milli kurtuluş savaşlarının teşkilatçı ve idarecisi, Yugoslavya Marsal

Yosip Bros Titoya kendisinin Yugoslavya partizan Birliklerinin ve milli kurtuluş ordusunun teşkilatında büyük hizmetlerinden ve onların haraketlerini dahiyan surette idaresinde gösterdiği iyiliklerinden dolayı ve ayrılmaz birliğinin teşkilatındaki tarihi hizmetlerinde çok surette göstermek için karar veriyor.

Milli kurtuluş ordusunun ve partizan çetnelerinin baş komandanı YOSIP BROS TITOVA milli kahraman ünvanı veriliyor.

Kilip Nedelov, C. Reis D. e. Ivan Ribar

ÖNSÖZ

Yaşamın kurtuluş gününü bütün yurdumuz büyük bir zafer bayramı ile eşit edeceğiz. Çünkü bu tarih umum Makedonya halkını zindandan çıkararak bir tarih.

Senelerce de. Lezi esaret altında her hucusta hayat ve insanıyet hakından mahrum edilmiş olan bu millet, bu gün hürriyetine kavuşmuştur. Ezik, lisansız evrimden başka yerde yükseltilen konusmaktan çekinmeden, bu gün gençlik her tarafa kendi ana hısm ile meşgul, eğiltiler yapıyor, ve ilk defa olarak yeni türçe hariflerle gazete tertib ediyor.

Çiçen Yugoslavya zamanında esli birleşimle mütecevi başlıklar altında bir çok gazeteler negredilmiş, fakat bunların hiç biri milletin neofaahını hiç bir hususta müdafice edemediler, çünki o gazetelerin maksatları ya'ni gazete etlahe'nda toplanmış bir kaç sahsın milletin hesabına kendi entereslerini müdafice etmek çindii.

Bu günkü "B.lik" gazetesi hiç bir hususta eski çıkan gazetelerle kıyas edilemez, çünkü bu gazete millettindir, onun tarafından seçilmiş hey'et tertip etmektedir.

İşte dünkü rejim altında gıçirdigimiz buhrandan sonra şm.ıye kadar bura m.İslim-narına nasib olmayan bu rünete bu gün kavuştuğ, bize bu hürriyeti Tito Yugoslavyasının rejimi bahsetti, bizim için hepimiz buna takdir ile Makedonya kurtuluş tarihini mukaddes bir bayram gibi saymak ve yurdumuz için çalışması bir vazife bilmek borçumuzdur.

STALİN

Sovyet Rusyası dahi liderinin 21-XII-1944 tarihi 65 inci yıldönümü idi. Bu günde Üsküpte büyük namayışlar yapıldı. Karşıyaka meydanlığında başlıyan bu namayışta orkadeş Boge Kuzmanovski büyük adamın tarrifini, diğer sözlere arasında, şöyle izah etmiştir:

Arkadaşlar,

Bugün, bu asrın en büyük adamının, en büyük komutan, en büyük siyasetin ve esir milletlerin muhafızı Yo'ip Visarinnovici Stalinin 65-inci yıldönümüdür. (Stalin, Stalin, Stalin) Stalin isim, zafer, hürriyet, ilerleme ve Sovyet birliği kuvvetinin kahraman sembolü oldu.

Büyük Stalinin dahiyyne idareciye. Sovyet milletleri kayılastı ve 1941 senesinde f.ist Almanyası Rusyayı esir edecek diye düşünürken ordularıyla atıldığı zaman, sovyet milletleri bir in-

“BİRLİK” GAZETESİNİN 23 ARALIK 1944 TARİHLİ İLK SAYISI.

¹⁴² Gazetenin 2005 yılında yayım faaliyeti son bulmuştur.

DOĞRU YOL-PRAVİ PUT

1930 yılındaki Güney Sırbistan Müslüman Cemaati organları seçimi arifesinde Üsküp'te çıkarılan Türkçe ve Sırpça bir gazetedir.

Çıkaran: Feyzi Hacıhamziç (Tara)

Yazarlar: Halit Efendi, Zufer Musiç (Sırpça bölümü ve daha sonra mesul müdürüdür.)

ELHAN

“İki haftada bir Perşembe günleri intişar eder edebî, ahlakî, içtimaî, terbiyevî mecmuadır.”

Cilt I, sayı 1, 10 Ocak 1327 (1911)

Cilt I, sayı 2, 31 Ocak 1327 (1911)

Naşiri: Ahmet Hand. Tahrir müdürü: İlyas Macid

Manastır, “Beynelmilel Ticaret” Matbaasında basılmıştır.

Tahrir müdürünün nakli ile bu dergi 3.(1 Mart 1328) sayıdan itibaren İstanbul'da yayımlanmaya başlamıştır.

ENVAR-I HÜRRİYET

“Menâfi-i devlet ve millete hadim, Pazar günleri neşrolunur Osmanlı gazetesidir.”

Yıl I, sayı 6, 11 Ekim 1909.

Müdür ve ser muharriri: Ali İffet.

Üsküp, Matbaa-i Vilâyet (-i Kosova).

47x32 cm. dört sütun üzerine 4 sf.

Elde mevcut son sayı: 10 Kasım 1909 (I. Yıl)

HAK

“Yugoslavya'da İslâm Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'nin mürevviç-i efkârıdır.”

Yıl I, sayı 1, 23 Şubat 1920-sayı 138, 31 Aralık 1920.

Yıl II, sayı 139, 1 Ocak 1921-sayı 267, 31 Aralık 1921.

Yıl III, sayı 268, 1 Ocak 1922-sayı 445, 31 Aralık 1922.

Yıl IV, sayı 446, 1 Ocak 1923-sayı 694, 31 Aralık 1923.

Yıl V, sayı 695, 1 Ocak 1924-sayı 956, 11 Aralık 1924.

Başlığı Sırpça ve Fransızca da yazılıdır. Daha sonraki sayılarda başlık altı: “Sırp, Hırvat, Sloven Kraliyeti” Cenup Müslümanları Teşkilatı'nın vasıta-i neşir ve efkârıdır” şeklinde yazılıdır. Sayı 522'den (8 Mayıs 1923) itibaren: “çarşambadan maada her gün intişar eder” ve gazete kendi matbaasında basılmağa başlamıştır. Bazı sayıların iki sahifesi Sırpça da yayımlanmıştır. Üsküp'te XV. yüzyılın ikinci yarısında Karlılı Mehmet Bey (Burmali) camiini yıkmak isteyen hükümet aleyhinde çıkan sert bir yazı üzerine gazete kapatılınca “Hak Yolu” ve “Mücadele” adlarıyla çıkmaya devam ettiyse de ömrü uzun sürmemiştir.

HAK YOLU

“Pazartesinden maada her gün intişar eder siyasi, içtimaî Türkçe gazetedir.”

Yıl V, sayı 1 (957), 26 Ocak 1925.

Sahibi: Nastas N. Petroviç. Müdür-ü mesul: H. Sabri. Üsküp.

“Krayniçanats” basımevi.

47x32 cm., dört sütun üzerine 2 sf.

Elde mevcut son sayı: 3, 3 Şubat 1925.

Başlık Sırpça da basılmıştır. “Hak” gazetesinin devamıdır.

HUKUK-U İBAD

Fıkra-i İbad: Osmanlı Demokrat Partisi’nin organı Manastır 1909.

Server İskit, Türkiye’de Matbuat İdaresi ve Politikaları, İstanbul, 1943, s. 160.

HÜSÜN VE ŞİİR

“Edebî, fennî, felsefî, içtimaî risaledir.” Şimdilik 15 günde bir neşrolunur.

Cilt I, sayı 1, Haziran 1325 (1909)-sayı 8, 21 Eylül 1326 (1910).

Müessisleri: H. Hüsnü, A. Suphi. Müdür-ü mesul: İsmail Hakkı, Abdullah Feyzi.

Manastır, “Neyyir-i Hakikat” Matbaası.

27x18.6 cm., çift sütun üzerine 16 sf., resim.

Tevfik Fikret, Abdülhak Hamit, Ali Canip, Cenap Şehabettin, Enis Avni ve Ömer Seyfettin’in yazıları ile Fransız ve İtalyan edebiyatından çeviriler yayımlanmıştır. Dördüncü sayıdan itibaren Hüsün ve Şiir idarehanesi Selânik’e naklolunmuş ve burada yayınına devam edilerek ceman sekiz sayı çıkmıştır. Yeni dilin savunucusu olan Genç Kalemler Dergisi, Hüsün ve Şiir’in devamı olduğundan I. sayısı ayrıca IX. sayı olarak da belirtilmiş ve sayfa numaraları teselsül ettrilmiştir. (Bk. Genç Kalemler Dergisi, cilt I sayı 1 (9), Selânik, 1911, s. 82).

İŞİK-ZRAK

“Şimdilik Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri intişar eder”, Demokraska Zayednica-Cenubî Sırbıya Müslümanlarına mahsus siyasi, içtimaî ve iktisadî gazetedir.

Yıl I, sayı 1, 21 Temmuz 1927-sayı 131, 19 Temmuz 1928.

Yıl II, sayı 132, 21 Temmuz 1928-sayı 186, 1 Ocak 1929

Sahib-i mtiyaz medür-ü mesul: Avukat Dimitriye Anastasiyeviç-Taşula.

Hayet-i tahririye: memleketimiz Müslüman muharrirlerinden Hüseyin Hüsnü, Fevzi Hacıhamziç.

Üsküp, “Krayniçanac” Matbaası

48x32 cm., dört sütun üzerine 2 sf.

Başlığı Sırp-Hırvatça (Kiril ve Lâtin harfleriyle) de basılmıştır.

İLERİ

“Şimdilik haftada bir defa (perşembe) intişar eder haris-i meşrutiyet gazetesidir.”

Yıl I, No 1 (20), 9 Temmuz 1327 (1911).

Sahib-i imtiyaz ve müdür-ü mesul: Matlı Ziya.

Manastır, “Neyyir-i Hakikat” Matbaası.

38x26 cm., üç sütun üzerine 4 sf.

İTTİHAD-İ MİLLİ-BAŞKİMİ KOMBİT

Arnavutluk Komitesinin organı.

1910 yılında yayımlanmıştır.

Sahib-i imtiyaz ve müdür-i mesul: Zavalanlı Fehmi. Sermuharrir: Mustafa Saffet.

Manastır, “Beynelmilel Ticaret” Matbaası.

Tirajı üç bin nüsha kadardır.

Bu gazete Türkçe ve Latin yazılarıyla Arnavutça yayımlanmıştır. Kosova Örfi İdaresinde yayımlanması tatil edilmiş ve imtiyaz sahibinin mahkeme edilmeksizin altı ay tutuklanmasına karar verilmişti.

Bk. Doğru Söz Gazetesi, İstanbul, sayı 3, 14 Recep 1328 ve sayı 4, 21 Recep 1328; Türkiye Gazetesi, İstanbul, sayı 1, 7 Haziran 1326.

İZLER-BELEZİ

Edebiyat sanat ve kültür dergisi, Üsküp.

Yıl I, sayı 1, Nisan 1967-sayı 2-3 Mayıs-Haziran 1967.

Üç dilde (Türkçe, Makedonca, Arnavutça) yayımlanır. Türkçe kısım için sorumlu yazar: Nesrin Kupa ve Hasan Mercan, Üsküp “Goçe Delçe” Basımları.

KASATURA

“Şimdilik haftada bir defa Pazartesi günleri çıkan haris-i meşrutiyet bir gazetesidir.”

Yıl I, sayı 1, 5 Aralık 1327 (1911)

Manastır, Beynelmillel Ticaret Matbaası.

Boy 2, üç sütun üzerine 4 sayfa.

KOSOVA

“İşbu gazete daire-i vilayette her hafta Çarşamba günleri çıkarılır.”

Yıl IV, sayı 171, 28 Temmuz 1880.

Yıl VI, sayı 280, 7 Eylül 1882, sayı 427, 2 Aralık 1885

(Türkçe-Sırpça)

Muharrir: Mehmet Vasıf, mektub-u vilayet mümeyyizi (1296), Kâşif Hayri (1304), İsmail Kemal (1305)

Ser mürettip: Akif (1296), Sinan Şefki (1300-1305)

Sırpça mütercimler: Hasan ve Trifun Radivoyeviç

Priştine, Kosova vilayeti matbaasında tab olunmuştur.

41.33.5 cm, dört sütun üzerine 4 sf.

İlk sayı 1294 (1877) yılında çıkmıştır. 1884 yılının Eylül ayından 1886 yılının Ocak ayının sonuna kadar hem Türkçe hem de Sırpça (ikişer sahife) olarak yayımlanmıştır. 8 Eylül 1888 tarihinden sonra neşrine Üsküp’te devam etmiştir.

KOSOVA

“Menâfi-i vataniye ve umumiyyeye hadim Çarşamba günleri neşrolunur vilayet gazetesidir.”

Yıl XXI, sayı 1020, 11 Muharrem 1316 (1897)

Ser muharrir: İsmail Kemal (1311), Tahir (1314-1318)

Ser mürettip: Musa Kazım (1311-1318)

Üsküp, Kosova Vilayet Matbaası, 1895 yılından sonra “Hamidiye” Sanayi Mektebi Matbaası.

41x33.5 cm, dört sütun üzerine 4 sf.

Bu gazete 1888 yılının ikinci yarısına kadar Priştine’de yayımlanmıştır. Kosova Vilayet merkezinin 8 Eylül 1888 tarihinde Üsküp’e nakliyle burada yalnız Türkçe olarak neşrine devam edilmiş, Kosova Vilayet salnamelerinde olduğu gibi, sıra numarası teselsül ettirilmiş ve Balkan Harbi’ne kadar yayımlanmıştır.

KURŞUN

“Hak ve hakikati yazmaktan çekinmez, menfaat-ı vatani hiçbir şeye değişmez haftalık Osmanlı gazetesidir”

Yıl I, sayı 1, 28 Mart 1327 (1911)

Sahib-i imtiyaz ve müdür-ü mesul: Esad

Manastır, “Beynelmillel” Ticaret Matbaası’nda tab olunmuştur.

38x27.5 cm, üç sütun üzerine 4 sf.

Elde mevcut son sayı: 8,16 Mayıs 1327 (I. Yıl)

SÜNGÜ ve İLERİ gazetelerinin devamı olarak sayılmaktadır.

MANASTIR

“Her hafta Çarşamba günü neşrolunur vilayet gazetesidir”

Yıl II, sayı 62, 7 Mayıs 1302 (1886)

Yıl XXIII, sayı 1173, 4 Mart 1908, sayı 1393 (1912)

Muharrir: Mehmed Hasib (1305), Mehmet Mazlum (1308-1312), Hacı Mehmet Neşet (1313)

Ser mürettip: Osman Hilmi (1300), Besim (1308-1314)

Manastır, Vilayet Matbaası.

52x36 cm, 3-5 sütun üzerine 4 sf.

1139 (3 Temmuz 1907) sayısının Manastır Hamidiye Sanayi Mektebi menfaatine çekilen piyangoda isabet alan numaraların listesi bir ilave olarak verilmiştir.

MÜCAHEDE

“Pazartesinden mada her gün intişar eder siyasi, içtimaî Türkçe gazetedir.”

Yıl I, sayı 1, 29 Ocak 1925

Sahibi: Nastas N. Petroviç

Müdür-ü mesul: H. Sabri

Üsküp, Krayniçanats Matbaası

47x32, dört sütun üzerine 2 sf.

Başlık sahibinin adı ve tarih kiril harfleriyle Sırpça da yazılıdır. HAK ve HAK YOLU gazetelerinin İçişleri Bakanlığı'nın emriyle tatil ve müsadere olunmasından sonra çıkmaya başlamıştır.

MÜCAHEDE-İ MİLLİYE

“Şimdilik haftada iki defa neşrolunur hür ve müstakil Osmanlı gazetesidir.”

Yıl I, sayı 1, 8 Eylül 1327 (1911)

Sahib-i imtiyazi ve müdür-ü mesulu: Salih Zeki

Üsküp, Vardar Matbaası.

35x27 cm, üç sütun üzerine 4 cm.

Elde mevcut son sayı: 65, 27 Aralık 1330/1912, (İkinci yıl)

NEYYİR-İ HAKİKAT

“Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Manastır'da vasıta-i neşr-i efkârı olmak üzere şimdilik Pazar ve Çarşamba günleri neşrolunur., Osmanlı gazetesidir.” (Sayı 21, 13 Şaban 1326)

Tesis tarihi: 8 Mart 1324 (1908)

Yıl I, sayı 10, 11 Temmuz 1324 (1908)

Umum-u tahririye ve mesul müdürü. Ahmet Eyüp

Baş muharrir: Mehmed Hasib

Manastır, Vilayet Matbaası ile daha sonra gazetenin kurduğu matbaada basılmıştır.

48x32 cm, üç sütun üzerinde 4 sf.

Elde mevcut son sayı: 317, 4 Nisan 1911 (dördüncü yıl)

Bu gazetenin ilk dokuz sayısı II. Meşrutiyet'in ilanından önce çıkmıştır. (Bk. Neyyir-i Hakikat, sayı 15, 20 Recep 1326). Daha ziyade Manastır İttihat ve Terakki Merkez Heyeti'nin organı olan bu gazete Merkez-i Umumiye çatardığı (Server İskit, Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, İstanbul, 1943, s.147).

II. Meşrutiyet'in birinci yılı münasebetiyle bir hatıra olarak dergi şeklinde yayımlanan 50 sahifelik fevkalade bir nüsha, edebî, tarihî ve askerî yazılara yer verilmiştir.

NEYYİR-İ HAKİKAT

Edebî, siyasi içtimaî gazete.

Yıl I, sayı 1, 1325 (1909).

Çıkaran: "Neyyir-i Hakikat" gazetesini idaresi.

Manastır, "Neyyir-i Hakikat" Matbaası.

Bk. Bahçe dergisi, Selânik, Yıl I, Yıl I, cilt 2, 25 Ağustos 1325 (1909).

PIYONER GAZETESİ

Aylık Çocuk Dergisi

Eylül, 1950-Haziran, 1951

Sayı 1-2 başyazarı: Mahmut Demir

Sayı 3 başyazarı: İsmail Tevfik

Sayı 4-10 başyazarı: Necati Zekeriya

PURZERİN-PRİZREN

"İşbu gazete dahili ve harici her türlü havadisi ve menafi-i umuma dair enva'-ı mebahisi şamil olarak haftada bir defa (Pazartesi) çıkar."

Yıl I, sayı 1, 14 Ağustos 1871

Muharrir: Vilayet mektupçusu Şeref (1291)

Ser mürettip: Akik (1291)

Sırpça kısmı için: İliya Stavriç

Türkçe'den Sırpça'ya mütercim: Todor Stankoviç

Üç sütun üzerine 4 sf.

Bu gazetede Sırpça mütercim olarak çalışan T.Stankoviç'in ifadesine göre PRİZREN 1874 yılının sonuna kadar yayımlanmıştır.

REHBER

"Müslüman menfaatlerine hadim Salı ve Cuma günleri çıkar müstakil Türk gazetesidir."

1920 yılında ceman 14 sayı çıkmıştır.

Sahib-i imtiyaz: Kazım Emin (Lugar)

Başyazar: A. Kemal

Mesul yazar: A. Basri

Üsküp

Gligor Todorevski, 1919-1929'a kadar Üsküp'te çıkan Türkçe gazeteler, Birlik gazetesi (Üsküp), 1 Kasım 1962

RUMELİ

Manastır Vilayeti'nin resmî gazetesidir.

Haftada bir Çarşamba günü neşrolunur.

1291-1292

Muharrir: Mehmed Vasıf (1292)

Ser Mürettip: Akif (1292)

Manastır, Vilayet Matbaası

Salname-i Vilayet-i Manastır, II. 1293, s. 103.

Manastır Vilayeti'nin 1292 yılında vuku bulan lâglı üzerine Manastır'da çıkarılan bu gazetenin imtiyazı iade olduğundan Selanik'te yayımlanan RUMELİ ve bunun devamı sayılan ZAMAN gazetelerinin sabık imtiyaz sahibi Mustafa Bey yine

RUMELİ adında Türkçe ve Rumca bir gazetenin çıkarılması için, o zamanki Maarif Nezareti'ne başvurmuştur.(Bk. Zaman gazetesi, Selanik, Yıl IV., sayı 198, 25 Rebiulevvel 1294). Mustafa Bey, bu teşebbüsünde başarıp başaramadığına dair şimdilik elimizde bir bilgi yoktur.

SADA - YI MİLLET- GLAS NARODA

"Cumartesi ve Çarşamba günleri neşrolunur, menafi-i islamiyeye hadim siyasi, içtimai, iktisadi müstakil gazetedir."

Yıl I, sayı 1, 25 Haziran 1927 - sayı 96, 26 Haziran 1928

Yıl II, sayı 97, 3 Temmuz 1928 - sayı 110, 11 Ocak 1929

Sahib-i imtiyaz ve müdür-ü mesul: Aleksandar Bukviç

Heyet - i tahririye: İslam münevverlerinden bir gurup

Üsküp, "Uhuvvet" (Bratstvo) Matbaası

48x32 cm, dört sütun üzerine 2-4 sf.

Yugoslavya Radikal Partisi'nin Organı. 6 Ocak 1929 tarihinde ilan olunan diktatorya neticesinde neşrine son verilmiştir.

SALNAME – İ VİLA YETİ - İ KOSOVA

Priştine ve Üsküp, Matbaa - i Vilayet-i Kosova

I.1296(1878), s. 154 + 1 harita (lito) 18.5x14.5

II.1300(1881), s. 177 + 1 harita (lito) 19x13

III.1302 (1883), s. 176 + 1 + 1 harita 20x15

IV.1304(1886), s. 314+1 harita 18 x 12

V.1305 (1887), s. 283 + 1 harita 20 x 13

VI.1311 (1892), s. /16/x240 + 16 resim + 1 harita

VII.1314(1895),s./10/x 753 x 16 resim

VIII.1318(1900), s.936

İlk beş salname Priştine 'de diğerleri (sayı 6-8) Üsküp'te basılmıştır.

SALNAME – İ VİLAYETİ - İ MANASTIR

Matbaa-i Vilayet-i Manastır

I.1292(1875), s. 117

II.1293 (1876), s.115

Manastır vilayetine mahsus salname.

SALNAME-İ VİLAYET-İ PURZERİN

Prizren, Vilâyet Matbaası

1290 (1873), s. 120 + 1 harita (lito), 18 x 12

Dr. Hasan Kaleşi'nin verdiği şifâî bilgiyle göre bu salnâme ikinci defa da yayımlanmıştır.

SESLER

"Aylık toplum-sanat dergisi."

Yıl I, sayı 1, Aralık 1965

Yönetim kurulu başkanı: Fahri Kaya

Sorumlu yazar: İlhami Emin

Üsküp, Nova Makedonya Basımevi.

19.5 x 12.5 cm., 92 s.

SEVİNÇ

Aylık çocuk dergisi

Sayı 1, Eylül, 1951

Sorumlu yazar: Necati Zekeriya

SOSYALİST FECRİ¹⁴³

Sırp İşçi Partisi Organı
Sorumlu yazarı: Ferid Bayram.

SÜNGÜ

"Şimdilik haftada bir (Perşembe) intişar eder haris-i meşrutiyet bir gazetedir"
Yıl I, sayı 2, 24 Şubat 1326.

Müdür-ü mesul: Hamdi
Manastır, Neyyir-i Hakikat Matbaası.
38 x 28 cm., üç sütun üzerine 4 s.

Elde mevcut son sayı 25 (1), 22 Eylül 1327 (2. yıl).

Süngü'nün Örfi İdare tarafından kapatılmasıyla bir aralık İLERİ adıyla çıkmıştır.

ŞAR

"Haftalık siyasi, Osmanlı gazetidir"

Sayı 15, 6 Haziran 1327(1911)

Sahib-i imtiyazı: Rustem.

Üsküp, Kosova Vilâyeti Matbaasında basılmıştır.
37 x 27.5 cm., üç sütun üzerine 4 s.

TOMURCUK

"En küçüklere ait aylık dergi"

Sayı 1, Eylül, 1957

Hazırlayan: Yazı Kurulu.

Üç dilde (Makedonca, Arnavutça, Türkçe) basılır.
Türkçe sorumlusu: Necati Zekeriya.

TOP

"Haftalık siyasi, Osmanlı gazetesidir".

Sayı 7, 16 Nisan 1327 (1911).

Sayı 12, 16 Mayıs 1327 (1911).

Sahib-i imtiyazı: Rustem.

JJsküp, "Kosova" (Vilâyeti) Matbaasında tab'olunmuştur.
37.5 x 27,5 cm. üç sütun üzerine 4 sf.

UHUVVET

Müslümanların menfaatlerine hadim müstakil haftalık gazetedir.

Yıl I, sayı 1, 1919 - sayı 12, 3 Ekim 1919.

Sahibi: Halil Kâzım.

Çıkaran: A. Kemâl, Üsküp.

ÜSKÜP-SHKUPI

"Şimdilik haftada bir defa (Pazartesi) neşrolonur".

Yıl I, sayı 1, 29 Ağustos 1911.

Müdür-ü mesul ve ser muharrir: Yaşar S. Erebar.

Arnavutlardan mürekkep bir heyet tarafından idare olunur

Üsküp, "Akvaroni" matbaasında tab'olunmuştur

37.5 x 27 cm., üç sütun üzerine 4 sf. (2 Türkçe, 2 Lâtin harfleriyle Arnavutça).

VATAN

¹⁴³ Bu gazeteyle ilgili geniş bilgi için bk. Milutin Foliç, " 'Sosyalist Fecri' Gazetesi ve 1919-1921 Yıllarında Makedonya YKP ile Kosova ve Metohiya YKP İlişkileri", *Çevren*, S: 52 (1986), s. 19-40.

"Hak ve hakikati yazmaktan çekinmez menfaat-ı vatani hiç bir şeye değişmez Osmanlı gazetesidir".

Yıl I, sayı 1, Haziran 1327 (1911).

Müdür-ü mesul ve ser muharriri: Mehmet Hasip.

Manastır, Beynelmilel Ticaret Matbaası.

39.7 x 27 cm., üç sütun üzerine 4 s.

V. Sultan Mehmed Reşad'ın Manastır ziyareti münasebetiyle gazetenin fevkalâde bir nüshası yayımlanacağı bildirilmektedir (Vatan, sayı 1, 1 Haziran 1327).

Hükümetin emri ile KURSUN ve SÜNGÜ gazetelerinin İstanbul'a sokulması yasak edildikten sonra bu gazete çıkmaya başlamıştır Fakat Vekiller Meclisinin kararıyla bütün bu gazeteler kapatılmış, İstanbul 'da da satıldıkları için cürüm mahalli İstanbul farzolunarak Örfi İdare tarafından kanunî takibatın yapılması tensip edilmiştir. (Vatan gazetesi, sayı 1, 1 Haziran 1327).

YENİ FİKİR

"Gençlerin ve muallimlerin istifadelerine ve Manastır Darümuallimin telebe ve mezunin cemiyetinin efkârının neşrine hadim terbiyevî, içtimai, zirai, her ayın onbeşinde neşrolunur mecmuadır."

Yıl, I, sayı 1, 15 Kânun-i evvel 1327(1911), sayı 7, 15 Haziran 1328 (1912).

Müessisleri: Ethem Nejat ve A. Ferit

Manstır, "Beynelmilel Ticaret" Matbaası (sayı:1-4); "Neyyir-i Hakikat" Matbaası (sayı: 5-7)

21.5x15 cm. 32 sf. resim

Derginin yayınına Balkan Savaşından sonra İstanbul'da devam edilmiştir. (sayı: 8-21)

Yazarlar arasında Mehmet Emin, Belkıs İclal ve Süphi Ethem vardır.

Ethem Nejat'ın "Mektepçilik" adlı eseri ilâve olarak yayımlanmıştır.(Yıl:I, sayı 1, 15 Nisan 1328).

YENİ KADIN

Makedonya antifaşist kadınlar cephesi organı, sayı 1, 5 Ağustos-Aralık 1949 yılı, sayı 6, 7 Ocak, Şubat 1950 yılı.

Baş ve sorumlu yazar: Ranka Milanoviç.

YENİ MEKTEP

"Üsküp Darümuallimin rüşdiyesi heyet-i talimiyesi tarafından her ayın sonunda neşrolunur".

Yıl I, sayı 1 Nisan 1327(1911)- 11 Mart 1328 (1912) sf. 1-352 Yıl II sayı 12, Nisan 1328 (1912) - 14 Haziran 1328 (1912), sf. 353 - 448

Ser muharrir: Sabri Cemil.

İstanbul Üniversitesi Ord. Prof. merhum Mustafa Şekip Tuncun Üsküp Darümuallim Rüşdiyesinde edebiyat öğretmeni sıfatıyla bulunduğu sırada bu dergide yayımlanan ilk yazılarının bibliyografyası için bk. Prof. (Z. Fahri) Fındıkoğlu, Prof. Mustafa Sekip'in Yazıları, Prof. (Mustafa Sekip Tunç Jübilesi, İstanbul 1944, s. 90-94).

YENİ VAKİT- NOVO VREME

"Salı ve Cuma günleri neşrolunur ilmî, içtimai, edebî, müstakil gazete".

Yıl I, sayı 1, 4 Ağustos 1925

Sahib-i imtiyaz ve ser muharrir: Smailagiç Yusuf Ziya

Müdür-ü mesul: İbrahim Hilmi.

Üsküp, Bratstvo Matbaası.

39 x 28 cm., dört sütun üzerine 2 s.

YILDIZ¹⁴⁴

"Pazar günleri çıkar açık Türkçe risaledir".

Yıl I, sayı 1, 15 Şubat 1324 (1908) - sayı 48, 21 Şubat 1325 (1909).

Yazan, çıkararı: Sadi.

Üsküp, Kosova Vilâyet Matbaası'nda tab'olunmuştur. 26.5 x 20 cm., 2 (6. sayıdan itibaren 4 sütun üzerine), 8 s.¹⁴⁵

İsmail Eren çalışmalarında, 1866-1967 yılları arasında Yugoslavya bölgesinde Türkçe yayımlanan toplam "57" gazete ve dergi tespit etmiş oluyor. Bunların arasından; sadece Makedonya ve Kosova bölgelerini kapsayan Üsküp, Prizren, Priştine, Manastır gibi şehirlerde yayımlananların sayısının "46" olduğunu görmekteyiz. Bu sayı; bahsi geçen yüz yıllık süreç içerisinde, Makedonya ve Kosova bölgesinde, gayet canlı bir gazete-dergi hayatının olduğunu göstermektedir. Nimetullah Hafız, 1950 yılında kısa süre yayımlanan "Blok Not" isimli bir dergiden bahsetmektedir.¹⁴⁶ Araştırmacılar ve bulgular arttıkça, Makedonya ve Kosova bölgelerinde yayımlanan yeni dergi ve gazetelerin ismine ulaşılabileceği görülmektedir.

İsmail Eren, araştırmalarını 1967 yılına kadar getirmiştir. "Makedonya'da Türkçe Basın" konusuyla ilgili ayrıntılı bir araştırma yapan Fahri Kaya bundan sonraki dönemde yayımlanan şu gazete ve dergilerden bahsetmektedir:

*Makedonya İslam Birliği Başkanlığının yayımladığı ve 1987 yılında çıkmaya başlayan "*El Hilal*" gazetesi,

*1994 yılında yayımlanmaya başlayan, Türkiye'deki "*Zaman*" gazetesinin Makedonya baskısı,

*1994 yılında Üsküp'te çıkmaya başlayan "*Vardar*" dergisi,

*1999 yılında çıkmaya başlayan "*Vardar*" gazetesi,

*2002'de Resne Niyazi Bey Eğitim, Kültür, Sanat ve Spor Derneğinin çıkarmaya başladığı "*Kızıl Elma*" adlı dergi,

*2002 yılında bir grup üniversiteli gencin çıkarmaya başladığı, Köprü Kültür, Sanat ve Eğitim Derneği "Divan" Yayıncılık Multimedya Birimi tarafından çıkarılan "*Köprü*" dergisi,

¹⁴⁴ Geniş bilgi için bk. Abdulkadir Hayber, Recai Özcan, **Yıldız**, Matüsiteb Yayınları, Üsküp 2009.

¹⁴⁵ İsmail Eren, **Rumeli'de Türk Kültürü**, Fahri Kaya (Haz.), Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.), s. 65-98.

¹⁴⁶ Nimetullah Hafız, **agm**, s. 7.

*Gostivar'a baęlı Vrapçište'de, Vrapçište Gençlik Vakfının çıkarmaya bařladıęı "*Ekol*" adlı dergi,

*2002 yılında Vrapçište'de; Eęitim, Kültür, Ekoloji ve Dayanışma Derneęi Mileniyum'un çıkarmaya başladığı "*Grafiti*" adlı dergi,

*Merkezi Gostivar'da olan Abdulkhakim Hikmet Doğan Eğitim Kültür ve Sanat Merkezinin 2003 yılında çıkarmaya başladığı "*Hikmet*" adlı dergi,

*2003 yılında Gostivar'a yakın Yukarı Banica köyünde, Namık Efendi Eğitim, Kültür, Sanat ve Spor Derneğinin çıkarmaya başladığı "*Dere*" adlı dergi,

*2004 yılında Üsküp'te yayımlanmaya başlayan "*Yeni Balkan*" gazetesi,¹⁴⁷

*2004 yılında sadece bir sayı çıkabilen "*Bahçe*" dergisi,

*2004 yılında Gostivar'a yakın Vrapçište'de yayımlanan, Eęitim ve Kültür Derneęi Milenium'un imtiyaz sahibi olduğu "*Haberci*" adlı gazete,

*2009 yılında Üsküp'te Ufuk Derneği tarafından yayımlanmaya başlanan "*Ufuk*" dergisi,

*2010 yılında Köprü Kültür, Sanat ve Eğitim Derneği "Divan" Yayıncılık Multimedya Birimi tarafından çıkarılmaya başlanan "*Kardelen*" ocuk dergisi,

*2010 yılında Üsküp'te, İlim ve Kültür Vakfı tarafından çıkarılmaya başlanan "*Evlād-ı Fātihān*" dergisi.

Bu listeye, Üsküp Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü "Türkoloji Gençlik Grubu" yesi öğrencileri tarafından çıkarılan ve hacimli bir dergi olan "*Sessiz Gemi*" adlı dergiye de eklemek gerekir.

Nimetullah Hafız, Yugoslavya'daki Türk basın tarihini ele aldığı çalışmasında yukarıda değinilmeyen şu gazete ve dergiler hakkında da bilgi vermektedir:

*1969 yılında yayımlanmaya başlanan ve Kosova Türklerinin kültür ve edebiyatında önemli bir yeri olan "*Tan*" gazetesi,

*1969 yılında Doğru Yol Güzel Sanatlar Derneği çerçevesinde çıkmaya başlayan "*Doğru Yol*" dergisi,

1973 yılında "Toplum, bilim, yazın ve sanat dergisi" olarak çıkmaya başlayan, "Tan" gazetesi gibi, Kosova ve Makedonya Türk Edebiyatına önemli bir katkı sağlayan "evren*" dergisi,¹⁴⁸

¹⁴⁷ Bu gazete başlangıçta, Prizren'de çıkan "Yeni Dönem" gazetesinin eki olarak yayımlanmaktaydı.

*1976 yılında yayımlanmaya başlayan ve özellikle çocuk edebiyatına önemli katkı sağlayan “*Kuş*” dergisi,

*1976 yılında “Doğru Yol” dergisinin devamı olarak çıkan “*Esin*” kültür ve sanat dergisi,

*1980 yılında yayımlanmaya başlayan ve bir “edebî” dergi özelliği taşıyan “*Çığ*” dergisi,

*1987 yılında Doğru Yol Güzel Sanatlar Derneği çerçevesinde çıkmaya başlayan “*Filiz*” adlı çocuk dergisi,

*Prizren’de Yovanka Radivoyeviç-Kitsa lisesinin yayımladığı “*Yankı*” (*Eho*) okul dergisi,

*Üsküp’te sekiz yıllık Tefeyyüz okulunun yayımladığı “*Sesler*” okul dergisi.¹⁴⁹

1994 yılında Balkan Aydınları ve Yazarları Birliği tarafından çıkarılmaya başlanan “*BAY*” “kültür sanat” dergisi de önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Yine, 1995’te çıkarılmaya başlanan “*İnci*” çocuk dergisi, sonradan “*Dost*” adını alan “*Genç BAY*”(1996) gençlik dergisi de Balkan Aydınları ve Yazarları Birliği tarafından çıkarılmıştır.¹⁵⁰

“*Delegeler*” (Priştine), “*İttifak*” (Priştine), “*Sesimiz*” (Prizren, 1996), “*Balkan*” (Prizren 1999), “*Demokrasi Ufuğu*” (Priştine 2001) ve “*Yeni Dönem*” (Prizren 1999), Kosova’da yayımlanan diğer gazetelerdir.¹⁵¹

1999 yılında Mamuşa’da yayımlanmaya başlayan “*Sofra*” dergisi, Gerçek Kültür Sanat ve Spor Derneğinin 2001’de yayımlamaya başladığı “*Gerçek*” dergisi, 2002’de çıkmaya başlayan “*Derya*” dergisi, 2007’de çıkmaya başlayan “*Bahar*” çocuk dergisi, 2002’de yayımlanmaya başlanan “*Medeniyet*” araştırma ve bilim dergisi de dergicilik adına atılan adımlardandır.¹⁵²

¹⁴⁸ Bu dergi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Daver Krasniç, **Çevren Dergisinin Balkan Türkleri Edebiyatındaki Yeri ve Bu Dergideki Edebî Faaliyetler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

¹⁴⁹ Nimetullah Hafız, “Osmanlı Döneminden Bugüne Kadar Yugoslavya’da Türk Basını”, **Çevren**, S: 76 (1990), s. 5-11.

¹⁵⁰ Osman Baymak, **Kosova Türk Şiiri Antolojisi**, Bay Yayınları, Prizren 2010, s. 6.

¹⁵¹ Altay Suroy, **Kosova’nın Türk Dernekleri ve Kuruluşları(1951-2006)**, Sprint Basımevi, Prizren 2007’den S. Dilek Yalçın Çelik, **age**, s. 59.

¹⁵² Dilek Yalçın Çelik, **age**, s. 61-62.

Kosova Çocuk Kùltürü ve Araştırma Derneğinin aylık yayın organı olarak Prizren’de 1999 yılında çıkmaya başlayan “*Türkçem*” aylık popöler çocuk dergisi de, Kosova çocuk edebiyatı ve yayıncılığında önemli bir yere sahiptir.

Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi tarafından 2004 yılında çıkarılmaya başlanan “BAL-TAM Türklük Bilgisi” adlı dergi, bilimsel yazılar yayımlamaktadır.

G.4.ARAŞTIRMA VE İNCELEME YÖNTEMİ HAKKINDA

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesinden sonra, değişik devletlerin hâkimiyeti altında yaşamaya mecbur kalan Balkan Türkleri, devamlı olarak kendi kültürlerini, dillerini ve edebiyatlarını yaşatmaya çalışmışlardır. “Sesler” dergisi de bu çabaların bir ürünüdür. Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyat alanında eser veren şair ve yazarların tamamına yakını, yaklaşık 36 yıl boyunca bu edebiyatın “temeli” olarak görülen “Sesler” dergisinde yazmıştır. Dolayısıyla “Sesler” dergisinin incelenmesi, aynı zamanda “Makedonya ve Kosova Türklerinin Çağdaş Edebiyatı”nın incelenmesi olacaktır.

Çalışmamızda, ağırlıklı olarak, 331 sayılı¹⁵³ “Sesler” dergisindeki yazıların tamamını kapsayacak şekilde, metin merkezli tasnif yöntemi kullanılmıştır. Daha önce yapılan çalışmalardan da faydalanarak yaptığımız tasnif sonucunda oluşturulan bibliyografyada, dergide yer alan bütün yazılar türlerine göre sınıflandırılarak verilmiştir.

Çalışmamız, “Sesler” dergisinde yayımlanan şiir ve hikâyelerin genel bir incelenmesini de kapsadığı için, ilgili bölümlerde şekil, yapı ve içeriği esas alan metin tahlili yönteminden faydalanılmıştır. Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları, gerek dünyanın farklı ülkelerinden gerekse Türkiye’den birçok edebiyatçıyı yakından takip etmiş ve bu sanatçılardan faydalanmıştır. Bunun için, şiir ve hikâyeler üzerinde yapılan değerlendirmelerde karşılaştırma yöntemine de sık sık başvurulmuştur.

Çalışmamız alan araştırması niteliği de taşıdığı için, alan araştırmalarında fazlaca kullanılan mülâkat (görüşme) yönteminden de faydalanılmıştır. “Sesler”

¹⁵³“Sesler” dergisi 36 yıla yakın bir süre çıkmıştır. Bu sürenin büyük kısmında devletten destek almıştır. Ancak özellikle son yıllarında maddî sıkıntılar yaşanmıştır. Bunun için bazı sayıları gecikmeli olarak ve birkaç sayı bir arada yayımlanmıştır. 1994 yılına denk gelen 285, 286, 287, 288, 289, 290 ve 291. sayılara yapılan bütün araştırmalara rağmen ulaşılamamıştır. Bu sayılar; Üsküp Millî Kütüphanesi, Makedonya İlimler Akademisi Kütüphanesi, Köprü Şair Aşık Çelebi Kütüphanesi, Tefeyüz İ.Ö.O. Kütüphanesi, Çayır Belediyesi Kütüphanesi gibi Makedonya’daki birçok kütüphane ve özel koleksiyonda bulunamamıştır. Ayrıca Türkiye’de birçok kütüphanenin katalog taramasında ve çok sayıda sahafta da bu sayılara ulaşılamamıştır. Ulaşılamayan bu 7 sayının hepsinin aynı yıla ait olması ve art arda olması bizi derginin bu sayılarının gerçekte basılıp basılmadığıyla ilgili şüpheye sevk etmektedir. Derginin o dönemdeki sorumluları olan Drita KARAHASAN ve Fahri ALİ’yle yapılan görüşmelerden de kayıp sayılarla ilgili bir sonuca varılamamıştır. Ancak Drita KARAHASAN, maddî desteğin kesintiye uğradığı 1994 yılında derginin yayımına birkaç ay ara verildiğini ve bu sayıların gerçekte “basılmamış olabileceğini” belirtmiştir. Kendisinin, net hatırlanamamakla birlikte, böyle bir durumun “olabileceğini” ifade etmesi de bizim için önemli bir veridir. Derginin o dönemine ait toplantı tutanaklarına da bütün araştırmalara rağmen ulaşılamamıştır. O hâlde, bu 7 sayı basılmamış ve dergi 1995 Ocak ayında 292. sayıdan devam etmiştir diyebiliriz.

dergisine emeği geçen edebi kişilikler ve yöneticilerle yapılan bu görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, çalışmamızın ilgili bölümlerinde kullanılmıştır.

Çalışmamızda ana kaynak olarak, “Sesler” dergisi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatıyla ilgili Türkiye, Makedonya ve Kosova’da yayımlanan birçok kaynaktan da faydalanılmıştır.

I. BÖLÜM

SESLER DERGİSİ

İlk sayısı 1965 yılının Aralık ayında çıkan “Sesler” dergisi, 1965-2001 yılları arasında Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Bu dergi, kimi zaman tam bir düzenle, kimi zaman da siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak çeşitli aksaklıklar yaşayarak yayım hayatını sürdürmüştür.

Derginin ilk sayısında yönetim kurulunu “Fahri KAYA, İlhami EMİN, Kemal LİLA, Lidiya YAŞAR, Necati ZEKERİYA, Nusret DIŞO ÜLKÜ, Süreyya YUSUF, Şerafettin NEBİ, Şükrü RAMO” gibi Balkan Türklerinin edebiyat ve düşünce hayatının önde gelen isimleri oluşturmaktadır. Yine ilk sayıda, “Sesler”in yayın hayatına girmesiyle ilgili şu sözler yer almaktadır:

“ ‘Sesler’ dergisi, son yıllarda duyulan yazın boşluğunu gidermek, ‘Birlik’in gideremediği tüm yazın isteklerini yerine getirmek ereğiyle, özel bir yazın-estetik, dil tutumuyla çıkacaktır. Bu dergiyle, yazınımız artık kendine tam bir boy-bos aldığını belirteceği gibi, toplum-sanat-yazın alanındaki güzelliğe, sanata değgin tüm öğeleri yansıtmıya, kökü toprakta olan yazınımızı, sanat toplum anlayışımızı budaklaştırıp yapraklaştırmıya çalışacaktır... ”¹⁵⁴

Aynı zamanda derginin ilk yazısı olan bu girişin devamında da, herkesin dergiye iyi niyetle katkıda bulunması gerektiği vurgulanmaktadır. Derginin geneline bakıldığında, ilk sayıda yapılan bu davete, gerek Yugoslavya içerisinden gerekse dünyanın çeşitli bölgelerinden birçok araştırmacı ve sanatçının çalışmalarıyla icabet ettiği görülür.

Dergide; şiirler, hikâyeler, tiyatro ve sinema yazıları, dil-tarih-edebiyat-halk bilimi araştırmaları, Sosyalist Yugoslavya dönemindeki siyasi, toplumsal, ekonomik gelişmeleri ele alan yazılar gibi çok geniş bir yelpazede ürün çeşitliliği göze çarpar. Bu açıdan bakıldığında “Sesler” dergisi genel olarak Balkanlar, özel olarak da Balkan Türklüğüyle ilgilenen edebiyat-dil, güzel sanatlar, tarih, sosyoloji, siyaset bilimi araştırmacıları için vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olma özelliğini taşımaktadır.

¹⁵⁴ Sesler, S: 1 (1986), s. 2.

I.1.Sesler Dergisinin Şekil Özellikleri

Yugoslavya bölgesindeki Türkçe basın faaliyetleriyle ilgili geniş bir çalışma yapan İsmail Eren, “Sesler” dergisiyle ilgili şu bilgileri vermektedir:

SESLER

"Aylık toplum-sanat dergisi."

Yıl I, sayı 1, Aralık 1965

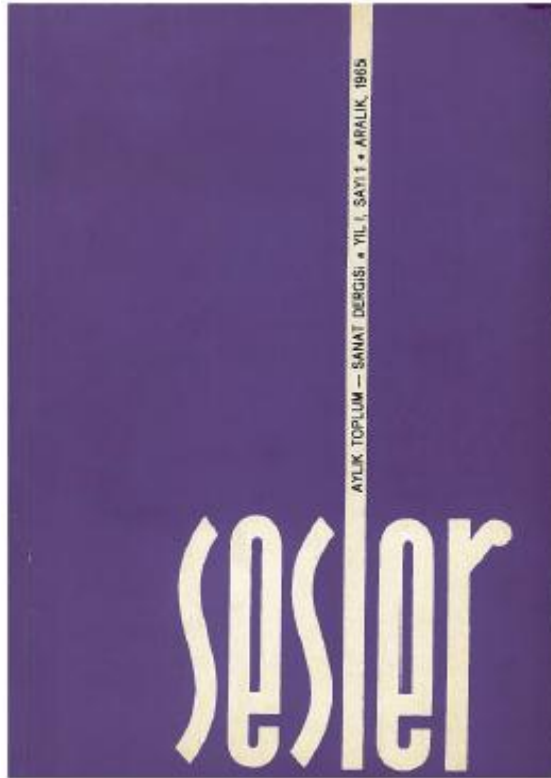
Yönetim kurulu başkanı: Fahri Kaya

Sorumlu yazar: İlhami Emin

Üsküp, Nova Makedonya Basımevi.

19.5 x 12.5 cm., 92 s.¹⁵⁵

Burada şekil özellikleriyle ilgili olarak derginin ebatları “19.5x12.5 cm” olarak verilmiştir.

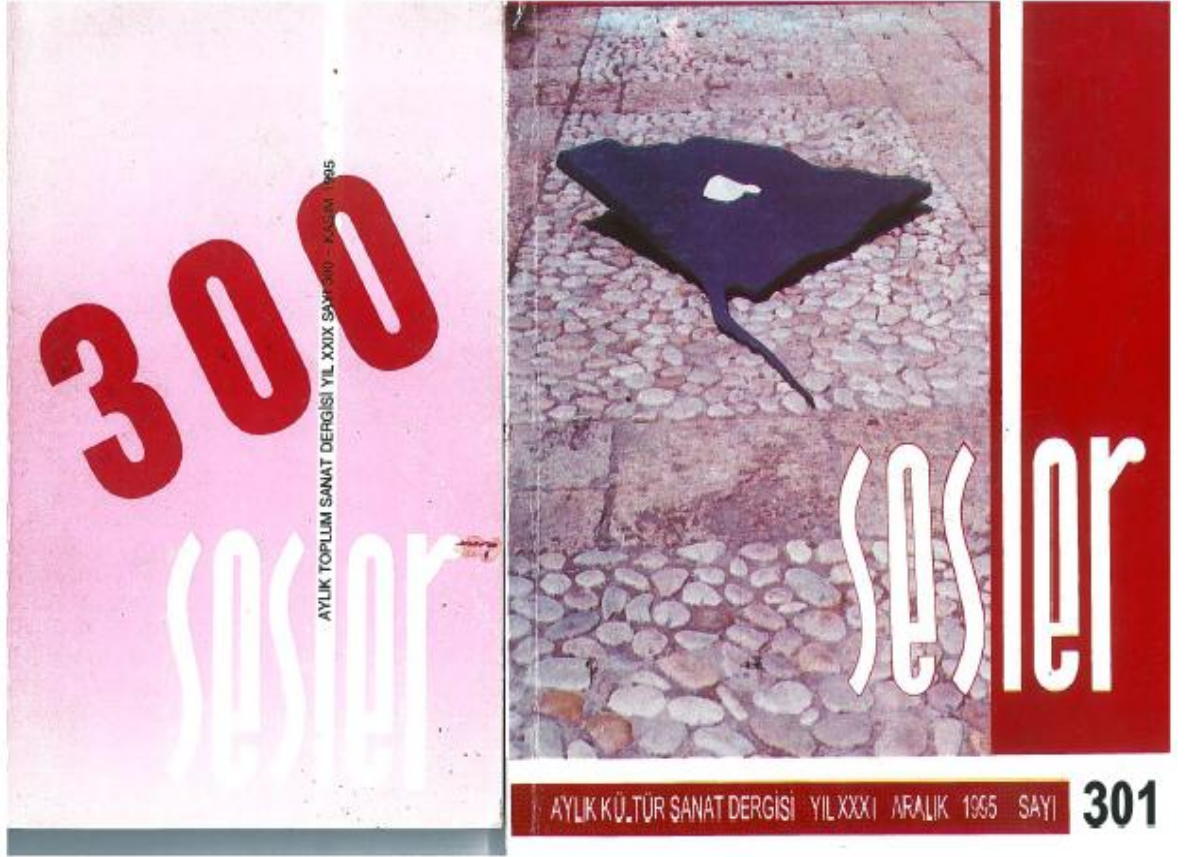

“SESLER” DERGİSİNİN ARALIK 1965 TARİHLİ İLK SAYISI.

¹⁵⁵ İsmail Eren, *age*, s. 86-87.

Bizim ölçümlerimize göre, derginin genel olarak ebatları “19.1x12.2 cm” şeklindedir. 1., 2., 3. sayıların da içerisinde bulunduğu birçok sayı bu ebatlarda düzenlenmiştir. Ancak bazı sayılarda derginin ebatlarında küçük de olsa farklılıklar olmuştur. Örneğin; 18-19 ve 25. sayılar “19.8x12.5 cm” ebatlarındadır. 51, 52, 55. sayıların da olduğu bazı baskılar “20.0x12.5 cm” ebatlarındadır.

Derginin 1. sayısından 301. sayısına kadar olan ebatlarda, yukarıda görüldüğü gibi fazla bir fark yoktur. Ancak “Sesler”in 30. yılını doldurduğu 301. sayıdan itibaren 331. sayıya kadar ebatlarda dikkate değer bir değişiklik olduğu görülmektedir. 301. sayıdan itibaren derginin ebatları “21.0x16.5 cm” olarak değişmiştir. Ebatlardaki bu değişiklik, Aralık 1965’ten Aralık 1995’e kadar 30 yıldır, küçük farklılıklarla, aynı ebatlarda çıkan bir dergi için dikkat çekicidir. O dönemde dergi yönetiminde bulunan edebiyatçılarla görüşmelerimizde de belirtildiği gibi, bu değişiklikte, çeşitli açılardan sıkıntılı günler yaşayan dergiye yeni bir canlanma getirme amacı etkili olmuştur.

“SESLER” DERGİSİNDE ŞEKİL OLARAK KÖKLÜ BİR DEĞİŞİKLİĞİN OLDUĞU DÖNEMDE YAYIMLANAN 300. VE 301. SAYILAR.

“Sesler” dergisinin sayfa sayılarına baktığımızda ortalama 100 sayfa civarında olduğunu görürüz. 1. sayı 92 sayfadır. Son sayı olan 331. sayı, 64 sayfadır. 180 ve 196. sayıların 160 sayfa; 79-80-81. sayıları içeren üçlü baskının da 207 sayfa olarak şeklen hacimli sayılar olarak dikkat çektiği görülmektedir. Ancak 200. sayı, 213 sayfa ile, sayfa sayısı bakımından ilk sıradadır. Son yıllara denk gelen 330. sayı ise, 52 sayfa ile, sayfa sayısı bakımından en sonda gelmektedir.

Dergiye sayfa sayısı bakımından genel olarak baktığımızda; 1982-1990 yılları arasında yayımlanan sayıların sayfa sayılarında, belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Ancak 1990-1992 yılları arasında, sayfa sayılarında dikkat çekici bir düşüş gözlemlenmektedir. En belirgin düşüş ise, 2001 yılında çıkan ve derginin son sayıları olan 328., 329., 330. ve 331. sayılarında görülmektedir. Hacimdeki bu yükseliş ve düşüşlerde, dergi yöneticileriyle yaptığımız görüşmelerde de vurgulandığı gibi, Sosyalist Yugoslavya'nın içerisinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve toplumsal durumun etkisi büyüktür.

“Sesler” dergisinde dikkat çekici bir unsur da, kapak renkleridir. Kapak renklendirmelerinde her ay için ayrı bir renk kullanılmış, derginin yayın serüveni boyunca da buna dikkat edilmeye çalışılmıştır. Aralık ayı için mor ve eflatun, ocak ayı için gri, şubat ayı için kırmızı, mart ayı için kahverengi, nisan ayı için yeşil vb. renkler kullanılmıştır. 146. sayı, Yosip Broz Tito'nun ölümü üzerine “siyah” renkli çıkmıştır. Dergi kapaklarında, bu renklerdeki dekor üzerine, küçük harf karakteriyle, “l”(le) sesi dergi kapağının boyu uzunluğunda olacak şekilde “sesler” yazılmıştır.

Dergide şekil olarak köklü değişikliklerin olduğu 301. sayıdan itibaren, kapaklarda sanatsal içerikli resimler de görülmektedir.

I.2.Sesler Dergisinin Genel Muhteva Özellikleri

1965 yılının Aralık ayından 2001 yılının Nisan ayına kadar 36 yıllık bir dönemde, zaman zaman yayın devamlılığı açısından çalkantılı dönemler yaşasa da, Makedonya ve Kosova bölgelerinde yaşayan Türklerin yetişkinlere yönelik edebiyatının ilk adresi olma özelliğini gösteren “Sesler” dergisi, zengin bir içeriğe sahiptir.

“Sesler” dergisinin 300. sayısı dolayısıyla yaptığı bir değerlendirmede Fahri Kaya, muhteva zenginliğine dikkat çekerken bu dergiyi, “kitap” ve “Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının büyük bir antolojisi” olarak nitelendirmektedir.

*“Her sayısı ayrı bir kitap olan ve şimdiye kadar çıkan sayılarını edebiyatımızın büyük bir antolojisi olarak niteleyebileceğimiz Sesler dergisinin 300. sayısına sevindiğim kadar dergiyi yarınlara götürecek etkenlerin ve yazarların var olduğuna da seviniyorum.”*¹⁵⁶

Avni Abdullah, dergiyi, her kesimden yazmayı uğraş belleyenlerin “emek mozaiklerinin bir freski” olarak tanımlamaktadır. Abdullah’ın dikkat çektiği bir başka önemli ifade de, “Sesler”in zengin içeriğiyle “kitap” ve “antoloji” diye nitelendirilebilmesidir:

“Bir gönül hazinesidir Sesler. İlk dizelerimiz, karaladığımız sayısız tümce, fikir ve düşüncemiz duruyor içinde. Yazmak gibi Sızif vari işi uğraş bellemiş ozan, yazar, gazeteci, folklorcu, toplumsal-siyasi işçi eğitimci, dilcinin emek mozaiklerinin bir freskidir dergimiz.

*Ona kitap deyin, her sayısıyla. Hatta antoloji de dersek olur. Diğerleri arasında, Yugoslavya Türk halkının antolojisi.”*¹⁵⁷

Dergi; 1-300. sayılar arasında “Aylık Toplum Sanat Dergisi” ifadesiyle çıkarken; 301. sayıdan itibaren “Aylık Kültür Sanat Dergisi” ifadesiyle çıkmaya başlıyor.

“Sesler” dergisi zengin içeriğiyle; edebiyattan siyasette, tarihten folklore, dil biliminden müziğe kadar birçok alanda araştırmacıların inceleme konusu olmuştur. Dergideki değişik alanlarla ilgili bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak “Sesler” üzerine birisi Türkiye (Ankara)’de diğeri Yugoslavya (Belgrad)’da yapılan şu iki yüksek lisans tezini verebiliriz:

Hamdi Hasan, Yugoslavya’daki Türk Halkının 1965-76 Yılları Arasında “Sesler” Dergisinde Yayımlanan Halk Edebiyatı, Belgrad Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Belgrad1984.

¹⁵⁶ Fahri Kaya, *age*, s. 187.

¹⁵⁷ Avni Abdullah, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılaşması’ Tartışmaları)”, *Sesler*, S: 204 (1986), s. 53.

Şennur Süleyman, Sesler Dergisindeki Tenkit Yazıları ve Edebî Düşünce, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

“Sesler”in zengin muhtevasını en iyi gösteren çalışmalar bibliyografyalardır. Derginin, yayın hayatı süresince farklı araştırmacılar tarafından yapılan bibliyografyaları, değişik sayılarında yayımlanmıştır.

1965-1985 yıllarını kapsayan ilk 200 sayının bibliyografyası, 100'er sayılık ayrı bölümler hâlinde Ayşe Mehmet tarafından hazırlanmış ve 101. ile 201. sayılarda yayımlanmıştır. (İlk elli sayının bibliyografyası 51. sayıda yine Ayşe Mehmet tarafından hazırlanmıştır.) 1983 yılı ve 1984 yılı bibliyografyaları, o dönemde derginin sorumlu yazarı olan Suat Engüllü tarafından hazırlanmış ve 182 ve 192. sayılarda yayımlanmıştır. Ancak Ayşe Mehmet'in hazırladığı ve 201. sayıda yayımlanan bibliyografya, Suat Engüllü'nün çalışmalarını da kapsamaktadır. 1986-1987-1988 yıllarını kapsayan 201-231. sayıların bibliyografaları da Enver Ahmet tarafından hazırlanmış ve 212., 222., 232. sayılarda yayımlanmıştır. 232. sayıdan 331. sayıya kadar olan son 100 sayılık kısmın bibliyografyası şimdiye kadar yapılmamıştır.¹⁵⁸

Dergideki zengin içerik, belirli alanlarda farkındalık uyandırılması, yeni nesillerin yeteneklerinin bulunduğu alanlarda bilgi sahibi olmasının sağlanması gibi hedefler açısından çok önemlidir.

“Sesler” dergisinin zengin içeriği, “İçindekiler” kısmından da anlaşılmaktadır. İlk sayının “İçindekiler” bölümüne bakıldığında bu sayıda yerli Türk yazarlara ağırlık verildiği görülmektedir. Bu sayıda yer alan yirmi üç yazıdan on dokuzu Makedonya ve Kosova Türk'ü olan yazarlar tarafından yazılmıştır.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Bu kısmın bibliyografyası da bizim tarafımızdan yapılmıştır. Bk. “Sesler Dergisi Bibliyografyası” bölümü.

¹⁵⁹Fahri Kaya, *age*, s. 189.

Yönetim kurulu:

FAHRI KAYA (başkan)
İLHAMİ EMİN
KEMAL LİLA
LİDİYA YAŞAR
NECATİ ZEKERİYA
NUSRET DİŞO ULKU
(dil sorumlusu)
SÜREYYA YUSUF
ŞERAFETTİN NEBİ
ŞUKRU RAMO

Yazı kurulu:

FAHRI KAYA
İLHAMİ EMİN
(sorumlu yazar)
NECATİ ZEKERİYA
SÜREYYA YUSUF
ŞUKRU RAMO

SES LER

AYLIK TOPLUM-SANAT DERGİSİ * YIL I, SAYI 1, ARALIK, 1965

İÇİNDEKİLER

Kemal Seyfullah	3 ULUSALLIK SORUNU BUGÜN
Şükrü Ramo	14 ŞİRDE FIKIR
Şükrü Ramo	16 GÜZELLİK SEVGİSİ
Mustafa Karahasan	19 MARKSİST ESTETİĞİ DEYİNCE
Necati Zekeriya	27 ÜÇ ŞİR
Süreyya Yusuf	29 YAZINIMIZ ÜSTÜNE BİR DÜŞÜNCE
Nusret Dişo Ulku	33 OZAN GÜNCESİ
Hasan Mercan	27 HAÇNERİN ÜYKÖSÜ
İlhami Emin	41 ON ŞİR
Süreyya Yusuf	46 DİLİMİZ TUTUMU ÜZERİNE
İskender Muzbeg	50 OLUM HAVASI
Bayram Rogova	50 SAVAŞ
Yusuf Lâtin	51 BUGÜNÜN DEĞİLİM BEN
Nadire Maksut	52 GÖL, DİBİNE VERSİN KAYGIMI İNCİ GİBİ
Rezak Uhalo	52 MAVİLERİ NERDE GÖRDÜM
Necati Zekeriya	54 ŞİR CEVİRİ ANLAYIŞI YA DA CEVİRİ YOLUYLA ŞİRİN ACUNDAŞ OLUŞU
Radovan Pavlovski	61 YAZIN BİRİNDE BİR GÜN, YIRTICI HAYVAN
Bojidar Timotijević	62 TUFAN, SULAR, GECEYE DOĞRU YOLCULUK, YAĞMURLAR
İsmail Tevfik	64 MANASTIRIN KÜLTÜR GEÇMİŞİNDE TÜRKLERİN ÜNLÜ KİŞİLERİ
İlhami Emin	72 İNSAN VARLIĞI TRAGEDYASININ BÜYÜK OZANI
Mihail Şolohov	75 YEL
Fahri Kaya	81 YENİ YAYINLAR
Orhan Veli	87 BIOBİBLİYOGRAFYA, ŞİİRLER

“SESLER” DERGİSİNİN İLK SAYISININ İÇERİĞİ İLE YÖNETİM VE YAZI KURULU.

Derginin ilk sayısının son sayfasında, içerikle ilgili olarak “İ.E.” (İlhami Emin) tarafından kaleme alınan bir açıklama yazısı bulunmaktadır:

“SESLER’İN İLK SAYISI hemen tüm olarak yerli yazarlarımıza ayrılmıştır.

İsmail Tevfik’in ‘Manastır’ın kültür geçmişinde Türkler’in ünlü kişileri” adlı yazısına benzer geçmişimizin kültür-sanat değerlerini ortaya atacak olan yazarlar daima dergimizde iyi karşılanacaktır. Folklor zenginliklerimize karşı özel bir ilgi göstermek niyetindeyiz.

Yayınladığımız Nobelci Mihail Şolohov’un ‘Yel’ öyküsüne gelince şunu diyebiliriz: bu öykü yazarın pek az bilinen öyküleri arasındadır. Şolohov’un şimdiye

değın basılmış olan hiçbir kitabına girmemiştir. İlk kez ‘Genç leninci’ gazetesinin 4 temmuz 1927 tarihli sayısında basılmıştır.

Yayımlanmamış yazılarıyla konuklarımız adlı kşemize ilk olarak bir Makedon bir de Sırp ozanı girmekte. Onlar dergimize hiçbir yerde yayınlanmamış şiirlerini göndermişlerdir. Radovan Pavlovski ‘Korabiya’ adlı şiir kitabı için bu yılki ‘Struga şiir festivali’ dln kazanmıştır. Kendine ağdaş Makedonya yazınında özel bir yer elde edebilmiştir. Bojidar Timotiyeviç son on yıl Sırp şiirinin yetiştirdiği ozan kuşağının en olgunlarındanır. Bize göndermiş olduğu şiirleri henüz basından çıkmamış olan son şiir kitabından alınmıştır.

Her ‘Takvim’ köşemizde birer yazarın yıldönümü anılacaktır. İlk olarak Orhan Veli’nin onbeşinci ölüm yıldönümü dolayısıyla bu nl Türkiye ozanının kısa portresini hem de birkaç en ilginç şiirini sunuyoruz.

Dergimiz zerine verilecek olan önermelere daima yer ayırmak kanısındayız.(İ.E.)”¹⁶⁰

Bu açıklama yazısında İlhami Emin, ‘‘Sesler’’in bundan sonraki sayılarında da karşımıza çıkacak olan içerikle ilgili âdeta ipuçları vermektedir. Açıklamadan; ‘‘yerli yazarların eserleri, geçmişin kültür-sanat değerlerini yansıtan yazılar, folklor zenginliklerini yansıtan yazılar, Yugoslavya’da yaşayan diğer milletlerin önde gelen edebiyatçılarının ve yurt dışından diğer yazarların tanıtımına yönelik yazılar ile Türkiye’den edebiyatçıların tanıtımına ilişkin yazılara derginin diğer sayılarında da yer verileceğini anlıyoruz.

İlhami Emin’in yukarıdaki açıklamada sadece Kemal Seyfullah’ın toplumsal-siyasi içerikli yazısına değinmediğini görüyoruz. ‘‘Sesler’’ dergisinin 36 yıllık yayın hayatında, hemen her sayının ilk yazısı olarak, ‘‘Toplumsal-siyasi konular üzerine yazılmış yazılar’’ dikkati çekmektedir. İlk sayının ilk yazısı olarak yayımlanan ve devamına ikinci sayıda yer verilen, Kemal Seyfullah’ın kaleme aldığı ‘‘Ulusallık Sorunu Bugün’’ adlı yazıyla başlayan bu tür yazılar, derginin düzenli olarak yayımlandığı yıllar boyunca devam etmiştir. Son yıllarda bazı sayılarda bu tür yazılara yer verilmediğini görüyoruz. Derginin tüm sayılarında toplumsal-siyasi konular üzerine yazılmış olan 281 yazı göze çarpmaktadır. Bu yazılarda; uluslararası ilişkiler, Yugoslavya Sosyalist

¹⁶⁰ İlhami Emin, (Sesler’in ilk sayısının içeriğiyle ilgili yapılan açıklama), **Sesler**, S: 1(1965), s. 92.

Cumhuriyetinin çok uluslu yapısı, ekonomik politikalar, toplumsal birliktelik, çeşitli yönleriyle sosyalist ideoloji gibi birçok konu ele alınmıştır. 157. sayının tamamı toplumsal ve siyasi yazılara ayrılmış, bu sayıda, ender görülen bir durum olarak, edebî yazılar yer almamıştır.

Toplumsal ve siyasi yazılarda sıkça ele alınan bir konu da Sosyalist Yugoslavya'nın lideri Yosip Broz Tito'dur. Tito, bazen yazıların müellifi, bazen de konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. 146. sayı Yosip Broz Tito'nun ölümü dolayısıyla bu isme adanmıştır. Dergi kapağının da siyah renkli olduğu bu sayının 5. sayfasında şu açıklama yer almıştır:

“4 Mayıs 1980 yılı saat 15.05'te Lüblana'da Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti başkanı ile Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti Başkanlığının başkanı, Yugoslavya Komünistler Birliği başkanı, Yugoslavya mareşali ve Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti'nin silahlı güçleri baş komutanı YOSİP BROZ TİTO öldü.

Dergimiz bu sayıyı tümüyle bengi önderimizin anısına sunuyor.”

Bu açıklamanın ardından, dergide Tito'yu anlatan yazılara ve şiirlere çokça yer verilmiştir.

Ancak özellikle son yıllarda, yayımlanan sayılarda Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili değerlendirme yazıları da görülmektedir. Örneğin 160. sayının büyük bir kısmı özel bölüm olarak Atatürk'e ayrılmıştır. 49. sayfada Atatürk'ün büyük bir resmi konulmuş ve Atatürk'ü anlatan şiirlere ve değerlendirme yazılarına yer verilmiştir.

Toplumsal-siyasi konularda yazılmış yazılara şu örnekleri verebiliriz:

Enver Ziya Karal, “Atatürk ve Uygarlık”, S: 270-271, s. 11-16.

Fahri Kaya, “Halkların Eşitliği Makedonya Sosyalist Meclisinin Gündeminde”, S: 48, s. 3-11.

Karl Marks, “Değer ve Emek”, S: 72-73, s. 9-18.

Şükrü Ramo, “Kardeşlik Simgesi”, S: 100, s. 13.

Vefki Hasan, “Çağdaş Dünyamızın İnsancılık Simgesi-Tito”, S: 156, s. 49-55.

Vefki Hasan Özgün, “Atatürk ve Kadın Hakları”, S: 296, s. 5-29.

Yosip Broz Tito, “Komünistler Birliği ve Emekçi Sınıfı”, (Türkçeye Çeviren: Hüsamettin Vardar) S: 87, s. 3-5.

Yosip Broz Tito, “Ekim Devrimi ve Yugoslavya Milletleri”, (Türkçeye Çeviren: Şükrü Ramo) S: 18-19, s. 3-17.

Zerin Balkaç, “Atatürk’ü ve Devrimleri Çok Yönlü Değerlendirmek Mecburiyetindeyiz”, S: 310-311, s. 5-9.

“Sesler” dergisinde sayı olarak en çok yayımlanan türün “şiir” olduğu görülmektedir. Dergide 1965-2001 yılları arasında toplamda 7000’in üzerinde şiir yayımlandığı görülmektedir. Ancak bu şiirlerin tamamı Makedonya ve Kosova Türklerine ait değildir. Dünya genelinde ünlü şairler ve Yugoslavya’daki diğer milletlerin şairlerini tanıtmaya amaçlı güden birçok çeviri de yayımlanmıştır. Bu çevirilerin ilk örneği; İlhami Emin’in çevirisiyle Radovan Pavlovski ve Bojidar Timotiyeviç gibi isimlerin eserlerinin, derginin ilk sayısında yayımlanmasıyla görülmektedir. Bu çeviri ve tanıtımlar, bilinçli bir yayın politikası hâlinde devam etmiştir.

“ ‘Sesler’ dergisi her zaman, özellikle son dönemde tüm kardeş ulus ile halklarımızın yazınlarının tanıtılmasına kendi olanakları çerçevesinde özenle önem vermiş ve vermektedir. Aynı zamanda Anaülke Türkiye ve dünya yazınıyla birlikte Bağlantısız ülkeler yazınlarının da tanıtılmasına elinden gelen payı sunmuştur.”¹⁶¹

Derginin bazı sayılarında diğer ülkelerin edebiyatlarının tanıtımına özel bölümler de ayrılmıştır. 15. sayıda Macar şiiri, 17. sayıda Polonya şiiri, 66. sayıda ve 310-311 numaralı sayıda Azerbaycan şiiri, 71. ve 190. sayılarda Sloven şiiri, 93. sayıda Romen şiiri, 119. sayıda Fas şiiri, 164. sayıda Bosnalı kadın şairler, 215. sayıda Bosna şiiri, 167. sayıda Suriye şiiri, 189. sayıda Mısır şiiri, 196. sayıda Uygur şiiri, 199. sayıda Çin şiiri, 24-241 numaralı sayıda Hindistan şiiri, 256-257 numaralı sayıda Güney Kore şiiri, 264-265 numaralı sayıda Özbek şiiri, 294. sayıda Gaguz kadın şairleri, 301. sayıda Makedon şiiri, 209. sayıda Senegal, Kıbrıs, Filistin, Lübnan şiiri gibi birçok farklı dilden, Türk dilinin kollarından (Özellikle 1990’lı yıllarla başlıyor.) ve değişik ülkelerden şiir örnekleriyle bu ülke şiirleri tanıtılmıştır.

¹⁶¹Vefki Hasan, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü” (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılaşması’ Tartışmaları)”, *Sesler*, S: 204 (1986), s. 76.

Ayrıca derginin ilk sayısında Orhan Veli'nin tanıtımıyla başlayarak Türkiye şiiri de değişik sayılarda tanıtılmıştır. 39-40 numaralı sayıda, Orhan Veli Kanık için özel bir ek düzenlenmiştir. Fahri Kaya, bu ek için yazdığı ön söz niteliğindeki yazıda amaçlarını şu şekilde dile getirmektedir:

*“Dergimizin çeşitli sayılarında ve zaman zaman şiirlerini yayınladığımız büyük Türk şairi Orhan Veli Kanık'ı bu sayının ek bölümünde sunmaya çalışırken hedefimiz, herşeyden önce ve ilk sırada, Melih Cevdet ile Oktay Rifat'la birlikte çağdaş Türk edebiyatında yeni bir çığır açan bu değerli şairi gençlerimize özel olarak ortaokul öğrencilerimize daha toplu olarak tanıtmaktır.”*¹⁶²

Bu ifadelerden; Orhan Veli Kanık'ın, genel olarak Garip akımının, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı üzerindeki etkisinin ne kadar büyük olduğunu anlayabiliyoruz.

“Sesler”de ayrıca; Nâzım Hikmet, Fazıl Hüsni Dağlarca, Behçet Necatigil, Yaşar Nabi Nayır, Ceyhun Atuf Kansu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ümit Yaşar Oğuzcan gibi pek çok Türk şairi değişik sayılarda tanıtılmış ve şiirlerine yer verilmiştir. Ayrıca, 242-243 numaralı sayı tamamen “Çağdaş Türk Şiiri Özel Sayısı” olarak basılmıştır. Bu sayıda Türkiye ve Yugoslavya Türk şairleri bir arada verilmiştir. 59. sayıda Cahit Sıtkı Tarancı için özel bir bölüm ayrılmıştır.

Derginin 98. sayısı tamamen “şiir”e ayrılmış ve “şiir özel sayısı” olarak yayımlanmıştır. Bu sayıda yapılan açıklama şöyledir:

“ŞİİR ÖZEL SAYIMIZ

Göreceğiniz gibi sayının tümü şiire adanmıştır. Ağustos sonları-eylülün ilk günleri Uluslar arası Struga Şiir Şenliği'nin düzenlendiğinden hem de bu şenliğin şiirimize her yıl yeni anlatım gücü verdiğinden doğdu bu düşünce. Şiirserverlerimize seslenirken,, şiiri az olsun yadırgayacak olan okurlarımızdan özürler.” (S: 98, s.3.)

Burada Struga Şiir Şenliği'nin de “Sesler” dergisi kadrosu tarafından sürekli takip edilen, önemsenen bir etkinlik olduğunu görüyoruz.

Yine, derginin 88. sayısı da özel olarak “şiir”e ayrılmıştır. Bunda da Struga Şiir Şenliği'nin etkisi vardır. Bu sayıda Mustafa Karahasan'ın yerli Türk şiiri üzerine yaptığı değerlendirme ve Hasan Mercan'ın, Nusret Dişo Ülkü ve İlhami Emin'e ait iki yeni şiir

¹⁶² Fahri Kaya, “Orhan Veli Kanık”, **Sesler**, S: 39-40 (1969), s. 85.

kitabına ilişkin değerlendirmeleri sunulmuştur. Ayrıca bu sayıda, Struga’da “Altın Çelenk” ödülü alan Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın eserlerinden örnekler de sunulmuştur.

“Sesler” dergisinde yer alan şiirler için yapılan değerlendirmeler, “hikâye” türü için de geçerlidir. 36 yıllık yayın hayatında bu dergide 700’ün üzerinde hikâye yayımlanmıştır. Şiirlerde olduğu gibi bu hikâyeler de dünya edebiyatından ve Türk edebiyatından değişik yazarların ürünleridir.

36-37 numaralı sayıda; Nusret Dişo Ülkü, Şükrü Ramo, İskender Muzbeg, Süreyya Yusuf, Necati Zekeriya gibi Makedonya ve Kosova Türk edebiyatının önemli isimlerinin çevirileriyle; İvo Andriç, Slavko Yanevski, Branko Çopiç gibi Yugoslavya edebiyatının önde gelen isimlerinin hikâyeleri yayımlanmıştır. 197. sayıda da Sırp hikâyesi tanıtılmış, örnekler verilmiştir. Bunun gibi birçok sayıda da dünya edebiyatının hikâyecilerine yer verilmiştir.

“Sesler”in değişik sayılarında, Çağdaş Türk Edebiyatının hikâye yazarları da tanıtılmaya başlamıştır. Sait Faik Abasıyanık, Oktay Akbal, Sabahattin Ali, Fakir Baykurt, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Aziz Nesin, Ömer Seyfettin, Kemal Tahir, Haldun Taner, Tahsin Yücel, Adalet Ağaoğlu, Tarık Dursun, Sait Faik Abasıyanık, Ceyhun Atuf Kansu, Abdülkadir Hayber gibi Türkiye’de eser veren edebiyatçılara da özellikle “Sesler” dergisinde yer verilmiştir. 223. sayı, “1970 Sonrası Türk Hikâyeciliği”ne ayrılmış, bu konu derinlemesine ele alınmış, örnekler sunulmuştur.

“Sesler”in 5. ve 32. sayılarının büyük bir kısmı Türkiye hikâyecilerine ayrılmıştır. Bu sayılarda; Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Aziz Nesin, Samim Kocagöz, Haldun Taner, Necati Cumalı, Yaşar Kemal, Oktay Akbal, Nezihe Meriç, Talip Apaydın, Tarık Dursun, Tahsin Yücel, Mahmut Makal gibi Türkiye’de eser veren hikâyeciler tanıtılmıştır.

238-239 numaralı sayılarda da Fahri Kaya tarafından “Hikâyemizin Hikâyesi” başlıklı bir yazıyla bu konu ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Abdulkadir Hayber’in “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatından” adını taşıyan ve birçok değerli yazarı tanıtan değerlendirmeler dizisi de, “Sesler”de yayımlanmış ve ayrıntılı incelemeler içermiştir.

“Sesler” dergisi “hikâye” türüne verdiği önemi, 173. sayıda duyurusunu yaptığı bir “Ödüllü Öykü Yarışması”yla da göstermiştir. “Yazınımızda öykü yaratıcılığını daha bir teşvik etmek amacıyla “Sesler Aylık Toplumsal Sanat Dergisi ÖDÜLLÜ ÖYKÜ YARIŞMASI düzenliyor.” (S: 173, s. 139) diye başlayan yarışma şartnamesinde; 1. olan hikâyeye 8.000 dinar, 2.ye 6.000 dinar, 3.’ye de 4.000 dinar verileceği duyuruluyor. Ayrıca şartnamede, “Derece alamayan öykülerin değerli bulunacakları ‘Sesler’ dergisinde yayımlanacak...” ifadesi de yer almaktadır. Bu yarışmanın sonucu; Fahri Kaya, Alaettin Tahir ve Suat Engüllü’nün değerlendirmeleriyle 178. sayıda belli olmuştur. Yarışmaya gönderilen 15 hikâyeden 14’ü değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirme sonucunda seçici kurul, “...yarışmaya gönderilen öykülerin sayısının az olmasına karşın, bunların öykücülüğümüz çerçevesinde varolan değer düzeyini aşacak değerler getirmediği konusunda görüş birliğine vardılar.” (S: 178, s. 116) yargısına ulaşır ve birinci seçmemeye karar verir. Yarışmanın ikincisi “Meli” şifresiyle(rumuz) katılan Avni Abdullah’ın “Bir Mehtaplı Geceydi” adlı hikâyesi olur. Kurul, iki adet üçüncü seçer: “Ödün” rumuzuyla katılan Necati Zekeriya’nın “İhlamur” adlı hikâyesi ve “Suzi Çelebi” rumuzuyla katılan Hasan Mercan’ın “Ev” adlı hikâyesi. Seçici kurul; “Aşk Belki de Budur”, “Ölmeye Gelenler”, “Ah Bu Hayvanlar”, “Kırkpınar”, “Kelebek”, “Önce Yadırgı Vardı”, “Pala Remzi” ve “Ölüm Bekleyicileri” adlı hikâyeleri de “Sesler”de yayımlanmaya değer bulur.

Bu yarışmadan başka; “ ‘Birlik’ gazetesinin ilk sayısının çıkışının ve Çağdaş Yugoslavya Türk Halkı Yazınının 40. yıldönümü dolayısıyla, aynı zamanda öykü yaratıcılığımızı daha da teşvik etmek amacıyla...” 188. sayıda bir hikâye yarışmasının daha duyurusu yapılır.

“Sesler” dergisinde; Halide Edip Adıvar, İvo Andriç, Andre Gide, Reşat Nuri Güntekin, Jean Paul Sartre, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Meşa Selimoviç, Miograt Bulatoviç, Halikarnas Balıkcısı, Tarık Dursun, Mihail Şolohov, Bekir Yıldız gibi Türk ve dünya yazarlarının romanlarından bölümler de yayımlanmış ve bu yazarlar tanıtılmıştır.

Dergide, çağdaş dönemin bu yazarlarının yanında; Âşık Veysel, Yunus Emre, Mevlâna gibi âşık edebiyatı ve klâsik dönem edebiyatından önemli isimler de

tanıtılmıştır. Bu isimlerin tanıtılmasına yönelik yazıların bazılarını da şu şekilde örneklendirebiliriz:

Abdülbaki Gölpınarlı, “Mevlâna Celâleddin Rumi”, S: 79-81, s. 32-37.

Abdülbaki Gölpınarlı, “Yunus Destanı”, S: 58, s. 75-81.

Ümit Kaftancıoğlu, “Veysel’in Ölmezliği Üstüne: Veysel(e) Ağlamanın Zamanı Geldi”, S: 89, s. 79-84.

Derginin ilk sayısının son sayfasında, içerikle ilgili olarak “İ.E.” (İlhami Emin) tarafından kaleme alınan açıklama yazısında “Folklor zenginliklerimize karşı özel bir ilgi göstermek niyetindeyiz.”¹⁶³ denmektedir. Bu doğrultuda yayın politikasını şekillendiren dergide, 179 adet folklor derlemesi ve folklor değerlendirme yazısı tespit ettik. Bunların çoğunluğu, derginin ilk dönemlerine aittir.

“Bizde folklorik halk edebiyatını devamlı bir biçimde yayınlanması için gereken koşullar ancak ‘Sesler’ dergisinin yayınlanmaya başlamasıyla sağlanabilmiştir. Bu derginin, ilk çıkmaya başlamasından bu yana, sözlü halk edebiyatı ürünlerinin derlenip yayınlanması bakımından payı çok büyüktür. Başlangıçta hemen hemen her sayıda, daha sonraki sayılarda ise seyreklenen ‘Folklorumuz’ köşelerinde çok zengin ve değerli bir malzeme yayınlanmıştır.”¹⁶⁴

Bu dergideki halk edebiyatı ürünleriyle ilgili bir yüksek lisans tezi¹⁶⁵ de yapan Hamdi Hasan, malzemenin ağırlıklı olarak hangi bölgelerden derlendiğini de ele almıştır:

“Coğrafya dağılımı bakımından ‘Sesler’de yayınlanan malzeme, Makedonya’dan başka, Kosova Özerk bölgesinden de derlenmiştir. Fakat bunun en büyük kısmı, folklorik malzeme bakımından bugün en zengin olan orta Makedonya’nın Türk köylerinden derlenmiştir.”¹⁶⁶

Dergide yayımlanan folklor derlemesi ve folklor değerlendirme yazılarına şu örnekleri verebiliriz:

¹⁶³ İlhami Emin, (Sesler’in İlk Sayısının İçeriğiyle İlgili Yapılan Açıklama), **Sesler**, S: 1(1965), s. 92.

¹⁶⁴ Hamdi Hasan, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılığı’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 89.

¹⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Hamdi Hasan, **Yugoslavya’daki Türk Halkının 1965-76 Yılları Arasında “Sesler” Dergisinde Yayımlanan Halk Edebiyatı**, Belgrad Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Belgrad 1984.

¹⁶⁶ Hamdi Hasan, **agt**, s. 89.

Avni Engüllü, “Evlenme Bir de Düğüne İlişkin Atasözleriyle İlgili Deyimler”, S: 84, s. 118-122.

Aziz Buş, “Prizren Seçmeleri”, S: 8, s. 68-70.

Hamdi Hasan, “XVII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Şerifi’nin Hayatı Hakkında Yeni Notlar”, S: 252-253, s. 33-38.

Hasan Mercan, “Bir Radoviş Türküsü”, S: 17, s. 79-80.

İsmail Eren, “Koçana Atasözleri ve Deyimleri”, S: 93, s. 101-106.

Tudorka Arnaut, “Gagauzlarda Düğün Adetleri”, S: 301, s. 149-154.

“Sesler” dergisinde yer verilen bir diğer edebî tür de “Tiyatro”dur. Dergide, farklı dönemlerde, yerli ve yabancı yazarlar tarafından kaleme alınan tiyatro eserlerine yer verilmiştir. Bunların yanında, “tiyatro eleştirisi” yazıları da yayımlanmıştır. Bu kapsamda dergide 83 adet tiyatro ve tiyatro eleştirisi yazısı tespit ettik.

Özellikle Hasan Mercan, İlhami Emin, Şerafettin Nebi, Süreyya Yusuf, Lütfü Seyfullah gibi Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları bu doğrultudaki yazıları dikkat çekmektedir.

Hüseyin Süleyman’ın 29. sayıda yayımlanan “Aliş” adlı oyunu üzerine Avnü Engüllü, Lütfü Seyfullah değerlendirme yazıları yazıldığı da görülmektedir. A. Turan Oflazoğlunun “tiyatro”yla ilgili bilgilendirici yazıları, Hüseyin Özbay’ın tiyatro eleştirileri de ön plana çıkmaktadır.

Dergide; Maksim Gorki, Miroslav Kırleja, Aliya İsakoviç gibi bazı yabancı yazarların eserleri de çeviri yoluyla yayımlanmıştır.

Dergideki tiyatro eleştirisi yazılarıyla alakalı olarak bir çalışma yapan Şennur Süleyman şu sonuca varır:

“...Bu bağlamda Sesler dergisinin ilk ve 80’li yıllarda Makedonya’daki Türk yazarları arasında Tiyatro eleştirisinin gelişmesini sağladığı ve bunu meslek edinebilecek yazarların doğmasına sebep olduğunu söyleyebiliriz.”¹⁶⁷

Süleyman’ın çalışmasındaki “...bunu (tiyatro eleştirisini) meslek edinebilecek yazarların doğması...” ifadesi, “Sesler”in tiyatro bilinci oluşturma konusunda amacına ulaştığının bir kanıtı sayılabilir.

¹⁶⁷ Şennur Süleyman, “Sesler Dergisinde Tiyatro Eleştirisi”, **Hikmet**, Haziran (2007), s. 59-63.

“Sesler” dergisinin muhtevasında dikkati çeken bir özellik de; edebiyattan eleştirisinden müzik teorisine, tarihten sosyolojiye, kitap tanıtımından resim sanatına, mekân tanıtımlarından sinema sektörüne kadar birçok farklı konuda ele alınmış, içeriğine göre “deneme”, “eleştiri”, “makale” gibi isimlerle adlandırılabilir düşüncelere ve belgeye dayalı yüzlerce yazı içermesidir. Bu yazıların konu ve üslup çeşitliliği kadar yazar çeşitliliği de dikkat çekicidir. Bu yazar kadrosu içerisinde; Fahri Kaya, İlhami Emin, İsmail Eren, Nimetullah Hafız, Mustafa Karahasan, Süreyya Yusuf, Suat Engüllü, Hasan Mercan, Avni Engüllü gibi birçok yerli Türk yazarın yanında Tahsin Yücel, Hilmi Yavuz, Emin Özdemir, Yaşar Kemal, Abdülbaki Gölpınarlı, Sabahattin Eyüboğlu, Kemal Bilbaşar, Melih Cevdet Anday, Sabahattin Kudret Aksal, Doğan Aksan, Oktay Akbal, Adalet Ağaoğlu, Tahir Alangu, Nurullah Ataç, Ece Ayhan, Asım Bezirci, Selim İleri, Hüseyin Özbay, Abdulkadir Hayber gibi Türkiye’den sayısız edebiyatçı, akademisyen, araştırmacı da bulunmaktadır. Yine bu araştırma-değerlendirme yazılılarını yazanlar arasında; Alain, Luis Aragon, Bertolt Brecht, Andre Gide, İvo Andriç, Vanço Boşkov gibi kendi alanlarında ünlenmiş sayısız yabancı isim de vardır.

Bu yazılara şu örnekleri verebiliriz:

Fahri Kaya, “Sesler Yazınımızın Sadece Gerçek Aynası Değil”, S: 50, s. 3-8.

İlhami Emin, “Gagavuzca’da Radoviş Ağzı”, S: 93, s. 88-89.

İrfan Ünver Nasrattinoğlu, “Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Benzerlikler”, S: 270-271, s. 49-54.

İsmail Eren, “Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın”, S: 9, s. 51-73.

İvo Andriç, “İstanbul’da Bir Bosna Saylavı”, (Çev.: N. Dişo), S: 15, s. 82-85.

Luy Aragon, “Nâzım Hikmet İçin”, S: 47, s. 67-68.

Nada Yurukova, “Akademik Ressam Trayçe Yançevski’nin yaşam Öyküsü”, (Çev.: H. Zeynullah), S: 297, s. 117-123.

Ömer Asım Aksoy, “Güneş Dil Teorisini Yanlış Yorumluyorlar”, S: 30, s. 64-69.

Paskal Gilevski, “Aşk Peygamberi Petöfi”, S: 72-73, s. 35-39.

Yaşar Kemal, “Orhan Kemal Umut ve Ayrılık”, S: 48, s. 106-110.

“Sesler” dergisinde güncel gelişmelerle doğrudan doğruya bağlantılı olan ve okurları kültürel etkinliklerden, güncel ve sanatla ilgili gelişmelerden haberdar etmeyi amaçlayan “Olaylar” adını alan bir bölüm daha vardır. Değişik dönemlerde; Suat Engüllü, Biba İsmail, Saadet Nebi gibi farklı isimlerce hazırlanan bu bölümün içeriği çok zengindir. Örneğin 198. sayıdaki “Olaylar” bölümünde şu başlıklar yer almaktaydı:

*24. Balkan Folklor Festivali Düzenlendi

*Değerini Kanıtlayan Bir Bilimsel Karşılaşma (Ohri’de 7-9 Temmuz 1985’de Düzenlenen 9. Balkan Folklor Sempozyumu)

*“Voydan Çernodrimski” Tiyatro Oyunlarına Türk Dramı “Müfettiş”le Katıldı

*”Nova Makedniya” Basın-Yayın Evi Genel Müdürlüğüne Rade Ognyanovski Seçildi

*”Miladinov Kardeşler” Ödülü Lilyana Diryan’a Verildi

*Blaje Koneski’ye “Skender Kulenoviç” Ödülü Verildi

*Haynrih Böl’ü Yitirdik

*Zoran Radmiloviç Öldü

*Aleksandar Vuço Yaşama Gözlerini Yumdu

*24.Struga Şiir Akşamları Düzenlendi

Bu içerikte de örüldüğü gibi, “Olaylar” bölümü sadece Makedonya ve Kosova Türkleriyle sınırlı kalmayıp, Yugoslavya ve Balkanlar genelindeki gelişmelerden okuyucuyu haberdar etmektedir.

“Sesler” dergisinin şimdiye kadar değindiğimiz bütün muhtevasından, bu derginin “Aylık Toplum Sanat Dergisi” veya daha sonraki ifadesiyle “Aylık Kültür Sanat Dergisi” nitelemesine uygun bir içerik zenginliğine sahip olduğunu söyletebiliriz.

I.3.Sesler Dergisinin Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatındaki Yerine İlişkin Yapılan Değerlendirmeler

Makedonya ve Kosova Türklerini çağdaş edebiyatına, oluşum ve gelişim dönemlerinde 36 yıl hizmet etmiş bir dergi için birçok yorum yapılması doğaldır. Bu yorumları yapanlar; kimi zaman “edebiyatı bu dergiyle tanıyanlar”, kimi zaman “edebiyatta bu dergiyle tanınanlar” kimi zaman da her iki özelliği birden taşıyanlar

olmuştur. Bazen de; bu özellikleri taşımasa da, Makedonya ve Kosova Türklerinin çağdaş edebiyatına, tarihine, kültürüne ilgi duyan araştırmacılar, “Sesler”le ilgili birçok yorum yapmıştır. 36 yıllık fiilî yayın hayatına rağmen, Makedonya ve Kosova Türklerinin entelektüel hayatında etkisi uzun yıllar süren ve sürecek olan “Sesler” dergisiyle ilgili yapılan önemli değerlendirmeleri buraya almak, çalışmamız açısından da önem taşımaktadır.

“Sesler” dergisinin birinci sayısında, bir bakıma derginin manifestosu diyebileceğimiz şu ifadeler yer almaktadır:

“ ‘Sesler’ dergisi, son yıllarda duyulan yazın boşluğunu gidermek, ‘Birlik’in gideremediği tüm yazın isteklerini yerine getirmek ereğiyle, özel bir yazın-estetik, dil tutumuyla çıkacaktır. Bu dergiyle, yazınımız artık kendine tam bir boy-bos aldığını belirteceği gibi, toplum-sanat-yazın alanındaki güzelliğe, sanata değgin tüm öğeleri yansıtmaya, kökü toprakta olan yazınımızı, sanat toplum anlayışımızı budaklaştırıp yapraklaştırmaya çalışacaktır.

‘Sesler’ hepimizin dergisi olduğu için, bu dergiye hepimizin pay sunması, çelişme, eleştirme, önerme öğeleriyle yardımların sunulması gerekir. Derginin kapıları, iyi niyetle yapılacak tüm didinmelere, çabalara, girişmelere her zaman ardına dek açık kalacak, saygıyla karşılanacaktır.”(Sesler, S:1,s.2)

Bu yazının birinci bölümünde derginin hedeflerine değinilmiştir. Bu hedefleri şu altı maddede özetleyebiliriz:

- 1.Son yıllarda duyulan edebiyat boşluğunu gidermek,
- 2.‘Birlik’ gazetesinin karşılayamadığı tüm edebiyatla ilgili istekleri yerine getirmek,
- 3.“Özel bir yazın-estetik, dil tutumu” oluşturmak,
- 4.Makedonya ve Kosova Türklerinin çağdaş edebiyatının, “artık kendine tam bir boy-bos aldığını”, dikkate değer bir konuma geldiğini göstermek,
- 5.Toplum-sanat ve edebiyat alanında; estetikle, sanatla alakalı tüm öğeleri yansıtmaya çalışmak,

6.Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatla, sanatla ve toplumla ilgili anlayışını geliştirmek.

Derginin çıkmasında emeği geçen ilk kadronun hedeflerini içeren bu altı maddeye baktığımızda, “Sesler” dergisinin çıkarılma gayesinin temelinde “edebiyat”ın olduğu çok açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca genel olarak “sanat”la ilgili hedefler de göze çarpmaktadır.

Yazının ikinci bölümünde ise; “dergiye sahiplenme” bilinci oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca “iyi niyetle” yapılacak olan tüm çalışmalara, samimî bir üslupla çağrı yapılmaktadır.

“Sesler” dergisinin çıkmasında büyük emeği geçen ve bu derginin ilk yönetim kurulu başkanı olan Fahri Kaya; derginin Makedonya’yı aşan önemine, “nar” benzetmesiyle içeriğinin zenginliğine ve yerli edebiyata verdiği öneme dikkat çekmektedir:

“... Nihayet Sesler olarak adlandırdığımız dergi çıkmaya başladı. Bu olay yayın hayatımızda çok büyük bir başarıydı. Sadece Makedonya Türkler’i değil, daha geniş çapta o dönem Yugoslavya’da yaşayan bütün Türkler, Balkan savaşlarından sonra ilk defa böyle ciddi bir dergiye sahip olmuştu... Basında çıkınca dergi içi olgun tanelerle dolu bir narı andırıyordu. Edebiyat ihtiyaçlarımızı karşılamak için çıkarıldığı için dergide edebi ürünlerimize ağırlık veriyorduk. Ama dilimiz, tarihimiz, kültür ve eğitim sorunlarımızla ilgili yazılar da az değildi. Yerli yazarlarımızın metinlerine öncülük taniyorduk. Örneğin ilk sayıda yer alan yirmi üç yazıdan on dokuzu yerli yazarlarımız tarafından yazılan metinlerdi. Öteki yazılar da Makedon, Sırp, Türkiyeli ve dünya yazarlarındandı.”¹⁶⁸

“Sesler”in yayın hayatına başlamasında emeği geçen önemli isimlerden birisi olan İlhami Emin, Makedonya ve Kosova Türklerinin şiirini gelişim yönünden değerlendirirken, bu derginin abone sayısıyla gurur duyar:

“Pek seyrek çıkan şiir kitaplarımız, öteki Yugoslavya ozanlarının kitap tirajlarına da yetişiyor. (Aylık “Sesler” dergimizin binden fazla sıralı abonesi olduğunu unutmamalıyız.)

¹⁶⁸ Fahri Kaya, *age*, s. 189.

Sevindiğimiz gerçek bu.”¹⁶⁹

Yine dergiye büyük emeği geçenlerden ve yönetim kurulu üyelerinden Necati Zekeriya, “Sesler”in çıkışını, Yugoslavya Türk halkının oluşturduğu edebiyatın “yıldızının parladığı an” olarak nitelendirmektedir:

“Yugoslavya Türk halkının yazın (edebiyat) tarihinde, kanımca, yıldızın parladığı an ‘Sesler’ dergisidir... Çünkü ‘Sesler’ az da olsa, bu topraklarda yaşayan, yaratan kimi ozanlara, yazın olaylarına yer (zemin) sağlamış, halk yazınımızı, folklorumuzu, bunların toplumsal koşullar içinde yetişme olanaklarını da sergilemiştir.”¹⁷⁰

Necati Zekeriya, ayrıca “Sesler”in “mutluluk kaynağı” olma yönüne de değinir:

“Neylersiniz, ben ‘Sesler’i, ilk sayısından bu yana, elinde bir defne çiçeğiyle, okurlara, bana da mutluluk veren Antigona olarak görmüşümdür hep.

Ve bu böyle sürüp gidecektir. Ben yazsam da yazmasam da, yazdıklarım yayınlansa da yayınlanmasa da.”¹⁷¹

Derginin ilk yönetim kurulunda bulunan Şükrü Ramo, ilk yayım tarihinden itibaren geçen yirmi yılı değerlendirirken, “Sesler”in başardığı ilerlemeye dikkat çekmektedir:

“ ‘Sesler’ hakkında konuşurken şunu söyleyebilirim ki, dergi bu geçen yirmi yıllık dönemde gıpta edilecek bir ilerleme, bir gelişim kaydetti, kendine özgü bir yol bulmayı başarabildi. Bundan yirmi yıl önce bir bakıma ‘Birlik’ çerçevesinde doğan ‘Sesler’, bugün artık tüm değerlere sahip bir dergi düzeyine ulaşmıştır.”¹⁷²

Şükrü Ramo bunlara ilaveten, derginin uluslararası yönüne ve Türkiyeli edebiyatçılarla kurduğu bağı da değinir:

“Toplumsal sanat dergisi olarak ‘Sesler’ bir yandan yurdumuzda yaşayan ulus ile halklar arasında birlikteliğin sağlanmasına kendi payını sunup önemli bir rol oynarken, diğer yandan da dünya uluslarının karşılıklı anlayış, barış içinde yaşayabilmelerinin önkoşullarından biri olan dünya uluslarının birbirlerini tanımaları

¹⁶⁹ İlhami Emin, **agm**, s. 16.

¹⁷⁰ Necati Zekeriya, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 32.

¹⁷¹ Necati Zekeriya, **agy**, s. 39.

¹⁷² Şükrü Ramo, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 13.

yolunda da yayınladığı yazılarla katkısını esirgememiştir. ‘Sesler’ dergisi aynı zamanda Türkiye’li yazar, aydın ve bilim adamlarıyla da değerli bir bağ kurmayı başarmıştır.”¹⁷³

Derginin ilk yönetim kurulunda bulunanlardan birisi olan Süreyya Yusuf, “Sesler”in yetişmesine vesile olduğu Makedonya ve Kosova Türk’ü genç edebiyatçılara dikkat çekmektedir:

“ ‘Sesler’ dergisinin çıkmasıyla buradaki Türk edebiyatının gelişmesine yeni olanaklar yaratılmıştı. Sanki birdenbire gerek Makedonya’da, gerek Kosova’da yetişmekte olan genç ozanlar kendi şiirleri ve yeni estetik anlayışlarıyla renkli bir geçit yapmaya başlamışlardı derginin sayfalarında. ‘Sesler’ de, kendi dizelerine dirençle yer arayan bu ‘Umutlar’a, elden geldiği kadar kendi sayfalarını açmıştı. Tür ve biçim bakımından zengin bir şiir şöleni adayan bu dönem, nazım sahnesine birçok yeni adlar sürmüştü. Bir yandan Avni Engüllü, Fahri Ali, Suat Engüllü, İrfan Bellür, öte yandan da Bayram İbrahim, İskender Muzbeğ, Altay Suroy, Arif Bozacı, Mürteza Büşra, Osman Baymak, Zeynel Beksaç, Agim Rifat gibi beliren yeni adlar arasında, Yugoslavya Türk halkının çağdaş şiirini, gerek konu, gerek biçim bakımından yeni aşamalara ulaştıranlar da yok değildir.”¹⁷⁴

Nimetullah Hafız da, Süreyya Yusuf gibi, derginin “genç kuşak”ın yetişmesindeki rolünü önemsiyor, ayrıca Yugoslavya bölgesindeki Türk halkının edebiyatını dünyaya duyurmasına da dikkat çekiyor:

“I.XII.1965 yılında Yugoslavya’da ‘Sesler’ adında aylık, toplumsal sanat, kültür dergisi daha çıkmaya başlıyor. Bu dergi yeni kuşağın yarattığı değerli yazılarını yayınlamakla bura halkın Türk edebiyatını dünyaya duyurttu.”¹⁷⁵

Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatı üzerine yaptığı çalışmasında araştırmacı İ. Güven Kaya, “Sesler”in çıkmasının, Türk halkının elde ettiği bir başarı olmasını öne çıkarıyor:

“... Türk kalem erlerinin gittikçe çoğalması sonucu ilk aylık toplum ve sanat dergisi Sesler’in çıkması (1 Aralık 1965), Üsküp’te yirmi yıl içinde Türk halkının elde ettiği başarıydı.”¹⁷⁶

¹⁷³ Şükrü Ramo, **agy**, s. 14.

¹⁷⁴ Süreyya Yusuf, **age**, s. 14.

¹⁷⁵ Nimetullah Hafız, **agm**, s. 10.

¹⁷⁶ İ.Güven Kaya, **age**, s. 10.

Yine; Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan Abdulkadir Hayber, “Sesler”in öneminden bahsederken bu dergiye, “Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatına en büyük hizmeti yapmak” gibi son derece önemli bir değer biçmiştir:

“Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatına en büyük hizmeti şüphesiz ki, Sesler dergisi yapmıştır.”¹⁷⁷

Edebiyatla tanışmasında, edebiyata adım atmasında “Sesler” dergisinin büyük bir yerinin olduğunu vurgulayan Suat Engüllü, yıllarca yayın hayatına devam etmesinde katkı sağladığı bu derginin, kendisini “kültür” alanında da etkin bir çalışmaya yönlendirdiğini belirtmektedir:

“Benim açımdan Sesler’in rolü, şiir, doğrusu edebiyat dünyasına adım atmamla sınırlı kalmadı. Ulusal kimlik mücadelesinin en etkili zeminlerinden sayılan kültür alanında etkin bir çalışma içine girmeme de neden oldu.”¹⁷⁸

Suat Engüllü “Sesler”in, “Makedonya ve Kosova Türk topluluklarının edebiyatları, kültürel gelişimleri ve kimlik mücadeleleri için tam anlamıyla bir milat olduğu” tespitini de yapmaktadır.

“...Bu arada, uyandırdığı duygular, edinilen ilk izlenimler, yıllar sonra yapılan değerlendirmeler neticesinde varılan sonuç ne olursa olsun, meseleye nesnel yaklaşan hiç kimsenin, bir gerçeği asla yadsıyamayacağı kanısındayım. Bu da, Sesler’in ilk sayısının, Makedonya ve Kosova Türk topluluklarının edebiyatları, kültürel gelişimleri ve kimlik mücadeleleri için tam anlamıyla bir milat olduğudur.”¹⁷⁹

Suat Engüllü’nün; “Sesler”in yayımlanmaya başlamasından başlayarak yayın hayatının durmasına kadar geçen dönemi kapsayan değerlendirmeler içeren şu “tek” fakat “uzun” cümlesi de dikkat çekicidir:

“Makedonya ve Kosova’nın demografik yapısı ile etnik güç dengelerini Türklerin aleyhine altüst eden 1953 göç dalgasının nispeten durulduğu bir dönemde, Makedonya Türk toplumunun edebî, dolayısıyla kültürel varlığı, bu bağlamda da ulusal kimliği ve varoluşu bakımından son derece önemli ilke ve hedeflerle, büyük iddialarla yola çıkan; İkinci Meriç ya da Çirmen Savaşı’ndan itibaren Türklüğün ve Türk

¹⁷⁷ Abdulkadir Hayber, **age**, s. 22.

¹⁷⁸ Suat Engüllü, “‘Sesler’ Anılar ve Acılar”, **Köprü**, S: 21 (2007), s. 4.

¹⁷⁹ Suat Engüllü, **agm**, 2007, s. 4.

kültürünün ‘uç beylikleri’ olmaya devam eden bu topraklarda Türklük mücadelesi verenlerin ihtiyaçlarını, isteklerini ve beklentilerini gereğince karşılayamamakla birlikte, mevcut olanak ve koşullar göz önüne alındığında, üstlendiği misyonu üç aşağı beş yukarı yerine getirdiğini söyleyebileceğimiz ancak kırk yılını doldurmadan Türk kültür sanat sahnesinden indirilmesine fütursuzca izin verilen; yokluğunun, maalesef hafızası bir hayli sığ halkımızın ve her şeyin kendileriyle başladığı, başarının kendilerine mahsus olduğu saplantısı içinde bulunan, kendilerinden sonrasını tufan sanan, mevcut değerlerine sahip çıkma bilincinden yoksun çıkarıcı-bencil aydınlarımızın umurunda olmadığını üzülenek gördüğümüz bir dergiden söz etmek, acı veriyor insana.”¹⁸⁰

Özellikle son dönemde “Sesler” dergisine emek harcayanlardan birisi olan Fahri Ali; Makedonya ve Kosova Türk toplumu edebiyatının gelişmişliğinin “en iyi kanıtı”nın bu dergi olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, bu konuda inceleme yapmak isteyen araştırmacılara en iyi bir “kaynak” olma özelliğini de belirtmektedir:

“Yazının gelişmesi yolunda, en iyi kanıt, ‘Sesler’dir. İnceleme yapmak isteyen, yazın kuramı konusundaki çalışmalarını üstlenmiş olan her bireye, bura Türk yazınının, nitelik ve niceliğini görebilme, anlayabilme imkânı sağlayandır. Zaman dilimlerinde aşama ve düşüşleri olmuştur. Bu kaçınılmaz bir gerçektir. Değerler ise, ayrı ayrı zaman ve dönem içerisinde de kendini yansıtabilmişlerdir.”¹⁸¹

Fahri Ali, “Sesler” dergisinin üzerine düşeni yaptığı görüşündedir:

“Yazınsal bütünlüğümüzü eylemleştirme konusunda çok önemli bir unsur olarak ‘Sesler’ dergisi görevini yapmıştır. Bu görevi ileride de devam etmesi gereği duyulmaktadır.”¹⁸²

“Sesler” için, Makedonya ve Kosova Türk toplumu edebiyatının “ayna”sı benzetmesi de Fahri Ali tarafından yapılmaktadır:

“Duyumsamalarımızla, içerenmelerimizle, ‘Sesler’e sıkı sıkıya bağlıyızdır... ‘Sesler’ dergisinin yazınının aynası olduğunu vurgulamamız gerekir. Bu ayna içinde, yazınının değerleri görülebilir, yaşanabilir. Her sayısı kendine özgü bir değerdir.”¹⁸³

¹⁸⁰Suat Engüllü, **agm**, 2007, s. 4.

¹⁸¹Fahri Ali, “30 Yıl ‘Sesler’ ”, **Sesler**, S: 301 (1995), s. 5.

¹⁸²Fahri Ali, **agy**, s. 5.

¹⁸³Fahri Ali, **agy**, s. 5.

Sabit Yusuf, derginin 20. yılı dolayısıyla yaptığı değerlendirmede, “Sesler”i bir “yazın bahçesi”ne benzetmekte ve “çocuk edebiyatı dışında yazan her yazarın” ilk eserlerini bu dergide yayımlamaya özen gösterdiğini vurgulamaktadır.

“İkinci Dünya Savaşından sonra Yugoslavya Türk Halkı Edebiyatının gelişme sürecinde ‘Sesler’ dergisinin çıkışı her yönlü olumlu nitelendirilebilir. Hatta bu derginin yazınımızın gelişimi yolunda doğrudan doğruya etki gösterdiği yadsınamayacak bir gerçek olduğu hepimizce bilinmektedir. Öyle ki, ardımızda bıraktığımız 20 yıl süresince başlıca Yugoslavya Türk Halkı Yazıncılarına yazın bahçesi rolünü oynadı. Onların yaratıcılıklarını hem de nasıl etkiledi. Çocuk yazını dışında şiir ve öykülerini karalamaya başlayan her yazıncı ilk örneklerini ‘Sesler’ dergisinde yayımlamaya özen göstermiştir.”¹⁸⁴

Sabit Yusuf’un “Sesler” için “...yazınımızın gelişimi yolunda doğrudan doğruya etki gösterdiği...” şeklindeki ifadelerle tarif ettiği durumu, Zeynel Beksaç “...yetişkinlere değgin yazınımızı bir dönüşüm evresine ittiği...” ifadeleriyle açıklamaktadır:

“Sesler 20 yıl önce değil de daha önceleri yayın yaşamına girseydi ne kazanılırdı sorusu bir yana, 20 yıl önceki çıkışıyla yetişkinlere değgin yazınımızı bir dönüşüm evresine ittiği, yadsınamaz bir gerçektir.”¹⁸⁵

Yine yirminci yıl dolayısıyla yaptığı değerlendirmede Avni Engüllü, “Sesler” ile “Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı”nın ne denli bütünleştiğini göz önüne sermektedir:

“ ‘Sesler’in yirmi yılını değerlendirmek, yazınımızın son yirmi yılının bir değerlendirmesini yapmak demektir.”¹⁸⁶

“Sesler”de yönetim görevinde de bulunan Avni Abdullah, dergiyi, her kesimden yazmayı uğraş belleyenlerin “emek mozaiklerinin bir freski” olarak tanımlamaktadır.

¹⁸⁴ Sabit Yusuf, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 69-70.

¹⁸⁵ Zeynel Beksaç, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 82.

¹⁸⁶ Avni Engüllü, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 19.

Abdullah'ın dikkat çektiği bir başka önemli ifade de, “Sesler”in zengin içeriğiyle “kitap” ve “antoloji” diye nitelendirilebilmesidir:

“Bir gönül hazinesidir Sesler. İlk dizelerimiz, karaladığımız sayısız tümce, fikir ve düşüncemiz duruyor içinde. Yazmak gibi Sızif vari işi uğraş bellemiş ozan, yazar, gazeteci, folklorcu, toplumsal-siyasi işçi eğitimci, dilcinin emek mozaiklerinin bir freskidir dergimiz.

Ona kitap deyin, her sayısıyla. Hatta antoloji de dersek olur. Diğerleri arasında, Yugoslavya Türk halkının antolojisi.”¹⁸⁷

Derginin 300. sayısı dolayısıyla yaptığı bir değerlendirmede Fahri Kaya da “kitap” ve “antoloji” benzetmelerini yapmakta, “Sesler”in, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatıyla ilgilenenlerin “gözdesi” olduğunu vurgulamaktadır.

“Her sayısı ayrı bir kitap olan ve şimdiye kadar çıkan ve şimdiye kadar çıkan sayılarını edebiyatımızın büyük bir antolojisi olarak niteleyebileceğimiz Sesler dergisinin 300. sayısına sevindiğim kadar dergiyi yarınlara götürecektir etkenlerin ve yazarların var olduğuna da seviniyorum. Sesler bu topraklarda yaşayan Türk aydınlarının ve kalem erlerinin, yazarlarımızın gözdesi, sesi.”¹⁸⁸

İskender Muzbeg, “Sesler”in yayın hayatına girmesiyle Yugoslavya Türk halkında arasında yaşanan heyecanı “düşün havası” benzetmesiyle ifade ediyor. Ülkenin entelektüel hayatına getirdiği canlılığa dikkat çekiyor:

“1966 yılında bizde adeta bir düşün havasıdır sürüyor, derginin çıkış haberi dilden dile dolaşılıyor, kentin sanat yaşamına kendi damgasını vurmaya başlıyordu. Böylece Yugoslavya Türk halkı gazete, tiyatro, radyo yayını ve çocuk dergilerinden başka ayrı bir toplum sanat dergisine de sahip olmuştu. Okullarımıza girmiş bu dergi, öğretmenlerimizi, öğrencilerimizi ilgilendirmeğe, kısa bir zaman içinde, aydınlarımızla birlikte yaşamaya, gelişmeye, büyümeye başlamıştır.”¹⁸⁹

Enver Baki, “Sesler”in yeni nesiller yetiştirme hedefine, “...dünya gençlere kalır...’ ilkesinden hareketle dikkat çekiyor:

¹⁸⁷ Avni Abdullah, “‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 53.

¹⁸⁸ Fahri Kaya, **age**, (b.t.), s. 187.

¹⁸⁹ İskender Muzbeg, “‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 32.

“ ‘Sesler’ dergisi, ilk sayısından başlayarak, ‘dünya gençlere kalır’ ilkesinden giderek, gençlerin toplumsal yazılarına, kültür konularına ait yazılarına, şiir, öykü ve denemelerine, yapmış oldukları çevirilere yer vererek, gençlerin bu alanda daha da gelişmeleri için olanak yaratmış bu alanlarda onları körüklemiştir.”¹⁹⁰

Lütfü Seyfullah, “Sesler”in elde ettiği başarının küçümsenemeyeceğini vurgulamakla birlikte, Enver Baki’nin üzerinde durduğu “gençlere yönelme” konusunda bu edipten farklı düşündüğünü ortaya koymakta ve derginin kadro yetiştirmede başarılı olmadığını öne sürmektedir:

“Tabii ki ‘Sesler’ dergisinin Türk halkı için taşıdığı önem büyüktür. Elde ettiği başarı da küçümsenemez. Ancak bu geçen dönem içinde, ne yazık ki bilinçli olarak bir kadro yetiştiremedi.”¹⁹¹

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatına yeni isimler kazandırmak, gençleri teşvik etmek amacıyla olan “Sesler”in bu amacıyla ilgili bir başka yorum da Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü öğrencileri adına konuşan Sevim Zeynullah’tan gelir. Zeynullah, gençlerin ilgisizliğinden yakınır ve hem öğrencilere hem de “Sesler”in sorumlularına büyük iş düştüğünü belirtir:

“ ‘Sesler’ ile Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü işbirliği kurmuşlarsa da, bu işbirliği pek gelişmiş değildir.

Bunun nedeni acaba kime sorulmalıdır? Bence bunun nedenini her iki taraf kendine sorup çıkar yol aramalıdır. ‘Sesler’ dergisinde çalışanlar biz talebelere ne kadar yakınlık göstermişlerse de pek iyi bir sonuç alamamışlardır. Çünkü biz talebeler elimize verilen bu fırsatı değerlendirmeyi bilmiyoruz. Edebiyatımıza yeni yeni ürünler vermemiz gerekir. Eğer genç kalemler yetişmezse edebiyatımızın gelişmesi de olanaksızdır.”¹⁹²

¹⁹⁰ Enver Baki, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 27-28.

¹⁹¹ Lütfü Seyfullah, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 48.

¹⁹² Sevim Zeynullah, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 65.

“Sesler”in geniş bir etkinlik içerisinde bulunduğunu belirten Şerafettin Nebi de, bu derginin eksiklik olarak gördüğü başka bir yönüne dikkat çekiyor. Nebi’ye göre “Sesler”de, tiyatroyla ilgili yazılara gerektiği önem verilmemektedir.¹⁹³

“...Birkaç arkadaşında söylediği gibi özellikle son zamanlarda ‘Sesler’ geniş bir etkinlik içerisinde bulunuyor. Ancak kanımızca bizim mesleğimize yardımcı olacak tiyatroya ait yazıların yayınlanmasında bir boşluk var.”¹⁹⁴

Bayan şair-yazarlardan olan Biba İsmail de “Sesler”in Yugoslavya için “zengin bir kültür kaynağı” olduğunu vurgulamaktadır:

“ ...‘Sesler’in işbirlikçilerine gelince genellikle toplumsal siyasi işçiler, yazarlar, ozanlar, dil uzmanları, folklorcular ve diğerlerine en çok rastlamaktayız. Buna göre ‘Sesler’ yurdumuzda yaşayan ulus ile halklarımızın zengin bir kültür kaynağını oluşturmaktadır.”¹⁹⁵

Altay Suroy, “Sesler”in Yugoslavya’da yaşayan Türk halkının edebiyatının “sürekliliği” ve “niteliği” açısından çok önemli olduğunu belirtmektedir:

“ ‘Sesler’ Toplumsal Sanat Dergisi Yugoslavya’daki Türk halkı yazınının sürekli bir biçimde yaşatılmasına önemli pay sunmuş ve bu yazının nitelikli, sanatsal içerikli olması yolunda katkıda bulunmuştur.”¹⁹⁶

Süleyman Brina, “Sesler”in Makedonya ve Kosova Türklerini teşvik etme, onları cesaretlendirme özelliği üzerinde durmakta ve bu derginin, bu bölgede yaşayan Türklerin kültürel canlılığında önemli bir yere sahip olan “Nâzım Hikmet” edebiyat kolu gibi girişimlere öncü olmasına dikkat çekmektedir:

“1966 yılında ‘Doğru Yol’ çerçevesinde ‘Nâzım Hikmet’ kolunu kurduk. Bu yazın kolunun kurulmasından önce ‘Sesler’in iki sayısı basından çıkmıştı. Buna göre

¹⁹³Ayşe Mehmet’in hazırladığı “Sesler”in ilk 200 sayılı bibliyografyasında toplam 54 dram yazısı yayımlandığı görülmektedir. Bu sayıya tiyatroyla ilgili olan “değerlendirme” yazıları dâhil değildir. Bk. Ayşe Mehmed, “ ‘Sesler’ 1965-1975 Sayı 1-100 Bibliyografisi”, **Sesler**, S: 101 (1975), s. 29-124. Ayrıca bk. Ayşe Mehmet, “Bibliyografya ‘Sesler’ 1975-1985 Sayı 101-200”, **Sesler**, S: 201 (1985), s. 33-125.

¹⁹⁴Şerafettin Nebi, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 64.

¹⁹⁵Biba İsmail, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 46.

¹⁹⁶Altay Suroy, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 49.

şunu hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, ‘Sesler’in çıkışı bir bakıma ‘Doğru Yol’ çerçevesinde yazın kolunun kuruluşu hazırlıklarını kışkırtıp daha da hızlandırmıştır.”¹⁹⁷

“Sesler”in oluşturduğu yayın ikliminden beslenerek gelişen isimlerden birisi olan Agim Rifat, bu dergiyi neden sevdiğini yine şiirsel ifadelerle anlatmaktadır:

“ ‘Sesler’i yeniden sevdim.

Genç kalemlere bol bol yer verdiği için, çoktandır beklerinden bu kutsal görevi Sesler üzerine almış oluyor artık...”¹⁹⁸

Agim Rifat’ın ifadelerinde, gençlerin “Sesler”den neler beklediği açık bir şekilde belirtilmektedir.

“Sesler”in yayımlanmasında önemli bir görev üstlenen Fahri Kaya, bu derginin son zamanlarda düştüğü olumsuz duruma dikkat çekmekte ve ona sahip çıkma görevinin yine “genç yazarlarda” olduğunu vurgulamaktadır:

“Sesler, Makedonya Türkleri’nin önemli bir varlığı. Bir kuşağın büyük çabalarıyla gün yüzü gördü. Bu duruma düşmesinin nedeni, genç yazarlarımızı düşündürmeli. Dergi yazarlarımızın dergisidir. Ona sahip çıkmak, başta yazarlarımızın hakkıdır!”¹⁹⁹

I.4.Sesler Dergisinde Genç Yeteneklere Yer Verme Politikası

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının en büyük problemlerinden birisi de, bu bölgelerde büyük gayretlerle yaşatılmaya çalışılan edebî yaratıcılığın devamını sağlamaktır. Bir önceki bölümde edebiyatçı ve araştırmacıların da özellikle üzerinde durduğu, “Sesler” dergisinin Makedonya ve Kosova’da edebî faaliyetlerin artmasına ilişkin rolü, bu dergiye beraberinde daha önemli bir görev yüklemekteydi. Bu görev de şüphesiz ki; yeni nesillerin edebiyata, sanata olan duyarlılığını artırmak ve genç yeteneklere, bu özelliklerini geliştirebilecekleri iklimi sunmaktı.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatına çocuk edebiyatının rolü şüphesiz ki çok büyüktür. “Piyoner Gazetesi”, “Sevinç” ve “Tomurcuk” gibi çocuklara

¹⁹⁷ Süleyman Brina, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 66.

¹⁹⁸ Agim Rifat, “Sesler’i Yeniden Sevdim”, **Sesler**, S: 92 (1975), s. 72.

¹⁹⁹ Fahri Kaya. **age**, s. 192.

yönelik yayın organları, çocuğa yönelik olarak üretilen edebî eserler için büyük bir fırsattı. Zamanla, büyüklere yönelik edebî yaratıcılık arttıkça bu açığı kapatacak bir dergiye ihtiyaç duyuldu. Çocuk edebiyatı dışında şiir ve hikâye yazarların ilk uğrak yeri de “Sesler” oldu.

“Çocuk yazını dışında şiir ve öykülerini karalamaya başlayan her yazıncı ilk örneklerini ‘Sesler’ dergisinde yayımlamaya özen göstermiştir. Bu yönde derginin sayfaları ‘Umutlar’ köşesinden başlayarak, yazın alanında kendisini geliştirmek isteyen her yazınerine fırsat sağlamış, yazınımızın daha büyük bir boyut kazanması yolunda yardımını esirgememiştir.”²⁰⁰

Sabit Yusuf’un da ifade ettiği “Umutlar” köşesi, ve ardından “Sesler”in diğer bütün sayfaları, genç yetenekler için âdeta bir sıçrama tahtası gibi vazife görmüştür.

“Günümüzün bazı kalem erleri ilk adımlarını ‘Sesler’ dergisi sayfalarında attılar. Orada ilk girişimlerini gerçekleştirdiler. Bunun yanı sıra ‘Sesler’ dergisi sayısı çok yazarın ‘fırlama tahtası’ rolünü de oynamış bulunuyor.”²⁰¹

“Sesler”in yeni yazarlar için umut olması, onları desteklemesi, usta şairlerle yenileri aynı edebî ortamda buluşturması, zengin içeriğiyle gelişmeye açık olan yeni yeteneklere yol göstermesi; Avni Engüllü, Fahri Ali, Suat Engüllü, İrfan Bellür, Bayram İbrahim, İskender Muzbeğ, Altay Suroy, Arif Bozacı, Mürteza Büşra, Osman Baymak, Zeynel Beksaç, Agim Rifat gibi önemli isimlerin Makedonya ve Kosova’da Türkçe bir edebiyatın devamını sağlamalarına yardımcı olmuştur.

“ ‘Sesler’ dergisinin çıkmasıyla buradaki Türk edebiyatının gelişmesine yeni olanaklar yaratılmıştı. Sanki birdenbire gerek Makedonya’da, gerek Kosova’da yetişmekte olan genç ozanlar kendi şiirleri ve yeni estetik anlayışlarıyla renkli bir geçit yapmaya başlamışlardı derginin sayfalarında. ‘Sesler’ de, kendi dizelerine dirençle yer arayan bu ‘Umutlar’a, elden geldiği kadar kendi sayfalarını açmıştı. Tür ve biçim bakımından zengin bir şiir şöleni adayan bu dönem, nazım sahnesine birçok yeni adlar sürmüştü. Bir yandan Avni Engüllü, Fahri Ali, Suat Engüllü, İrfan Bellür, öte yandan da Bayram İbrahim, İskender Muzbeğ, Altay Suroy, Arif Bozacı, Mürteza Büşra, Osman

²⁰⁰ Sabit Yusuf, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 69-70.

²⁰¹ Enver İlyaz, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 97.

Baymak, Zeynel Beksaç, Agim Rifat gibi beliren yeni adlar arasında, Yugoslavya Türk halkının çağdaş şiirini, gerek konu, gerek biçim bakımından yeni aşamalara ulaştıranlar da yok değildir."²⁰²

"Sesler", ilkeli bir tutum sergilemiştir. Genç yeteneklerin sadece şiir ve hikâyelerine değil, aynı zamanda düşünce yazılarına, araştırmalarına, kültürel yazılarına da kapılarını açmıştır.

" 'Sesler' dergisi, ilk sayısından başlayarak, 'dünya gençlere kalır' ilkesinden giderek, gençlerin toplumsal yazılarına, kültür konularına ait yazılarına, şiir, öykü ve denemelerine, yapmış oldukları çevirilere yer vererek, gençlerin bu alanda daha da gelişmeleri için olanak yaratmış bu alanlarda onları körüklemiştir."²⁰³

"Sesler" in yaratıcılığını desteklediği Makedonya ve Kosova Türk şiirinin önemli isimlerinden Zeynel Beksaç, derginin bu faaliyetlerinden dolayı ümitvar olmakla birlikte, katkısının daha da artabileceğini belirtmektedir.

"... Döne döne yeni adların var olmadığından yakındığımız oluyor. Ben durumu pek o denli üzücü görmüyorum. Sesler dergisinin son sayılarında yeni yeni adlar da görmekteyiz. Bu olgu sevindirici elbet. Sesler'in bu doğrultuda daha büyük katkısı geçebilir görüşündeyim."²⁰⁴

"Sesler" in yeni yeteneklere kapılarını açmasından dolayı, Makedonya ve Kosova'da varlığını sürdüren Türk edebiyatının geleceğinden ümitli olan bir başka isim de, bu edebiyatın önde gelen isimlerinden İlhami Emin'dir.

" 'Sesler' dergisinin her sayısında yeni adlarla karşı karşıya kalıyoruz, öyle ki en yakında bu küçük yazın haklı olarak genel Yugoslavya yazını kapılarına alan istemek ereğiyle dayanmış olacaktır."²⁰⁵

Gençlere güvenerek onların yeni eserlerini yayımlayan "Sesler" dergisinin bu güveni de, gençleri umutlandırmıştır. Onları daha çok yazmaya teşvik etmiştir. Bu konu hakkındaki düşüncelerini Agim Rifat, şiirsel ifadelerle dile getirmektedir:

" 'Sesler' i yeniden sevdim.

²⁰²Süreyya Yusuf, *age*, s. 14.

²⁰³Enver Baki, " 'Sesler' Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde 'Sesler' Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen 'Yuvarlak Masa Karşılılaşması' Tartışmaları)", *Sesler*, S: 204 (1986), s. 27-28.

²⁰⁴Zeynel Beksaç, " 'Sesler ve Umutlar'", *Sesler*, S: 204 (1986), s. 85.

²⁰⁵İlhami Emin, "Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Türk Halkı Yazını", *Sesler*, S: 99 (1975), s. 11.

*Genç kalemlere bol bol yer verdiği için, çoktandır beklerinden bu kutsal görevi
Sesler üzerine almış oluyor artık.*

Sesler'i yeniden sevdim.

Bizleri küçümsemediği için. Şiirlerimizi yalnız iş olsun diye yayımlamadığı için.

Yeni gelenlerden umut beslediği için sevdim.

Sesler'i yeniden sevdim.

*Şiirlerimize el sürmediği için. Şiirde bir harfin değişmesiyle bile, yapısı hem de
nasıl bozulabildiğini bildiği için.*

Sesler'i yeniden sevdim.

*Yeni yeni yollar aradığı için.*²⁰⁶

“Sesler” dergisinin 36 yıllık serüveni boyunca; edebiyatla, araştırmalarla ilgilenen birçok genç yetenek, ürettiklerini bu dergiye ulaştırmıştır. Bu yazılardan kimisi “Umutlar” kimisi “İlk”, kimisi “Genç Umutlar”, kimisi de “Genç Şairler” adı altında yayımlanmıştır. Sayılara göre bu yazıların dağılımı şu şekildedir:

S: 1 (Aralık 1965)

BAŞLIK: UMUTLAR

İskender MUZBEG: “Ölüm Havası” (Şiir)

Bayram ROGOVA: “Savaş” (Şiir)

Yusuf LÂÇİN: “Bugünün Değilim Ben” (Şiir)

Nadire MAKSUT: “Göl, Dibine Versin Kaygımı İnci Gibi” (Şiir)

Rezak UKALO: “Mavileri Nerde Gördüm” (Şiir)

S: 2 (Ocak 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

Avni ENGÜLLÜ: “Kapıcık” (Şiir), “Görüntü” (Şiir)

S: 3 (Şubat 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

Adem SELİM: “Yeşermekte” (Şiir)

Şerafettin BEKTEŞ: “Neden” (Şiir)

S: 4 (Mart 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

²⁰⁶Agim Rifat, *agy*, s. 72.

Şenaver PADUKLU: “Şiirlerim” (Şiir)
Şehriban MEHMET: “Görsem” (Şiir)
Esmâ HAYDAR: “Bir An Bile” (Şiir)
Nilüfer HÜSEYİN: “Yarına Geçiş” (Şiir)

S: 5 (Nisan 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

Secaettin KOKA: “Bir Yürek” (Şiir)

S: 6 (Mayıs 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

Mümtaz SÜLEYMAN: “Çimenlerin Renginde Güneş” (Şiir), “Yerini sensiz Görünce” (şiir)

S: 9 (Ekim 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

Enver BAKİ: “Salkım Söğüt” (Hikâye)

S: 11 (Aralık 1966)

BAŞLIK: UMUTLAR

Mürteza BÜŞRO: “Avuntu” (Şiir), “Kuram” (Şiir)

Bahtiyar ŞALA: “Sensizlik” (Şiir), “Haber” (Şiir)

S: 13 (Şubat 1967)

BAŞLIK: UMUTLAR

Hamdi HASAN: “Hayal” (Şiir)

Zahit VOLKAN: “Yiğidin Ölümü” (Hikâye)

S: 14 (Mart 1967)

BAŞLIK: UMUTLAR

Yusuf EDİP: “Renk” (Şiir)

Cemali KORO: “Ağaç” (Şiir), “Son Yaprak” (Şiir), “Yaşamak” (Şiir)

S:15 (Nisan 1967)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nesrin KUPA: “Oldu mu Gören” (Şiir)

Hayriye EDİRNELİ: “Gözler” (Şiir)

S:16 (Mayıs 1967)

BAŞLIK: UMUTLAR

Reşat LESKOVCALI: “Ayrılık” (Şiir), “Bayrağım” (Şiir)

S: 17 (Haziran 1967)

BAŞLIK: UMUTLAR

Sabahattin SEZAIİR: “Ben Yok’un Sen Var’ım” (Şiir), “Sevgilim” (Şiir)

S:18-19 (Eylül-Ekim 1967)

BAŞLIK: UMUTLAR

Yusuf EDİP: “Var” (Şiir), “Uzaklık” (Şiir), “Balkonlar” (Şiir), “Yeni” (Şiir)

İlhami KAMİL: “Anlaşmazlık Kaldı mı Acaba” (Hikâye)

S: 22 (Ocak 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Süzan MAKSUT: “Günün Birinde” (Şiir), “Karanlık” (Şiir)

Fahri ALİ: “Dönmiyeceksin, Dönmiyecek Ebedi” (Şiir)

Nurettin EMİN: “Kentim Seni Arayacağım” (Şiir)

S: 23 (Şubat 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Ülker ALİ: “Gençliğim” (Şiir), “Severim” (Şiir), “Neden” (Şiir), “Rüzgâr” (Şiir)

Budim BERİŞA: “Ümitsizlik” (Şiir), “Partallar” (Şiir)

S: 24 (Mart 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Fahri ALİ: “Ararken Seni” (Şiir)

Alaettin TAHİR: “Dönüş” (Şiir), “Kaderimi Ben Yamadım ki” (Şiir)

S: 25 (Nisan 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Arif BOZACI: “Bir Gün” (Şiir), “Eğer” (Şiir)

Mürteza BÜŞRO: “Beklemek” (Şiir), “Devrim” (Şiir), “Ayrılık” (Şiir)

Musli HAMDİ: “Martin Luter King’in Kabri Üstünde” (Şiir)

S: 26 (Mayıs 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Şerafettin BEKTEŞ: “Bildiri” (Şiir), “Bir Betim” (Şiir)

Suad AHMET: “Zaman” (Şiir), “Anam” (Şiir)

Alâettin TAHİR: “Sağır Taşlar” (Şiir), “Senin İçin Ayrılan Bu Akşam” (şiir)

S: 27 (Haziran 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Zeynel BEKSAÇ: “Bir Yürek” (Şiir), “Aşkın Derdi” (Şiir)

S: 28 (Eylül 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Selâhettin KRASNİÇ: “Unutmak” (Şiir), “Uyanık Sevgi” (Şiir)

Hebib LÂÇ: “Selâhettin’in Babası” (Hikâye)

S: 29 (Ekim 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Zekir SİPAHİ: “Günler” (Şiir)

Bahtiyar ŞALA: “Sensizlik” (Şiir)

Semiha YAĞCI: “Bilmecesi” (Şiir)

Seylan KORO: “Bekleyiş” (Şiir)

Arif BOZACI: “Bir gün” (Şiir)

Mürteza BUŞRA: “Beklemek” (Şiir), “Devrim” (Şiir), “Ayrılık” (Şiir)

S: 30 (Kasım 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nevzat HÜDAVERDİ: “Sevginin Kırgınlığı” (Şiir)

İrfan AHMET: “Gün Gelir” (Şiir)

Drita ŞERO: “Sevmek Yalan” (Şiir)

Bahtiyar SALÂ: “Sensizlik” (Şiir)

S: 31 (Aralık 1968)

BAŞLIK: UMUTLAR

Fahri ALİ: “Ayırma” (Şiir)

Zeynel BEKSAÇ: “Bu Sabah Seni Düşünüyorum” (Şiir)

Şenaver PANDUKLU: “Sevgisiz Kentim” (Şiir)

Fahriye BREÇA: “Hüviyetin Hayali” (Şiir)

Nedime ÇERKEZ: “Aşkımdan Okudum Düşü” (Şiir)

Semiha YAĞCI: “Avunuyorum” (Şiir)

S: 32 (Ocak 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Suat CEMAL: “Seni Düşündüm” (Şiir)

Ayten AHMET: “Ayrılık” (Şiir)

Fahri ALİ: “Nokta” (Şiir)

Fatime MUSLİ: “Kalbim Dolu” (Şiir)

Ülker ALİ: “Bulutlara Gideyim” (Şiir)

S: 33-34 (Subat-Mart 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Remzi HASAN: “Bir Gece ki...” (Şiir)

Kıymet MUSLİ: “Adsız” (Şiir)

S: 35 (Nisan 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Melahat SELMAN: “İşitiyor musun” (Şiir)

Afrim SUROY: “İyimserlik” (Şiir)

Orhan YURTSEVER: “Şiir” (Şiir)

Şükran SÜLEYMAN: “Acunda Biz” (Şiir)

S: 36-37 (Mayıs-Haziran 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Gızime TAKİ: “Temsil” (Şiir), “İçin” (Şiir)

Afrim SUROY: “Bende Tutku” (Şiir), “Öfke” (Şiir), “Bu Sabah” (Şiir),
“İyimserlik” (Şiir)

Orhan YURTSEVER: “Sana Şiir” (Şiir), “Yarimin” (Şiir)

Fikri ŞİŞKO: “Hayat Esrarı” (Şiir), “Yeşil Gece” (Şiir)

S: 38 (Eylül 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Vefki HASAN: “Sana” (Hikâye)

Bahise POTOK: “Sana” (Şiir), “Sevgiden Bu Kalır” (Şiir)

S: 39-40 (Ekim-Kasım 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Vefki HASAN: “Arıyorum” (Şiir)

Fatime MUSLİ: “Ağır” (Şiir), “Son” (Şiir)

S: 41 (Aralık 1969)

BAŞLIK: UMUTLAR

Vefki HASAN: “Hasretim” (Şiir)

Adnan HACİKADİÇ: “Kaldırımlar İssız kalınca” (Şiir)

Fatime MUSLİ: “Sevişiyorlar” (Şiir)

S: 42 (Ocak 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nimetullah HAFİZ: “Yaşar Kemal’in ‘Orta Direk’ Romanındaki Dili” (Makale)

S: 43 (Şubat 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Afrim SUROY: “Resimdeki Kadın” (Şiir), “Hep Yaşamak” (Şiir), “Terkeden Sevgiliye” (Şiir)

Cevahir SELİM: “Bunu Ben Yaptım” (Hikâye)

S:44 (Mart 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Saadet NEBİ: “Garip Dünya” (Şiir)

Fatime MUSLİ: “Bir Daha O Günler” (Şiir), “Her Şeyden Fazla” (Şiir)

Badem SUROY: “Sevgi Yalımında Yanan” (Şiir)

S: 45 (Nisan 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Murteza BUŞRA: “Telden Çıkan Ezgi” (Şiir), “Leyla ile Mecnun” (Şiir), “Gözyaşı” (Şiir), “Gece Yankısı” (Şiir), “Kaygı” (Şiir), “Anı” (Şiir), “Bir Sevi Vardı” (Şiir), “Doğal Yaşam” (Şiir)

Adem SELİMKO: “Kavak Ağacı” (Şiir)

Semiha YAĞCI: “Meğer” (Şiir)

Mustafa YAŞAR: “Dikene Benziyen Bahar” (Şiir)

Rezan HAYDAR: “Bahar Günümde” (Şiir)

Vefki HASAN: “Herkes Yerini Bulur” (Hikâye)

S: 46 (Mayıs 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Lünniye ŞİMŞEK: “Ertan’ın Sevgisini Unutmamıştı” (Hikâye)

Reşit HAYDAR: “Uçan Turnalar” (Şiir), “Doğduğun Yer” (Şiir), “Deniz ile Gök” (Şiir)

Mustafa YAŞAR: “Benim Bensizliğim” (Şiir)

Vefki HASAN: “Doğmadı” (Şiir), “Rengim” (Şiir)

S: 47 (Haziran 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

İzzet SOKOL: “Sevgilim” (Şiir), “Bir Daha Sev” (Şiir)

Recep HAYDAR: “Doğduğun Yer” (Şiir)

Semiha YAĞCI: “Sen Gittin” (Şiir), “Belki Doğmuyacak” (Şiir)

S: 48 (Eylül 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Raif VİRMİÇ: “Senin İçin” (Şiir), “Arama Sen Gök Yüzünü” (Şiir), “Kalpsiz Hırsız” (Şiir), “Seni” (Şiir)

Mustafa YAŞAR: “Yalnızlığım” (Şiir), “Hayatım Hakkında” (Şiir), “Aşkım ve Sessizlik” (Şiir), “Mutsuzluğum” (Şiir)

S: 49 (Ekim 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

İrfan BAYRAM: “Eşitlik” (Şiir), “Sona Varmıyan Gölge” (Şiir), “Gözyaşım Yolu” (Şiir), “Kısa Ömürlü” (Şiir), “Ağırılık” (Şiir), “Sevdiğim Toprağı” (Şiir)

S: 50 (Kasım 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Rezak UKALO: “Kalın Gövdeli Ağaç” (Şiir)

Fikri ŞİŞKO: “Hayat Esrarı” (Şiir)

Zeynel BEKSAC: “Umutlar Aynasında Bekleyiş”

Naim ŞABAN: “Başlıksız” (Şiir), “Sormayın” (Şiir), “Özlem” (Şiir), “Bilmemki Nasıl” (Şiir), “Bugünüm Daha İyi” (Şiir), “Kalbim” (Şiir), “Sana” (Şiir)

S: 51 (Aralık 1970)

BAŞLIK: UMUTLAR

Bahise POTOK: “Düşümde Sen” (Şiir), “Kalpsiz” (Şiir)

Fahriye BREÇA: “Güneş Altında” (Şiir)

Semiha YAĞCI: “Öptün” (Şiir)

Adem SELİMKO: “Ne Yitirdin” (Şiir)

Raif VİRMİÇA: “Yaşam Acısı” (Şiir)

S: 52 (Ocak 1971)

BAŞLIK: UMUTLAR

Fahriye BREÇA: “Seni Görünce” (Şiir)

Raif VİRMİÇA: “Umutlar” (Şiir), “Senin İçin” (Şiir)

Mürteza BUŞRA: “Güz” (Şiir), “Priştine Merkez Sokağında” (Şiir)

Sabahattin SEZAI: “Niye Sevdin Beni” (Şiir)

S: 53 (Şubat 1971)

BAŞLIK: UMUTLAR

Mine ŞENAY: “Bir Anı” (Anı-Hikâye)

Raif VİRMİÇA: “Aşkın Yoksulu” (Şiir), “Sen” (Şiir)

Nâlân YUSUF: “Dostlar” (Hikâye)

Nevzat HÜDAVERDİ: “Kara Haber” (Hikâye)

S: 54 (Mart 1971)

BAŞLIK: UMUTLAR

Zeynel BEKSAÇ: “Korkuyorum” (Şiir), “Günlerin Ardından” (Şiir), “Bir Gün” (Şiir), “Pencereler” (Şiir), “Maniler” (Şiir)

S: 64 (Mart 1972)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nadir SALİH: “Gördüm Seni” (Şiir)

Şaban SÜLEYMAN: “Renksiz Çizgiler Dökülüyor Derinliklere” (Şiir)

S: 68 (Eylül 1972)

BAŞLIK: UMUTLAR

Remzi HASAN: “Rapsodi” (Şiir), “Gittin” (Şiir), “Yakınlaşma” (Şiir), “Gel” (Şiir), “İstesek de İstemesek de...” (Şiir)

S: 69 (Ekim 1972)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semiha ŞEN: “Sensin” (Şiir)

Özbeyin AKSOY: “İçinde” (Şiir)

S:70 (Kasım 1972)

BAŞLIK: UMUTLAR

Şaban SÜLEYMAN: “Bu Kum” (Şiir), “Silecek Tozunu Kim” (Şiir), “Düşen Yıldızlar” (Şiir), “Simgesiz Simge” (Şiir)

S:71 (Aralık 1972)

BAŞLIK: UMUTLAR

Agim RIFAT: “Hangi Mevsimde Ölmek İstemezdim” (Şiir), “Silersin” (Şiir), “Orhan Veli” (Şiir), “İstenilen Gelin” (Şiir), “O Kadar” (Şiir), “Hakir Murat” (Şiir), “Yaka’lar” (Şiir), “Umut” (Şiir)

S: 72-73 (Ocak-Şubat 1973)

BAŞLIK: UMUTLAR

Şerafettin AŞIKFERKİ: “Bir Yaz Gününde Prizren” (Şiir)

Bürhancayit REFEYA: “İstiyorum” (Şiir)

Nurten SÜLEYMAN: “Sen” (Şiir), “Gözler” (Şiir)

S: 74-75 (Mart-Nisan 1973)

BAŞLIK: UMUTLAR

Şaban SÜLEYMAN: “Yansıyan Gölge” (Şiir), “Tanrım” (Şiir), “Sarhoş” (Şiir), “Güneş” (Şiir), “Gülercan” (Şiir)

S: 77 (Haziran 1973)

BAŞLIK: UMUTLAR

Osman BAYMAK: “Anarken” (Şiir)

Sabit YUSUF: “Sözlerim” (Şiir)

Fahri MERMER: “Bu Gece” (Şiir)

Remziye HAYDAR: “Hayal” (Şiir)

Fehmiye VİRMİÇA: “Ellerde Kaldıkça” (Şiir)

S: 78 (Eylül 1973)

BAŞLIK: UMUTLAR

Sabit YUSUF: “Çiçekler” (Şiir), “Neşelikten Ben” (Şiir)

S: 100 (Kasım 1975)

BAŞLIK: İLK

Enver İLYAS: “Yıldızlar Gibiyiz” (Şiir)

S: 101 (Aralık 1975)

BAŞLIK: İLK

Rahmi ADEM: “Baniça Meydanındaki Ölü” (Şiir)

S: 106 (Mayıs 1976)

BAŞLIK: İLK

Selaettin AYVAZ: “Sevgiliye” (Şiir)

S: 123-124 (Şubat-Mart 1978)

BAŞLIK: UMUTLAR

Melahat KAÇAMAK: “Çok Güç Sevilmek” (Hikâye)

S: 154 (Mart 1981)

BAŞLIK: İLK

Sevim MUSA: “Bekleme Mutluluğu” (Şiir)

S: 163 (Şubat 1982)

BAŞLIK: UMUTLAR

Ahmetnafi İBRAHİM: “Yitiriş” (Şiir), “Biliyor musun” (Şiir)

Özcan MİCALAR: “O Akşam” (Şiir), “Yaşayan Sevgi” (Şiir)

S: 165 (Nisan 1982)

BAŞLIK: UMUTLAR

Maber HÜSEYİN: “Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Doğa Güzellikleri” (Makale)

S: 171 (Aralık 1982)

BAŞLIK: UMUTLAR

Sabit YUSUF: “Kiralık Ev” (Tiyatro)

S: 173 (Şubat 1983)

BAŞLIK: UMUTLAR

Meryem SALİH: “Ver Elini” (Şiir)

Sevim ZEYNULLAH: “Sende Gözüm Yok” (Şiir)

S: 174 (Mart 1983)

BAŞLIK: UMUTLAR

Meryem SALİH: “Yalnızım” (Şiir), “Çağrı” (Şiir)

Sevim ZEYNULLAH: “Bahar ve Sen” (Şiir)

S: 175 (Nisan 1983)

BAŞLIK: UMUTLAR

Özcan MİCALAR: “Kurtuluş” (Şiir), “Giz” (Şiir), “Duman” (Şiir)

Zümrüt BAYRAKTAR: “Liselinin Aşkı” (Şiir), “Ayrılık Öncesi” (Şiir), “İstek” (Şiir)

S: 176 (Mavis 1983)

BAŞLIK: UMUTLAR

Zümrüt BAYRAKTAR: “Büyük Önder” (Şiir)

Sevim ZEYNULLAH: “Tito” (Şiir)

Meryem SALİH: “Koca Bir Efsane” (Şiir)

Aida BAYRAMİ: “Tito’dan Sonra da Yine Tito” (Deneme)

S: 180 (Kasım 1983)

BAŞLIK: UMUTLAR

Zümrüt BAYRAKTAR: “Aşk Mektubu” (Deneme-mektup), “Kasırga” (Deneme-günce)

Eleonora SPASEVSKA: “El” (Şiir), “Yabancı” (Şiir), “Ressam” (Şiir) (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

S: 181 (Aralık 1983)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Seni Sevmeyi Sevdiğimi Seviyorum” (Şiir), “Neden” (Şiir), “Yaşam” (Şiir)

Sevim MUSA: “Özlem” (Şiir), “İçimizdeki Şeytan” (Şiir)

S: 182 (Ocak 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Uzun Sıcak Yaz” (Şiir), “Günün Birinde Eğer” (Şiir), “20. Yüzyıl” (Şiir), “Dökülmek” (Şiir)

S: 183 (Şubat 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Yanılgı” (Şiir), “İncilerim” (Şiir), “Umut” (Şiir)

Sevim MUSA: “Her An Seninle” (Şiir), “Anı” (Şiir)

Rade YOVANOVIÇ: “Sevgilimin Gölgesi” (Şiir), “Fener” (Şiir) (Türkçesi: ?)

S: 184 (Mart 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Günaydın” (Şiir), “Düş” (Şiir), “Dönüş” (Şiir)

Zümrüt BAYRAKTAR: “Dilek” (Şiir), “Yeşil Gözlüm” (Şiir)

Şahin İDRİZ: “Hasret” (Şiir)

S: 185 (Nisan 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Bugün” (Şiir), “Saklambaç” (Şiir)

Eleonora SPASEVSKA: “Acıkmış Derinlikler” (Şiir), “Bayramlarda Yalnız Kadınlar” (Şiir) (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

Zümrüt BAYRAKTAR: “Aydınlık ve Biz” (Şiir), “Düşleme” (Şiir)

S: 187 (Haziran 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Naser NEŞO: “Sen Nerde” (Şiir), “Sevdiklerim” (Şiir), “Garip” (Şiir), “Şarap” (Şiir), “O Benimdir” (Şiir)

S: 188 (Eylül 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Sevim MUSA: “Yaşam” (Şiir), “Gidiş” (Şiir)

Eleonora SPASEVSKA: “O Yanda Duran Kızlar” (Şiir), “Nar” (Şiir) (Türkçesi: ?)

Yıldız YAHYA: “Mektup” (Şiir)

S: 189 (Ekim 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Şiir” (Şiir), “Anahtar” (Şiir), “Sana Dair” (Şiir)

Vera DONESKA: “Gereksinim” (Şiir), “Güçsüzlük” (Şiir), “Oda” (Şiir) (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

S: 190 (Kasım 1984)

BAŞLIK: UMUTLAR

Afrim JABLE: “O Sabah” (Şiir), “Seni Düşünürken” (Şiir), “Kara Yazı” (Şiir), “Sevda Bahçesi” (Şiir), “Yalnızlık ve Ayrılık” (Şiir)

S: 193 (Şubat 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Biba İSMAİL: “Salt Çocuk ve Çocuk Çocuklar” (Şiir), “Dönüşü Yoktur Esen Yelin” (Şiir), “Mutluluğa Bir Adım” (Şiir)

Vera DONESKA: “İnsan ve Ağaç” (Şiir) (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

S: 194 (Mart 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Biba İSMAİL: “Yaratacağım Seni İçinde” (Şiir), “Öğrenci Sevince” (Şiir), “Bahtsız Arkadaşım” (Şiir)

Süzan DOBRANYA: “Mutluyum” (Şiir), “Yağmur” (Şiir), “Sen En Güzelsin” (Şiir), “Sevilmek İstiyorum” (Şiir)

Suphi M. KAMİL: “Yıldızlar” (Şiir), “Sessizlik” (Şiir)

S: 195 (Nisan 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Biba İSMAİL: “Elimizden Kaçan Gece” (Şiir), “A... Yüzünden” (Şiir)

S: 196 (Mayıs 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Şükrü MAZREK: “Köyümüzde Yaşiyor Tito” (Şiir)

Semra SAMET: “Yardım” (Şiir), “Ayna” (Şiir)

Naser NEŞO: “Sözüne Vurgun” (Şiir), “Doğan Güneş” (Şiir)

Afrim JABLE: “Yalvarışımı Duysaydın” (Şiir), “Sana Ulaşan Yollar” (Şiir)

S: 197 (Haziran 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Biba İSMAİL: “Sevdalı Sokağın Güzeli” (Şiir)

Zümrüt BAYRAKTAR: “Bir Sen” (Şiir), “Beklerim” (Şiir), “Ağaç Sevgisi” (Şiir)

Naser NEŞO: “Delice Seviyorum” (Şiir), “Odamda” (Şiir)

S: 198 (Eylül 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Kenan HASANOĞLU: “Yaşamak Bilmecesi” (Şiir), “Seni Unutamadım” (Şiir), “Aşk Yolcusu” (Şiir)

Süzan DOBRANYA: “Yalnızlık” (Şiir), “Yeryüzü” (Şiir), “İlkyaz Gelirse Yine” (Şiir)

S: 200 (Kasım 1985)

BAŞLIK: UMUTLAR

Biba İSMAİL: “Yarıda Kesilen Şiir” (Şiir)

Nizam REŞİT: “Penceremdeki Kuğu” (Şiir), “Tan ve Gurûb” (Şiir), “Bulutlar” (Şiir), “Kampana” (Şiir)

Sevim ZEYNULLAH: “Yalancı Gözler” (Şiir), “Unutmam” (Şiir), “Şiir” (Şiir), “Lanet” (Şiir)

S: 202 (Ocak 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Kenan HASANOĞLU: “Karacoğlan’ın Tabiata Bakış Tarzı” (Makale)

S: 203 (Şubat 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Semra SAMET: “Öyle Değil mi?” (Şiir), “Kalabalık” (Şiir), “Ağlayış” (Şiir)

Vera DONESKA: “Sonsuzluk” (Şiir), “Rüzgar” (Şiir), “Bilinmiyen” (Şiir)
(Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

S: 205 (Nisan 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nizam REŞİT: “Nerdeyse Gün Bitecek” (Şiir), “Sessiz Feryad” (Şiir), “Akşam Vakitleri” (Şiir), “Ay Balam” (Şiir)

Snejana ALEKSİÇ: “Deniz ve Ben” (Şiir), “Çalıyorum” (Şiir), “Köpüklenen Şiir” (Şiir) (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

S: 206 (Mayıs 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nizam REŞİT: “Unutulmuş Hikâye” (Şiir), “Ümitsiz Bekleyiş” (Şiir), “Sergüzeşt” (Şiir)

Burhan SAİT: “Eh!” (Şiir), “Ne Olur” (Şiir)

Hamza RUŞİT: “Gönlümün Sultanı” (Şiir)

Zekiriya MEMİŞ: “Kalan Ömürle Övün” (Şiir)

S: 207 (Haziran 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Nizam REŞİT: “Açık Söyle” (Şiir), “Kaybolan Sevgilinin Ardından” (Şiir)

S: 210 (Kasım 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Raif KIRKUL: “İşçi-İşsiz Dedikodusu” (Şiir), “Zaman Bulacak mıyız?” (Şiir),
“Bilmece” (Şiir)

Eleonora SPASEVSKA: “Ve Yarım” (Şiir), “Damlalar” (Şiir) (Türkçesi: ?)

Mustafa ALİ: “Ne Diye” (Şiir), “Dilerim” (Şiir)

S: 211 (Aralık 1986)

BAŞLIK: UMUTLAR

Süzan DOBRANYA: “Sabret” (Şiir), “Sensin Yalnız Düşlediğim” (Şiir)

Valetin NİKİÇ: “Sonsuzluğa Dair” (Şiir), “Yitirilmeyen Umut” (Şiir),
“Çimenlerle Büyürüz” (Şiir), “Ölüm” (Şiir) (Türkçesi: Fahri ALİ)

S: 212 (Ocak 1987)

BAŞLIK: UMUTLAR

Süzan DOBRANYA: “Gözyaşı” (Şiir), “Ela Gözlüm” (Şiir)

Memiş ZEKERİYA: “Yazar Yazar” (Şiir)

Şükrü MAZREK: “Çoban Ali” (Şiir), “Kadınım” (Şiir)

S: 216 (Mayıs 1987)

BAŞLIK: UMUTLAR

Süzan DOBRANYA: “Televizyon” (Şiir), “Gençlik” (Şiir), “İçimdeki Sen”
(Şiir)

S: 217 (Haziran 1987)

BAŞLIK: UMUTLAR

Şükrü MAZREK: “Güneş” (Şiir)

Vera DONESKA: “Nergis” (Şiir), “Nora’nın Düşü” (Şiir) (Türkçesi: Suat
ENGÜLLÜ)

S: 219 (Ekim 1987)

BAŞLIK: UMUTLAR

Vera DONESKA: “Günçiçekleri” (Şiir), “Yaprakların Sarıya Bürünmesi” (Şiir) (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ)

Tülay İBRAHİM: “Gözlerimi Açtığımda Bir Melek Belirdi Karşımda”
(Şiir), “Gün Bitmesin” (Şiir)

S: 220 (Kasım 1987)

BAŞLIK: UMUTLAR

Sevim ZEYNULLAH: “Bekliyeceğiz” (Şiir), “Seni” (Şiir), “Bir Bahar Daha” (Şiir)

S: 222 (Ocak 1988)

BAŞLIK: UMUTLAR

Hülya DAUT: “Yabancı Gibi” (Şiir), “Hayat Yolu” (Şiir), “Bir Kırık Kalp Ve Bir Resim” (Şiir)

Leyla HÜSEYİN: “Saat 22.00’de” (Şiir)

S: 228 (Eylül 1988)

BAŞLIK: UMUTLAR

Orhan SAİT: “Bu da mı Şiir” (Şiir), “Gitmez Böyle” (Şiir), “Aşıkça” (Şiir), “Kadın Sahnesi” (Şiir)

Emel MÜRTEZA: “Minyatürler” (Şiir), “Korku” (Şiir)

S: 234 (Mart 1989)

BAŞLIK: UMUTLAR

Gülten HALİM: “Yugoslavya Türk Eleştirisinde Şükrü Ramo” (Makale)

S: 238-239 (Eylül-Ekim 1989)

BAŞLIK: GENÇ UMUTLAR

Oktay AHMET: “Anımsanan Boşluk” (Şiir), “ Bir Gecede Sonsuzluğu Ara” (Şiir)

S: 240-241 (Kasım-Aralık 1989)

BAŞLIK: GENÇ UMUTLAR

Şükrü MAZREK : “Elin Parmakları Bir Değil” (Hikâye)

S: 244-245 (Mart-Nisan 1990)

BAŞLIK: GENÇ UMUTLAR

Özcan MECALAR: “Gel” (Şiir), “Yeter Artık” (Şiir), “Resimlerdeki Çocuğa Şiir” (Şiir), “ Kötü Kaderin Anısına” (Şiir), “Mutluluğun Peşinde” (Şiir), “ Kader” (Şiir), “Bir Yolcuya Şiir” (Şiir)

S: 246-247 (Mayıs-Haziran 1990)

BAŞLIK: GENÇ UMUTLAR

Zafer AKPINAR: “Sevgiye Dair (1)” (Şiir), “Sevgiye Dair(2)” (Şiir)

S: 248-249 (Eylül-Ekim 1990)

BAŞLIK: GENÇ UMUTLAR

Oktay AHMET: “ Anımsanan Boşluk” (Şiir), “Bir Gecede Sonsuzluğu Ara” (Şiir) (Aynı şiirler 238-239’da da vardır.)

S: 274-275-276 (Mart-Nisan-Mayıs 1993)

BAŞLIK: GENÇ ŞAIRLER

Hülya DAVUT: “ Duvar Saati Ve Ben” (Şiir)

Nihat SELMAN: “ 6 Kasım Gecesinde” (Şiir), “ Debre Çocuklarını” (Şiir), “Makedon Televizyonunda Hava Durumu” (Şiir)

Leyla HÜSEYİN: “ Korkuyorum Anne” (Şiir), “ 21 Asra Doğru” (Şiir), “ Suç” (Şiir)

Rifat EMİN: “ Arar İken” (Şiir), “ Dudakların” (Şiir), “Masadaki Vazo” (Şiir), “ Sıkıntıyı Savaşmak” (Şiir), “ İşte Bir Başlıksız Şiir” (Şiir)

Tülay İBRAHİM: “ Elimde Değil” (Şiir)

Enis EMİN: “ Susadık Allahım” (Şiir)

S: 301 (Aralık 1995)

BAŞLIK: UMUTLAR

Maral KAİN: “Varoluş” (Hikâye), “Telefon” (Deneme), “Gerçeklik Korkusu” (Şiir), “Karanlıkta” (Şiir), “Balerin” (Şiir), “Aldanış” (Şiir), “Suspiciousby” (Şiir)

“Umutlar”, “İlk”, “Genç Umutlar”, “Genç Şairler” başlıkları altında; Avni Engüllü, Fahri Ali, Agim Rifat, İskender Muzbeg, Zeynel Beksaç, Bayram Rogova, Secaettin Koka, Enver Baki, Osman Baymak, Sabit Yusuf, Fahri Mermer, Fikri Şişko, Mürteza Büşra, Yusuf Edip, Nadire Maksut, Arif Bozacı, Enver İlyas, Özcan Micalar, Biba İsmail, Şükrü Mazrek, Burhan Sait, Alâettin Tahir, Vefki Hasan, Mustafa Yaşar, Naim Şaban, Raif Kırkul, Tülay İbrahim, Leyla Hüseyin, Oktay Ahmet, Rifat Emin, Enis Emin başta olmak üzere birçok yeteneğe yer verildiğini görüyoruz. Bu bölümde yazılarının yayımlandığı dönemlerde birer “umut” olan bu isimlerin büyük çoğunluğu, daha sonraları Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının antolojilere ismi geçen temsilcileri olmayı başarmışlardır.

Yukarıdaki listede “şiiir” türünün ağırlıklı olduğu görölmektedir. Bu, genel olarak Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak “Umutlar” bölümünde; Enver Baki, Cevahir Selim, Şükrü Mazrek, Lünniye Şimşek gibi isimlerin hikâyeleri de dikkat çekmektedir.

Kenan Hasanoğlu’nun “Karacoğlan’ın Tabiata Bakış Tarzı” adlı makalesi, Gülden Halim’in “Yugoslavya Türk Eleştirisinde Şükrü Ramo” adlı makalesi, Nimetullah Hafız’ın “Yaşar Kemal’in ‘Orta Direk’ Romanındaki Dili” adlı makalesi de “Umutlar” bölümünde yayımlanmıştır.

Sabit Yusuf’un “Kiralık Ev” draması da “Umutlar” bölümünde yayımlanmıştır. Yine bu bölümde, az da olsa düşünce yazılarına da yer verildiği görölmektedir.

“Umutlar” bölümünde; Vera Doneska, Valetin Nikiç, Snejana Aleksiç, Eleonora Spasevska gibi yabancılara da yer verildiği görölmektedir.

II. BÖLÜM

SESLER DERGİSİNDE YAYIMLANAN ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

II.1.Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Şiir Türünün Gelişmesi

Osmanlı Devleti döneminde zengin bir edebiyat birikimi ve geleneğine sahip olan Makedonya ve Kosova bölgesi, dolayısıyla da bu bölgede üretilen Türk şiiri, Osmanlı Devleti sonrasında bir “bunalım” dönemine girmiştir. Bu durumun en önemli sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1.Uzun süren savaşlar ve netice itibariyle Türk toplumu açısından olumsuz sonuçlar doğuran antlaşmalar.

2.Bütün bu savaşlar ve antlaşmalar sonucunda başlayan ve aralıklarla onlarca yıl süren göç hareketleri.

3.Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı döneminde Türklere yönelik baskılar ve Türkçe öğretiminde yaşanan sıkıntılar.²⁰⁷

Bu sebeplere; Makedonya ve Kosova’da yaşayan Türklerin kötü hâlde bulunan toplumsal ekonomik durumlarını, Türkiye’de Latin alfabesine geçişle birlikte bu bölgelerde yaşayan Türklerin ana ülkede üretilen edebiyattan uzaklaşmasını, yetersiz basın-yayın faaliyetlerini de ekleyebiliriz.²⁰⁸

Bu edebî bunalım döneminde, bu bölgedeki edebiyatın üç şekilde varlığını sürdürmeye çalıştığını görüyoruz: Birinci olarak “sözlü” halk edebiyatını zikredebiliriz. Bu edebiyat; masallar, Nasrettin Hoca fıkraları, atasözleri, bilmeceler, maniler, türküler yoluyla, oluşan edebî boşluğu bir nebze olsun gidermeye muvaffak olmuştur. İkinci olarak “tasavvuf” edebiyatını görüyoruz. Bu edebiyat, özellikle Üsküp, Prizren, Kalkandelen ve Manastır gibi merkezlerdeki tekkeler çevresinde teşekkül etmiştir. Üçüncü yolu Süreyya Yusuf “edilgen” ve “etken” diye iki gruba ayırır. “Edilgen” edebiyat etkinliğinde; Makedonya ve Kosova Türklerinin, Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Yahya Kemal gibi şairlerin şiirlerini “kısıtlanmış” bir şekilde de olsa okuma gayretleri vardır. “Etken” edebiyat etkinliğinde ise; 1937 yılından sonra

²⁰⁷ Geniş bilgi için bk. “Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı’nın Gecikme Sebepleri” bölümü.

²⁰⁸Suat Engüllü, “Balkan Savaşları’ndan Sonra Makedonya Türk Edebiyatı”, Mustafa İsen, Suat Engüllü (Haz.).

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7: Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı, içinde, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 78.

Yugoslavya genelinde başlayan bilinçlenmenin bir sonucu olarak derneklerin edebiyat kollarının kurulması ve ilk özgün şiir örneklerinin yavaş yavaş verilmeye başlaması vardır. Ancak, 1941 savaşı henüz belirmekte olan bu edebiyatın gelişmesini engeller.²⁰⁹

Hacı Ömer Lütfü, Şeyh Sadeddin Efendi, Addül Fettah Rauf gibi isimlerin münferit çabaları ise bu bunalım döneminde şiirin gelişmesinde istenilen etkiyi yapamaz.

Savaş sonrasına ise; Türkçe öğretecek okulların açılması, ilk Türkçe ders kitaplarının yayımlanması, Türkçe radyo yayınlarının başlaması, “Birlik” gazetesinin yayımlanması, “Pioner”, “Tomurcuk”, “Sevinç” çocuk dergilerinin çıkarılması; daha sonraki yıllarda “Sesler” ve “Çevren”, “Esin” ve “Kuş” dergileri, “Tan” gazetesinin yayın hayatına başlamasıyla birlikte Makedonya ve Kosova bölgelerinde Türk şiiri alanında canlanma görülür.

Süreyya Yusuf, savaş sonrasındaki canlanmayı ve bu canlanmanın getirdiği heyecanı şu şekilde anlatır:

“Kurtuluştan sonra, toplum gövdesinin o zamana dek uyuşup kalmış tüm hücrelerinin birdenbire canlanmasıyla, nazım gereksinmesinin dokularını da oluşturan hücreler canlanıyor. Her alanda olduğu gibi, sözcüklerin anlam alanlarında da çoşan duygular, yaratılan düşünceler, varılan yargılar alabildiğine örülüyor, okuyucunun insancıl söze susamışlığını gidermek amacıyla büyümlü sözcük uyumları sergileniyor, yeni anlam çevrenleri açılıyor.”²¹⁰

İlhami Emin, Yugoslavya Türk şiirinin ilk örneğini veren şair olarak Şükrü Ramo’yu zikreder.²¹¹ Emin’e göre, Ramo’nun Koçana ovasındaki Alman işkenceleriyle ilgili yazdığı “Faşist Kurbanları” adlı şiir bu bölgedeki çağdaş Türk şiirinin ilk örneğidir. Süreyya Yusuf da Çağdaş Yugoslavya Türk şiirinin başındaki isim olarak Enver Tuzcu’yu gösterir.²¹² Bu konu üzerinde yapılan tartışmalar devam etmektedir...²¹³

²⁰⁹Süreyya Yusuf, **Yugoslavya Türk Şiiri**, Tan Yayınları, Priştine 1976, s. 6.

²¹⁰Age, s. 7.

²¹¹ İlhami Emin, “Yerli Türk Şiirimiz”, **Sesler**, S: 8 (1966), s. 15.

²¹² Süreyya Yusuf, **age**, s. 8.

²¹³Suat Engüllü “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı kiminle başlar?” sorusunun “çekişme”den öteye gitmediğini savunur. Ayrıntılı bilgi için bk. Suat Engüllü, **age**, s. 78.

Makedonya ve Kosova Türkleri ilk yazdıkları şiirleri ortak kitaplarda yayımlarlar. “Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri” (1950) adlı eserde Mustafa Karahasan, Şükrü Ramo, Necati Zekeriya; “Sesler” (1952) adlı eserde Necati Zekeriya, Mustafa Demir ve İlhami Emin; “Yürü Aydınlığa” (1952) adlı eserde Mustafa Karahasan, Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Fahri Kaya Enver Tuzcu, İlhami Emin ve Ş. Vardar’ın şiirleri ve yazıları yer almıştır.²¹⁴

İ.Güven Kaya, Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarını üç kuşağa ayırır:

İlk kuşak: Enver Tuzcu, Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Naim Şaban(Eseri daha sonra çıkmasına karşın şiirleri ilk dönemin izlerini taşır.), Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Mahmut Kıratlı, Süreyya Yusuf.

Orta kuşağın ilk aşaması: İlhami Emin (İlhami Emin, ilk kuşağın ozanlarıyla yaşdaş olmasına karşın, şiir estetiği bakımından daha sonraki kuşağa girer.), Nusret Dişo Ülkü, Nimetullah Hâfız, Hasan Mercan, Recep Murat Bugariç, Enver Baki.

Orta kuşağın ikinci aşaması: Arif Bozacı, Avni Engüllü, Bayram İbrahim, İskender Muzbeg, Fahri Ali, Altay Suroy, Mürteza Büşra, Avni Abdullah, Alaettin Tahir ve Secaettin Koka.

Genç Kuşak: Suat Engüllü, Agim Rifat Yeşeren, Zeynel Beksaç, Osman Baymak, İrfan Bellür, Ahmet S. İğciler (Daha yaşlı olmasına karşın yazın yaşamına geç başlamıştır.) ve Reşit Hanedan.²¹⁵

S.Dilek Yalçın Çelik de, kitaplarının ilk basım tarihlerini göz önüne alarak Kosova Türk şairlerini üç kuşak şeklinde gruplar:

1.1960 kuşağı: Nimetullah Hafız (1964, “Günaydın” adlı kitabı), Nusret Dişo Ülkü (1965, “Diyeceklerim” adlı kitabı), Hasan Mercan (1965, “Afacanın Serüvenleri” adlı kitabı), Naim Şaban (1969, “Düşler” adlı kitabı)

2.1970 kuşağı: İskender Muzbeg (1972, “Kaynak” adlı kitabı), Bayram İbrahim (1972 “Günçiçeği” adlı kitabı), Altay Suroy (1974, “Yaya73” adlı kitabı), Arif Bozacı (1975, “Barış Kuşu” adlı kitabı), Mürteza Büşra (1976, “Sevgilerim” adlı kitabı), Agim Rifat Yeşeren (1979, “34 Rubai Daha” adlı kitabı)

²¹⁴ Abdulkadir Hayber, **Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 28.

²¹⁵ İ.Güven Kaya, **Yugoslavya Türk Halkı Yazımına Gerçekçi Bir Bakış**, Tan Yayınevi, Priştine 1986, s. 11.

3.1980 kuşağı: Zeynel Beksaç (1980, “Gurur Duy Sen XX. Yüzyıl” adlı kitabı), Osman Baymak (1980, “Beş Parmak” adlı kitabı), Fikri Şişko (1980, “Utku” adlı kitabı), Raif Kırkul (1988, “Saltanat” adlı kitabı).

(1980, “Utku” adlı kitabı), Raif Kırkul (1988, “Saltanat” adlı kitabı).

Yazar, bu gruplamayı yaparken 1980 kuşağının Kosova Türk Edebiyatındaki “yaratıcı ve göz dolduran” son kuşak olduğunu belirtir.²¹⁶

Bu gruplamalarda özellikle de ilk kuşak içerisinde görülen şairlerin çoğu, edebiyata sanat gayesinden daha çok eğitim-öğretim alanındaki ihtiyaçları karşılamak için girmişlerdir. Bu sebeple şairlerin çoğu ilk şiirlerini çocuklara yönelik olarak kaleme almıştır.²¹⁷ Bunun için ilk şiirlerin birçoğu “Sevinç” ve “Tomurcuk” gibi dergilerde görülür. Çocuk edebiyatı bu şairler için önemli bir basamak olmuştur.

Bu edebiyatın öncülerinin bir başka özelliği de ya doğrudan doğruya savaşa katılmaları veya çocukluklarını savaş yılları içerisinde geçirmeleridir.²¹⁸ Bu sebeple bu dönem şairlerinin ele aldığı konular savaş ve savaş yıllarıyla ilgilidir. “Güdümlü Türk şiiri”nin ilk örneklerini bolca veren Şükrü Ramo başta olmak üzere birçok şair; savaş acıları, savaşta kahramanlaşanlar, savaş sonrası kurulan yeni düzenle ilgili şiirler yazdılar.

Yıllar geçtikçe Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Mustafa Karahasan vb. isimlere yenilerinin eklenmesi, “Sesler” dergisinin çıkmaya başlaması gibi nedenlerle şiirde dar kalıplara sıkıştırılmış konuların ötesinde, aşk başta olmak üzere yeni konular da görülmeye başlanır. Özellikle de “Sesler” dergisinin çıkmasıyla yetişkinlere yönelik edebiyatta âdeta bir çığır açılır. Bu dergiyle gelen konu ve içerik aşamalarını Süreyya Yusuf şu şekilde anlatmaktadır:

“ ‘Sesler’ dergisinin çıkmasıyla buradaki Türk edebiyatının gelişmesine yeni olanaklar yaratılmıştı. Sanki birdenbire gerek Makedonya’da, gerek Kosova’da yetişmekte olan genç ozanlar, kendi şiirleri ve yeni estetik anlayışlarıyla renkli bir geçit yapmaya başlamışlardı derginin sayfalarında. ‘Sesler’ de, kendi dizelerine dirençle yer arayan bu ‘Umutlar’a, elden geldiği kadar kendi sayfalarını açmıştı. Tür ve biçim

²¹⁶S. Dilek Yalçın Çelik, **Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı (1951-2008)**, Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği Yayınları, Prizren 2008, s. 22.

²¹⁷Abdulkadir Hayber, **age**, s. 22.

²¹⁸Abdulkadir Hayber, **age**, s. 26.

bakımından zengin bir şiir şöleni adayan bu dönem, nazım sahnesine birçok yeni adlar sürmüştü. Bir yandan Avni Engüllü, Fahri Ali, Suat Engüllü, İrfan Bellür, öte yandan da Bayram İbrahim, İskender Muzbeğ, Altay Suroy, Arif Bozacı, Mürteza Büşra, Osman Baymak, Zeynel Beksaç, Agim Rifat gibi beliren yeni adlar arasında, Yugoslavya Türk halkının çağdaş şiirini, gerek konu, gerek biçim bakımından yeni aşamalara ulaştıranlar da yok değildir.”²¹⁹

Makedonya ve Kosova’da üretilen Türk şiirine “Sesler” dergisinin ve bu dergideki “Umutlar” bölümünün etkisi Süreyya Yusuf’un da belirttiği gibi büyük olmuştur. Bu bölümde birçok amatör şaire ve şiire yer verilmiş, yıllar sonra bu bölümde şiirleri yayımlanan amatör şairlerden birçoğu üretken birer şair olarak bölge edebiyatına katkıda bulunmuştur.

Burada dikkat çeken bir başka husus da özellikle şiir türünde eser vermeye olan ilgidir. Birçok Makedonya ve Kosova Türk’ü arasında şiir yazmak âdeti bir görevdir. S.Dilek Yalçın Çelik bu durumu şu şekilde açıklar:

“...Kosova’da edebiyat yapmak aynı zamanda şiir yazmak, Türk kültürünün devamı, Türk kimliğinin tanıtılması ve sevdirmesi anlamına gelmek olduğu için okumuş ve entelektüel tüm Kosovalı Türkler kendilerini edebiyat ya da Türk sanatlarından birisi ile profesyonel ya da amatör açıdan ilgilenmek konusunda sorumlu hissetmişlerdir...”²²⁰

Şüphesiz ki bu durum Makedonya Türkleri için de böyledir. Ancak eser veren şairlerin hepsi kalıcı olamamıştır. Gerek Makedonya’da gerekse Kosova’da şiirde devamlılık problemi görülür. Örneğin; Mürteza Büşra, Zeynelabidin Kureys, Özcan Micalar, İsa Şimşek gibi bazı şairler, ya tek kitap yayımlamışlar ya da şiirleri dağınık olarak gazete veya dergilerde yayımlandıktan sonra bir daha bir araya getirmemişlerdir. Bunda maddi yokluk veya fırsat eşitliğinin olmaması gibi konuların etkili olduğu söylenebilir.²²¹

Geçmiş ile bugün arasındaki birliği halk edebiyatı unsurlarından da sıkça yararlanarak dile getiren İlhami Emin, şiirinde düşünceye sevk etme çabaları görülen Avni Engüllü, “güdümlü” konularda ısrarla eser vermeye devam eden N.Dişo Ülkü,

²¹⁹Süreyya Yusuf, *age*, s. 14.

²²⁰S. Dilek Yalçın Çelik, *age*, s. 22.

²²¹S. Dilek Yalçın Çelik, *age*, s. 22.

insanî unsurları önemsemeyen zihniyeti ölçülü bir mizah kullanarak eleştiren A.Rifat Yeşeren, kısa sürede şiirde yol kat edip ürünler veren Nimetullah Hafız,²²² çok yönlü ve zengin içerikli bir şiir oluşturmayı başaran Suat Engüllü, düşünceyi ve öğreticiliği ihmal etmeden güzel bir Türkçeyle ele alan Fahri Kaya, Zeynel Beksaç ve Ethem Baymak, Fahri Ali gibi şairler başta olmak üzere, yaşayan birçok şair mevcuttur. Necati Zekeriya ve Hasan Mercan'ın getirdikleri yenilikler ve üretkenlikleriyle ayrıca vurgulanması gerekmektedir. Altay Suroy Reçepoğlu, Fahri Mermer, Raif Kırkul, Burhan Sait, Aziz Serbest, Sadık Tanyol, Mustafa Yaşar, Yusuf Edip, Sabahattin Sezair, İrfan Bellür, Esat Bayram, Sabit Yusuf, Melahat Engüllü, Bıba İsmail, Oktay Ahmed, Rifat Emin, Tülay İbrahim, Leylâ Süleyman, Meral Kain, Arzu Abdullah, Leyla Şerif Emin, Taner Güçlütürk, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk şiiri kapsamında eser vermiş ve vermeye devam etmektedirler...

II.2.Şiirlerdeki Belirgin Şekil Özellikleri

“Şiirde anlam” konusu gibi “şiirde şekil” konusu da gerek sanatçılar gerekse edebiyat bilimciler tarafından tartışılmıştır. Daha çok “vezin” temelinde devam eden bu tartışmalar, ilk olarak “Hece mi aruz mu?” sorusu etrafında şekillenirken daha sonraları “şiiri vezin şartından kurtarma” düşüncesiyle şekillendiği görülmektedir. Bu tartışmaların Tanzimat ve devamında da Meşrutiyet dönemlerinde yoğunlaştığı bilinmektedir.²²³

Türk şiirinin şekli özelliklerinde ilk büyük değişikliği yapan, ilk kez “sebest” vezinle yazan şairin Nâzım Hikmet olduğu bilinmektedir. Ancak bu şairin siyasi nedenlerden dolayı uzun yıllarını Türkiye dışında geçirmesi o dönemlerde şiirlerinin daha az sayıda okuyucuya ulaşmasına sebep olmuştur.²²⁴

Türk şiirinde şekil konusundaki asıl büyük çaplı etkiyi; “... eskiye ait olan her şeyin, her şeyden evvel de şairanenin aleyhinde bulunmak lazımdır.”²²⁵ düşüncesiyle

²²² Suat Engüllü, “Balkanlar’da Türk Şiiri-Balkan Türklerinin Kimlik Destanı” <http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/8.php> (ET: 08.01.2012).

²²³ Bu tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Hasan Kolcu, **Türk Edebiyatı’nda Hece-Aruz Münakaşaları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

²²⁴ Slavolyub Cinciç, “Türkiye Şiirinde Serbest Nazmın Başlangıcı”, **Sesler**, S: 8 (1966), s. 23.

²²⁵ Öztürk Emiroğlu, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s. 161.

yola çıkan; Orhan Veli Kanık başta olmak üzere, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'nun oluşturduğu “Garip” hareketinin yaptığı bilinmektedir.²²⁶

“Garip” hareketinin bildirisinde vezin ve kafiye konusunda şu ifadeler yer almaktadır: *“Bir şiirde takdir edilmesi gereken bir ahenk mevcutsa, onu temin eden vezin ve kafiye değildir. O ahenk vezinle kafiyenin haricinde ve vezinle kafiyeyle rağmen mevcuttur. Fakat onu şiirde şuurlu hale getiren ve anlayışları en katı insanlara bile bir ahengin mevcut olduğunu haber veren şey, vezinle kafiyeyle. Bu suretle farkına varılan, yani vezin ve kafiye ile temin edilen bir ahenkten zevk duyabilmek yahut da lakırdıyı bu basit ölçüler içinde söyleyici maharet sayabilmek, safdilliklerin herhalde en muhteremi olmalıdır.”*²²⁷

Bu bilgilerden anlaşıldığı gibi Türk şiirinde büyük ölçüde şekli değişikliklerin oluşmasında; Nâzım Hikmet ile birlikte Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'dan oluşan “Garip” hareketinin etkisi büyüktür.

Bu noktada çalışmamızı ilgilendiren en önemli konu, ismi geçen şairlerin Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatına etkisidir. “Sesler” dergisinde bu isimlerle ilgili olarak yayımlanan birçok değerlendirme yazısı ve bu şairlerin sayısız şiirleri, bu sanatçıların tanıtılmasına yönelik olarak gösterilen çabaların göstergesidir.

Necati Zekeriya, 1939-1941 yılları arasında faşist tehlikesi artınca özellikle “Üsküp Türk devrimci gençleri” arasında Nâzım Hikmet'in de etkisinin arttığını dile getirir. Şükrü Ramo, Enver Tuzcu, Hasan Mercan, Suat Engüllü ve kendisinde, şiirde biçim bakımından etkilenmenin görüldüğünü belirtir. Zekeriya; Nimetullah Hafız ve İlhami Emin'in de Üçler(Garip Akımı)'in etkisinde kaldığını belirtir.²²⁸

Vladimir Vladimiroviç Mayakovski, Radovan Zogoviç, Koço Raçin, İvo Andriç, Vasko Popa gibi birçok şair hakkında yazılan tanıtım yazıları, bu şairlerin eserlerine “Sesler”de çokça yer verilmesi, bu dergi etrafında eser veren Türk edebiyatçılarının da bu isimlerin şiir anlayışlarını yakından tanımasını sağlamıştır.

“Sesler” dergisinde eser veren Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarının, çağdaş şiiri oluştururken beslenme, etkilenme kaynakları sadece bu isimlerle sınırlı değildi şüphesiz. İlhami Emin; ilk takip ettiği isimlerin Bulgar

²²⁶ Slavolyub Cinciç, **agm**, s. 23.

²²⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Öztürk Emiroğlu, **age**, s. 151.

²²⁸ Necati Zekeriya, “Bizde Nâzım Hikmet'in Etkisi”, **Sesler**, S: 62-63 (1972), s. 40-48.

edebiyatçılar olduğunu ve Hristo Botev, İvan Vazov, Dora Gabe, Peyi K. Yavorov, Mladen İsaev, “Faust”un bulgarca çevirisi, v.b. gibi isim ve eserlerden etkilendiğini belirtmektedir.²²⁹

Bu kadar çeşitli bir etkilenme ve beslenme kaynağına sahip olan “Sesler” dergisi edebiyatçıların şiirlerinde de, temelde “serbest” vezin kullanımının yayında, zengin bir şekil çeşitliliği göze çarpmaktadır.

“Sesler” dergisinde yer alan şiirlerin geneline baktığımızda, serbest tarzda yazılan şiirlerin çoğunlukta olduğunu görürüz.

GÖK

Yükseksin, enginsin, mavisin
Başımucundasın, parmağımdasın,
Bağrın yarılmış, karnın acıkmış
Füzelerin yolu
Yarana yakı, karnına bez,
Göster yüzünü
Ver kalbini
Gürültüden rahat ol,
Deşilip yırtılma,
Rengin yiter yoksa
Boş umutların oyuncağı
Gök. *Altay SUROY (S: 168, s. 95.)*

Bu şiirde de görüldüğü gibi “Sesler” dergisindeki şiirlerin çoğunluğunda; ahenk, “vezin” dışında aranmıştır. Aliterasyonlar veya asonanslar, “vezin” dışında aranan ahengin bulunmasında önemli etkenlerdir. Yukarıdaki şiirde 12 dizenin 10 tanesinde mutlaka “r” sesi kullanılmıştır. Bu ses 15 kez tekrarlanmıştır.

İlhami Emin’in “Bamya” adlı “sesbest” şekilde yazılmış şiirinde de mısra başı kafiye dikkat çekmektedir. Bu özellik, Türk şiirinin ilk örneklerinde ve halk şiirinde de sıkça görülür.²³⁰

“buraya gelirken
bamya getirmeyi unutma

...

birkaç devlet aşırı

²²⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. “İlhami Emin ile Görüşme” bölümü.

²³⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Doğan Kaya, “Türk Halk Şiirinde Mısra Başı Kafiye”, (http://dogankaya.com/fotograf/turk_halk_siirinde_misra_basi_kafiye.pdf) (ET: 05.02.2012).

yanar telefonlar
yanıp kül olur
bu ateşten analar
buraya gelirken
bamya getirmeyi unutma” (S: 242-243, s. 77.)

4'lüklerle ve hece ölçüsüyle yazılmış şiir sayısı, serbest ölçüyle yazılanlarla kıyaslanamayacak kadar azdır. Necati Zekeriya'nın, “Nâzım'ın etkisini görmek âdeta imkânsızdır.” veya “...çok az Nâzım'ın etkisi olmuştur.”²³¹ dediği Naim Şaban'ın şu iki şiiri hece vezniyle yazılmış az sayıda şiire örnektir:

GÜNÜMÜN BESİNİ

Karşındaki ufuktan eserdi her sabah	13 hece
Gelen rüzgâr yüzümü öperdi her sabah	”
Çiçek dolu kucağında koşardı bana	”
Gelen rüzgâr giderdi dönerdi her sabah.	”
Bilmem bilmem niçin hafif esmez bu sabah	”
Rüzgâr günaydın günaydın demez bu sabah	”
İçimi dolduran rüzgâr gelmez de bana	”
Bak rüzgâr günün kahramanıym bu sabah.	”
Unuttun mu rüzgâr düzeltirdin her sabah	”
Eserdin acıkmış damarıma hem bana	”
Besin verirdin rüzgâr doymazdım her sabah	”
Besin verirdin rüzgâr doymazdım her sabah.	” (S: 5, s. 130-131.)

(Kafiye düzeni: a a b a-a a b a-a b a a)

SEN TOPRAK

Sen baharda meyve yapan filizsin	11 hece
Kolun, bağrın çetin canlı aşk gibi	”
Yolun doğru, günün aydın yüzün ak	”
Hür, bağımsız bir etkensin sen toprak.	” (S: 5, s. 132.)

Nusret Dişo Ülkü'nün, aynı cümleler arasında değişik kelime alışverişleriyle ilginç bir şekil oluşturduğu aşağıdaki şiirinde de hece vezni kullanılmıştır:

TOPRAK İLE GÜNEŞ

OKTAY RİFAT'A

Toprak toprak gibi susuyordu	10 hece
Güneş güneş gibi yakıyordu	”
Toprakta bir mezar kazdırıldı	”
Güneşte bir ölü kaldırıldı.	”

²³¹ Necati Zekeriya, **agm**, s. 44.

Güneş güneş gibi susuyordu	”
Toprak toprak gibi yakıyordu	”
Güneşte bir mezar kazdırıldı	”
Toprakta bir ölü kaldırıldı.	”
Toprak güneş gibi yakıyordu	”
Güneş toprak gibi susuyordu	”
Toprakta bir mezar kapatıldı	”
Güneşte bir ölü yakıtıldı.	”
Güneş toprak gibi yakıyordu	”
Toprak güneş gibi susuyordu	”
Güneşte bir mezar kapatıldı	”
Toprakta bir ölü yakıtıldı.	” (S: 4, s. 18.)

(Kafiye düzeni: a a b b- a a b b- a a b b- a a b b)

“Sesler” dergisindeki bazı şiirlerde, 4’lüklerin sıkça kullanılmasına karşın hece ölçüsüne önem verilmediğini görüyoruz. İlhami Emin’in “ON ŞİİR” adı altında yayımlanan ve tamamı 4’lüklerden oluşan on adet şiirde bu durum net bir şekilde görülmektedir:

ON ŞİİR

GÜNLERİMİZİN UNUTULMAZLIĞI

birer birer şiire katılıyor kuşlarımız	15 hece
günlerimizin yavaşça azalıyor sayısı	”
birer birer kırılıyor düşsel dallarımız	14 hece
yayılmaktayken günlerimizin unutulmazlığı	16 hece

gele gele son kuşa rastlarsam günün birinde	15 hece
çocuksu bir bakışla başlar o an dansı geçmişimizin	18 hece
köprüler ırmaklar göller karışır ellerimizde	16 hece
dalgın dalgın ararken çiçeklerini gelişimizin	17 hece

geri geri dönmeğe başlamalıyız o an düşlerde	17 hece
tüm tadını aramalıyız ilk titreyişimizin	16 hece
kendimizi tanımalıyız karanfil ile güllerde	17 hece
bir yerden adım atmak üzereyken gizi dönüşümüzün	18 hece (S: 1, s. 41.)

İlhami Emin’in bu şiirinde ve aynı şiirle aynı sayıda bulunan diğer şiirlerinde görülen bir başka şekil özelliği de büyük harf kullanılmamasıdır. Bu özellik, “Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde yaygın bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok sık rastlanan örneklerden birisi de Fahri Ali’nin aşağıdaki şiiridir:

VARDIR KENDİNİ ZAMANLARA

geride bıraktığın zamana
yaptıklarınla ekle kendini
gelecek zamana
yüklü bir inanış ile kal
şiir gizemliliğinde
vardır kendini zamanlara
yaşadığın ömrünce
yok olacak zamana ver kendini
işte zaman işte sen
işte şiir işte ben (S: 301, s. 60.)

“Sesler” dergisindeki şiirler içerisinde, yine çağdaş dünya şiirinde de sıkça rastladığımız birkaç dizeden oluşan kısa şiir örnekleri de önemli bir yer tutar. “Az sözle çok şey anlatmayı” hedefleyen bu kısa şiir anlayışı, temelde dünya ve Türk şiirine yabancı değildir. Japon şiirinin “haiku” ve “tanka” adlı örneklerinde, eski Çin şiirinde dörder sözcüklü dizelerden yapılan “dörtler” şiirinde, Doğu şiirinin “rubai”lerinde, Türk halk şiirinin “mânî”lerinde “az fakat orijinal ilgi çekici sözler”le anlatım ön plandadır.²³² Bu şiir örneklerine; Yunus Emre, Karacaoğlan, Erzurumlu Emrah, Orhan Veli Kanık, Ece Ayhan, Cemal Süreyya gibi Türk ozanlarının eserlerinde de rastlanılmaktadır.

Sabit Yusuf, “Sesler” dergisinin 102. sayısında yayımlanan 19 tane kısa şiiri “minyatür demet” diye vasıflandırmış ve “Sesler”de şiir yazan Makedonya Kosova Türklerince de sıkça kullanılan bu şiir şekliyle ilgili şu açıklamayı yapmıştır: “*Bu şiirlerin tümü bir soluktan okunabilen şiirlerdir. Minyatür şiirler denir bu gibi kısa şiirlere. Oysa, kısa oldukları sayesinde, anlamca da kısa oldukları zannedilmesin. Çünkü, her alanda geniş bir çevreyi kaplayan, duygu ve düşünceleri geniş bir açıdan yansıtan şiirlerdir bunlar.*”²³³

Sabit Yusuf “minyatür şiir”lerin önemini ifade eden bu açıklamasından sonra bu şiirin örneklerini vermiştir:

ÖZ ANA
hem sana
hem bana
tüm yaşayanlara
tek birdir
öz ana (S: 102, s. 58.)

²³² Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, BE-TA Yay., İstanbul 1993, s. 59-66.

²³³ Sabit Yusuf, “Minyatür Demet”, *Sesler*, S: 102 (1976), s. 57.

YİNE DAĞLAR

Yine dağlar,
yine bağlar
Çınlar savaş
atom çağda,
Bu da hayat
bu da dünya. (S: 102, s. 59.)

AŞKIN DERMANI

yüzüne baktım, yüzün ak
güldürdüm, hemen kızardı
hadi, sen de bana bak
tek budur aşkın dermanı. (S: 102, s. 59.)

SEN

Bir umut,
bir çiçek,
içimde dalgalanan
sen

Yüreğimde taş,
muştulayacak ilkyaz,
sözünle-özünle
kalbimde uzanan
sen (S: 102, s. 58.)

Derginin aynı sayısında, Sabit Yusuf'a ait 15 "minyatür şiir" daha bulunmaktadır.

"Sesler" dergisinde şiir yazan hemen her Makedonya ve Kosova Türk şairine ait bu tip kısa şiirler mevcuttur. Dört şairden daha örnekler vereceğiz:

ZAMANIN VARLIĞINDA

gece ile günün
tanağartısında
akşam ile kavuşması
ayrılık değildir
zamanın varlığında *Fahri ALİ (S: 301, s. 60.)*

DEDEMİN TÜRKÜSÜ

geçti yıllarda günler yıllar gibi
acıyı derdi
kendime aldım

geçti yıllarda yıllar günler gibi
gülüşü sevinci
kendime aldım *Avni Cemal ENGÜLLÜ (S: 13, s. 28.)*

ORTASI YOK BUNUN

var'da yürekçe varım
sığın
sığınabildiğince

yok'ta hiç yokum
kaç
kaabildiğince

ortası yok bu işin *Zeynel BEKSAÇ (S: 242-243, s. 97)*

BU SABAH

Bu dilimde sabah
Vaktinde uyandırabilirdi güneş
Rüzgâr
Bir horoz tebilirdi
ağırabilirdi
Belki de alınan saz
lmş demezdi. *Osman BAYMAK (S: 242-243, s. 100)*

“Sesler”de yazan Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarının; önceleri İtalyan edebiyatında kullanılan, daha sonraları Fransız edebiyatı ve bütün Avrupa'ya yayılan²³⁴ “sone” tarzında şiirler de yazıldığı görülmektedir. Örneğin; Necati Zekeriyi 194. sayıda “Beş Sone” başlığı altında “Fransız tipi sone” örnekleri vermiştir. Bu şiirler, türün özelliklerine uygun olarak iki 4'lk iki 3'lkten oluşmaktadır. Daha çok lirik konuları içermektedir. Bu sonelerden bir tanesini çalışmamıza alıyoruz:

Yalnızım Daha Da Bu Güzellikler İçinde

Vurur sarısı gzn vurur kanıma, a
Altın yığını yapraklar dizlerimde, b
Bir kadın sokulur uzaktan yanıma, a
Onun yeri çoktur eski dizelerimde. b

Parkın kavaklarında adım okunur, c
Kırk yıl önce birine oymuştum yüreğimi, d
Gelen kadın, gzle, yaralarımaya dokunur, c
Anımsatır burada geçer gençlik günlerimi. d

Ben çok değişmişim, değişmiş yerler, e
Yok artık oturduğum o eski rahleler, e
şimdi her şey bir başka biçimde; b

²³⁴ Cem Dilçin, **Türk şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 368.

Güz her yere sinmiş sevgiyle dıştan, f
Bilmem bir şey kalmış mı o eski aşktan? f
Yalnızım daha da, bu güzellikler içinde. b (S: 194, s. 37.)

Necati Zekeriya'nın genelde "a b b a-a b b a-c c d-e e d" şeklinde kafiye düzenine sahip olan "Fransız tipi sone"yi bazı değişikliklerle kullandığı görülmektedir.

"Sesler" dergisindeki bazı şiirlerde, mısra uzunluğunu hece veya harfe kadar indiren, dikkatleri şekle çeken örnekler de mevcuttur. Sabit Yusuf'un "Geçmişin İzlerindeki" şiirinde bu duruma uygun örnekler görülmektedir:

...
bizi en ağır gecelere götüren yol
özgürlük ateşi
aydınlık yolu oldu
od
ak-
-lı-
-ğ1
ad allığı
ad
ay-
-dın-
-lı-
-ğ1
altının güneşler doğurdu
kendi küllerimizden
..."

veya

...
insanlar var dünyada
savaş yüzü görmemiş
görmek dahi
i
s
t
e
m
i
y
o
r
kahramanlar var yurdumuzda

savaş boyunca ölmemiş
bugün erkinlikte
y
a
ş
ı
y
o
r”

veya
“...
savaştaki ölüm
ş
e
h
i
t
s
e
l

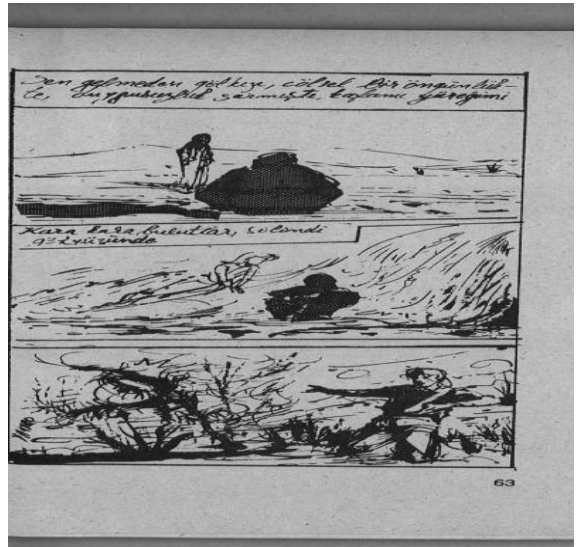
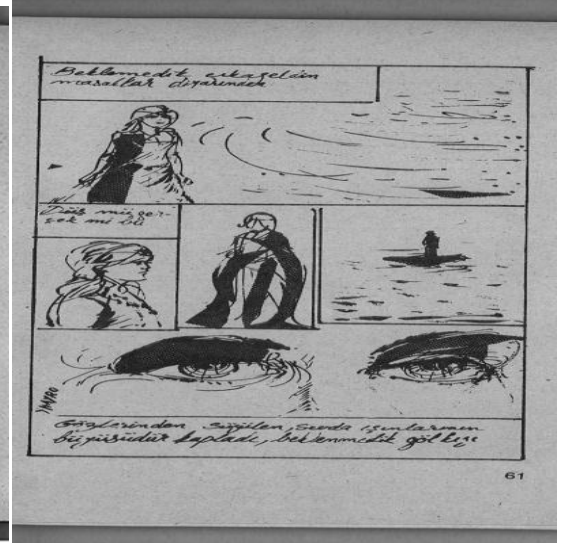
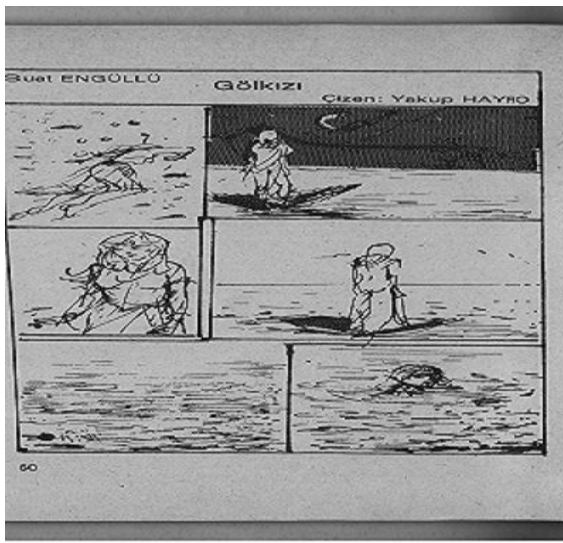
ölüm
o
l
d
u
erkinlikteki ölüm
t
a
l
i
h
s
e
l

ölüm
o
l
d
u

kanımızla kabaran nehirler
düşmanlarımızı boğdu
kendi küllerimizden
özgürlük çağımız doğdu” (S: 109, s. 47-53.)

Sabit Yusuf'un bu şiirindeki örneklerden de anlaşıldığı gibi, bu şekil, ifade edilmek istenen anlamın bir nevi “şekille desteklenmesi” amacını taşımaktadır.

“Sesler” dergisinin 206. sayısından itibaren, şiirlerin “çizgi-şiir” diye adlandırılan görsel bir şekilde sunumunun denendiği görülür. Necati Zekeriya'nın “Ve Umuttur En Son İnsanı Terkeden” şiiri ve Suat Engüllü'nün “Gölkızı” adlı şiiri bu sayıda Yakup Hayro tarafından görselleştirilmiştir. 207. sayıda İrfan Bellür'ün “Ne Diye” adlı şiiri ve Biba İsmail'in “Yarıda Kesilen Şiir” adlı şiiri de aynı ressam tarafından görselleştirilmiştir.

Suat Engüllü'nün “Göl Kızı” Şiirinin Yakup Hayro Tarafından Görselleştirilmesi. (S: 206, s. 60-63.)

“Sesler” dergisindeki şiir şekillerinde; şair tarafından 2’li, 3’lü, 4’lü, 5’li gibi değişik grupların farklı şekillerde bir araya gelmesiyle oluşturulmuş kendine özgü şiirlere de sıkça rastlanmaktadır. İskender Muzbeg’in “Nâzım Hikmet’in ölmezliğine” sunduğu “Deniz Yazdım, Deniz Kendinden Doğdu” adlı şiir; 3 adet 3’lü, 4 adet 4’lü, 5 adet de 5’li mısra grubundan oluşmaktadır. Şair, şiiri böyle şekillendirmesinin nedenini son 5’likte açıklamaktadır:

“...
Bu şiirde üçlük, dörtlük, beşlikler-
Dileklere resim vermek istedim
Bilmem ben de bu sözlerle ne diyebildim
Diyceklerim ölmezliğine değil
Diycekleri şiirler sığmaz.” (S: 7, s. 70.)

Hasan Mercan’ın “Gözlerimde Resimleşen Köyler” adlı şiiri de dize sayısı çeşitliliği bakımından dikkat çekicidir. Mercan, 10 bölüm hâlinde yazdığı şiirinde; ilk iki bölümü 8’li, üçüncü bölümü 2’li, dördüncü ve altıncı bölümü 3’lü, beşinci ve sekizinci bölümleri 5’li, yedinci, dokuzuncu ve onuncu bölümleri 4’lü mısra gruplarından oluşturmuştur. Bu çeşitlilik durumu, dergideki başka şiirlerde de görülmektedir.

“Sesler” dergisindeki şiirlerin şekil özelliklerine genel olarak baktığımızda şu sonuçları çıkarabiliriz:

*Şiirlerde; Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının beslendiği kaynaklar arasında önemli bir yer tutan Nâzım Hikmet, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu gibi biçime yenilik getiren Türkiye edebiyatçılarının; ayrıca dünyada çağdaş şiirin önde gelen isimlerinin de takip edilmesinden kaynaklanan “serbest tarz” hâkimdir.

*Halk edebiyatının şekilde tesiri kısıtlı kalmış, hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin oranı “serbest tarz”la yazılanlarla kıyaslandığında çok sınırlı kalmıştır.

*“Sesler” dergisinde yazılan şiirlerin genel görünümünde şekil olarak büyük bir zenginlik görülmektedir. Aynı şiir içerisinde; 2’likler, 3’lükler, 4’lükler, 5’likler... 8’likler, mısra sayısı kısıtlaması olmayan bölümler bir arada bulunabilmektedir.

*“Şiiri resimlerle sunma” veya “şiirle görsel bütünlükler oluşturma” gibi şekilde sürekli bir yenilik arayışı göze çarpmaktadır.

II.3.Şiirlerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri

“Sesler” dergisi, Makedonya ve Kosova’da yaşayan Türkler için sadece bir dergi değil aynı zamanda bir “edebiyat ve kültür ortamı”dır. Edebiyatçılarca üretilen eserlerin “Sesler” dergisinde yayımlanmasının yanında; bu dergide sıkça yer verilen edebî tenkit yazıları, şiir, hikâye, tiyatro üzerine yazılan değerlendirme yazıları, dergi etrafında eser veren sanatçıların niteliğini yükseltmeyi de amaçlamaktadır.²³⁵

“Sesler” dergisinde yayımlanan “dil yazıları” da tenkit yazılarına benzer bir işleve sahiptir. Denilebilir ki; dergide “dil devrimi” ve “dilde özleşme çalışmaları” ile ilgili yazılar önemli bir yer tutmaktadır. Gerek Türkiye’den, gerekse Makedonya ve Kosova’dan dil ve edebiyat uzmanlarınca yazılan bu yazıların yoğunluğu, bize şiirlerdeki dil özellikleriyle ilgili fikir vermektedir. Bu yazılardan bazıları şunlardır:

Adnan Binyazar, “Dil Devrimimiz”, S: 30, s. 78-82.

Ali Rıza Önder, “Türk Hukuk Dilinin Özleşmesi Bitmiş Değildir”, S: 95, s. 93-96.

Arif Ago, “Türkçede Dilbilgisi Terimlerinin Uygunluk Önermesi”, S: 49, s. 27-30.

Asım Tanış, “Yabancı Sözlere (Sıfatlara) Karşılık Bulmada Belirsiz Tamlamanın Yeri”, S: 230, s. 74-83.

Avni Abdullah, “Dilimizin Arılaşmasında Uyum”, S: 70, s. 80-85.

Cahit Külebi, “Yugoslavya’daki Türk Kardeşlerimizin de Bizler Gibi Bu Özleşme Çalışmalarını Sürdüremeleri Kıvanç Vermektedir”, S: 95, s. 105-106.

Doğan Aksan, “Türk Dil Devrimini, Türkçeyi Kendi Olanaklarından Yararlanarak Günümüzün Bilim, Sanat Dallarındaki...”, S: 95, s. 89-90.

²³⁵ Geniş bilgi için bk. Şennur Süleyman, *Sesler Dergisindeki Tenkit Yazıları ve Edebî Düşünce*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

Emin Özdemir, “Öztürkçeci Ataç”, S: 26, s. 59-64.

Emin Özdemir, “Türkçeyi Çağdaş Uygarlık Dili Kılmada İlk Adım Terimler Dizgesini Türkçenin Kendi Öz Değerlerinden Yaratmayı Gerektirir”, S: 95, s. 91-93.

Emin Özdemir, “Halkın Dilidir Öz Türkçe”, S: 163, s. 94-98.

Gayur Şeh, “Biz ve Dilimiz”, S: 331, s. 27-31.

Hamza Zülfikar, “Türk Dili Bugün Anlaşılır Bir Dil Olmuştur”, S: 95, s. 100-102.

Hüseyin Özbay, “Edebyat, Dil ve Entel-Argo”, S: 302, s. 75-80.

İsmail A. Çavuş, “İslamiyet ve Türkçe”, S: 308-309, s. 89-96.

Kemal Demiray, “Türkçe Bugün Öyle Hızlı Bir Gelişme İçindedir ki...”, S: 95, s. 96-98

Mustafa Canpolat, “Osmanlıca Yandaşları Dilimizi Kısırlaştırıyorlar”, S: 95, s. 102-105.

Muzaffer Uyguner, “Dilimizin Sömürülmesini Önlemek”, S: 320-321, s. 19-22.

Necati Zekeriya, “Oyunlarımızdaki Dil Sorunu Bir de Oyun Dilinin Düşündürdükleri”, S: 33-34, s. 65-70.

Necati Zekeriya, “Öğretmenlerin Dil Sorumluluğu”, S: 46, s. 18-24.

Necati Zekeriya, “Dil Devriminin 40 Yılı Dil Devrimi Işığında Biz”, S: 68, s. 30-35.

Ömer Asım Aksoy, “Güneş Dil Teorisini Yanlış Yorumluyorlar”, S: 30, s. 64-69.

Ömer Asım Aksoy, “Dil Devrimi, Her Şeyden Önce Bir Anlayış Devrimidir”, S: 95, s. 86-88.

Recep Murat Bugariç, “Türkçenin Özleşmesi ve Bizdeki Özellikle Üsküp Ağzındaki Etkisi”, S: 161, s. 46-59.

Recep Murat Bugariç, “Dil Devriminin Bizdeki Etkisi”, S: 314-315, s. 45-51.

Rıdvan H. Öandur, “Atatürk ve Dilimizin Özleşmesi”, S: 30, s. 93-96.

Sabit Yusuf, “Kelimelerde Sesli Harfler Arasındaki Ses Uyumu ve Dilimizin Sadeleştirilmesi”, S: 94, s. 79-80.

Salih Lika, “ ‘Dilimizin Arılaşmasında Uyum’ Yazısındaki Kimi Düşünceler Üzerine”, S: 74-75, s. 54-58.

Suat Yakup Baydır, “Dilimizin Tuttuğu Yol”, S: 30, s. 97-101.

Süreyya Yusuf, “Dilimizin Tutumu Üzerine”, S: 1, s. 46-49.

Süreyya Yusuf, “Türk Dilinde Özleşme Akımı ve Biz”, S: 47, s. 35-47.

Süreyya Yusuf, “Gene Dilimizin Tutumu Üzerine”, S: 3, s. 11-15.

Süreyya Yusuf, “Dilbilgilerinde Kimi Terimler Sorunu”, S: 79-81, s. 109-113.

Tahsin Yücel, “Dil Devrimi”, S: 30, s. 110-120.

Talatban Soytürk, “Dil Devrimi ve Dilimiz”, S: 30, s. 83-85.

Vecihi Timuroğlu, “Türkçenin Özleşmesi ve Sanat”, S: 295, s. 67-71.

Veli Ahmet, “Sadeleşme”, S: 132-133, s. 15-22.

Yaşar Nabi Nayır, “Dilimizin Bağımsızlığı”, S: 30, s. 70-73.

Bu yazıların çoğunluğu “dilde özleşme” amacının bir ürünü olan “Öz Türkçecilik” eğilimini destekleyen, bu yönde bilgiler veren yazılardır. Ancak bazı yazılarda bu yönde yapılan kimi uygulamaların yanlış olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin Veli Ahmet’in “Sadeleşme” adlı yazısında “şair” yerine “ozan”; “şiiir” yerine “yır” kelimelerinin kullanımı üzerine değerlendirmeler yapılmış ve bu kelimelerin aynı anlama gelmediği üzerinde durulduktan sonra şu sonuca varılmıştır:

“... Yukarıdaki açıklamalarda söz konusu olan şair ve şiir kelimeleri gibiler, Türk kültürünün içinde yer aldığını göstermektedir. Sekiz yüz yıllık edebiyat ve kültür dilimizin bir bölümüdür. Onun için şair ve şiir kelimeleri en çok bizim malımızdır. Bizim kullanmamız gerekmektedir.

Gelecekte basınımızda bu gibi kelimelerin yersiz yerde kullanılmaları devam edilirse, başta edebiyatımıza ve dilimizin gelişmesi yönüne set çekebilir.”²³⁶

Hüseyin Özbay, “edebiyat- ve dil ilişkisi”ni konu alan yazısında, âdetâ, “Sesler” dergisindeki edebî eserlerde bu durumun yoğunluğunu görür ve Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları uyarır:

*“Gerçekten de kullandığımız eşya her gün değişiyor; zihni dünyamız (kavramlarımız) da gelişip farklılaşıyor ve dil aynı derecede bunlara ayak uyduramıyorsa el koyup, eskimiş yapıları ortadan kaldırmak ve uygunlaştırmak isteği, makul, mantıklı ve zaruri görülebilir. Ama, tam burada dilin (dilimizin) sonsuz cümle üretme yeteneği her türlü yeni ihtiyaçlarımıza cevap verebilecek derecede iken, dile ‘özel’liğin, onun genel yapısı içinde kalınarak yapılması gerekirken sadece, (bütün kültürümüz içinde yoğrularak bizleştirilmiş) bazı kelimelerin kökenlerine takılıp söz gelimi ‘hayat’ yerine ‘yaşam’; ‘ruh’ yerine ‘tin’ (ki Türkçe’de böyle bir kelime yoktur), ‘edebiyat’ yerine ‘yazın’(ki edebiyat sadece yazılanları kapsamaz), ‘madde’ yerine ‘özdek’ gibi kelimeler kullanarak dilimizi yeniliklere uygunlaştırdıklarını sananlar tehlikeli olarak yanılırlar. Dilde bireysel, özel kullanım, genel kullanımı olan söz kalıpları yerine, özel kelimeler yaratılarak yapılıncâ hem genel iletişimde kopukluk (hatta bunun bir derece ilerisi: yabancılaşma)başlar hem de dilimizi keşfetmek yerine onun sosyal, kültürel, tarihî yapısı, sesi, biçimi, grameri ve anlam bilimiyle ters düşmek gibi bir sonuç ortaya çıkar.”*²³⁷

Burada; “Sesler” dergisindeki genel eğilim olan “Öz Türkçecilik” akımının zıddı yönde açıklamalar yapıldığı görülmektedir. “Dilde özleşme” gibi iyi bir niyetle yapılan uygulamaların, dile zarar verebileceği konusunda uyarılar yapılmaktadır.

Yugoslavya Türklerinin basın dili üzerine bir araştırma yapan Mirjana Teodosieviç, bu bölgede sıkça görülen “yeni kelime” kullanma durumunu “neolojizm” terimiyle açıklamıştır. Bu terimle Türkçeye şu üç yoldan giren kelimeleri ifade etmiştir:

²³⁶Veli Ahmet, “Sadeleşme”, *Sesler*, S: 132-133, s. 15-22.

²³⁷Hüseyin Özbay, “Edebyat, Dil ve Entel-Argo”, *Sesler*, S: 302, s. 75-80.

1. Türetme kelimeler (dil bilgisine uygun kelimeler)
2. Uydurma kelimeler (dil bilgisine uygun olmayan kelimeler)
3. Yeni kavramlar için Avrupa dillerinden alınan ödünç kelimeler.²³⁸

Teodosieviç, “Tan” gazetesi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, kullanılan birçok “Öz Türkçe” kelimenin yaygın olmadığı hâlde devamlı kullanılmasının okuyucuları tereddüte düşürdüğünü ve anlam karmaşasına neden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca; “Her teklif edilen yeni terimin kabul edilmesi, Türkçenin sadeleşmesinde tek yol olmamalıdır.” ifadelerini kullanmıştır.²³⁹

Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarının “Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerinde de “Öz Türkçecilik” çerçevesinde kullanılan kelimelere sıkça rastlanmaktadır. Bu kapsamda şiirlerde; “nen, andaç, us, özdek, yılçağ, yeğnik, acun, ilkyaz, bengi, boyak, saygılamak, tin, yengi” gibi birçok kelimeye rastlanmaktadır.

Şiirlerde özellikle, “şey” kelimesi yerine kullanılan “nen” kelimesinin yaygınlığı dikkat çekicidir. Bu dizelerden bazıları şöyledir:

“ilk bakışta aptalımısı bir ölüm sessizliği yağmur ezgisi
gerçekte her *nen* ölümsüzlükte direniş” *İlhami EMİN (S: 1, s. 42.)*

“Evrende her *neni* büyülemişim
Bugünün sıcak güneşiyle ağaçların serin gölgelerini
Kuşların şarkılarıyla mavi gölde kırmızı balıkların öyküsünü
Bugünün her *nenini* benimsemişim.” *Yusuf LÂÇİN (S: 1, s. 51.)*

“Her *nen* solmuş, yitik düşüncelerde güzel günler
kırlangıç deli deli çırpınarak uçmakta” *İskender MUZBEG (S: 1, s. 50.)*

“Bu acunda bu böyle sürüp gider

Her *nen* biri biri ardına” *Bayram ROGOVA (S: 3, s. 16.)*

²³⁸Mirjana Teodosieviç, “Yugoslavya Türkleri’nin Basın Dili Üzerine Lengüistik Bir Araştırma”, *Çevren*, S: 75, s. 41-51.

²³⁹Mirjana Teodosieviç, *agm*, s. 51.

“biz de kaçıştık

aramızda önemli bir *nen* unutarak” *Nimetullah Hafız (S: 4, s. 19.)*

“Duvarda çıplak kadınların fotoğraflarından

Başka bir *nen* göremezsin ki...” *Nimetullah HAFIZ (S: 4, s. 20.)*

“Yalnız duruyor, ağzı kapanık, üzgün yüzle

Her *nen* cansız dolayında

Eteğindeki kedi bile uyuyor.” *İskender MUZBEG (S: 4, s. 23.)*

“herhangi bir *nen* aramadan herhangi bir *nen* bulmadan

gidip önceden bilinmez bir yerde kaybolmak” *İlhami EMİN (S: 5, s.11.)*

“ölmezliyin hem de atılmış untulmuşken soğuklukta

bir *nen*ler umarak başıboş dolaşan köpeklerden” *İlhami EMİN (S: 5, s.12.)*

“Şey” kelimesi yerine “nen” kelimesinin kullanımı yaygın bir durum olmasına rağmen, her zaman rastlanan bir durum da değildir. Örneğin “Sesler” dergisinin ilk sayısının ilk şiirini yazan Şükrü Ramo, “hafif” kelimesi yerine “yeğnik” kelimesini kullanmayı tercih ettiği hâlde, bu şiirde “nen” yerine “şey” kelimesini kullanır:

“Sevgilim, güzelim, gülüm,

Günler kalbimde tunç gibi ağır-

tüy gibi *yeğnik* çökse de sanki

senden daha üstünü aramak neye?” *(S: 1, s. 16)*

“Sevgilim, bilirim, titrek kalbinde

istek ve dilinden akan umûtları_

gene de bölünme, kırılma gidişte

dayanma dahîlik, imtiyaz gibi *şeye*

işle, idrakla göster sevgini_” *(S: 1, s. 16)*

“çılınca severim sevilen her *şeyi*

Her şeyden üstün toprak-yurdumu.” (S: 1, s. 17)

Burada üzerinde durulması gereken bir başka konu da; aynı şairin farklı şiirlerinde, “Öz Türkçe” bağlamında kelime tercihinin değişebilmesidir. Örneğin İskender Muzbeg’in yukarıda örnek olarak verdiğimiz birinci ve dördüncü sayılardaki iki şiirinde “şey” yerine “nen” kullanılmakta iken; 90. sayıdaki bir şiirde “nen” kelimesi kullanılmamıştır:

“rengi uçmuş sevinçlerin dirilmesidir anılar

Kımıldaması geçen günlerin

Yeniden canlanması ölen şeylerin” (S: 90, s. 14.)

Yine aşağıdaki örneklerde de şairlerin “nen” kelimesi yerine “şey” kelimesini tercih ettiği görülmektedir:

“artık gökkuşaklarını sevemem alları molları

gidip yıkmalıyım birşeyleri²⁴⁰ önlemeliyim yine” *Suat ENGÜLLÜ* (S: 90, s. 8.)

“inan ki hiç seni sevmemek değil devrim demek

Dur anlatayım herşeyi²⁴¹ olduğu gibi tek tek” *Suat ENGÜLLÜ* (S: 90, s. 9.)

“Acı acı ses geldi aslı kamyş o neyden

Eser dahi yok idi, iman denen o şeyden.” *Avni ENGÜLLÜ* (S: 331, s. 34.)

“Daima bir şeyler peşinde

Yorulmak bilmeyen seyyah” *Biba İSMAİL* (S: 330, s. 13.)

“Sesler” dergisindeki şiirlerde “Öz Türkçe” akımına bağlı olarak “nen” kelimesi haricinde; “üzgü (eziyet, eza, cefa), andaç (anı-yadigâr), us (akıl), özdek (madde), yılçağ (mevsim), yeğnik (hafif), acun (dünya), ilkyaz (bahar), bengi (ölümsüz, ebedî), boyak (boyamak, renk), saygılamak (hürmet göstermek), tin (ruh), yengi (galibiyet), gömüt (mezar), tamu (cehennem), uçmak (cennet), sayrı (hasta), sayrılık (hastalık), erinç (dirlik, rahat, huzur), yontu (heykel)” gibi birçok kelimeye rastlanmaktadır.

²⁴⁰ Metnin aslında bitişik yazılmıştır.

²⁴¹ Metnin aslında bitişik yazılmıştır.

“ hani ben **tamu**dan dönüyorum de
De ki ben üçüncü dünya savaşını kafadan atıyorum
de ki ben onulmaz **sayrılıktan sayrı** yatıyorum
de ki ben **uçmağı** artık size bırakıyorum
bak ben kendi ayaklarımla ölüme gidiyor muyum
bak ben mason olmak istiyor muyum
bak ben **gömütümün** nerde olacağını biliyor muyum” *Nusret DİŞO*
ÜLKÜ (S: 301, s. 7.)

“... ”

benle yağmur bir olduk **üzgüde**
ağacın birine seslendim böylece” *İlhami EMİN (S: 1, s. 44.)*

“Çocukluğumun küflü mısır ekmek parçasının

Silinmez **andacısın** sen!” *Hasan MERCAN (S: 2, s. 13.)*

“Her taşın

Andaçlara anıt olurdu,

Tere kokardı toprakların...” *Hasan MERCAN (S: 2, s. 13.)*

“Bir ben bilirim

sendedir açacağı

sevincin ve **erincin**.” *Suat ENGÜLLÜ (S: 301, s. 11.)*

“o sıfatların en güzeli

o ki canda kanda **acunda**

imanında inancınla sığıdır yüreğine” *Fahri ALİ (S: 303, s. 24.)*

“**acunun** en tatlı denizi

denizin en derinliği

derinliğin en güzel **gökçüllüğü**.

yılçağların en sevimli **ilkyazı**” *Nimetullah HAFIZ (S: 8, s. 28.)*

“Kaç kere kızların ellerini tutardım

İniş boylarken **acun**umuzu arıyarak” *Nimetullah HAFIZ (S: 8, s. 26.)*

“Radoviş’teki

küçük evimizin

büyük balkonu

altında

birinin

gül kokulu çocukluğu

yatar **bengi**” *İlhami EMİN (S: 300, s. 31.)*

“Ve elbette bir antik çağ **yontusu**

leylek bacaklarının kavuştuğu

o esrarengiz ılıman koyda...” *Suat ENGÜLLÜ (S: 301, s. 13)*

Bu hassasiyete rağmen, Şükrü Ramo’nun aşağıdaki şiirinde görüldüğü gibi, bazen yabancı kelime de kullanıldığı görülmektedir:

“Bu özden yükselir kardeşlik sözü

Hacı Ömer’in de **progres** nefesi.” *Şükrü RAMO (S: 7, s. 19.)*

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerin dil özelliklerine bakıldığında, Türkiye Türkçesinin yazı dilinden farklılıklar da dikkati çekmektedir. Bu farklılıkların büyük çoğunluğunu kelime yazımında gözlemlenmektedir.

Özellikle “y” harfinin daraltıcı özelliğinin, TT yazı dilinde kullanılmadığı kadar geniş bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

“zaman kesiminde yaşamanın sırrını **çözemiye**n

Her zamana dur **diyemiyen** insan” *Fahri ALİ (S: 303, s. 23.)*

Bu kelimeler, TT yazı dilinde “çözemeyen” ve “diyemeyen” şeklinde kullanılmaktadır.

“Geçmiş ve geleceği **bilmiyen**,

Öyle bir yaram var ki kanı hiç **dinmiyen**,

Ağladığımda gözyaşımı bile **silmiyen**,

Şiirlerdir bence bana sevgiyi veren.” *Güler NEBİ (S: 302, s. 104.)*

Bu kelimeler, TT yazı dilinde “bilmeyen”, “dinmeyen” ve “silmeyen” şeklinde kullanılmaktadır.

“Türküsünü **söyliyen** Kâzime

Aynı evde midir?

Hâlâ mı dedelerin, ninelerin

Çözülmiyen gizleriyle besleniyorsun?” *Hasan MERCAN (S: 2, s. 14.)*

Bu kelimeler, TT yazı dilinde “söyleyen” ve “çözülmeyen” şeklinde kullanılmaktadır.

“Pişik çekirdek kırardık dişlerimizde

Düşlerimizi **yoklyarak**” *Nimetullah HAFIZ (S: 8, s. 26.)*

Bu kelime, TT yazı dilinde “yoklayarak” şeklinde kullanılmaktadır.

“Trajedi sevgi konularının şeridini

Gönlümün makarasına **toplyan**.” *Nimetullah HAFIZ (S: 8, s. 27.)*

Bu kelime, TT yazı dilinde “toplayan” şeklinde kullanılmaktadır.

Yine, ayrı yazılması gereken kelimelerin birleşik yazılmasıyla ilgili hatalar da göze çarpmaktadır:

“Asırlar boyunca çalışır bu beden,

O’dur doğruyu ve yanlış **farkedən**,” *Güler NEBİ (S: 302, s. 104.)*

Bu şiirde, “fark etmek” birleşik fiili ayrı yazılmalıdır.

“ne seni **terkedebilirim**

ne de onları oysa sen de **terkedebilirsin** beni

onlar da.” *İlhami EMİN (S: 300, s. 31.)*

Bu şiirde, “terk etmek” birleşik fiili ayrı yazılmalıdır.

“sonra **oniki** gün

oniki gece çölde

dolaştı durdu

matematik araştırmalarını

terkedip

herkesten uzaklaştı böyle...” *İlhami EMİN (S: 300, s. 33.)*

Bu şiirde, “on iki” sayı grupları ve “terk etmek” birleşik fiili ayrı yazılmalıdır.

“zaman sessizliği **varedince**

Mutlak olan **herşeye** inandım” *Fahri ALİ (S: 304-305, s. 61.)*

Bu şiirde, “var etmek” birleşik fiili ve “her şey” tamlaması ayrı yazılmalıdır.

Bu yanlışlardan başka, kelimelerin yanlış yazımına dayanan başka hatalar da görülmektedir:

“gözünü gördün mü kendi gözünü

tevekkür et zaman kesiminde” *Fahri ALİ (S: 303, s. 23.)*

Bu şiirde “tevekkür et” ifadesi “tefekür et” olmalıdır.

“hep biri seç birdedir birlik

nefisini yeniver olmaz ikilik” *Fahri ALİ (S: 303, s. 23.)*

Bu şiirde “nefisini” ifadesi, ünlü(hece) düşmesinden dolayı “nefsini” olmalıdır.

“Yürürken ufukta kalbimin treni

seriyor yoluma dertsiz **umûtlar**

beynimde ateşten çıkan her fikir

lâv gibi dökülür sevgi **yaylâma**.” *Şükrü RAMO (S: 7, s. 17.)*

Bu şiirde “umutlar” ve “yaylama” ifadelerinde düzeltme işareti “^” olmamalıdır.

“Al çiçek bojurdan hız alan çehren

azımla dört yana saçar nikbinlik” *Şükrü RAMO (S: 7, s. 17.)*

Bu şiirde “azımla” ifadesi “azimle” şeklinde olmalıdır.

“...günler **saatlanır**

saatlar dakkalaşır

dakkalar saniye saniye...” *İlhami EMİN (S: 300, s. 32.)*

Bu şiirde “saatlanır” ve “saatlar” ifadeleri “saatlenir” ve “saatler” şeklinde; “dakkalaşır” ve “dakkalar” ifadeleri de “dakikalaşır” ve “dakikalar” şeklinde olmalıdır.

“Arada var kapıcık,

Onun **hem** benim evlerimiz arasında

Kapıcık ayırır

Hem evleri, hem yürekleri.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 2, s. 23.)*

Bu şiirde “onun” ve “benim” kelimeleri “hem” bağlacı yerine “ve” veya “ile” bağlaçlarıyla birleştirilmelidir.

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde çok farklı üslup özellikleri dikkati çekmektedir. Genel olarak serbest tarzda yazılan şiirlerde; kimi zaman Türkiye’den bir şairin veya edebî topluluğun etkisi, kimi zaman halk edebiyatı ürünlerinin etkisi, kimi zaman da özellikle bazı şairlerde yoğun olarak görülen farklı üsluplar görülebilmektedir.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarını en çok etkileyen şairlerden olan Orhan Veli Kanık’ın “Anlatamıyorum” adlı şiiri ile Sabit Yusuf’un “Sesler” dergisinde yayımlanan “Soru” adlı şiiri arasındaki üslup benzerliği dikkat çekicidir:

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,

Mısralarımda;

Dokunabilir misiniz,

Gözyaşlarıma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,

Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu

Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum. *Orhan Veli KANIK*

SORU

Ağlarsam

içimin acısını görür müsün
akan gözyaşlarımda?

Susarsam
yüreğimin sızısını bulur musun
sevgiyle yanan dudaklarımda?

Gülersem
sevinç duygularımı hisseder misin
allı pullu şakaklarımda?

Çılgık atarsam
inleyen sesimi duyar mısın
yüreğimin sancılarında?

Haykırsam dünyaya
insancıl yüreğimi bulur musun?
sevgiyle açılan kollarımda?

Sevinçten çırpınsam
mutluluğun rengini çizer misin
tarihin sayfalarına? *Sabit YUSUF (S: 318-319, s. 30.)*

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde halk kültüründen; türkülerin, manilerin hitap üslubundan yararlanan şiirler görülmektedir.

Suat Engüllü'nün “Gölkızı” adlı şiiri, bu üslup etkilenmesinin en güzel örneklerindendir:

“...
3.
Köpüklenen mavisıyla
dalga dalga yüreğime
taşıdı **gökçe sevdanı**;

ay buluta girende

çığlığa duran bu göl.

Daha iyi *derman m'olur*
yorgun, benzin²⁴² yüreğime
şu yaşam kavgasından?

Bu zifiri karanlığı
yar, gönlüme gir, gölkızı,

Ak sinene yaslat beni;
inanç emzir, umut emzir,
erinç içir al dudaktan;

Gülüşünden *abıhayat*
akıtıver Gölkızı
..." (S: 301, s. 9.)

Bu şiirde geçen "ay buluta girende", "gökçe sevda", "derman m'olur", "ak sinene yaslat beni", "abıhayat" gibi ifadeler halk üslubundan etkilenmenin açık işaretleridir.

İlhami Emin'in "Son Kara Çadır" adlı şiirinde de türkü üslubu açık bir şekilde görülmektedir:

SON KARA ÇADIR

hamza köken'e merhaba
söbüce yaylâası aman
gül saçanlarındır
taş yürekler aman
kül serenlerindir

söbüce yaylâası aman
gök gözlülerindir
küçük yörügün bakışı
ol tepelerindir

sersem ilhami'deki düşler
inci gözlü düldül'ündür
bu ak kartın nuru aman
son kara çadırındır." (S: 300, s. 35.)

Şiirde baştan sona bir türkü havası sezilmekle beraber sıkça kullanılan "aman" ifadesi ve "o" sıfatının "ol" şeklinde kullanılması bu etkiyi daha güçlü hissettirmektedir. Burada dikkat çeken en önemli nokta; şairin, Âşık şiirinde görülen bir uygulama olan

²⁴² Şiirde geçen "benzin" ifadesi bizce "bezgin" olmalıdır.

son kıtada mahlas kullanma geleneğinin bir benzerini “sersem ilhami” şeklinde uygulamasıdır.

Yine İlhami Emin’in “Kader” adlı şiirinde; “zekiyaba” gibi halk söyleyiş tarzının kullanılmasının yanında, bir mâninin doğrudan kullanıldığını görüyoruz.

“ ...
ve de o son anımsadığım
hıdrellez
gününde
zekiyaba’nın
dökmüş olduğu
mâninin hâlâ yoktur
dengi:

*yüz yüze bakınca
yol yolu bulunca
mevlâ dahi mesut olur
gül güle kavuşunca.” (S: 300, s. 31-32.)*

Güler Nebi’nin “Dağlar” adlı şiirinde de halk söyleyiş tarzı, türkü üslubu bütün açıklığıyla kendisini göstermektedir:

“ ...
Hey dağlar, koca dağlar
küsmeyin bana öyle yaman,
Aşk dağlarında yayılmış duman.

Gök gürlüyor bakın uzakta kuşlar
gördüm ayak altında tuzakta kuşlar,
Hey dağlar koca dağlar ses verin bana
hey dağlar koca dağlar yol verin bana.” (S: 302, s. 105.)

Zeynel Beksaç’ın “Prizren Üstüne Güzelleme” adlı şiirinde tamamen yöresel halk söyleyişinden faydalanılmıştır:

“Bitra
Bipika
Bilokma
Değil
Sen
Naa
Tebukadar
İçimdesin” (S: 203, s. 26.)

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerin bir kısmında da Tasavvufî halk edebiyatının, özellikle de Yunus Emre şiirlerinin söyleyiş tarzının, üslubunun etkisini görmek mümkündür:

“ ...
hep biri seç birdedir birlik
nefisini yeniver olmaz ikilik
en güzel sıvatlar onundur onun
zaman kesiminde yaşamaktır

...
3.
alıkoymuş zamana her şeyi
kendimde değilim
‘ bir ben var ki benden içeru ’
Sıfatın gizimdir yolun izimdir

atıverdim zamana her şeyi
zikreder hep coşarım
‘ o ben var ki benden içeru ’
haykırır hep yolu izimdir
...” *Fahri ALİ (S: 303, s. 23-25.)*

Nusret Dişo Ülkü’nün “Bencileyin” adlı şiirinde “bencileyin” ifadesini sıkça tekrar ettiğini ve şiiri bu ifade ifade üzerine kurduğunu görüyoruz:

BENCİLEYİN

De hadi
de hadi
de hadi
 Hani ben ölme gidiyorum de
 hani ben dirimden geliyorum de
 hani ben tamudan dönüyorum de
...
Bencileyin
bencileyin
bencileyin (S: 301, s. 7.)

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirler arasında, *mısra sayısı* bakımından az, *mısra uzunluğu* bakımından kısa olduğu hâlde “az sözle çok şey anlatmayı” hedefleyen bir üslubun görüldüğü şiirler de dikkat çekmektedir. Bu üslubu sıkça kullanan şairlerden birisi de, dönemin gençlerince oluşturulan “Üçüncüler” edebî topluluğu şairlerinden

olan ve “Sesler” dergisinin son dönemlerinde bu dergide eserleri yayımlanan Rifat Emin’dir:

CEHENNEM

Çukurda kartal
Gökte solcan
Cehennemde. (S: 299, s. 8.)

Yine “Üçüncüler”den Oktay Ahmed’in aynı üslupla yazdığı şiirlerine de “Sesler” dergisinde rastlanmaktadır:

“imha eden bir kan
tahrip gücü yüksek
bir düşünceyle
baş başa
...
yüzlerce ceset sokaklarda
failleri benden değil
mefulleri bizden değil
eylemler elimde
...” (S: 299, s. 83.)

İrfan Bellür’ün “Sesler”de “Avlamak ve Avlanmak” başlığı altında yayımlanan, “felsefi üçlükler üslubu” diyebileceğimiz bir üslupla yazdığı 50 adet kısa şiir de dikkat çekicidir. Bu üçlüklerde, çevreden hareketle derin bir tefekkür görülmektedir. Bu üslupla yazılan şiirlerden bazılarını örnek olarak gösteriyoruz:

- “1.
Kıyı dingin
Su durgun
Dipte hırgür.
2.
Sen mutlusun oltanın bir ucunda
Ötekinde balık çırpınır
Deniz kendi dünyasında.
3.
Balığı avladığında
Balık gibi avlandığını
Düşünmedin mi hiç?
4.
Balık da koruyor olmalı
Olta attığın denizi
Sen dünyayı koruduğun gibi.
5.
Denizkızını göremedim

Deniz dalgalınca
Karıştı düşüme.
6.
Denizi kurutunca
Balıklar ne olacak diye sorma
Senin halin ne olacak?
...” (S: 203, s. 27-33.)

Şüphesiz ki bu üslubun örneğini çoğaltmak mümkündür.

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirler arasında; bütünlüğü sağlayan “ardışık” diyebileceğimiz, aralarında anlam ve görev birliği veya yakınlığı bulunan ifadelerin veya eklerin, şiirin bütün bölümlerinde tekrarlanmasıyla oluşturulan bir üsluba rastlanmaktadır. Yoğun olarak Nusret Dişo Ülkü, Necati Zekeriya gibi şairlerde görülen bu “ardışık ifade veya ekler” üslubu “Sesler” dergisinde ayrı bir grubu oluşturmaktadır. Bu üslupta yazılan şiirlerde şu şekilde bir şiir düzeni oluşturulmaktadır:

Şiirin Birinci Bölümü	<i>Ardışık ifade veya ekler.</i>
	<i>Bölümdeki diğer unsurlar.</i>
Şiirin Diğer Bölümleri	<i>Ardışık ifade veya ekler.</i>
	<i>Bölümdeki diğer unsurlar.</i>
Şiirin Sonuncu Bölümü	<i>Ardışık ifade veya ekler.</i>
	<i>Bölümdeki diğer unsurlar.</i>
	<i>Ardışık ifade veya eklerle uyumlu etkili bir bitiş.</i>

Nusret Dişo Ülkü'nün “Yakılan Türkü” adlı aşağıdaki şiirinde; birinci, ikinci ve üçüncü bölümün “*dün, bugün, yarın*” zaman ifadeleriyle ardışık bir düzen içerisinde birbirine bağlandığı görülmektedir. Bu şiirde dikkat çeken bir başka unsur da zaman ekleridir. Her üç bölümde zaman ekleriyle bitmekte iken; ilk iki bölüm geçmiş zaman, son bölüm ise “*ardışık ifade ve eklerle uyumlu*” bir şekilde gelecek zaman ekiyle bitirilmiştir. Bununla da şiirin etkili bir şekilde bitmesi amaçlanmıştır.

YAKILAN TÜRKÜ

Yahya Kemal Beyatlı 'ya

Dün yıllardır beklenen çocuk dünyaya **geldi**
Aynı gün aynı saat, aynı dakikada can **verdi**.

Bugün doğan çocuk için bir türküdür yakıldı
Tüm bir yaşam, tüm bir yuva, bir ocak yıkıldı.

Yarın o türkü ana baba için milli marş **olacak**
Kanayan yüreklerde bengi olarak bayraklaşacak. (S: 1, s. 34.)

“Taş Yürek” adlı aşağıdaki şiirde N.D. Ülkü; “Taş, gök, su” ifadeleri ve “-ıp, -dı, -m, -la-n-dı” eklerinin bütün bölümlerde tekrarıyla şiirde bir bütünlük sağlamayı amaçlamıştır.

TAŞ YÜREK

Vasko Popa 'ya

Taşı alıp yürek **verdim**
Taş canlandı
Taşı alıp bıçakladım
Kan damladı

Göğü alıp yere **serdim**
Gök toplandı
Göğü alıp makazladım
Havalandı

Suyu alıp serpeledim
Bulutlandı
Suyu alıp boğazladım
Çalkalandı. (S:1, s. 34.)

Yine, “Yorgun Düşenler” adlı şiirde N.D.Ülkü, her bölümde tekrar eden “-dik”, “-miştik” ek topluluklarıyla ardışık ifadeler oluşturmuştur:

YORGUN DÜŞENLER

Fazıl Hüsnü Dağlarca 'ya

Kent kent **gezdik**
Ellerimizi **kiraya vermiştik**

Köy köy gezdik
Ayaklarımızı ***kiraya vermiştik.***

Kapı kapı gezdik
Kızlarımızı ***satışa vermiştik***
İl ilçe gezdik
Oğlanlarımızı ***Hocaya vermiştik.***

Han hamam gezdik
Babalarımızı ***camiya vermiştik***
Tundan tuna gezdik
Bacılarımızı ***cara vermiştik.*** (S: 1, s. 35.)

“Toprak ile Güneş” adlı şiirde de aynı kelimelerin yer değiştirmesine dayalı farklı bir üslup denemesi görülmektedir. Şiirin tamamı, her bölümde yer değiştirerek tekrar eden ifadelerden oluşmaktadır :

TOPRAK İLE GÜNEŞ

Oktay Rifat'a

Toprak toprak gibi susuyordu
Güneş güneş gibi yakıyordu
Toprakta bir mezar kazdırıldı
Güneşte bir ölü kaldırıldı.

Güneş güneş gibi susuyordu
Toprak toprak gibi yakıyordu
Güneşte bir mezar kazdırıldı
Toprakta bir ölü kaldırıldı.

Toprak güneş gibi yakıyordu
Güneş toprak gibi susuyordu
Toprakta bir mezar kapatıldı
Güneşte bir ölü yaktırıldı.

Güneş toprak gibi yakıyordu
Toprak güneş gibi susuyordu
Güneşte bir mezar kapatıldı
Toprakta bir ölü yaktırıldı. *Nusret DİŞO ÜLKÜ (S: 4, s. 18.)*

Her bölümde tekrar eden ardışık ifadelerle oluşturulan bu üslup, N.D.Ülkü’de sıkça görülmekle birlikte, Necati Zekeriya’nın şiirlerinde de görülmektedir. N. Zekeriya, “Sıcaklık” adlı şiirinde “yağmur”, “güneş”, “rüzgar”, “hava”, “sevgi” ifadeleri etrafında her bölümde anlam bütünlüğü oluşturmayı hedefleyen bir üslupla yazılmıştır:

SICAKLIK

Sen girdin içime ilkyaz yağmuru gibi
ben şimdi ilkyaz yağmuru oldum
yağmur yağmur yağmur

Sen girdin içime ilkyaz güneşi gibi
ben şimdi ilkyaz rüzgarı oldum
güneş güneş güneş

Sen girdin içime ilkyaz rüzgarı gibi
ben şimdi ilkyaz rüzgarı oldum
rüzgar rüzgar rüzgar

Sen girdin içime ilkyaz havası gibi
ben şimdi ilkyaz havası oldum
hava hava hava

Sen girdin içime ilkyaz sevgisi gibi
ben şimdi ilkyaz sevgisi oldum
sevgi sevgi sevgi. (S: 1, s. 27.)

Yine, Necati Zekeriya'nın "Genç Kız" şiirinde "Genç kız" ifadesi ile "-DI" geçmiş zaman eki ve "(n)-IN" tamlayan ekinin bölümlerde tekrarı üzerine, şiirde bütünlüğü hedefleyen bir üslup oluşturmuştur.

GENÇ KIZ

Genç kız uyandı
rahatı kaçtı ışığın

Genç kız yıkandı
boyu yandı suların

Genç kız sokağa çıktı
beli kırıldı akasyanın

Genç kız göle indi
dişi çatladı incinin

Genç kız uzandı
gönlü bulandı kumların

Genç yatağa girdi
rahatı kaçtı karanlığın. (S: 1, s. 28.)

Yusuf Edip'in de aynı üslup doğrultusunda yazılmış şiirlerine “Sesler” dergisinde rastlıyoruz. Edip'in “Hani Olsun” adlı şiirinde “biri niye olmasın”, “o zaman” gibi ifadelerin aynen tekrar edilmesinin dışında, şiirin bütün bölümlerinin ilk ve son mısraları benzer ifadelerden oluşmaktadır:

HANİ OLSUN

*Beşgende,
Biri niye olmasın,
O zaman
Dörtgen mi olur?*

*Dörtgende,
Biri niye olmasın,
O zaman
Üçgen mi olur?*

*Üçgende,
Biri niye olmasın,
O zaman
Bilir misiniz ne olur? (S: 202, s. 45.)*

Aynı tarz, Yusuf Edip'in “Uzaklıklar” adlı şiirde de görülmektedir. Bu şiirde “uzak” ve “ne” ifadelerinin, “-dım” ve “-ini” ek gruplarının tekrarına dayanan bir bütünlük hedeflenmektedir:

UZAKLIKLAR

*Uzaklardan seslendim,
Ne sesini tanıdım
Ne de nefesini*

*Uzaklardan mektup yazdım
Ne yazını tanıdım
Ne de kalemini*

*Uzaktan öldüğünü işittim,
Ne ölünü tanıdım
Ne de seni. (S: 202, s. 45.)*

Yine “Üçüncüler”den olan ve özellikle “Sesler”in son yıllarında şiirleri bu dergide yayımlanan Oktay Ahmed ve Rifat Emin'in eserlerinde görülen farklı dil-üslup terkihi, bu dergi için bir yenilik teşkil eder. Bu iki şairin birlikte yazdığı (Bu da bir yeniliktir.) “Yön Değiştirmeler” adlı şiir bu üslubun en güzel örneğidir:

“ ...
rumellerinden selâminaleyküm sana avrupa hanımları
(more o analarınızın o moreleri)
tengri tek tengri bolmuş rumeli kagan
em gitmiş anlatırsın bir orospinin çocukluğunu
bu sıra boş kalacak dergide
çünkü bizim kafalar biraz (üç nokta)
naparsınız mara boyle çoyçeler, a
diye sordu diye sordu diye sordu
mest-i şiir, kim yazdı böyle uzun uzadıya seni
kadının doğal güzellikleri anayasanın bir maddesi

anasını ağlatmadan büyüttük, *güldürttük seni’lan*
yine de vazgeçemedin o kahrolası simit poğaçalardan
kelime-i fucken diyecektim hatırını sormadan cevapsız
çizer iken *26. yüzyıl osmanlı haritasını*
kylie minogue posteri göz kırptıyor duvardaki mehtere
işin ne olduğunu anlamadan
dedi: *sanat-ı sanat, sanat-ül sanat*: demişti
bu *şiirle gizli anlaşma* yapan biri
yeşil bayıra bindi ve pişman oldu cehennemde
karnı da acıktı ve beygire biniyorum
şiiristan’ın pişmemiş hıyarları kitaplara sığındı
başkurtistan’ın ırmakları Üsküb’e akmak istiyor
vur sazı, vursana *davulen* kafana, taşa ve dişine
ve kendine
...” Oktay AHMED, Rifat EMİN (S: 301, s. 99.)

Bu şiirde görülen “sanat-ı sanat”, “sanat-ül sanat”, “mest-i şiir” gibi Osmanlı Türkçesinden kalma Arapça ve Farsça tamlamalar; “more” ve “çoyçe” gibi yerel ifadeler; “tengri tek tengri bolmuş rumeli kagan”, “kylie minogue posteri göz kırptıyor duvardaki mehtere”, “kelime-i fucken”, “şiiristan’ın pişmemiş hıyarları” gibi alışılmamış bağdaştırmalar, şiirdeki üslup zenginliği göstermektedir.

“Sesler” dergisindeki şiirler içerisinde konuları didaktik bir üslupla ele alan şiirler de ayrı bir grubu oluşturmaktadır. Fahri Kaya’nın “Sabun Köpüğü Değil” adlı şiiri, insanlara toplum içerisinde nasıl davranmaları gerektiğini öğütlemektedir:

“ ...
Çakmak taşı olacaksın
Ya da diken
Dikenlerin en sert
Örneğin
Deve dikenini gibi bir şey.

Ele avuca alınca
Ağırlığın sezilsin
Dillere düşünce
Dudaklar diller kanasın.

Ele avuca sığmıyan
Sabun köpüğü değil
Taş olacaksın
Taşların en ağırı
Yoğunlanmamışı
...” (S: 181, s. 41.)

Fahri Ali de “Zaman Kesiminde Yaşamak” adlı şiirinde insana bir dizi öğüt vermektedir. Ali, öncelikle insanın kendisini tanımasını ve tefekkür etmesini öğütlemektedir:

“izini buldun mu kendi izini
o yolun tek izi var anla gizini
gözünü gördün mü kendi gözünü
tevekkür et zaman kesiminde” (S: 303, s. 23.)

Fahri Ali aynı şiirde, tasavvufî bir bakış açısıyla didaktik bir üslubu birleştirmektedir:

“hep biri seç birdedir birlik
nefisini yeniver olmaz ikilik
en güzel sıvatlar onundur onun
zaman kesiminde yaşamaktır” (S: 303, s. 23.)

Didaktik üslubu sıkça kullanan şairlerden birisi de Şükrü Ramo’dur. “Kıskanma” adlı şiirinde insanlara akıllı, bilgili kişileri kıskanmamalarını, dostlarını da candan sevmelerini öğütlemektedir:

“Kıskanma akıllı bilgili kişiyi
senden üstün sayılan insanları
Sinir kaybetme yersiz yönsüz işe
dinleme her sözün yıkıcı amacını
Seversen pürüzsüz sev dostlarını
canına kanına yakın sevgileri!” (S: 204, s. 17.)

Ramo aynı şiirinde, insanın ailesi gibi bütün insanlığı sevmesi gerektiği, diğerkâmlığın önemi gibi konuları didaktik bir üslupla dile getirmektedir:

“Kıskanma insanı eğer seversen İnsanlığı
göz nişanı yapma yalan yanlış işleri
Sev anneni babanı karını kardeşini
oğlun kızın gibi sev bütün oğul kızları
öğret sevgi adını bütün sevgililere!” (S: 204, s. 18.)

“Sesler” dergisindeki şiirlerin dil ve üslup özelliklerine genel olarak baktığımızda şu sonuçları çıkarabiliriz:

*“Sesler” dergisindeki şiirlerde “Öz Türkçecilik” akımına bağlı olarak; “nen (şey), üzgü (eziyet, eza, cefa), andaç (anı-yadigâr), us (akıl), özdek (madde), yılçağ (mevsim), yeğnik (hafif), acun (dünya), ilkyaz (bahar), bengi (ölümsüz, ebedî), boyak (boyamak, renk), saygılamak (hürmet göstermek), tin (ruh), yengi (galibiyet), gömüt (mezar), tamu (cehennem), uçmak (cennet), sayrı (hasta), sayrılık (hastalık), erinç (dirlik, rahat, huzur), yontu (heykel)” gibi birçok kelimeye rastlanmaktadır. Ancak bu kelimelerin bazılarının, son yıllarda yayımlanan şiirlerde kullanılmadığı görülmektedir.

*“Sesler” dergisindeki şiirlerde; bazı kelimelerin, Türkiye Türkçesinden farklılık gösterecek şekilde yazıldığı görülmektedir. “Toplıyan”, “yoklıyarak” gibi yazı dilinde kullanılmayan “daralma”ların sık denebilecek bir oranda yapıldığı görülmektedir. “Terkedip” “herşeye” gibi ayrı yazılması gereken kelimelerin de birleşik yazılmasına yönelik yanlış uygulamanın da yaygın olduğu görülmektedir.

*“Sesler” dergisindeki şiirlerin bir kısmında; türkü ve mani gibi halk edebiyatı ürünlerinde sıkça kullanılan ifadelerden ve bu türlerin üslubundan etkilenildiği görülmektedir.

*“Sesler” dergisinde;

-Her bölümde ardışık bir şekilde tekrar edilen ifade veya eklerin oluşturduğu ahenk ve bütünlükten faydalanılan şiirler,

-Hem mısra sayılarının azaltıldığı hem de mısra uzunluğunun olabildiğince kısaltıldığı “az sözle çok şey anlatma” yaklaşımıyla yazılan şiirler,

-Yunus Emre, Orhan Veli Kanık, Nâzım Hikmet gibi şahsiyetlerin üslubunun örnek alındığı şiirler,

-Didaktik bir üslubun benimsendiği şiirler,

-Özellikle “Üçüncüler” adlı edebiyat grubu çerçevesinde eser veren ve “Sesler” dergisinin son dönemlerinde bu dergide şiirleri yayımlanan dönemin genç

edebiyatçılarınca oluşturulan; Arapça ve Farsça terkiplerden, yöreye ait halk dilinden, Batı dillerinden, argodan da faydalanılarak dinamik bir üslupla yenilikçi tarzda oluşturulan şiirler,

gibi değişik üslup gruplarında yazılan şiirler dikkat çekmektedir.

II.4.Şiirlerde İşlenen Belli Başlı Konular

II.4.1.Ferdî Konular

II.4.1.1.Aşk

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlere muhteva açısından bakıldığında, “aşk” konusunun önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının başında, bu edebiyatta daha çok güdümlülüğün hâkim olduğu görülmektedir.

*“Kurtuluş sonrası kalkınmanın coşkuluk devresinde (1945-1950) ortaya çıkan ilk birkaç ozan sanattan çok şiirlerinde güdümlülüğü (angajeliği) oturtuyorlardı. Türk kadınının feraceyi atma günleri ise savaş ve kalkınma konularından sonra en çok ele alınan konu olarak ortaya çıkıyordu.”*²⁴³

İlk yıllarda yaygın olan bu durumun, “Sesler” dergisinin yayımlanmaya başladığı 1965 yılından önceki dönemlerden başlayarak, özellikle de “Sesler” dergisinin yayımlanmasından sonra büyük oranda değiştiğini söyleyebiliriz. “Sesler” dergisinde yayımlanan “aşk” konulu şiirlerin yoğunluğu bunun en güzel göstergesidir.

Bu şiirler içerisinde doğrudan sevgiliye seslenen şiirlerin ön planda olduğu görülür. “Sesler” dergisinde “aşk” konulu şiirlerinin yoğunluğu dikkat çeken şairlerden birisi olan Sabit Yusuf, sevgilisine seslendiği şiirinde, sevgilinin kendisi için ne ifade ettiğini dile getirir:

SEN

Bir umut,
bir çiçek,
içimde dalgalanan

²⁴³İlhami Emin, “Yerli Türk Şiirimiz”, *Sesler*, S: 8 (1966), s. 15.

sen

Yüreğimde taş,
muştulayacak ilkyaz,
sözünle-özünle
kalbimde uzanan
sen (S: 102, s. 58.)

Yusuf'un, sevgilinin kendisi için ifade ettiği anlamı “çiçek, dalgalanmak, taş, ilkyaz” gibi tabiattan aldığı kavramlar yardımıyla açıkladığı görülmektedir.

Yusuf'un aşk şiirinde görülen, sevgiliye hitap ederken tabiattan yararlanma durumu, bir diğer önemli şair olan Necati Zekeriya'da da sıkça görülür. Zekeriya, “ilkyaz” kavramı aynı kalarak daha başka birçok tabiat unsurunu “aşk”ı anlatmak için kullanmıştır:

SICAKLIK

Sen girdin içime **ilkyaz yağmuru** gibi
ben şimdi ilkyaz yağmuru oldum
yağmur yağmur yağmur
Sen girdin içime **ilkyaz güneşi** gibi
ben şimdi ilkyaz rüzgarı oldum
güneş güneş güneş
Sen girdin içime **ilkyaz rüzgarı** gibi
ben şimdi ilkyaz rüzgarı oldum
rüzgar rüzgar rüzgar
Sen girdin içime **ilkyaz havası** gibi
ben şimdi ilkyaz havası oldum
hava hava hava
Sen girdin içime **ilkyaz sevgisi** gibi
ben şimdi ilkyaz sevgisi oldum
sevgi sevgi sevgi. (S: 1, s. 27.)

Zekeriya'nın her dizede kullandığı “yağmur, güneş, rüzgar ve hava” tabiat unsurları, sın dizede “sevgi”ye dönüşür.

Zekeriya'nın, bir başka şiirinde “aşk” konusunu; “kız-erkek” ilişkisi içerisinde, yine bir tabiat unsuru olan “dört yapraklı yonca” ve bir halk inancı üzerinden değerlendirdiği görülmektedir:

OYUN

Ömrü geçti erkeğin
aradı aradı aradı

bir türlü bulamadı dört yapraklı yoncayı

Oysa, genç kız bu sabah yoncaya yattı
farkına varmadan
yüzlerce dört yapraklı yoncayı yaraladı yüreğinden (S: 1, s. 27.)

“Oyun” adını taşıyan bu şiirde şairin, kadın ve erkeğin “aşk” ilişkisini şiirin de ismine uygun bir şekilde “dramatik” bir anlatımla ortaya koyduğu görülmektedir.

Nimetullah Hafız’ın da sevgiliye hitaben yazdığı “Sen” şiirinde tabiat unsurlarına sıkça yer verdiği görülmektedir:

SEN

acunun en tatlı denizi
denizin en derinliği
derinliğin en güzel gökçüllüğü.
yılçağların en sevimli ilkyazı
ilkyazın en hoş çiçeği
çiçeğin en sevimli kokusu.
dağların en sık ormanı
ormanın en yeşil ağacı
ağacın en büyük yaprağı.
...” (S: 8, s. 28.)

Hafız’ın şiirinde; “acun, deniz, gökçüllük, ilkyaz, çiçek, dağ, orman, yeşil, ağaç, yaprak” gibi unsurların “âşık olunan”ı tarifte etkili birer yardımcı unsur olarak kullanıldığı görülmektedir.

Nimetullah Hafız’ın “aşk konulu başka şiirlerinde de bu durum görülmektedir. Bir diğer şiirinde Hafız, tabiat unsurlarını “aşk”a âdeta şahit ve ortak eder:

UNUTULAN ÖNEMLİ BİR NEN

görüştük
birbirimize gülerek
seviştik
birbirimizi öperek
bir güneşli güz gününde
yüreklimizi gömdük toprağa
mutluluğumuzdan ağladık
gökler ağladı damla damla
yüreklar kaçıştılar yataklarına
biz de kaçıştık
ardımızda önemli bir nen unutarak (S: 4, s. 19.)

Bu şiirdeki “yüreklerimizi gömdük toprağa” ve “gökler ağladı damla damla” ifadeleri, insanın aşk ile tabiatı ilişkilendirme çabalarının göstergesidir.

Altay Suroy’un da tabiat unsurlarından “hava”yı kullanarak “aşk”ına ümitvar bir hava verme gayreti içerisinde olduğu görülür.

HAVA SERİNDİR

hava serindir
düşler derindir
yeşil gözlerinde
yarınlar benimdir (S: 102, s. 45.)

“Sesler” dergisinde “aşk” konulu şiirleriyle karşımıza çıkan şairlerden birisi olan Avni Engüllü’nün “Kapıcık” adlı şiiri de “aşk” temasının günlük yaşamdaki en doğal hâliyle “dramatik” bir yaklaşımla ele alındığı en güzel örneklerdendir:

KAPICIK

Arada var kapıcık
Onun hem benim evlerimiz arasında
Kapıcık ayırır
Hem evleri, hem yürekleri.
Aldılar tahtalar yeni, yeni,
Kapıcığı yenileştirsinler diye,
Komşu kızını sevmek,
Yasakmış, niye? (S: 2, s. 23.)

Engüllü’nün bu şiirinde, “aşk” ilişkilerini yeterince hoş görmeyen topluma karşı bir sitem de görülmektedir.

“Sesler” dergisinde yer alan şiirlerde “aşk” kavramı üzerine değerlendirmeler, yorumlar yapılan şiirler de dikkat çekicidir:

AŞK

Aşk başlıyor...
Düşümüz
Gelecekte
Aşk bitiyor
Düşümüz
Geçmişte
Yine de aşkın acısı var
Ateşi sönmediğinden Maber HÜSEYİN (S: 104, s. 32.)

Maber Hüseyin'in bu dizelerinde aşkın başlangıcı ve bitişiyle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Aşkın başında da sonunda da “düş” hâkimdir. Hüseyin'e göre bir “döngü”dür aşk.

Düşe dayanır ama acısı hiç bitmez...

Semra Samet de buna benzer bir “döngü”den bahseder. Ancak daha karamsardır.

Onun şiirinde âşık, her hâlükarda ağlar:

AĞLAYIŞ

“Kendinizden geçercesine severken de
ağlıyordum ben
benden hiç hoşlanmadığınız zaman da
ağlıyordum ben
Beni yalvardığınızda da
ağlıyordum ben
beni terkettiğinizde de
ağlıyordum ben
Bu gece de ağladım yine
...” (S: 203, s. 88.)

Mürteza Büşra da âdeta “aşk felsefesi” yapan şairlerdendir. Hatta matematiksel terimlerle aşkın “tek kişilik” yönünü açıklamaya çalışır:

KURAM

Aşkından dört köşe oldum
Kare, piramit, çember,
En son üçgen,
Birlikte başlamıştık, hani
Sen tek çizgisin hâlâ. (S: 11, s. 47.)

Suzan Maksut da insanlardaki “aşk” rüyasına ve bu rüyanın hüznü sonuna dikkat çeker:

SEVİ

sevi rüyasında
uzandı boşluğa
titrek titrek eller,
insanoğlu
çoban yıldızının
doğmasını beklerken
ölüm merasimine
eğdi. (S: 104, s. 8.)

“Aşk”ın insanı çaresiz bırakan gizemli yönüne dikkat çeken bir başka şair de Nadire Maksut’tur. Maksut, aşkı düşünülen, yaşanan; fakat yine de insanlarca anlaşılamayan bir yönü olduğuna vurgu yapar:

ÇEKİCİ GÜLÜŞ DUDAKLARIMDA

“...
Âşık olabilirim bin kez bu kısa ömrümde
yine aşkı anlayamam içimde
Ölebiliyim bin kez bu iki yüzlü yaşamda
anlamaksızın bir kez olsun ölümü.
...” (S: 4, s. 30.)

Nadir Maksut’un insan için “anlaşılma zorluğu” açısından “aşk”ı “ölüm”le bir tutması da ilgi çekici bir yaklaşımdır.

Maksut’un bir başka şiirinde aşkın “anlaşılma zorluğu”, şairin “aşktan kaçış”ına dönüşür:

SUNUT

“...
Yakıcı sözler söyleme bana ne olur
bu ömrüm boyunca
bırak yaşıyayım kendi halimde
girme hayatıma ateşlendirerek beni
soğuk kanlı durmak değil elimde benim.
Yakıcı sözler söyleme bana ne olur
haydi git, bırak beni kendi halimde
yaşıyayım bildiğim gibi bu günde.” (S: 7, s. 25.)

Avni Engüllü’nün “Görüntü” adlı şiirinde, “aşk”ın bir türlü çözülemeyen, anlaşılamayan hâllerinin, aşğın hayaline gerçekmiş gibi yansımaları görürüz:

GÖRÜNTÜ

Gözlerimin önünde
Hâlâ görüntüsü bile
“Sen beni sevebilirsin”
Diyor kendisi gibi
“Seni seviyorum” demek istiyor
Demiyor!
“Seni seviyorum” demek istiyor
Diyemiyor!
Gözleri yine de

Sevdiğini gösteriyor
Arada kendisi yok ki
Hep bunlar görüntü. (S: 2, s. 23.)

Yine Necati Zekeriya, biten bir “aşk”ın acısına dikkat çeker. 40 yıllık bir aşktır bu. Burada dikkat çeken bir başka husus da; şairin bu hüznü “güzün sarısı” ve “dökülen yapraklar” gibi tabiata dayanan imgeler yardımıyla anlatmasıdır. Bu durum, “Sesler” dergisinde yer alan “aşk” temalı şiirlerde sıkça rastlanan bir durumdur:

Yalnızım Daha Da Bu Güzellikler İçinde

Vurur sarısı güzün vurur kanıma,
Altın yığını yapraklar dizlerimde,
Bir kadın sokulur uzaktan yanıma,
Onun yeri çöktür eski dizelerimde.
Parkın kavaklarında adım okunur,
Kırk yıl önce birine oymuştum yüreğimi,
Gelen kadın, güzle, yaralarım dokunur,
Anımsatır burada geçer gençlik günlerimi.
Ben çok değişmişim, değişmiş yerler,
Yok artık oturduğum o eski rahleler,
Şimdi her şey bir başka biçimde;
Güz her yere sinmiş sevgiyle dıştan,
Bilmem bir şey kalmış mı o eski aşktan?
Yalnızım daha da, bu güzellikler içinde. (S: 194, s. 37.)

Aşığın aşk yüzünden düştüğü sıkıntılı durum, birçok şiirde dile getirilir. Bu durum Bahtiyar Şala'nın “Umutlar” bölümünde yayımlanan şiirinde de görülür:

SENSİZLİK

Sensizlikte gidiyorum
Söz verdiğimiz yere
Gidiyorum ama boşuna
Sensizliktir benimle kalan
Benimle boğulan
Heryerdesin sen ama
bulamıyorum. (S: 11, s. 47.)

Şala'nın “Her yerdesin sen ama bulamıyorum.” ifadesinde de, daha önce bahsettiğimiz “aşk”ın insanı düşürdüğü ikileme dikkat çeker.

“Sesler” dergisinde “aşk” üzerine şiir yazan şairler arasında önemli bir yere sahip olan Fahri Ali’nin; şimdiye kadar örneklerini sunduğumuz aşk konusundaki olumsuz yaklaşımları kökten değiştiren “Sevdayla Sevdayla” adlı şiiri önemlidir:

SEVDAYLA SEVDAYLA

“...
seni nasıl yaşayabilsem di canım
sevdiğim
hayatta nice dert var
anlasana her yanıyla
kavgaları kavgaları
kargaşılıkları
sevgi yarasını
sevdayla sevdayla
ilaçlamalı ilaçlamalı
...” (S: 235, s. 13-14.)

Fahri Ali bu şiirinde; daha önce bahsettiğimiz şiirlerdeki olumsuz yaklaşımın aksine, bütün kargaşalıkların, olumsuzlukların ilacının “sevda” olması gerektiğini dile getiriyor.

Şairin yaklaşımı, şiirde yer alan “aşk”la ilgili olumsuz yaklaşımı tamamen değiştirebilmektedir. Necati Zekeriya’nın aşağıdaki şiirinde “sevgili”; üzüntü, sıkıntı, dert veren olmaktan çıkmış ve şiiri şiir yapan, şiire gülüş, renk, aydınlık, temizlik veren olmuştur:

BU ŞİİRİ BEN YAZMADIM

Bu şiire şiiri ben vermedim
o verdi, yüreğinden
Bu şiire gülüşü ben vermedim
o verdi, dudaklarından
Bu şiire renkleri ben vermedim
o verdi, gözlerinden
Bu şiire aydınlığı ben vermedim
o verdi, sevgisinden
Bu şiire temizliği ben vermedim
o verdi, kızlığından (S: 1, s. 27.)

İskender Muzbeg de sevgilisini “iç dünyası” olarak yansıtır. Âdeta sevgiliyle bütünleşir:

KARANLIKLAR İNCİSİ

“Sen iç acunum oldun bu gece
Çözmek istedim tasarladığım minimicik yüreğinin gizlerini
...” (S: 8, s. 33.)

Zehra Jubî'nin “Senin İçin” şiiri umut doludur. Bu şiirde “sevilen”, cennet gibi bir yaşama kavuşmasının vesilesidir:

SENİN İÇİN

“...
Olgunlaşmış meyvaları,
ılık geceleri, seninle görüyorum.
Cennet gibi güzel yaşamı
Sonsuz bir çevre içinde
Seninle düşünüyorum.
...” (S: 13, s. 32.)

Nimetullah Hafız'ın “Sen” şiirinde de “sevilen”le bir bütünleşme görülmektedir.

SEN

“...
Sen
İğneden ipliğe benim
ben tırnaktan tepeye seninim
ister yürekli olsun, ister yüreksiz.” (S: 8, s. 28.)

Hafız'ın şiirinde görülen “sevilenle bütünleşme” durumu, bazı şairler için bir şarta bağlıdır. Bu şart da sevilenin “iyi” olmasıdır. “Sesler” dergisindeki gerçekçi, dramatik ve canlı şiirleriyle dikkat çeken Agim Rifat, bu durumu “Bohça” adlı şiirinde çok bariz bir şekilde ifade eder:

BOHÇA

“...
bir yar arıyorum
nasıl olursa olsun salt iyi olsun
...” (S: 103, s. 48.)

Aşka dair bütün arayışların, aşk sorgulamalarının, ümitsizliklerin, sıkıntıların ötesinde; aşkın bir de “kavuşma” yönü vardır. “Sesler” dergisinde daha çok bilimsel yazıları ve derlemeleriyle dikkatleri çeken Hamdi Hasan'ın “Hayal” adlı şiirinde “kavuşma” hayal dünyasında olacaktır:

HAYAL

“...
Gideceğim.
Hayal acununa gideceğim
Sana kavuşacağım.” (S: 13, s. 39.)

Bazı şairler de aşk için tek çarenin “kavuşmak” olduğunu vurgularlar. Yine “Sesler” dergisinde aşk şiirleriyle dikkat çeken bir şair olan Sabit Yusuf’a göre âşık için kavuşmaktan başka çare yoktur:

AŞKIN DERMANI

yüzüne baktım, yüzün ak
güldürdüm, hemen kızardı
hadi, sen de bana bak
tek budur aşkın dermanı. (S: 102, s. 59.)

II.4.1.2.Çocuk ve Çocukluk

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde “çocukluk”, çoğunlukla “ömrün özlenen dönemi” olmuştur. Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı, “hâl”den “mazi”ye bakar ve çocukluğunu dizelere döker. Çocukluğa, kimi zaman “akak” “dere” kelimeleriyle kimi zaman da “uçurtma” vurgusuyla dikkat çekilir:

YİRMİ YEDİ YAŞIM

Bugün yirmi yedi yaşım
Annemden aradığım yıllar boşuna geçti
Yeşil akakta kaybettiğim
Altın kutusunu küçüklüğümün
Bugün yirmi yedi yaşım
Derelerde kaldı tırnakları tombul kollarımın
Günbugün yükseliyor gökte
Elimde koyverdiğim uçurtması çocukluğumun
Ey, ne kadar güzel benim orman gözlü geçmişlerim
Onlar varken nekadar tatlıydı erken yediğim
Dut taneleri, erik taneleri
Nekadar sevimliydi eski yataklarda
Kardeş kavgalarım.
...” *Nimetullah HAFIZ* (S: 8, s. 26.)

Nimetullah Hafız, yirmi yedi yaşından dönüp çocukluğuna bakar. Şairin çocukluğunun güzel anılarla dolu olduğunu “altın kutusunu küçüklüğümün”, “Ey, ne kadar güzel benim orman gözlü geçmişlerim” gibi birçok ifadeden anlaşılmaktadır. Şair, çocukluk döneminden erken yediği dut ve erik tanelerini, eski yataklardaki kardeş kavgalarını hatırlar. Ancak burada asıl sorun devreye girer: Bu güzel çocukluk geçmiştir ve bir daha dönmeyecektir. Çünkü şair küçüklüğünün altın kutusunu yeşil “akak”ta kaybetmiştir. Tombul kollarının tırnakları “dere”lerde kalmıştır. Çocukluğunun “uçurtma”sını elinden koyuvermiştir. Burada “*akak, dere ve uçurtma*” imgeleri, gidip gelmeyen çocukluğun etkili bir şekilde ifade edilmesine yardımcı olmaktadır.

İlker Yusuf’un “Uçurtma” adlı şiirinde de “gidip gelmeyen çocukluk” gerçeğinin “uçurtma” imgesiyle güçlü bir şekilde vurgulanması dikkat çekicidir:

UÇURTMA

Öyle bir uçurtma uçururduk ki
ben ve Agim çocukluğumuzda
bütün mahalle çocukları
bizi kıskanır, kızardı bu duruma.
Bizim uçurtmamız
havalanır yine dönerdi koynumuza,
son kezinde uçup gitti
dönmedi bir daha
ben ve Agim ağlarız hep
çocukluğumuzun uçurtmasına. (S: 318-319, s. 85.)

İlker Yusuf’un şiirinde de “çocukluk”, “ömrün özlenen dönemi”dir. Bütün mahalle çocuklarının şairi ve çocukluk arkadaşı Agim’i kıskanmalarının en önemli nedeni uçurtmanın havalandıktan sonra tekrar dönmesidir. Ancak bu uçurtma son kez uçtuğunda dönmez bir daha. Tıpkı “çocukluk” gibi...

Çocukluk dönemini özleyen şairlerden birisi de İlhami Emin’dir. Şair, “Kader” adlı şiirinde Radoviş’teki çocukluğuna özlemini dile getirir:

KADER

“Radoviş’teki
küçük evimizin
büyük balkonu
altında
birinin
gül kokulu çocukluğu
yatar bengi” (S: 300, s. 31.)

İlhamin Emin'in "çocukluk döneminin güzelliği"ni anlatırken seçtiği imge "gül"dür. Bu imge İlhami Emin'in "Gülekılıç", "Gülçipek", "Gülev", "Güldeste" gibi diğer birçok şiirinde karşımıza çıkar. Şairin çocukluğu "gül kokulu"dur; ama bu çocukluk da küçük bir evin büyük balkonunun altında sonsuzluğa uzanmıştır...

Çocukluk dönemini özleyenlerden birisi de Vefki Hasan'dır:

DUYGUSAL ÖZ

...
İnci işlemeli yorganla örtülü
Çocukluğu var özlenen özümün
..." (S: 204, s. 79.)

Vefki Hasan, çocukluk döneminin güzelliğini, İlhami Emin'den farklı olarak "inci işlemeli yorgan" ifadesiyle anlatır.

"Sesler" dergisindeki "çocukluk" temalı şiirlerde sıkça rastlanan "Akak, dere ve uçurtma, gül, inci işlemeli yorgan" imgelerinin yanında karşımıza çıkan bir başka gösterge de "ağaç"tır:

BİR AĞAÇ VARDI

Bir ağaç vardı
Gençti hâlâ
Dallarında sarkıyordu
Olgun meyvaları
Bir ağaç vardı
Ak kuşlardı üstünde öten
Çocuklardı içinde uyuyan
Ta güneşe dek
Bir ağaç vardı
Çocukların elleriydi
Her zaman
Dallarında yürüyen
Bir ağaç vardı
Kan damarlarının içinde
Çocukların en iyi
Şarkıları doğuyordu
Bir ağaç vardı
Tutkundu çocuklara
Bir çocuk vardı
Tutkundu ağaçlara Bayram ROGOVA (S: 6, s. 88-89.)

Bayram Rogova'nın şiirinde “ağaç-çocuk” dostluğu ön plana çıkmaktadır. Bu dostluk o derece ileridir ki ağaç ve çocuk âdeta tek vücutta bütünleşmiştir. Ancak burada ağacın “mazi”de kaldığını görüyoruz. Tıpkı geri gelmeyen çocukluk gibi...

“Sesler” dergisindeki “çocuk” temalı şiirlerde sıkça rastlanan bir başka karşılaştırma da “çocuk-savaş” karşılaştırmasıdır. Savaşın yok ediciliğini, acımasızlığını işleyen birçok şair tarafından, bu acımasızlıktan en çok etkilenen “çocuk” ön plana çıkarılmıştır:

SUÇ

Sarı saçlar
Yemyeşil göz
Yaş?
Belki de dört
Ölüme mahkum
Suçtu?
Çocuk olmak. Leyla HÜSEYİN (S: 274-275-276, s. 43.)

Leyla Hüseyin'in “Suç” adlı şiirinde yaklaşık olarak on dört yaşındaki bir çocuğun ölümünden duyulan üzüntü dile getirilmektedir. “Sarı saçlar”ı, “yeşil gözler”i vurgulayan şair, gizli bir anlam olarak sorumlulara “Nasıl kıydınız?” sorusunu sormaktadır. “Çocuk”un ölmesi o kadar haksız bir hadisedir ki, çocuğun tek suçu “çocuk olmak”tır.

Hasan Mercan da “Oyun Yerine” adlı şiirinde ayrılmaz kavramlar olan “oyun-çocuk” ikilisinden hareketle dikkatleri “çocukların öldürülmesi”ne çeker:

OYUN YERİNE

Cezaladılar istekleri
İstekler havada-: kaaaç...
Emdiler şarkıları
Dudaklar oynuyor saklambaç.
Öldürdüler çocukları
Kokuları yeryüzünde andaç... (S: 8, s. 19.)

Hasan Mercan'ın şiirinde, öldürülen çocuklardan bu dünyaya bir anı, bir yadigâr kaldığını da görüyoruz: O anı da, “öldürülen çocukların kokuları”dır.

Hasan Mercan'ın vurguladığı “oyun-çocuk” birlikteliği gibi ayrılmaz bir birliktelik oluşturan “anne-çocuk” birlikteliği de Agim Rifat'ın “Balta” adlı şiirinde karşımıza çıkmaktadır:

BALTA

“akrebi düşürdüm örümce ağına
çürük cesetler üzerine orta doğuda
çıplak kemiklerime yaban bombalar yağıyor
karardı sarı
ipek yüzünü göremiyorum
kalemimle oydular gözümü
hala mı öldürülüyor analarla çocuklar güzel havalarda
...” (S: 102, s. 83.)

Agim Rifat, “Sesler” dergisindeki şiirlerde sıkça vurgulandığını gördüğümüz ve önceki bölümlerde de üzerinde durduğumuz “evrensel hümanizm”i temel alan bakış açısıyla, “Orta Doğu”da yaşanan savaşlara ve orada öldürülen anne ve çocuklara dikkatleri çekmektedir.

“Sesler” dergisinde “çocuk-savaş-ölüm” temalı şiirleriyle dikkatleri çeken Agim Rifat, “savaş” ve “barış”ın çekişmesinden “savaş”ın galip gelmesine dikkat çeker. Ve ardından da “atom bombaları” yeni doğmuş dahi olsa, çocuklar için tehlike saçıyor:

“...
savaş
barış
savaş yürüyor
atom bombaların ağızları apaçık
çocuklar doğuyor” (S: 102, s. 78-79.)

Yine Agim Rifat’ın “Ne Derim” şiiri, “çocuk-savaş” temalı şiirlere en güzel örneklerdendir. Bu şiirde hayatta olup biten her şeyden kendisini sorumlu tutan, özellikle de çocuklara karşı kendisini suçlu hisseden bir şairin ruh hâli karşımıza çıkmaktadır:

NE DERİM

karamsar romanların
en kara sayfaları
başımda tac
can duvarlarımda
ölüm lekeleri
çıkıp gezmiyeceğim sokakları bugün
çocuklara ne derim
ararlarsa güneşi (S: 103, s. 50.)

Şair, dünyada yaşanan savaşları, ölümleri “karamsar romanların en kara sayfaları”nda anlatılan bunaltıcı duruma benzetir. Sokaklarda ölüm kol gezmektedir. Bu

karamsar tablodan güneş bile görünmez olmuştur. Ve şair, çocukların güneşi kendisinden sormalarından korkmaktadır. Çünkü bir büyük olarak, bu karamsar tablodan kendisini de sorumlu tutmaktadır.

Agim Rifat gibi insanlığın savaşa olan imtihanından kendisini “çocuk”a karşı sorumlu hisseden bir başka şair de Bayram Rogova’dır:

NEREYE DEĞİN

Nereye değin uzandı parmaklarımız
Bilmiyoruz çocuğum
Üstümüzde körüklü ceketler
ısınıyoruz gereğinden çok
Şimdi sabah şimdi akşam
Her ikisi yürüyor sağ salim
Parmaklarımız arasında
İki tabanca taşıyoruz böylece
Nereye değin uzandı parmaklarımız
Bilmiyorum çocuğum hâlâ
Bir gül bir ateş var yanımızda (S: 10, s. 29.)

Rogova, âdeta çocuğa hesap verir gibidir. Bu hesap, Agim Rifat’ın “Ne Derim” adlı şiirinde vermekten korktuğu hesaptır.

“Çocuk-oyun-savaş” üçgeninde dünyanın düştüğü kötü durumu ele alan şairlerden birisi de Esad Bayram’dır:

“...
Çocukken
Oynadığım oyunu
Ve çocukluk beşiğimi
Bir bir anımsarım.
Dünyadadır
can yiyenler
kan içenler
ve deri soyanlar!
Acaba yürekler
Taş mı kesildi?
...” (S: 331, s. 49-50.)

Öncelikle çocukluğunu anımsayan Bayram, daha sonra “hâl”e gelir. Ama ne yazık ki hâlde “can yiyen, kan içen, deri soyan” insanlar vardır. Ve şair sorması gereken soruyu sorar: “Acaba yürekler taş mı kesildi?”

“Sesler” dergisinde yer alan “çocuk-çocukluk” temalı şiirlerde; “çocuk(-luk)-savaş” ikilemini vurgulayan şiirlerin yanında “çocuk(-luk)-kent” birlikteliği de ön plana çıkmaktadır. İskender Muzbeg’in “Yine Kent Üstüne Söylenen Şiir” adlı şiiri bunun en güzel örneklerindedir:

YİNE KENT ÜSTÜNE SÖYLENEN ŞİİR

“ ...

Var kentler sokaklarında çocuklar’ taşır
Var kentler tarihlerinde yıkımlar’
Gülüştü, gülüşsüz kentler var
Bu kentin tarihi yıkımla dolu
Bu kent gülüşleri kaçırdı elinden

Var kentler sellerin depremlerin iyisi
Var kentler çocuk gülüşlerinden yoksun
Kıvançsız, övünçsüz kentler var
Bu kentte seller de depremler de
Bu kentte üzgü de doğan gülüş de” (S: 8, s. 32.)

İskender Muzbeg’in şiirinde bir kentin mutluluğunun, övüncünün, o kentteki “çocuk gülüşü”yle eş değerde tutulduğunu görüyoruz.

“Sesler” dergisinde “çocuk(-luk)-kent” birlikteliğini en yoğun olarak şiirlerine yansıtanlardan birisi de Hasan Mercan’dır. Şairin şiirlerinde özellikle de Prizren şehri ve oradaki çocukluk anıları önemli bir yer tutar:

BİR KENT

Çocukluğumun küflü mısır ekmek parçasının
Silinmez andacısın sen!
Sana göre oyunlar biçersim
Sezinir misin?
Ellerimin rengini değiştiren
Beyaz taşlarını düşmüş saçların sanırdım.
Her taşın
Andaçlara anıt olurdu,
Tere kokardı toprakların,
Bir başka türlü da severdi birbirini
Senden ayrılmak istemiyen kişilerin!
Bir Körağa sokağın vardı ya senin!
Bu sokağın bir Hayriyesi, bir Necmiyesi
Bir de esmer güzeli Gülsümü vardı,
Onlar ki-utana utana kınalı ellerinin çizgilerindeki
Kocaya götüreceği günleri parmak parmak sayarlardı!
...” (S: 2, s. 13-14.)

Şair, çocukluğunun geçtiği kente seslenir. Bu çocukluk “küflü mısır ekmek parçası”nın da ifade ettiği gibi fakirlikler içerisinde geçmiştir. Ve şair, çocukluğunun kentindeki insanları teker teker anımsar...

Şair, bu kentte, çocukluğunun ilk adımlarını attığını da anımsar:

“...
Yusuf efendinin arka bahçesindeki
Çocukluğumun ilk adımlarını
Hâlâ atıyorum gibime geliyor,
Üç savaştan söz açarak lülesini
Tüttüren Osman amcaya sezince...
...” (S: 2, s. 13-14.)

Mercan, en sonunda kentine şu kaçınılmaz soruyu sorar:

“...
Bir gün sana gelip de
Bıraktığım gibi bulabilecek miyim, söyle?... (S: 2, s. 13-14.)

Bu soru aslında, çocukluk günlerinin geri dönmeyecek olmasının kabullenilememesinden doğan bir sorudur. Bu durum; “Sesler” dergisinde yayımlanan ve daha önce incelediğimiz şiirlerde yer alan “akak, dere, uçurtma” gibi imgelerle ön plana çıkarılan “çocukluğun geri dönmemesi” durumunun bir göstergesidir.

Esad Bayram, “çocuklar”ı konu aldığı “Dünkü Hem de Bugünkü Çocuklar” adlı şiirinde, şimdiye kadar rastladığımız yaklaşımların aksine bir tutum sergileyerek bir nesil karşılaştırması yapar:

DÜNKÜ HEM DE BUGÜNKÜ ÇOCUKLAR

yatakta doğduğu için kapalı gözleri vardı
dünkü çocukların
arabada dünyaya geldiği için gözleri açık
bugünkülerin
elinden tutulmasını istedi dünkü çocuklar
onbeş yaşına basıncaya dek
elinin bırakılmasını ister bugünkü çocuklar
doğar doğmaz hemen
daima gerekliydi ana babaları dünkü çocuklara
ayağa basar basmaz
ana babasızlığı yeğler
bugünküleri. (S: 105, s. 56.)

Bayram'a göre "dünkü çocuklar" daha pasif ve dışa bağımlı bir görünüm arz ederler. "Bugünkü çocuklar" ise her açıdan daha aktif ve bağımsızdır.

İlhami Emin'in "Düş" adlı şiirinde; "çocuk(-luk)-savaş", "Çocuk(-luk)-kent" bağdaştırmaları ve "nesil çatışmaları" yaklaşımından farklı olarak çocuğa bir "umut" olarak bakılmaktadır:

DÜŞ

uykusuzluğumun nedeni olan
şu çocuk ağlaması
dünyanın sonsuzluğuna dek
olsun dayanağı. (S: 103, s. 17.)

İlhami Emin'e göre çocuk, dünyanın devamının dayanağıdır. O yüzden onun verdiği geçici rahatsızlıkların da hiçbir önemi yoktur. Çünkü "çocuk", dünyanın "umut"udur.

II.4.1.3. Sevgi

"Sesler" dergisinde yer alan şiirler arasında bir başka gruba da genel bir "sevgi" anlayışını ele alan şiirler oluşturur. Bu şiirlerde önemli olan husus "sevgi"nin kendisinin bizzat şairler tarafından ele alınması ve bu konuda değerlendirmeler yapılmasıdır.

"Aşk" temalı şiirlerinin yanında doğrudan "sevgi" duygusunu ele alan şairlerden birisi olan Sabit Yusuf'un, cevabını kendisinin verdiği bir bilmece şeklinde yazılan şiirinde "sevgi" "sonsuz" olması açısından ele alınmaktadır:

BİLMECE

ne yutulur
ne tutulur
bir nefeste duyulur
şöhretine doyulur
ölmez bengi
adı SEVGİ (S: 102, s. 58.)

Fahri Ali, "sevgi"nin önemine tersten bir bakışla "sevgisizlik" üzerinden dikkati çekmeyi yeğler:

Sevgisizlik Dert Getirir İnsanlığa

...
sevgisizlik dert getirir insanlığa
hüzünlü olmak dertlerin çilesini çekmek değildir

kamaşır gözün enginliklerde göremez her şeyi
olası nedir ki, yıldırımsa, şimşekse, yağın yağmursa
insan yüreğine varan her sızı bir ateş mi olmalı
zaman kesimini iki nokta arasında yaşayan her insan bilmeli ki
sevgisizlik dert getirir insanlığa” (S: 306-307, s. 83.)

Şaire göre “sevgi” öyle bir duygudur ki, onun yokluğu tek tek insanlara değil, tüm insanlara dert getirir.

Aynı durum, Esad Bayram’ın “Taş Yüreklere Karşı” adlı şiirinde de çok açık bir şekilde gösterilmektedir. Bayram’a göre taş yürekleri eritmemek âdeta dünyanın sonu olacaktır. Bunun tersi olan durum ise taş yürekleri sevgiyle yumuşatmaktır:

TAŞ YÜREKLERE KARŞI

“...
Eritmezsen eğer taş yürekleri
Taş olup bulamazsın
Acun yanar duyamazsın
Duygulardan kaçamazsın
Yıldız söner göremezsın.” (S: 2, s. 22.)

Dünyada insanlar arasındaki sıkıntının, savaşların, çekememezliklerin en önemli sebebinin “herhangi bir konuda karşıdakine galip gelme” isteği olduğunu düşünürsek, bu durumda yine sevgi akla gelmektedir. Bütün bu sorunlar sevgiyle çözülebilir. Necati Zekeriya’nın “Sevgi Üstüne” adlı şiiri, bu durumla ilgili önemli bir tespit içermektedir:

SEVGİ ÜSTÜNE

Anlaşıldı
Sevgiden başka bir şey gelmiyor elimden
Çünkü tek bir sevgide yoktur yenen yenilen. (S: 8, s. 10.)

Zekeriya’ya göre “sevgi”de yenen ve yenilenin olmaması önemli bir durumdur. Sevginin sadece bu özelliği değil, “yumuşak yürekliliği” temsil etmesi de önemli bir noktadır. Bu durumu Necati Zekeriya “Yanıt” adlı şiirinde dile getirir:

YANIT

“Sevgiyi sevgiye öğretmedi şiirlerim
sevgi öğretti şiirlerime sevgiyi
sevgi şiirlerden daha yumuşak yüreklidir çünkü
...” (S: 8, s. 11.)

“Sesler” dergisinde “sevgi” konulu şiirleriyle ayrı bir yere sahip olan Necati Zekeriya, şairliğini de içerisindeki “sevgi” duygusuna borçlu olduğunu vurgular:

BİR AN BÖYLE DÜŞÜNDÜM

“Sevdiğim, sevebildiğim için şiirlerim
çırçıplak karşınıza çıkardı beni
ama ben de şiirlerimle her neni
soydum, sevdim, severim
...” (S: 10, s. 12.)

Necati Zekeriya'nın “sevgi” ile olan bağı bu kadarla kalmaz. O, “Sesler” dergisindeki şiirinde, sevgiyle evliliğinin mezara kadar süreceğini vurgular:

DENGE

“...
Acılarla saydığım yıllar oldu nasırları üstüne yaşamın
kaybetmedim sevgiyi
sevgiyle evlendim bir kez mezara değin

Kaygının çatlayıverdi kemikleri kıvanç önünde
sevgi önünde yumuşayıverdi nasırları acıların” (S: 10, s. 12.)

Kendisi savaşa katılan ve yurt sevgisini her fırsatta şiirlerinde dile getiren Şükrü Ramo, “sevgi”ye daha geniş bir açıdan bakmıştır. Ona göre “sevilen her şey” sevilir. Ancak yurt sevgisi farklıdır:

“...
Geçmişin, bugünün her ferdi gibi
ben de ömrüme dostlukla bakar,
çılğınca severim sevilen her şeyi
her şeyden üstün toprak-Yurdumu...” (S: 1, s. 17.)

Şiirlerde dikkat çekilen bir başka unsur da “sevgi”nin sadece insanla ilgili bir unsur olmayışdır. Tüm canlılar sevgiye muhtaçtır. Bu durumu en güzel anlatan şiirlerden birisi de İlhami Emin'in “Terk Edilmiş Olan Yörük Köpeklerinin Türküsü” adlı şiirinde görülür:

Terk Edilmiş Olan Yörük Köpeklerinin Türküsü

“...
açlığımız bir yana köpek uzun süre yaşar ekmeksiz
ancak bize en ağır düşen yok olan bizi okşayan eller
...” (S: 103, s. 20.)

İlhami Emin'in şiirinde, Yörük köpeği için ekmekten daha önemli olan bir unsur vardır. O da "sevgi"dir.

II.4.1.4.Şiir

"Sesler" dergisinde yer alan şiirler arasında, çok sık olmasa da, "şiir" in kendisini tema olarak alan şiirlere rastlanmaktadır. Bu şiirler, her ne kadar sayıları az olsa da, bu dergide eser veren şairlerin "şiir" e bakış açılarını yansıtmaları açısından önemlidir. Şairlerin kimisi "şiir yazmadan yaşayamayacağını" özellikle vurgularken kimisi de şiiri bir "avunma aracı" görmektedir. Bazı şairler şiiri "iç dünyalarının bir yansıması" olarak görürken bazı şairler de "kötülüklerle mücadelede etkili bir silah" olarak görmektedir.

Şenaver Panduklu'nun "Şiirlerim" adlı şiirinde çok yönlü bir bakış açısı görülür:

ŞİİRLERİM

Şiirleri ne kadar severim bilir misiniz,
Yıldızlar gibi uzak, insanlar gibi yakın,
Gün ışığı gibi cömert, su gibi duruşunuz
Bu yürek dizelerimde çarpar vurur.
Şiirlerim, kana kana su içersiniz
İçimdeki esin dolu duyarlığımdan,
Siz bensiz gene yaşayabilirsiniz
Ama ben sizensiz yaşayamam dizelerim." (S: 4, s. 32.)

Şaire göre şiirler, "yıldızlar gibi uzak, insanlar gibi yakın"dır. Bu ifadelerle "şiir" kavramının aslında insanlar için hem yakın hem uzak olabileceği vurgulanır. Gerçekten de şiir, bazı insanlar için çok uzak, bazıları içinse çok yakındır. Aynı zamanda şiir; bir insan için bazı zamanlarda yakın bazen de uzak olabilir. Bu açıdan şiir, kişiye ve zamana göre değişkenlik gösterir. Şiir, günışığı gibi cömerttir. Nasıl ki günışığı ayırım yapmadan kâinattaki tüm varlıkları aydınlatıyorsa şiir de tüm varlıkları içerisine alabilir. Şair ayrıca şiirlerin içten gelen bir esin kaynağından beslendiğini vurgulamaktadır. Bu noktada vurgulanan en önemli şey de şairin "duyarlılığı"dır. Bu "şair duyarlılığı" olmasa şiir de olmaz. Bu duyarlılık aslında, Orhan Veli Kanık'ın;

*"Dünyalar vardır, düşünemezsin;
Çiçekler gürültüyle açar;*

Gürültüyle açar;

Gürültüyle çıkar duman topraktan.” dizelerinde yansıttığı şair duyarlılığıdır.

Şiirde önemle değinilen bir başka nokta ise şiirle şair arasındaki etkileşimdir. Şair, şiirlerini “içindeki esin dolu duyarlılığıyla” besler. Şiir de şairin hayat kaynağıdır. Şair, şiirleri olmadan yaşayamaz.

Güler Nebi'nin şiirinde de şair ile şiir arasındaki etkileşim devam eder:

“Geçmiş ve geleceği bilmiyen,
Öyle bir yaram var ki kanı hiç dinmiyen,
Ağladığımda gözyaşımı bile silmiyen,
Şiirlerdir bence bana sevgiyi veren.” (S: 302, s. 104.)

Şair ile sevgi arasında âdeta bir sevgi alışverişi vardır. Şiirlerinde sevgiyi anlatan şair, kendisine sevgiyi verenin “şiirler” olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum da şair ile şiir arasındaki etkileşimin en somut göstergesidir.

“Sesler” dergisinde eser veren şairler arasında “sevgi” konusunu en çok işleyenlerden birisi olan Necati Zekeriya'nın “Bir An Böyle Düşündüm” adlı şiirinde “şair” ile “şiir” arasındaki bu “sevgi” alışverişini özlü bir şekilde ele alır:

BİR AN BÖYLE DÜŞÜNDÜM

*“Sevdiğim, sevebildiğim için şiirlerim
çırçıplak karşınıza çıkardı beni
ama ben de şiirlerimle her neni
soydum, sevdim, severim*

*Kötülükler öldüremedi şiirlerimi
çünkü kırsırdır kötülüklerin kökleri
şiirlerime verdim ben tüm hislerimi
su gibi yıkasın yerleri gökleri
...”* (S: 10, s. 12-13.)

Şiirde şair, “şair olabilme” yeterliliğini “sevebilme” yeterliliğiyle bir tutmaktadır. Şair, sevebildiği için şairdir. Aynı zamanda da şair, her şeyi şiirle anlayıp sevmiştir. Ayrıca şair, yerleri ve gökleri kötülüklerden arındırsın diye tüm hislerini şiirlerine verir. Burada şiirler, şairin dünyayı kötülüklerden arındırmak için kullandığı bir “silah” olmaktadır.

Necati Zekeriya, “şiir”le “şair” arasındaki etkileşim bağıını “Şair” adlı şiirinde daha da ileriye götürür:

ŞAİR

Yalnızlık öldürmek istedi şairi
şair yalnızlığa öğretti yaşamayı

çekiler öldürmek istedi şairi
şair çekilere öğretti yaşamayı

Dostlar öldürmek istedi şairi
şair dostlara öğretti yaşamayı

düşmanlar öldürmek istedi şairi
şair düşmanlara öğretti yaşamayı

şairi hiçbir şey öldüremedi
onu ancak şiirleri öldürecek (S: 60, s. 20.)

Şairi ne yalnızlık, ne dertler, dostları, ne de düşmanları öldürememektedir. Şairi ancak “şiirleri” öldürebilmektedir. Bu durum da şair ile şiir arasındaki derin bağın tabii bir sonucudur.

“Şiir” konusu üzerinde en çok duran şairlerden olan Fevziye Şaban’ın “Şiir Yazıyorum” adlı şiirinde “şiir”, şairin “avuntu su” hâlini alır:

ŞİİR YAZIYORUM

Gözyaşlar şiir defterimde
Bu akşam, yalnızım
Şiir yazıyor, okuyorum,
Zefk ediyorum.” (S: 104, s. 33.)

Yine Fevziye Şaban’ın “Dünyam” adlı şiirinde de bu durumun bir devamını görürüz:

DÜNYAM

İç dünyamda
Bir kaynak var
Suyu gözyaşım
İç dünyam
Dış dünyamda
Yaşayışım
Kalem, kâğıt
Ve şiirlerim. (S: 104, s. 33.)

Şiirde; şairin iç dünyasının dış dünyasına aksetmesi, “kalem, kâğıt ve şiir” yoluyla olmaktadır. Özellikle de son iki şiir dikkate alındığında; şiirler şair için âdeta vazgeçilmez birer “terapi” unsuru sayılmaktadır.

II.4.1.5.Tabiat

“Sesler” dergisinde yer alan “tabiat” temalı şiirlerde yoğun bir “romantizm” etkisi dikkat çeker. Bu romantizmin; bazen “insanla tabiatın bütünleşmesi”, bazen “şairin ruh hâlinin tabiat unsurlarına yansıtılması” bazen de “çevreci” bir bakış açısı yoluyla olduğunu görmekteyiz. Her ne şekilde olursa olsun; “tabiat” konusunun, “Sesler” dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarına ait şiirler arasında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Şiirlerinde önemli bir romantizmin görüldüğü Sabit Yusuf’un, “Yaşamın Son Noktası” adlı şiirinde, “insan-tabiat bütünleşmesi” en güzel şekilde örneklenmektedir. İnsanın topraktan gelip yine toprağa döneceği inancı, en azından ikinci kısmı, bu şiirde vurgulanır:

YAŞAMIN SON NOKTASI

“yaşamın son noktası
kara toprak acısı
şu gördüğüm engin gökyüzünde
her yıldızın bir insanı var
şu yaşadığım fani yeryüzünde
her insanın bir yıldızı var
toprak hem alıcı hem vericidir
rüzgarla birlikte rıhtımlara uzanarak
toprağın verdiği canlı bitkilerini yiyoruz
büyüyoruz
yaşıyoruz
dünyaca doğan yaşantılardan
mutluluğumuzu aşıyoruz
toprağın çiçekleri var
hep aydın yüzlere bakar
güneş yüzümüzden ışınlarını çeker
aydınlık arıyoruz
bulamıyoruz
ışıklar üstünde akşam serinliğine koşuyoruz
gönlümüz peşinden gitmeyince de
topraktan yiyor
topraktan yaşıyoruz

...

ömür ile günümüz yitirilince
ne etmeli ki

hepimiz

toprak oluyoruz

kara toprak acısı

yaşamın son noktası.” (S: 103, s. 57-59.)

Sabit Yusuf, şiirin başlığında ön plana çıkardığı “yaşamın son noktası” bizzat toprağın kendisidir. Şiirde insan ile tabiat bütünleşmesi sadece “toprak” üzerinden değil “yıldız” üzerinden de anlatılmaktadır. “Her yıldızın bir insanı, her insanın da bir yıldızı” olduğu halk inanışından hareketle şair, aslında “kâinatla insanın kader birliği”ne dikkat çekmektedir.

Burada, tasavvufî anlayışta da sıkça vurgulanan, toprak-insan ilişkisi dikkatleri çekmektedir. Şiirde; insanın topraktan geldiği, hayatı boyunca toprak tarafından sağlanan ürünlerle hayatini devam ettirdiği ve ömrünün nihayetinde de toprağa döneceği, hatta toprakla bütünleşeceği düşünceleri ön plana çıkar. Şairin vurguladığı “topraktan yiyor topraktan yaşıyoruz” ifadeleri de “toprak ana”, “tabiat” ana” kavramlarını bize hatırlatmaktadır.

“Sesler” dergisinde yer alan şiirler arasında “insan-tabiat bütünleşmesi”ni en güzel şekilde örneklendirenlerden birisi de Agim Rifat’ın “Bir Şeyler” adlı şiiridir:

BİR ŞEYLER

*“ağaçların bir şeyleri var bende
nisanlarda mayıslarda çoğalır ellerim
kuşların bir şeyleri var bende
göçmendir gözlerim*

...

tüm insanların bir şeyleri var bende
şarkıdan şarkıya değişiyor duygularım” (S: 103, s. 53.)

Agim Rifat, tabiat unsurlarından ağaçlar ve kuşlar ile insan arasında önemli bütünleşme unsurları tespit eder. Bahar ayında ağaçların dallarının uzaması, çiçeklerinin açması, insanın kış boyunca ulaşamadığı yerlere ulaşmasına, yapamadığı işlere başlamasına benzetilir. Tabiatın baharda canlanması gibi insan da, ruh dünyasına gelen coşkuyla, hayatına gelen hareketlilikle âdeta yeniden canlanır. Kuşların bir yerden bir yere göç etmesi gibi insanın gözleri de dünyada hiç durmadan gezinir. Yani insan ve

tabiat unsurları, aslında birbirlerine çok benzeyen, hatta birbirlerinden ayıramayacak şekilde bütünleşmiş varlıklardır. Şair, insan-tabiat bütünleşmesini anlattıktan sonra, tüm insanların birbiriyle bütünleşmesine de dikkat çeker.

Şiirlerinde “tabiat” vurgusunun ön planda olduğu şairlerden birisi olan İlhami Emin’in “Ağacın Birine Seslendim Böylece” adlı şiiri de “insan-tabiat bütünleşmesi”ne dikkat çeker:

AĞACIN BİRİNE SESLENDİM BÖYLECE

“...
kendi kendimden korkmalıyım ben
yenilgiyi andırıyor her düşen dal
benle yağmur bir olduk üzgüde
ağacın birine seslendim böylece
...” (S: 1, s. 44.)

“Ağacın birine” seslendiği bu şiirde İlhami Emin, “yenilgiyi andırıyor her düşen dal” ifadesiyle, yine “insan ve tabiatın kader birliği”ni vurgular. Bu durum, şairin yağmurla birlikte üzülmeye ve gözyaşı dökmesine sebep olur.

Necati Zekeriya’nın “Her Şey İki Elimde” adlı şiirinde de “insan-tabiat bütünleşmesi”ni görüyoruz:

HER ŞEY İKİ ELİMDE

Bir elimde güvercin
yüreğimde dünya
Bir elimde midye
bir elimde deniz
yüreğimde dünya
Bir elimde meyve
bir elimde ağaç
yüreğimde dünya
Bir elimde sevgi
bir elimde hayat
yüreğimde dünya
Her şey iki elimde
Yüreğimde dünya
yüreğimde dünya (S: 8, s. 10.)

Necati Zekeriya, insanoğlunun aslında farkında olamasa da, dokunduğu her şeyde dünya ile ne kadar içli dışlı olduğunu vurgular. Şair; “güvercin, midye, deniz, meyve, ağaç” gibi her tabiat unsuruna dokunuşunda dünyayı yüreğinde hisseder. Bu da insan ile tabiatın ne kadar bütünleştiğinin en güzel göstergesidir.

Bayram Rogova'nın "çocuk" bölümünde de değindiğimiz "Bir Ağaç Vardı" adlı şiirinde de, Agim Rifat'ın "Ağaçların bir şeyleri var bende..." dizesinde görülen bütünleşme durumunu görürüz:

BİR AĞAÇ VARDI

...
Bir ağaç vardı
Ak kuşlardı üstünde öten
Çocuklardı içinde uyuyan
Ta güneşe dek
Bir ağaç vardı
Çocukların elleriydi
Her zaman
Dallarında yürüyen
Bir ağaç vardı
Kan damarlarının içinde
Çocukların en iyi
Şarkıları doğuyordu
Bir ağaç vardı
Tutkundu çocuklara
Bir çocuk vardı
Tutkundu ağaçlara (S: 6, s. 88-89.)

Bayram Rogova'nın şiirinde, insan hayatının en müstesna bir dönemi olan "çocukluk", özellikle de tabiatla iç içe, "ağaçlara tutkun" olarak geçen bir çocukluk vurgulanır. Şiir, insan hayatının aslında tabiatla ne kadar bütünleştiğini gösterir.

"İnsan tabiat bütünleşmesi"ne, Necati Zekeriya'nın "Şimdi Ben Yeryüzü müyüm" adlı şiirinde de dikkat çekilir:

ŞİMDİ BEN YERYÜZÜ MÜYÜM

Ölebiliriz artık mavide
sen gözünde birinin
ben senin gözbebeğinde
Bir yaprak düşer yüzüne yeşil
bir dünya yıkılır üstüne kara
çocuklar oynar sevimizle
Ölebiliriz artık
çizgisinde güneşin
denizin mavisinde
Her zaman açık kalacak yüreğim
gözlerim onun yuvası (S: 103, s. 7.)

Necati Zekeriya; “güneşin çizgisinde, denizin mavisinde” ölmeyi hayal eder ve sonunda “bütünleşme”nin en ileri noktasına ulaşır. Şiirin başlığında da ön plana çıkartıldığı gibi şair artık benliğinden sıyrılarak “yeryüzü” olur.

Naim Şaban’ın “Günümün Besini” adlı şiirinde de “rüzgâr” imgesi üzerinden kurulan bir “insan-tabiat” bütünleşmesi görülür:

GÜNÜMÜN BESİNİ

Karşıdaki ufuktan eserdi her sabah
Gelen rüzgâr yüzümü öperdi her sabah
Çiçek dolu kucagında koşardı bana
Gelen rüzgâr giderdi dönerdi her sabah.
Bilmem bilmem niçin hafif esmez bu sabah
Rüzgâr günaydın günaydın demez bu sabah
İçimi dolduran rüzgâr gelmez de bana
Bak rüzgâr günün kahramanıyım bu sabah.
Unuttun mu rüzgâr düzeltirdin her sabah
Eserdin acıkmış damarıma hem bana
Besin verirdin rüzgâr doymazdım her sabah
Besin verirdin rüzgâr doymazdım her sabah. (S: 5, s. 130-131.)

Şairin çizdiği hayat tablosunda rüzgâr, her sabah kucagında çiçeklerle şaire koşar. Ona mutluluklar getirir. Şairin âdeta “gününün besini” olur. Şairin “acıkmış” damarlarına besin verir. Burada, daha önce değindiğimiz Sabit Yusuf’un, “Yaşamın Son Noktası” adlı şiirinde değinilen “tabiatın insanı beslemesi” durumuna benzer bir durum ortaya konmaktadır. Bu benzerlik çok dikkat çekicidir. Ancak Sabit Yusuf’un şiirinde daha çok maddi bir beslenmeden bahsetmek mümkünken Naim Şaban’ın şiirinde ruhî yönden, manevi bir beslenme ön plana çıkar. Naim Şaban’ın şiirinde dikkat çeken önemli bir unsur da “Besin verirdin rüzgâr doymazdım her sabah.” ifadesidir. Burada “doymazdım” kelimesi, her ne kadar tabiat tarafından beslense de “insan ruhunun dünyadaki tatminsizliği”ne dikkat çekiyor.

“Sesler” dergisinde yer alan “tabiat” temalı şiirler arasında; “insan-tabiat bütünleşmesi”ni ön plana çıkaran şiirlerin yanında, belki de bu “bütünleşme” anlayışından doğan “şairin ruh hâlinin tabiat unsurlarına yansıtılması” yoluyla oluşturulan şiirler de önemli bir yer tutar.

Dergide sıkça rastlanan romantik bir karakter taşıyan şiirleriyle karşımıza çıkan Nadire Maksut, özellikle de “göl” unsuruna şiirlerinde sıkça yer verir:

GÖL, DİBİNE VERSİN KAYGIMI İNCİ GİBİ

“ ...

*Kıyıda geçen yele verdim kaygımı
uğuldasın korkunç ıssız yerlere
boralar koparsın yüreğim kaygım gibi
dönsün, dönsün dönen sular gibi denizde
göl suyunun sedefliği önünde
fısıltıya dönsün ansızın delirmiş sesi
göl, dibine versin kaygımı inci gibi.” (S: 1, s. 52.)*

Şairde göl, rüzgârla beraber şaire sırdaş olur. Şair tabiatın yardım ister. Gölden, şairin kaygısını dibine vermesini ister. Bu anlayış da aslında tabiatla “bütünleşme” anlayışının bir sonucudur.

Nadire Maksut, “tabiat” karşısında “vefali” bir dost sadık bir “sırdaş”tır. Sadece tabiatın kendi bunalımına yardımcı olmasını istemez; aynı zamanda onun hâlini sorar, tabiatın derdine de kendisi ortak olur:

SALKIMSÖĞÜT

*Salkımsöğüt eğrilmiş durursun kumlukta
ağır bir yük taşırsın sanki dallarında
yelin fısıldayışlarına aldirmayarak
dallarının uçları değiyor sulara
dersin yine bir giz söylüyor dalgalara.
Salkımsöğüt neden yalnızsın kıyısında gölün
yalnız kimsesiz kadere boyun eğmişsin
güneşin ışıldaması kızılığının yankıları sende
her gün ayrı bir dünya
ayaklarının dibine dalgalanan gölde
yüceliğın kadar gizler var. (S: 4, s. 31.)*

Şair, “dostu” saydığı tabiat unsurlarından birisi olan “salkım söğüt”ün hâlini sorar. Onun görünüşünden anlamlar çıkarır. Ağacı eğrilmiş vaziyette duruşunu, dallarında ağır bir yük taşımasına bağlar. Dallarının uçlarının sulara değmesini, dalgalara sır söylemesi olarak algılar. Salkım söğüt’ün yalnız bir şekilde duruşuna üzülür. Bu durumu, kadere boyun eğmek olarak algılar. Bu noktada şairin “kaygısını dibine gönderdiği” dostu “göl” de şaire dâhil olur. Çünkü o, hem şairin hem de “salkım söğüt”ün kader arkadaşdır, sır arkadaşdır.

Nadire Maksut; “Kararsızlık”, “Yaşlar Kaynağı”, “Sedef Çevrenler”, “Umut”, “Buluttaki Patlak”, “Yaralı Ağaç”, “Ayna”, “Ben Bir Midyeyim” (S 11, s. 43-46.) gibi başka birçok şiirinde de tabiata geniş yer vermiştir.

İskender Mubeg’in “Ölüm Havası” adlı şiirinde güz mevsiminde tabiatın “ölümü”nün insan üzerinde uyandırdığı hüznün duygusu işlenir. Bu da “tabiat-insan” etkileşiminin doğal bir sonucudur:

ÖLÜM HAVASI

“Her nen solmuş, yitik düşüncelerde güzel günler
kırlangıç deli deli çırpınarak uçmakta
Doğada oyun oynuyor çatallı üzgü
Sarı yapraklar yuvarlanıyor ölü parkta.

...

Neden serçelerde bu deli uçuş
Bu resim bahçeleri sarmamıştı ilkyazda
Güz geliyor, her yanda ölüm havası
Yaz aylarına güle güle demek gerek.” (S: 1, s. 50.)

“Sesler” dergisindeki bazı şiirlerde de tabiata ait bazı unsurların ve olayların, insan yaşamındaki unsur ve durumlara dikkat çeken birer imge olarak kullanıldığı görülür. Örneğin Bayram Rogova’nın “Kuşlar” adlı şiirinde genel olarak kâinatın, özel olarak da insan hayatının sürüp giden döngüsüne dikkat çekilir:

KUŞLAR

“Hergün havada sayısız kuş
uçarken görürsün
Bunlardan kimileri kanatlı
kimileri kırık kanatlılar.
Kimileri yavrulu kimileri
yavrusuz.
Durmadan uçup giderler.

...

Havada hergün sayısız kuşları
görürsün
Bunlardan bazıları *kimi o yana*
kimi bu yana uçup gider
Bazıları kafeslerde özgürlüğü
düşler
tâ ki kafesten çıkıp göklere
fırlar.

...

Bu acunda bu böyle sürüp gider
Her nen biri biri ardına
Tâ ki kuşlar kanatlarını açmaz
ölür
bu acundan göçerek.” (S: 3, s. 16.)

Bayram Rogova'nın şiirinde “kimileri...” belgisiz zamiriyle birlikte belirtilen durumlar, âdeta insanların durumlarını yansıtır. Kuşların kimilerinin kanatlı kimilerinin de kırık kanatlı olduğu gibi insanların da kimileri birçok farklı imkâna kimileri de kısıtlı imkânlarla sahiptir. Kuşların kimilerinin o yana kimilerinin de bu yana uçuşu gibi insanların da hepsi hayatta farklı yönere gidebilir. Kuşların kimilerinin kafeste mahkûm olması gibi insanların da bazıları çeşitli şekillerde kısıtlanmıştır. Bu döngü kuşların kanatlarını açıp ölmesiyle son bulacaktır. İnsanlar için de durum aynıdır. Buradan tabiat unsuru ile insanın kader birliğine de ulaşılabilir.

Maber Hüseyin'in “Çeşitli Çiçekler” şiirinde de bir tabiat unsuru olan çiçekler, insanların kardeşliğini anlatmak için bir imge olarak kullanılmıştır:

ÇEŞİTLİ ÇİÇEKLER

Bitişmiş aynı toprakta
 çeşitli çiçekler
Aynı toprakta hepsi de kardeş
Renkli renksiz
Boylu boysuz
Bitişmiş aynı toprakta
 çeşitli çiçekler. (S: 104, s 31.)

Şairin öncelikle vurguladığı şey öncelikle insanların, tıpkı çiçeklerin çeşitliliği gibi çok farklı olabildiği konusudur. Ancak asıl önemli olan şey ise bu çeşitli insanların “kardeşçe” yaşamasıdır. Tıpkı “renkli renksiz, boylu boysuz” çiçeklerin bir arada yaşaması gibi...

Tabiat unsurlarının insan yaşamındaki hüznü paylaşmasının, yansıtmasının yanında; bazı şiirlerde de mutluluk ve sevgiyi yansıttığı görülür:

ÇİMENLERİN RENGİNDE GÜNEŞ

“...
Ağaçların dalları, bahar ve sevgi dolu
Bir dalına bir urgan getirecek salıncak
Salıncakta ak günün, neşesi sallanacak
Hepimizi yanına toplayacak bir şarkı

Gündüzlerin altında yükselen türküsünü
Getirecek suyunda köyümüzün deresi
...” Mümtaz SÜLEYMAN (S: 6, s. 90.)

Mümtaz Süleyman’ın şiirinde; insanlarla birlikte ağaçların, baharın ve suyun da mutluluk içerisinde olduğu görülür. Âdeta tabiata ait bu unsurlar, insanla bütünleşmiştir ve onun sevincini de paylaşırlar.

“Sesler” dergisindeki şiirlerinde dikkat çekici bir oranda tabiatı konu edinen, doğrudan tabiatı konu edinmese de tabiat unsurlarını imge olarak sıkça kullanan İlhami Emin’in, “Günlerimizin Unutulmazlığı” adlı şiirinde de bu durum görülür:

GÜNLERİMİZİN UNUTULMAZLIĞI

*birer birer şiire katılıyor kuşlarımız
günlerimizin yavaşça azalıyor sayısı
birer birer kırılıyor düşsel dallarımız
yayılmaktayken günlerimizin unutulmazlığı
gele gele son kuşa rastlarsam günün birinde
çocuksu bir bakışla başlar o an dansı geçmişimizin
köprüler ırmaklar göller karışır ellerimizde
dalgın dalgın ararken çiçeklerini gelişimizin
geri geri dönmeğe başlamalıyız o an düşlerde
tüm tadını aramalıyız ilk titreyişimizin
kendimizi tanımalıyız karanfil ile güllerde
bir yerden adım atmak üzereyken gizi dönüşümüzün (S: 1, s. 41.)*

“Şiire katılan kuşlar” ve “kırılan düşsel dallar” gibi ifadelerde insan ve tabiatın iç içe geçmiş ilişkisi göze çarpar. Şair; azalan, sona yaklaşan insan ömrünü, tabiat unsurlarından imge olarak yararlanarak anlatmıştır. “Kendimizi tanımalıyız karanfil ile güllerde” ifadesi de tabiat unsurlarının kullanımı açısından ayrıca önem kazanmaktadır. İlhami Emin’in birçok şiirinde “karanfil” ve “gül” unsurları belirleyici birer özellik olarak karşımıza çıkar.

Necati Zekeriya’nın “Sıcaklık” adlı şiirinde de insan için en önemli duygulardan birisi olan “aşk” duygusu, tabiat unsurlarından yararlanılarak dile getirilmektedir:

SICAKLIK

Sen girdin içime ilkyaz yağmuru gibi
ben şimdi ilkyaz yağmuru oldum
yağmur yağmur yağmur
Sen girdin içime ilkyaz güneşi gibi
ben şimdi ilkyaz rüzgarı oldum

güneş güneş güneş
Sen girdin içime ilkyaz rüzgarı gibi
ben şimdi ilkyaz rüzgarı oldum
rüzgar rüzgar rüzgar
Sen girdin içime ilkyaz havası gibi
ben şimdi ilkyaz havası oldum
hava hava hava
Sen girdin içime ilkyaz sevgisi gibi
ben şimdi ilkyaz sevgisi oldum
sevgi sevgi sevgi. (S: 1, s. 27.)

Şair; sevgilisiyle bütünleşen bir insanın ruh hâlini ancak “yağmur”, “rüzgâr”, “hava” gibi tabiat unsurlarını bu denli vurgulayarak anlatabileceğine inanmıştır. Bütün bu unsurlar da sonunda seven kişiyi “sevgi”ye ulaştırır.

Vefki Hasan’ın “Duygusal Öz” adlı şiirinde de tabiat-insan bütünleşmesi dikkat çeker:

DUYGUSAL ÖZ

“...
İliğime işletilir
Estirilen rüzgârların yaman etkisi
Söndürülemez sezilerimdeki
Güçlü özümün bağları
İnanç dikili oya işli kıvraklarla
Süslenen saçları var dalgalanan özümün
Manolyalı, hanımeli özinancıma sarılan
İpekböceklerinin, balarılarının onursallığı
...” (S: 204, s. 80.)

Şair, “rüzgar”, “manolya”, “hanımeli”, “ipekböceği”, “baları” gibi tabiat unsurlarından yararlanarak “duygusal” öz’ünü anlatmaktadır. Çiçekler iyilik ve güzelliği, ipekböcekleri ve balarılarını da layıkıyla çalışmayı, emeği simgeler.

Ağim Rifat’ın “Yanan” adlı şiirinde de gelecekte dilenen şey “çiçek” olur. Çiçek imgesi de mutluluğun simgesi olur:

YANAN

“...
hep birlikte
çiçekler dileriz geleceklere
...” (S: 103, s. 50.)

“Sesler” dergisinde yer alan şiirler içerisinde “tabiat-insan etkileşimi”nin en güzel örneği sayılabilecek şiirlerden birisi de Altay Suroy’un “Gök” adlı şiiridir. Suroy, bu şiirinde âdeta “Gök” ile dertleşir:

GÖK

Yükseksin, enginsin, mavisin
Başımucundasın, parmağımdasın,
Bağrın yarılmış, karnın acıkmış
Füzelerin yolu
Yarana yakı, karnına bez,
Göster yüzünü
Ver kalbini
Gürültüden rahat ol,
Deşilip yırtılma,
Rengin yiter yoksa
Boş umutların oyuncağı
Gök. (S: 168, s. 95.)

Şair, öncelikle insanoğlunun “gök” tarafından nasıl çepeçevre sarıldığına dikkat çeker. Gök, insanoğlunun başucundadır, parmağındadır. Ancak burada savaş devreye girer. Göğün karnı füzelerle delinir. Şair, sadık bir dost olarak göğe yardım eder. Hatta ona dost nasihatlerinde bulunur. Bütün bunları dile getirirken şair, tabiat unsuru olan “gök”ü karşısına alıp onunla konuşur.

Bu durum, Naim Şaban’ın “Sen Toprak” adlı şiirinde de görülür:

SEN TOPRAK

Sen baharda meyve yapan filizsin
Kolun, bağrın çetin canlı aşk gibi
Yolun doğru, günün aydın yüzün ak
Hür, bağımsız bir etkensin sen toprak. (S: 5, s. 132.)

Şair, toprağa pek çok yönden övgüler yağdırır. Toprak üretkendir, aşk gibi çetin ve canlıdır. Ve daha da önemlisi gitmekte olduğu yolun doğruluğudur. Bunun için günü aydın ve yüzü aktır. Şair, toprağın vurgulamak istediği en önemli özelliğini de en sona saklar. Her şeyden önemlisi de toprak hürdür. Aslında “toprak” imgesiyle şair burada ideal bir insan tipi de çizer.

Cemali Koro’nun “Son Yaprak” adlı şiirinde de “ağacın son çocuğu” sayılabilecek olan “son yaprak”ın hüznüne dikkat çekilir:

SON YAPRAK

Ağaç dalında son bir yaprak
Solgun sarı bir yaprak
Son çocuğu ağacın
Son sevinci dalların
Yaprak danseder dallarda
Rüzgârın esmesinden üşüyor
Kalmak ister dalında ağacın
Son yaprağı yaşamın. (S: 14, s. 25.)

Son yaprak, annesinden yani ağaçtan ayrılmak istemez. “Son yaprak” tabiat imgesinden faydalanan şair, bu durumdaki insanların ruh hâline de ışık tutmuş olur.

“Sesler” dergisinde yer alan “tabiat” temalı şiirler arasında; çevrenin yok edilmişindeki bilinçsizliğe dikkat çeken “çevreci” karakterde şiirler de göze çarpmaktadır.

İlhami Emin’in “Ağaçların Dünyamızdan Azalışı” adlı şiirinde de bu duyarlılık kendisini gösterir:

AĞAÇLARIN DÜNYAMIZDAN AZALIŞI

“uykuya dalmazdan önce duyarım bir iğne saldırışı
günün bilânçosuyla kaynıyorum usulcacık
ağaçların her an dünyamızdan beklenmedik azalışı
yaşamımıza hançerlere benzer saplanıyor
...” (S: 1, s. 45.)

Şairi, dünyamızdan her çekilen ağaç rahatsız etmektedir. Çünkü hayattan her çekilen ağaç, insan yaşamına saplanan bir hançerdir.

İrfan Bellür’ün “minyatür şiir” tarzında kısa ve özlü sözlere dayanan dizelerinde de insanları çevreye karşı duyarlı olmaya davet eden “çevreci” bir karakter göze çarpar:

“1.
Kıyı dingin
Su durgun
Dipte hırgür.
2.
Sen mutlusun oltanın bir ucunda
Ötekinde balık çırpınır
Deniz kendi dünyasında.
3.
Balığı avladığında
Balık gibi avlandığını
Düşünmedin mi hiç?
4.
Balık da koruyor olmalı
Olta attığın denizi
Sen dünyayı koruduğun gibi.

6.
Denizi kurutunca
Balıklar ne olacak diye sorma
Senin halin ne olacak?
...” (S: 203, s. 27-33.)

Bellür, gerçekçi bir sorgulama yapar. Bu sorgulamada “insan-balık” ikilisini ön plana çıkartır. Balık avlayan insanı düşünmeye sevk eder. Farklı yönden bir bakış açısı oluşturmaya çalışır. Şaire göre, çevreye zarar veren insan, kendisine zarar vermektedir.

II.4.2.Sosyal Konular

II.4.2.1.Atatürk

Makedonya ve Kosova Türk şairleri arasında Atatürk’e dair ilk şiiri yazan ve 1964 yılında “Varlık” dergisinde “Kan” mahlasıyla yayımlayan şairin İlhami Emin olduğu bilinmektedir.²⁴⁴ “Sesler” dergisinde ise Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk’ü konu alan ilk şiirin Nimetullah Hafız tarafından altı şahıs zamirinin ismini alan altı bölüm hâlinde yazıldığı görülmektedir. Bu şiirlerden “Ben”, Yugoslavya’daki Türk’e, “Sen”, Türkiye Cumhuriyeti’ne, “O”, Atatürk’e; “Biz”, Balkan yarımadasındaki Türklere, “Siz”, “Türkiye Cumhuriyeti’ndeki Türklere, “Onlar” ise “İstiklal Savaşı’nda ölen kahramanlara yöneliktir.²⁴⁵

O

O en büyük sözünü bağısladı bana
O en büyük armağanı verdi sana
O en büyük borcunu ödedi bize
O en büyük savaşı kazandı size
O en büyük olduğunu gösterdi onlara
O senin, benim bizim sevdiğimiz
O onların, sizin, bizim yaşamımız
O herşeyimiz, o babamız. (S: 13, s. 16.)

²⁴⁴ Nimetullah Hafız, “Balkan Türk Şiirinde Atatürk”, **BAL-TAM Türklük Bilgisi**, S: 1 (2004), s. 128-139.

²⁴⁵ Nimetullah Hafız, **agm**, s. 132.

Nimetullah Hafız, o dönemde “...Atatürk’ün adını kullanmak tehlikeli olduğundan ‘Atatürk’ yerine ‘O’ kişi adını kullanmak zorunda kalmıştır.”²⁴⁶

Hafız’ın şiirinde; “Atatürk”ün, Yugoslavya Türk’ü ile Türkiye arasında çok etkili bir bağlılık değeri olarak yer aldığını görmekteyiz.

Nimetullah Hafız, 1967 yılında “Sesler” dergisinde yayımlanan “O” adlı şiirinde “Atatürk” adını kullanamamıştı. 1968 yılında 30. sayıda Nusret Dişo Ülkü’nün “Ağıt” adlı şiiri “Atalarımız arasında bir ata, Atatürk” ithaf yazısıyla çıkmıştır:

AĞIT

Atalarımız arasında bir ata, Atatürk

Yalnız gökler mavi değil, gözlerin de maviydi
Yalnız ormanlar gür değil, kaşların da gürdü,
Masmavi göklerde bir güneş pırıl pırıl parıldardı
Gür ormanlarda bir ana ceylân için ağlardı.

Yüzünün rengi buğday rengi gibi, anatopraktı,
Bakışlarının dikliği bir ok gibi, uluırmaktı,
Topraklarda yaratıklar arasında en iyi yaratıktı
Irmaklarda balıklar arasında en güzel balıktı. (S: 30, s. 27.)

İthaf bölümünde “Atatürk”ün adının geçmesiyle dikkat çeken bu şiirde Ülkü, Atatürk’ü çeşitli tabiat unsurlarıyla kıyaslamaktadır. Bu, “Tito” için yazılan şiirlerde de sık görülen bir durumdur. Özellikle de “pırıl pırıl parlayan güneş” imgesi dikkat çekicidir.

1980 yılında Yosip Broz Tito’nun ölümüne kadar “Sesler” dergisinde, “kasım” ayına denk gelen sayılarda “Atatürk” konulu şiirlere çok az sayıda rastlandığı görülmektedir. Ancak Tito’nun ölümünden bir yıl sonra, Kasım 1981 tarihinde yayımlanan 160. sayıda, derginin yarısından fazlası Atatürk’e ayrılmıştır. Atatürk’le ilgili düşünce yazılarının da yer aldığı bu bölümde; Şükrü Ramo’nun “Atatürk Anısı”, “Atatürk Eseri”; Suat Engüllü’nün “Doğumunun Yüzüncü Yılında Ata’ya”; Sabit Yusuf’un “Ata” adlı şiirleri ile Hasan Mercan’ın “Masmaviydi Anıtkabir’in Sevisi” adlı şiir topluluğu yer almıştır.

1980 yılı Kasım ayına denk gelen 230. sayıda Avni Engüllü’nün “Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Atatürk Konusuna Bir Bakış” adlı yazısı yayımlanmıştır. Ayrıca bu

²⁴⁶Nimetullah Hafız, *agm*, s. 133.

sayıda Vefki Hasan'ın "Egemenlik Simgesi", "Direnç Örneği" ve "O En Güzel Aydınlık" adlı "Atatürk" konulu şiirleri yer almıştır.

1990 yılı Kasım-Aralık aylarına denk gelen 250-251 numaralı "Sesler" dergisinde, bir ilk teşkil etmek üzere, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "Atatürk" adlı yazısı, derginin ilk yazısı olmuştur. Yine bu sayıda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "On Kasım'larda Yürümek" adlı şiiri yer almıştır. Ancak bu sayıda, Makedonya ve Kosova Türk şairlerine ait olan "Atatürk" konulu bir şiir yer almamıştır.

1991 yılı Kasım-Aralık aylarına denk gelen 260-261 numaralı "Sesler" dergisinde de Avni Engüllü'nün "Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Atatürk" konulu değerlendirme yazısının ilk sırada yer aldığını görüyoruz. Ancak bu sayıda da Makedonya ve Kosova Türk şairlerine ait olan "Atatürk" konulu bir şiir yer almamıştır.

Kasım 1981 tarihinde yayımlanan 160. sayıda Suat Engüllü, Atatürk'ün doğumunun yüzün yılı dolayısıyla ona ithafen bir şiir yazar. Engüllü, Atatürk'ün Samsun'a ayak basmasını ön plana çıkarır:

DOĞUMUNUN YÜZÜNCÜ YILINDA ATA'YA

Samsun'a ayak basmanla başladı ya aydınçağ
boydan boya çiçeğe durdu kırcan Anadolu
türkü türkü yayıldı sözlerinin devrimgücü
yeni evrenler doğdu sınırsız sevgi dolu

Gökleri masmavi
suları masmavi
sonsuz bir erinçtir
bir erinç kapladı
gökler de Sen
sular da Sen

mavi de Sen
erinç te Sen

Yıllarıyla bir eşsiz uyumlu ezgiyle gelen
yapıtının dev gücüydü durma durma yücelen
Boğazdan Karsa candan insancıl insancıl gülen
gözlerinde barış kutsal bir ışıktı büyüyen

Gözlere sevgiden
sözlere sevgiden
yüce bir anlam
bir anlam doğdu
gözler de Sen
sözler de Sen

anlam da Sen

sevgi de Sen.

Mayıs, 1981, İstanbul-Konya (S: 160, s. 63.)

Şekil özellikleriyle de dikkat çeken bu “Atatürk” konulu şiirde Atatürk’ün Samsun’a ayak basmasıyla Anadolu’ya âdeta bahar gelir. Göklerin maviliği, suların maviliği hep onunla bütünleşir. Gözler de sözler de “yüce bir anlam” kazanır onunla.

Atatürk’ün aile kökenlerinin Makedonya’da olması ve onun Manastır kentinde eğitim görmesi, Yugoslavya’da yaşayan Türkler için daima bir onur kaynağı olmuştur. Şükrü Ramo’nun “Atatürk Anısı” adlı şiirinde “Atatürk-Makedonya-Anadolu” bağlantısı ön plana çıkartılmaktadır:

ATATÜRK ANISI

Burası Makedonya-Manastır kenti
anıyor Atatürk’ü şadırvan ve Dragor,
Dümeke’de ötüyor saygı dilleriyle
anılara katılan şen bülbül sesleri.
Atatürk’ü sayan özgür bahar güneşi
bakıyor uzaklardan savaş izlerine,
Çanakkale Akdeniz eserine candan
tagdir sunuyor gözle bu şeref dünyası.
Burası Üsküp kendi-dostluk aşığı
kabarıyor ortasında Vardar suları,
selâm gönderiyor, selâm Haliç şevkine
İstanbul alnında Atatürk sevgisine.
Vaktiyle “barut fıçısı” denen yurdum
“Boğazlar hastası” gibi geçti cenklerden,
özgürlük ve insanlık kalbiyle yedeksiz
sevdirdi bizlere Atatürk örneğini.
Burası Yugoslavya-Belgrad kalesi
kartal gözüyle bakıyor çağdaş dünyaya,
*güncel sayıyor güncel Tito sözlerini
barış ve progres yolunda söylenenleri.*
Türk torağında coşan kuş ötüşleri
özel anıdır özel yurt bayramlarına,
taşırır kentlerde volkan gibi ateşler
kutlarken Ata’nın büyük jübilesini.
*Burası Makedonya-Manastır kenti
kentde çok şanlı subaylar okulu eski,
okulda tarihsel Atatürk anıları
anılar arasında saygı ve sevgiler... (S: 160. s. 51-52.)*

Ramo’nun şiirinde, özellikle de Atatürk’ün askerî idadîde okuduğu Manastır kenti yer almaktadır. “Sesler” dergisindeki “Atatürk” konulu şiirlerin bir kısmında

rastladığımız “Tito-Atatürk” bağdaştırması da bu şiirde görülmektedir. Ramo’nun, bu iki lideri özellikle de “barış ve progres (ilerleme)” yönünden aynı noktada buluşturduğu görülmektedir.

Sabit Yusuf’un “Ata” adlı şiirinde de “Atatürk-Tito” bağdaştırması dikkat çekmektedir:

ATA

Güçlü ayaklarında taşımıştı
devrimsel gücünü
enginlere doğru uzanan yollarda
mektuplara karşı olarak
aydınlığın öcünü
Geçitsiz yolları adımlarıyla yaran
yüce Ata
Keskin bıçaklara dayanan
güçlü elleri
kırbaç yaraları yaratan ağrılarla
tüm sonsuzlukları aşmıştı
giderek hep ileri
Gözü hiçbir şeyden korkmayan
yiğit Ata
Ölümsüzlüğünü yaşatan tarihlere
yazdı adını
şehit düşen halkın gömütlerinde
açan çiçek çelenklerine
ördü soyadını
Türk ulusunun yolunu genişleten
yoldaş Ata
Adı dillere destan olmuş
dünya yüzünde
tıpkı yüce önder Tito gibi
haksızlık denen alışkanlık yoktu
onun gözünde
Türkiye’nin Yoldaş Tito’su
ölmez Ata (S: 160, s. 103.)

Sabit Yusuf, “yüce Ata”, “yiğit Ata” sıfatlandırmalarından sonra “yoldaş Ata” tabirini kullanır. Bu tabir, şiiri okuyanları “Tito” bağdaştırmasına hazırlar. Daha sonra da Yusuf, bu iki lideri “haksızlığa karşı koyma” ortak paydasında buluşturur. “Türkiye’nin Yoldaş Tito’su” tanımlamasıyla da şairin yaptığı bağdaştırma derli toplu bir hâl alır. Şiirin sonundaki “ölmez Ata” ifadesiyle de tıpkı “Tito” konulu şiirlerde genel sayılabilecek bir özellik olarak görülen “ölümsüzlük” kavramına ulaşılır.

Şükrü Ramo'nun "Atatürk Eseri" adlı şiirinde, bu "ölümsüzlük" vurgusunu şiirin ilk ifadeleri olan "Sönmez deniz fenerin..." sözlerinden anlıyoruz. Daha sonraki dizelerde "Sönmez yanar ateşin..." ve "Solmaz al çiçeklerin..." ifadeleri de bu vurguyu güçlendirmektedir:

ATATÜRK ESERİ

Sönmez deniz fenerin Boğazların boynunda
Solmaz ak çiçeklerin Anadolu koynunda.
Seni tarih doğurdu dertli dünya alnında
Seni tezat yarattı yeni gün rüzgârında.
Dünün kanlı evsane savaş izlerin sonsuz
Kimi gözlerde gamze kiminde oldun bulut.
Doğdun büyötmek için güneş altında insan
Yaktın yaşatmak için barış içinde ışık.
Sönmez yanar ateşin Küçük Asya kalbinde
solmaz al çiçeklerin özgür millet gözünde.
Günün yarına umut Atatürk eserisin
Dünya severken seni aç sen de gözlerini. (S: 160. s. 52.)

II.4.2.2.Din

"Sesler" dergisinin yaklaşık 36 yıllık yayın hayatında, yayımlandığı dönem ve bu dönemin şartlarının da etkisiyle, özellikle de şiirde, "dinî konular" en az değinilen konulardan olmuştur.

Bu konuları işleyen şiirler olarak rastladığımız az sayıdaki örnek de, derginin yayın hayatının son yıllarına aittir.

Bu az sayıdaki örneklerden birisi olan ve dönemin genç şairlerinden Enis Emin tarafından yazılan "Âşığız Mevlaya" adlı şiirde "tasavvufî" "bir yaklaşım hâkimdir:

ÂŞIĞIZ MEVLAYA

Denizler taşıdığı gibi
Taşmış aşkımız Mevlâya,
Volkanlar kaynadığı gibi
Kaynar dökülür ortaya.
Kim durdurabilir acaba
bu taşkını?
Kim söndürebilir acaba
bu yangını?
Ezelden beridir
yanıyor gönlümüz

Kor ateş gibidir
söner mi acaba?
Aşığız biz Mevlâya
Hiç kimse yıkamaz sevgimizi
Aşığız biz Mevlâya
Hem de Mecnun'lar gibi
Leylâ ile Mecnun aşkı
Hiç kalır sevgimizde.
Aşığız biz Mevlâ'ya
Hem de nasıl aşığız. (S: 292, s. 69.)

İfade gücü ve edebîlik yönünden tartışmalı da olsa bu şiir, “Sesler” dergisinde dinî konuları ele alan az sayıda şiirden birisi olması açısından dikkate değerdir. “Mevla” aşkı şair tarafından “iddialı” ifadelerle açıklanmaya çalışılmıştır. Şair önce Mevla aşkını Leyla ile Mecnun'un aşkına benzetir. Ama bu yetmez. Daha sonra şair, aşkını Leyla ile Mecnun'un aşkından daha ileri bir seviyeye çıkarır.

İfade gücü ve edebîlik açısından iddialı bir şiir olan Avni Engüllü'nün “Nat” şiiri, “Sesler” dergisindeki “dinî konular”da yazılmış en dikkat çekici şiirdir diyebiliriz. “Peygamber Sevgisi”ni esas alan bu şiir, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından “Kutlu Doğum Haftası” dolayısıyla düzenlenen “Naat” yarışmasında, 1997 yılında birincilik ödülü de almıştır.

NAT

“Cenab-ı Hak
Topraktan yarattı Adem'i
Ol, dedi
Can geldi, oluverdi...
Ve sonra,
Secde etti melekler bile
Yaradanın emriyle...
...” ifadeleriyle başlayan şair öncelikle insanın ilk yaratılışı sürecindeki olaylara dikkati çeker.

Engüllü, daha sonra da diğer peygamberleri en belirgin özellikleriyle ele alır:

“...
Allah'ın lûtfu ve hibesiydi Şit,
İlim ve hikmete sahipti İdris,
Nuh geldi cihana, kurtarmak üzere Adem neslini,
İnananların yanındaydı Hud.
Kainatı yaradanın değişmez kanunudur:
İman edenler kesinlikle kurtulur!
Birkaç inanan ile kaldı Salih,

Yolunu kaybetmiş Lut kavminin taş yağdı üzerine,
Helak olup gittiler.
Sapıkları, hak ve hakikate getirmeye çalıştı İbrahim
- Şu çocukla babası Kabe'yi yapacak, -
Diye konuştu melek
İsmail'i işaret ederek.
Tükenmedi sapıklar, sapıklıklar dinmedi,
İnsanlara İshak, Yakup, Yusuf geldi.
Bitmedi küfür, arttı giderek,
Böylesi kullara Eyyub, Şuayb gerek.
Elinde asa, yarıldı deniz, geçiyor Musa,
Davut'ta bir ses, güç ile kuvvet,
İnsana, cine hakim Süleyman.
Ya İlyas, Zülkifl, Yunus, Elyesa,
Zekeriyya, Yahya ve İsa!
Peygamberlerin efendisi Muhammed Mustafa
Rabbin kusursuz sevgilisi Muhammed Mustafa
Bize hakikat vesilesi Muhammed Mustafa!

...”

Şiirin daha sonraki bölümlerinde de İslam Peygamberi Hz. Muhammed gelmeden önce insanlığın içerisinde bulunduğu kötü duruma değinilir:

“ ...

Cehalet yürümüştü, gafletteydi insanlık,
Çürüyen hakikatler, kalbe dolan pas tozu!
Her tarafta bir keder, bakan gözde dalgınlık,
Akmaz oldu ırmaklar, kızgın güneş tutuldu.
Acı acı ses geldi, aslı kamış o neyden
Eser dahi yok idi, iman denen o şeyden.
Sıkıntı dolu anlar, göz değil kalpler ağlar
Tâ fezaya yükseldi, figan ile feryatlar.

...”

Şiirin geriye kalan uzun bölümünde de “hasretle beklenen Peygamber”in gelişi ve bu gelişle dünyada yaşanan değişim üzerinde durulur:

“ ...

Merhameti bol Allah, acıdı kullarına
Yeni bir ışık saçtı, karanlık yollarına:
Ey Allah'ın sevgilisi,
Selam sana.
Sende şefkat, merhamet senden,
Selam sana.
Yücelik sende, şefaatt senden,
Selam sana.
Alemleri yaradanın resulü
Selam sana.

...
Sevgi ile muhabbeti yakın kıldın insana.
Risaletin' tebliğ ettin, insanlığa yön verdin,
İlmin kılıcı elinde, öğüt verdin öğrettin,
Bize hakikat vesilesi Muhammed Mustafa!
Yüce dini tadbik ettin, ettirdin ümmetine,
Emaneti tevdi ettin, yaklaştın yaradana.
Efendiler efendisi, ey hatem'ül enbiya,
Amelinle, her yönünle rehber kaldın İslam'a.
Kavmine peygamber, ümmetine resulsün,
Mükâfatın en üstünü yalnızca senin olsun,
Rabbin kusursuz sevgilisi Muhammed Mustafa! *Avni ENGÜLLÜ (S: 331, s. 33-37.)*²⁴⁷

“Sesler” dergisinde daha çok aşkı, hayatı, kainatı, zamanı sorgulayan şiirleriyle yer alan bir şair olan Fahri Ali'nin “Zaman Kesiminde Yaşamak” adlı şiirinde yer yer tasavvufî sorgulamalar yaptığı görülmektedir:

“hep biri seç birdedir birlik
nefisini yeniver olmaz ikilik
en güzel sıvatlar onundur onun
zaman kesiminde yaşamaktır” (S: 303, s. 23.)

Tasavvufî anlayışta sıkça karşılaşılan “vahdet-kesret” kavramları üzerinde yapılan değerlendirmelerin bir benzerini de Fahri Ali'nin didaktik bir üslupla kaleme aldığı şiirinde görürüz. Fahri Ali, “vahdet-kesret” ikileminde daima “vahdet”ten yani “birlik”ten yana olmayı ve nefisini yenmeyi öğütlemektedir. Ayrıca Fahri Ali'nin, isim vermeden “Allah'ın sıfatları”na da gönderme yaptığını görüyoruz.

II.4.2.3. İnsan

“Sesler” dergisinde “insan”ı konu alan şiirler kaleme alan şairlerden bir kısmı doğrudan doğruya “insan” kavramı üzerinde düşünmüş, bir kısmı ise insan duygularına yönelik daha özele indirgenmiş değerlendirmeler yapmıştır.

Aslında şimdiye kadar bölümler hâlinde ele aldığımız konuların hepsi, doğrudan veya dolaylı olarak “insan” kavramıyla ilgilidir. Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk

²⁴⁷ Avni Engüllü'nün bu şiiri Türkiye Diyanet Vakfının “Kutlu Doğum Haftası” dolayısıyla düzenlediği “Naat” yarışmasında, Nisan 1997'de birinciliğe layık görülmüştür.

Edebiyatının genel özelliklerinden birisinin de “hümanist” bir edebiyat karakteri taşımak olduğunu düşünecek olursak, “insan” konusunun çok çeşitli yönlerden ele alınmış olmasının nedenini daha iyi anlayabiliriz.

İskender Muzbeg’in doğrudan doğruya insanı konu alan ve başlığı da “İnsan” olan şiiri, insanın değişken tavırlarına dikkat çeker:

İNSAN

*Çoğu kere susar insan konuşurken de
Konuşur susarken
Gel, ömrü ayıralım susmalara
Görelim yenik düştüğünü konuşmaların
Dev adımlı susmalardan.
Gittikçe kaçıyor yeşil/ Eriklerden, asmalardan. (S: 306-307, s. 107.)*

Şaire göre insan; ömrü boyunca bazen konuşurken susan, bazen de susarken konuşan bir farklı tutum değişkenliği içerisinde olur. Ama şair, susmaların konuşmalara galip geleceği inancındadır. Burada eriklerden ve asmalardan yeşilin gittikçe kaçması da aslında, imgesel olarak bu durumun habercisidir.

İskender Muzbeg’in vurguladığı insan hayatındaki değişkenlik durumu, aslında insanın bu dünyada yalnız olmadığını gösterir. Çünkü insan, kâinatta diğer canlılardan bağımsız bir konumda değildir. Bu durum, Agim Rifat’ın “Bir Şeyler” adlı şiirinde etkili örneklerle anlatılır:

BİR ŞEYLER

*“ağaçların bir şeyleri var bende
nisanlarda mayıslarda çoğalır ellerim
kuşların bir şeyleri var bende
göçmendir gözlerim
...
tüm insanların bir şeyleri var bende
şarkıdan şarkıya değişiyor duygularım” (S: 103, s. 53.)*

Şaire göre insan da tabiatla birlikte canlanan bir varlıktır. İnsanın her unsurunda tabiatın bir şeyle bir ortaklık veya benzerlik vardır. Ama asıl önemlisi; bir insan, aslında başka insanlardan da parçalar taşır. İnsanın duygularının dinlediği farklı karakterde her şarkıya farklı bir tepki vermesi gibi, tüm insanlar bir yönüyle farklı bir insana benzeyebilirler. O hâlde insan ve tabiat, sahip olduklarıyla ayrılmaz bir bütündür.

Bazı şiirlerde de insan, parçası olduğu kâinatla bir mücadele içerisine girer. Hayatini devam ettirebilmesi için elzem bir mücadeledir bu. Suat Engüllü'nün "İrgat Hüseyin" adlı şiiri, insanın bu mücadelecî yönünü etkili bir şekilde yansıtır:

İRGAT HÜSEYİN

*odun-çelik çapa
et-kemik insan
eller nasırdan kaba
yüz buruşuk gözler uçuk
bir yukarı bir aşağı
çapa yarmıyor toprağı.
gün nerede
yirmidört saat gece
yatağı sermeye vakit var hancı*

*gözde insan sözde...
ye babam ye yüreğini doyur
buğday samanıyla
tabansız olma çocuğun gibi
sakın ölme ırgat hüseyin. (S: 39-40, s. 23-24.)*

Suat Engüllü, "odun-çelik çapa/et, kemik, insan" ve "eller nasırdan kaba" alışılmamış bağdaştırmaları yoluyla emek veren, mücadele içerisinde olan bir insana dikkat çeker. Sıradan bir çalışan insan hikâyesi, Engüllü'nün şiirinde devleşir ve bir "mücadele" sembolü olur.

Sabit Yusuf'un, Orhan Veli'nin "Anlatamıyorum" şiirini anımsatan bir yaklaşımla kaleme aldığı "Soru" adlı şiirinde de, "mücadelecî" insan, duygularıyla karşımıza çıkar:

SORU

*Ağlarsam
içimin acısını görür müsün
akan gözyaşlarımda?
Susarsam
yüreğimin sızısını bulur musun
sevgiyle yanan dudaklarımda?
Gülersem
sevinç duygularımı hisseder misin
allı pullu şakaklarımda?
Çığlık atarsam
inleyen sesimi duyar mısın
yüreğimin sancılarında?
Haykırsam dünyaya*

insancıl yüreğimi bulur musun?
sevgiyle açılan kollarımda?
Sevinçten çırpınsam
mutluluğun rengini çizer misin
tarihin sayfalarına? (S: 318-319, s. 30.)

Şiirde duygularıyla tarif edilen insan ağlar, güler, çığlık atar, sevinçten çırpınır... Burada insanın yine çok yönlü “değişkenliği” karşımıza çıkmaktadır. İnsan, mutlu ya da mutsuz olsun, gülsün ya da ağlasın, her türlü duyguyu içerisinde barındırır.

Bütün bu değişkenliğinin yanında insan, gerektiğinde tavır koyabilen bir varlıktır. Zeynel Beksaç’ın şiirinde de böyle bir durum anlatılır:

ORTASI YOK BUNUN

var’da yürekçe varım
sığın
sığınabildiğince
yok’ta hiç yokum
kaç
kaçabildiğince

ortası yok bu işin (S: 242-243, s. 97)

Ak ya da kara... İnsan tercihini yapar. Ya “var”dır ya da “yok”tur. Verdiği kararların arkasında durur.

Bütün “değişkenlikleri” ve “kararlılıkları”nın ötesinde insan, “sonu olan” bir varlıktır. Kaçınılmaz bir sona doğru ilerlediğini bilir. İlhami Emin’in “Günlerimizin Unutulmazlığı” adlı şiirinde de insanın bu kaçınılmaz bir sona doğru ilerlemesi konu edilir:

GÜNLERİMİZİN UNUTULMAZLIĞI

“birer birer şiire katılıyor kuşlarımız
günlerimizin yavaşça azalıyor sayısı
birer birer kırılıyor düşsel dallarımız
yayılmaktayken günlerimizin unutulmazlığı
...” (S: 1, s 41.)

Şiirde “insan” hayatı için çok önemli bir çelişki de göze çarpmaktadır. İnsanın “günlerinin unutulmazlığı yayılmakta” iken, “düşsel dalları da birer birer kırılmakta”dır. Yıllar geçtikçe insanın hayatı algılayışı da, zaman algısı da değişir. Bu durum da Avni Engüllü’nün “Dedemin Türküsü” adlı şiirinde dile getirilir:

DEDEMİN TÜRKÜSÜ

geçti yıllarda günler yıllar gibi
acıyı derdi
kendime aldım

geçti yıllarda yıllar günler gibi
gülüşü sevinci
kendime aldım (S: 13, s. 28.)

Avni Engüllü'nün şiirinde, insanın ömrü boyunca zamanı ve hayatı algılayışıyla ilgili bir tezat ortaya konmaktadır. “Günler yıllar gibi” iken insan “acıyı dergi kendisine” alabilir. “Yıllar günler gibi” iken de insan “gülüşü sevinci kendisine” alabilir.

İnsan; kararlarıyla veya kararsızlıklarıyla, değişkenliğiyle veya değişmezliğiyle, sonunda “Yaşamın Son Noktası”na varmaktadır:

YAŞAMIN SON NOKTASI

“yaşamın son noktası
kara toprak acısı
şu gördüğüm engin gökyüzünde
her yıldızın bir insanı var
şu yaşadığım fani yeryüzünde
her insanın bir yıldızı var
toprak hem alıcı hem vericidir
rüzgarla birlikte rıhtımlara uzanarak
toprağın verdiği canlı bitkilerini yiyoruz
büyüyoruz
yaşıyoruz
dünyaca doğan yaşantılardan
mutluluğumuzu aşıyoruz
toprağın çiçekleri var
hep aydın yüzlere bakar
güneş yüzümüzden ışınlarını çeker
aydınlık arıyoruz
bulamıyoruz
ışıklar üstünde akşam serinliğine koşuyoruz
gönlümüz peşinden gitmeyince de
topraktan yiyor
topraktan yaşıyoruz

...

ömür ile günümüz yitirilince
ne etmeli ki

hepimiz

toprak oluyoruz

kara toprak acısı
yaşamın son noktası.” *Sabit YUSUF (S: 103, s. 57-59.)*

Sabit Yusuf’un “Yaşamın Son Noktası” adlı şiirinde insanın kaçınılmaz sonu tasvir edilmektedir. Burada insanın tabiatla olan ilişkisine bir kez daha dönmek gerekiyor. Birçok şairin de değindiği gibi insan tabiatla içi içe, etkileşim içerisinde olan bir varlıktır. Hayat boyu bu böyle devam eder. Sabit Yusuf’un vurguladığı “toprak”, “insanın yaşam kaynağı” oluyor. İnsan hayatı; tabiatla o kadar sarılmıştır ki, son noktada insanı, Âşık Veysel’in de vurguladığı “kara toprak” sarıyor.

“Sesler” dergisinde birçok şiirde de “insan” konusunun yaşanılan “mekân”la ilişkilendirilerek ele alındığı görülmektedir.

Bazı şairler için “mekân” ve ona ait unsurlar, millî aidiyet duygusunun bir ifade biçimidir:

TAŞ KÖPRÜSÜ

“Üzerinde binbir kişi geçti
Çoğunluğu da bu köprüyü seçti
Çünkü o Türk anıtıydı
Türk kültürünün bir kanatıydı.
...” *Arzu ABDULLAH (S: 299, s. 19.)*

Arzu Abdullah, Taş Köprüsü’nü, “Türklük” millî duygusunu yansıtan bir kanıt olarak görmek ve “insan-mekân” ilişkisine dikkat çekmektedir.

Fahri Ali de, Arzu Abdullah gibi mekân üzerinden insanın millî aidiyetine değinir:

YAŞIM MİNARELER BOYU

“...
Vardar köprüsü üzerindeyim
akar Vardar
Vardar yeşil yeşil
yaşım çarşıyla denk
...” *(S: 324-325-326-327, s. 77.)*

Şaire göre “Vardar Köprüsü”, “Vardar nehri” ve “çarşı”, Türklerin Balkanlardaki yaşının bir kanıtıdır. Dolayısıyla bu mekânlar, insan için birer millî kimlik kanıtıdır.

Ethem Baymak, “insan” ile “mekân”ı kader birliği içerisinde gösterir:

“...
...”

boşalan köylerim
ezilen toprağım
tedirgin halkım
bir alem...” (S: 329, s. 49-50.)

Ethem Baymak aslında, Makedonya ve Kosova Türk’ünün en önemli sorunlarından birisi olan “göç” sorununa dikkat çeker. Bunu da; “boşalan köy”, “ezilen toprak” mekân algılarından, “tedirgin halk” insan algısına geçiş yaparak gösterir. Şaire göre insan ve mekân, âdeta kader birliği etmiştir. İnsan tedirgin olursa, toprak ezilir, köyler boşalır. Ya da bunun tam tersi bir durum söz konusu olabilir.

Kimi şairler içinse “mekân-insan” ilişkisi insanın çocukluğundan başlayarak hayatının tamamına yayılır, ömür boyu sürer...

BİR KENT

*“Çocukluğumun küflü mısır ekmek parçasının
Silinmez andacısın sen!*

...

*Her taşın
Andaçlara anıt olurdu,
Tere kokardı toprakların,
Bir başka türlü da severdi birbirini
Senden ayrılmak istemiyen kişilerin!*

...

*Sanırım, güzellikleriyle doğan kızların gibi,
Karabaş Baba, Bülbül Deresi, Kırk Pınar merasimleri gibi
Hâlâ güzelsin...*

*Yusuf efendinin arka bahçesindeki
Çocukluğumun ilk adımlarını
Hâlâ atıyorum gibime geliyor,
Üç savaştan söz açarak lülesini
Tüttüren Osman amcaya sezinince...*

*Aynı evde babam evlenmiş
Onsekizinde göçmüş kurşundan,
Aynı evden iki yılın gelini gibi
Çıkıp gitmiş zavallı anam...” Hasan MERCAN (S: 2, s. 13-14.)*

Hasan Mercan, çocukluğunun geçtiği kente(Prizren) ve sokağa (Körağa Sokağı) derin izler bırakan anılarıyla bağlıdır. Bu şiir, mekânın insan hayatı için ne denli olduğunun bir göstergesidir. Çünkü mekân, insan için “çocukluğun silinmez andacı”dır. Bu yüzden “insan”lar, bu mekândan ayrılmak istemezler.

Kimi şairler de “insan-mekân” ilişkisini, duyguların bir tercümanı olarak ele alırlar:

NORDİSTAN²⁴⁸

*Yalnızlığa
Davet edilmişlerdenim
Olası değil ama
Yalnızlığı hissedebilmek Nordistan'da*

Sürekli
Erotik heyecan içinde
Renkler
Deniz, kayalar,
Yüksek ağaçlar,
Koyu gölgeler...
Dünün
Bugüne geçişini
Gördünüz mü hiç
Nordistan'da?

...
Hep iç içedir bu yüzden
Şafak ve grup
İnsanı
*Hiç bitmeyen
Renkler senfonisine çeken
Güneşin dansı olsa gerek bu
Görmeli,
Yaşamalı Nordistan'ı
Tıpkı seni
Hissedip yaşadığım gibi* Biba İSMAİL (S: 330, s. 15-16.)

Biba İsmail'in "Nordistan" adlı şiirinde, "mekân" "insan"ın yalnızlığı hissedebilmesine bir vesiledir. Bir başka dikkat çeken nokta da, mekânın, algılamaya bağlı olarak, insanda bir erotik heyecan uyandırmasıdır. Şiirde, "mekân", insanı en mahrem duygularından birisi olan "aşk"a götürmektedir.

II.4.2.4. Millî Duygular ve Kimlik Sorunu

"Sesler" dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarınca kaleme alınmış şiirlerde dikkat çeken bir başka unsur da "millî duygular" ve bu unsura bağlı olarak ele alınan "kimlik sorunu" dur.

²⁴⁸ Norveç'in Kuzey Kutbu'nun her iki yanında yer alan Nordland bölgesi ima edilmektedir.

Daha önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi Makedonya ve Kosova’da yaşayan Türkler, Yugoslavya’nın kuruluşunda bizzat aktif olarak görev almışlardır. Bu durum da özellikle de “Partizan” ruhunu ele alan şiirlerde vurgulanmıştır.

“Millî kimlik” olarak bağlı olunan Türkiye ile “yaşanılan, uğrunda mücadele edilen toprak(vatan)-insan” ilişkisi bakımından bağlı olunan Yugoslavya, burada yaşayan Türkler için her zaman önemli olmuştur. Bu durumu en güzel ele alan şiirlerden birisi olan Nusret Dişo Ülkü’nün “Bütün Bayrakları Seviyorum” adlı şiiridir. Şair, öncelikle bütün bayrakları sevdiğini, bütün bayraklara saygı duyduğunu belirtir. “Ama” bağlacıyla birlikte şairin bu noktada “millî kimlik” ve “yaşanılan vatan” bağlamında bir ayrıma gitmek zorunda olduğu anlaşılır. Bu noktadan şair; önce “yaşanılan vatan”da “millî kimlik ile bağlı olunan vatan”ın, daha sonra; “millî kimlik ile bağlı olunan vatan”da da “yaşanılan vatan”ın arayışına girer. Bu noktada bir çift yönlü benimseme karşımıza çıkar. Şairin bu her iki vatani da ne denli benimsediğini, şiirin son bölümünde görürüz:

BÜTÜN BAYRAKLARI SEVİYORUM

“...
Başka herhangi bir ülkede
bütün dünya ulusların bayrakları arasında
hem yugoslav hem de türk bayrağını arıyorum

Ama bütün bayrakları seviyorum.” (S: 35, s. 17.)

Şairin, Türkiye ve Yugoslavya dışında başka bir ülkede “hem Yugoslav hem de Türk bayrağını araması” bahsettiğimiz “çift yönlü benimseme” hâlini açık bir şekilde gösterir.

“Sesler” dergisindeki şiirler arasında “millî duygular” ve “kimlik sorunu” konusunda dikkat çeken bir başka unsur da “Mustafa Kemal Atatürk ve Yosip Broz Tito” bağdaştırma çabalarıdır. Bu iki isim de Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı için önemli simgelerdir. Birisi “millî kimlik” duygusuyla bağlı olunan “Türkiye”nin, diğeri de “yaşanılan, uğrunda mücadele verilen” vatan olan Yugoslavya’nın en önde gelen önderidir.

Atatrük’e yazdığı şiirde Sabit Yusuf, bu iki simge ismi bağdaştırma çabalarının en güzel örneğini verir:

“...
Başka herhangi bir ülkede
bütün dünya ulusların bayrakları arasında
hem yugoslav hem de türk bayrağını arıyorum

Adı dillere destan olmuş
dünya yüzünde
tıpkı yüce önder Tito gibi
haksızlık denen alışkanlık yoktu
onun gözünde
Türkiye'nin Yoldaş Tito'su
ölmez Ata (S: 160, s. 103.)

Sabit Yusuf'un "çift yönlü benimseme" vurgumuzun en güzel örneklerinden birisini gösteren bu şiirinde, satır aralarından okunan bir başka önemli nokta ise "haksızlık yapmama" vurgusudur. Şairin vurguladığı Atatürk ve Tito arasındaki bu önemli nokta, aslında Yugoslavya'da yaşayan Türklerin bu ülkede yaşayan diğer uluslarla aynı haklara sahip olma mücadelesine gönderme yapar. Bu, daha önce İlhami Emin başta olmak üzere birçok şair tarafından da vurgulanan "eşit haklılık" prensibidir. Tito Yugoslavyası'nda özellikle de, ana dili konusunda belli haklar elde eden Türkler için, Sabit Yusuf'un da üzerinde durduğu "haksızlık yapmama" tavrı önemlidir. Şair, bu yüzden, şiirin en önemli vurgusunu yapacağı son bölümde, Atatürk ve Tito arasındaki bu tavır benzerliğini ön plana çıkarır. Çünkü bu tavır, Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının "millî kimlik" ve var olma mücadelesi açısından en önemli gündemidir. Nasıl ki "yaşanılan vatan" ve "sahip olunan haklar" açısından Yosip Broz Tito çok önemliyse, millî bir duygu yoğunluğu ile bağlı olunan Türkiye için de Mustafa Kemal Atatürk önemlidir. Bu yüzden ki Atatürk, Yugoslavya Türk'ü için çok önemlidir. Ancak burada ifade özgürlüğü açısından önemli bir fark oluşur. Her ne kadar ana dili konusunda belirli haklar elde ettilerse de, bu ülkede yaşayan Türklerin uzun yıllar boyunca millî kimliği vurgulayacak "Türklük" ve "Atatürk" gibi önemli konular için açıktan şiir yazamadıklarını görüyoruz. Bunun en güzel örneğini; Nimetullah Hafız'ın "Sen", "Ben", "O", "Biz", "Siz", "Onlar" adlı şiir dizisi oluşturur. Bu şiirlerde "Ben", Yugoslavya'da yaşayan Türk'ü, "Sen", Türkiye Cumhuriyeti'ni, "O", Atatürk'ü, "Biz", Balkan yarımadasındaki Türkleri, "Siz", Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Türkleri ve "Onlar" şiiri de İstiklal Savaşı'nda ölen kahramanları simgeler. Ancak şiirlerde bu kavramları doğrudan dile getirmek o dönemde "tehlikeli" olduğundan Nimetullah Hafız, zamirlerle kapalı bir anlatımı seçmiştir.²⁴⁹

²⁴⁹ Nimetullah Hafız, "Balkan Türk Şiirinde Atatürk", **BAL-TAM Türklük Bilgisi**, S: 1 (2004), s. 128-139.

İmgesel bir anlatımla “millî duygular”ını dile getiren ve “kimlik sorunu”nu ele alan Nimetullah Hafız’ın “Yugoslavya’da yaşayan Türk”ü ele alan “Ben” adlı şiirinde bilinçli bir şekilde şiirin bir bölümünde sıkça kullanılan “yaslı” ifadesi dikkat çeker. Öyle ki “yaslı doğu”dan esen yeller bile yaslıdır:

BEN

Bir ben varım
Bir kent sokağında
Yaslı doğudan
Yaslı yeller eser
Yaslı bulutlardan
Yaslı yağmurlar yağar
Ben yaslıyım
Bir *yaslı* ağaç
Ayaklarım ekilmiş toprağa
Yemişlerim senin avuçlarında
Bir ben varım
Bir kahve içinde
Üzgün fiçılardan
Üzgün şaraplar akar
Üzgün bardaklardan
Üzgün damlalar damlar
Ben üzgünüm
Bir üzgün içkici
Şaraplar sığdırılmış yüreğime
Sarhoşluğum senin sokaklarında
Bir ben varım
Önünüzdeyim çırılçıplak
Özgür giysilerden
Özgür duygular dökülür
Özgür kunduralardan
Özgür yollar yayılır
Ben özgürüm
Bir özgür türkü
Seslerim dağılmış gökyüzüne
Notları senin defterinde. (S: 13, s. 15.)

Hafız’ın “Ben” adlı şiirinde, sonlara doğru da “özgürlük” vurgusu dikkat çeker. “Sen” ile, yani Türkiye Cumhuriyeti ile yaşanan ayrılıktan kaynaklanan “yas”, “özgür” olmanın verdiği “ümitvar” bir hâle bürünür.

Nimetullah Hafız’ın “Türkiye Cumhuriyeti”ni ele aldığı ikinci şiiri “Sen”de, bu “ümitvar” hava yerini “coşkun bir sevgi”ye bırakır:

SEN

Sen
Acunun en tatlı denizi
Denizin en derinliği
Derinliğin en güzel gökçüllüğüdür.

Sen
Yılçağların en sevimli ilkyazı
İlkyazların en boyaklı çiçeği
Çiçeğin en sevimli kokusudur.

Sen
Dağların en sık ormanı
Ormanın en yeşil ağacı
Ağacın en büyük yaprağıdır.

Sen
Gündüzlerin güneşi
Gecelerin ayı, yıldızı
Yıldızların en ışıldansın.

Sen
Benim en sıcak özlemim
Özlemimin en büyük umudu
Umudumun en yüce özgürlüğüdür.

Sen
*İğneden ipliğe benim
Ben tırnaktan tepeye senin
İster yürekli olsun, ister yüreksiz. (S: 13, s. 16.)*

Şiirin son bölümü, özellikle de “millî aidiyet duygusu” açısından çok önemli tanımlamalar içermektedir. Bu bölümde, “Ben”in yani “Yugoslavya Türk’ü”nün “Sen”e yani “Türkiye Cumhuriyeti”ne ne kadar yürekten bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti, Yugoslavya’da yaşayan Türk’ün “umudunun en yüce özgürlüğü”dür.

Hafız’ın “millî duygular”ın yoğunluğuyla dolu olan bu şiir dizisinin üçüncü şiiri olan “O”, önceden de üzerinde durduğumuz gibi, Mustafa Kemal Atatürk’e yönelik sevgi ve övgü sözleri içeren bir şiirdir. “Sesler” dergisinde bu konuda yazılan şiirler arasında “ilk” olma özelliği göstermesi bakımından önemlidir.

Hafız’ın Balkan Türkleri’nin durumuna ve duygularına âdeta tercüman olduğu “Biz” adlı şiir, “Balkan Türklüğü”nün “tarihî serüveni”ne göndermeler yapar:

BİZ

Biz doğmadan mutluluğumuz kalmış dedelerimizde

*Dedelerimiz tarihin en büyük mezarında
Doğduk ararken anamızı, atamızı
Yalınayak yaşamın kayalı yollarında.
Bazılarımız boğulduk doğan günlerin sularında
Bazılarımız yarından bir umut beklerken gömüldük
Bazılarımız bir kırık ayna önünde günbegün
söylev tutuyoruz deliler gibi kendimize
Biz daha yollardayız güçlü, dilsiz
Var mı bugün yolumuzdan geri tepen
Görelim bu çağlıyan kanımızı,
Yıllardır emmek istiyor toprak.
Size geliyoruz artık bilinçli, duygulu
Birbirimizin sıkarak ellerimizi,
Evimiz, barkımız bir olmazsa
Özlemimizin gebeliği öldürsün gençliğimizi. (S: 13, s. 17.)*

Şair öncelikle, şu anda yaşayan Balkan Türkleri doğmadan önce, Balkanlarda Türklüğün hüküm sürdüğü asırlara dikkat çeker. “Dedeler” yani önceki asırlarda yaşayan Balkan Türkleri, bu topraklarda mutluluğu yaşamıştır. Ama şimdi onlar “tarihin en büyük mezarında”dır.

Şair daha sonra da, Balkan Türklüğü’nün Osmanlı Devleti’nden sonraki hâline değinir. Karmaşık bir hâldir bu. İnsanların kimisi boğulmuş, kimisi de bir umut beklerken boğulmuştur. Kimisi de “bir kırık ayna karşısında” kendi kendine boş sözler sarf etmektedir. Artık “söylev” gibi söylenen sözlerin bir değeri kalmamıştır. Çünkü artık o mutlu mazi gelmeyecektir!

Şair şiirin son kısmında, Balkan Türklüğü’nün Türkiye Türklüğüne yürekten yönelişine değinir.

Nimetullah Hafız’ın “Türkiye’de yaşayan Türkler”i anlattığı “Siz” adlı şiiri, asırlar boyunca büyük bir tarihten doğan mutluluğu paylaşan ve sonra da ayrı düşüp “Siz-Biz” diye bölünen “Balkan Türklüğü-Anadolu Türklüğü” konusunu ele alır:

SİZ

*Ne mutlu bizlere ki siz varsınız
Acunun en yüksek bir dağında
Adınız daha durur yazılı
Tarihin her yaprağında
Her akınıızda birer dağ yıktınız
Dağlar kum oldu yontulurken sularımızda
Kumlar bugün sizden, sizler bizden uzak
Arıyoruz birbirimizi saklambaç oyununda.*

Sularınız bir toprak altında şırıldıyor
Çıkışınız kim bilir hangi tepede
Ardınızda durur kupkuru yatağımız
Bugün biziz inliyen yatağınızda
Ne mutlu bizlere ki siz varsınız
Acunun en yüksek bir dağında
Görüşmemiz olacak göreceksiniz
Yaşamın en yakın bucağında. (S: 13, s. 17-18.)

Şair öncelikle, Balkan Türklüğü ile Anadolu Türklüğü'nün müşterek tarihî serüvenine ışık tutar. Daha sonra “hâl”e geçiş yapar. “Hâl”de, “inleyen” bir Balkan Türklüğü görürüz. Ancak bu durum ümitsiz değildir. “Yaşamın en yakın bucağında”, Balkan Türklüğü ve Anadolu Türklüğü buluşacaktır.

Nimetullah Hafız'ın “Sesler” dergisinde yer alan ve “millî duygular” ve “kimlik sorunu” işleyen altı şiirlik dizisinin sonuncusunu “Onlar” adlı şiir oluşturur. Şair bu şiirde de Anadolu'da yaşanan İstiklal Savaşı'nda ölen kahramanları ele alır:

ONLAR

Sen bir evdin yamanmış
İçinde bir kadın yaşıyordu anamız
Bir kadın ki gözleri halka halka
Bir kadın ki alını çizgi çizgi.
Sen bir avluydun bulanık
İçinde bir bahçe düşünürdü babamız
Bir bahçe ki toprağı delik delik
Bir bahçe ki otları leke leke.
Onları o kadın doğurdu mutlu
Onlar o evde büyüdüler zamanında
Onlar bahçede sevdiler seni
Bizi, sizi, onları, herkesi.
Onlar onun ardından gittiler
Gittiler, bir daha dönmediler
Biz, siz kaldık yollarda susamış
Ararken amaçlarını onların. (S: 13, s. 18.)

Bu şiirde, bir Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının Anadolu'da yaşanan destansı mücadeleyi nasıl gördüğüne tanık oluyoruz. “Analar” vurgusu şiire hâkimdir. “Anadolu'nun anaları” kahramanları yetiştirip İstiklal Savaşı'na yollamıştır.

Nimetullah Hafız'ın, dönemin şartları gereği belli kelimeleri kullanmadan millî duyguları ele alan bu şiir dizisinin aksine, Ahmed Oktay'ın 1995 yılında Sesler'de

yayımlanan “Türklüğe Hasret” adlı şiiri, başlıkta bile açık bir “millî kimlik” vurgusu yapmaktadır:

TÜRKLÜĞE HASRET

Şenlik dolu bahçemizin gülleri
Tıpkı ince Türk kızların elleri
Gülistan-ı aşkdır saçın telleri
Gül kokar ayak altında yerleri.

Baharı zikreder yeşil gözleri
Denizi andırır tatlı sözleri
Misk ü amberdir tâ gönül özleri
Gül kokar ayak altında yerleri.

Gurbetlerde uzak gözler yaş doldu
Devlet-i Frengistan bana yurt oldu
Sende bahar, bende çiçekler soldu
Gül kokar ayak altında yerleri.

Hasret kaldı bana Osmanlı yurdu
Âb-ı hayat çoktan kesilip durdu
Hayalin kalbimde bir yuva kurdu
Gül kokar ayak altında yerleri. (S: 299, s. 18.)

Ahmed Oktay’ın bu şiiri, içerik olarak “millî” unsurları barındırmasının yanında şekil olarak da millî bir özellik taşır. Şiirin 4’lükler hâlinde ve Türk millî şiir ölçüsü olan hece ölçüsüyle yazıldığı görülmektedir. Hece ölçüsünün, özellikle de en çok kullanılan 11’li türünün kullanılması, şiirin şekil olarak da millî yönünü artırır. Dikkat çeken bir başka unsur da özellikle de Osmanlı Türkçesi havası taşıyan ve her 4’lüğe özellikle serpiştirilmiş olan bazı ifadelerdir. “Gülistan-ı aşk”, “Misk ü amber”, “Devlet-i Frengistan”, “Âb-ı hayat” gibi ifadeler, Ahmed Oktay’ın bu şiirini, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında Osmanlı dönemi edebiyatının dil ve üslup özelliklerinin kullanıldığı ender şiirlerden birisi yapar.

Ahmed Oktay’ın “gül” kokusuyla özdeşleştirerek “Türklüğe hasret” vurgusu yapmasının bir benzerini, Fahri Ali’nin “Evrim Evrim Akarım” şiirinde görürüz:

EVİRİM EVİRİM AKARIM

“...

*Tanrı Dağlarından vardım yarına
Yarımlar güneşmiş yarımlar aydın
Bir ses gelir Kaşgarlı Mahmut’tan
Koca Yesefi zuhuru almış ezelden.*

...” (S: 292, s. 29.)

Fahri Ali'nin şiirinde vurguladığı “Tanrı Dağları” âdeta “Türklük”le özdeşleşmiştir. Burada, Tanrı Dağları’ndan başlayarak Adriyatik’e kadar uzanan bir Türklük vurgusu, örtülü anlam olarak kendisini hissettirir.

Şiirde vurgulanan “Kaşgarlı Mahmut” da, Türkçenin ilk sözlüğünü yazan bilgin olarak, Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarının en hassas olduğu konulardan birisi olan “ana dili”ne dikkatleri çeker. Çünkü Türkçe, Yugoslavya’da yaşayan Türklerin millî varlık sebebidir.

Yine şiirde ön plana çıkarılan “Hoca Ahmet Yesevi” de, İslamiyet’le tanışan Türklerin, bu dini anlamasında ve özümsemesinde öncülük etmiştir. Ki bu öncülük de, Anadolu ve Balkanlarda, Hoca Ahmet Yesevi’nin yolundan giden Hacı Bektaş-ı Veli ve Sarı Saltuk gibi önemli isimlerle sürer. Yine burada, Orta Asya’dan Balkanlara uzanan bir Türk-İslam medeniyetine, örtülü anlam olarak dikkat çekildiği görülmektedir.

Fahri Ali’nin bu şiirinde vurguladığı “Türk-İslam” medeniyeti, “Yaşım Minareler Boyu” şiirinde de “mekân” üzerinden devam eder:

YAŞIM MİNARELER BOYU

Mostar köprüsü üzerindeyim
akar Neretva
Neretva mavi mavi
yaşım minareler boyu
Vardar köprüsü üzerindeyim
akar Vardar
Vardar yeşil yeşil
yaşım çarşıyla denk
Daut Paşa hamamındayım
akar kurnalar
kurnalar sıcak sıcak
yaşım tarih boyu
Drama köprüsü üzerindeyim
Geçme Drama köprüsünden Hasan’ım
vururlar içinden seni
yaşım Rumeli boyu (S: 324-325-326-327, s. 77.)

Fahri Ali bu şiirinde de Türklerin Balkanlarda kurduğu Türk-İslam medeniyetine; “Mostar Köprüsü”, “Neretva Nehri”, “Vardar Köprüsü”, “Vardar Nehri”, “Daut Paşa Hamamı”, “Drama Köprüsü” gibi nehirler ve Türk yapımı mekânlar

üzerinden işaret eder. Ayrıca şair, “Türklük” vurgusunu “Drama Köprüsü” adlı Türk türküsü yoluyla da yapar. Burada kültürel bir yaklaşım görürüz.

Fahri Ali’nin şiirlerinde gördüğümüz “mekân” üzerinden “Türklük” vurgusunu Arzu Abdullah’ın “Taş Köprüsü” adlı şiirinde de görmekteyiz:

TAŞ KÖPRÜSÜ

Üzerinde binbir kişi geçti
Çoğunluğu da bu köprüyü seçti
Çünkü o *Türk anıtıydı*
Türk kültürünün bir kanatıydı.

Adını “*Taş Köprüsü*” verdiler
Üzerinde ayaklarını gerdiler
Orada birkaç yüzyıl sessizce durdu
Çok anıları bağrına koyup sustu.

Beli eğilmedi.
Kuvveti dinmedi,
Taşdı, yüklendi,
Ama değeri bilinmedi. (S: 299, s. 19.)

“Sesler” dergisinde şiirleri yayımlanan genç şairlerden birisi olan Arzu Abdullah, “Taş Köprü”yü sadece bir köprü olarak görmektense, onu bir “Türk anıtı” olarak görmeyi yeğler. Bu eser aynı zamanda, geçmişle geleceği bağlayan bir köprüdür ve “Türk kültürü”nün bir kanıtıdır.

Yüzyıllarca süren ve her fırsatta övünçle ele alınan bir Türk hâkimiyetinin ardından, Balkanlardaki her mekânın, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı için “millî duygular”ı canlandıran birer yadigâr olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda bir ressam olarak Balkanlardaki Osmanlı mimarisini resmeden Ethem Baymak, “Bizim Oralarda Bir Yer Var” adlı şiirinde “mekân-millî kimlik” vurgusunu ön plana çıkarır:

BİZİM ORALARDA BİR YER VAR

bizim oralarda bir yer var
dağı taşı efsane
rumelim...
yiğit memo'm
deli sülo'm
nazlı ayşe'm
bir alem...
bizim oralarda bir yer var

güzele güzelleme düzerler
rumelim...
hatatlı mezar taşım
atılmış belgem
unutulmuş tarihim
bir alem...
bizim oralarda bir yer var
dokunan kilimim göz nurum
rumelim...
direten gücüm
sabır taşım
nazar boncuğum
bir alem...
bizim oralarda bir yer var
şairlerin döllendiği namus yatağı
rumelim...
prıştine'li mesih'im
süzi çelevi'm
hacı ömer lütfü'm
bir alem...
bizim oralarda bir yer var
kanayan yara örneği
rumelim...
boşalan köylerim
ezilen toprağım
tedirgin halkım
bir alem...
bizim oralarda bir yer var
kurutulan çınar'im inadına yeşil
rumelim...
suyun pak
soyum saydam
Türkçem arı
bir alem...
bizim oralarda bir yer var
rumelim... (S: 329, s. 49-50.)

Ethem Baymak, ancak bir ressamdan beklenecek bir tasvirle renkten renge geçerek, bir “Türk Rumeli” getirir gözümüzün önüne. Şair, “Yiğit Memo”, “Deli Sülo” ve “Nazlı Ayşe” ile öncelikle Rumeli’de yaşayan Türklere dikkati çeker. Yine şair, Balkanlarda çok sık rastlanan “hat yazılı mezar taşları”nı, Türklüğün sahiplik belgesi, tapusu olarak görür. Ama bu belgeler “atılmış”tır. Bu da “unutulmuş bir tarih”i getirir.

Şiirde “direten gücüm”, “sabır taşım”, “nazar boncuğum” ifadeleri de, “Türk Rumeli”nin zamana, savaşımlara, şartları kökten değiştiren siyasi ve toplumsal

dalgalanmalara karşı gösterdiği yok olmamayı hedefleyen direnci anlatılıyor. Şair, bu dirençten dolayı Türk Rumeli'ye nazar boncuğu takmayı da ihmal etmiyor.

Priştineli Mesihî, Suzi Çelebi, Hacı Ömer Lütfî gibi isimler de şair tarafından özellikle ön plana çıkartılır. Bu edipler; Rumeli'de asırlarca süren ve "Rumeli"yi "Türk Rumeli" yapan edebî yaratıcılığın zirve isimlerindedir.

Şairin, "kanayan yara" ifadelerinden sonra acı bir gerçeğe dikkatleri çektiği görülüyor: "Göç" sorunu... Yüzlerce yıllık bir hâkimiyetten sonra peyderpey Balkan topraklarından "göç" etmek zorunda bırakılan Türkler de, "Sesler" dergisinde millî kimlik açısından zaman zaman ele alınan konulardandır. Şair bu konuyla ilgili olarak; "boşalan köyler"e, "ezilen toprak"a ve "tedirgin halk"a dikkat çekiyor. Bütün bunlar, yüzyıllardır değişen her türlü şarta rağmen Balkan topraklarını vatan olarak benimseyen ve bu topraklara bağlanan Balkan Türk'ünün yürek yakan göçünün sonuçlarıdır.

"Göç" konusuna "Sesler" dergisinde yazdığı şiirlerle değinen bir başka şair de Fahri Ali'dir. Fahri Ali, göçü "kocaman bir dağ"a benzetmektedir:

KOCAMAN BİR DAĞ GİBİYDİ GÖÇ

gönlümü gönlümden
yüreğimi yüreğimden koparan
kocaman bir dağ gibiydi göç
sevmedim
sevemedim
tarihin sesinde varız
yetmez bize dağ başında durmalar
çimlerde yayılmalar
bozkırın içinde bir ürkme gelir
gönül buna da sarılır
ama göç sözünü sevmedim

tarihin sesinde varız (S: 292, s. 31.)

Şair, göçün o en zor yönünü, sevenleri birbirinden ayırmasını ön plana çıkarır. O göç ki, yüreği yürekten ayırır. Türkler, millî kimliklerinden dolayı bu göçe katlanmak zorunda kalmışlardır. Bu şiirde; özellikle mani, türkü gibi halk edebiyatı ürünlerinde sıkça "ayrılık" sembolü olarak kullanılan "dağ" metaforunu görmekteyiz. Ama şair umutsuz değildir. Balkan Türk'üne türlü kimlik problemleri yaşatan "Göçe zorlanma" durumunu, "göç" sözünü sevmese de, "tarihin sesinde var" olmak fikri üzerinde durmaktadır.

Fahri Ali'nin "göç"ün acı yönlerine değindiği bir başka şiiri de" Göç Bir Acıdır ki" adlı şiiridir:

GÖÇ BİR ACIDIR Kİ

göç bir acıdır ki
sezilir yaşadıkça
içine sığdırdıkça onu
göç bir başka duygu olamaz
acıların içduygusuyla kavrulabilirim
tüm çirkinlikleri de yenebilirim bir bir
ve sürekli kalan bir süs değil mi hayatta varolan kargaşalıklar
delik deşik ceketimden nem kaldı ki
göç bir başka acı olamaz
göç bir başka duygu olamaz
toplumlarda
yoksulluk da var zenginlik de
yoksul olmak becereksizlikse yani
namusluca hayata önemle sarılan
zengin olmayı becerenler az mı sanki
göç bir başka duygu
başka bir acı olamaz
insanların kederleriyle oynamak
insanlığa yakışmayan bir tutumun en iğrenç sesidir
buna küserek bakarım
göç acı bir duygu olamaz
diyenlerin sayısı da az değil
ve ben
istediğimce
severcesine alırım yolumu
gider olurum
diyen desin
zamani bulurum belki
kollarımın arasında mavi mavi
ve sonra yineler durursun
girsin dersin
eli ayağı kalacak
kalabilir
onurum kalır mı bilmem
göç bir acıdır ki
sezilir yaşadıkça (S: 244-245, s. 21-22.)

Şair bu şiirinde de göçün "sadece yaşanınca anlaşılabilceği" gerçeğine vurgu yapar. Göç, "ceketinden başka bir şeyi kalmayanların" anlayabileceği bir duygudur.

Avni Abdullah'ın "Dedelimden Mektup Var" adlı mektup tarzında yazılan şiirinde, Makedonya'nın kırsal bölgelerinde türlü imkânsızlıklar içerisinde yaşayan Türklerin durumu ele alınır:

DEDELİMDEN MEKTUP VAR

Kardeşim, bacım
iki gözüm
bendeniz Siz'in unutulmuş kardeşiniz
Valandova'nın yeşilinden
selam olsun her birinize
öperim büyüklerimin ellerinden
küçüklerimin gözlerinden
Dedelinin selamı buruk olur kardeşim
yürekleri kavrulu
ova, o ova
eskiden bizimdi, şimdi değil
ormanı korucu zaptetmiş
ova ırak, orman ırak *Dedeli'ye*
Su damla akıyor,
küçük yer hemşerim
telli kızlar bekler
türkü yakarlar
mani okurlar ince suyun başında
iki bin yılına girerken
elalem aya giderken bile
suya hasretiz kardeş
Dedeli Türk'ümün elleri
kınalı...
Sarı tütünü kırmaktan
bağları budamaktan
Kara Veli, Melezlik, Karşıyaka
dağları sarmış köynü
Dağlar, dağlar
ucu mavi deli dağlar
köyümün başına çöktünüz
Valandova şurası, *Doyran* başucumuzda
*Üsküb'*ün bir adımlık yer
gel gör köyümde
dağ taş oflar
Şikayet belleme bunu
mektup bu, doldurmak bitirmek
gerek ondan derim:
Dedeli işsiz, suyu okulu yok
bu yok şu yok
yüreğimiz dolu
türküyle çifte teliyle

*Yunus Emre rehberimiz sevgide
umudumuz koca
kocaman
yolumuzu döşeriz
suyu getiririz
aksın gürül gürül
inatçı insanlarız bir
gerekirse bizi saran
dağları eritiriz.
Bir kurt rehberlik edecek
diyorum mektubumun sonunda
Dedeli bir pencere açıyor
Dünyaya Türkeline
bu böyle biline
Mektup bu
sonu olmalı
Selam bizden, Dedeli'den (S: 297, s. 45-46.)*

“Selamı buruk olan” Dedeli, Doğu Makedonya’da, devlet hizmetinden büyük ölçüde mahrum kalan Türk köylerinden birisidir. Avni Abdullah’ın, Dedeli köyünün sıkıntılarını anlatırken sık sık “millî kimlik-Türklük” vurgusu yaptığını görüyoruz. “Elleri kınalı olan”, “suyun başında mani okuyup türkü yakan” Dedeli Türk’üdür. Bu bölgede yaşayan Türkler, kültürleriyle vardır. Her türlü imkânsızlıklara rağmen, ataları olan Yunus Emre’yi sevgide rehber alırlar. Burada Türk kimliği vurgusu en çok “gerekirse bizi saran dağları eritiriz” dizelerinde saklıdır. Ergenekon Destanı’na gönderme yapılmaktadır. Dedeli Türkleri, millî kimliklerine sahip çıkarak, gerekirse destandaki gibi dağı eritip zorluklardan kurtulacaktır. Burada, dolaylı da olsa, bir Türk için zorluklardan kurtuluş yolunun ancak millî kimliğine dönmesiyle olacağı fikri de vurgulanmaktadır.

II.4.2.5.Savaş ve Barış

“Sesler” dergisinde yer alan “savaş ve barış” konulu şiirlerin büyük bir kısmını, “Şiirlerde Vatan Sevgisi, Devrim, Partizan Ruhu ve Tito” adlı bölümde ele aldığımız II. Dünya Savaşı ve bu savaşta verilen mücadeleleri konu alan şiirler oluşturmaktadır. Bu bölümde; genel olarak “faşizm”e karşı verilen mücadele, Yugoslavya’nın kurtuluşu ve

kuruluşu için canını veren kahramanlar, savaşa “partizan” olarak katılan Türklerin fedakârca mücadelesi gibi konuları sıkça işleyen, daha çok “epik” yaklaşımlı şiirler yer almakta idi.

Bu bölümde ise siyasi yaklaşımdan bağımsız olarak, “savaş” ve “barış” konularına daha çok “insan” odaklı “hümanist” bir yaklaşımla bakan şiirleri ele alacağız.

“Savaş” ve “barış” temalı şiirlerde dikkati çeken en önemli vurgulardan birisi “gökyüzü” ve “mavilik” vurgusudur. Bu kavramlar “özgürlük”, “bağımsızlık” ve “umut” dendiğine akla ilk gelen imgeler arasında yer almaktadır:

SON PARÇA

*“Son parça bir gök kaldı mavi
Gel silkele kendini
As maviye maviliğini
Ver ele elliğini
...
Ne böyle füzelerden
Ne böyle atomlardan uzak
Ve böyle mavi mavi
Bir önlük dikelim kendimize apak
...” Bayram ROGOVA (S: 10, s. 27.)*

Bayram Rogova’nın “Son Parça” şiirinde “son parça bir mavi gök kaldı” ifadesi, aslında bütün savaşlara rağmen insanoğlunun elinde kalan “son umudu” simgeler. Bu umut, ancak insanoğlunun “kendini silkeleyip” bilinçlenmesi, kendine gelmesiyle mümkün olabilir.

Rogova, şiirin diğer bölümünde insanları “apak bir önlük dikmek” imgesiyle “barış”a davet eder.

Rogova’nın “gökyüzü” ve “mavilik” imgeleriyle vurguladığı “savaşa karşı barışa davet etmek” yaklaşımının bir benzerini de Altay Suroy’un “Gök” adlı şiirinde görmekteyiz:

GÖK

*Yükseksin, enginsin, mavisin
Başımucundasın, parmağımdasın,
Bağrın yarılmış, karnın acıkmış
Füzelerin yolu
Yarana yakı, karnına bez,*

Göster yüzünü
Ver kalbini
Gürültüden rahat ol,
Deşilip yırtılma,
Rengin yiter yoksa
Boş umutların oyuncağı
Gök. (S: 168, s. 95.)

Suroy da gökyüzüne seslenir. Onun maviliğini ön plana çıkarır. Ancak gökyüzünün, o “umutların yatağı” olan “mavi” karnı füzeler tarafından yarılmıştır. Şaire göre, eğer böyle devam ederse, umutların yatağı olan gök, mavi rengini yitirip “boş umutların yatağı” olacaktır. Yani insanların “barış”a olan inancı zayıflayacaktır.

Sabit Yusuf, “Yine Dağlar” adlı şiirinde, önceki şiirlerde karşımıza çıkan “gökyüzü” imgesinin karşısına “dağ” imgesini çıkarır. “Gökyüzü” nasıl “umudun, barışın, özgürlüğün” simgesi ise, “dağ” da aşılması zor engellerin”, “ayrılıkların” ve en önemlisi “savaşın” imgesi olmaktadır:

YİNE DAĞLAR

Yine dağlar,
yine bağlar
Çınlar savaş
atom çağda,
Bu da hayat
bu da dünya. (S: 102, s. 59.)

Sabit Yusuf’a göre insanların her alanda gelişme sağladığı bir çağda, atom çağında hâlâ savaşların devam etmesi, aslında bir tezat durumu gösterir. Şair, “bu da hayat, bu da dünya” ifadeleriyle şaşkınlığını dile getirir.

“Sesler” dergisinde “savaş” ve “barış” konularını en çok ele alan şairlerden birisi de Agim Rifat’tır. Şair, “Kurşun” adlı şiirinde “savaş” ve “barış”a âdeta yarış yaptırır:

KURŞUN

mızraklar kırık
mızraklar kırılıyor
savaş
barış
savaş yürüyor
kişi elleri el ele
kişi elleri yumruk
tahtan iniyor
tahta çiriyor
savaş

barış
savaş yürüyor
atom bombaların ağızları apaçık
çocuklar doğuyor (S: 102, s. 78-79.)

Şiirde yer alan “savaş/barış/savaş yürüyor” ifadeleri bu kavramlar arasındaki rekabeti, savaşı gösterir. Ancak ne yazık ki, bu rekabette daima kazanan “savaş” olmaktadır. “Kişi elleri”nin “el ele” ve “yumruk” şeklinde olması da şiirde kullanılan ve “savaş” ve “barış”ı gösteren imgelerdendir.

Agim Rifat’ın şiirinde, çocuklarla ilgili, gelecekle ilgili kaygılar da göze çarpmaktadır. Atom bombaları arasında doğan çocuklar aslında, savaş dolu bir geleceğin habercisi olmaktadır.

Hasan Mercan’ın “Oyun Yerine” adlı şiirinde de savaş ile “geleceğin” simgesi olan “çocuklar” arasındaki trajik durum ön plandadır:

OYUN YERİNE

“Cezaladılar istekleri
İstekler havada-: kaaaç...
...
Öldürdüler çocukları
Kokularını yeryüzünde andaç...” (S: 8, s. 19.)

Leyla Hüseyin’in “Suç” adlı şiirinde de, “çocuk” ve “savaş” arasındaki tezat durum ortaya konur:

SUÇ
Sarı saçlar
Yemyeşil göz
Yaş?
Belki de dört

Ölüme mahkum
Suçu?
Çocuk olmak. (S: 274-275-276, s. 43.)

Leyla Hüseyin de “masumiyet”in simgesi olan çocukların, “suçsuz” yere öldürülmesi gerçeğini lirik/hümanist bir yaklaşımla ele alır.

“Vietnam Savaşı”, “Sesler” dergisinin yayımlandığı 60’lı ve 70’li yıllarda sürekli gündemde olan bir konudur. Dergide, bu savaşın ismini vererek veya isim vermeden, bu konuyla ilgili bazı şiirler yayımlanmıştır. Bu şiirlerin ortak özelliği, “insan” ve “barış” odaklı odaklı olmasıdır.

Emin Salih'in "Vietnam Ezgisi" adlı şiiri bu konuda yazılan şiirlerdendir:

VIETNAM EZGİSİ

Gül toplarken ağlama
Gülün kokusunu duy
Elinde gül varken ağlama
Güller gibi gül. (S: 12, s. 104.)

Emin Salih, "gül" imgesiyle "savaş" a inat "barış" dolu günleri ön plana çıkarır. İnsanları bütün olumsuzluklara inat "umutlu olmaya" davet eder.

1970'li yıllar da, Vietnam Savaşı'nın, sona yaklaştı da, şiddetle devam ettiği yıllardır. Bu durum da bazı şairlerin âdeta isyan etmesine yol açmaktadır:

1972

...
1972'ye gireceğiz
...
1972 yılında
Gene insanların mutluluklarını avlayacak kurşunlar
En köhne bir aynanın yüzünde gene üzüleceğiz
Epeski yapraklarımızla" *Bayram İbrahim ROGOVALI (S: 60, s. 67.)*

Bayram İbrahim Rogovalı, "1972" yılında savaşların biteceğine yönelik bir umut taşımamaktadır. Bu yılda da "insanların mutluluklarını kurşunlar avlayacak"tır. Yani "barış" umudu yine görünmemektedir.

Bütün bu yaklaşımlar, Sesler" dergisinde eser veren Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının, dünyanın neresinde olursa olsun, "savaş" ve "barış" konusuna duyarlı olduğunu gösterir. Edebiyatçılar, daima "barış"ın yanındadır. Dünyanın her yerindeki olayları takip ederler.

Bu durumun en güzel göstergelerinden birisi de Agim Rifat'ın "Balta" adlı şiiridir:

BALTA

"akrebi düşürdüm örümce ağına
çürük cesetler üzerine orta doğuda
çıplak kemiklerime yaban bombalar yağıyor
karardı sarı
ipek yüzünü göremiyorum
kalemimle oydular gözümü
hala mı öldürülüyor analarla çocuklar güzel havalarda
akrebi düşürdüm örümce ağına
derimi soydular sömürmenler

afrika 'da davula gerdiler
upuzun çağlayan kanlarım dipdiri *süve(Süveys)* kanalında
karardı yeşil
o sülün ellerine değemiyorum
tompus cigaraları göndürdüler ellerimde
hala mı öldürülüyor analarla çocuklar güzel havalarda
...” (S: 102, s. 83.)

Görüldüğü gibi şair, en çok savaşların gerçekleştiği Orta Doğu ve Afrika gibi yerlerdeki dramalara kayıtsız kalmaz. Şair burada yine bir çelişkiye dikkatleri çeker: “Umudun” ve “masumiyetin” simgesi olan “analar” ve “çocukların”, “güzel havalarda” öldürülmesi durumu, da insanoğlunun akıl almaz eylemlerinden birisidir. Şair de bu gerçeğe karşı duyduğu hayreti dile getirmektedir.

Bayram Rogova'nın “Savaş” adlı şiirinde de sürekli olarak “Savaş”ın yıkıcı yönü ön plana çıkartılır:

SAVAŞ

Gece gündüz
Düşlüyorsun *kıraç sağın solun*
Hep kıraç düşlerle dolu.
Yürüyorsun. Yollar
Tarlalar üstüne
Her geçtiğin yeri
Kıraç ediyorsun sonra.
Uçuyorsun havada bir bulut gibi
Gözlerin kanlı. Dudakların kana susamış
Ekinler üstüne
Düşüyor karanlığın
Henüz olgunlaşmakta ekinler
Korkuyor senden.
Düşlüyorsun
Hep kıraç kıraç
Buğday başakları üstünde
Yürüyor bir korkuluk
Ağaç dallarında
Olgun meyveler çürüyor.
Sallanıyor karşıda
Bir kırmızı ışık
Ama, dalları kırık ağaçların
Üstü kıraç
Kurşunlarla
Dövülmüş-Gece içinde onlar... (S: 1, s. 50-51.)

Rogova'nın şiirinde "savaş" âdeta "kanlı bir canavar" olarak tasvir edilir. Bu canavarın aklı kıraç düşlerle dolu, gözleri ve dudakları kanlıdır. Bu canavar, yine "verimlilik" ve "bereket" in simgesi olan "buğday başakları"nın üzerinde gezer. Geçtiği her yeri "kurak" yapar.

Agim Rifat, Rogova'nın tasvirini yaptığı "savaş canavarı"nın buğday tarlalarından geçtiği "kurak" dönemlerden birisini şöyle tarif eder:

KAYBOLANLAR-2

"bir zamanlar
nefesler henüz barut kokarken
mısır ekmeği köpürürdü ağzında

dualarınla

..." (S: 103, s. 51.)

"Savaş ve Barış" konulu şiirler arasında "Bosna Savaşı" da önemli bir yer tutar. Özellikle de Melahat Engüllü'nün Bosna Savaşı üzerine yazdığı şiirler dikkat çekicidir: "Bosnanın Yaşamayı", "Anlamsız Bir Başlangıç", "Çökertmeyi Amaçlama", "İnsanlıktan Çıkmak", "Başlangıcın Anlamsız Sonrası", "Özlem ve Beklenti", "Öze Dönme Arzusu", "Akıntıya Kapılma", "Üzüntü", "Dünyanın Kayışı", "Kuralsız Savaş", "Bosnayı Silmek Arzusu", "Çarkların Dili" (S: 301, s. 77-81.) "Değişen Gündem", "Tarihin Akışı", "Huzur İstemek", "Beklenti İçinde Olmak", "Sabır1", "Koca Bir Mezar Bosna", "Hele Hatayı Düzeltelim" (S: 302, s. 33-36.)

"Anlamsız Bir Başlangıç" adlı şiirinde Melahat Engüllü, Bosna Savaşı'ndan önce Yugoslavya'nın dağılma sürecine dikkat çeker:

ANLAMSIZ BİR BAŞLANGIÇ

"Parçalandı önce koca ülke
barış yumağını söke söke
açılan bir çiçek hemencecik soldu
aldı payını her biri egemen oldu
..." (S: 301, s. 77.)

Aynı şiirde şair, aslında Bosna Savaşı'nın ne kadar sudan bir sebeple başladığına dikkat çeker:

...
Tanımadan sevdiler birbirlerini
çağırdılar dostu tanığı
koca bir düğün olageldi Bosnada

sonraları tüfek sesi duyuldu

Düğün alayıdır sanıldı önce
herkes alkışladı gelin ile damatı
bir anda her yanı karabasan boğdu
etraf toz dumana büründü

Buydu Bosna savaşının başlangıcı
salt bir vesile idi düğün
düşle düş sonrası bunalıklık yaşandı
öldü, yaşarken Bosnanın küçüğü büyüğü (S: 301, s. 77.)

Aslında bu düğün olayı sadece savaşın başlamasına sebep olan bir “vesile”dir. Buradan anlıyoruz ki savaşın asıl nedenleri başkadır. Sebebi ne olursa olsun savaş, büyük-küçük ayırmadan herkesi öldürmektedir.

II.4.2.6.Tanınmış Şahsiyetler

“Sesler” dergisinde yer alan şiirler içerisinde belirli şahıslara adanmış, ya da o şahısları çeşitli yönleriyle tanıtan şiirlere de sıkça rastlanmaktadır. Bu şahıslar; kimi zaman Yosip Broz Tito, Mustafa Kemal Atatürk gibi siyasi ve tarihî şahsiyetler olurken kimi zaman da Nâzım Hikmet, Orhan Veli Kanık, Yahya Kemal Beyatlı, Vasko Popa, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Oktay Rifat gibi sanatçı kimliğiyle tanınan şahsiyetler olmuştur.

“Sesler” dergisinde şahıslara yönelik şiirler içerisinde şüphesiz ki en büyük grubu Yosip Broz Tito’ya ithafen yazılan şiirler oluşturur. Bu konuyu daha önce geniş bir şekilde ele almıştık. Bu konuyla ilgili bölümde; Hasan Mercan’ın “Güneşimiz”, “Işık”, “Sonsuz Bir Yaşam Bir De O’nun Al Gülü”; Esad Bayram’ın “Tito”; Avni Engüllü’nün “Tito ile Gençlik Adına”; Agim Rifat’ın “Tito Prizren’de”; Fikri Şişko’nun “Gün Gelir Anlarsın Kızım” ve Osman Baymak’ın “Ölüm Üstüne On Şiir” adlı şiirler üzerinde örnek olarak durmuştuk.

Şahıslara yönelik şiirlerden bir kısmını da Atatürk’e ithafen yazılan şiirler oluşturmaktadır. Bu konuyu da daha önce geniş bir şekilde ele almıştık. Bu konuyla ilgili olarak da; Nimetullah Hafız’ın “O”; Nusret Dişo Ülkü’nün “Ağıt”; Şükrü Ramo’nun “Atatürk Anısı”, “Atatürk Eseri”; Suat Engüllü’nün “Doğumunun Yüzüncü

Yılında Ata'ya"; Sabit Yusuf'un "Ata"; Hasan Mercan'ın "Masmaviydi Anıtkabir'in Sevisi"; Vefki Hasan'ın "Egemenlik Simgesi", "Direnç Örneği", "O En Güzel Aydınlık" adlı şiirleri üzerinde örnek olarak durmuştuk.

Şahsa ithafen yazılan şiirler içerisinde büyük bir bölüm şiirin de tanınmış sanatçılara yönelik olarak yazıldığı görülmektedir. Bu konuda özellikle de Nusret Dişo Ülkü'nün farklı şairlere yönelik olarak kaleme aldığı şiirler dikkat çekicidir.

Nusret Dişo Ülkü'nün Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları arasında çok sevilen, örnek alınan, Struga Şiir Festivali'nde de ödül almış olan "Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya" ithafen yazdığı şiir, edebiyat sanatçılarına yönelik olarak yazılan şiirlerin en dikkat çekici örneklerindedir:

YORGUN DÜŞENLER

Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya

Kent kent gezdik
Ellerimizi kiraya vermiştik
Köy köy gezdik
Ayaklarımızı kiraya vermiştik.
Kapı kapı gezdik
Kızlarımızı satışa vermiştik
İl ilçe gezdik
Oğlanlarımızı Hocaya vermiştik.
Han hamam gezdik
Babalarımızı camiye vermiştik
Tundan tuna gezdik
Bacılarımızı cara vermiştik. (S: 1, s. 35.)

Şiirde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Gözünü Satan Adam" adlı döneminde çok tartışılan şiirine göndermeler yapıldığı görülmektedir.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları için; "Garip" akımını temsil eden Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'nun önemli bir yere olduğunu üslupla ilgili bölümde vurgulamıştık. Nusret Dişo Ülkü, bu şairlere ithafen şiirler yazmıştır:

KIRK GÜN KIRK GECE DÜĞÜN

Orhan Veli'ye

Kırklarelindeyim
Kırk pınarı düşündüm düşüneli
Pınarların içinde Orhan Veliyim
Gökkubbenin altında Orhan Veli.

Kırlarelindeyim
Kırk haramileri düşündüm düşüneli
Haramilerin dışında Orhan Veliyim
Yeryüzünün üstünde Orhan Veli.
Kırlarelindeyim
Kırk katır mı kırk satır mı diye düşündüm düşüneli
Bunların ortasında Orhan Veliyim
Gökkubbenin altında, yeryüzünün üstünde Orhan Veli.
Kırlarelindeyim
Kırlara karıştığımızı düşündüm düşüneli
Bunların arasında Orhan Veliyim
Kişilerin yüreklerinde, toprakaltında Orhan Veli. (S: 1, s. 36.)

Orhan Veli'ye yönelik olarak yazdığı “Kırk Gün Kırk Gece Düğün” adlı şiirindeki ruh hâli, âdeta “Bir Garip Orhan Veli” şiirini anımsatır.

Nusret Dişo Ülkü'nün “Oktay Rifat'a” ithafen yazdığı “Toprak ile Güneş” adlı şiirde aynı kelimelerin yer değiştirmesine dayalı farklı bir üslup denemesi görülmektedir. Şiirin tamamı, her bölümde yer değiştirerek tekrar eden ifadelerden oluşmaktadır:

TOPRAK İLE GÜNEŞ

Oktay Rifat'a

Toprak toprak gibi susuyordu
Güneş güneş gibi yakıyordu
Toprakta bir mezar kazdırıldı
Güneşte bir ölü kaldırıldı.
Güneş güneş gibi susuyordu
Toprak toprak gibi yakıyordu
Güneşte bir mezar kazdırıldı
Toprakta bir ölü kaldırıldı.
Toprak güneş gibi yakıyordu
Güneş toprak gibi susuyordu
Toprakta bir mezar kapatıldı
Güneşte bir ölü yaktırıldı.
Güneş toprak gibi yakıyordu
Toprak güneş gibi susuyordu
Güneşte bir mezar kapatıldı
Toprakta bir ölü yaktırıldı. (S: 4, s. 18.)

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hâkimiyetinin son tanık şairleri arasında yer alan ve Üsküp doğumlu olan Yahya Kemal Beyatlı da Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları tarafından sevilen, kendisiyle gurur duyulan edebiyatçılardandır. Yine

Nusret Dişo Ülkü'nün bu şaire ithafen “Yakılan Türkü” adlı bir şiiri karşımıza çıkmaktadır:

YAKILAN TÜRKÜ

Yahya Kemal Beyatlı'ya

Dün yıllardır beklenen çocuk dünyaya geldi
Aynı gün aynı saat, aynı dakikada can verdi.
Bugün doğan çocuk için bir türküdür yakıldı
Tüm bir yaşam, tüm bir yuva, bir ocak yıkıldı.
Yarın o türkü ana baba için milli marş olacak
Kanayan yüreklerde bengi olarak bayraklaşacak. (S: I, s. 34.)

Ülkü'nün, ünlü Yugoslav zanlarından birisi olan Vasko Popa'ya yönelik olarak da “Taş Yürek” adlı bir şiir yazdığını görüyoruz:

TAŞ YÜREK

Vasko Popa'ya

Taşı alıp yürek verdim
Taş canlandı
Taşı alıp bıçakladım
Kan damladı
Göğü alıp yere serdim
Gök toplandı
Göğü alıp makazladım
Havalandı
Suyu alıp serpeledim
Bulutlandı
Suyu alıp boğazladım
Çalkalandı. (S: I, s. 34.)

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarını hem konu hem de şekil bakımından ilk ve en derinden etkileyen şairlerin başında gelen Nâzım Hikmet de bu edebiyatçılar tarafından unutulmamıştır.

İskender Mubeg'in “Nâzım Hikmet'in ölmezliğine sunulmuştur.” ithaf cümlesiyle kaleme aldığı “Deniz Yazdım, Deniz Kendinden Doğdu” adlı şiirde değişik bir şekil de denemiştir. Bu şiiri şair; üç adet üçlük, dört adet dörtlük ve beş adet beşlikten oluşacak şekilde yazmıştır.

DENİZ YAZDIM, DENİZ KENDİNDEN DOĞDU

Nâzım Hikmet'in ölmezliğine sunulmuştur.

Kuru yüzler kuru düşle beslenir

Kuru yüzlerde kuru düşler allanır
Kuru yüzler aynası yaşamanın.
Islak gözler ıslak bakış üretir
Islak gözlerde öpücükler bağlanır
Islak gözler aynası ağlamanın.
Senin gibi coşkun ozan ölmezdir
Kişiliğin şiirlerde sallanır
Şiirlerin aynası ozanların...
..." (S: 7, s. 69-70.)

Şair burada; "Senin gibi coşkun ozan ölmezdir" dizesiyle, özellikle de Nâzım Hikmet'in "ölümsüz" bir şair olduğuna dikkati çeker. Çünkü onun şiirleri, ozanların aynasıdır.

II.4.2.7.Toplumsal Eleştiri

"Sesler" dergisinde yer alan Makedonya ve Kosova Türk şairlerince yazılan şiirlerdeki toplumsal konuların zenginliği, bize bu şiirlerin önemli ölçüde "hayatın içinden" olduğunu göstermektedir. Dergideki farklı şiirlerde; toplumda kadının yeri ve önemi, töre, kan davası, gelişmemiş bölgelerde yaşayan insanlar, toplumsal ilişkiler gibi pek çok toplumsal konu ele alınmıştır.

Toplumsal konular arasında en çok ele alınan konulardan birisi "toplumda kadın" konusudur. Melahat Engüllü'nün "Evet, Ben Bir Kadınım" adlı şiiri, bir kadın şairin dilinden toplumda kadının yerini ele alır:

EVET, BEN BİR KADINIM

Dışladılar önce beni
geliştirdim diye didişimciliği
Her şeyi görüyor, seziyor, içleniyordum
Yerin, rolün, barınağın
Çocukların, mutfağın, senin
Özgürlüğe kavuşmuş kafezde serçe örneği
Dingin bir, sabahtı uyandığında
Benliğime dönüşmüşken varlığım
Geçmişin duyarken göze gelmişliğini
Avuçladım boğucu gerçekleri
Kadın, kadınım ben
İçacısı çeken
Taştan bile güçlü

Ta ötelere sevgiyi yüreğimden taşıran
Sabır taşı örneği
İttik dışa bağınazca direnişi
Özgürlüğe kavuştuk
Kişiden kişiye değişen bir yargı bu
mutluyuz yine günümüze. (S: 160, s. 39.)

Melahat Engüllü öncelikle kadının toplumsal hayatta ön plana çıkmasından dolayı “dışlanmasına” dikkat çeker. Bu, kadınlar açısından önemli bir toplumsal sorundur. Şair kadını bu dışlanmış hâliyle “Kafesteki serçe”ye benzetir. Ama bu serçe sonunda özgürlüğe kavuşur.

Şairin vurguladığı bir başka konu da kadının güçlü “sabır” özelliğidir. Şair bunu “taştan bile güçlü” ve “sabır taşı” ifadeleriyle dile getirir. Ve kadın, bu sabrı sayesinde hak ettiği özgürlüğe kavuşur.

Aslında Melahat Engüllü’nün şiirinde, kadının mücadele ederek ulaştığı özgürlük, Suat Engüllü’nün “Fatma Kız” adlı şiirinde anlatılan durumdan kurtulma durumudur:

FATMA KIZ

doğmuştu günün birinde
salımydı cumamıydı bilmez ki
anne olmuştu onüç yaşında
günlerden bir gün
salımydı cumamıydı bilmez ki
şaşmıştı kendi de buna
dertleşti anasıyla
bilmem ki bu çocuk benim mi diye. (S: 39-40, s. 23.)

Suat Engüllü’nün bu şiiri, en önemli toplumsal konulardan birisi olan kızları “erken evlendirme” sorununu ele alır. Şiirdeki kız, çocuk denilebilecek bir yaşta, on üç yaşına bile varmadan evlendirilir. Daha trajik olan nokta, kızın doğum tarihini bile bilmemesidir. Zaten bunun pek kimse için de önemi yoktur.

Şairin anlattığı erken evlendirilen genç kadın, kendisi de bir çocuk sayıldığı için, çocuğunun kendisinin olduğuna inanmamaktadır. Bu şiirde toplumsal sorun olarak “kadın”ın yanında bir de “erken evlendirme” geleneği karşımıza çıkar. Aslında bu iki sorun, birbirine geçmiştir. Buradaki asıl önemli sorun, kadının “evlenme zamanı” konusunda kendi ihtiyarının elinden alınmasıdır.

Hasan Mercan'ın “Yaşlı Satılan Kızın Ahı” adlı şiirinde ise, “evlenme zamanı”nı belirleme özgürlüğünün yanında “evlenme kişisi”ni seçme özgürlüğü de kadının elinden alınmıştır:

YAŞLIYA SATILAN KIZIN AHI

Ya bırak beni kolla
Zümrüt'ün beklemez aralık

Kaçar giderim çobanıma haaa
Eteğine sarılırım kancık mı kancık (S: 15, s. 12.)

Kendi “seçme ihtiyarı”nın elinden alındığı Fatma Kız'ın aslında bir çoban sevdiği vardır. Ve yaşlıya “satılan” bu kız, yapabileceği en etkili şeyi yapar: Zorla evlendirildiği yaşlıyı, sevdiği çobana kaçmakla tehdit eder. Bu ve buna benzer durumlar da aslında, toplumsal nice sorunun temelini oluşturur.

Yine Hasan Mercan'ın “Gelinin Türküsü” adlı şiirinde de “gönülsüz” olduğu belli olan bir “evlendirme” söz konusudur:

GELİNİN TÜRKÜSÜ

Geçirdiler boynuma telli duvağı
Ağlayadursun garip anam

Açtılar kapılarımı işim duman vaaaay
Beş okkalık suratlara bakamam

Aldılar içimi yosmam
Duramama vesselam dayanamam

Kancık misin dediler yallah
Ali'den bunu salkıyamam (S: 15, s. 11.)

Hasan Mercan, 104. sayıdaki “Âdem ile Havva” adlı şiirini “8 Mart gibi özgürlük elmasını dişleyemiyen sevgili Ninem'e” ifadeleriyle, kadın olarak özgürlüğünü yaşayamadığına inandığı ninesine ithaf etmiştir.

“...
Her avuç toprak parçasında
Birer yalan tozunu eritir yaşlarım
İşte buna derler asıl KADIN-ÖYKÜ

Taşa yazılsa alınyazım
Silinsin diye taşı taşa çalarım

Yani hep kararsızım
Ağtın dahi en gizli yerinde yalnızım
...” (S: 104, s. 18.)

Hasan Mercan’ın bu şiirinde de toplumda gerektiği muameleyi göremeyen kadının, içten içe bir isyanı göze çarpar.

“Sesler” dergisinde hasan Mercan gibi toplumsal konularda yazılmış şiirlerine sıkça rastladığımız bir başka Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk şairi de Suat Engüllü’dür. Şairin “Bitmiyen” adlı şiirinde “kadın”, yine toplumsal bir sorun olan “kan davası”nın başlangıç sebebidir:

BİTMİYEN

toprağın kükrediği bir gecede
halili vurmuştu Ahmet
kızkardeşiyle halilin arasındaki
aşkı yok etmek için
...” (S: 39-40, s. 24.)

Bu şiirde, Hasan Mercan’ın yukarıda geçen şiirlerinde de görüldüğü gibi, kadının seveceği insanı seçme hakkının elinden alınması durumunu görüyoruz. Ve bu sorun, zamanla toplumun kanayan bir yarasını hâlini alan “kan davası”na dönüşmektedir:

“...
gece güne yenildiği anda
halilin kardeşi karagöz ali
yırtmıştı gırtlığını ahmedin
bıçakla kanı kan siler diye
güneşin ışınları altında amansız kalınca buğdaylar
220mustafa ahmedin emmisi olacak
yarmıştı başını karagöz alinin
*çapayla kurtaramadı kuruyan bitkileri yinede
alinin kanı*

kan kokusuyla geçmiye devam etti yıllar
büyüdü çocuklar
kana kan aradılar öldüler öldürdüler
kan yutmiya can yutmiya devam etti topraklar. (S: 39-40, s. 24.)

“Ahmet”, “Halil”, “Karagöz Ali”, “Mustafa” gibi isimler bu kan davasına karışan isimlerden bazılarıdır. Bu, yıllarca sürüp gider... Ama Ali’nin kanının kuruyan

bitkileri geri getirememesi gibi, bu kan davasının asıl sebebi de unutulmuştur. Asıl neden yine “kadının seveceği insanı seçme hakkının elinden alınması”dır.

“Sesler” dergisinde, toplumda bir insanın nasıl davranması gerektiğini belirten, iyi bir insanın nasıl olması gerektiğini ele alan şiirler de yer alır. Bunlar daha çok “didaktik” bir üslupla yazılmış şiirlerdir.

Fahri Kaya’nın “Sabun Köpüğü Değil” adlı şiiri, topluma didaktik bir yaklaşımla öğüt vermektedir:

SABUN KÖPÜĞÜ DEĞİL

Ele avuca sığmıyan
Sabun köpüğü değil
Taş
Taşın en ağırı
Yoğunlanmamışı
Çakmak taşı olacaksın
Ya da diken
Dikenlerin en sert
Örneğin
Deve dikenini gibi bir şey.
Ele avuca alınca
Ağırlığın sezilsin
Dillere düşünce
Dudaklar diller kanasın.
Ele avuca sığmıyan
Sabun köpüğü değil
Taş olacaksın
Taşların en ağırı
Yoğunlanmamışı
Çakmak taşı olacaksın
Küsütümotu değil
Ucları sivri sert
Değince acıyan
Bir diken olacaksın.

Ele avuca alınca
Ağırlığın sezilsin
Dillere düşünce
Dudaklar diller kanasın. (S: 181, s. 41-42.)

Fahri Kaya şiirinde; taş gibi ağır olmayı öğütlemektedir. Bunun, insanın toplumsal ilişkilerinde saygı görmesi için çok önemli bir husus olduğunu vurgulamaktadır.

Toplumsal ilişkilerle ilgili didaktik bir üslupla nasihat veren şairlerden birisi de Şükrü Ramo'dur. "Kıskanma" adlı şiirinde insanlara akıllı, bilgili kişileri kıskanmamalarını, dostlarını da candan sevmelerini öğütlemektedir:

"Kıskanma akıllı bilgili kişiyi
senden üstün sayılan insanları
Sinir kaybetme yersiz yönsüz işe
dinleme her sözün yıkıcı amacını
Seversen pürüzsüz sev dostlarını
canına kanına yakın sevgileri!" (S: 204, s. 17.)

"Kişi"ye yöneltilen bu ifadeler, aslında sadece kişisel değil, toplumsal düzen için de çok önemlidir. Kendisinden akıllı, bilgili olan kişiyi hiçbir insan kıskanmazsa, her olur olmaz işi insanlar önemsemezse, sözlerin yıkıcı yönlerini kimse dikkate almazsa ve herkes dostlarını tam ve doğru bir şekilde severse toplum da sağlıklı olur.

Ramo aynı şiirinde, insanın ailesi gibi bütün insanlığı sevmesi gerektiği, diğerkâmlığın önemi gibi konuları didaktik bir üslupla dile getirmektedir:

"Kıskanma insanı eğer seversen İnsanlığı
göz nişanı yapma yalan yanlış işleri
Sev anneni babanı karını kardeşini
oğlun kızın gibi sev bütün oğul kızları
öğret sevgi adını bütün sevgililere!" (S: 204, s. 18.)

Şükrü Ramo; iyi bir toplumsal yapının, toplumsal işleyişin "insan"dan başlayacağı inancıyla şiirlerinde insanın toplumdaki rollerini yönlendirici ifadeler kullanmıştır.

İlhami Emin'in aşağıdaki şiirinde de, toplumsal yapıda insanların, isteseler de istemeseler de, birlikteliğinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır:

Sokakta Gezenlerden Çekiniyor Ellerimiz

"sokakta gezenlerden çekiniyor ellerimiz
kırılıyor gözlerimiz her yabancı düşen bakıştan
kararsız kalıp durduramayız bitürlü seslerini
insanların butürlü kuşsal gidişli bir kaçıştan

*otobüsteyken bile başkalarından başlıyor düşlerimiz
..." (S: 1, s. 41.)*

İnsanların toplumsallaşması o noktadadır ki, otobüste bile insanın düşleri “başkaları”ndan başlamaktadır. O hâlde insan, toplumda “diğeri”ne muhtaç bir varlıktır. “Toplumsallaşma” insanın vazgeçilmez yaşama tarzıdır.

İlhami Emin’de gördüğümüz bu “toplumsallaşma” vurgusu, insanları “farklılıkları benimseme” zorunluluğuna götürür. Toplumsal hayatın refahı ve düzeni için bu şarttır.

Sabahattin Sezair’in “Uzun Saçlılar” şiiri toplumdaki “ötekileştirme”lere karşı bir duruşu, farklı bir yaklaşımı ele alır:

UZUN SAÇLILAR

*Neden uzun saçlılara
karşıdır çoğu?
Ben uzun saçlılara karşı değilim
Kötülük sevmez, savaş sevmez
iyilik sever, özgürlük sever kişilerdir*

uzun saçlılar!

*Silâh seslerini
kitar sesleriyle değiştirirler*

uzun saçlılar

*Çocuk ağlayışlarını dinleyecek yerde
müzik dinlerler*

uzun saçlılar

*Bomba yerine
çiçek taşırlar*

uzun saçlılar

*Savaş sürececek yerde
sevişirler-sefa sürerler*

uzun saçlılar

*Sevgi savaştan üstündür zaten
Yüreklerinde sevgi olsa*

savaş etmez

savaş edenler! (S: 39-40, s. 44.)

Şair, “uzun saçlılar” ile “savaş edenler”i karşılaştırmaktadır. Uzun saçlılar; kötülük sevmez, savaş sevmez, iyiliksever kişilerdir. Silah sesine gitar sesini yeğlerler. Top değil çiçek taşırlar, çocuk ağlayışlarının yerine müzik dinlerler. Ama savaş edenler, yüreklerinde sevgi olmadığı için savaşmaktadır. Şairin insanların “şekil” üzerinden bir ayrımla ele alınmasına karşı olduğunu “Neden uzun saçlılara karşıdır çoğu?” ifadelerinden anlıyoruz. Ancak şair, toplum tarafından yapıldığını söylediği ve karşı çıktığı insanları şekle göre sınıflandırma hatasına bir bakıma kendisi de düşer.

Toplumun bir kısmı tarafından yanlış bir bakış açısıyla dışlanan “uzun saçlılar”ı, yine bir genellemeyle tamamen barışsever ve iyi insan olarak ele alır. Diğeri nasıl bir toplumsal genelleme hatası ise bu da bir genelleme hatası sayılabilir.

Esad Bayram’ın “Martıların Şarkısı” adlı şiirinde “geldiği yeri unutan” ve “koltuk-para sevdasına kapılan bir insan” yerilir:

MARTILARIN ŞARKISI

“...
Unutuverdi
Çayırda meleyen
Kuzuları.
Sarı-kuru çimen
Otluyorlardır şimdi
-sararsın kurusun
onlar...
ona ne!
Ocağında
Duman tütsün
Yeter.koltuk hastalığı
Tuttu.
Para gıcığına katıldı!
Sıçrayarak fırladı
Yatağından:
-yardım, yardım...
Bağırıyordu durmadan.
Koyunlardan süt istedi!
Bulamadı.
Güneş’e el uzattı
Yandı...
Paralara örtülü
Kaldı...
Kaşıntı sonunda
Yaralar açtı bedeninde!
Gene de
Paralar kucağında
Koltuk ensesinde!
Unutuverdi
Yalın ayak bastığı
Caddeyi.
Doymayınca
Mısır ekmeği yediği
O günü!
Ölümlere basar
Geçer
Ali, Veliler

Satar!
Koltuk?!
Para gıcığından
Kurtulamadı.
Koyunları aslanlar gibi
Görünce?!
Küremizin göbeğinde olan
Dünyaya
El uzatarak...
Koltuktan kaydı
Paralar uçtu
Boyunbağında
Yanan mumuyla
Kaldı!!!
Gökte
Martılar şarkı
Söylüyordu...
Yaktı... (S: 331, s. 50-52.)

Esad Bayram'ın şiirinde, toplumsal bir hiciv göze çarpmaktadır. Burada önemli bir nokta da şairin tabiriyle “ona ne” yani “bana ne”cilerdir. Çevreye duyarsızdırlar. Hem tabii çevreye hem de toplumsal çevreye duyarsızdırlar. Ellerinde imkân vardır ama topluma bir faydaları yoktur. Geldikleri yerleri unuturlar. Şair bu durumda olanları hicveder. Bu, toplum yararına yapılan bir eleştiridir.

Avni Abdullah'ın “Millî Duygular, Kimlik Sorunu ve Göç” adlı bölümde de ele aldığımız “Dedelimden Mektup Var” adlı şiiri de tamamen toplumsal içerikli bir şiirdir. Bu şiirde şair, Doğu Makedonya'da yer alan bir Türk köyü olan Dedeli'de yaşayan topluma dikkatleri çeker. Bu toplum, asırlardır kültürünü, geleneklerini korumuş bir toplumdur:

DEDELİMDEN MEKTUP VAR

“Kardeşim, bacım
iki gözüm
bendeniz Siz'in unutulmuş kardeşiniz
Valandova'nın yeşilinden
selam olsun her birinize
öperim büyüklerimin ellerinden
küçüklerimin gözlerinden
Dedelinin selamı buruk olur kardeşim
yürekleri kavrulu
ova, o ova
eskiden bizimdi, şimdi değil
ormanı korucu zaptetmiş

ova ırak, orman ırak Dedeli'ye
Su damla akıyor,
küçük yer hemşerim
telli kızlar bekler
türkü yakarlar
mani okurlar ince suyun başında
..." (S: 297, s. 45-46.)

Ama sorun; bu toplumun yaşadığı köyün, gerek ihmal, gerekse millî kimlik olarak yapılan ayrımdan dolayı, âdeta kaderine terk edilmiş olmasıdır.

“...
iki bin yılına girerken
elalem aya giderken bile
suya hasretiz kardeş
Dedeli Türk'ümün elleri
kınalı...
Sarı tütünü kırmaktan
bağları budamaktan
Kara Veli, Melezlik, Karşıyaka
dağları sarmış köynü
Dağlar, dağlar
ucu mavi deli dağlar
köyümün başına çöktünüz
Valandova şurası, Doyran başucumuzda
Üsküb'ün bir adımlık yer
gel gör köyümde
dağ taş oflar
...” (S: 297, s. 45-46.)

Şiirde, açık bir sitem havası da sezilir. Bu sitem, imkân kısıtlılığından ziyade, “toplumsal adaletsizliğin kendisine”dir. Yugoslavya gibi “çok uluslu” bir yapıya sahip olan bir Balkan ülkesinde de, en çok üzerinde durulan konulardan birisinin bu “toplumsal adaletsizlik” konusu olması da doğaldır.

II.4.2.8.Vatan Sevgisi, Devrim, Partizan Ruhu ve Tito

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının en önemli konuları arasında “Devrim ve Yosip Broz Tito” sayılabilir. I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmalarında yapılan hatalar ve 1929 ekonomik buhranı gibi nedenlerden dolayı, dünya yeni bir savaşa doğru sürüklenmiştir. Birçok Makedonya ve Kosova Türk'ü, II. Dünya Savaşı'nda Alman ve Bulgarlara karşı savaşmıştır. Yugoslavya Sosyalist Federal

Cumhuriyeti (1945-1992) için mücadele etmişlerdir. Bu da doğal olarak edebiyata yansımıştır. Savaş sona erirken, Koçana ovasında Almanların işkenceleriyle ilgili olarak Şükrü Ramo “Faşist Kurbanları” şiirini yazar. İlhami Emin bu şiiri, doğmakta olan Türk şiirinin ilk ürünü olarak görmektedir.²⁵⁰ Nimetullah Hafız da; Yugoslavya’da Çağdaş Türk Halkı Edebiyatının temelini “Halk Kurtuluş Savaşı” ile ilgili konularda yazılmış şiir ve düzyazılarla atıldığını belirtmektedir.

“Birlik” sayfalarında ilk yayınlanan şiirler, ulus ve halklarımızın işgalcilerden kurtulmalarından ve başarı inancından ilham alan Şükrü Ramo’nun ‘Partizanlar’ ve ‘Biz Tito’nun Askerleriyiz’ şiirleridir. ‘Biz Tito’nun Askerleriyiz’ başlıklı şiir, savaşçılar arsında, savaş sırasında Türk dilinde marş olarak söylenmiştir... O zamanlarda ‘Birlik’ sayfalarında Necati Zekeriya’nın ‘2 Ağustos’, İlhami Emin’in ‘11 Ekim’ şiirlerini, bunların ardından Enver Tuzcu, Fahri Kaya ve diğerleri ilk devrim şiirlerini yayınlamaya başlamışlardır. Böylece 1949 yılında Yugoslavya’da Mustafa Karahasan’ın hazırladığı ‘Makedonya’da Genç Türk Yazarlarının Eserleri’ adında yayınlanan ilk Türkçe kitapta yazarlarımızın devrim şiirlerine daha çok yer verilmiştir.”

251

Bu durum; savaş, vatan sevgisi, “partizan” ruhu ve Yosip Broz Tito’ya duyulan sevgi ve saygıyı yansıtan şiirlerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumun da en yoğun olarak yaşandığı dönem 1945-1950 yılları arasındır.²⁵² Ancak sonraki dönemlerde de “Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde de bu konulara sıkça rastlamaktayız.

Bizzat Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı’na katılan ve Doğu Makedonya dağlarında savaşan şair Şükrü Ramo’nun, aynı zamanda “Sesler” dergisinde yayımlanan ilk Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı şiiri olan “Güzellik Sevgisi” adlı şiiri, vatan sevgisinin nasıl olması gerektiğine değinen ilk ve en güzel şiirlerdendir.

GÜZELLİK SEVGİSİ

“...

Geçmişin, bugünün her ferdi gibi
ben de ömrüme dostlukla bakar,
çılginca severim sevilen her şeyi

²⁵⁰ İlhami Emin, **age**, s. 15.

²⁵¹ Nimetullah Hafız, **Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim**, Birlik Yayınları, Üsküp 1985, s. 5.

²⁵² İlhami Emin, **agm**, s. 15.

her şeyden üstün toprak-yurdumu.
İnan ki, sevgilim-kuvvetim yetse
ömrümde çok renkli katmerler açsa
yolumdan dikenli postlar çekilse-
günleri geceye katmakla işler
son hücremi de güneşe mıhlar
her taşa zümrütten çelenkler takar
her şeyde pürüzsüz ahenkler arar
en fazla insanın insanlık yolunda
işçinin pazılı kalın kolunda
kaleminden sızılan söz ve yazıda
sözle eseri tek olan yoldaşa-
Her şeyde, herkeste, her yerde elbet
ararım sevgilim, güzelim, gülüm-
ararım doğruluk-Yurduma hizmet,
hizmetle birlikte-İnsana hürmet.” (S: 1, s. 16-18.)

Şükrü Ramo'nun “yurda hizmet”le “insana hürmet”i bir tutması, hümanist bir yaklaşımın da göstergesidir.

“Sesler” dergisi için en önemli isimlerden birisi olan Fahri Kaya, “Yurt” şirinde çocuklara şu şekilde seslenir:

YURT

Anlatınız dinliyelim
Nasıl olur dağ tepeler,
Irmak ile şu nehirler
Olsun hepsi benim yurdum?
İşte yavrum cevap sana:
-Şu gördüğün güzellikler,
Dağlar taşlar ve tepeler,
Çayır çimen ve dereler,
Göller ile akan sular
Köy ve bütün kasabalar
Bu gördüğün parça toprak
Senin güzel yurdun ancak.
Bunlar için yerde yatan
Can vermiştir senin baban,
Ona benzer kahramanlar
Bunu bize bıraktılar. (S: 103, s. 7-8.)

Fahri Kaya, özellikle de yurt için can verenlerin unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Onlar “kahraman”dır ve asla unutulmamalıdır. Kaya'nın bu ifadeleri Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınan İstiklal Marşı'nın bazı dizelerini hatırlatır:

“Bastığın yerleri ‘toprak’ diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı.
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.”

“Sevgi” odaklı bir şiir olan Necati Zekeriya’nın “Bu Kente Bir Gökyüzü Dokudum, Sevgiden” şiirinde de “devrimciler”in cesaretle savaşa gidişleri, mücadele ruhlarına dikkat çekilir:

Bu Kente Bir Gökyüzü Dokudum, Sevgiden
“...
Günüşiğine bu kentte kavgayla boy çeken devrimcileri gördüm
...” (S: 7, s. 9.)

Bu kahramanların, “Partizan”ların “ana”ları, İlhami Emin’in ifadelerinde ölümsüzlük kazanır. Çünkü bu ölüm “gerçek yok oluş değil fiziksel yok oluş”tur. Partizan’ın anası, bu ülkede (Yugoslavya’da) yaşayan herkesin anasıdır:

partizan anası anamız

partizan anası anan anamız
analar anası analar günü
günler anası anacıl çiçek
ölümsüz ölümün en ölmezi
partizan anası anan anamız
öldü oysa inanamadım inanmam
inananlara inanmam inanılmaz
inanılacak değil gömüt toprağı
gerçek yokoluş değil fiziksel yokoluş
partizan anası söz konusu olunca güne
partizan anasıyken göklercesine gülen
sağ yiğidin ölmez anası anamız (S: 60, s. 26.)

İlhami Emin’in “Yugoslavya” adlı şiirinde de vatan (Yugoslavya) sevgisi âdeta zirveye ulaşır. Bu şiirde “cumhuriyet” kelimesinin özellikle vurgulandığı görülmektedir. Yugoslavya gül gibi kırmızı, gökyüzü gibi sınırsız, güneş gibi ölümsüz, gülüş gibi sıcaktır:

Yugoslavya

Cumhuriyetim
Yugoslavyam
Gül gibi kırmızı

Gök gibi sınırsız
Özgürlüğüm

Cumhuriyetim
Yugoslavyam
Güneş gibi bengi
Gülüş gibi sıcak
Geleceğim
Seni sevmek
tüm insanlığı sevmek
demek

Seni sevmek
Tito'nun silinmez
izlerini sevmek
demek

Yugoslavya
en insancıl özyönetimli
toplumu düşleyip yaratmak
demek

Yugoslavya
herkesin kendi kendini yaratması
ile bulması
demek

Henüz doğmamış olan bebe ile
yüz yıl eşiğine basan yaşlının
ortak ilkyazı

Yugoslavya
Çoluğu-çocuğu
erkeği kadını
Yaşlısı genci
Dağı taşı
Ordu
Yugoslavya'nın

Bu bir yana
Yokmuşçasına aşık sınırları
ülkemin

Yugoslavya göklerinde uçar
Mutluluk kuşlarımız

*Yugoslavya ağacında olgunlaşır
Eşithaklılık meyvalarımız (S: 150, s. 33-34.)*

İlhami Emin'e göre, Yugoslavya, "özgürlük"tür. İşte tam da bu yüzden Yugoslavya'yı sevmek demek, tüm insanlığı sevmek demektir. "Yurt sevgisinden

evrensel bir insan sevgisine ulaşmak” “Sesler” dergisindeki şiirlerde sıkça görülen karakteristik bir durumdur. Bu duruma Şükrü Ramo’nun şiirlerinde de değinmiştik.

İlhami Emin’in şiirinde dikkat çeken en önemli noktalardan birisi de “Yugoslavya ağacında olgunlaşan eşit haklılık meyveleri”dir. Bu sözler, Yugoslavya’nın Halk Kurtuluş Savaşı’na bizzat katılan, cephede canlarını ortaya koyan Makedonya ve Kosova Türk’ünün Yugoslavya’dan da beklentisini içermektedir aslında. Yugoslavya’yı oluşturan bütün unsurlar gibi Türkler de “eşit haklılık” prensibi çerçevesinde muamele görmelidir. Bu durum da, şairin deyimiyle, “Yugoslavya göklerinde mutluluk kuşlarının uçmasına” zemin hazırlayacaktır.

Yine Fahri Ali’nin “Gururlu Yüreklere Sessizliği” adlı şiirinde “yurt (Yugoslavya) sevgisi”nin ihtiva ettiği anlamlar genişleyerek “evrensel” ve “hümanist” bir boyut kazanır:

Gururlu Yüreklere Sessizliği

“...
evrensel bir çiçeğin solmazlığını bilir misiniz
insancılığı ile evrene kokusunu yayan çiçeği
koklamadınız mı
gelip koklayabilirsiniz
yüreği Yugoslavya’dır
barış adına hep mutluluklar için
savaşçıların kanlarıyla yazılmış bu evrende sözünü
işçi teriyle varmış bu yaşamın güzelliğine
yüreği insan
(ölüm gözün kör ola)
gururlu yüreklerin sessizliği
evrensel olur
varsılığı tek yolda

Tito yolunda” (S: 170, s. 16-17.)

Fahri Ali’nin şiirinde dikkat çeken başka bir unsur da “savaşçıların kanları” ve “işçi terleri” vurgusudur. Bu vurguya, Şükrü Ramo başta olmak üzere, “Sesler” dergisinde şiirleri yayımlanan pek çok Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının eserlerinde rastlanmaktadır.

Sabit Yusuf’un “Yaşam Aydınlığı” şiirinde “yurdun, al kanlarla yazılan tarihi anıtları” ve vatan için “aydınlık-özgürlük” vurgusu ön plana çıkmaktadır:

Yaşam Aydınlığı

çarpıntılar ıssız dağda duyuldu
tarihi anıtları yurdumuzun
al kaniyle yazıldı
sehersel aydınlıklar erkinliğe açıldı
yaşama aydınlıklar seçildi

yaşamın aydınlığı
özgürlük (S: 102, s. 57.)

Yurt için “Özgürlük-aydınlık” vurgusu Sabit Yusuf’un “Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır:

“...
bizi en ağır gecelere götüren yol
özgürlük ateşi
aydınlık yolu oldu
od
ak-
-lı-
-ğı
ad allığı
ad
ay-
-dın-
-lı-
-ğı
...” (S: 109, s. 47-53.)

Yusuf, yurt için yapılan savaşta gerçekleşen ölümle barış dönemindeki ölümü de birbirinden ayırır. Ona göre savaşta ölüm “şehit olunan bir ölüm” olmuş, barışta ölüm ise “talihin getirdiği” bir ölüm olmuştur. Vatana özgürlük, ancak şehitlerin kanlarıyla gelmiştir:

“...
savaşta ölüm
ş
e
h
i
t
s
e
l
ölüm

o
l
d
u
erinlikteki ölüm
t
a
l
i
h
s
e
l
ölüm

o
l
d
u
kanımızla kabaran nehirler
düşmanlarımızı boğdu
kendi küllerimizden
özgürlük çağımız doğdu” (S: 109, s. 47-53.)

Sabit Yusuf’a göre insanlar da savaş görenler ve görmeyenler diye ayrılır. Savaş görmeyenler, aynı zamanda görmek dahi istemeyenlerdir. Ancak savaş görenler “kahraman” dırlar:

“...
insanlar var dünyada
savaş yüzü görmemiş
görmek dahi
i
s
t
e
m
i
y
o
r
kahramanlar var yurdumuzda
savaş boyunca ölmemiş
bugün erkinlikte
y
a
ş

1
y
o
r” (S: 109, s. 47-53.)

“Savaş” konusu İskender Muzbeg tarafından “Tito” ile birlikte ele alınır. İmkânsızlıklar içerisinde “buğday ekmeğin kokusuyla” düşmana hücum edilir. Şiirde “Kolsuz Muyo, Bacaksız Selim” gibi isimlerin ön plana çıkarılması mutlaka nedensiz değildir. Savaşta Türkler de Tito’ya destek vermiş ve kahramanca savaşmıştır. Hasta, aç, susuz olarak savaşmıştır:

Uçurumları Savaşta Öldürdük

“...
uçurumları savaşta öldürdük
buğday ekmeğin kokusuyla daldık düşmana
elbirliğiyle
sözbirliğiyle
uçurumları savaşta öldürdük.

...
Mareşal Tito demiş savaşanlar
savaşçılara yardım edenler
kolsuz Muyo
bacaksız Selim

O, bir bakmış
bir bakmış ki aç, susuz, hasta çoğu
ama tümü yiğit
Mareşal Tito demiş dereler tepeler
O yarını görendir daha dünden
korkmaz uçurumlardan
yiğitliğinin özsuğu gelir
özgürlükten.” (S: 146, s. 118-119.)

“Sesler” dergisinde; vatan, millet, millî kimlik, bayrak gibi konularda yazdığı şiirleri dikkat çeken bir başka şair de Nusret Dişo Ülkü’dür. Şairin “Bütün Bayrakları Seviyorum” adlı şiiri, Yugoslavya’da yaşayan Türklerin “vatan” ve “milliyet” anlayışına etkili bir şekilde ışık tutar:

BÜTÜN BAYRAKLARI SEVİYORUM

Bütün bayrakları seviyorum ama

Yugoslavya’da bütün dünya ulusların
bayrakları arasında türk bayrağını arıyorum.

Türkiyede bütün dünya ulusların
bayrakları arasında yugoslav bayrağını arıyorum

Başka herhangi bir ülkede
bütün dünya ulusların bayrakları arasında
hem yugoslav hem de türk bayrağını arıyorum

Ama bütün bayrakları seviyorum. (S: 35, s. 17.)

Ülkü, öncelikle bütün ulusların bayrağına saygılı olduğunu vurgular. “Ama” bağlacından sonra asıl anlayışını açıklar. Şairin Yugoslavya’da bütün dünya ulusları arasında Türk bayrağını araması, onun, her ne kadar Yugoslavya’da yaşasa da, tabii olduğu millete bağlılığının bir göstergesidir. Bu, bir “algıda seçicilik” durumudur. Nusret Dişo Ülkü, Türkiye’de olduğu zamanlarda da bütün dünya ulusları arasında Yugoslav bayrağını aramaktadır. İşte burada; üstünde yaşanılan, uğrunda bağımsızlık mücadelesi verilen toprağa bağlılık devreye girmektedir. Şair, Yugoslavya ve Türkiye dışında kalan başka bir yerde ise hem Türkiye hem de Yugoslavya bayrağını aramaktadır. Şairin bu şiirde ortaya koyduğu durum, aslında Makedonya ve Kosova Türklerinin “vatan” ve “milliyet” konusunda içerisinde buldukları durumun bir tasviridir.

“Sesler” dergisinin Mayıs 1980 tarihli 146. sayısında Yosip Broz Tito’nun ölümüyle ilgili bir açıklama yapılmakta ve bu sayı tamamen “bengi önderimiz” diye nitelendirilen Tito’ya ayrılmaktaydı.

“4 Mayıs 1980 yılı saat 15.05’te Lüblana’da Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti başkanlığının başkanı Yugoslavya Komünistler Birliği başkanı, Yugoslavya mareşali ve Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti’nin silahlı güçleri baş komutanı YOSİP BROZ TİTO öldü.

Dergimiz bu sayıyı tümüyle bengi önderimizin anısına sunuyor.”(S: 146, s. 5.)

Bu sayıda; Şükrü Ramo’nun “Tito Yolunda”, “Tito Tohumu”, “Tito Çiçeği”, “Arap Şair ve Tito”; Hasan Mercan’ın “Güneşimiz”; Avni ENGÜLLÜ’nün “Tito ile Gençlik Adına”, İskender Muzbeg’in “Uçurumları Savaşta Öldürdük”; Esad Bayram’ın “Tito”; Agim Rifat’ın “Tito Prizren’de”; Osman Baymak’ın “Ölüm Üstüne On Şiir”; Fikri Şişko’nun “Gün Gelir Anarsın Kızım” adlı “Tito” konulu şiirleri yer almıştır.

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerinde Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçıları, “Tito” konusundaki düşüncelerini sıkça ifade etmişlerdir. Esad Bayram’ın “Tito” adlı şiirinde “kıızıl yıldız” ve “kıızıl bayrak” vurgusu yapılmakta ve Tito “insanlık ödülü” olarak tarif edilmektedir:

Tito

Kızıl çağdır bu
çağ
Kızıl yıldız ürünüdür bu
bağ
Kızıl bayrak dağdır bu
dağ
Dalgalanan özgürlüktür bu
vatan
İnsanlık ödülüdür kabrında
yatan
Barış eşitlik adıdır
Tito (S: 146, s. 121.)

Esad Bayram’ın şiirinde Tito, “barış” ve “eşitlik” in adı olduğu için, sadece Yugoslavya halkı için değil tüm insanlık için bir ödüldür. Bu konunun ele alındığı çalışmamızda daha önce geçen şiirlerde de görüldüğü gibi “evrensellik” ön plana çıkarılmıştır. Özellikle de “eşitlik”, Yugoslavya’da yaşayan Türkler için hayati önem taşıyan bir olgudur.

Tito’ya ithafen yazdığı şiirinde Hasan Mercan, “özgürlük” vurgusu yapar:

Işık

-Tito’ya-

“ Bizde destanı özgürlük yazar,
San olur, şöhret olur insanlık;
Işık yüreklerde gezer tozar,
Işık yarınlara varlık, varsılık...

Direnç dedik,

Dirençleştik!

Bilinç dedik,

Bilinçleştik!

Erinç dedik,

Erinçleştik!

...” (S: 170, s. 19.)

Tito konulu şiirlerde dikkati çeken bir başka unsur da “ışık, aydınlık, güneş” imgelerinin sıkça kullanılmasıdır. Bu imgeler “Tito” ile bütünleşerek “gelecek” ve “özgürlük” kavramlarına ulaşırlar. Hasan Mercan’ın “Güneşimiz” şiiri bunun en güzel örneğidir:

Güneşimiz

“ ...

Yurt yazdı,

Dedi ki:

-SAVAŞMAK,

ÖZGÜRLÜK UĞRUNA

ONURLAŞMAK,

VE ORDA BİR ZAMAN GİBİ GELECEĞE

KAVUŞMAK...” (S: 146, s. 88-89.)

“Tito” şiire konu olunca, Hasan Mercan’ın “güneş” imgesi her fırsatta kendini gösterir. Ancak Hasan Mercan’ın şiirinde, özellikle ana dili konusundaki haklarına kavuşmayı ve kavuştuğu haklarını da kaybetmemeyi hedefleyen Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının değişmeyen yaklaşımı göze çarpar:

Güneşimiz

“ ...

Bizlere,

GÜNEŞİMİZİN yüce Mayısı

Bir destan!

Zaten,

Yurtta gülen,

GÜNEŞ ve Barış’tı artık.

Her yaratık,

Anadilince bir şarkıydı...

Ak alınlarımıza çiçek yerine,

Kardeşliğimizi taktık...” (S: 146, s. 90-91.)

Mercan, Yugoslavya’da yaşayan milletlere tanınan “ana dili” hakkı başta olmak üzere “eşitlik” prensibi gaye edilerek tanınan bütün hakları ön plana çıkarır. Bu durum, “Sesler” dergisinde yer alan, İlhami Emin başta olmak üzere diğer şairlerin şiirlerinde de göze çarpar. “Her yaratık, anadilince bir şarkı”dır. Bu da “kardeşliği” doğurur.

Hasan Mercan'ın “-Can-ciğer Yoldaş Tito'ya-” şeklinde bir ithaf cümlesiyle kaleme aldığı şiirde de “kan kızıl bayrak”, “yıldız”, “ışın saçmak” ifadeleri karakteristik bir özellik olarak ön plana çıkmaktadır:

Sonsuz Bir Yaşam, Bir De O'nun Al Gülü...

-Can-ciğer Yoldaş Tito'ya-

“...
Sizi ağırlayacak uluslar ve halklar olacak
Bir de Kan Kızıl bir Bayrak
Ya o ortasındaki Yıldız yok mu hani
Sizi izleyip ışın saçacak
...” (S: 170, s. 24.)

“Sesler” dergisinde yer alan “Tito” konulu şiirlerin genel bir özelliği olarak vurgulanan “evrensellik”, “yücelik” ve “eşit hak tanıma (özellikle de ‘ana dil’ konusunda)” kavramları Agim Rifat'ın “Tito Prizren'de” adlı şiirinde de göze çarpar:

“...
Tito geldi/ biliyorduk geleceğini
geldi getirdi afrikayı
elleri kocamandı
getirdi asyayı
amerikayı avustralyayı
dili herkesin diliydi
teni herkesin
yüceydi
uluydu
evrendi
...” (S: 146, s. 123-124.)

Bu şiirdeki “dili herkesin diliydi teni herkesin” ifadeleri aslında genel yaklaşımı özetlemektedir. Şaire göre Tito bu evrensel insan sevgiyle ve eşit hakları tanımasıyla yücelir.

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde “Tito” bir kavram olarak ele alındığı zaman mutlaka “kardeşlik”, “eşitlik” “gelecek” gibi çağrışımlar o kavramın etrafında ele alınır:

Tito ile Gençlik Adına

“...
atılan her adım
mutlu yarına dönük

gençlik adına
TİTO adına
ülkede dirlik
kardeşlik-birlik için
ant içeriz hep
TİTO adına” *Avni ENGÜLLÜ (S: 146, s. 111.)*

Bazı şiirlerde de Tito’nun, ülke kalkınmasındaki rolü, faal ve girişimci yönü ön plana çıkartılır:

Tito Prizren’de

“...
Tito geldi/ bekliyorduk
geldi çarşığı gezdi
gözlerinde denizler vardı
tuttu camları *sildi sildi camekânları*
sonra haydi şimdi
beni fabrikalara götürün dedi
götürdüler
dinledi makineleri
Tito geldi/ biliyorduk geleceğini
geldi bindi kaleye telledi sigara
sonra baktı uzaklara uzaklara ta sonsuzlara
sonra indi
sonra hep bahçe bahçe dolaştı
çaladı ekti suvardı
arıtı araladı
taktı
çekti
attı
düzeltti oyaladı
...” *Agim RİFAT (S: 146, s. 123-124.)*

Şaire göre; Tito öncelikle “camekânları siler” ve esnaflığa, ticarete destek olur. Sonra “fabrikaya gidip makineleri dinler” ve sanayiye, işçiye destek olur. Daha sonra da “bahçe bahçe dolaşır arazide çalışır” ve tarıma, çiftçiye destek olur. Böylelikle Tito, Yugoslavya’daki bütün ticarî ve ziraî gelişmelerin temel destekleyicisi, âdeta lokomotif olur.

“Tito”nun ölümünün ön planda olduğu şiirler de sürekli olarak aslında kaybedilenin sadece “Tito” olmadığı, onunla birlikte birçok şeyin de gittiği vurgulanmaktadır:

GÜN GELİR ANARSIN KIZIM

küçük Semra şaşkın bakıyor
neden babası içten ağlıyor
neden annesi sızlıyor sızlıyor
kimi okadar annesi, babası acıyor
baba kucağına sarılmış
ebediyen gibi acı ağlamış
yüz kere sormuş Semra küçük
neden anne, baba içinizdeki bu acı
babası saçlarını okşamış nazik
gün gelir anlarsın kızım
vatan evlâdımızı kaybettik
devrimimizin atasını
tarihimizin en aydın insanını
gün gelir anlarsın kızım
evrenimizin en parlak yıldızı
söndü 4 Mayıs 1980 yılı
TİTO özgürlüğü
TİTO devrimi
TİTO vatani
TİTO yolunu
taşı yüreğinde, ebediyen unutma onu
gün gelir anlarsın kızım
TİTO yolunu izler gurur duyarsın
devrimimizin atasına
tarihimizin ulu insanına
en güzel şarkılar söyler
mutluluk duyarsın
ondan ağlıyoruz
gün gelir sen de anlarsın
TİTO vardı
TİTO var Fikri ŞİŞKO (S: 146, s. 135-136.)

Tito “vatan evladı”dır, “devrimin atası”dır, “tarihin en aydın insanı”dır. Ve daha da önemlisi “evrenin en parlak yıldızı”dır. (Buradaki “yıldız” benzetmesi, Hasan Mercan’ın birçok şiirinde de karşımıza çıkmıştı.) Şair, “Tito vardı/Tito var” ifadeleriyle de onun ölümsüzlüğünü ön plana çıkarır.

“Tito”nun ölümü üzerine yazdığı şiirinde Osman Baymak da öncelikle, ölüm haberinin ülke genelinde acı bir şekilde yayılmasına değinir:

Ölüm Üstüne On Şiir

“...
köy köy, şehir şehir

mayıs rüzgârıdır esen acı
hüzün damlasında yağmurun
yorgun ışıltının üstüne belli belirsiz
tanıklar nedense
ölüm ölümlerinde
bilir
bilirim ama
ses çıkaramaz olurum
gücüm yetmez çünkü
o büyük insandı
o büyük
o
o ölmez derim
o yaşar
o vardı aramızda
...” (S: 146, s. 130.)

Osman Baymak’ın şiirinde de “Sesler” dergisinde “Tito”yu konu alan şiirlerin genel bir özelliği olarak “ölümsüzlük” vurgusu yapılır.

Makedonya ve Kosova Türklerinin “Sesler” dergisinde yer alan şiirlerindeki konulara genel olarak bakıldığında; hayatı bütün yönleriyle kapsamaya çalışan bir duyarlılık rahatlıkla gözlemlenebilir. Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının, özelden genele bir açılımla, kendisini veya toplumdaki bütün bireyleri ayrı ayrı ilgilendiren konulardan başlayarak, toplumun ortak duygu, düşünce ve değerlendirmelerini şiire yansıtma eğiliminde olduğu görülür.

Bu bağlamda; aşk, çocuk ve çocukluk, sevgi (genel anlamıyla), tabiat, “şiir”in bizzat kendisi gibi ferdî konuların yanında; millî duygular, vatan sevgisi, savaş-barış, din, çeşitli yönleriyle “insan”, Atatürk ve Tito başta olmak üzere tanınmış şahıslar ve birçok farklı açıdan toplumsal eleştiri şiirlerin konusu olmuştur.

III.BÖLÜM

SESLER DERGİSİNDE YAYIMLANAN HİKÂYELERİN İNCELENMESİ

III.1.Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Hikâye Türünün Gelişmesi

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında hikâye türünün oluşumu, bu edebiyatta hem nicelik hem de yaygınlık bakımından daha üstün bir konumda olan şiir türüne göre daha yavaş olmuştur. Şiir türünün önde oluş nedenini Fahri Kaya halk türkülerinin, Rumeli türkülerinin etkisine bağlar.²⁵³

Tıpkı şiirin gecikme sürecinde olduğu gibi; uzun süren savaşlar ve bunların olumsuz neticeleri, baskılar, göçler, Türkçe öğretiminde karşılaşılan engeller, basın ve yayın faaliyetlerinin yetersizliği, Latin alfabesine geçişle birlikte Türkiye ile bağların zayıflaması²⁵⁴ gibi nedenler, çağdaş bir hikâye üreticiliğinin oluşmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında ilk hikâye örneği olarak Mustafa Karahasan'ın "Hapishanede Bir Gece" adlı eseri verilebilir.

*"İlk yıllarda 'Birlik' Gazetesinin sayfalarında hikâye sadece bayram sayılarında yayınlanırdı dersek hiç de yanlış olmazdı. Böylece Mustafa Karahasan'ın hikâye olarak nitelendirebileceğimiz 'Hapishanede Bir Gece' adlı ilk düzyazısına 1946 yılının ilk yarımında 'Birlik' gazetesinin bir bayram gazetesinde rastlamaktayız."*²⁵⁵

Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında şiirden sonra anlatıma dayalı türlerin gelişimi; çocuk hikâyelerinin yazımı, yetişkinlere yönelik hikâyelerin yazımı ve roman yazımı şeklinde bir süreç takip etmiştir.²⁵⁶

Çocuklara yönelik hikâyenin ön planda olmasının sebebi olarak, bu dönem yazarlarının tamamına yakınının öğretmen kökenli ve eğitimle iştigal eden kişiler olmasına bağlayabiliriz. Bunun doğal bir sonucu olarak da çocuklara yönelik olarak kaleme alınan ilk hikâyeler "Sevinç" ve "Tomurcuk" dergilerinde yayımlanmıştır. Bu

²⁵³Fahri Kaya, **Yugoslavya Türk Hikâyesi Antolojisi**, Birlik Yayınları, Üsküp 1990, s. 9.

²⁵⁴Suat Engüllü, "Balkan Savaşları'ndan Sonra Makedonya Türk Edebiyatı", Mustafa İsen, Suat Engüllü (Haz.) **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7: Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı**, içinde, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 78.

²⁵⁵Fahri Kaya, **age**, s. 9.

²⁵⁶S. Dilek Yalçın Çelik, **Kosova'da Çağdaş Türk Edebiyatı (1951-2008)**, Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği Yayınları, Prizren 2008, s. 44.

dergilerin de sunduğu imkânlarla Necati Zekeriya çocuk hikâyesi alanında kendisini geliştirir. Ama ilk hikâye kitabı olarak Mustafa Karahasan'ın çocuklar için yazdığı ve 1950 yılında basılacak olan “Küçük Erler” adlı kitaptır. İki yıl sonra da müşterek yazarlı bir kitap olan “Sesler”de Mahmut Kıratlı'nın ilk hikâyeleri yer alır. 1954 yılında ise Mahmut Kuratlı'nın “Küçük Hikâyeler” adlı ilk hikâye kitabı çıkar. Mustafa Karahasan'ın “Kalbin Yaşları”, “Hapishaneden Notlar” adlı kitapları, Necati Zekeriya'nın “Bizim Sokağın Çocukları” ve Hüseyin Süleyman'ın “Çocuklar” adlı hikâye kitapları ilk örnekler olarak kayıtlara geçer. Ama yetişkinlere yönelik hikâye kitaplarının çoğalması 1970 yılı sonrasına kalacaktır.²⁵⁷

Kosova'da ilk hikâye kitabı olarak da Enver Baki'nin 1972 yılında yayımlanan “Anahtarlar” adlı eserini görüyoruz. Bu kitabı; 1974 yılında Süreyya Yusuf'un “Ali Ağa”, İskender Muzbeg'in “Sevil”, Enver Baki'nin “Mutlu Baba” adlı kitapları; 1975 yılında Hasan Mercan'ın “Körağa Sokağı” adlı kitabı, 1978 yılında Şecaattin Koka'nın “Karadüzen” adlı kitabı, 1984 yılında Ahmet S. İğciler'in “Yüreksiz Adam” adlı kitabı, 1985 yılında Reşit Hanadan'ın “Duygu Tutsağı” adlı kitabı, 1986 yılında Hayrettin Volkan'ın “Kanlı Sabahın Baharı” adlı kitabı, 1991 yılında Agim Rifat Yeşeren'in “Hususi Su” adlı kitabı, 1995 yılında Mehmet Bütüç'ün “Ateşböceklerinin Gösterisi” adlı kitabı, 1997 yılında ise Şükrü Mazrek'in kaleme aldığı “İyi Kalpli Öğretmen” adlı hikâye kitabı takip eder.²⁵⁸

Makedonya ve Kosova'da üretilen Türk hikâyesine, 1965 yılında yayın hayatına giren “Sesler” dergisinin ve bu dergideki “Umutlar” bölümünün olumlu etkisi çok büyük olmuştur. Bu bölümde ve derginin diğer bölümlerinde birçok amatör hikâye yazarına da yer verilmiştir. Bu açıdan bakılınca “Sesler” dergisinin bu bölge hikâyesinin gelişmesinde bir dönüm noktası olduğu söylenebilir.

Makedonya ve Kosova Türk hikâyecilerini “kuşaklar” hâlinde ele almanın zor olduğunu belirten Fahri Kaya, edebiyatçıları hikâye türünün gelişmesi açısından üstlendiği görevlere göre gruplandırır. Buna göre Mustafa Karahasan, Şükrü Ramo ve Süreyya Yusuf ilk hikâye ürünlerini başıslayan yazarlardır. Hasan Mercan, Alâettin Tahir, Enver Baki, Avni Engüllü, İskender Muzbeg bir sonraki dönemi temsil ederler.

²⁵⁷Fahri Kaya, *age*, s. 10.

²⁵⁸S. Dilek Yalçın Çelik, *age*, s. 45.

Bu kuşak; örnek alacakları yazarlar ve ortam bakımından daha şanslıdır ve hikâye türüne daha parlak bir dönem yaşatır. F.Kaya; üçüncü dönem hikâyecileri olarak da 1970 yıllarının hikâyecileri olarak nitelendirdiği Avni Abdullah, Suat Engüllü, Şecaettin Koka, Ahmet S. İğciler ve Reşit Hanedan'ın isimlerini sayar. Bu dönem hikâyecileri daha özgür bir ortamda eser verirler ve onlar sayesinde Makedonya ve Kosova Türk hikâyeciliği daha ileriye gider.²⁵⁹

Makedonya ve Kosova Türk hikâyelerine konu açısından baktığımızda büyük bir çeşitlilik görebiliriz. Ancak ilk dönem yazarları olan Mustafa Karahasan, Şükrü Ramo ve Süreyya Yusuf gibi yazarlarda II. Dünya Savaşı ve Halk Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşananlar, bu yıllarda yapılan kahramanlıklar, çekilen acılar önemli yer tutar. Özellikle de Alman ve Bulgar zulmü gerçekçi bir yaklaşımla ele alınır. Daha sonraki yıllarda bu kısıtlanmış konulardan çıkılarak; yurt güzelliği ve sevgisi, tabiat sevgisi, aşk, insan sevgisi, göç, köy hayatı, fakirlik gibi unsurlar hikâyelerde konu olarak ağırlık kazanmaya başlar.

Bu bölge hikâyecilerinin genel bir karakteristik özelliği olarak hikâyelerde özgeçmişlerinden yararlanma durumunun çokluğu dikkat çekmektedir. Bu durumu F.Kaya şöyle açıklar:

“Hikâyelerimizde, yazarlarımızın özgeçmişleriyle ilgili birçok olaylar da konu olarak ağır basar. Çocuk yıllarını, gençlik dönemlerini, ailelerini, arkadaşlarını, mahalle ve şehirlerini birçok yönden anlatırlar. Hatta özgeçmişine dokunmayan ve bunu hikâyelerine konu olarak almıyan bir yazarımız yoktur de denebilir. Bu gerçek özel olarak ikinci kuşak diye adlandırdığımız yazarlarımızın hikâyelerinde göze çarpmaktadır.”²⁶⁰

Makedonya ve Kosova'daki Türk yazarları için önemli bir konunun da kimlik sorunu olduğu görülür. Ç. Ülker, Makedonya Türk hikâyesinde kimlik sorununun izlerini aradığı çalışmasında Fahri Kaya, Alâettin Tahir, Avni Engüllü, Avni Abdullah, Enver İlyas, Recep Bugariç ve Suat Engüllü ile görüşmüş ve bu yazarların eserlerinde

²⁵⁹Fahri Kaya, *age*, s. 12.

²⁶⁰Fahri Kaya, *age*, s. 13.

göç, azınlık olmak, var olduğunu ispat gibi konuların ön planda olduğunu vurgulamıştır.²⁶¹

III.2.Hikâyelerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri

“Sesler” dergisi, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı içerisindeki önemli yeri ile bu edebiyatın “ayna”sı diyebileceğimiz bir konuma sahiptir. Dil, üslup ve muhteva bakımından yapılacak bütün değerlendirmelerde, “Sesler” dergisi araştırmacılara bütün bu özelliklerin birer numunesini sunar.

Dergi içerisinde birçok “dil” konulu değerlendirme yazısının yazıldığı “Şiir” bölümünde de ele almıştık. Bu tartışmalar daha çok “Türkçede özleşme” konusu çerçevesinde şekillenmiştir. Gerek Türkiye’den, gerekse Makedonya ve Kosova’dan dil ve edebiyat uzmanlarınca yazılan bu yazıların yoğunluğu, bize şiirler gibi hikâyelerdeki dil özellikleriyle ilgili fikir de vermektedir.

Gerek “Türkçede özleşme” ve kelime türetme çalışmalarının Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatını bazı dönemlerde derinden etkilemesi, gerekse Yugoslavya’daki diğer milletlerin dillerinin de etkisiyle, “Sesler” dergisindeki edebî ürünlerin dil özellikleri farklı bir yapı arz eder.²⁶²

Gerek yanlış türetilen sözcüklerin kullanılması gerekse diğer dillerin etkisiyle özellikle de hikâyelere birçok yanlışlık yansımıştır. Bu yanlışlıklar da, başta Emel Deniz’in “Çevren” dergisinde yaptığı değerlendirmeler gibi değişik araştırmalara konu olmuştur.²⁶³ Deniz, araştırmasında Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarının hikâye kitaplarından hareketle; isim durum eklerinin yanlış kullanılması, çoğul yanlışları, tamlama yanlışları, deyimlerle ilgili yanlışlar, birbirine karıştırılan sözcükler, yanlış türetilen sözcükler, cümle yanlışları gibi pek çok yanlışlık tespit etmiştir.

“Sesler” dergisindeki hikâyelerin dil ve üslup özellikleri doğal olarak yazara, hikâyeye ve döneme göre değişiklikler göstermektedir. Ancak bazı dikkat çekici kelime ve cümle yazım farklılıkları, birçok hikâyede ortak özellik olarak görülmektedir.

²⁶¹ Çiğdem Ülker, *Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu*, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

²⁶² Abdulkadir Hayber, *age*, s. 28.

²⁶³ Bk. Emel Deniz, “Yugoslavya’da Yayınlanmış Türkçe Öykülerde Dil Yanlışları I”, *Çevren*, S: 79-80 (1990), s. 41-44., Emel Deniz, “Yugoslavya’da Yayınlanmış Türkçe Öykülerde Dil Yanlışları II”, *Çevren*, S: 81-82 (1991), s. 61-82., Emel Deniz, “Yugoslavya’da Yayınlanmış Türkçe Öykülerde Dil Yanlışları III”, *Çevren*, S: 83-84 (1991), s. 70-82.

“Sesler” dergisindeki bazı hikâyelerde, birçok kelimenin Makedonya ve Kosova bölgelerindeki yerel söyleyişlerinin yazı diline geçirildiği görülür:

“...yırtık bir yorganla yamalı bir **düşeği** vardı.” *Hasan MERCAN* (S: 1, s. 37.)

“Adnan **düşekten** fırlamış, annesinin korkulu yüzüne bakıyordu.” *İskender MUZBEG* (S: 6, s. 87.)

“...**fasülya** tenceresinden yanık kokular geliyordu.” *Avni ENGÜLLÜ* (S: 4, s. 28.)

“Ancak kuruekmek, naneli tuz, arasına sulu **fasülya** ve hamurlu yemeklerle beslenen Şakir...” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 24.)

“...o, **göksünü** kabarta kabarta kapı kapı gezinmiye...” *Hasan MERCAN* (S: 12, s. 59.)

“...yumruklarıyla **göksüne** vurmağa başladı.” *Hasan MERCAN* (S: 12, s. 61.)

“...bodrumları kireçletmiş; masalar, **sandalyalar** kurmuş...” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 29.)

“Mustabey’in **aylesi** de tamamen dağılmıştı.” *Süreyya YUSUF* (S: 12, s. 93.)

“Doğumdan ölüme kadar, kısa ve uzun ömürde, insanı renkli, **tikenli**, rahat, dertsiz, çeşitli gelişme yolları izler.” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 22.)

“Tuhaf mırıldanışlarla derin derin soluk alması da bizim için ayrı bir **zefk**, ayrı bir eğlence olmuştu.” *Hasan MERCAN* (S: 105, s. 15.)

“Kadın elindeki **diğreni** samanlara sokarak...” *Ahmet S. İĞCİLER* (S: 106, s. 59.)

“Sonra ahırın en karanlık yerinde elinde **diğrenle** karısını gördü.” *Mustafa YAŞAR* (S: 213, s. 51.)

“- fotoğraflara sahip olan polis ve **afiyeler** onu burada da bulabilirlerdi.” *Mustafa KARAHASAN* (S: 108, s. 11.)

“Tekkeye ise seyrek olsun gidesi geldiyse de, gene **şehinin** neden rakı içiyorsun, neden öylesine yaşıyorsun diyeceğinden korktuğu için oraya da çok kez gitmekten vazgeçerdi. Çünkü **şehi** çok kez bu hareketleri için azarlardı...” *Hasan MERCAN* (S: 1, s. 38.)

“...biricik odası bel vermiş *evceze* karı-koca bir Kıptı ailesinin yerleşebildiğine...”

Hasan MERCAN (S: 105, s. 5.)

“İğri büğrü sokağın sonundaki alçak *evceğizler*...” *Süreyya YUSUF (S: 12, s. 92.)*

“...arka bahçeye götüren *kapıcığa* doğru sola yöneldi.” *Süreyya YUSUF (S: 12, s. 94.)*

Bazı hikâyelerde “iste-” fiili yerine “ara-” fiilinin kullanılması dikkat çekici bir özelliktir:

“...kimseden bir nen olsun *aramaz*, üstelik ilâhiler söylerdi.” *Hasan MERCAN (S: 1, s. 37.)*

“...her tuzlu ve acı hücumun delille tasdiklanmasını *aramış*, zararlı akrabalık hastalığından edebildiği kadar korunmuştur da.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 21.)*

“Bu devrede, Şakir tarafından, daha birkaç gizli ödevin yapılması *aranmış*.” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 29.)*

“...hepimiz sabırla iyileşmesini *arar* yardım bekleriz.” *Avni ABDULLAH (S: 102, s. 67.)*

“Anamdan su *aramış* beriki geç vermiş.” *Avni ABDULLAH (S: 204, s. 60.)*

“...annesinden sabah sütünü *arıyordu* durmadan.” *Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 36.)*

“Çetin su *ararsa* arabadadır desti, verirsin.” *Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 38.)*

Bazı hikâyelerde “özleşme”nin etkisiyle birçok türetme kelimenin kullanıldığı görülür:

Betik: kitap

“...ondan Nüvit hanıma dört çocuğuyla eski evi, bir de dini *betiklerle* topdolu *betikyoru* kalmıştı.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 25.)*

“...masayı birkaç *betikle*, küçük bir aynayla ve iki kart postâlle süsledi.”

Yin: vücut, beden Tin: ruh

“...ikisi de öyle tek **yin** olarak, uzun süren bu kucaklaşmada...” *Süreyya YUSUF* (S: 12, s. 92.)

“Meşter Bayırı, Kurtboğuldu tepelerinde **yinleri** manda yağlarıyla yağlanmış güçlü pehlivanlar...” *Hasan MERCAN* (S: 108, s. 20.)

“Hatice’nin **yininden**, göğsünden gözlerini indirmiyordu.” *Enver BAKİ* (S: 14, s. 21.)

“İçinde büyük bir **üzgü** parçasını atmış gibi **tininde** bir yeğnilik sezdi.” *İskender MUZBEG* (S: 6, s. 86.)

“...onlara **yinimi** de **tinimi** de bağışlamak istiyordum.” *İskender MUZBEG* (S: 10, s. 34.)

İrdemen: talebe, öğrenci

“Şakiri, otoriteli ve savaşçı **irdemen** Andonun, sonra da Aguşun grupuna kattılar.” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 23.)

“...35-40 yaşlarındaki Salih, daha **irdemenlik** günlerinden karısını tanıdığından ötürü tüm bu kavgaları küçümsüyordu.” *Enver BAKİ* (S: 14, s. 14-15.)

Üzgü: sıkıntı, eziyet, ceфа Anlak: zeka

“...yere değen dallar her kişiye **üzgü** veriyordu.” *İskender MUZBEG* (S: 6, s. 85.)

“Başarısını kutlayan arkadaşlarının ellerini **üzgüyle** sıktı.” *İskender MUZBEG* (S: 6, s. 86.)

“Eli başına değince, **anlak** ve **üzgü** yolları çatısında, iyilik ile kötülüğün ne olduğunu...” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 24.)

Çeki: üzüntü, sıkıntı

“O, savaş ve kurtuluşla ilgili **çekileri**, kurtuluş baharında yeni düzenin aradığı ödevleri... tasvir ediyordu.” *Şükrü RAMO* (S: 2, s. 15.)

“...dünyanın **çekilerini** bana yükleyecek yerde...” *Enver İLYAZ* (S: 212, s. 74.)

Yönetmen: Müdür

“Öyle bir günde okul **yönetmeni** gelip...” Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 27.)

“İşe geç kaldım. Kapıda **yönetmenim**...” Avni ABDULLAH (S: 204, s. 61.)

“...kamp **yönetmenliğine** karşı bir darbe indirilmesini düşünmüş...” Şükrü RAMO (S: 6, s. 29.)

Değgin: ilişkin, dair

“Beraber okuduğumuz arkadaşlarımıza **değgin** bazı yenilikleri...” Alâettin TAHİR (S: 105, s. 42.)

“Yetmişti gayrı köpeğin iyilikleri: adama **değgin** yaptığı.” Hasan MERCAN (S: 108, s. 22.)

Görünü: resim

“Ne olur bana birer **görünü** gönderiniz.” İskender MUZBEG (S: 6, s. 86.)

Sevi: aşk

“...ta ki aralarında önüne çıkılmaz bir **sevi** yaratıldı.” Süreyya YUSUF (S: 12, s. 94.)

Yengi: zafer

“İçgüdüünün **yengisini** simgelemişti gerçekte.” Hasan MERCAN (S: 210, s. 23.)

Us: akıl

“**Usuna** takılan bu ufacık anıyı...” Hasan MERCAN (S: 210, s. 22.)

Yaratman: üretken, yaratıcı

“Bizlere, bu kardeşlik ve birlik yurdunda, bilgili ve kalifeli işçiler, **yaratman** köylüler ... lâzımdır.” Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)

Nedircik: Ne olduğu söylenmek istenmeyen şeye verilen ad .

“Türlü **nedircikler** ortaya atıldı.” Şükrü RAMO (S: 2, s. 17.)

Acık: keder, ıstırap, elem

“...Filipler de ağır **acı** duygusu yüzünden, başka eve taşınmışlar.” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 23.)*

Akımsar: iyimser (fırsatçı!)

“...**akımsarlık** gösteren dar görüş ve basit anlayışlı tilkiden, akaç gibi karşımızda uzanan çirkin fikirli tavşandan, bütün kötülükler ve kötü insanlardan iyice sakınmamızı tavsiye ederim.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 20.)*

Yedeksiz: rakipsiz, (çok!)

“...geniş halk kitleleri tarafından **yedeksiz sevilmiş**...” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 33.)*

“Funda bura halkına ve köye **yedeksiz bağlanmıştı**.” *Saadet NEBİ (S: 211, s. 72.)*

Nen: şey

“Arife ya da bayram günleri komşular evceğine gelip yiyecek ya da giyecek bir **nenler** getirdiklerinde aslâ kabul etmezdi.” *Hasan MERCAN (S: 1, s. 37.)*

“...kimseden bir **nen** olsun aramaz, üstelik ilâhiler söylerdi.” *Hasan MERCAN (S: 1, s. 37.)*

Not: Bazı hikâyelerde “nen” ve “şey” kelimelerinin her ikisinin de kullanıldığı görülmektedir:

“şaşılacak **nendi** de üstelik.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 26.)*

“**Her nen** akşama dek halledilmişti.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 25.)*

“Hiç te dayanamıyorum böyle **bir şey** işidince.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 28.)*

“Hürriyeti ve insanları **her şeyden** daha üstün severiz.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)*

“...kendini edebildiği kadar nafi, nasfetli, akımsar, akman, aksyon göstermeğe, **her nenin** sebeplerini de inceden araştırmağa koyulmuştu.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 19.)*

“Adnan, ayaklarını üst üste komuş masaya dirseğini dayamış **bir nenler** yazıyordu.” *İskender MUZBEG (S: 10, s. 34.)*

“Çalışmayla **her şey** yenilir Adnan.” *İskender MUZBEG (S: 10, s. 34.)*

“Bu tuhaflığı çözümlenecek **bir nen**, bir neden arıyordu gözleri, durmadan.” *Mustafa YAŞAR (S: 213, s. 49.)*

“...**her şey** yerli yerindeydi.” *Mustafa YAŞAR (S: 213, s. 49.)*

Not: Bazı yazarların “şey” kelimesinin yerine “nen” kelimesini kullandığını; ancak yine yabancı kelimeler olan “kompleks” ve “progres” kelimelerini aynen kullanmayı tercih ettiğini görüyoruz:

“...bazı **nenleri** ocak yakınında bulunan dolaba yerleştirirken...” *Enver BAKİ (S: 14, s. 20.)*

“Bu gibi **kompleksler** sık sık içini kemirirken...” *Enver BAKİ (S: 14, s. 14.)*

“...kendini edebildiği kadar nafi, nasfetli, akımsar, akman, aksyon göstermeğe, **her nenin** sebeplerini de inceden araştırmağa koyulmuştu.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 19.)*

“...etrafına topladığı **progresif** ve savaşçı kişilerden...” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 29.)*

“...**progres** ve zafer hedefi yolunda son hücrelerini de harcamağa hazır bulunuyor.” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 35.)*

Not: “Şey” yerine “nen” kelimesinin kullanılması yaygın bir durum olmasına karşılık birçok hikâyede “nen” kelimesine hiç rastlanmaz. Örneğin; Enver Baki'nin 9. sayıda “Umutlar” bölümünde yayımlanan “Salkımsöğüt” adlı hikâyesinde, Hasan Mercan'ın 12. sayıda yayımlanan “Korku Sokağı” adlı hikâyesinde, Süreyya Yusuf'un 12. sayıda yayımlanan “Bir Tek Kucaklaşma” adlı hikâyesinde, Avni Abdullah'ın 102. sayıda yayımlanan “Bekleyiş” adlı hikâyesine, İrfan Bellür'ün 105. sayıda yayımlanan “Paradan Dolayı” adlı hikâyesine, Agim Rifat'ın 105. sayıda yayımlanan “Tako” adlı hikâyesinde ve 106. sayıda yayımlanan “Yaşar Dümbelek” adlı hikâyesinde, Alaettin Tahir'in 105. sayıda yayımlanan “Yabancı” adlı hikâyesine, Ahmet S. İğciler'in 106. sayıda yayımlanan “Umut Dünyası” adlı hikâyesine, o dönemde “şey” yerine sıkça kullanılan “nen” kelimesinin hiç kullanılmadığını görüyoruz.

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerde en sık rastlanan durumlardan birisi de, “a, e” geniş ünlülerinin “y” ünsüzü önündeki daralması hadisesidir. Bu daralma durumu, Türkiye Türkçesinde olduğundan daha yaygın bir şekilde gerçekleşmektedir:

“O konuşurken, onu dikkatla *dinliyen* insanların bakış ve hayalleri...” Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)

“Okul kapısı önündeki eşikte oturarak *sabahlıyabiliverdi* artık.” Saadet NEBİ (S: 211, s. 74.)

“Piyangoda bile *rastlanmıyan* bu tesadüf...” Şükrü RAMO (S: 2, s. 17.)

“...bir de erkekleri olan ailelere kız *bulmıya* başladı.” Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 26.)

“Çocuk gibi ağlar, dövdüğü çocuğun yanına gelip, *okşamıya*, öğütler *vermiye* başladılar.” Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 27.)

“Başarısını *kutliyan* arkadaşlarının ellerini üzgüyle sıkı.” İskender MUZBEG (S: 6, s. 86.)

“...koyu mavi göklerde *titriyen* yıldız yığınlarını...” İskender MUZBEG (S: 10, s. 32.)

“Sebebini hiçbir türlü *anlıyamıyordum* doğrusu.” Hasan MERCAN (S: 7, s. 22.)

“-Bize git, dedi saçlarımı *okşıyarak*...” Hasan MERCAN (S: 7, s. 22.)

“O da başka bir yol *bulamıyarak*, kenti ele alan düşmanlara...” Hasan MERCAN (S: 12, s. 58.)

“Pintinin ilhamur ağacından düşüp *düşmiyeceğini*...” Hasan MERCAN (S: 105, s. 13.)

“Başkaları duysalar adamı utandırıp parasını *vermiyecekler*.” İrfan BELLÜR (S: 105, s. 62.)

“...*seslenmiyecek*, kendine göre yaşam yoldaşı *istemiyecektir*.” Hasan MERCAN (S: 108, s. 21.)

“...karısı ve üç erkek oğlunu açlıktan **ölmeyecek** kadar ekmek ve çorbayla **besliye bilmek** için...” Şükrü RAMO (S: 9, s. 19.)

“Ne zamandan beri sigara **ıçmiye** başladın?” Enver BAKİ (S: 9, s. 46.)

“...hıçkıra hıçkıra **ağlıyarak** genç kadın otobüsten dışarı çıktı.” Şecaattin KOKA (S: 106, s. 33.)

“...bazı sırları **sezemiyerek**.” Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 7.)

“Bir tuhaf canına **kıymıya** girişmiş.” Avni ABDULLAH (S: 204, s. 57.)

“Bu yüzden Semra’nın kararını **bekliyecekti**.” Saadet NEBİ (S: 205, s. 52.)

“...Cengiz’e **benziyen** birini görmüyorum.” Recep Murat BUGARİÇ (S: 302, s. 29.)

“Öyle ki pek de iyi **sayılmıyan** maddi durumları...” Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 35.)

“Yardım etsin diye elinden geleni **yapmıyan** oluyor...” Güler SELİM (S: 302, s. 87.)

“...mutlu bir hayat **süremiyeceğimi** söylüyordu.” Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 34.)

“...aynı zamanda sözle ifade **edilemeyecek** bir güzellik sarardı.” Mustafa YAŞAR (S: 207, s. 64.)

“Peronu uğurlayanlar ile **uğurlıyanların** göz yaşlarıyla yıkanan Üsküp istasyonundan...” Fahri KAYA (S: 298, s. 21.)

“Bira sertçe bir şeyler **söyliyecek** oldu...” Güler SELİM (S: 302, s. 87.)

“Giderken de hanımına ne **söyliyeceğini** düşünüyordu. Bahtışah hanımın **söyliyeceklerine inanmıyacağını** biliyordu.” Fahri KAYA (S: 316-317, s. 17.)

“...arka bahçede **bekliyeceğim**...” Süreyya YUSUF (S: 12, s. 94.)

Not: Daralma hadisesinin aynı hikâye içerisinde bazen gerçekleştiğini bazen de gerçekleşmediğini görebiliyoruz:

“Gene eski konuyu **deşmiye** başlamasın mı?” Enver BAKİ (S: 9, s. 47.)

“Mehmet eve doğru **koşmaya** başladı.” *Enver BAKİ (S: 9, s. 48.)*

“Sesler” dergisinde yayımlanan hikâyelerde dikkat çeken bir başka nokta da “-ma,-me; -mak,-mek” mastar eklerinin kullanımınıdır. Birçok durumda, ağırlıklı olarak “-mak,-mek” mastar ekinin kullanımının yaygın olduğu görülür:

“Nafî, oldukça çatılı ve güzel bir delikanlı gibi, bütün aklı ve fikrini **okumağa** değil de, kızlar peşinde **koşmağa** ve ucuz **yaşamak** yollarına dökmüştü.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 18.)*

“...yaşamak istersen **öldürmeğe** mecbursun...” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 18.)*

“İştibi **kurtarmağa** girişmiş.” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 23.)*

“...Şakir, beşinci lise sınıfından sonra annesiyle birlikte tütün **işlemeğe**, köy imamlarına katiplik **yapmağa**, okulun literatür grubunda da faal **çalışmağa** başlamış.” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 24.)*

“Sonra da **kalkmağa** hazırlandı babalık.” *Hasan MERCAN (S: 7, s. 23.)*

“...Topal Durak **gitmeğe** hazırlandı...” *Hasan MERCAN (S: 12, s. 61.)*

“... ve **öksürmeğe** başladı.” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 6.)*

“...Adnan’ı **acımağa**, kentte yabancı olduğu için yardım **etmeğe** başladım.” *İskender MUZBEG (S: 10, s. 31.)*

“Hamdi kısık sesiyle **anlatmağa** başladı...” *Avni ABDULLAH (S: 102, s. 72.)*

“Alt çenesinde kalan bir dişini **göstermemeğe** çabaladıysa da...” *İrfan BELLÜR (S: 103, s. 42.)*

“Yine parayı **düşünmeğe** çabaladı.” *İrfan BELLÜR (S: 105, s. 61.)*

“...Sonra **içmeğe** başladı.” *Ahmet S. İĞCİLER (S: 106, s. 59.)*

“...karısını sövüp **saymağa** başlamıştı.” *Ahmet S. İĞCİLER (S: 106, s. 58.)*

“...gülmekten masaya başla **çarpmağa** başladılar.” *Enver İLYAZ (S: 212, s. 75.)*

“...Sadık Ağa otuz kırk yıl önce terkettiği köyünü ziyaret **etmeğe** gidiyordu.” *Fahri KAYA* (S: 298, s. 19.)

“**Gezmekleri dolaşmakları** bir kenara ittim.” *Avni ABDULLAH* (S: 258-259, s. 38.)

“Sesler” dergisinde yayımlanan hikâyelerde genel olarak göze çarpan bir husus da “ayrı” yazılması gereken kelimelerin ağırlıklı olarak “bitişik” yazılmasıdır:

“...kurnaz Nazlı’yı da görünce, oyunu **terketmiş**, kızın yanına yanaşarak...” *Hasan MERCAN* (S: 105, s. 28.)

“...Sadık Ağa otuz kırk yıl önce **terkettiği** köyünü ziyaret etmeğe gidiyordu.” *Fahri KAYA* (S: 298, s. 19.)

“...sığındıkları yerleri vaktiyle **terkedip** Bulgarların ulaşamadıkları yerlere çekiliyorlardı.” *Güler SELİM* (S: 306-307, s. 37.)

“...yeryüzünü vaktinden önce **terkedip** ölümün sessizliğinde...” *Güler SELİM* (S: 308-309, s. 78.)

“...hıçkıra hıçkıra ağladığımı **farketmişti**.” *Şecaattin KOKA* (S: 106, s. 33.)

“...kulak misafiri olduğunu **farkettim, herşeyi** duydu...” *Recep BUGARİÇ* (S: 203, s. 37.)

“Yahu, hastaneye girerken nasıl **farketmedim** bu kalabalığı!” *Recep BUGARİÇ* (S: 318-319, s. 21.)

“...beş değil de üç gün olsaydı ne **farkederdi?**” *Avni ABDULLAH* (S: 204, s. 56.)

“...o şaşkınlığımı **farketti**.” *Recep BUGARİÇ* (S: 301, s. 16.)

“...**ufaktefek** iyilikleri hoşnutlukla yapıyordu.” *Şükrü RAMO* (S: 2, s. 17.)

“...Şakir buna çok kızarak **arasıra** sütkardeşini pataklıyormuş da.” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 23.)

“Onun o zamana dek **varolan** iyi halleri onunla birlikte yitirilekalmıştı.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 25.)*

“Bunu yapmış olunca önceden **kimbilir** daha kaç erkekle düşüp kalkmıştır.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 27.)*

“Feda edene **nemutlu...**” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 22.)*

“...**anababasıyla**, kardeşleriyle birlikte bütün gününü...” *Enver BAKİ (S: 9, s. 45.)*

“**Bir çok** arkadaşları **anababasının** biricik Mehmetlerine tutucu bir ders verdiklerini sanırlardı.” *Enver BAKİ (S: 9, s. 45.)*

“Zira babam kıyameti koparır, **bukadar** geç vakitlere kadar nerdeymişim diye.” *Enver BAKİ (S: 9, s. 48.)*

“Allah, Allah, nasıl da **bukadar** zaman geçti.” *Esad BAYRAM (S: 301, s. 93.)*

“Fatma kadın **nekadar** sevinirdi yağmur yağsa” *Avni ABDULLAH (S: 102, s. 68.)*

“Okuldayken konuşmayı **nekadar** severdi.” *Alâettin TAHİR (S: 105, s. 41.)*

“...**nekadar** da günah sayılsa ben onu artık görmeye çalışacağım” *Mustafa YAŞAR (S: 207, s. 63.)*

“**Nekadar** da yavaş gidiyordu eyvah...” *Fahri KAYA (S: 298, s. 22.)*

“Oysa on yıl süresince yaratılan bulut **okadar** yoku ki...” *Alâettin TAHİR (S: 105, s. 43.)*

“...fabrikada çalıştığım otuz gün için **okadar** alamam.” *Agim RİFAT (S: 105, s. 57.)*

“...besbelli ölümleri de **okadar** gençtir.” *Agim Rifat (S: 106, s. 50.)*

“Koru, zira bunlar **okadar** hayin, **okadar** canavardır...” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 6.)*

“...**okadar** incitti ki nasıl anlatsam bilmem doğrusu...” *Enver İLYAZ (S: 212, s. 74.)*

- “...b l b llerden bir tanesi ustanın kemanı üzerinde **okadar** yakın  çmaya başlamış.”
Esad BAYRAM (S: 301, s. 97.)
- “Söyle gerçeği, söyle **ilkönce** seninle sevişmek istemedim mi?” *İskender MUZBEG (S: 10, s. 33.)*
- “...ayrı bir anlamdı **evhalkının** tel şlanışı.” *Hasan MERCAN (S: 108, s. 15.)*
- “...**sevgidolusu** bakışlarla izledi durdu.” *Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 37.)*
- “Çeşme kurnasını **elli çbin** dinara aldık, d kk nlarda fiatı **seksenaltıbin** dinar idi. Bir volta vurmakla Tako bana **otuz çbin** dinar kazandırdı.” *Agim RİFAT (S: 105, s. 59.)*
- “Bir el bin marifet, iki el **ikibin** narifet.” *Agim RİFAT (S: 105, s. 57.)*
- “-Bir **beşyüz** lira kadar kesmek istedim, **bende beşyüz** lira takar Prizrene giderdim.”
Şecaattin KOKA (S: 106, s. 39.)
- “Günlerin **onikinci** günü hiç durmadan çalgı  alınır.” *Esad BAYRAM (S: 301, s. 97.)*
- “**Birbuçuk** yıl evveldi...” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 7.)*
- “**Kimbilir.**” *Agim RİFAT (S: 105, s. 58.)*
- “Ali **hergünkü** tarla işlerini tamamlar tamamlamaz...” *Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 34.)*
- “**Hergün** daha çok güzel...” *Avni ABDULLAH (S: 258-259, s. 36.)*
- “...**herşeyi** aklından silivermişti.” *Mustafa YAŞAR (S: 206, s. 37.)*
- “Bugün **herşeyin** başı para...” *Recep BUGARİÇ (S: 203, s. 37.)*
- “**Hiçbirşeye** el sürmedim...” *Avni ABDULLAH (S: 204, s. 56.)*
- “Karısından **birşey**  ğrenmek mümkün olmadı.” *Avni ABDULLAH (S: 204, s. 57-58.)*
- “Evde sanki **herşey** cansızdı.” *Saadet NEBİ (S: 205, s. 52.)*
- “...evde kimse kimseyle **birşeyler** konuşmuyordu.” *Saadet NEBİ (S: 205, s. 52.)*

Not: Ayrı veya bitişik yazma uygulamaları konusunda aynı yazarda veya aynı hikâye içerisinde farklı uygulamaların olduğu görülmektedir.

“...silahtan cebhaneye kadar **herşeyi** taşıyorlardı.” *Güler SELİM (S: 306-307, s. 35.)*

“Büyük kalabalıkla etrafı gezdikleri günlerde **her şey** sakin ve sessiz olurdu.” *Güler SELİM (S: 306-307, s. 37.)*

“Ama zaman **herşeyi** üstelemişti. **Her şeyin** acısını unutturmuştu...” *Fahri KAYA (S: 298, s. 19.)*

“...**herşeye** bakılırsa...” *Güler SELİM (S: 302, s. 85.)*

“...kapı kapanınca yine **her şey** eskisi gibi oluyor...” *Güler SELİM (S: 302, s. 86.)*

“**Soğuk pınar** şimdik büyüdü.” *Avni ABDULLAH (S: 102, s. 63.)*

“...vurdum omuza Dimçe’yi, yollandım **Soğukpınara**.” *Avni ABDULLAH (S: 102, s. 63.)*

Hikâyelerde özellikle “de”, “mi” ve “ki”nin ayrı yazılma durumlarıyla ilgili bir karmaşa olduğu görülmektedir:

“Şu duvarı **görüyorsunuz**?” *Agim RİFAT (S: 105, s. 57.)*

“...yoksa seni taş **yaparmıydı**.” *Recep BUGARİÇ (S: 301, s. 17.)*

“-İnsan evinde **rahatmıdır**...” *Agim RİFAT (S: 105, s. 59.)*

“Evde kim; **Adnan’ı**; buraya gelsin...” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 11.)*

“**Öyleki** kısa bir of çekti.” *Ahmet S. İĞCİLER (S: 106, s. 57.)*

“...**eğerki** Adnan’ı ele vermezse.” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 13.)*

“Bazan Mehmet herhangi bir arkadaşıyla konuşmayı **yada** gezinmeyi istese de...” *Enver BAKİ (S: 9, s. 45.)*

“Ayşe **yada** Fatma olduğunu düşünerek kapıya doğru yürüdü.” *Saadet NEBİ (S: 211, s. 73.)*

“...**kızmazsında** ne yaparsın!” *Enver BAKİ (S: 9, s. 47.)*

“Gittiler ama **benimde** içime bir şey kondu.” *Avni ABDULLAH (S: 102, s. 64.)*

“...bunu biliyorsun ya; **hemde** kafan - ölüm torbasındadır.” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 6.)*

“**Hiç te** dayanamıyorum böyle bir şey işidince.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 28.)*

“Ama onun öğütlerini iyi ya da kötü mü diye **hiç te** incelemezlerdi.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 26.)*

“Aile **bozmak ta** elinden gelirdi.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 26.)*

“**Mehmet te** belki onlar gibi...” *Enver BAKİ (S: 9, s. 47.)*

“Sokağımıza **varıp ta** az olsun bile güzelim bahar mevsiminin...” *Hasan MERCAN (S: 105, s. 23.)*

“...şimdiye değin sarkan dilini **kaldırıp ta** adamın eline değırdi.” *Hasan MERCAN (S: 108, s. 16.)*

“Allah Allah size küçüklüğümü gösteren bir **fotoğraf ta** getirmiştım.” *Avni ABDULLAH (S: 258-259, s. 35.)*

Bazı hikâyelerde “düzenli” kelimesi yerine “sıralı” kelimesi kullanılmaktadır:

“Ben iş ve savaş gücü yüzünden **sıralı tahsil** göremedim, ama **sıralı tahsil** görenleri ve topluma faydalı olanları kendimden daha çok severim.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 16.)*

“...oyun meraklısı Sokol, derslerini **sıralı okumuyor...**” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 23.)*

“Ama **sıralı olarak** gidemiyorum.” *Şecaattin KOKA (S: 106, s. 36.)*

“...sonra Semra kentin tiyatrosunda **sıralı iş** kurdu.” *Saadet NEBİ (S: 205, s. 53.)*

“Her gün çıkan gazeteleri **sıralı** okurum...” *Avni ABDULLAH (S: 258-259, s. 36.)*

Bazı hikâyelerde “olarak” kelimesi yerine “gibi” edatının kullanıldığı görülmektedir:

“Fesleğencinin oğlu **gibi** dünyaya geldim, büyüdüm, öyle de öleceğim.” *Hasan MERCAN* (S: 7, s. 21.)

“Şakirin annesi, genç, dul kadın **gibi**, öğretmenlik görevine devam etmiş...” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 23.)

“Akağan iyi ve real bir kalem işçisi **gibi**, hiçbir menfaatsiz çalışmasına devam etmiş.” *Şükrü RAMO* (S: 2, s. 19.)

“Şakir, yıldan yıla, iyi kalıpcı ve denkçi **gibi**, bütün kent içinde ün kazanıyor...” *Şükrü RAMO* (S: 6, s. 23.)

“Şimdi sizlere bir ölü **gibi**. Yaşayın ey insan kardeşler; yaşam birdir biriciktir...gibi öğütler vermemi beklerseniz yanılmış olursunuz.” *Agim RİFAT* (S: 106, s. 51.)

“...esnaf mahallesinin *cesur çocuğu* **gibi** tanınmış, kısa boylu ve yuvarlak çehreli Nedim konuşuyordu.” *Şükrü RAMO* (S: 2, s. 15.)

Birçok hikâyede “-la,-le” isimden fiil yapım ekinin özür, sonuç, kayıt gibi kelimelerle genel kullanımdan farklı bir şekilde kullanıldığı görülür:

“Ben onun kahveye çıkmayışını **özürlemek** için böyle düşündüm...” *Recep BUGARİÇ* (S: 203, s. 35.)

“...ama böyle bir olay hiç duymadım, diye Cihan kendini **özürlemeye** çalıştı.” *Recep BUGARİÇ* (S: 203, s. 35.)

“...kendimi babam önünde **özürlediğimde** ve bu mesleğin de diğer meslekler kadar değerli olduğunu göstermeyi başardığımda...” *Saadet NEBİ* (S: 205, s. 52.)

“Babası ve Ağa, okula gitmediğini **özürlemek** için binbir sebep uydurmak zorundaydılar.” *Güler SELİM* (S: 304-305, s. 93.)

“Benim başladığımı sen **sonuçla**.” *Saadet NEBİ* (S: 205, s. 51.)

“Bu yüzden de üniversiteye **kayıtlanması** için bir sakınca yoktu ortada.” *Saadet NEBİ* (S: 205, s. 50.)

“Beni tatmin edebilecek **ilaçlayabilecek** açıklamalar görmedim.” *Avni ABDULLAH* (S: 258-259, s. 36.)

“Kıyıda taşlarda yürüyerek kente doğru **ivedilediler**.” *Nadire MAKSUT* (S: 15, s. 36.)

“**Çabuklayan** kızın gerçekten de gözleri adeta fırlamıştı.” *Nadire MAKSUT* (S: 15, s. 36.)

Not: “-la,-le” isimden fiil yapım ekinin yazımında büyük ünlü uyumuna uyulmadığı da görülmektedir:

“...Nesrinin sınıfı atlatmasıyla **tasdikladı**.” *Şükrü RAMO* (S: 2, s. 17.)

“...her tuzlu ve acı hücumun delille **tasdiklanmasını** aramış, zararlı akrabalık hastalığından edebildiği kadar korunmuştur da.” *Şükrü RAMO* (S: 2, s. 21.)

Bazı hikâyelerde “bitirmek, tamamlamak” kelimeleri yerine “bütünlemek” kelimesi kullanılmaktadır:

“Biliyorsun, liseyi **bütünledim**.” *Enver BAKİ* (S: 9, s. 46.)

“Orta ekonomiyi **bütünledim** binbir güçlükle...” *Avni ABDULLAH* (S: 204, s. 60.)

“- Babacığım, lise öğrenimimi en yüksek takdirlerle **bütünledim**.” *Saadet NEBİ* (S: 205, s. 52.)

Bazı hikâyelerde “gözlerini (bir noktaya) çivilemek” kalıbının sıkça kullanıldığı görülmektedir:

“Kaşlarının üstündeki karışıklar büyümüş, **gözleri** deftere **çivilenmişti**.” *İskender MUZBEG* (S: 10, s. 34.)

“Çeketinin sol tarafındaki nişana ufacık **gözlerini çivileyince**...” *Hasan MERCAN* (S: 12, s. 59.)

“...insancıl **gözlerini** bana, ayaklarımdaki lâstik çarıklarıma, bol, yamalı, uçkurla sarılmış pantolonlarıma – en fazla da nemli gözlerime- **çiviledi...**” *Hasan MERCAN (S: 105, s. 27.)*

“...Eşref Ağa **gözlerini** dostundan sıyırtıp... Kaba Selami’ye **çiviledi...**” *Hasan MERCAN (S: 108, s. 18.)*

“...**gözleri**, genç kızın bakışlarına doğru **çivilenmişlerdi.**” *Hasan MERCAN (S: 210, s. 23.)*

Bazı hikâyelerde kesme işareti(’)’nin kullanımıyla ilgili farklı uygulamalar dikkati çekmektedir. Özellikle de “**Sesler**” dergisinin ilk yıllarında insan ve yer isimlerinde bu işaretin genellikle kullanılmadığı görülür:

“**Nedimin** ateşli ağzından çıkan her sözü...” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)*

“**Neşatin**, orta boylu, bebek gibi güzel, ama oldukça utangan ve çekingen kızı **Nesrine**, daha önceden göz atmış olan Nedim...” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 16.)*

“...oyun meraklısı Sokol, derslerini sıralı okumuyor, ev ödevlerini **Şakirden** yazıyor...” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 23.)*

“**İştibi** kurtarmağa girişmiş.” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 23.)*

Not: Ancak bazı hikâyelerde bu işaretin kullanımıyla ilgili bir kararsızlık göze çarpar:

“Bu çoktanka isteğiydi **Adnanın.**” *İskender MUZBEG (S: 6, s. 84.)*

“...**Adnan’ın** bakışları ince kar tanelerinin sessiz düşüşlerine takıldı.” *İskender MUZBEG (S: 6, s. 84.)*

“...birer birer hepsi **İstanbula** gitti. **Üsküp’te** kalan Cengiz ve ben olduk.” *Recep Murat BUGARİÇ (S: 302, s. 31.)*

Bir kısım hikâyede de akrabalık isimlerinin özellikle büyük yazıldığı görülür:

“...can-başcasına **Dedemle** dostluğu vardı adamın.” *Hasan MERCAN (S: 105, s. 7.)*

“Sık sık hastalanan **Ninemi** en son ziyaret eden...” *Hasan MERCAN (S: 105, s. 7.)*

“Bir **Haladan** ötekisine, bir **Teyzedan** ötekisine...” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 14.)*

Türkçeye köken olarak yabancı dillerden girmiş olan “dikkat, saat, hâl” gibi bazı kelimelerin, büyük ünlü uyumu kuralının aksine bir şekilde “dikkatle, saatini, hâlimden” şeklinde ek aldığı görülmektedir. Ancak “Sesler” dergisindeki bazı hikâyelerde bu duruma uyulmadığı görülür:

“O konuşurken, onu **dikkatla** dinliyen insanların bakış ve hayalleri...” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)*

“Adnan duvarda asılı bilek **saatini** aldı...”

“...**saadımı** görünce şaşakaldılar...**saada** hepsi bayıldı.” *Recep BUGARİÇ (S: 203, s. 38.)*

“Duvardaki **saada** baktı ve ...” *Recep BUGARİÇ (S: 318-319, s. 21.)*

“Buna rağmen **halından** memnundu.” *Fahri KAYA (S: 316-317, s. 9.)*

“Kendinden geçmiş gibi bir **hali** vardı.” *Fahri KAYA (S: 316-317, s. 15.)*

Dergide yazımla ilgili görülen bir diğer sorun da “sert ünsüzlerin yumuşaması”yla ilgilidir. Bazı sözcüklerde yumuşama yapılması gerekirken yapılmadığı, bazılarının da ise tam tersi bir uygulama görülür:

“Ayak sesleri **işidilmedi**...” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 5.)*

“...sarhoş sadaları ta uzaklara **işidiliyordu**.” *Mustafa YAŞAR (S: 207, s. 63.)*

“Muhtarın rüşvet ve para sözcüklerini **işidince** Ömer efendi ürktü...” *Fahri KAYA (S: 316-317, s. 11.)*

“Hoparlörden **ard** arda birkaç defa gelen...” *Güler SELİM (S: 308-309, s. 72.)*

“...üç minareden **ard** arda gelen ezan sesleri...” *Güler SELİM* (S: 320-321, s. 34.)

“...tatlı yiyecek **umutuyla** dillerini ısırıldıkları yüzünden...” *Hasan MERCAN* (S: 108, s. 15.)

“Duvardaki **saada** baktı ve ...” *Recep BUGARİÇ* (S: 318-319, s. 21.)

Not: Yumuşama konusunda da aynı hikâyede, hatta aynı sayfada, birbiriyle çelişen farklı uygulamalar göze çarpmaktadır:

“Annesi Semra’yı **işidince** sevincinden kendinden geçmişti sanki... Semra babasının sesini **işitince**, kendini odada nasıl bulduğunu bilmiyordu.” *Saadet NEBİ* (S: 205, s. 53.)

Türkçeye Doğu veya Batı dillerinden girmiş olan, bir kısmı da dinî alanda kullanılan bazı kelimelerin yazımında yanlışlıklar görülmektedir:

“-Başka kızı sevmediğini neden bir öpücükle **tazdiklamadın?**” *İskender MUZBEG* (S: 10, s. 34.)

“Ömer efendi memur beyin haklı olduğunu **tazdıkladı.**” *Fahri KAYA* (S: 316-317, s. 14.)

“Bunun için memur beyin büyük şair hakkında her sözünü **tazdıkladı.**” *Fahri KAYA* (S: 316-317, s. 14.)

“Bunun için memur beyin her sözünü başıyla **tazdıktıyordu.**” *Fahri KAYA* (S: 316-317, s. 14.)

“Neler çekmedi **zenata** alışmıca kadar.” *Güler SELİM* (S: 320-321, s. 40.)

“Gün ağarmadan komşusunu şehirdeki tiren **istasyonuna** kadar arabasıyla, o götürecekti.” *Fahri KAYA* (S: 318-319, s. 15.)

“...**istasyona** kadar Haşim Ağa uğurlamıştı.” *Fahri KAYA* (S: 318-319, s. 19.)

“-**Hazbinallah...**” *İskender MUZBEG* (S: 10, s. 33.)

“...üç defa **El Fatıha**, üç **Kuluvallah** okudu.” *Fahri KAYA* (S: 298, s. 24.)

“...komşu köyde **teravi** namazını kılarken **cematin** cami içinde diri diri yakıldığını anlatıyor musun?” *Fahri KAYA (S: 320-321, s. 11.)*

“...**velefki** – binbir koşul yaratılmıştı böyle bir ‘tatlı serüven’ için...” *Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 5.)*

“Bizlere, bu kardeşlik ve birlik yurdunda, bilgili ve **kalifeli** işçiler, yaratman köylüler ... lâzımdır.” *Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)*

Hikâyelerde karşımıza çıkan bir diğer önemli husus da, birçok kelimenin, anlatılmak istenen ifadeyi karşılamamasıdır:

“Bu durumda o, hemençecik odaya girmişti. **Ne baksın**,(Ne görsün) biri bir yanda upuzun yatmıştı.” *Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 25.)*

“...okadar **içerikli** (içten)ve **duygulu** söylüyordu ki...” *Esad BAYRAM (S: 301, s. 93.)*

“Yanında duran ve **soruşturucu** (soran) gözlerle bakan arkadaşına döndü.” *İskender MUZBEG (S: 6, s. 86.)*

“Yani ‘yemeğinin yerler, gimeyenin giyerler’ dünyaca **gezen** (ünlü) atasözünün, gerçek örneği Tahir ağa sayılabilir.” *Esad BAYRAM (S: 301, s. 96.)*

“Ustad hiç **tetiğini** (istifini) **bozmamış**. Çalmaya devam etmiş.” *Esad BAYRAM (S: 301, s. 97.)*

“...bir gece de havatopu mermisine uğrayıp, belinden, ağırca **kederlenmiş** (yaralanmış).” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 33.)*

“Sesler” dergisindeki hikâyelerde dil ile ilgili olarak dikkat çeken bir başka nokta da bazı eklerin gereksiz veya yanlış kullanılmasıdır:

“...suda **kaynanmış** beş yumurtayı torba içine sokuşturup...” *Şükrü RAMO (S: 6, s. 26.)*

“Kendi emeğiyle yaşamını kurmaya **çabalanmalıydı**.” *Saadet NEBİ (S: 211, s. 71.)*

“Salih’in karşı gelmemesi Hatice’yi daha çok sinirletir, çekişmiye sanki **kışkırtırdı**.” *Enver BAKİ (S: 14, s. 15.)*

Hikâyelerde dikkat çeken bir diğer dil yanlışı da kelimelerin yanlış yerde ve düzende kullanılmasıdır:

“Öyle *argın yorgun* dışarı çıktı.” Şecaattin KOKA (S: 106, s. 35.)

“...*bir şeker ağzına verdi* ve arkadaşının sâkinleşmesine sevindi.” Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 6.)

“*Daha bir defa* şansını denedi...” Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 6.)

“Geçen yıl satın almış oldukları paltosunu giyerek *daha bir kez* sessiz sessiz yağan karlara baktı.” İskender MUZBEG (S: 6, s. 84.)

“Adnan çantasını sıkıca tutarak *iki bile elinde* birer bohça bulunan annesinin yanından gidiyordu.” İskender MUZBEG (S: 6, s. 87.)

Hikâyelerde zaman zaman atasözü ve deyimlerden yararlanıldığı da görülmektedir. Bu atasözü ve deyimlerin kimisi genel kullanıma uygun olmakla birlikte, yöresel özellik taşıyacak şekilde kullanılanlar da vardır:

“*Alet işler el övünür.*” Agim RİFAT (S: 105, s. 58.)

“İyi ama, *kurt kılını atar- huyunu korur*, derler.” Şükrü RAMO (S: 2, s. 20.)

“*Odondan maşa olmaz, çingeneden paşa olmaz*, demiştir ya itiyarlarımız...” Hasan MERCAN (S: 105, s. 8.)

“ ‘*Akıllular düşünürken deliler gün görür*’ demesini severdi.” Agim RİFAT (S: 106, s. 51.)

“*Boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz.*” Fahri KAYA (S: 318-319, s. 16.)

“Yani ‘*yemeğinin yerler, gimeyenin giyerler*’ dünyaca gezen atasözünün, gerçek örneği Tahir ağa sayılabilir.” Esad BAYRAM (S: 301, s. 96.)

“Şöyle bir deyim var: ‘*Ölen insana hep iyilikler.*’ Biz de Tahir ağaya ‘*Rahmet olsun canına*’, demekten başka bir şey diyeceğimiz kalmadı.” Esad BAYRAM (S: 301, s. 96.)

“ **‘Pireyi manda yaptın’** deyimini bu olayda büsbütün yerinde buluruz.” Avni ENGÜLLÜ (S: 4, s. 27.)

“...**aç taksir** evceğizine döndüğü günlerde...” Hasan MERCAN (S: 1, s. 37.)

“...ora çocukları dahi, **sıçan deliği bin altın** deyimine merhaba diyerek tabanlarına güç...” Hasan MERCAN (S: 105, s. 5.)

“Funda’ya ‘Sen benim en büyük kızımın şimdi, sana alıştık, **seni gömleğimden geçireceğim**, geriye kentine dönmene izin vermiyeceğim’ diyordu.” Saadet NEBİ (S: 211, s. 73.)

“Piyangoda bile rastlanmıyan bu tesadüf, akrabalık ilgisinden doğmuştur dediler, **ama her şey vız kaldı, lâpa kapa edildi.**” Şükrü RAMO (S: 2, s. 17.)

“Senin insaniyetliğinden ben de, komşulardan işte on yıldır yüzüm kızardı. **Burnumuza geldi.**” Enver BAKİ (S: 14, s. 17.)

“Saate bakmamış olsaydım **canımızı yerdi.**” Enver BAKİ (S: 14, s. 18.)

Hikâyelerde bozuk cümlelere de sıkça rastlanmaktadır:

“Ama nerden ilkin başlayıp tutturmasını bilemiyordu.” Enver BAKİ (S: 9, s. 47.)

“Caddede dar bir yolda karlar basılmış, orayla insanlar geçiyordu.” İskender MUZBEG (S: 6, s. 85.)

“Tenefüslerde sınıfına gidip kemanla çalmasını yalvarıyordum.” İskender MUZBEG (S: 10, s. 31.)

“Ben de her çocuk gibi mutlu hatta çoğundan daha güzeldi.” Avni ABDULLAH (S: 258-259, s. 35.)

“Senin insaniyetliğinden ben de, komşulardan işte on yıldır yüzüm kızardı.” Enver BAKİ (S: 14, s. 17.)

“Canı korkuyordu.” İrfan BELLÜR (S: 105, s. 61.)

“Gözleri buğuluştı gibi.” İrfan BELLÜR (S: 105, s. 62.)

“Dedem de ona üç gün önce ansızın ölen Kara Cafer için anlattı o ara.” Hasan MERCAN (S: 7, s. 22.)

“Sesler” dergisinde yer alan birçok hikâyede, özellikle karşılıklı konuşma ifadelerinde “diye” kelimesinin eksikliği sıkça karşılaşılan bir durumdur:

“-Niye? sordu babası.” Recep BUGARİÇ (S: 302, s. 32.)

“ ‘Şimdi ne yapacağız, Evde?’ sordu.” Güler SELİM (S: 304-305, s. 95.)

“- Sanmam – yanıtladı genç milis.” Avni ABDULLAH (S: 204, s. 56.)

“-Niye? sorduk.” Recep BUGARİÇ (S: 203, s. 36.)

“Hangi gün? sordum.” Recep BUGARİÇ (S: 203, s. 36.)

“-Derslerle nasıl gidiyorsunuz? – neden sonra sordu.” İskender MUZBEG (S: 6, s. 85.)

“Nereden geliyorsunuz? sordu Serap.” Şecaattin KOKA (S: 106, s. 36.)

“-Tamam, atıldı yaşlı...” Hasan MERCAN (S: 7, s. 23.)

“ ‘Ne demek istedin’, atıldı Menka...” Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 11.)

“-Yeni bir şey var mı?-konuşmak olsun diye sordum.

-Hep eski.-kısa yanıtladı.” İskender MUZBEG (S: 10, s. 35.)

“ – Ben... benim, bağırdı.” Ahmet S. İĞCİLER (S: 106, s. 55.)

“-Gitti mi? sordu karısı.” Mustafa YAŞAR (S: 213, s. 51.)

“- Arkadaşlar, Nedim diyor; bizler alınlarımızda taşıdığımız orak ve çekiç partisinin nesliyiz.” Şükrü RAMO (S: 2, s. 15.)

Bazı hikâyelerde farklı “selamlaşma” ifadeleri kullanıldığı dikkat çekmektedir:

“Öğretmen okulunun önündeki dört yol ağzında bir okul arkadaşıyla karşılaştı. O, sevimli bir kızdı.

-Sağ ol Hatice...

-Sağ ol...” İskender MUZBEG (S: 6, s. 85.)

“Sonra güle benzeyen dudakları...

-Sağ ol Gordana!...

-Sağ olun. Oh, Adnan, Sen misin canım benim?” İskender MUZBEG (S: 10, s. 33.)

Çok sık olmamakla birlikte; özellikle de Hasan Mercan’ın hikâyelerinde alışılmamış bağdaştırmalar kullanıldığı görülür:

“Hadi Karabaş, yolcuya yol gerek, bak gör ki **bulutları ilk yıldızlar öpmeye başladı...**”
Hasan MERCAN (S: 108, s. 33.)

“**Merhabası dikenli sabah** ağarmıştı...” Hasan MERCAN (S: 108, s. 25.)

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerde özellikle Hasan Mercan ve Şükrü Ramo gibi bazı yazarların sık sık uzun cümlelere başvurmayı bir “üslup” hâline getirdiği görülmektedir:

“*Kötü bir tesadüfün tartışma sertliği altında Akağan ile Nafi’nin arası açılmış, sesli konuşmalar neticesinde bazı aykırılık ve fenalıklar ortaya atılmış, buna suçları tartmakla uğraşan bir komisyonun parmağı da katılmış, sonunda Akağanın Demirkapı iklimi gibi değişikli olduğunu ve Nafiye düşen değeri küçümsediğini söylemişler, ama daha ağır bir ceza vermemişler, çünkü tam vaktinde yetişen Nesrinin faydalı tesiri, Akağan tarafından açılan bilgi kaynağı sularının büsbütün kurutulmasını müsaade etmemiştir.*” Şükrü RAMO (S: 2, s. 19.)

“*Eli başına değince, anlak ve üzgü yolları çatısında, iyilik ile kötülüğün ne olduğunu, yoksulların sırtından zenginini yaşadığını, gömürme sınıfında doğruluğun olmayacağını daha yakından anlamağa başlayan Şakir, beşinci lise sınıfından sonra annesiyle birlikte*

tütün işlemeğe, köy imamlarına katiplik yapmağa, okulun literatür grupunda da faal çalışmağa başlamış.” Şükrü RAMO (S: 6, s. 24.)

“Güneş bulutlar arasına girinceye dek, akşam selâmını çitten çite ileten korkak horozların son ötüşleriyle Karabaş’ın boşu boşuna durmaksızın havlayışından oluşan acı bir ayrılık havasının biraz daha köye kaygı gibi, yara gibi serpilinceye dek çocuklar bu kez en tuhaf bir biçimde elenmiş, yarın sabah, tanağarır ağarmaz, yine erkenci horozlar yeni günü – onlarca en acı, köyde benzeri olmayan günü, ayrılık, kavuşması gayrimümkün ayrılık getiren günü – müjdelemesine merhaba demek için evlerine dağılıvermişlerdi.” Hasan MERCAN (S: 108, s. 25.)

“O sabah çocuklarla saklambaç oynayıp ebe kaldığım bir anda, ortalığa bizden giyininik, bizden nazlı, bizden şen olan kızlar arasında kurnaz Nazlı’yı da görünce, oyunu terketmiş, kızın yanına yanaşarak, o zamana dek yapmadığım – ömrüm oldukça yapamıyacağımı sandığım bir şey yapmışım, hayret! – çoğunlukla hem kızları, hem de kesilen oyunun nedenini öğrenmek isteyen çocukları şaşırtmışım:...” Hasan MERCAN (S: 105, s. 28.)

“Bu durmaksızın yağan kar tipisinde, zamanla çöküp pek çok delikler ve girişler kazanan bu yüksek duvarların sardığı, uzak geçmişine dalmış olan eski konakların içinde, şimdiye dek kimsenin elde edemediği çok değerli bir varlık gizleniyordu sanki.” Süreyya YUSUF (S: 12, s. 93.)

Yukarıdaki durumun aksine olarak özellikle Agim Rifat ve Recep Murat Bugariç’in de kısa cümlelerle anlatımı bir “üslup” hâline getirdiği görülmektedir:

“Az kalsın ayaklarımı unutacaktım. Bir kötürüme nasıl da yakıştırdı. Ayaklarım dünyayı çok severdi. Salt yüreğimin başka birine verilmesini istemezdim.” Agim RİFAT (S: 106, s. 50.)

“Kavga büyüdü. Aylarca sürdü. Cengiz acı günler yaşadı. Bir gün de fazla dayanamayarak evden kaçtı, yok oldu. Almanya’ya gitti, iş buldu, orada kaldı. Bunu yalnız ben biliyordum. Babası çok sordu, söylemedim.” Recep Murat BUGARİÇ (S: 302, s. 32.)

“Sesler” dergisinde yayımlanan hikâyelerde; uzun cümleler kullanma, kısa cümleler kullanma gibi bir diğer özellik de zaman zaman karşımıza çıkan “karşılıklı konuşma”lardan sıkça yararlanmaktadır:

“-Kim ölmüş? diye soruyor.

-Rıza.

-Kim o Rıza.

-Fılan adamın kardeşi.

-Bana ne.

-Sen cenazeye git.

-Niçin gideyim?

-Git. Orada görün.

-Görünürsem ne olacak?

-Ağabeyisine taziye bildir.

-Bildirirsem bir şey mi olacak?

-Aptaaaaal, o büyük adam, bir gün gelir işimize yarayabilir.” Recep BUGARİÇ (S: 301, s. 18.)

“-Recep!

-Efendim.

-sesimi tanıyabildin mi?

-Hayır.

-Ben Cengiz!

-Cengiz! Cengiz! Bunu bana yapmamalıydın!

-Şaşırtmak istedim.

-Aşk olsun sana!

-Unututun mu huyumu, ben sürprizleri severim.

...” Recep BUGARİÇ (S: 302, s. 29.)

Başta Hasan Mercan olmak üzere, hikâye yazarlarından bir kısmının da “yerel ağzları” hikâyelerinde yansıtmaya özel bir çaba sarf ettiği görülmektedir:

“-Ey, cümle cemaat, bizim Topal cene çimsenin ocagını yakmış!- diye bağrışacağını tasarlıyordu.” Hasan MERCAN (S: 12, s. 58.)

“-Cel Topal Durak, al bu çocuği cütür! diye söylenirdi.” Hasan MERCAN (S: 12, s. 58.)

“-Topal Durak ocakları sindırır...

-Ondan neler canlar yanmış, neler yanacak...

-Yaratan belâsını versın, a...

-Topal dogmuş, topal ölecek...- diye konu-komşu birbirlerine dert, yanar, gizli gizli atıştırıyorlardı.” Hasan MERCAN (S: 12, s. 59.)

“Eh be oğlom. Zorom var. Biz bu ihtiyarlar bi iş için celmeysık atık. Çimsem da yok çi beni baksın. Takadım küverdi. İşleyemeyim. Çüpekler halımı sormaylar. Bunun için buraya celdim. Belçi siz bana bi çere bulursunuz. Bana bi ‘pomoç’ (yardım) verırseniz sevaba cirırsınız...” Ahmet S. İĞCİLER (S: 106, s. 56.)

“Serap’a da yanaştı biri:

-İstanbul mi, başka kasabaya mi cideceksın?

-İstanbul.

-Bi içi paçet sigare verim, teslim eder misın Mürsele?

-Ben seçmem çimdir Mürsel!

-Nasıl seçmesın be beş sene evveli citmiştiler...” Şecaattin KOKA (S: 106, s. 33.)

“ ‘Hayde göresin kim gelmiştir!’ - dedi.” Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 12.)

“Nasıl Kadır efendi dayani bu işe?

Korkaym ç işkembeye kokacak male!

Güncece dayre çemane zımlayacak!

Ekşi kokacak tatalari efendimin!” Hasan MERCAN (S: 105, s. 5.)

“Yasemi çalmıştır yabişi, e celsın şindicak korotson oni Kadır efendi, koroson da cüralım biçeret, eee, çingeneye insan inanır mi ben, onların ne bayragı, ne topragı var, çemane dayredır dinleri imanları, zay bilmeysiniz, çim da isla türçi süler oni akıl kutusi seçerler! Te to da aynı tülemler, zay da islâtır obirlerinden?...” Hasan MERCAN (S: 105, s. 8.)

“Sesler” dergisinde yer alan bazı hikâyelerde, yerel ağızlardan yararlanmak kadar efsaneler ve türküler gibi değişik halk edebiyatı ürünlerinden yararlandığı da görülmektedir. Özellikle de Avni Abdullah, Hasan Mercan ve Fahri Kaya’nın hikâyelerinde bu durum ön plana çıkar:

Avni Abdullah’ın “Bekleyiş” adlı hikâyesinde “Yalımvar” adlı bir dağın isminin verilmesi bir efsaneyle açıklanmaktadır.... Aynı hikâyede türküden de yararlanılmaktadır:

“Mor tepeyi gezemedim

Alevini göremedim

Violeta’ya kavuşup da

Gönlümce sevemedim.

Mor tepe gönlün ola

Violeta yarım ola

Babalar ayırdı bizi

İkisi de pişman ola.” (S: 102, s. 70.)

Hasan Mercan’ın “Karabaş” adlı hikâyesinde, yörenin ağız özelliklerini de içeren Yörük türküsünden de yararlanılmaktadır:

“Aktaş’ın etrafında

Gül ektim kenarına

İlik düğme olsaydım

O beyaz kollarına

Mördüvenden esnana

Yüzüm sana dönemem

Koynundaki memelerimin

Saybisi var veremem

*Mördüvenden ensane
Yüzünü da dön bana
Göksündeki memelerini
Bana versana...” (S: 108, s. 18.)*

Fahri Kaya'nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı “göç” konulu hikâyesinde de bir Balkan türküsünden yararlanılmıştır:

*“Gözlerinde nem yoktu, dudaklarında bir türkü.
Dağlar dağlar viran dağlar
yüzün güler, kalbim ağlar.
Gidin sorun niçin ağlar...” (S: 318-319, s. 19.)*

“Sesler” dergisinde yayımlanan bazı hikâyelerde de “mizahî” bir üslup göze çarpmaktadır. Özellikle de Avni Abdullah, Enver İlyaz ve Agim Rifat gibi yazarların hikâyelerinde bu “mizahî” üslubu sıkça görmekteyiz:

“Önündeki gazetenin orta sayfasındaki anadan doğma fotoğrafa dalmış olan müfettiş güçlüğü gözlerini kaldırdı.

- Ne soruşturması – diye sorabildi. Göz kırptıyordu kendisine gazetedeği güzel kadın.

-Adam veznedar. Herhalde boşu boşuna gidip demiryoluna uzanmamıştır. Bir nedeni olmalı. Belki sevgilisi vardır. Sevgili tutmak kolay mı bugün? Masrafı var, hediyesi var. Adam veznedar da üstelik...” Avni ABDULLAH (S: 204, s. 56.)

“...Esmiş kafasına, et çengellerini astığı demire kayışını bağlamış, ilmiği koynuna geçirmiş. Yallah bırakıvermiş kendisini. Bırakmasına bırakmış da, amacına ulaşamamış. Ayak ucu yere değmiş Ayak parmakları. O an canın tatlı olduğunu farketmiş kerata. Yarı boğulmuş durumda sabahı etmiş. Meslekdaşı boynundaki ilmiği çözünce, emin billah baygın olduğunu söyledi. Siz hele bana böyle saatlerce parmak uçları üstünde durabilen bir balerin bulabilir misiniz? İşte o kasap durdu.” Avni ABDULLAH (S: 204, s. 57.)

“Kaynanasının bir ayağı bildim bileli mezardaydı, fakat ötekisini bir türlü yerinden kımıldatmıyordu.” Enver İLYAZ (S: 212, s. 73.)

“Kaynanasında fiyaskoya uğrayan gemi işletmecisine benzeyen bir hali vardı.” Enver İLYAZ (S: 212, s. 73.)

Agim Rıfat’ın 105. sayıda yayımlanan “Tako” adlı hikâyesi, 106. sayıda yayımlanan “Yaşar Dümbelek” adlı hikâyesi; İrfan Bellür’ün 103. sayıda yayımlanan “Bir Dişli Adam” adlı hikâyesi ve 105. sayıda yayımlanan “Paradan Dolayı” adlı hikâyesi; Enver İlyaz’ın 103. sayıda yayımlanan “Cehennem Zebanileri” adlı hikâyesi; Avni Abdullah’ın 258-259. sayıda yayımlanan “Yüzünü Kaybeden Adam” adlı hikâyesi “kısa ve mizahî bir üslupla” yazılan hikâyelere örnek olarak gösterilebilir.

“Sesler” dergisinde yazan edebiyatçılardan kimisi oldukça hacimli hikâyeler yazarken kimisi de kısa ve çarpıcı hikâyeler yazmayı denemiştir.

Hasan Mercan’ın 105. sayıda yayımlanan “Rizo” adlı hikâyesi, 210. sayıda yayımlanan “Kilim” adlı hikâyesi, 108. sayıda yayımlanan “Karabaş” adlı hikâyesi oldukça hacimli hikâyelerdir. Ahmet S. İğciler’in 106. sayıda yayımlanan “Umut Dünyası” adlı hikâyesi, Şecaattin Koka’nın 106. sayıda yayımlanan “Yalnızlık” adlı hikâyesi, Mustafa Karahasan’ın 108. sayıda yayımlanan “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesi yine en hacimli hikâyeler arasında yer alır.

Güler Selim’in 303. sayıda yer alan “Mandıra” adlı hikâyesiyle uzun bir hikâye dizisi başlar. Bu dizide birbirine bağlı olarak “Delikanlı” (S: 304-305), “Ağa” (S: 306-307) adlı diğer hikâyeler bulunur. Bu hikâye dizisi, tıpkı bir romanın bölümleri gibi şahıslar, yer, zaman ve vaka tertibiyle birbirine bağlıdır.

Mustafa Yaşar’ın 207. sayıda yayımlanan “Düşten Güzel” adlı hikâyesi, Güler Selim’in 302. sayıda yayımlanan “Tren” adlı hikâyesi oldukça kısa yazılan ve “durum tasviri”ne dayanan hikâyelere örnek olarak gösterilebilir.

Kimi hikâye yazarlarının çoğunlukla 1. tekil şahıs (Ben) ağzından “anı” tarzında bir anlatımı seçtiği göze çarpar. Hasan Mercan’ın 105. sayıda yayımlanan “Rizo” adlı hikâyesi 1. tekil şahıs (Ben) ağzından “anı” tarzında yazılan hikâyelere örnek olarak gösterilebilir. Avni Abdullah’ın 102. sayıda yayımlanan “Bekleyiş” adlı hikâyesi 1. tekil şahıs (Ben) dilinden anlatılmıştır. Bu hikâyede bizzat olayın içerisindeki köylünün ağzından anlatım yolu tercih edilmiştir. Bu tarz anlatım, bu yazarın şiirlerinde de dikkati çeker. Örneğin; “Sesler” dergisinde yayımlanan “Dedelimden Mektup Var” adlı şiir de

bir köylünün ağzıyla anlatılmıştır. Yine Avni Abdullah'ın 258-259. sayıda yayımlanan “Yüzünü Kaybeden Adam” adlı hikâyesi de 1. tekil şahıs (Ben) dilinden anlatılmıştır.

Mustafa Karahasan'ın 108. sayıda yayımlanan “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesi, Ahmet S. İğciler'in 106. sayıda yayımlanan “Umut Dünyası” adlı hikâyesi gibi birçok hikâye de 3. tekil şahıs (O) ağzından bir anlatıma sahip olan hikâyelere örnek olarak gösterilebilir.

Hasan Mercan'ın 210. sayıda yayımlanan “Kilim” adlı hikâyesinde farklı bir üslup özelliği olarak, hikâye başında “kilim”le ilgili uzun bir değerlendirme yazısı yer alır.

Güler Selim'in 303. sayıda yer alan uzun bir hikâye dizisinin (*Mandıra - S: 303, Delikanlı - S: 304-305, Ağa - S: 306-307*) ilk bölümünü oluşturan “Mandıra” adlı hikâyesinde de uzun tasvirlerle dolu bir anlatım tarzı tercih edilmiştir. Bu hikâye dizisinde bağlantılı olduğu diğer dizilerde daha temiz bir Türkçenin kullanıldığı da dikkati çeker. Mahmut Kıratlı'nın 202. sayıda yayımlanan “Çocuklar Ölmesin” adlı hikâyesi, sade bir dille kaleme alınan ve yazım yanlışının hemen hemen hiç olmadığı hikâyelere örnektir.

*Genel olarak bakıldığında “Sesler” dergisi, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatıyla ilgili olarak yapılacak olan dil, üslup ve muhteva değerlendirmelerinde, araştırmacılara bütün bu özelliklerin birer örneğini verir.

*Dergide, “Türkçede özleşme” konusu çerçevesinde şekillenmiş birçok tartışma yer alır. Türkiye, Makedonya ve Kosova'dan dil ve edebiyat uzmanlarınca yazılan bu yazıların yoğunluğu, bize şiirler gibi hikâyelerdeki dil özellikleriyle ilgili fikir vermektedir.

*Gerek “Türkçede özleşme” ve kelime türetme çalışmalarının Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatını bazı dönemlerde derinden etkilemesi, gerekse Yugoslavya'daki diğer milletlerin dillerinin de etkisi, “Sesler” dergisindeki edebî ürünlerin dil özelliklerinin farklılaşmasına neden olur.

*“Sesler” dergisindeki hikâyelerin dil ve üslup özellikleri doğal olarak yazara, hikâyeye ve döneme göre değişiklikler göstermektedir. Ancak bazı dikkat çekici kelime

ve cümlede görülen yazım farklılıkları, birçok hikâyede ortak özellik olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında;

-Makedonya ve Kosova bölgelerindeki yerel söyleyişlerinin hikâyeler aracılığıyla yazı diline geçirilmesi,

-Hem kelime anlamları hem de yazım konusunda Türkiye Türkçesinden farklılık arz eden kullanımlar,

-Birçok kelime ve ekin yazımında hikâyeler arasında, hatta aynı hikâyeye içinde bile görülen farklılıklar gibi bazı özellikler, dergideki hikâyelerin en sık rastlanan genel dil özelliklerindedir diyebiliriz.

Cümle uzunlukları, atasözü ve türkü gibi halk edebiyatı ürünlerinden sıkça yararlanma, karşılıklı konuşmalara sıkça yer verme, mizahî ögelere sık sık başvurma gibi yazar tercihlerine göre değişebilen yaklaşımlar da görülmektedir.

III.3. Hikâyelerde İşlenen Belli Başlı Konular

“Sesler” dergisindeki Makedonya ve Kosova Türk yazarlarına ait hikâyelere konu açısından baktığımızda, hikâyelerde, “insan”dan başlayıp “toplum”a ulaşan, gittikçe genişleyen bir çizgide, mütemadiyen hareketli olan bir içerik zenginliği görülür. Dergide eser veren Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı, “insan” ve onun sorunlarına duyarsız değildir. Yazarlar; savaşlarla, göçlerle, çevresinde dönüp duran birçok olayla ilgilenirken, bütün bu olayların merkezindeki insana döner ve onu zamana karşı acizliğiyle, derin bir sükûta yöneldiği yaşlılık dönemiyle, toplum içerisindeki itibar kaybıyla ve daha birçok yönüyle ele alır.

Bir hikâyenin genelinde en temelde toplumsal gözlem, tespit ve eleştiriler yer alırken, insanın geçmişe özlem, yaşlılık, yalnızlık gibi ferdî durumlarına da bu hikâyeye içerisinde değinilir. Örneğin; II. Dünya Savaşı döneminde verilen mücadeleler ve çekilen toplumsal acılar anlatılırken, insanların bütün bu sıkıntılar içerisinde yaşadığı aşklar, ulaşamadığı hayaller gibi pek çok ferdî konuya da değinilir. Hikâyedeki konu bütünlüğü açısından bakıldığında; ferdî konuların genelde toplumsal konularla birlikte ele alındığını söyleyebiliriz.

III.3.1.Çocuk ve Çocukluk

Hikâyelere genel olarak baktığımızda, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı için “çocukluk dönemi ve çocuk” kavramlarının belirleyici birer öge olduğu rahatlıkla söylenebilir. “Sesler” dergisindeki hikâyelerin birçoğunun çocukluk anılarına dayalı olduğu dikkati çekmektedir. Bu durumdan hareketle bu hikâyelerin çoğunun “otobiyografik” bir karaktere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bazı hikâyelerde de çocukluk anılarından ziyade “çocuk” ögesinin kendisi değişik yönleriyle ele alınır.

Recep Murat Bugariç’in “Dedenin Tosunu” adlı hikâyesinde, “Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerin birçoğunda karşımıza çıktığı gibi, çocukluklarını birlikte geçiren iki arkadaşın yıllar sonra bir araya gelmesi kurgusuyla karşılaşırız. Recep ve Cengiz, Üsküp’te birlikte güzel bir çocukluk geçirmişlerdir. Ancak Cengiz, yaşadığı talihsiz olaylar neticesinde Almanya’ya gitmek zorunda kalmıştır. Tam kırk yıl sonra karşılaşırılar. Ve çocukluk günlerini yâd ederler. (S: 302, s. 29-32.)

Alâettin Tahir’in “Yabancı” adlı hikâyesinde, iki çocukluk arkadaşının yıllar sonra karşılaşması, zamanın ve şartların insanlar üzerinde meydana getirdiği değişim ele alınmıştır:

“İlkokuldayken Koynak diye çağırdığımız Emin’i görünce tanıyamadım. Köprü başında duruyordu. Değişen kentin yeniliklerini özlem dolu gözleriyle seyrediyordu. Dalmıştı. Tanımasaydım, bir yabancının yanından geçer gibi geçecektim.” (S: 105, s. 41.)

Hikâyede yılların çocukluk arkadaşları üzerindeki etkisi iki önemli unsur ile anlatılır: Unsurlardan birisi, bir zamanlar “Koynak” diye lakap takabilecek kadar samimi bir şekilde hitap edilebilen bir ilişki biçimidir. Hikâyede anlatılmak istenen değişim için bu nokta bir çıkış noktasıdır. İkinci unsur da yıllar sonra “bir yabancı gibi” tanımadan geçip gitmek vurgusudur. Yılların çocukluk anıları üzerinde yaptığı tahribat, bu iki unsur arasındaki değişimle anlatılır.

Alâettin Tahir’in aynı hikâyesinde, yıllar sonra bir araya gelen bu iki arkadaşın çocukluk özlemleri şu şekilde dile getirilir:

“Konyak arada sırada eski günlerini hatırlatıyor. Sevimli yüzü gülüyor. Beraber okuduğumuz arkadaşlığımıza değgin bazı yenilikleri Konyak’a anlattığım zaman seviniyor, durmadan ‘Bir daha ilkokul sıralarına dönsek’ sözlerini tekrarlıyor.

Evet dönsek, dönebilsek! Yaşlanınca herkezde böyle bir istek beliriyor. Çocukluğumuzdan gittikçe uzaklaşan yaşam rayları büyük bir ağrı taşıyor beraberinde.” (S: 105, s. 42.)

“Sesler” dergisinde “çocukluk” temalı pek çok hikâyesiyle karşımıza çıkan Hasan Mercan’ın “Rizo” adlı hikâyesi de tamamen çocukluk anılarına dayanan bir hikâyedir. Hasan Mercan’ın birçok hikâyesine ve şiirine konu olan, çocukluk yıllarının geçtiği Prizren, özel olarak da Körağa Sokağı bu hikâyede de karşımıza çıkar. Hikâyede mahallenin önyargısına ve tepkisine rağmen mahalleye yerleşen bir “Kıptı” (Çingene) olan ayı oynatıcısı Rizo ve çocuklar arasında kurulan sıcak ilişki anlatılır:

“Rizo, kaval, sapan, uçurtma yapmakta ustaydı; biz çocukları-Körağa, Kuruilyaz, Bayraklı Cami ile Saraçhane mahalle çocukları adama bu yüzden fazlaca bağlanırdı evlât sahibi olmadığı yüzünden, hasretliğini kavramış gibi, davranışımızdan olacak, çok severdik. O da, az para için, bir parça pide için bizi memnun eder, oyuncaklarla zenginleştirirdi.” (S: 105, s. 6.)

Burada da içten içe derin bir “çocukluk özlemi” kendisini göstermektedir.

Güler Selim’in “Sonbahar Rüzgârı” adlı hikâyesinde Yaşlı bir Türk “Partizan”ın çocukluğunu hatırlayışı anlatılır:

“Çocukluğunu çok yüksek, neredeyse bulutları delen bir dağın yamacında uzanan bir köyde geçirmişti. Yazları tanla birlikte evden çıkar, koyunları otlata otlata çevredeki boydan boya geçirdi. Akşamın alaca karanlığıyla eve dönmesi bir olurdu; bayırdan bayıra yankılanarak zillerin şingirtisana karışan annesinin ‘Hasaaan’ diyen sesi, bugün bile kulaklarındaydı...” (S: 320-321, s. 43.)

Mahmut Kıratlı’nın “Çocuklar Ölmesin” adlı hikâyesinde de biri “partizan”, diğeri de “öğretmen” olan iki “çocukluk arkadaşı”nın yıllar sonra karşılaşması ve partizanlık üzerine sohbetleri anlatılır:

“İlkokulu birlikte okuduğumuz Taki’nin ta kendisiydi. Taki, kentin en zenginlerinden birinin oğluydu. Cebi her zaman parayla doluydu. Cimri değildi. Bana

ve öteki sınıf arkadaşlarına akide, elma şekeri ısmarlamaktan çekinmezdi. Ama bunu yaparken özel bir tavır tanır, gururlanırdı. Bu yüzden bazen kafam bozulur, kendisini tokatlar ya da cebindeki paraların tümünü zorla alırdım. Bu durumda kendisini tanıdığımı nasıl söyleyebilirdim?” (S: 202, s. 21.)

Kimi hikâyelerde “çocukluk özlemi”, yıllar sonra âdeta küllerinden yeniden doğan bir bir “çocukluk aşkı” olarak karşımıza çıkar. Süreyya Yusuf’un “Bir Tek Kucaklaşma” adlı hikâyesinde de “çocukluk aşkı” konusu işlenir. Erinç ve Sevim, çocukluktan birbirine karşı ilgi duyarlar. Ama mahalle ve ailenin baskıcı tutumu onları ayırır. Gizli de olsa bir araya geldiklerinde yaşadıkları mutlulukla hikâye biter:

“-Ben de salt senin olacağım, çünkü her zaman düşümde sadece seni gördüm sevgili Erinç’im benim, ona daha da yaklaşarak dedi Sevim. Bundan cesaretlenen Erinç sardı iki elini onun körpe beline; ikisi de öyle tek yin olarak, uzun süren bu kucaklaşmada, bir zamanlar çocukluklarında aynı yerde ‘karı koca’ oyunda nasıl kaygısızca eğlendiklerini düşündüler. O zamana kadar yoksun oldukları tatlılık ve sıcaklığın yerini bir tek kucaklaşmayla doldurmak isteğiyle uzun uzun hiç kımıldamadan orada durakaldılar.” (S: 12, s. 95.)

Bu türden birçok hikâyede de görüldüğü gibi “çocukluk” dönemi Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı için çok önemlidir. Bu dönem, kolay kolay unutulmadığı gibi hayatın sonraki dönemlerine ve oluşması ilerleyen yıllarda da devam eden karaktere de büyük tesir yapar.

Avni Abdullah’ın “Yüzünü Kaybeden Adam” adlı “toplumda itibarını kaybeden” bir insanın bu durumu “hastalık” olarak tanımlanır ve bu hastalığın nedeni “çocuklukta” aranır:

“Geçmişe dönmem gerekli mi? Nasıl derseniz. Belki de hastalığımın köklerini küçüklüğümde arıyacaksınız. Çocukluğum mutsuz muydu? dediniz. Değildi, doktor! Ben de her çocuk gibi mutlu hatta çoğundan daha güzeldi. Bunu kendimi övmek için söylemiyorum. Büyüyene kadar annem beni gören herkesin bin kere maşallah çektiğini söylerdi. Siz belki görmüyorsunuz ama inanın yüzüm çok güzeldi.” (S: 258-259, s. 35.)

Hasan Mercan'ın “Karabaş” adlı hikâyesinde “çocuk-savaş hikâyeleri” ilişkisinde değinilir:

“Hiç böyle sabahla – dedesinin iki, babasının da bir muharabeye katılıp en korkunç öykülerden sözettiklerinden edinilen acı izlenimlerin başlangıcı sayılan çocukluğunda dahi – böyle bir tanağartısıyla karşılaşmamış, içinin en gizli yerinden insanlığına sabah – selâm dememişti.” (S: 108, s. 26.)

Hikâyede çocukluk döneminde dinlenen “savaş hikâyeleri”, çocukluk dönemini “acı izlenimlerin başlangıcı” yapar.

Avni Abdullah'ın “Geç Kalan Ölüm” adlı hikâyesinde de “çocukluk” anılarından faydalanılarak bir ders verme aracı olarak kullanılır. Karşısındaki kötümser ruhlu adama bir hayat dersi vermek isteyen müfettiş, çocukken matematik dersinde yaşadığı bir olumsuz durumu anlatır. Müfettiş çocukken, matematik dersinde yaramazlık yapmış ve öğretmen düşük notla cezalandırmıştır. Bu da müfettişin hayatında önemli sonuçlar doğurur. Önce derse gitmemek için tebeşir tozuyla hasta rolü yapmayı planlar. Müfettiş buradan şu dersi çıkarır:

“Ve ben, yaptığım bir hatayı, ikinci bir hatayla düzeltecektim. Planımı uygulamaya koyacağım gün öğretmenim notumu düzeltti. Ve ben yıllar sonra matematiği iyi bildiğim ve sevdiğim halde matematikçi olmadım. Şimdi siz söyleyin matematikten notum beş değil de üç olsaydı ne farkedirdi?” (S: 204, s. 58-59.)

Recep Bugariç'in “Hasta Olmanın Zamanı İçindesin” adlı hikâyesi de çocukluk anılarına dayanmaktadır. Hikâyede dedesinin cenaze namazı kılınan bir çocuğun bunu unutamamasına da değinilir:

“ Bu camide dedemin cenaze namazı kılındı. İşte bu karşıdaki musalla taşına tabutu konulmuştu. Şimdi bile bu namaz gözlerimin önünde.” (S: 318-319, s. 22.)

Hikâyede çocuk gözüyle Alman işgaline de değinilir. Hatta hikâyede bir “çocuk”la bir “Alman askeri” arasında kurulan sıcak ilişkiye de değinilir:

“Susayınca şadırvana koşar kana kana su içerdik. Demdin cenaze namazından anımsadığım Müller, bir defa olsun bize kızmadı, bağırmadı. Bir tange deyince, o gülümserdi, kimi kez saçlarımızı okşarken, fısıldarcasına bir şeyler söylerdi, bize mi,

kendisine mi bilmiyorum, ama bir kez gözyaşlarını gizlediğini farkettim. Asker ağlar mı, sordum babama. Herhalde sizin yaşta çocukları var dedi.” (S: 318-319, s. 22.)

Hasan Mercan’ın “Rizo” adlı hikâyesinde bir “Kıptı” (Çingene) olan ayı oynatıcısı Rizo ve çocuklar arasında kurulan sıcak ilişki anlatılır. Bu hikâyede asıl dikkati çeken, “çocukluk özlemi”nin yanında bir de “çocuk” özlemi”nin kendisini göstermesidir:

“Rizo, kaval, sapan, uçurtma yapmakta ustaydı; biz çocukları-Körağa, Kuruilyaz, Bayraklı Cami ile Saraçhane mahalle çocukları adama bu yüzden fazlaca bağlanırdı evlât sahibi olmadığı yüzünden, hasretliğini kavramış gibi, davranışımızdan olacak, çok severdik. O da, az para için, bir parça pide için bizi memnun eder, oyuncaklarla zenginleştirirdi.” (S: 105, s. 6.)

Rizo, “evlat sahibi olamadığı” için çocuklarla çok ilgilenmektedir. Çünkü Rizo, bir “evlat hasreti” içerisindeydi.

Aslında Recep Bugariç’in “Hasta Olmanın Zamanı İçindesin” adlı hikâyesinde geçen “..Asker ağlar mı, sordum babama. Herhalde sizin yaşta çocukları var dedi.” bölümünde de, çocuklarını özleyen bir babanın diğer çocuklarla âdeta hasret gidermesi durumu vardır. (S: 318-319, s. 22.)

Bazı hikâyelerde de bu “çocuk özlemi”, bir “erkek çocuk özlemi”ne döner.

Secaattin Koka’nın “Yalnızlık” adlı hikâyesinde, İstanbul’a göç eden bir Yugoslavya göçmeni ailenin “çocuk” merkezli olarak çektiği bir dram dile getirilir. İstanbul’a göç eden bir ailede, kadın, kocasından habersiz oğullarını, çocuğu olmayan kız kardeşine verir:

“Daha göç etmezden önce üç kızı vardı. Karısı hamileyken çocuğu olmayan kızkardeşine, yeni doğacak çocuğu kız doğarsa bağışlayacaktı. Hem de sözünü tutmuştu karısı. Ama ne yazık yeni doğan çocukları erkekti, ama kızkardeşini çok sevdiğinden karısı erkek çocuğunu bağışlamış kocasına ise kız doğdu demişti.” (S: 106, s. 37.)

Bu durumu öğrenen koca, şu tabiri kullanır:

“Ben tüfet ataym oğlan için, bu oğlomi vermiş başkasına!” (S: 106, s. 37.)

Hikâyenin kahramanı “oğlan” çocuğu ne kadar çok istediğini belirtmek için “tüfek ataym” tabirini kullanır. Hikâyede, bir tarafta “kız çocuğu” için hasret çeken bir aile yer alırken diğer taraftan da “erkek çocuk” için özlem duyan bir ailenin ön plana çıkartıldığı görülmektedir.

Hasan Mercan’ın “Kilim” adlı hikâyesinde, Kocacık Yörükleri arasında “beyitçilik” yapan Şadiye Nine’den erkeklerin beklentisi şöyle anlatılır:

“ *Şadiye beyitlenmez, ağıtlanmazsa ocakta erkek çocuk vıyıklamaz!*’

‘O olmazsa boy-lar birbirlerine girer, kan dökerlerdi!’ diye söylenirdi er, erkek tayfası.” (S: 210, s. 25.)

Yine “beyitçi” Şadiye Nine, “erkek çocuk” olması için gerdekten önce geline şöyle bir beyit söyler:

“ *Erkek dousun bizlere*

Erkek olsun erlere!’ diye bir beyit söyledi.” (S: 210, s. 30.)

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi erkek çocuk isteğinin daha çok erkeklerde olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü toplum içerisinde erkek çocuk, özellikle de babalar için bir övünç kaynağı olarak görülmektedir.

Recep Bugariç’in “Hamdi Ağa” adlı hikâyesinde, erkek çocuğu dünyaya gelen babanın sevinci şöyle anlatılır:

“İki kız çocuktan sonra ben dünyaya geldiğimde babam üç el silah atmış, tam bir hafta evimizde yenilip içilmiş” (S: 256-257, s. 76.)

Aynı hikâyede “Toplumda neden erkek çocuk daha değerli görülüyor?” sorusunun cevapları da veriliyor:

“ *‘...Erkek olur hepsi inşallah, soyumu devam ettirirler.’ Aslında dava başkaymış. Babam çiftçi olduğu için evde, tarlada çalışacak işçi lazım ona. Ben zannediyorum ki, kız kardeşlerimin dünyaya gelişi, onu bu yüzden üzmüş.” (S: 256-257, s. 77.)*

Recep Bugariç’in bu hikâyesinde “erkek çocuk” özleminin bir başka nedeni olarak da “tarlada çalışacak işçi” isteğidir. Toprakten ekmeğini çıkaran, kendisinin ve ailesinin hayatı toprağa bağlı olan bir köylü için “erkek çocuk”un daha değerli olduğu belirtilmektedir.

Mustafa Yaşar'ın "Ali" adlı hikâyesinde de hikâyenin kahramanı Ali, çocukları için ölümüne çalışan bir baba tipindedir. Ali, şöyle düşünür:

" ' Şu iki yavrucağa yuva gerek, benim gibi, kendi başlarına yetişmelerine izin veremem, vermem vesselam ' der ve bütün varlığıyla işe verirdi kendini." (S: 206, s. 35.)

Fahri Kaya'nın "Lamba Yanık Kaldı" adlı hikâyesinde, dünyaya yeni gelen çocuklar için ağaç dikme âdeti anlatılıyor. Bu adet, babaların çocukların geleceğini kurma kaygısından kaynaklanmaktadır:

"Bu kavakları çocukları dünyaya geldiğinde dikmişti. Kızını kocaya verdiğinde kavakları satıp aldığı paradan yavrusuna çeyiz yapacaktı. Ama kızı evlendiğinde toprak çok verimli olduğundan, kavakları kesmeye ihtiyaç kalmadı." (S: 318-319, s. 19.)

Çocuklarının geleceği için bir tedbir olarak ağaç dikme ihtiyacını duyan babayı yönlendiren faktörler hiç şüphesiz ekonomik faktörlerdir.

Şükrü Ramo'nun "Savaş ve Zafer Gamzesi" adlı hikâyesinde de bu "çocuk-ekonomik faktörler" ilişkisi derin bir "fakirlik"le ele alınır:

"Abesin şalvar ve fereceli karısı evde oturuyor, üç oğlu da okula gitmedikleri için, kopuk elbiseler ve ayakkabısız sokakları dolaşıyordu. Çocuklar çok kere, sayısı seyrek öğrencilerin kitap ve çantalarına imreniyor, tatlıcı vitrinleri önünde taranıyor, kırlarda topladıkları meyvelerle besleniyor, bekçiler ve jandarmadan arasına dayak yiyor, bazen da suç üstüne yakalanan babalarını cezadan kurtarmak için, piyasa memurlarıyla boğaz boğaza oluyor, kalabalık içinden sıyrılıp, acele acele çuvallara sokuşturdukları takunyaları eve kaçırıyorlardı." (S: 9, s. 19.)

"Sesler" dergisinde bazı hikâyelerde de çocuklarla ana-babalar arasında, (daha çok babalar) yaşanan çekişmeler ön plana çıkmaktadır.

Enver Baki'nin "Sofra Başında" adlı hikâyesi de çocukluk anısı şeklinde yazılan hikâyelerdendir. Bu hikâyede de aile, özellikle de "baba" baskısı vardır:

"Saat hemen akşamın sekiziydi. Böyle gecikmelerden hoşlanmazdı babam. En küçük bir yanlışlığımızı bekliyemez gibi, kağıtlarla örtülmüş odamızın tavanının bir direğinde saklamış olduğu ince değeneğini, birden büyük bir telaşla çıkarır, söyler, dövmeye de kalkıştırdı. Kocamış hem de çok sinirli bir adamdı. Annem de sesini çıkaramazdı ondan. Benzemiyordu çağımızın kişilerine. Gidemezdik sinema ve

tiyatroya, giremezdik eve saat sekizden sonra, unutturduk akşamın gezilerini.” (S: 28, s. 30.)

Hikâyede görüldüğü gibi çocuk ile ana-baba arasındaki bu çekişme sadece eve geç gelme gibi bir sorun yüzünden çıkmaktadır. Hatta bu çekişme sonunda “anlayışsız” ve hikâyedeki tabiriyle “Benzemiyordu çağımızın kişilerine” diye anlatılan baba tiplemesini kendi çocuğuna sövmeye hatta dövmeye kadar götürür.

Saadet Nebi'nin “Sevgi Her Şeyi Yener” adlı hikâyesinde, “çocuk ve baba” arasında “meslek seçimi” nedeniyle çıkan anlaşmazlığa dikkat çekilir. Öyle ki; ebeveynin, sadece tiyatroculuğu seçtiği için çocuklarından sonsuza dek vazgeçtiği bile görülmektedir. Hikâyede, tiyatrocucu olmak isteyen bir kız çocuğu olan Semra'nın ailesiyle girdiği mücadele anlatılmaktadır. Semra'nın ailesi onun öğretmen olmasını istemektedir. Ancak Semra'nın hayalinde iyi bir tiyatrocucu olmak vardır. Ancak “aktrislik”, onun ailesince çok kötü bir meslektir. Semra'nın halası Fatma'nın da bu yüzden ailesiyle arası açılmış ve vereme kapılıp ölmüştür. Ancak Semra her şeyi göz ününe alarak tiyatroculuğu seçer. Ancak bu durum babasınca büyük bir tepkiyle karşılanır:

“Semra'nın tiyatro kelimesini anmasıyla babasının yere düşmesi bir oldu. Annesi, şaşkın şaşkın kocası etrafında dönüyor kızına söylenecek bir kelime bile çıkmıyordu ağzından. Akrabalar Semra'ya kinle bakıyorlardı. Semra şaşırmişti. Kötü bir şey yapmamıştı ki, fakat bir anda bu hareketi için pişman oldu. Nedir ki olan olmuştu bir kere, geri dönmek olanaksızdı. Doktoru çağırdılar. Doktor babasını muayene ettikten sonra, felçli olarak yatakta kalacağını bildirmişti kendilerine... Evde sanki her şey cansızdı.” (S: 205, s. 52.)

Görüldüğü gibi çocuğunun hayatını istedikleri gibi yönlendirmek isteyen baba, bu durum gerçekleşmezse “felçli” bile olabilmektedir.

Ancak çocuk ile ana-baba arasındaki bu çekişmeler sadece meslek seçimi nedeniyle çıkmaz. Güler Selim'in “Delikanlı” adlı hikâyesinde, “Partizan” olmak isteyen bu doğrultuda eylemlere katılan, babasının gözünde sadece bir “çocuk” olan Avram ile babası arasında şöyle bir tartışma yaşanır:

“Her şey bittikten sonra sessizliği ilk bozan babası oldu.

‘Yine bir bela yaptın.’

'Sen buna bela diyorsun. Benim için ezilen milletlerin direnişidir bu.'

'Yaaa? Ezilen milletleri kurtarmak sana kaldıysa, vay halimize. Bak yıllardır hepimizi perişan ediyorsun. Bir günümüz rahat geçmedi senin yüzünden.' (S: 304-305, s. 94.)

Birçok hikâyede “çocuklar”la ilgili ön plana çıkartılan duygunun “acıma duygusu” olduğu görülmektedir:

Mahmut Kıratlı'nın “Çocuklar Ölmesin” adlı hikâyesinde de bir Partizan, köyde karşılaştığı arkadaşına Tito'nun “çocuklar” hakkındaki görüşünü şu şekilde anlatır:

'Faşistler, savaş sırasında çocuk, kadın, genç, yaşlı ayırt etmeden düşman belledikleri herkesi öldürdüler. Bizim amacımız öldürmek değil, insanlara yardım etmektir. Özellikle Tito, bir konuşmasında: 'Çocuklar ölmesin! Geleceğin kurucuları, bekçileri çocuklardır!' der.' (S: 202, s. 24.)

Hikâyede; Tito'nun çocuklara yönelik olarak vurgulanan “Çocuklar ölmesin! Geleceğin kurucuları, bekçileri çocuklardır!” sözü, çocukları “gelecek” olarak görme durumunu da gösterir.

Güler Selim'in “Kemancı” adlı hikâyesinde de Bosna Savaşı'ndan kaçıp Üsküp'e gelen bir Sırp çocuğunun dramı anlatılır. Jikoy adlı bu çocuk Müslüman olmadığı hâlde Müslüman mahallesinde büyümüştür. Bu, “ezan”ı dinleyişinden belli olmaktadır:

'...Camiler yanında, ezan seslerini dinleye dinleye büyümüş olduğu hemen anlaşılıyordu.'

Halbuki çocuk Müslüman değildi. Saray Bosna'nın bir mahallesinde, bir caminin bitişiğinde yaşayan bir Sırp baba ve annenin tek evladıydı. Müslüman mahallesinin çocuklarıyla büyüye büyüye, onlardan farksız olmuştu. Adı Jikoy'du, ama mahalle arkadaşları bunu çoktandır Zeko'ya çevirmişlerdi.' (S: 320-321, s 34.)

Güler Selim'in “Atlı” adlı hikâyesinde de, hayatının son demlerinde yalnız kalmış, hissi yönden daha da hassaslaşmış bir yaşlının, çocukların okul çantalarındaki ağırlığı bile kendisine dert edindiği görülmektedir:

'El ele verip sırtlarındaki ağır çantalarıyla okula giden iki çocuğa dar kaldırımda yer yapacaksın.' (S: 308-309, s. 76.)

Güler Selim'in hikâyesindeki “ağır çanta”dan dolayı çocuğa “acıma” durgusunun Enver Baki'nin “Ayna Oyunu” adlı hikâyesinde anne ve babalarının kavgasında ortada kalan çocuklara “acıma”ya döndüğünü görürüz:

“Ana-babası arasında havanın gerginleştiğini, çekişeceklerini sezen küçük Sabahat bebeğini bir yana bırakarak odadan dışarı hemen fırladı. Çocuk karyolasındaki Oktay da mışıl uyuyordu.” (S: 14, s. 15.)

Enver Baki'nin “aile hayatı”, “kadın-erkek ilişkisi” ve “aldatma”nın konu edildiği bu hikâyesinde, kocasını “çocuklarının yanında aldatma”ya kadar bir durum içerisinde, “anne” ile “âşığı” arasında şu konuşma geçer:

“-Ya benim çocuklarıma düşünmüyor musun Adnan? – sorusunu güçhülle ağzından çıkardı. Dudaklarından dudaklarını ayırmamak üzere kekeleyerek;

-Düşünmemiş olsaydım herhalde bunu yapmazdım. Çocuklardan daha değerli biz değil miyiz. – diye acemi bir çocuk gibi konuşuyordu.

-Yo... İkinci sıradayız biz Adnan. Tabi çocuklardan sonra...” (S: 14, s. 22.)

Hasan Mercan'ın “Karabaş” adlı hikâyesinde de “çocuklar” ön plandadır. Hikâye tamamen “çocuk-hayvan” dostluğu üzerine kurulmuştur. Bu dostluk o kadar ileri seviyededir ki, “çocuk gülümseyişi” “Karabaş” adlı köpek için bir “ödül”dür. Sahibini kurt saldırısından kurtaran “Karabaş” çocuklarla ödüllendirilir:

“Eve döndüklerinde bir tavuk sırtını hakmeden Karabaş, ev çocuklarının masum gülüşleriyle de ödüllendirilmişti!

Ner o gülüşler şimdi, nerde?” (S: 108, s. 22-23.)

Güler Selim'in “Sonbahar Rüzgârı” adlı hikâyesinde Yaşlı bir Türk “Partizan”ın çocukluğunda köpeği “Karabaş” adlı köpeğiyle kurduğu sıcak ilişkiye de değinilir:

“Karabaş'ı hatırladı. Soğuk bir kış gecesi köye dönerken karşısına aniden bir kurt sürüsü çıktı. Köpeği olmasaydı, eşeğiyle birlikte paramparça ederlerdi onu.” (S: 320-321, s. 41.)

Ancak aynı hikâyede bir tezat duruma da dikkat çekilir. Bir köpeğe acımasızca eziyet eden çocuklar tasvir edilir:

“Çocukların çığıllıkları yeniden karıştırdı ortalığı. Güçsüz kalan it artık koşmak şöyle dursun, zorla yürüyordu... Çocuklar onu sıkı bir çembere almış, postunu sermek istercesine savuruyorlardı sopalarını.

Hasan derin bir soluk aldı. 'Veletler, oynayacak başka oyun bulamıyorlar da, zavallı köpeğin arkasından koşup onu sopalamakla eğleniyorlar. Onun da canı var... Hiç olmazsa rahatça ölmeye bıraksalar barı...' ” (S: 320-321, s. 43.)

Hikâyede; çocukların hayvanlarla kurmuş olduğu hem dostane hem de acımasız ilişki, hayattan alınan örneklerle desteklenmektedir.

Şükrü Ramo'nun “Şakir'in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde âdetâ bir “iyi çocuk” tanımlaması yapılır:

“Yeni doğan çocuğa en çok anababalar sevinir; ama, bazı çocuk küçükken cebini, büyüdü mü beynini kemirir-diyenler de var. Şakir böylelerinden değil.” (S: 6, s. 22.)

Gerek Güler Selim'in “Sonbahar Rüzgârı” adlı hikâyesinde gösterilen çocuklarca hayvanlara karşı “acımasızca” davranma durumu, gerekse Şükrü Ramo'nun bu hikâyesindeki “bazı çocuk küçükken cebini, büyüdü mü beynini kemirir” şeklindeki toplumda yayılan klişe söz, Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının “Sesler” dersinde yayımlanan hikâyelerinde “çocukluk” konusuna çok yönlü bir şekilde yaklaştığını gösterir.

III.3.2.Din

Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının temel yeşerme zemini olan “Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerde; birçok konuya olduğu gibi “din”, “inanıp inanmama meselesi”, “tarikatlar ve müntesipleri”, “olumlu-olumsuz din adamları”, “toplum içerisindeki inançlı kişiler” ve “halkın yanlış dinî inançları” gibi pek çok konuya, yeri geldikçe değinilmiştir.

Bilindiği gibi Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının teşekkül edip dikkatleri üzerine topladığı yıllar, sosyalist bir sistemin hâkim olduğu yıllardır. “Sesler” dergisinin yayın hayatına başlayıp geliştiği yıllar da kaçınılmaz olarak bu duruma paraleldir. Bu açıdan bakıldığında tamamen dinî içerikli hikâyelere rastlamak zordur. Ancak Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı, gerek II. Dünya Savaşı'nı ve Partizan mücadelesini ele alan hikâyelerde gerekse toplumsal içerikli hikâyelerde kaçınılmaz olarak yukarıda zikrettiğimiz dinî konulara temas etmiştir.

Hikâyelerde dinî konulara bu değinmelerin daha çok “olumlu veya olumsuz din adamı” tipllemeleriyle yapıldığı göze çarpar. Fahri Kaya’nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı hikâyesinde, halkı göç etmeye devam eden bir köyde “olumlu” bir imam portresi çizilir. Fahri Kaya’nın tasvir ettiği “din adamı” çevredeki köylerin din adamlarından farklı bir karakter taşımaktadır:

“Köyün hocası, Hasan Hoca da hala köydeydi. Hasan Hoca, cemaatinden önce göç eden, etraf köylerin hocalarından farklı bir din görevlisiydi. Bilgi sahibi ve görgülü bir kişiydi. Kırallık döneminde bir askeri garnizonda imamlık yapmıştı. Çalışmaya başladığı ilk yıllarda garnizon papazı, Hasan Hoca’ya hep yukardan bakardı. Zaman zaman inciten kimi davranışları da vardı. Ama bu durum uzun sürmemişti. Hasan Hoca, boş bir kişi olmadığını kısa bir süre içinde ispat etti. Aslında o çok okuyan bir insandı. Görevini daha başarılı görebilmek için din bilgisini gün geçtikçe artırmış, hatta Hristiyanlık üzerine de birçok kitaplar okumuştur. İlk yıllarda daha papaza, kendisiyle boy ölçebilmek durumunda olduğunu göstermişti. Bu nedenden, bulunduğu garnizonda askerlik görevini yapan Müslüman çocuklar hocalarıyla iftihar ederlerdi. Hasan Hoca’nın, özel olarak Cuma namazlarından sonraki vaizleri çok sevilir ve sayılırdı. Askerlik görevi bittikten sonra memleketlerine dönünce askerler sık sık Hoca’dan söz eden kendisini misafirlige davet ederlerdi.” (S: 318-319, s. 16-17.)

Hikâyedeki Hasan Hoca’yı diğer “hoca”lardan farklı kılan şeyler; “bilgi sahibi” ve “görgülü” bir kişi olmasıdır. Burada yazarın “olumlu” bir din adamından beklediği özellikler de ortaya çıkar. Yazara göre iyi din adamı çok okumalı, sadece kendi dinini değil, aydınlayacağı toplumun birlikte yaşadığı insanların dinini de iyi bilmelidir. Çok dinli bir topluluk içerisinde kendi dinini ve cemaatini iyi temsil etmelidir. Yazar, bütün bu özelliklerinin yanında Hasan Hoca’nın “cemaatinden önce köyü terk etmemesi”ni de ön plana çıkarır. Buradan da anlaşılacağı gibi hikâyede, cemaatine her yönden öncülük eden bir “din adamı” tipi ön plana çıkarılmaktadır.

Şükrü Ramo’nun “Şakir’in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde “olumlu din adamı” tipi de görülür:

“Kentte ve bütün bölgede, cesur ve merhametli, halkçı ve ileri görüşlü gibi tanınmış, beyaz sarıklı ve keskin fikirli Abdullah beyle görüşmüş. Onun, Alman komutanına gitmesini; ‘hürriyeti’ kutlamasını; burada Makedon-Bulgar ve

Muhammedan halkın yaşadığını bildirmesini; asker kışlalarında kapanmış esirleri kabahatsız göstermesini, hepsinin kurtarılması için çalışmasını aramış.” (S: 6, s. 28.)

Fahri Kaya'nın ve Şükrü Ramo'nun bu hikâyelerinde idealize edilen “olumlu” imam tiplmesi başka hikâyelerde de “olumsuz” bir tiplmeye dönüşebilir.

Hasan Mercan'ın “Karabaş” adlı hikâyesinde ortaya konan “imam-(irfan sahibi)köylü” karşılaştırması ve iletişimi ilgi çekicidir. Hikâyede köyün imamı için “Kurnaz İmam” tabiri kullanılır. “Göç, hasretlik, gurbet, ayrılık”la ilgili konularda köylüyü “Allah” inancıyla “kadercilik”le teskin etmeye çalışan “Kurnaz İmam”a köylülerden karşı çıkanlar olur:

“Köy odası kalabalıktı. Kurnaz İmam'dan sonra gelen tüm köy babalıkları yanı sıra, sayısız yeni evliyle delikanlı da vardı içerde. Kan dâvâsı sorunuymuş, toprak sorunuymuş, kız istenirmiş gibi bir hali vardı. Oda'nın bıkınlık içeriğini kendine maletmişcesine, sigara dumanlarında boğuluyordu.

‘Allah bildiğinden şaşmaz!’

‘De bakalım, imam, ola ki bu sefer rüyalar karışmış kadere de de duyalım!’

İmam sinirlenmişti Usref ağanın sözlerine.

‘Dilini ısır, ağa günahı boynundan çekilmez rûz’i mahşere ka!...’ demeden kendini alamamıştı.

Adamın alnının terlerinde, akıp akıp etrafı kirli kavuğuna dek yanaşan ihanetsel terlerde gözlerini dolandıran Üsref, ağzındaki yarı yarıya yanmış sigarasını, açık pencereden dışarıya saldıktan sonra.

‘Duaya benzemez ayrılık, imam, gayrılık ka’ ölüme benzer bişeydir o başbelası, ola ki bunun çorbasını içmedin sen!’ diye söylendi.” (S: 108, s. 17.)

Hikâyenin devamında Kaba Selâmi adlı bir Yörük gencinin söylediği hüznü Yörük Türklülerine daha fazla dayanamayan “Kurnaz İmam” odayı terk eder. Buradaki imam tiplmesinde; Fahri Kaya'nın tiplmesinin tersine cemaatini anlamayan, onların hâlleriyle hâllenmeyen, onları düştükleri en acı durumlarda bile “günah”la âdeta tehdit eden, sevdirmektense korkutan bir imam karşımıza çıkar. Burada din adamı için “kurnaz” yakıştırmasının da yapılması ilgi çekicidir.

Avni Abdullah'ın "Bekleyiş" adlı hikâyesinde, köylünün yağmur beklentisi sonucu gerçekleşen yağmur duası ve bazı köylülerin buna inanmaması sonucu yapılan yorumlarda, din adamlarına bakış ortaya çıkar:

"-Eskiden de böyle olmuştur. Kasıp kavurmuştu ortalığı bir damla inanın bir damla bereket yağmamıştı. Dertten ne edeceğimizi bilmezdik. O zaman köyde nefesi kuvvetli hacamız vardı. Hepimizi yağmur duasına çıkardı. Üç gün üç gece dua ettik, nimet yine de yağmadı. Karşımda gençlerden Halil'in oğlu oturur. O da karişti lafa.

-Hamdi mmmi! Nasıl kandınız yağmur duasına. Hiç duayle bereket yağar mı. Nasıl inandınız o hoca kim ola ki bereket yağdıracak.

-Dur sen sözümü kesme. Hoca o zaman astığı astık kestiği kestik bir adamdı. Üç gün dua ettik. Ba dava yağmadı bir şey. Yağmur duasına en çok Osman kızdı, fikiraydı garip. Yaz kış davarımızı güderdi. Yanık yanık kavalıyla çalardı ki bülbüller kiskanırdı. Hocaya demediğini bırakmadı. Kurnaz hoca geri kalır mı? Zındık dedi kâfir yaptı çobanı. Bütün köylü hırsıyla çobana bakar oldu. Dersin yağmur ondan yağmaz, dayanamadı fukara çekti gitti." (S: 102, s. 71.)

Hikâyede geçen "Hoca o zaman astığı astık kestiği kestik bir adamdı." ve "Nasıl inandınız o hoca kim ola ki bereket yağdıracak." ifadesinden de anlaşılacağı gibi din adamı için bir "itibar kaybı" söz konusudur. Burada da bir önceki hikâyeye örneğinde olduğu gibi cemaatiyle "çatışma" hâlinde olan, "sevdirmeğe korkutan" ve "kurnaz" bir "din adamı" tipi karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki bu "kurnaz" din adamı, çatışma yaşadığı her insanı "kâfir"likle, "zındık"lıkla suçlar. Köyün başına musallat olan kuraklık belasının bile o kişiden bilinmesini temin eder.

Bu hikâyede ve Hasan Mercan'ın "Karabaş" adlı hikâyesinde dikkat çeken bir başka nokta da, "olumsuz din adamı" tiplerinin çatışma yaşadığı kişilerin bir yönüyle "müzisyen"lik özelliği taşımasıdır. Birisi yanık Yörük türküleri söyleyen diğeri de yanık yanık kaval çalan iki kişiyle imamlar sorun yaşar. Buradan da "olumsuz din adamı tipi"nin en büyük özelliklerinden birisinin de "müzik" dolayısıyla da "sanat" karşısında olumsuz bir tavır sergilemek olduğu anlaşılmaktadır.

Hasan Mercan'ın "Fesleğenci Mahmut" adlı hikâyesinde, oğlu camide namaz kılarken öldüğü için camiye hiç gitmeyen, aslen Kadirî tarikatına mensup olan

“Fesleğenci Mahmut”un ölümü konu edilir. Fesleğenci Mahmut’la cami imamı arasında şöyle bir konuşma geçer:

“-Nasılsın, bakalım, Mahmut? – diye yanına yanaşarak imam sordu.

Oysa başına fesini geçirdi, imama baktı.

-Şükürler olsun! – dedi sonradan. – Saatler birbirini kovalarken fesleğenci Mahmut fesleğen gibi taze oluyor... Seni sormalı, imam?

İmam karşılık vermedi. Eğilip o da bir su içti. Başını kaldırınca alt dudağında kalan su damlasını sağ eliyle sildi.

-İyiyimdir, Mahmut, iyiyimdir, dedi. – Fakat cemaatim yok. Gelmiyorlar ki...

Bununla Mahmut’u da vurmıştu. Çünkü o camiye âslâ gitmiyordu. Kılacağı gelince namazını evde kılardı, camiye gitmeyi düşünmezdi.

...

-Beni mahzur gör, imamcığım, dedi. – Hali ortada bir adamım ben. Allah bilince herkes de bilsin ki...

Üstündeki yer yer yamanmış, dizlerine dek varmış olan kara paltosunda gözlerini gezdiren imam her an söylediği sözlerini buna da tekrarladı:

-Tamam, Mahmut, tamam. – İyi, ya öbür dünya...

Ha, orada, bakalım orada ne yapacak, ne gibi karşılık vereceksin...?

Mahmut’un yüzü kirlenmişti. Elini imamın omzundan çekerek sakalını okşadı.

-Orada da fesleğen ekeceğim, imam!... – diye söylendi.

İmam ısırıldı birden bire, öfkelenildi.

-Ateşlerde fesleğen ekilmez ki... - dedi.” (S: 7, s. 20-21.)

Fesleğenci Mahmut aslında inançsız bir insan değildir. Oğlu camide namaz kılarken öldüğü için, bu kötü anısından dolayı camiye namaza gitmemektedir. İmam ise bu kişiyi teselli edip daha itidalli bir tavırla yaklaşması gerekirken onu “cehennem”le tehdit eder. Bu tavır, yukarıdaki hikâyelerde saydığımız “olumsuz imam” tipinin sıkça geçen özelliklerindedir.

Aslında bu olumsuz din adamlarının varlığına rağmen köylülerin birçok hikâyede “dindar” bir görünüm arz ettiği görülür.

Mahmut Kıratlı’nın “Çocuklar Ölmesin” adlı hikâyesinde dindar köylülerden bahsedilmektedir:

“Köy kahvesinin önünde, o güne kadar görmediğim bir insan kalabalığı vardı. Akşam ezanı okunuyordu. Namazın, niyazında, dindar kimseler olan köylülerde hiçbir kıpırdanma yoktu. Önceleri ezan okunur okunmaz herkes camiye yönelirdi. Herhalde bekledikleri, merak ettikleri bir şey vardı.

Komşumuz Saffet’e:

-Neden kimse camiye gitmiyor? diye sordum.

-Partizanların komutanı, İdriz ağayı çağırtmış. Onu bekliyorlar, dedi Saffet.” (S: 202, s. 20.)

Mustafa Karahasan’ın II. Dünya Savaşı yıllarındaki “sosyalist-devrimci” mücadeleyi anlatan “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde de, devrimci komünist bir genç olan Adnan’ın ablaları yazarın tabiriyle “inandıkları Allah” a dua ederler:

“Gecenin bir vaktinde – ferecelere bürünmüş ablaları da yetiştiler, hepsi bir arada, yine ölüm tehlikesinin geçişinden sonra – tatlı tatlı muhabbet ettiler ve güzel günlere, hayırlı gecelere inandıklarını Allahtan dilediler.” (S: 108, s. 13.)

Avni Engüllü’nün “Dedikodu” adlı hikâyesinde de “olumlu bir dindar kişi” olarak “Hafız İbrahim” karakterize edilir:

“...Kocası Hafız İbrahim çoktan ölmüş, Ondan Nüvit hanıma dört çocuğuyla eski evi, bir de dini betiklerle dolu betikyurdu kalmıştı. Ben Hafız İbrahimi hatırlamıyorum. Söylentilere bakılırsa bilgili bir kişiymiş.” (S: 4, s. 25.)

Burada da olumlu dindar kişilik oluşturulurken “kitap” unsuru özellikle kullanılmıştır. Çünkü hikâyelerde, olumlu bir dindar olmanın ön koşulu “bilgili” olmaktan geçmektedir.

Avni Engüllü’nün yine aynı hikâyesinde, bu kez de “dindar” görünüp, bu durumuyla çelişkili işler yapan bir başkası örnek verilir:

“El âlemin erkek çocuklarına kız bulmakla kız bulmakta epeyce para alırdı. Sonra dinden de çok taslardı. İnsanı güldürten bir hali vardı. Saadet hanıma gittiğinde haberler veriliyordu televizyonda. Ekranda erkek resmini görünce hemen baş örtüsünü başına atıp: ‘Ah kızlar, ne anasını arıyor bu herif burda’ demişti.” (S: 4, s. 27.)

Balkanlarda Müslüman halkın dinî yaşantısında “tarikatlar”ın önemi büyüktür. Bu durum kaçınılmaz olarak hikâyelere de yansımıştır. Mahallelerde “kadiri”, “halveti” gibi tarikatlara mensup insanlar, hikâyelerde kahraman olarak karşımıza çıkar:

Hasan Mercan’ın “Rizo” adlı hikâyesinde de mahalle yaşamında “tarikat” mensubu olmanın önemi görülür. Prizren’in yerlisi bir Türk’le “Kıptı” (Çingene) olan Rizo aynı tarikata devam eder:

“Yaşlılarımızla, onarıcı olduğu için en fazla Dedemle, buraya her ikisi aynı tarikatta, Kadır’i tarikatına mensup olduklarını, bilhassa Matem dönemlerinde tekkeye

birlikte gitiklerini, zikrettiklerini, görülmeyen hem de ellerinde olan dünyadan döne döne söz ettiklerini de karıştırmış olursak; can-başcasına Dedemle dostluğu vardı adamın.” (S: 105, s. 7.)

Hikâyede aynı tarikata devam edenlerin birbirine “dervişim” diye hitap ettikleri de görülür:

“ ‘Rizo, uy babo, onda misin be, dervişim, üveril da duyaym sesni...’ diye haykırırveremişti.” (S: 105, s. 24.)

Hasan Mercan’ın “Hançerin Öyküsü” adlı hikâyesinde de “Halveti” tarikatına mensup olan fakat pejmürde denebilecek bir hayat süren Çingene Yusuf’un hayatı anlatılır:

“Çingene Yusuf dervişti de. Tarikteydi. Halvetiler tarikatına mensuptu. Yatağının sağ tarafındaki duvarda kirli, boyası çekilmiş ‘İlle cennet –Ya Muhammet!’ diye Arapça sözlerle yazılı küçük bir levhası ile kılıfı tozlanmış ucu sivri bir hançer bulunuyordu. Hançerini ancak Nevruz gününün yaklaştığını anlayınca Bülbül deresinde bulmuş olduğu bir taşta bilerdi. Hem onu birkaç kez öptükten sonra da: ‘Ya Pir Sultan, ya Hazreti Ali...’ diyerek yerine takardı. Asıl coşkunuğu buydu onun. Hocaları sevmediği için camiye asla gitmezdi. Tekkeye ise seyrek olsun gidesi geldiyse de, gene şehinin neden rakı içiyorsun, neden öylesine yaşıyorsun diyeceğinden korktuğu için oraya da çok kez gitmekten vazgeçerdi. Çünkü şehi çok kez bu hareketleri için azarlardı...” (S: 1, s. 37-38.)

Toplumun dinî yaşantısına bir örnek olarak alabileceğimiz Çingene Yusuf’un bu yaşantı biçimi toplumun genelini yansıtmaz. Çünkü hikâyeden de anlaşılacağı gibi Çingene Yusuf’un devam ettiği tekkenin şeyhi, hayatı düzenleyen konulara bizzat müdahil olur. İçki içtiği için tekkenin müdavimlerini uyarır. Hatta azarlar.

Halkın dini ve dinî kuralları “yaşama” ve “algılama” biçiminin hikâyelere sık sık yansıdığı görülür. Toplum içerisindeki bazı yanlış anlayışların da hikâyelere yansıdığı görülür. Örneğin Recep Buraic’in “Sen Orada Görün” adlı hikâyesi de, anlatılan cenazede gerekli olan dinî uygulamaları “yaşlılar”ın yaptığına özellikle dikkat çekilir:

“...Matem havası içinde herkes konuşuyordu. Yaşlılar, dinimiz neyi gerektiriyorsa hepsini usulca yaptılar. Öteki görevleri bize verdiler.” (S: 301, s. 17.)

Burada dinî gerekliliklerin sadece “yaşlılar” için olduğuna yönelik bir toplumsal algının izlerini görürüz.

Hikâyelerde görülen bir diğer dinî konu da, yine hikâyelerde geçen yerel tabiri “ferece” olan “ferace” ve bu konuda toplumun baskısıdır.

Süreyya Yusuf’un 12. sayıda yayımlanan “Bir Tek Kucaklaşma” adlı hikâyesinde, ferace giymediği için genç kız kasaba tarafından gelen bir baskıya maruz kalır:

“Çarşafa girmediğinden kasabada kendisinden her şey konuşulan Necla, bir yıl önce Erinç’e yaklaşmış...” (S: 12, s. 93.)

Süreyya Yusuf’un aynı hikâyesinde, bir genç kızın “çarşaf”a bürünme vaktinin geldiğini bildiren yerel bir söyleyiş olan “farraceye çatmak” deyimini kullanılır:

“...Artık evden dışarı çıkmamı istemiyorlar. Farraceye çatığımı söylüyorlar, diye üzgün üzgün yanıtladı Sevim.

Gerçekten de artık onu hiç görememişti.” (S: 12, s. 93.)

Şükrü Ramo’nun “Savaş ve Zafer Gamzesi” adlı hikâyesinde de yoksul birisi olan Abes’in karısının şalvarlı ve feraceli olduğuna dikkat çekilir:

“Abesin şalvar ve fereceli karısı evde oturuyor, üç oğlu da okula gitmedikleri için, kopuk elbiseler ve ayakkabısız sokakları dolaşıyordu.” (S: 9, s. 19.)

Mustafa Karahasan’ın “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde, “devrimci” bir kız olan Meliha, “ferece”yi bir gizlenme aracı olarak kullanır. Yine “devrimci” bir genç olan Adnan da “ferece”yi bir gizlenme aracı olarak kullanır. (S: 108, s. 14.)

Hikâyelerde, toplumda yaygın olan, bir derdi olanın hocaya gitmesi ve muska yazdırması gibi durumlar da karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da, halkın dinî inancına dayandırarak uyguladığı yanlış uygulamaların hikâye yazarları tarafından eleştirmesi şeklinde karşımıza çıkar. Ahmet S. İğciler’in “Umut Dünyası” adlı hikâyesinde, çocuğu olmayan bir köylünün, toplum içinde o dönemde çok yaygın olan “hocaya gitme” ve “muska (hamaylı) yazdırma gibi yollara başvurduğuna değiniliyor:

“...Fakat bu çocuksuzluk Bahtiyar ve karısı için dert açmamıştı önceleri. Erkek karısını hocalara götürmüş, ona hamaylı yazdırmış ve muska suları içirmişti. Ne yazık ki karısı Hüriş’a ya yarıyacak, umut verecek bir ilaç bulamamışlardı.” (S: 106, s. 57-58.)

Avni Abdullah'ın "Geç Kalan Ölüm" adlı hikâyesinde; Gazibaba Mahallesi sakinlerinden sıradan bir insanın, hayatının bir "beddua"yla şekillendiğine inanması, "fasülye falı" baktırması, "kurşun döktürmesi" gibi batıl inanç ve uygulamaları görülür:

"-Anlatmak güç – diye başladı. – Ben uğursuzun biriyim. Ben doğmadan ninem anama kızmış. Anamdan su aramış, beriki geç vermiş. 'Gelin, gelin sana bedduamdır. Çocukların da sana geç su versinler' demiş. İşte böyle demiş. O beddua gelip, benim, Sabri'nin alınına yazılmış.

...

Ninem Gazibabanın en ünlü falcısı. Fasülye falı atar, gelinlere kurşun dökerdi. İşte anamın kusurunu ben çekiyorum." (S: 204, s. 60.)

Hasan Mercan'ın "Kilim" adlı hikâyesinde, Kocacık Yörükleri arasında "beyitçilik" yapan, yaşı o kadar da ileri olmamasına rağmen, "Şadiye Nine" diye ünlenen bir kadının düğünlerde, yine kutsallık atfedilen bir "kilim"le yaptığı bir dizi ritüel anlatılır. (S: 210, s. 20-32.)

Hikâyelerde "din" eksenini etrafında değinilen bir başka konu da, çok dinli bir yapıya sahip olan bölgede, farklı dinlere mensup olan insanların bir arada yaşayışıdır. Müslümanlar savaş durumlarında da kendi inançlarının gerektirdiği uygulamaları yapar; aynı zamanda da aynı vatani paylaştıkları Hıristiyan komşularıyla omuz omuza savaşır. Fahri Kaya'nın "Günün Birinde Oraya Uğrarsan" adlı hikâyesinde, Partizan olarak savaşmaya giden Türklerin dinî faaliyetlerle cepheye gönderildiğinden bahsedilir:

"İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Doğu Makedonya'yı istila eden nazi Almanların yamakları Bulgarlar, kökümüzü kurutmak istediler. Ama Makedonlarla birlikte karşı koyduk, savaştık. Bu amaçla dağlık Türk köylerinde, gençlerimizden taburlar, çeteler kuruldu. Bu birlikler kurulurken köy hocaları dua ettiler. Kuran okudular. – şu karşıda gördüğün dağlarda çok gencimiz can verdi..." (S: 320-321, s. 11.)

Güler Selim'in, birbirinin devamı olan, "Mandıra" adlı hikâyesinde de, Müslüman-Hıristiyan ailenin beraberce ve dostça yaşamasının yanında mezarlarının da yan yana olduğu görülür:

“Konağa daha yakın olan sağ tarafında üç Müslüman, solunda ise beş Hıristiyan mezarı bulunur.” (S: 303, s. 82-83.)

“Ezan, cami” gibi dinî sembollerin de hikâyelerde sıkça kullanıldığı görülmektedir. Fahri Kaya’nın “Mezarlık” adlı hikâyesinde, “cami” ve “Türklük” âdeti özleştirilir:

“Bu yolculuğa hazırlandığı günden beri mahalle kahvesinde olsun, cami avlusunda olsun, hemşireleri Sadık ağaya çeşitli isteklerde, daha doğrusu ricalarda bulunuyorlardı. Ama içlerinden hiçbiri ‘camiye de bir uğra, ya da ‘Caminin ne alemde olduğunu gör’ diye dememişti. Herhalde vaktiyle tamamen Türk köyü olan köylerinde göç ettiklerinden sonra camiye bakacak biri olmadığından bunun ayakta kalamayacağına bilinçliydi. Hayır, cami için ve vaktiyle medresi olan cami yakınındaki eski okul binası için hiç kimse bir şey söylemedi.” (S: 298, s. 18.)

Burada, dinî bir sembol olan “cami”, millî kimlikle bütünleştirilir. Aynı hikâyede, camilerin olduğu köylerin Türk köyleri olma ihtimalinin yüksekliği de vurgulanır:

“Trakya’dan geçtiklerinde, demiryolu boyunca bulunan köylerin çoğunda görülen camilerden burada Türklerin yaşadığını kestirmek zor değildi. Bura Türklerinin de göçüp göçmediklerini merak etmişlerdi.” (S: 298, s. 22.)

Fahri Kaya’nın “Mezarlık” adlı hikâyesinde, “cami”nin bir Rumeli Türk’ü için “rahatlatıcı”, “gurur verici” yönü olduğu vurgulanır:

“Edirne’ye varmışlardı. Şehre hâkim tepede Selimiye camisinin minareleri uzaktan görüliyordu. Üçer şerefeli minareleri 30 kusur yıl önce de, Türkiye’ye göç ettikleri yıl, görmüştü. Ama çok uzaktan. Edirne istasyonunda duran tirenin penceresinden. Şimdi dünya çapında önem taşıyan ve Mimar Sinan’ın ustalık döneminden olan bu yapıtı yakından seyredirken az önce içini saran kabusun etkisinden, azacık olsun kurtulmuştu.” (S: 298, s. 20.)

Hikâyelerde “ezan”, “cami” gibi dinî sembollerin rahatlatıcı ve ruha işleyen yönünün sadece Müslümanlara yönelik olmadığına örneklerine de rastlayabiliriz. Güler Selim’in “Kemancı” adlı hikâyesinde de Bosna Savaşı’ndan kaçıp Üsküp’e gelen bir Sırp çocuğunun dramı anlatılır. Jikoy adlı bu çocuk Müslüman olmadığı hâlde Müslüman mahallesinde büyümüştür. Bu, “ezan”ı dinleyişinden belli olmaktadır:

“Ezanın ilk sözleriyle daha yayı keman tellerinden ayırdı. Kemanla birlikte üst üste, diz kapaklarına dayadı. Ezanı dinlerken yüzü birdenbire çok ciddi ve dalgın bir

hal aldı. Şahadet eden birine benziyordu. Camiler yanında, ezan seslerini dinleye dinleye büyümüş olduğu hemen anlaşılıyordu.

Halbuki çocuk Müslüman değildi. Saray Bosna'nın bir mahallesinde, bir caminin bitişiğinde yaşayan bir Sırp baba ve annenin tek evladıydı. Müslüman mahallesinin çocuklarıyla büyüye büyüye, onlardan farksız olmuştu. Adı Jikoy'du, ama mahalle arkadaşları bunu çoktandır Zeko'ya çevirmişlerdi.” (S: 320-321, s 34.)

Kemancı çocuğun Müslüman olmadığı hâlde okunan ezan karşısındaki saygılı tutumu, âdeta “şahadet eden” birine benzemektedir. Çünkü bu sesi duya duya büyümüştür. Bu durum, Balkanların çok dinli yapısından kaynaklanan “etkileşim”in, “Sesler” dergisindeki hikâyelere yansıyan en güzel örneklerinden birisidir.

III.3.3.İnsan ve Toplumsal Meseleler

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerin bir kısmında sadece insana ve onun hayat karşısındaki duruşuna yönelme görülürken, diğer kısmında yazarların “insan” özelinden çıkarak “insan-toplum” ilişkisine kaydığı görülür. İşte bu noktada, hikâyelerin içeriğindeki dünyaya ait unsurlar çoğalır. İçten dışa doğru bir açılma olur. Ancak bazı hikâyelerde de “toplum ilişkileri” o kadar ön plana çıkar ki, “insan” bu ilişkilerde belli belirsiz bir şekilde yer alır.

Özellikle “Sesler” dergisinin yayın hayatının son yıllarında ağırlıklı olmak üzere, bazı hikâyelerde “insan”ın kendisine, iç dünyasına, psikolojik bir derinlikle bakma çabası da ön plana çıkar.

Güler Selim’in “Atlı” adlı hikâyesi de psikolojik bir nitelik taşır. Uzun bir rüya tasviriyle başlar. Hikâyede insanın fütursuzca akıp giden zamana karşı “acizliği” sorunu üzerinde de duruluyor:

“ ‘ Neden başını örtüyorsun, gözlerini yumuyorsun? Odanın karanlığı yetmiyor mu? Senin ortamın, için zaten karanlıktır. Hayatında ne yaptıysan hep karanlıkta yaptın ... Ve her şey senin iraden dışında yeniden başlar. Sabahları uyanınca boşuna duvar saatinin tik taklarını dinliyorsun. Boşuna saatini ayarlıyorsun. İbrelerin koşusu yine senin iraden dışında devam ediyor. Başını çevirdiğinde belleğinde kalan zaman geçiyor, eskiyor, zaman aşımına uğruyor. Ardından bir başka zaman geliyor ve yine senin iraden

dışında bu hep böyle tekrarlanıp duruyor. Ömrün ibreleri durdurmak için çabalarken geçti. Ama başaramadın. Nehirler denize dökülür, ama deniz hiçbir zaman dolmadığı gibi, zamanın da sonu yoktur.” (S: 308-309, s. 76.)

Özellikle de hikâyede geçen “Ömrün ibreleri durdurmak için çabalarken geçti.” ibaresi insanın “zaman” karşısındaki çaresizliğini ön plana çıkarmaktadır. Burada yalnızlıkla karışmış bir çaresizlik duygusu hâkimdir.

Yine bu hikâyede, bir yaşlının gözünden gençliğinde içerisinde bulunduğu savaşlar ve bu savaşların yadigârı eşyaların, sadece bir “anı”dan öteye gitmediği görülmektedir:

“Altın ve gümüş nişanları yastığından çıkarıp sonra kara elbiseli ve kara şapkalının büstü karşısında dakikalarca hazırol vaziyetinde duracaksın. Sararmaya yüz tutan fotoğraflarda eski arkadaşlarının ciddi yüzlerine bir bir bakacaksın. Birlikte mücadele ettiğiniz günleri hatırlayacaksın.” (S: 308-309, s. 78.)

Aynı çaresizliği burada da görüyoruz. Anlaşıldığı gibi, hikâyenin hayatın en hareketli dönemleri diyebileceğimiz “savaş”ı yaşamıştır. Hatta o denli başarılı olmuştur ki altın ve gümüş nişanlar almıştır. Bütün bu harekete ve başarılarla rağmen yine “yalnızlık” denen kaçınılmaz sona gelmiştir. O günlere tekrar dönemeyeceği için, “zaman” karşısında aciz olduğu için, tek yapabileceği şey “selam durmak” gibi sahte hareketlerle o günleri çaresizce hatırlamaktır.

İnsanın bu trajedisine hikâyelerinde en çok yer verenlerin başında gelen Güler Selim’in “Sonbahar Rüzgârı” adlı hikâyesinde de, geniş tabiat tasvirleri yoluyla yaşlı bir Türk “Partizan” üzerinden “insan-tabiat ilişkisi”ne değinilir:

“Ağaçları tepeleri üzerinde geniş çemberler çizerek birbirini kovalayan kuşların uçuşunu dalgın bakışlarla seyrediyordu. Kuru bir yaprak, dala konan bir kuş gibi kucağına düştü. İsteksizce, sanki bir mekanik hareketle, yaprağı avucu içine alıp seyretmeye koyuldu. Ortasından geçen kalınca damarı, sağa sola dayılan incelerini ikiye ayırıyordu. Tıpkı kemikleri çıkmış buruşuk elinin damarları gibi. ‘Sahi’ dedi kendi kendine, ‘Ne fark var arada? Yaprak da yeşerir, altı yedi ay yaşar, solup sarardıktan sonra kopar gider. İnsanlar bundan farklı mı sanki? Bir nesil doğup büyür, ömrü boyunca hep bir amaç uğruna mücadele verir, belki de bir şeyler elde eder, onu anımsatacak bir şey bırakır ardında. Ama bir gün gelir, çeker gider bu dünyadan.

Yerini bir başkası alır. Bu nesil değişimi, işte, kalubelâdan beri devam eder. Birinin gidişiyle bir boşluk hissedilir mi? Hayır! Dünya sonsuz sürüp gider... hayat akan bir sudan farksızdır’’ (S: 320-321, s. 39.)

Bu hikâyede de insanın zaman karşısındaki çaresizliği ön plana çıkmaktadır. Hayatında yaşadığı bütün hareketli anlara inat insan, gün gelir, yazarın benzetmesiyle “kuru yaprak” misali “...solup sararıktan sonra kopar gider.” Ama giden kim olursa olsun, unutulur ve bu dünyada doldurmakta olduğu bir şekilde dolar. Boşluğu hissedilmez. Ve Güler Selim’in kahramanlarını bu durum karşısındaki bu çaresizlik kahreder.

Güler Selim’in bu “yalnız”, “çaresiz” ve “yaşlı” insanlarında gördüğümüz bu durum, Avni Abdullah’ın bazı kahramanlarında da “itibar kaybı”na dönüşür. Ancak, Avni Abdullah’ın yaklaşımı biraz daha ironiktir.

Avni Abdullah’ın, “Yüzünü Kaybeden Adam” adlı hikâyesinde, “modern insanın zamanla itibar kaybı” “yüzünü kaybetmek” simgesiyle anlatılmıştır. Bu itibar kaybı o noktaya gelir ki, yıllar ilerledikçe dostları bile insanı görmezden gelmeye başlar:

“Artık yanımdan geçen dostlarım beni görmüyor, selam vermiyorlardı. Nerde o mutlu, eski günler. Hatta işime giderken bile, çalıştığım yerdeki işçiler eskisi gibi günaydın, güle güle, nasılsınız demiyorlardı. Ancak onlara hitap edince başlarını ağır ağır döndürüyorlar, şaşkın şaşkın yüzüme bakıyorlardı.” (S: 258-259, s. 37.)

A.Abdullah’ın kahramanı da geçmişte yaşadığı güzel ve başarılı günlerin özlemindedir. Önceden toplum içerisinde “itibarlı” birisiyken şimdi selam bile verilmeyen birisine dönmüştür. İşte bu itibar kaybı, hikâyenin merkezindeki “insan” için en önemli sorundur.

Güler Selim’in “Atlı” adlı hikâyesinde, “insan”ın “acizliğinin” ve “yalnızlığının” en çok arttığı “yaşlılık” dönemini şu şekilde tasvir eder:

“Evin kapısını açmak için dalgın dalgın ceplerinde anahtarı ararken, dünyada yapayalnız kaldığının farkına varacaksın. Bunca yıl her sabah şafakla birlikte yataktan fırlayıp şehrin merkezine kadar gitmen, sokaklarda bir avare gibi dolanman boşunadır. Çünkü sana iki söz söyleyecek insan çıkmıyor karşına. Cüzamlıymışsın gibi, eskiden

tanıdığı bir sürü kimse sana sırtını çeviriyor. Gölgen, sokak itleri, kaldırım ve ağaçlar, senin dost ve ahbabların oluyor. Onlarla sohbet ediyorsun, onlarla iç içe oluyorsun.” (S: 308-309, s. 77.)

Hikâyenin devamında, Güler Selim’in 324-325-326-327 numaralı sayıda yayımlanan “Balkon” adlı hikâyesinde de olduğu gibi, “yaşlı insan” için “balkon”un bir mekân olmaktan ziyade, bir yaşam alanı, bir avuntu, bir dost olabileceği belirtilmektedir:

“Balkon senin dünyandır. Dört tarafı demir parmaklıklarla sarılı o iki metrelik alandan karşıdaki sevimsiz, hepsi birbirine benzeyen, sıvası dökülmüş ve bir kuşun konabileceği yeri bile olmayan binaları seyredeceksin. On metre yükseklikten, sokaktan geçenlerin saçlarını takip ederken, içinde eski duygular, hatıralarında eski yaşantılar uyanacak. Ömrün boyunca sen zaten insanların saçından başka bir şey görmedin!” (S: 308-309, s. 77.)

Güler Selim’in 324-325-326-327 numaralı sayıda yayımlanan ve “Sesler” dergisinde yayımlanan son Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyesi olan “Balkon” adlı hikâyesinde gençliğinde birçok mücadele vermiş, yaşlılığında dünyası bir “balkon” a sıkışmış ihtiyarın tekdüze yaşamı tasvir edilir. Yaşlı, sokaktaki yaşamın rutin uyanışını, “balkon” dan gördüğü kadarıyla şu şekilde tasvir eder:

“Sabahleyin görüştüğümüzde, bizi ayıran otuz metrelik boşluk ıpıssızdır. O saatte sokak itleri bile bütün gece koşuşup durmaktan bitkin düşer, bir köşeye çekilip duyulmaz olurlar. Neden sonra erkenciler görünmeye başlar. Hareket, her zaman bir hostesle başlar. O, her gün güneşin ilk ışınları binalar arasında dolaşmaya başlarken evinden çıkar. Mavi üniformasının rengine dek ayakkabılarının yüksek topuklarına basa basa, köşe arkasında onu her sabah bekleyen aynı taksiye biner. Ardından, sabahın erken saatlerinde işbaşı yapmak zorunda olan fabrika işçileri, yarı uyanık halleriyle ve ikidebir esneyerek, acele adımlarla az ötedeki caddede duran özel otöbüslere kadar giderler.” (S: 324-325-326-327, s. 15-16.)

Bir zamanlar hayatın, şimdilerde “balkon” dan seyrettiği sokağın aktif bir aktörüyken, şu anda âdeta televizyon seyrederek gibi pasif bir şekilde sokağı izleyen yaşlı insan için hayat artık “balkon” dan ibaret olmuştur. Bu da insanın kaçınılmaz bir trajedisidir.

Dergide yer alan hikâyelerin bir kısmında da “insan”ın toprakla, tabiatla olan ilişkisi ön plana çıkartılır. Mustafa Yaşar’ın “Ali” adlı hikâyesinde de hikâyenin kahramanı Ali ile toprak arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Bu ilişki hayatidir. Toprak, Ali’nin çocukları için “gelecek”tir. Güler Selim’in “yaşlı”, “yalnız” ve “çaresiz” insanı, bu hikâyede gelecekte umutlu, çocuklarına iyi bir yarın bırakmak için çabalayan bir insana döner. Hikâyenin kahramanı Ali, çocuklarının geleceğini topraktan âdetta sökerek almaya çalışır. Ama trajik bir şekilde Mustafa Yaşar’ın kahramanı da hayata yenik düşer ve erken bir ölüm onu bulur. (S: 206, s. 34-38.)

Mustafa Yaşar’ın “Kurt Dağı” adlı hikâyesinde “insan-tabiat mücadelesi” anlatılır. Bu hikâyedeki kahraman da hayat karşısında pasif değildir. Mücadele içerisindedir:

“Ahır kapılarına varmasıyla birlikte, kocaman, koskocaman bir kurtla göz göze geldi. Durdu Sinan. Şimdiye kadar kurdun böylesini hiç görmemişti. Köpükler içindeydi ağzı. Yabansı bir alev içinde yanıyordu gözleri. Elinde baltayla Sinan’ı gören canavar geriledi azacık...” (S: 213, s. 51.)

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerdeki “insan” tasvirlerine genel olarak bakıldığında, özellikle Agim Rifat, Hasan Mercan, İrfan Bellür gibi yazarların eserlerinde, hayatın içerisinden, rahat veya rahatsız bir şekilde yaşasa da yaşamla bütünleşmiş sıradan insanların çokluğu göze çarpar.

Hasan Mercan’ın “Hançerin Öyküsü” adlı hikâyesindeki “Hamal Yusuf” da bu sıradan insanlardan birisidir. Fakirdir ama kendisine yapılan yardımları geri çevirecek kadar gözü tok bir insandır:

“Ona hamal Yusuf diyorlardı. Fakat o çoğunlukla ırgatlıkla geçinirdi. Hem hamallık işini ancak kış ayında görürdü. Hiçbir an iki günlük olsun yiyeceğini kazanamazdı. Terziler sokağının bitimindeki çıkmaz bir sokakta bulunan tek odalı evceğizinde yırtık bir hasır, köşede kendi elleriyle yaptığı bir karyola, yırtık bir yorganla yamalı bir düşeği vardı. Yumruk kadar küçük penceresi yarısı camdan, yarısı da kaba kâğıtlardan yapıldı.” (S: 1, s. 37.)

Güler Selim’in; hayatının son demlerini yaşayan ve eski günlere dönememenin, zamana hükmedememenin verdiği huzursuzlukla yaşayan kahramanlarının aksine

Hasan Mercan'ın Hamal Yusuf'u, hayattan pek beklenti içerisinde değildir. Biraz da hayatı pek ciddiye almayan rindane bir tavır içerisinde.

İrfan Bellür'ün "Bir Dişli Adam" adlı hikâyesinde de hayatını tek dişini koruma üzerine kurgulayan bir insanın başından geçenler, mizahî bir üslupla anlatılır.

"Bir dişli adam diyorlardı ona. Alt çenesinde kalan bir dişini göstermemeye çabaladıysa da ağzını kapalı tutamayıp önceden fazla açıyordu. Bunu görenler güleri alay ediyorlardı. Dişinden dolayı hayal kırıklığına uğramıştı sanki. Bir yandan dişinden utanması, diğer yandan ise o tek dişsiz kalmasın diye dirinmesi. Ağzını açınca güzelliğini birden yitiriyordu. Hatta dişinden karısından iki yıl önce boşanmıştı. Nereye gittiyse tek dişini kıracak kuru, bayat yemekler yemez, kalın güçlü diye bir şey ağzına koymaz, aramaklarıyla hertarafındakileri usandırırır..." (S: 103, s. 43.)

Aslında İrfan Bellür'ün bu mizahi üslupla kaleme aldığı eserde; insan için bazen, normal hayatta hiç önemsemediği bazı şeylerin bile ne kadar önemli olabileceği göz önüne serilmektedir. Aslında bu durumdan, insanın elindeki şartlarla yetinmesinin, mevcut imkânlarıyla yetinerek hayata uyum sağlamasının bazen ne kadar zor olduğunu da çıkarabiliriz.

İrfan Bellür'ün "Paradan Dolayı" adlı hikâyesinde de para için tehlikeli işlere girişebilen bir insanın başından geçenler, mizahî bir üslupla anlatılır. Hikâyenin sonunda şu sonuca ulaşılır:

"Sonunda inandı ki başı paradan daha değerlidir." (S: 105, s. 62.)

Toplum içerisinde sadece kendi çevresinde tanınan, fakat kendi ölçeğinde önemli özelliklere sahip olan sıradan insanları hikâyelerine kahraman olarak alan Agim Rifat'ın "Tako" adlı hikâyesinde de "marifetli (hezarfen), çalışkan, işini bilen bir insan" tipi mizahî bir üslupla kaleme alınır. Hikâyenin serim bölümünde Tako şöyle tanıtılır:

"Biz Tariğa Tako deriz.

İşçidir Tako. Tam işçidir. Durmaz Tako. Elini sıktın mı patlak, kesik kesik, girintili çıkıntılı bir türpüyü sıkmışsın gibine gelir, sıcak bir türpü ama.

Tarladır Tako'nun elleri.

Televizyon radyo bozuldu mu – Tako! Çeşmeler akmazsa, ceryan yoksa – Tako! Buzdolabın varsa, çamaşır makinen varsa, bisikletin otomobilin varsa, Takoyu düşün. Bir el bin marifet, iki el ikibin marifet.

Berektir Tako'nun elleri.” (S: 105, s. 57.)

Tako bir işçidir, yüksek mevkilerde, ulaşılmaz bir insan değildir. Sıradan bir insandır. Ama onu yücelten “işçi” olmasının yanında işini çok iyi yapmasıdır. İşlerini iyi yaptığı içindir ki Tako'nun elleri “bereket”tir.

Ahmet S. İğciler'in “Umut Dünyası” adlı hikâyesinin kahramanı, yalnız yaşayan Mamuşalı bir köylü olan fakir Bahtiyar amcadır. Devlet görevlileri karşısında mahcup bir şekilde durur. Bahtiyar amca, belediye başkanına derdini şu şekilde anlatır:

“-Eh be oğlom. Zorom var. Biz bu itiyarlar bi iş için celmeyşık atık. Çimsem da yok çi beni baksın. Takadım küverdi. İşleyemeyim. Çüpekler halımı sormaylar. Bunun için buraya celdim. Belçi siz bana bi çere bulursunuz. Bana bi 'pomoç'(yardım) verirsiniz sevaba cirırsınız. Üokse bak be oğlom. Üstümdeçi rubalarım üni arkasıdır. Ema bereçet versın bu merametli çülilere. Onlar acılar da beni bakaylar, sözlerini acıklı acıklı söyledi.” (S: 106, s. 56.)

Bütün bu dert yanmalarına rağmen, hayatının “yaşlılık” dönemini yaşayan Bahtiyar amcanın hayattan beklentileri bitmemiştir. Bu konuda yaşadığı birçok sıkıntıya rağmen, yeniden evlenip çocuk sahibi olmayı bile düşünür.

Avni Abdullah'ın “Geç Kalan Ölüm” adlı hikâyesinde kahraman, sıradan bir memur (veznedar) olan, bir beddua sonucunda lanetlendiğine inanan bir insandır. Abdullah, kendine özgü mizahî üslubuyla, polisiye unsurları da katarak bu hikâyeyi ilginçleştirir. Hikâyede kahraman şu cümlelerle tanıtılır:

“-...Veznedar Sabri. Evli iki çocuk babası. Sabıkası yok. Perşembe günü saat 20 sularında kendisini demiryoluna atarak canına kıymayı denemiştir...” (S: 204, s. 59.)

Ancak Avni Abdullah'ın hikâyesinin kahramanı olan “sıradan insan”,bir önceki hikâyede yer alan Bahtiyar amca kadar hayattan ümidini kesmeyen birisi değildir.

Hasan Mercan, “Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerinin hemen tamamında yerel ölçekte sıradan insanları hikâyelerine kahraman yapar. “Hançerin Öyküsü” adlı

hikâyesinde “gözü tok” olma durumu ön plana çıkartılır. Kahramanın en büyük özelliği gözü tok olmasıdır:

“Gerçekten de tuhaf adamdı o. Arife ya da bayram günleri komşular evceğine gelip yiyecek ya da giyecek bir nenler getirdiklerinde aslâ kabul etmezdi.

‘Bunları çoluğu çocuğu olanlara, takattan düşmüş yoksullara gönderin!’ derdi. ‘Benim elim ayağım hâlâ tutuyor, allaha çok şükür... Allah sizden razı olsun!’

Şaşıp kalarak çıkar giderdi komşular. Kimisi haklı kimisi de haksız bulurdu hareketini.

‘Ya çıldırmış, ya da gizli var!’ diye döne döne konuşuyorlardı üstelik.” (S: 1, s. 37.)

Ancak Şükrü Ramo’nun “Akrabalık” adlı hikâyesinde, yukarıdaki gözü tok sıradan insan tipinin aksine fırsatçı ve çıkarıcı bir insan tipi ön plana çıkar:

“Nafi, oldukça çatılı ve güzel bir delikanlı gibi bütün akli ve fikrini okumağa değil de, kızlar peşinde koşmağa ve ucuz yaşamak yollarına dökmüştü. Böyle olduğu halde, erkekliği ve basit insana yakışır kabalık gururunu elden vermek istemiyor, her türlü imtiyaz ve kurnazlıktan faydalanıyor, ders öğretmenleri ve profesörlerin derisi altına tilki gibi sokuluyor, üstünkörü okuduğu ve gayet bulanık anladığı derslerden geçici notlar almağa başarıyor, böylelikle yuvarlanıp gidiyordu. Arkadaş ve akrabalarının bazısı ona Tüskü çağırıyor, bazıları da onun boş ambar olduğunu söylüyor, ama kendine kız avcısı adını verenleri en çok seviyordu.” (S: 2, s. 18.)

Şükrü Ramo’nun savaş sonrasında fırsatçılık, aç gözlülük yapan kahramanı gibi Hasan Mercan’ın “Korku Sokağı” adlı hikâyesinde, savaş fırsatçılığı yapıp kişisel intikam duygularını tatmin eden Topal Durak adlı zayıf karakterli birisinin mahalleye saldırdığı korku anlatılır. Çünkü Topal Durak, işgalcilerle işbirliği yapmakta, onlara “ispiyonculuk” yapmakta ve mahalle halkına istediği gibi zulüm yapmaktadır. Topal Durak’ın zulmettiği yer de, Hasan Mercan’ın birçok hikâyesinde mekân olarak kullandığı Korağa Sokağı’dır. Topal Durak, âdeta bir “savaş fırsatçısı”dır. Mahalleli onun ardından şu ifadeleri kullanır:

“Bir ana dek çocukların korkup sustukları gibi, artık yaşlılar da korkmaya başlamıştı.

-Topal Durak ocakları sindırır...

-Ondan neler canlar yanmış, neler yanacak...

-Yaratan belasını versın, a...

-Topal dogmuş, topal ölecek... - diye konu-komşu birbirlerine dert, yanar, gizli gizli atıştırıyorlardı.” (S: 12, s. 59.)

Topal Durak, Alman işgali sırasında Almanlarla işbirliği yapan tipik fırsatçılardandır. Birçok insanı “partizan”larla işbirliği olmakla suçlar ve işpiyonlar:

“O ara, kardeşlerin en küçüğü olan Cafer’i bir yere sürdükten sonra, Kara Sülo ’yla Osmanı ‘partizanlarla ilişkileri var’ diye zindana kapatmıştı.” (S: 12, s. 61.)

Ancak burada bozulanın sadece “tek tek insanlar” olmadığı, “toplum”un da bu bozulan insanlarla birlikte bozulduğu kaçınılmaz bir vurgu olarak bazı hikâyelerde özellikle vurgulanmaktadır:

Recep Buraiç’in “Sen Orada Görün” adlı hikâyesi de, değerler dünyası bozulmuş, çıkarıcı bir toplumun örneklerine rastlanır. Öyle ki; hayatta insanlar için en müstesna bir yere sahip olan “ölüm” ve akabinde gelen “taziye” ziyaretleri bile “çıkarıcılık” amacıyla yapılmaya başlar. Amaç “acı paylaşmak” değil hikâyenin adında da ironik bir şekilde görüldüğü gibi “orada görünmek” ve bundan çıkar sağlamaktır. Bu durumu şu diyaloglar gözler önüne serer:

“...Ben Rıza’nın ölüm haberini söyleyince, bu haberi kocasına bildirdi. Adamcağız bizim rahmetliyi bilmiyor.

-Kim ölmüş? diye soruyor.

-Rıza.

-Kim o Rıza.

-Filân adamın kardeşi.

-Bana ne.

-Sen cenazeye git.

-Niçin gideyim?

-Git. Orada görün.

-Görünürsem ne olacak?

-Ağabeyisine taziye bildir.

-Bildirirsem bir şey mi olacak?

-Aptaaaaal, o büyük adam, bir gün gelir işimize yarayabilir.” (S: 301, s. 18.)

Toplumsal değerlerdeki yıpranma, Şükrü Ramo'nun hikâyelerinde, özellikle de “hak” kavramındaki zedelenme, çıkarıcı kişilerin toplumda itibar görmesi şeklinde karşımıza çıkar:

“Hernasılsa, geçici not ve acemi kız avcısı sayılan Nafiyi, hemen bütün akrabaları imtiyaz küreğiyle ileri sürüyor, onun taşıdığı ada göre faydalı olacağını söylüyor, ondan hem öğretmen ve gazeteci, hem de dömenci ve yazar yetiştirmek amacını güdüyorlar. Nafi de böyle şeylerden hoşlanıp kanatlandığı için, adeta kuş gibi her yerde uçmak, her yere konmak, her yüksekliğe varmak istiyor, dipten üste çıkabilmek için yoluna çıkanın gölgesini bile silmekle uğraşiyor. Eski felsefe dersinden sadece bir şeyi iyi öğrenmiş, - yaşamak istersen öldürmeğe mecbursun- fikrini bütün geriliğiyle birlikte pozitif saymış, dedikodular ve kurnazlıklarla pratik faaliyetlere geçmiş, zora düştüğü sıralarda da akrabalarının geniş sırtları ardında tazi gibi siperlenmiştir.” (S: 2, s. 18.)

Bu hikâyede, toplumsal değerlerdeki yozlaşmanın en önemli örneklerinden birisi olarak “akrabalık” yoluyla liyakatsizlere imtiyaz geçmeye dikkat çekildiği görülmektedir. Aynı hikâyede, elindeki insanları akrabalarına ayrıcalık sağlamak için kullanan ve bundan pişmanlık duyan Nedim ve Nesrin'in durumuna dikkat çekilir:

“Akşamı, bahçeli evin elektrikli köşkünde otururlarken, Nedim azacık düşünceye dalmış ve gözlerini Nesrine doğru diktikten sonra: Bak Nesrinciğim, demiş; bundan böyle her türlü akrep niyetli akraba ve insandan, akbaba gibi leş araştıran kartal kişiden, akımsarlık gösteren dar görüş ve basit anlayışlı tilkiden, akaç gibi karşımızda uzanan çirkin fikirli tavşandan, bütün kötülükler ve kötü insanlardan iyice sakınmamızı tavsiye ederim. Ve bundan böyle akrabaların dedikleri ve diyeceklerini de yedekle kabul etmemiz gerekir....” (S: 2, s. 19-20.)

Nedim'in Nesrin'e söylediği “akbaba gibi leş araştıran kartal kişi” ifadesi, savaş sonrasında kurulan sosyalist düzenin oluşturmak istediği ideal toplum anlayışına ters düşen çıkarıcı kişilere işaret eder.

Hikâyenin bir başka yerinde de bu kişilerden “toplumu kemiren kurt dişli insanlar” olarak bahsedilir:

“Daha ziyade toplum işleriyle, daha az da yazı ve eleştirmelerle uğraşan, keskin fikir ve kesin görüşleriyle her gazete, dergi ve kitapta kalite olmasını arıyan Atacan adlı bir kalem işçisi, daha geniş okuyucu kitleleri arasında aşağı yukarı özel bir ad kazanmış sayılıyordu. Uzak akrabası Nedim gibi o da her yerde ve her şeyde tarafsızlık ve doğruluk için emek harcıyordu. Çiflik beyleri gibi başkasının terinden yaşıyan imtiyaz sahiplerini, Glembay ailesinde rastlanan olayların çirkin taraflarını, akrabalık ilgileriyle meydana getirilen haksızlıkları, akarca gibi kök salmak isteyen kötülük münasebetlerini, toplumu kemiren kurt dişli insanların aç gözlü hareketlerini aslından sevmeyiz ve sevmiyordu.” (S:2, s. 20.)

Şükrü Ramo’nun Atacan ismini verdiği karakter de bu çıkarıcı kişilerin karşısına çıkan olumlu kişilerdir. Çünkü Atacan, dergi ve kitapta kalite olmasını ister. Her yerde ve her şeyde tarafsızlık ve doğruluk için emek harcar.

Şükrü Ramo hikâye sonunda, farklı iki cümle içerisinde şu sonuçlara ulaşır:

“-Hepimizin vicdanla çalışması, şahsi menfaatleri toplum menfaatlerinde bulması, yeni zamanın yeni insanları olması, akrabalık yerine arkadaşlık ilgilerini geliştirmesi aranır...” (S: 2, s. 21.)

“Onlar, bu sözleri, yeni zamanın değişik şartları altında ilkin Nedime, sonra da Nedim gibi hem doğru hem de yanlış hareketlerde bulunanları duyurtmak istiyor. – Akrabalık imtiyazları yerine, açık ve doğru arkadaşlığın, insanlık ve toplumseverliğin geliştirilmesini arıyorlar...” (S: 2, s. 21.)

Her iki cümlede de, akrabalık ilişkileriyle taraf tutup imtiyaz sağlamak yerine insanlık ve “toplumseverliğin” geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Recep Bugariç’in “Akraba” hikâyesinde akraba vesilesiyle bir işe girme çabaları ele alınır. Yeni açılan bir fabrikaya işçi olarak girmek isteyen birisi akrabalık ilişkilerini kullanırken bunu “iyilik yapma” olarak değerlendirir:

“...Bu fırsatı kaçırmak istemedim.

-Ne diyorsun? – dedim hanıma. Ben de katılsam o konkura!

-Bu iş arkasız olmaz, dedi o.

-Dayına rica etsek. Büyük adam değil mi, bize de bir iyilik yapsın. Az insana mı iş buldu!...

...

-Tabii dedi, bir maaş için ben de giderim. Bugün her şeyin başı para, bak insanlar para için ne bok yemiyor.” (S: 203, s. 37.)

Hikâyenin sonunda, güçlü akrabasına güvenip eski sağlam işinden ayrılan kişi, yeni işe de alınmayınca işsiz kalır. (S: 203, s. 39.)

Fahri Kaya'nın “Toprağın Hikâyesi” adlı hikâyesinde de, hem Türkiye'deki hem de Yugoslavya'daki “akraba kayırma” gibi bir sorun olan “rüşvet” sorununa değinilir. Türkiye'de “Halk Partisi” yıllarında, Atatürk'ün de “Hâkimiyet halkındır.” ilkesi gereği, rüşvetin olmadığı, ama sonraları rüşvetin yaygınlaştığı, bir muhtarın dilinden anlatılır. Bu durum göç edip gelen Ömer efendiyi üzer:

“Muhtarın rüşvet ve para sözcüklerini işidince Ömer efendi ürktü, içini bir sızı kapladı. Doğup büyüdüğü memlekette, göç edebilmek için, evraklarını bir an önce tamamlayabilmek için bir sürü rüşvet vermişti. Ama burada da benzer şeylerle karşılaşacağı aklının ucunda bile değildi.” (S: 316-317, s. 11.)

Muhtar, “rüşvet” aşanların gerekçelerini şöyle açıklıyor:

“Mevkide olanlar, ya da sorumlu memurlar, maddi durumlarını düzeltmek, daha doğrusu sermayelerini artırmak için rüşvet istemiyor. Kendilerine rüşvet verilirse daha yüksek bir saygıya sahip olduklarını düşünüyorlar. Onlara göre rüşvet almayan, saygınlığa sahip olmayan bir kişidir... Ya da enayi. Sonra bugün rüşvet rüşvet olarak değil, hediye olarak niteliyor. Bir Yunan düşünürün dediği gibi, hediye karşısında Tanrılar bile daha merhametli davranır.... Aslında bunlar ipsiz sapsız, namussuz kişiler beyefendi. Ergeç yaptıklarının cezasını alacaklar.” (S: 316-317, s. 11.)

Hikâyede rüşvet almakla saygın kişi olmak arasında bağ kurulması ve rüşvet almayanlara “enayi” gözüyle bakılması, dönemin ahlak anlayışındaki yozlaşmaya işaret etmektedir.

Şükrü Ramo'nun “Şakir'in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde yeni düzenin oluşturmak istediği toplum düzeninde ideal hayat, hikâyenin kahramanı Şakir üzerinden şu şekilde anlatılır:

“Bugün aile ve evlat sahibi gibi, basit ve yönetim toplum işlerinde, tükenmez enerji ve sorumluluk duygularıyla, gene günlük geceli ve yorulmaksızın çalışan Şakir, kitap okumak ve yazı yazmaktan en çok hoşlanıyor; en değerli varlık sayılan insan ve insanlar arasında dertlerle uğraşiyor; toplumu ve yurdunu her şeyden daha üstün seviyor; çok sevdiği ailesine candan dikkat ediyor; progres ve zafer hedefi yolunda son hücrelerini de harcamağa hazır bulunuyor. Bir insandan, bundan daha çok aranan şey, şeyler, acaba ne olabilir? Her halde, buradan ebediyete kadar geçilmesi gereken, sonsuzluk umûdu ve istekleri!...” (S: 6, s. 35.)

Şakir, sürekli kitapla geliştirdiği sürece, toplumunu ve yurdunu her şeyden üstün tuttuğu sürece, gelişme yolunda “son hücrelerini” harcadığı sürece “ideal insan” olacaktır.

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerde üzerinde durulan bir diğer konu da okumamış insanların durumu ve buna bağlı olarak da o dönemde eğitimin merkezinde bulunan öğretmen okullarıdır.

Recep Bugariç’in anı türünde yazdığı “Dedenin Tosunu” adlı hikâyesinde, hikâyenin kahramanı Cengiz’in annesinin okuyan çocuklara özenmesine değinilir:

“Cengiz’in annesi okuryazar değildi. Bunun için olacak ki bizi hayranlıkla dinler büyük adam olacağımıza inanırdı. ‘Hep ne mutlu size çocuklar’ derdi.” (S: 302, s. 31.)

Şükrü Ramo’nun “Akrabalık” adlı hikâyesinde de özellikle kız çocuklarının okuması, özellikle de öğretmen kurslarına değinilir:

“-Arkadaş Nedim, dedi; bilirsin ya, sizin teyze kızı Nedret, kızlar arasında seyrek akıllı, ileri görüşlü ve soy aile evlâdı gibi hepimizin dikkatini çeker. Onun her şeyi yerinde, sade bir şeyi noksandır; tahsili yoktur. Olmaz mıydı, o da bayır altındaki basık evde oturan aşçı Hayrullah’ın kızı Nazlıyla birlikte, henüz açılmış bulunan yaz öğretmen kurslarına gitsin, okusun, öğretmen olsun ve ‘saat ayarı okulunda’ çocuklarımızı okutsun?...” (S: 2, s. 16.)

Saadet Nebi, “Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerin büyük bölümünde özellikle kız çocuklarının öğretmen okuluna gitmesi, öğretmenlikte başlarından geçenler gibi konuları ele alır. Örneğin; “Öğretmen Funda” adlı hikâyesinde, “Sesler” dergisinde

yer alan diğerk bazı hikâyelerinde de olduğu gibi, “öğretmen okulu” ve “öğretmenlik mesleği” konu edilir. (S: 211, s. 71-74.)

İskender Muzbeg’in 6. sayıda yer alan “Kırık Hayat” adlı hikâyesinde, 10. sayıda yer alan “Adnan’ın İlk Sevgisi” adlı hikâyesinde ve Şükrü Ramo’nun 2. sayıda yer alan “Akrabalık” adlı hikâyesinde de o dönemde hem rejim için hem de halk için bir ümit olan “öğretmen okulu”, “yaz öğretmen kursları” ön plana çıkarılır.

Recep Buraiç’in “Sen Orada Görün” adlı hikâyesi de tamamen sosyal içerikli bir hikâyedir. Özellikle de; “Sesler” dergisindeki hikâyelerin geçtiği mekânların başında gelen Üsküp’ün sosyal yaşantısı bu hikâyede anlatılır. Burada tabii felaketlerin sosyal değişmelerdeki etkisine de dikkat çekilir. Örneğin; hikâyede Üsküp yaşantısı, “depremden önce” ve “depremden sonra” diye ikiye ayrılmaktadır:

“Depremden önce, Üsküp bir başkaydı, küçüktü, sıcak bir kentti. İnsanları birbirini bilirdi, tanırdı, günaşırı değilse, hafta içinde mutlaka karşılaşırlardı. Evet, sinemada karşılaşırdık. Maçlarda buluşurduk. Aynı köprülerden geçerdik. Matinelerde aynı kızlarla dans ederdik. Birbirimizin adlarını bilmediğimiz halde, yine de birbirimize gülümserdik. Hele bu bizim eski Osmanlıdan kalma semt ve mahallelerde birbirimizi bağlayan akrabalıklar vardı. Evlilikler yoluyla yağmur suları gibi aile bağları her tarafa yayılmıştır, bir akraba kentiydi Üsküp.” (S: 301, s. 15.)

Burada dikkat çeken en önemli unsur, Üsküp’ün bir “akraba kenti” olarak nitelendirilmesidir.

Aynı hikâyede Üsküp’ün “karşı yaka” ve “diğerk yaka” diye sosyal yapı ve kültürel yapı bakımından ikiye ayrılışına da değinilir:

“karşı tarafın her şeyi başkaydı. Bir başka havası vardı. Avrupa’ya daha yakındı. Alfrangaydı yaşayışı. Akşamları güneş battıktan sonra burada toplanırdık, ışık etrafında dönen sinekler misali uçuşurduk buraya. İki üç kişi buluştu mu, sıraya geçer. Bir aşağı, bir yukarı gezmeye başlardı. Bu gez dur, dur gez tarzında yapılırdı. Korzo caddesi boyunca, bir nehir akıntısı gibi yürürdük. Sesle konuşulduğu için, böyle kalabalık ve gürültülü çevrede yavaş konuşamazdınız zaten, arkanızdakilerin ne konuştuklarını duyabilirdiniz. Bu da arkanızda kimlerin sıraya geçtiğine bağlıydı. Sinemadan çıkanlar, seyrettikleri filmi konuşurlardı.” (S: 301, s. 15.)

Üsküp’ün, insanların birbirlerini tanıdığı, hikâyede geçen tabirle “akraba” kenti” olması beraberinde bazı toplumsal sorunları da getirir: bunların başında “dedikodu” sorunu gelir.

Avni Engüllü’nün 4. sayıda yayımlanan “Dedikodu” adlı hikâyesinde, toplumsal bir sorun olarak mahallede “dedikodu” ele alınmaktadır. Burada toplumun cahilliği de ön plana çıkmaktadır.

“Nüvit hanım komşusu Nilüfer hanıma geçmesiyle şöyle dedi:

-A kız, işittin mi?

-Evet, evet!

-Vay, hiç te inanılacak şey değil! O olamaz, o sızımız kızcağız bunu yapsın, şaşılacak şey. Sanki kocasız kalacaktı. Bunu yapmış olunca önceden kimbilir daha kaç erkekle düşüp kalkmıştır.

-Ayol sen kaçırдың mı? Kızı henüz Sadik beyle gördüm.

-Neee... Sadik beyle mi dedin?! Kız daha şimdiden mi koca değiştirmeyi alıştırıyor?

-Yahu sen kimin için konuşuyorsun? şaşkın şaşkın sordu Nilüfer hanım.

-Hani Peyker hanımın kızı Ayhan var ya!

-Demek yanlış anlamışız birbirimizi. Benim gördüğüm Peyker hanımın kızı değil de, Ülker hanımın küçük kızı Nilgündü.” (S: 4, s. 28.)

Hikâyede anlatıldığı gibi, bu dedikodular bazen büyük yanlışlıklara da yol açmaktadır. Yanlış insanlar hakkında yanlış dedikodular da çıkmaktadır.

Nadire Maksut’un “Gölgeler” adlı kısa hikâyesinde, “toplumsal baskı”, “dedikodu” ve “nesil çatışması” konusu bir arada ele alınmaktadır:

“ İşte böylelikle ihtiyarlar gençlerle anlaşmazlar – diye düşünmeğe başladı genç kız. – tarih boyunca durmadan savaştan iki kuşak! Ne çare ki bazı gençler de o ruhta yetişmişler, evden, o dar düşüncelerden daha ileriye gidemezler. Zavallı Feride! Ortaokula yazıldın mı arkandan bir sürü dedikodu! – ya kızlar mı okusunlar, erkekler arası. Aman yarabbi ne zamana geldik. – İyi, yazıldın, yazıldın. Vay haline birisiyle konuşasın sokakta! İster kardeşin olsun ister yeğenin, ister bir okul arkadaşın! Kimse bakmaz, bir sürü dedikodu da çıkar üstten. Kimden, hep kadınlardan. Cadılar, ‘haykırdı bir kinli ses Fatmada. Asık suratlı düşündü onları, tılışmalar yapan, çirkin kadınlar gidi.’ Merhametsizler, sanki onlar genç değilmişler? Başkalarının hareketlerini izlemek, yanlışlıklarını avlamak, ayıplamak! Şimdi o arkadaşı da kıyadaki olayı diğerlerine

anlatacak, ertesi günü kent yeni bir dedikodunun tazeliğiyle uyanacak. Kapılar arası, evlerde, bahçelerde fısıltılar, kahkahalar çınlayacak, ayıplayan bakışlar pencereden pencereye geçecek. Birkaç gün geçti mi o sokak, o kişiler günün konusu olan olayı eski bir bez parçası gibi atacak yeni bir nen satın almak için yeniden pusular kuracak!” (S: 15, s. 37-38.)

Hikâyede “dedikodunun yayılması” ve “nesil çatışması”nın dramatik bir üslupla ele alındığı görülmektedir.

Yine Avni Engüllü’nün özellikle bu ismi verdiği “Dedikodu” adlı hikâyesinde “dedikodu” ve “nesil çatışması” konusu bir arada ele alınmaktadır:

“-Vay zavallı Peyker hanım, vay. Bunu da görmek gerekiyor! Senin kızın bunu yapsın!... Hey gidi günler hey, düğünlerimiz aynı geceydi. Ben de o da ancak o gece nişanlılarımızı görebildik. Kim olduklarını yalnız adlarından biliyorduk...” (S: 4, s. 29.)

Dedikoduyu yapan büyüklerin, kendileri eşlerini düğünden önce göremediği için, gençlerin de aynı şekilde evlenmesini istediği görülmektedir.

Recep Bugariç’in “Hamdi Ağa” adlı hikâyesinde, görücü usulüyle evlendirilen Hamdi Ağa, bu olayı şöyle anlatır:

“Benimkiler nazlı gelin istemediklerinden olacak ki, bana köyden kız istediler... Beni, kızı görmeden nişanladılar. Düğün gösterişsiz, çalgısız, gürültüsüz oldu, yalnız akrabalar çağrıldı. Bilmem niçin ama babam paralı adam olduğunu göstermek istemiyordu. Yirmi bir altı, hepsinde tabanca ve bir tek arabada birkaç kadın. Atlıların önünde tanımadığım iki palabıyıklı babaçko durdu, onların türleri vardı, Gelini almağa gittiler. Akşam karanlığı basmadan gelini getirdiler. Ne göreyim, gelin benden bir baş daha yüksek. Kızdım, çok kızdım. Güçlü olsaydım ‘Geri’ diyecektim, diyemedim. Babamın emirlerine boyun eğmeğe mecburdum...” (S: 256-257, s. 77.)

Hamdi Ağa evleneceği kişiyi son anda görür. Ama gelin ondan çok uzun boyludur. Bu durum Hamdi Ağa’nın çok zoruna gitse de baba korkusuyla bir şey diyemez.

Bu konuyla bağlantılı olarak, dergideki hikâyelerde sıkça karşımıza çıkan bir başka konu da gençlerle ebeveynlerin çekişmesidir. Bu çekişmeler daha çok okula devam etme, meslek seçimi, evlilik gibi konulardan çıkmaktadır.

Enver Baki’nin “Salkımsöğüt” adlı hikâyesinde fakülteye devam etmeyen fakat ailesi tarafından evliliğe zorlanan bir gencin dramına dikkat çekilir:

“-Liseyi bütünüledim ama ne çare. İşte üç aydır evde yakamı koyvermiyorlar. Bir yandan anababam, öte yandan kardeşlerim evlen ve evlen diyorlar. Usandırıyorlar doğrusu. Hele kardeşlerim evde mi, eve gitmek istemiyorum. İlle de evleneceksin, eve bir insan getireceksin. Bense hayır diye ayak diredim ama boşuna...

-Bundan ötürü mü evdekilerle çekişiyorsun? Bırak allahaşkına, geniş ol, inandırmaya çalış, her şey gelir geçer, bunlar da unutulur.

-Aman be kardeşim, kime söz dinletirsin. Mahallede bir kız bulmuşlar, bana sormadan aratırmıya kalkışmışlar, kızmazsın da ne yaparsın!” (S: 9, s. 47.)

Burada da görüldüğü gibi sadece kız çocukları değil erkek çocuklar da aileleri tarafından okul ve evlilik tercihlerinde serbest bırakılmamaktadır.

Recep Murat Bugariç’in “Dedenin Tosunu” adlı hikâyesinde, “baba-oğul çatışması” ve “zorla evlilik” sorunlarına da değinilir:

“Bir gün de Cengiz’in babası çocuğu evlendirmeye kalktı. Üvey annesinin çok yakın bir akrabasıydı kız, hem de boylu boslu, gerçekten güzeldi. Cengiz karşı geldi.

-Bu yaşta evlenmem, dedi.

-Niye? sordu babası.

-Güzel bir fırsat, dedi üvey annesi.

-İstemiyorum.

-Beni rezil etme, ekledi babası. Kızın babasıyla konuştum. Adam razı oldu.

-Ben razı olmuyorum.

-Ne demek istiyorsun?

-Siz bu eve gelin değil, hizmetçi istiyorsunuz.

-Terbiyesiz olma! Bu evde benim dediğim olacak. Saygısızlığa tahammül edemem.

-Ben de kişiliğimi ezdirtmem, hele hele annemin yerini alan bu kadına.” (S: 302, s. 31-32.)

Bu gibi baba-oğul çekişmelerinin çoğu zaman daha büyük sorunlara ve ayrılıklara yol açtığı da görülmektedir. Nitekim bu tartışma sonucunda Cengiz Almaya’ya gider ve kırk yıl dönmez...

Saadet Nebi’nin “Sevgi Her Şeyi Yener” adlı hikâyesinde, tiyatrocu olmak isteyen bir kız çocuğu olan Semra’nın ailesiyle girdiği mücadele anlatılmaktadır.

Semra'nın ailesi onun öğretmen olmasını istemektedir. Ancak Semra'nın hayalinde iyi bir tiyatrocu olmak vardır. Ancak "aktrislik", onun ailesince çok kötü bir meslektir. Semra'nın halası Fatma'nın da bu yüzden ailesiyle arası açılmış ve vereme kapılıp ölmüştür. Ancak Semra her şeyi göz ününe alarak tiyatroculuğu seçer. Ancak bu durum babasınca büyük bir tepkiyle karşılanır:

"Semra'nın tiyatro kelimesini anmasıyla babasının yere düşmesi bir oldu. Annesi, şaşkın şaşkın kocası etrafında dönüyor kızına söylenecek bir kelime bile çıkmıyordu ağzından. Akrabalar Semra'ya kinle bakıyorlardı. Semra şaşırmıştı. Kötü bir şey yapmamıştı ki, fakat bir anda bu hareketi için pişman oldu. Nedir ki olan olmuştu bir kere, geri dönmek olanaksızdı. Doktoru çağırdılar. Doktor babasını muayene ettikten sonra, felçli olarak yatakta kalacağını bildirmişti kendilerine... Evde sanki her şey cansızdı." (S: 205, s. 52.)

Bazı hikâyelerde baba-oğul çekişmelerinin "Partizan" olma tercihi ve bu durumu anlayamayan babalar yüzünden çıktığına dikkat çekilmiştir.

Güler Selim'in "Delikanlı" adlı hikâyesinde, "Partizan" olmak isteyen bu doğrultuda eylemlere katılan, babasının gözünde sadece bir "çocuk" olan Avram ile babası arasında şöyle bir tartışma yaşanır:

"Her şey bittikten sonra sessizliği ilk bozan babası oldu.

'Yine bir bela yaptın.'

'Sen buna bela diyorsun. Benim için ezilen milletlerin direnişidir bu.'

'Yaaa? Ezilen milletleri kurtarmak sana kaldıysa, vay halimize. Bak yıllardır hepimizi perişan ediyorsun. Bir günümüz rahat geçmedi senin yüzünden.'" (S: 304-305, s. 94.)

Aile-baba baskısının yanında bir de toplumun gençler üzerindeki baskısına hikâyelerde özellikle dikkat çekilmiştir.

Süreyya Yusuf'un "Bir Tek Kucaklaşma" adlı hikâyesinde, mahalle gençleri arasındaki aşk hikâyesi anlatılır. Ancak burada mahallenin ve ailelerin baskıcı tutumu devreye girer. Örneğin "çarşafa girmediği" için genç kız kasaba tarafından gelen bir "dedikodu" baskısına maruz kalır:

"Çarşafa girmediğinden kasabada kendisinden her şey konuşulan Necla, bir yıl önce Erinç'e yaklaşmış..." (S: 12, s. 93.)

Ahmet S. İğciler'in "Umut Dünyası" adlı hikâyesinde, çocuğu olmayan bir köylünün, toplum tarafından hoş görülmediği "kısır" ve "hadım" diye dışlandığı anlatılıyor ki bu da toplumsal baskının bir başka çeşididir:

"Mamuşa köylüleri Bahtiyara başka gözle bakmağa başlamışlardı. Onun yerini bırakmıyorlardı. Kendisine 'hadım bahtiyar' çağırınlar da vardı. Adam bu söylentilere dayanamıyordu. Çocuksuzluktan evinde de rahat oturamıyordu. Karısı gözüne diken olmuştu. Hürişasının kısır olduğunu sannediordu. Bundan dolayı onu çok kere evinden kovmak istiyordu. Fakat yalnız başına da kalmayı bir türlü kestiremiyordu ... 'Hadım Bahtiyar' demesınler diye korkuyordu ... Herkes onu sanki parmağıyla göstererek kulaklarına 'bakın...bakın tohumuz herife... kısıra bakın' gibi sözler geliyordu." (S: 106, s. 57-58.)

"Sesler" dergisinde yayımlanan hikâyelerde, toplumsal konu olarak karşımıza en çok çıkan konulardan birisi de "fakirlik" konusudur.

İskender Muzbeg'in "Kırık Hayat" adlı hikâyesinde fakir bir anne-oğulun başından geçenler ele alınır. Öyle ki evleri kışın ortasında yıkılır ve evsiz kalırlar. Saatlerini bile tamir ettiremezler:

"-Bu ağır gün nasıl geçecek?... Bari eski duvar saati bozuk olmasaydı. İki yıldan beri saatsiz oturuyoruz. Saat insanın en yakın arkadaşı olabilir." (S: 6, s. 84.)

Yine bu hikâyede "duvar saati-yalnızlık hissi içerisinde olan insan ve kış" arasındaki buruk ilişki ön plana çıkar. Aynı zamanda "yuvasız serçeler" ve "evi yıkılan fakir insanlar" arasında da bir bağ kurulur.

Şükrü Ramo'nun "Şakir'in Yolunda Yıllar" adlı hikâyesinde de II. Dünya Savaşı yıllarında İştib'te yaşanan fakirlik anlatılır. Fakirlik o derecededir ki Şakir'in ailesiyle bir Sırp ailesi olan Filipler aynı evde yaşamaktadır:

"O, Dünya savaşının, birincisinin, son günlerinde, kayganlı İştibin kenar mahallesinde, eski bir ev izbesinde doğmuş; ebe kadın onu, yumuk gözler ve sarkık göbek barşığıyla, eski bezlere, buğday çuvalına sarmış. Az vakit sonra, aynı evin toprak mutfağında, Şakirlerle bir çatı altında yaşayan, Filipler ailesinin oğlu Sokol da dünyaya gelmiş. Bu iki aileyi, dört odalı ve gezintili ev içinde, yalnız yemek sofrası ayırır, her sabah beraber işe gider, akşamları da minderli gezintinin gaz lâmbası altında, hep

beraber, geç vakte kadar oturur; günün dertlerini konuşur, yeni gün-yeni nafaka dileğiyle, odalarına, yatıya giderlermiş.” (S: 6, s. 22.)

Yine Şükrü Ramo, aynı hikâyede, bu fakirliğin doğurduğu “cefakâr ana” konusuna da değinir. Hikâyenin başkahramanı olan Şakir’in babası ölünce, annesi, çocuğu için birçok sıkıntıya göğüs gerer:

“Bu ölümle, fakir halkın bir umûdu toprağa gitmiş; Şakirlerin evine kül yağmış; Filipler de ağır acık duygusu yüzünden, başka eve taşınmışlar. Şakirin annesi, genç, dul kadın gibi, öğretmenlik görevine devam etmiş, ama iki yıl sonra, bilinmiyen sebeplerden ötürü, onu işten çıkartmışlar. Zavallı kadın, oğlunu yerginli görmesin diye, türlü zorluklara katlanmış; kırlarda, evlerde ırgatlık yapmış; orta halli bir yaşama için, ecel terleri dökmüş. Yoksulluk bıçağı kemiğe dayanınca, dostlar, akrabalar ‘yardıma’ koşmuş, onu kentin dul ve çok çocuklu bir esnafına vermek istemiş; o bölünmüş, bükülmüş, ağlamış, sonunda da –oğlumu babalık evine götürmem-demiş.” (S: 6, s. 23.)

Şükrü Ramo’nun “Savaş ve Zafer Gamzesi” adlı hikâyesinde de II. Dünya Savaşı öncesinde fakirlik çeken bir ailenin, sıradan bir insan olan Takunyacı Abes’in durumu ve bu aileden çıkan “Partizan” gencin mücadelesi anlatılır. Fakirlik şöyle tasvir edilir:

“Kerpiç ve taş duvarlı, tahta tavan ve toprak döşemeli evin yer odası önündeki gezintide, aile başkanı Abes, karısı ile üç erkek oğlunu açlıktan ölmeyecek kadar ekmek ve çorbayla besliyebilmek için, haftanın beş gününde keser, testere ve türpüyle takunyalar yapıyor, cumartesi ve Pazar günlerinde de satıya çıkarıyordu.” (S: 9, s. 19.)

Şükrü Ramo’nun “Şakir’in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde özellikle de zengin-fakir çatışmasına, zenginlerin fakirleri sömürmesinde dikkat çekilir:

“Eli başına değince, anlak ve üzgü yolları çatısında, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu, yoksulların sırtından zenginin yaşadığını, gömürme sınıfında doğruluğun olmayacağını, daha yakından anlamağa başlayan Şakir...” (S: 6, s. 24.)

Recep Murat Bugariç’in “Dedenin Tosunu” adlı hikâyesinde, diğer bazı hikâyelerinde de karşımıza çıktığı gibi “fakirlik ve zengin yaşantıyı gösteren filmler-zengin yaşantı özentisi” ilişkisine dikkat çekilir. Anı tarzında yazılan bu hikâyelerde

yazar, rahat ve parıltılı bir hayat sunan Amerikan filmlerinin fakir semt çocukları üzerindeki etkisini samimi bir şekilde anlatır:

“Her konuyu tartıştık, bilmediğimiz ama bilmek istediğimiz konuları da en çok filmleri, hele hele Amerikan filmlerini tartıştık. Yoksul bir hayat yüzünden Amerika’ya hayrandık. Nasıl bu kadar ileri gittiklerine şaşardık. Bu bizim toprakların insanları ne yapmış bu kadar yüzyıl? Bu ilerlemenin önüne çıkan engelleri bilmek istiyorduk. Kimsenin evinde babadan kalmış bir kitap yoktu. Kitapsız bunu bilmek zordu, çıkaramadık.” (S: 302, s. 31.)

Yine Recep Murat Bugariç’in “Sen Orada Görün” adlı hikâyesinde “fakirlik-ABD özentisi” ilişkisine dikkat çekilir:

“Sinemadan çıkanlar, seyrettikleri filmi konuşurlardı. Batıdan gelen filmler çok etkiliydi, günlerce kendimizi üzüntüden kurtaramazdık, onlar ne kadar fakir yaşadığımızı gösterirdi bize.” (S: 301, s. 15.)

Hikâyeye göre fakir gençlerin bu filmleri izlemeleri, onların özentisini gidermekten daha fazla, fakirlikten doğan üzüntüyü artırmaktadır.

Recep Bugariç’in “Akraba” adlı hikâyesinde, anlatıcı, bir arkadaşının dışarıya çıkmamasıyla ilgili şu tahminlerde bulunur:

“Kahveye çıkarsa içeceği çay on beş dinar edecek, vereceği otobüs parası yüz kırk, nasıl dayansın cebi, bir maaşla üç çocuk okutuyor. Bugünün çocukları bizim kuşak gibi, yalnız dondurma ile yetinmiyor, çok şey istiyor bunlar...” (S: 203, s. 35.)

Aynı hikâyede, tek maaşla geçinmenin zorluğuyla ilgili şu diyaloglar geçmektedir:

“-Tabii dedi, bir maaş için ben de giderim. Bugün her şeyin başı para, bak insanlar para için ne bok yemiyor.

‘Kayın validenin’ kulak misafiri olduğunu fark ettim, her şeyi duydu, fırsat bekliyordu.

-Yardım et çocuklara! Bu zamlardan sonra yaşamaları zor oldu, çıkamıyorlar başa.” (S: 203, s. 37.)

Hikâyeler arasında, fakirlik konusuyla kısmen de olsa alakalı olarak yapılan “şehirli-köylü” değerlendirmeleri de, bir sosyal konu olarak dikkat çekmektedir.

Avni Abdullah'ın "Bekleyiş" adlı hikâyesinde çocuğunu okutmak isteyen bir köylünün "köylü-şehirli" karşılaştırması yaptığı görülür. Ayrıca hikâyede, köylülerin çocuklarını okutmak için çektiği sıkıntılar, "okulsuzluk" sorununa da dikkat çekilir:

"-Hasan... Tosunumuz ne olacak. O da benim gibi ırgat mı olsun. Kızın güneşte pişsin emi. Erler de benim eller gibi olsun pişsin, görecektim Fatma kadın bugün hükümetten geldiler. Gençten biri not alırdı. Elleri pamuk gibiydi.

Fatma kadın şaşkın şaşkın baktı bana. Yanına yaklaştım.

-Hele kadın, bizim Hasan'ı mektebe yollasak mı dersin. Aslen yavrusu büyük adam olur. A ne dersin.

-Köyümüzde mektep yok ki.

-Varsın olmazsın, kasabada okur. Topal Osmanların Ali'si kasabada berberdir." (S: 102, s. 73.)

Hikâyede özellikle "Gençten biri not alırdı. Elleri pamuk gibiydi." sözüyle köylü-şehirli ayrımı net bir şekilde yapılır. Tarlada bahçede sıkıntılar içerisinde çalışan köylünün ise elleri serttir, belki de yara bere içerisinde...

Aynı hikâyede; köylülerin sağlık imkânlarının yokluğundan kaynaklanan, kendi çözümlerini bulma çabalarına, halk hekimliğine de dikkat çekilir. Dimçe'yi yılan sokunca çareyi halk hekimliğinde bulurlar:

"-Bittim Seydo, iflâ olmam ben artık.

-Korkma bataklık yılanı öldürmez. Babam geldi, onu da ısırılmış, bir şey olmamış. Yalnız şişer can yakar. Şimdi köyde Fatma kadın soğan koyar da bir şeyin kalmaz." (S: 102, s. 63.)

A. Abdullah, köylülerin kaderine razı ve boynu bükük olduğunu da bir benzetmeyle anlatır:

"Üstündeki fideler otlar boynu bükük bekler. Bizim köylülere benzer boyunları büyük alınyazılar razı. Otu cızırdar, yabancı ot bile ağlar sesle, su su diye inler." (S: 102, s. 67.)

Güler Selim'in "Mandıra" adlı hikâyesinde "köyde yaşayan" insan ile "şehirden yaşayan" insanın sağlık yönünden karşılaştırıldığı görülür:

"İkisinin yaşı seksene yakın olmasına rağmen, aralarında büyük bir fark var: ömrünü şehrin kalabalığında geçiren Avram tamamen çökmüş bir insan izlenimini

verirken, mandıradan neredeyse ayrılmayan Bayram yetmiş bile göstermez.” (S: 303, s. 84.)

Burada diğer örneklerden farklı bir durumla karşılaşırız. Köyde yaşayan Bayram Ağa şehirde yaşayan Avram’dan daha sağlıklıdır.

Dergide yayımlanan hikâyeler içerisinde, “çok etnik kökenli ve çok kültürlü” bir ülke olan Yugoslavya’daki insan ilişkilerine değinen hikâyeler de görülür.

Güler Selim’in, “Mandıra” adlı hikâyesinde, Müslüman-Hıristiyan ailenin beraberce ve dostça yaşamasının yanında mezarlarının da yan yana olduğu görülür:

“Konağa daha yakın olan sağ tarafında üç Müslüman, solunda ise beş Hıristiyan mezarı bulunur.” (S: 303, s. 82-83.)

Yine Şükrü Ramo’nun “Şakir’in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde bir Türk aile ile bir Hıristiyan ailenin II. Dünya Savaşı’nın zor yıllarında beraberce yaşadıkları, fakirliği paylaştıkları görülür.

Hikâyelere göre bu durum her zaman ve her durumda geçerli değildir. Bazı hikâye örneklerinde etnik ve dinî grupların birbirine karşı önyargısına da dikkat çekilmektedir.

Hasan Mercan’ın “Rizo” adlı hikâyesinde, toplumda Çingelere (Kıptı-Kıpti) bakış açısı eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. “İnsan ayırmayan” Tahtacı Kadir, bir Kıpti ailesini mahallede bir eve yerleştirir. Hikâyede mahallenin tepkisi, ağız özelliklerinden de faydalanılarak şu şekilde verilir:

“Şaşmak da ne; olayın üstüne dedi-kodu da yığlamışlardı:

‘Nasıl Kadir efendi dayani bu işe be?’

‘Korkaym çi şkembeğe kokacak maale!’

‘Güncece dayre çemane zımlayacak!’

‘Ekşi kokacak tatalari efendimin!’ diye.” (S: 105, s. 5.)

Ancak iyi niyetli Kadir Efendi bu dedikodulara aldırmaz. Çingene Rizo’ya destek olur. Mahalleli de hiç olmazsa bir süreliğine bu aileyi rahat bırakır:

“ ‘Sen bakma, evlât, da islâtır işine bakasın, besleyesın karını em da cendini...’ diyordu sabır-kuvvet vermek yeriyle.

Ve böylece, kentte asıp-kesen, lâfları iki edilmeyen ne Hacı Fahri, ne Hacı Lubo, ne de aynı saygıya sahip olan Mahalle İmamı Şahsivar Efendi, bu işin içine karışabilmiş, adamı rahat bırakarak.

'Madamçi Kadir Efendi susay em da razi bu işe, karışmayız gayrimi...' diye söylemişlerdi." (S: 105, s. 5.)

Çingene Rizo, tavırlarıyla Çingenelerin diğer kollarından değil de "kasaba adamı" olduğunu ispatlamaya gayret gösterir:

"Rizo'nun öteki çergeciler, küfeciler, falcılar, dilenciler kabilelerine mensup olmadığı, davranışlarıyla, temizliğiyle, yamalı olmalarına karşın giyim kuşamıyla, hatta hatta hepsinden farklı olan konuşmasıyla kasaba adamı olduğun çarçabuk bellemişti artık. Çünkü Rizo gelen geçene, nereli olduğuna dair merak edene,

'İştîp ilindeniz biz, Yörüklerle düşüp kalkmışlığımız var!' deyince..." (S: 105, s. 5-6.)

Çingene Rizo ve ailesinin, kendilerini mahallede sevdirebilmeleri için "Yörükler"le bağları olduğunu ispatlamaya çalışmaları da dikkat çekici bir durumdur.

Enver Baki'nin "Salkımsöğüt" adlı hikâyesinde de Çingeneler, "mahallede sessizliği bozan" bir grup olarak zikrediliyor:

"Yanımızdan, yöremizden, durmaksızın çingeneler de geçiyor, yüksek sesle ve sert sert konuşmalarıyla mahallemizin sessizliğini bozuyordu." (S: 9, s. 47.)

Dergide ele alınan bir diğer konu da Balkanların yaşadığı çalkantılı dönemlerle de bağlantılı olan "ayrılık" konusudur.

"Sesler" dergisinde "göç" ve "ayrılık" konularındaki hikâyelerine sıkça rastladığımız Fahri Kaya'nın "Günün Birinde Oraya Uğrarsan" adlı hikâyesi, göç eden emektar bir ihtiyar Türk'le, çocuklara Türkçe öğreten bir öğretmen arasındaki vedalaşma sahnesi şöyle anlatılır:

"Öğretmenin boğazı düğümlemişti.

Hamdi Ağa'ya sıkıca sarıldı. Kenetleştiler. Bu aslında, harp zarp görmüş yaşlı bir babayiğit ile köy çocuklarına dört yıl abeceyi öğreten, bilgi veren bir genç öğretmenin arasında acı bir vedalaşmaydı.

O yıllarda Doğu Rumeli Türklerinin birbirlerinden sık sık vedalaşmalarından farklı bir vedalaşmaydı bu.” (S: 320-321, s. 15.)

Hikâyede Doğu Rumeli Türklerinin o dönemde sık sık bu ayrılık durumunu yaşadıkları da vurgulanmaktadır.

Güler Selim’in “Tren” adlı hikâyesinde de birçok göçle birlikte “ayrılık” simgesi hâline gelen “tren” tasvir edilir. Hikâyenin serim döneminde bir tren istasyonunda yaşanan ayrılık sahnesi şu şekilde tasvir edilir:

“Düdüğün ince sesi akşamın karanlığını yırttı, biriken kalabalığın uğultusunu bastırdı. Tembel tembel harekete geçen lokomotif kucaklaşmaları yardı, el sıkışlarını kopardı, dudaklar birbirinden ayrıldı, sevgi dolu bakışlar canlanıp gözler yaşardı. Raylar üstünde sonsuz çemberlerini çizmeye koyulan tekerlekler konuşmaları dağıttı, ana baba öğütlerini paramparça etti, son sözler sızlayan yüreklerin; hızlı atışında boğulup kaldı. ‘ Unutma, yaz’ diye elle yapılan işaretler gittikçe hızlanan trenden ötürü başkalarını yetişiyor, sevimli yüzler hep daha uzakta kalıyor, küçülüyor, buharla duman bulutlarında yok oluveriyor.” (S: 302, s. 85.)

“Tren, duman, tren düdüğü” gibi kavramlar tamamen ayrılık çağrışımı olan kavramlardır. Güler Selim de özellikle bu kavramları kullanarak etkili bir “ayrılık” tasviri yapmayı amaçlamıştır.

Balkanlarda yaşanan ayrılıklar sadece Türkiye’ye olan göçlerden dolayı olmamıştır. “Fakirlik” durumuyla bağlantılı olarak da Avrupa’nın diğer ülkelerine işçi olarak gidenler çoktur. Bazı hikâyelerde de bu konuya dikkat çekildiği görülür.

Alaattin Tahir’in “Yabancı” adlı hikâyesinde, birisi ekmek parası için gurbete, Almanya’ya gitmiş olan iki çocukluk arkadaşının yıllar sonra karşılaşması, zamanın ve şartların insanlar üzerinde meydana getirdiği değişim ele alınmıştır. Hikâyede “gurbetçiliğin” insan üzerinde yaptığı “değişim” şu şekilde ele alınır:

“-Ne zaman geldin?

-Dün akşam.

-Değişmişsin!

-Ben değil, tanrı gitse değişir oralarda...

Gerçekten değişmiş. Her şeyden önce adam, tam anlamında adam olmuştu. Çocukken gözlerimde kalan Koynağın yarım elma kırmızısı gibi yüzü, beyaz, kansız

olmuştu. Konyağı son sefer on yıl önce, Almanya'ya gitmeden önce görmüştüm. Giderken 'Herkez gidiyor, kardeş, birkaç yıl çalışır, dönerim' demiştir. Birkaç yıl sözleri on yıla dönmüştü. Gurbetçiliğin ne başlangıcı ne de sonu yok! Çağdaş gurbetçilik, çağdaş özlem, çağdaş ağrılar... Her şey seziliyordu Koynağın varlığında..." (S: 105, s. 41.)

Avni Abdullah'ın "Geç Kalan Ölüm" adlı hikâyesinde de kahramanın evlenmek istediği kadının eski nişanlısı Almanya'da işçidir. Yıllar geçse de bir türlü dönmez:

"...Karım başkasına nişanlıydı. Almanya'da çalışıyordu genç. Bir iki derken altı yıl oldu. Bizimkisinin nişanlısı bir türlü gelip de nikâh yapmaya yanaşmadı. Mahalle diline doladı." (S: 204, s. 61.)

Sesler" dergisinde yer alan hikâyeler arasında sıkça rastlanan "insan" odaklı toplumsal konulardan birisi de "kadın-erkek" ilişkileridir.

Hasan Mercan'ın "Rizo" adlı hikâyesinde de toplumda erkeğin rolüne ilişkin anlayışlar yansıtılır:

"Kimse bilmiyordu Rizo'nun nerde olduğunu, nereye gittiğini! Fazla merak edip de karısına yanaşanlar olup sormuşlarsa da, beriki:

'Evin erine sorulmaz ki, o istediğini yapar!' diyerek cevap verir, gizini herkesten gizlemeye çalışırdı." (S: 105, s. 8-9.)

Hikâyede geçen "Evin erine sorulmaz..." anlayışı, dönemin anlayışını yansıtması bakımından önemlidir.

Ahmet S. İğciler'in "Umut Dünyası" adlı hikâyesinde, çocuğu olmayan bir köylünün, bundan dolayı toplum tarafından "kısır" ve "hadım" diye dışlanıp, sevse bile, hanımından ayrılmayı düşünmesi anlatılıyor:

"Karısı gözüne diken olmuştu. Hürişasının kısır olduğunu sannediyordu. Bundan dolayı onu çok kere evinden kovmak istiyordu. Fakat yalnız başına da kalmayı bir türlü kestiremiyordu..." (S: 106, s. 58.)

Enver İlyaz'ın "Cehennem Zebanileri" adlı hikâyesinde, "aile" hayatı mizahî bir üslupla ele alınır:

"Kaynanasının bir ayağı bildim bileli mezardaydı, fakat ötekisini bir türlü yerinden kimildatmıyordu.

...

Kaynanasında fiyaskoya uğrayan gemi işletmecisine benzeyen bir hâl vardı.” (S: 212, s. 73.)

Hikâyede, “kaynana”sıyla birlikte yaşayan bir adamın bu durumdan memnuniyetsizliği göze çarpar. Aslında kahraman Arif, hanımıyla evlendiğine de pişmandır:

“Arif’in de burnuna ‘tak’ etmişti artık.

-Evlenmezden önce senin bu aptallığını görmediğim için ben senden daha aptal çıktım, galiba – dedi. Aslında sen o zamanlarda bana ‘yavrum bilsen seni ne çok seviyorum’ demiyor muydun? Sen beni gerçekten sevseydin, dünyanın çekilerini bana yükleyecek yerde, başka biriyle evlenirdin!” (S: 212, s. 74.)

Hanımı ve kaynanasından şikâyetçi olan Arif’in, onların bir yangınla veya başka bir felaketle yok olmasını istemesi de mizahî bir yöntemle anlatılır:

“...Arif nöbetçi milise başvurdu:

-Özür dilerim bir soracağım vardı...

-Buyurun, sorun!

-...şey yani bugün öğleden sonra bu semtte aniden yangın veya benzer bir şey oldu mu?

-Yangın mı? Yok olmadı.

-Kimse falan, pencereden düşüş, kaza geçirmesin?

-Hayır!

-İntihar, diye bir şey?

-Yok yok, bugün çok sakın geçti!

-Eyyvah, eyyvah. Vay başıma gelenler. Demek eve gidince yine o iki cehennem zebanisine (eş ve kaynana) cevap vermek zorunda kalacağım – dedi Arif, kendisine acıyarak.” (S: 212, s. 75.)

Aile hayatıyla ilgili olarak, hikâyelerde göze çarpan bir başka konu da “aldatma” gerçeğidir.

Mustafa Karahasan’ın “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde, hikâyenin kahramanı sosyalist devrimci Adnan, kocasını kendisiyle aldatmak isteyen güzel kadın Menka’ya “devrimci etiği”ni ileri sürerek karşı gelir:

“...Ama, bu defa, soğuk suların altında uyanan ve deli sarhoşluktan kurulan Adnan, yeni bir şüursal kuvvetiyle. Menka'nın kollarından kurtulup ayağa kalktı.

‘Hayır, Menka, aşurdık galiba! Bu olamaz, biz devrimciyiz, etiğimiz buna müsaade etmez; kocan var – benim arkadaşım, çocukların var, yuvan bozultur! Hayır, hayır, bunu yapamayız!’ diye Adnan ağlayan Menka’yı yatak odasında bırakıp yüzünü yıkadı ve balkona çıkıp havalandı azacık.” (S: 108, s. 9.)

Enver Baki'nin “Ayna Oyunu” adlı hikâyesinde “aile hayatı”, “kadın-erkek ilişkisi” ve “aldatma” konu edilir. Hatice ve Salih çifti; modern yaşam, daha iyi şartlarda hayat sürdürme isteği gibi konularda sık sık tartışırlar. Ama bu durum, sonunda aldatmaya kadar gider.

Hikâyede, kocasını çocuklarının yanında aldatmaya kadar giden bir durum içerisinde, “anne” ile “âşığı” arasında şu konuşma geçer:

“-Ya benim çocuklarıma düşünmüyor musun Adnan? – sorusunu güçhülle ağzından çıkardı. Dudaklarından dudaklarını ayırmamak üzere kekeleyerek;

-Düşünmemiş olsaydım herhalde bunu yapmazdım. Çocuklardan daha değerli biz değil miyiz. – diye acemi bir çocuk gibi konuşuyordu.

-Yo... İkinci sıradayız biz Adnan. Tabi çocuklardan sonra...” (S: 14, s. 22.)

Bazı hikâyelerde de toplumsal sorun olarak, mahalle veya köylerde, çoğu kez sudan sebeplerle çıkan, kavgaya kadar giden anlaşmazlıklara dikkat çekilir,

Hasan Mercan'ın hikâyelerinde mahalle kavgalarından da sıkça bahsedilir. “Rizo” adlı hikâyede Prizren'deki mahalle kavgaları yerel ifadelerle anlatılır:

“ ‘Ne stisin, çıkaymısın, ayde çık stersen, ben malende da dügerım...’

‘Sus more onda, yoksemi dişlerini eline verırım!’

‘Ay bakaym ver!’

‘Bak, bileymısın ne yaparım, kızdırma!’

‘Hayde be zay korkodısın, başla da cürüsün, pis Kurilali... diye.’ Hasan MERCAN (S 105, s. 21.)

“Burası aga malesidir, zay zanaysın çi Çingene malesidir da, nasıl stersen üle oynayasın, hayt onda çekil başımızdan...” (S: 105, s. 15.)

Ahmet S. İğciler'in "Umut Dünyası" adlı hikâyesinde, çocuğu olmadığı için toplum tarafından hoş görülme ve "kısır" ve "hadım" diye dışlanan bir köylünün, "tarla sınırı" yüzünden kavgası anlatılır:

"Çok kişilerle konuşmasını bile kesmişti. Hatta bir gün tarlasından eve dönerken köyün 'Potok mahallesinde' tarla komşusu Hızır'la karşılaştı. Tarla sınırı yüzünden aralarında çıkan tartışmadan Hızır Bahtiyara 'kısır herif' demişti. Bahtiyar bu sözden hiddetlenince komşu adamın kellesini elindeki orağıyla uçurmak istemişti. Köylüler araya girerek kavgayı söndürmüşlerdi." (S: 106, s. 58.)

Hasan Mercan'ın "Karabaş" adlı hikâyesinde, "Kurthamzalı" adlı Yörük köyünde köylülerin Köy Odası'nda toplantı esnasında "göç"ten başka konuştuğu mevzular dile getirilir. Bunlar içerisinde "kan davası, toprak anlaşmazlığı ve kız isteme" gibi konular da vardır:

"Köy odası kalabalıktı. Kurnaz İmam'dan sonra gelen tüm köy babalıkları yanı sıra, sayısız yeni evliyle delikanlı da vardı içerde. Kan dâvâsı sorunuymuş, toprak sorunuymuş, kız istenirmiş gibi bir hali vardı. Oda'nın bıkkınlık içeriğini kendine maletmişcesine, sigara dumanlarında boğuluyordu." (S: 108, s. 17.)

Hikâyede özellikle köyde yaşayan insanların toplumsal yaşantısı için köy odaları gibi toplanma ve sorunları tartışma yerlerinin önemi de ön plana çıkmaktadır.

III.3.4. Millî Kimlik Sorunu ve Göç

"Sesler" dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçılarınca kaleme alınmış hikâyelerde, doğrudan ön plana çıkartılmasa da, "millî duygular" ve buna bağlı olarak da bir "millî kimlik sorunu"nun sürekli olarak tartışıldığı görülebilir.

Sosyalist Yugoslavya döneminde, her ne kadar ana dili konusunda belirli haklar elde edilse de, bu ülkede yaşayan Türklerin uzun yıllar boyunca millî kimliği vurgulayacak "Türklük" merkezli hikâyeler yazamadıklarını görüyoruz. Bu konularda "serbest olamama"nın en güzel örneğini, şiir bölümünde de değindiğimiz; Nimetullah Hafız'ın "Sen", "Ben", "O", "Biz", "Siz", "Onlar" adlı şiir dizisi oluşturur. Yugoslavya'da yaşayan Türk'ü, Türkiye Cumhuriyeti'ni, Atatürk'ü, Balkan

yarımadasındaki Türkleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Türkleri ve İstiklal Savaşı'nda ölen kahramanları simgeleyen bu şiir dizesinde bu kavramları doğrudan vurgulamanın o dönemde “tehlikeli” olduğu, Nimetullah Hafız, tarafından ifade edilir.²⁶⁴ Şüphesiz ki bu durum hikâyeler için de geçerlidir.

Daha önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkler, Yugoslavya'nın kuruluşunda bizzat aktif olarak görev almışlardır. Bu durum da özellikle de “Partizan” ruhunu ele alan Şükrü Ramo'nun “Şakir'in Yolunda Yıllar” (S 6), “Savaş ve Zafer Gamzesi” (S 9), “Akrabalık” (S 2), “Yürük Osmanlar” (S 33-34), “Yeni Günler” (S 38) gibi hikâyelerinde; Mustafa Karahasan'ın “İki Abluka arasında” (S 108); Fahri Kaya'nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” (S: 320-321) gibi pek çok hikâyede vurgulanmıştır.

“Millî kimlik” olarak bağlı olunan Türkiye ile “yaşanılan, uğrunda mücadele edilen toprak(vatan)-insan” ilişkisi bakımından bağlı olunan Yugoslavya, burada yaşayan Türkler için her zaman önemli olmuştur. Şiirlerde de değindiğimiz gibi, hikâyelerde de, Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısının, Yugoslavya ve Türkiye arasındaki bazı millî kimlik unsurlarını bağdaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Özellikle de “Atatürk” konusunun, dönemin Yugoslavya'sında geçerli olan, saygı gören şahsiyetlerle birlikte verildiği görülmektedir.

Mustafa Karahasan'ın “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde; “Kemalistlik” ile “komünistlik” arasında yakın bir bağ kurulur:

“Ondan sonra - babası geldi, eski 'kurt', Atatürkün sıralarında pişen kişi, alışmıştı buna benzer işlere, zaten – o Adnan'a aşılıştı devrimciliği, Kemalistliği ve komünistliği; Kemale ve Lenine sevgi ve saygıyı yaratan babasıydı Adnanın. İki yiğit erkek kucaklaşıp öpüştiler ve birer sigara yaktılar, vefki Adnan, ne o zaman, ne sonra, - tütün kullanmadı.” (S: 108, s. 13.)

Burada “Kemal” ve “Lenin” şeklinde ifade edilen bağdaştırma, aslında Yugoslavya Türk'ü için önemlidir. Bu bağdaştırma, uğrunda mücadele edilen “yaşanılan vatan” ile “millî kimlik bağıyla bağlı olunan vatan” arasında bir bağ kurmadır. Bu bağdaştırma da esasen Yugoslavya'da yaşayan Türkler için bir ihtiyaçtır.

²⁶⁴ Nimetullah Hafız, “Balkan Türk Şiirinde Atatürk”, **BAL-TAM Türklük Bilgisi**, S: 1 (2004), s. 128-139.

Bazı hikâyelerde, “Rumeli” kavramı, “Türklük” kavramıyla âdeta özdeşleştirilmiştir. Fahri Kaya’nın “Toprağın Hikâyesi” adlı hikâyesinde, “vatandaşlık belgesi” almak isteyen, Rumeli’den yeni göç etmiş birisi, görevliye “çömlek” hediye eder. Çömleğin özelliğini soran memura Ömer Efendi şöyle cevap verir:

“ *Bu çömlek Rumeli toprağından bey efendi... bu çömlek, Osmanlı devletinin ilk imperatoru Hüdavendigar, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni, Sultan Süleyman gibi daha bazı sultan ve padişahların, Timurtaş Paşa, Gazi Evrenos ile daha birçok paşa ve gazilerin, kahramanlarımızın ayak bastığı topraktan yapılmıştı. Bu çömleğin toprağında Tuna’ya, Budin’e, Viyana’ya, yürüyen Mehmetçiklerimizin alın terleri ile memleketlerinde kalan yakınları için döktükleri gözyaşların izleri var. Bu çömleğin toprağı, Elad-i Fatihan’ın kanyla yoğrulmuş topraktandır... beyim, bu çömleğin üzerinde gördüğün bu nakışta, Rumeli bir hemşerimin bitmez tükenmez dünyası var... Bu renklerde Rumeli’nin dağları, ormanları, suları, gölleri var. Bey efendi, bu çömleğe bir aş kabı olarak bakmayın. Bu çömlek memleketimin, Rumeli’nin bir parçası... bunun için sayın memur bey, bu çömlek basbayağı bir çömlek değil. Bu çömlek memleketimin toprağı. Biz o topraklarda koskocaman bir ömür geçirdik...’ dedi.” (S: 316-317, s. 15.)*

Görüldüğü gibi Ömer Efendi; Murat Hüdavendigar, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni, Sultan Süleyman, Timurtaş Paşa, Gazi Evrenos” gibi Balkanların Türkleşmesinde önemli rol oynayan şahısları saymaktadır. Hikâyeye göre “Rumeli”ni Türkleştiren sadece bu şahıslar değil “Tuna’ya, Budin’e, Viyana’ya, yürüyen Mehmetçiklerimizin alın terleri ile memleketlerinde kalan yakınları için döktükleri gözyaşların izleri”dir. Bu hikâyede açıkça “Balkanların Türklüğü” vurgulanmaktadır.

Yine Fahri Kaya’nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı hikâyesinde, olumlu bir köy imamı tiplemesi olan Hasan Hoca, ve göç etmek üzere olan bir Türk köylüsü olan Haşim Ağa arasında şöyle bir konuşma geçer:

“ *Haşim Ağa sen de o bizim eski paşa ve valiler gibi. Buradaki toprağın ayakları altında kaydığını ve nerde ise buradaki köy ve şehirleri terk etmek zorunda olduklarını bildikleri halde, habire Rumeli’nin çeşitli yerlerinde okullar, hastaneler, postaneler ve belediye binaları yapıyor, çekilmek niyetinde olmadıklarını göstermeye çalışıyorlardı... Sen de şimdi buradan gideceğini, buralara elveda diyeceğini bildiğin halde, kalkıp köye çeşme yapıyorsun. Bu ne iş ha, Haşim Ağa? – diye sormuştu.*

Haşim Ağa da:

‘Gelenlere Hoca efendi. Gelenlere. Eğer köyümüze gelen olursa su sıkıntısı çekmesinler’ demişti.” (S: 318-319, s. 17.)

Hikâyede, Balkanlarda görev yapmış Türk paşa ve valilerin, bu toprakları terk edene kadar buralara sahip çıkmaları özellikle vurgulanır. Öyle ki bu devlet görevlileri, son zamana kadar Balkanları imar faaliyetinde bulunurlar. Bu da Türklerin bu toprakları nasıl sahiplendiğinin en güzel göstergesidir. Bu imar faaliyetleri bir Balkan Türk’ü için önemlidir. Âdeta yapılan her eser Balkan Türk’ünün benliğini bulduğu, içini rahatlatan birer unsurdur.

Fahri Kaya’nın “Mezarlık” adlı hikâyesinde, “cami”nin bir Rumeli Türk’ü için “rahatlatıcı”, “gurur verici” yönü olduğu vurgulanır:

“Edirne’ye varmışlardı. Şehre hâkim tepede Selimiye camisinin minareleri uzaktan görülüyordu. Üçer şerefeli minareleri 30 kusur yıl önce de, Türkiye’ye göç ettikleri yıl, görmüştü. Ama çok uzaktan. Edirne istasyonunda duran tirenin penceresinden. Şimdi dünya çapında önem taşıyan ve Mimar Sinan’ın ustalık döneminden olan bu yapıtı yakından seyrederken az önce içini saran kabusun etkisinden, azacık olsun kurtulmuştu.” (S: 298, s. 20.)

Yine, Fahri Kaya’nın aynı hikâyesinde, “cami” ve “Türklük” âdeta özleştirilir: Camilerin olduğu köylerin Türk köyleri olma ihtimalinin yüksekliği de vurgulanır:

“Trakya’dan geçtiklerinde, demiryolu boyunca bulunan köylerin çoğunda görülen camilerden burada Türklerin yaşadığını kestirmek zor değildi. Bura Türklerinin de göçüp göçmediklerini merak etmişlerdi.” (S: 298, s. 22.)

Birçok hikâyede “Yörüklüğüyle” dolayısıyla da “Türklüğüyle” öğünen kahramanlar dikkat çeker. Hasan Mercan’ın “Kilim” adlı hikâyesinde “Yörük” kültürüne “kilim” üzerinden farklı bir bakış açısı getirilir.

“ ‘Namımız Konyarlar, pirimiz İsa Bey. Unutmayın, İspaylar (Sipahiler) dedelerimizdi. Konya’dan kopma. İsa Bey aşiretinden, Naldöken Yörüklerindiniz!’ diye gür sesle söyleyişini kanlarına karıştırmış, Muzo Ağa’nın İsa Bey kanından, onun sancağından olduğuna inanmışlardı...” (S: 210, s. 24.)

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerin birçoğunda; bir Yörük kadınının elinden çıkan “kilim”, bir Yörük delikanlısının, âşığının dilinden dökülen “türkü” veya “şarkı”,

Türk kültürünün Balkan topraklarındaki varlığının ispatı olarak vurgulanır. Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı, bunlar gibi Türk kültürünün ürünü olan unsurlara sıkça değinerek, âdeta bu topraklarda var olduğunu kanıtlar.

Hasan Mercan'ın “Kilim” adlı hikâyesinde, bir “kilim”in Yörük için ne ifade ettiğini şu şekilde açıklar:

“-Kilim bir duadır. Dokuyan bilir bunu. Dokumacılıkla yaşayan bilir. Dili dönercesine söyler duayı. Renk renk, boyak boyaktır dua. Siner yüreğe, şahlandırır. Girer yarenliğe, gönenderir. Davul olur, güm güm de güm güm! Saz olur, şinanay da şinanay! Güveyi olur, kaytan bıyıklı. Gelin olur, döllen, gebeleşen. Toprak olur, ter olur, ekmek olur, akıl kesilir, namus bellenir. İnsan olur... En fazla insan olur. Lezzetini bilen, zehir kusmayan, namusa tecavüz etmeyen bir insan! KADIN İnsan.

O ki, kızdır, kızandır, ana olur, ninniye öğrenir, büyütür evladını ninni ile. Eşik olur, basılmayan, öpülen! Ocak olur, ev olur, bark olur. Bir o soyabilir anadan doğmasına, çırıl çıplak, der. Bir o okşar da kendinden geçersin, der. Yatan, yataklanansın onunla, der. Drang der, tarak, kilimi dokur, alır verir renkler, birbirlerini kucaklarlar, örnek örnek kesilirler, tek tek. Dile gelip beyitlenirler. Aşk dendimiydi kilimden oluştuğu bellidir. Meşk de ondan sorulur. Bir eder, birleştirir insanı. Herkesi aynı görür, küçültmez, küçümsemez. Büyütür daha çok. Kilimdir oynak zaman meydan okuyan! Tanrı dileğiyle ölümle cenkleşse de insan, kilimdir DUR deyen; KO YAŞASIN, deyen! Kaç dili varsa dünyanın, hepsini tek tek bilendir kilim... kardeşliğin has'ı, birliğin hû'sudur o. Ermişe lâyıktır o. Kilim bir duadır. Dokuyan bilir bunu. Ona sahip çıkan bilir. Söyler, söyler, söyler, hep söyler; hep söyler; kilimleşir, sevişir, birleşir...” (S: 210, s. 20-21.)

Esad Bayram'ın Ohri'deki müzik kültürüne değindiği “Ohri’li Ali Ağa” adlı hikâyesinde de “Müftar Bey Şarkısı” ve “Tahir Ağa Şarkısı” adlı iki Ohri şarkısının hikâyesi anlatılır. Bu şarkılar, doğal olarak, Türk milletinin yüzyıllarca Makedonya için önemli bir kültürel merkez olan Ohri'deki varlığının sözlü belgeleridir. Bayram, Türk halkının günlük hayatında bu şarkıların yerini şöyle anlatıyor:

“ ‘Müftar Bey’ şarkısı çok tatlı ve sevimli melodisiyle Ohri halkı arasında tutulmuş, dillere destan olmuş, her an söylenmiş, bugün de Ohri Türk ailelerinde çeşitli nedenler yüzünden bir şenlik olsa, ‘Müftar Bey ‘ şarkısı muvakkaten söylenir. Yoksa,

“Tahir Ağa” şarkısını söyledikleri zaman, kahkaha koparır, bu kez gülüş ve yaş dökerler.” (S: 301, s. 94.)

Hikâyelerde türkü ve şarkıların ön plana çıkartılarak âdeta bir “kimlik ispatı” yapılmasının örneğini çoğaltabiliriz.

Hasan Mercan’ın “Karabaş” adlı hikâyesinde, yörenin ağız özelliklerini de içeren “Yörük” kimliğinin bir nişanesi olan Yörük türküsünden de yararlanılmaktadır:

*“Aktaş’ın etrafında
Gül ekim kenarına
İlik düğme olsaydım
O beyaz kollarına
Mördüvenden esnana
Yüzüm sana dönemem
Koynundaki memelerimin
Saybisi var veremem
Mördüvenden ensane
Yüzünü da dön bana
Göksündeki memelerini
Bana versana...” (S: 108, s. 18.)*

Fahri Kaya’nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı “göç” konulu hikâyesinde de bir Balkan Türklerinin bu topraklarda varlığının dilden dile dolaşan bir ispatı olan “Balkan türküsü”nden yararlanılmıştır:

*“Gözlerinde nem yoktu, dudaklarında bir türkü.
‘Dağlar dağlar viran dağlar
yüzün güler, kalbim ağlar.
Gidin sorun niçin ağlar...’ ” (S: 318-319, s. 19.)*

Hasan Mercan’ın “Karabaş” adlı hikâyesinde, köyden göç edecek olan Eşref Ağa’nın bir daha vatanında yapamayacakları sayılırken, “Yörük” kimliğinin bir nişanesi olarak, köyde yapılan güreşlerde tellal tarafından söylenen tekerlemeler de belirtilir:

*“Hadiyn kızanlar,
Hadiyn bacılar,
Hadiyn bubalar
Buyurun bahara,*

*Buyurun vahlara
Buyurun aşklara
Günümüz karanfil
Yükümüz karanfil
Ömrümüz karanfil
Şahsineler gelsin
Resmiyeler gelsin
Raziyeler gelsin
Bugün zevku safa
Bugün yok cefa
Bugün pak kafa
Kurthamzalı bu
Dostbağı bu
Aşk yaşmağı bu
Öğrensin çocuklar
İmrensin çocuklar
Büyüsün çocuklar!’ diye bağrışıp yarışan gençleri kışkırtmıyacak, yamalı, kirli*

mendilini parayla doldurmayacaktır...” (S: 108, s. 20-21.)

Aynı hikâyede, everecek kızları olan mahallelerin evleri önünden geçirilecek olan camiden alınmış “peygamber mızrağı” eşliğinde söylenen tekerlemeye de yer verilir:

*“Destur bubalar destur
Başka yolunuz yoktur
Meleğiniz arayan çoktur
Benden er köyde yoktur
Sallasun mendilini kızınız
Odur ter kokulu namısınız
Gözünde yatar ecdadınız
Bana verun pişman olmasunuz
Gözümde aşk yuvası bubalar
Göksümde er sancağı analar
Göksümde er sancağı analar
Kalbimde saray tahtı ey kızlar
Çalsun çalsun davullar...” (S: 108, s. 21.)*

Yüzyıllar boyunca cami, medrese, hamam, köprü gibi mimari eserleriyle, kilim gibi el sanatlarıyla, türkü, şarkı ve tekerlemeler gibi sözlü ürünleriyle bu topraklarda var

olan Türk, buralarda yaşayan yabancılarla da komşuluk yapmış ve insani ölçülerde bir ilişki kurmuştur. Bu durum da bazı hikâyelerde vurgulanır.

Avni Abdullah'ın "Bekleyiş" adlı hikâyesinde Türk ve yabancı komşusunun aynı köy içerisinde gayet insani ölçülerde bir ilişki kurduğu örneklendirilir:

"Dip komşumuz Dimçe ile bataklığı kurutmaya çalışırdık. Onun da toprağı yoktu. Fukaraydı kurban. Çalıştı didindi boşuna; bataklıkta öldü Dimçe." (S: 102, s. 63.)

Bütün bu çok milletli ve çok kültürlü ortamda beraberce yaşamayı ve var olmayı başaran Türk köylüsü, gün gelmiş kendisini yönetenlerden, "hükümet"ten uzak durmayı yeğlemiştir. Avni Abdullah'ın "Bekleyiş" adlı hikâyesinde Türk köylüsünün hayatı ele alınır. Köy halkının toprakla mücadelesinin yanında "hükümet" ve "siyaset"ten uzak durma konusundaki hassasiyetine köylü dilinden dikkat çekilir:

"Hasan yanlış yolda Seydi ağa, hükümet der yanlış yolda. Ona hükümetten ne? Fıkara çok der. Fıkara o mu kurtaracak sanki. Dersini bırakmış politika yapar. İhtiyarlar ne der a ağa. Hükümete karışma. Sora yakar canını. Bu gençlerin daga yanmamış anlaşılan. Şaşarım hiç de korkmazlar. Kasabada da var öyleleri. Hele bir öğretmen vardı çok iyi adamdı, ama çok da konuşurdu. Fıkara işçinin yardımına koşar üstelik onlara kardeş derdi. Halkınız yenilir, sizi kandırırlar derdi. Hükümet bırakır mı Seydi ağa. Hemen hapse tıktılar. Ya Seydi ağa Hasan'a da korkarım bir hal olmazsın duyarım Üsküp'te çok insan hapsedilir." (S: 102, s. 73.)

Türk köylüsünün hükümetten korkması nedensiz değildir şüphesiz. Yüzyıllardır hâkim bir unsur olarak yaşadığı Balkan topraklarında, Türk köylüsü, ekonomik olarak sıkıntı çekmektedir. Ve bu durumunu anlatacağı bir yer de yoktur. Hükümet Türk köylüsüne sahip çıkmaktansa onun daha da üstüne gider. Avni Abdullah'ın aynı hikâyesinde bu duruma dikkat çekilir:

"Hükümet dedimi köyde herkes titrerdi. Köydeki hayvanlar bile korkardı. Bana mı öyle gelirdi bilmem. Her güz tekrarlanırdı bu. Bu zaman gelirler, hükümetin vergisini toplarlardı. Bazıları para veremezdi, o zaman da buğdayını alırlardı. Üç kişi idiler. Daha genç olanı kalemle not alırdı." (S: 102, s. 64.)

Aynı hikâyede Türk köylüsünün bulunduğu verimsiz yerleri verimli hâle getirmek için verdiği mücadele de ele alınır:

“Bataktı ova, kurutur toprak kazanırdık. Batak işte nimet yetişmez. Kokardı açık kenef gibi. Bereketsizdi. Sazlık derdik orasına. Çok çalıştık bataklığı kurutmak için.” (S: 102, s. 63.)

Fahri Kaya'nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı hikâyesinde bir Türk köylüsünün Osmanlı Devleti döneminden itibaren durumu şöyle anlatılır:

“Çiftlik köyü, Osmanlı döneminde birçok çiftlikler sahibi Zülfikar beyin hayvan yetiştirdiği bir dağ çiftliği idi. Savaşlar, eski rejimlerin toprak kanunları ile toprak ve çiftliklerin millileştirilmesi sonucu Zülfikar beyin çiftliğine, Çiftlik köylüleri sahip olmuştu. Toprak ve eve sahip köylüler iyi yaşıyorlardı. Camileri vardı, çocukları Türkçe okuyordu. Köyün etrafında güzel yaylalar, zengin otlaklar vardı. Orman, kestane ağaçlarıyla boldu. Böyle bir durum büyük ve küçük baş hayvanın bakımı için çok elverişliydi. Bundan başka köyde birkaç aile kireç de yapardı. Yıllar boyunca köylüler yaşam yerlerini yeni evlerle güzelleştirmiş, gün geçtikçe yaşam şartları da iyileşmişti. Eh sadece körolası göç olmasaydı.” (S: 318-319, s. 15.)

Hikâyede anlatıldığı gibi Türk köylüsünün durumu yıllar içerisinde köklü değişimlere uğramıştır. Bütün bu değişikliklerin birdenbire ve sorunsuz bir şekilde olmadığı düşünülürse, Türk köylüsünün her değişiklikte büyük bir travma yaşadığı söylenebilir. Ve bu toplumsal sarsıntılar sonucunda da, Türk halkını bekleyen kaçınılmaz son, Fahri Kaya'nın “körolası” diye nitelendirdiği ve “Sesler” dergisinde yayımlanan birçok hikâyesinde özel olarak çok yönlü bir şekilde ele aldığı “göç” sorunu ortaya çıkmıştır. Özellikle de Fahri Kaya'nın birçok hikâyesinde “göç” konusu sebepleri ve sonuçlarıyla birlikte ele alınır.

Fahri Kaya'nın “Sesler” dergisinde yayımlanan birçok hikâyesinde olduğu gibi “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” adlı hikâyesinde, Türklerin Yugoslavya'daki durumu Osmanlı Devleti'nin oralardan çekilmesiyle başlayan süreci Kapsayacak şekilde, hikâyenin kahramanı Hamdi Ağa tarafından şöyle özetlenir:

“Neler görmedik biz bu topraklarda. Osmanlı devletinin bozguna uğramasından sonra buralarda kurulan yeni yönetim bize saldırdı. Sırp geldi, beş yüz kusur yıllık Osmanlı hakimiyetinin hesabını ödetmek isteğiyle ellerinden geleni yaptı. Bulgar geldi, soyumuzu, sopumuzu sövüp saydı. Ardından tekrar Sırp geldi... Dövdüler, vurdular, canımızı yaktılar. İkinci Dünya Savaşı yıllarında, nazi Almanların yardımıyla gene Türk

düşmanı Bulgarlar hükümeti geldi. Bu defa da, ilk olarak bize saldırdılar... Halk dayanamadı. Yeni istilacıya karşı savaşan partizanları destekledi. Dağlara çıktı. Bulgarlardan kurtulmak için dört yıl savaştı. Bu savaşta yüzlerce Türk genci öldü, sakat kaldı. Ama gün geldi, Özgürlük ve birlik-kardeşlik adına savaşıp beraberce kurduğumuz yeni devlette de rahat olamadık. Bizi zorla kooperatife soktular. Toprağımızı, hayvanlarımızı elimizden aldılar. Hiçbir zaman tarlada çalışmayan hocamızın hanımı tütün kırmak, pirinç, ekmek, çapa çapalamak, biçilen buğday demetlerini bağlamak zorunda kaldı. Biz buna dayanamayız. Bunun için taşı tarağı toplamağa karar verdim,” dedi.” (S: 320-321, s. 9.)

Burada, yukarıda bahsettiğimiz Türk toplumunun yaşadığı travma hâli çok daha açık bir şekilde anlatılmaktadır. Osmanlı döneminden sonra gelen Sırp ve Bulgar zulmü Türk halkını çok üzmüştür. Bizzat savaşarak kuruluşuna katkıda buldukları yeni ülkede de haksızlıklara uğrarlar.

Aynı hikâyede, göçmeye karar vermiş olan Hamdi Ağa'nın göçme gerekçelerine karşı çıkan öğretmen, çocukların Türk öğretmenden Türkçe öğrendiğini, bu yüzden de Türklerin şimdiki durumunun öncekilerle kıyaslandığında çok daha iyi olduğunu belirtir. Hamdi Ağa “...çok şükür çocuklarımız Türkçe okuyor...” diyerek memnuniyetini dile getirirse de, Türkçe okusa da Türk çocuklarının devlette işe girememesinden yakını. (S: 320-321, s. 9.)

Fahri Kaya'nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” adlı hikâyesi, göç eden emektar bir ihtiyar Türk'le, çocuklara Türkçe öğreten bir öğretmen arasındaki vedalaşma sahnesi şöyle anlatılır:

“Öğretmenin boğazı düğümlemişti.

Hamdi Ağa'ya sıkıca sarıldı. Kenetleştiler. Bu aslında, harp zarp görmüş yaşlı bir babayiğit ile köy çocuklarına dört yıl abeceyi öğreten, bilgi veren bir genç öğretmenin arasında acı bir vedalaşmaydı.

O yıllarda Doğu Rumeli Türklerinin birbirlerinden sık sık vedalaşmalarından farklı bir vedalaşmaydı bu.” (S: 320-321, s. 15.)

Fahri Kaya'nın “Sesler” dergisinde yayımlanan birçok hikâyesinde olduğu gibi “Toprağın Hikâyesi”nde de Türkiye'ye (Özellikle de İstanbul'a) “göç” sorunu ele alınır.

Kaya, bu hikâyesinde göçmenlerin vatandan ayrılma, yeni yerlere alışma, ev bulma, iş bulma, önyargılarla mücadele gibi pek çok soruna değinir.

Hikâyede “göç”ün genel olarak zorluğu şöyle anlatılır:

“Aylardır Ömer efendinin içi kan ağlıyordu. Önce memleketten ayrılmak acısı, yolculuk ıstırabı, sonra da İstanbul’a yerleşme derdi. Konu komşusunu saygısına, sevgisine ve merhabasına sahip olabilmek için çabalar gayretler... Bir acının şiddetini hafiflemeye başlayınca, başına yeni bir sorun dert oluyordu. Göçmenliğin kolay ve dertsiz olmayacağını, bu işe başladığı günden beri biliyordu. Ama göçün başına bu kadar büyük belalar getireceğini hiçbir türlü tahmin etmemişti.” (S: 316-317, s. 9.)

Hikâyede göçmenlerin karşılaştığı en büyük sorunlardan birisi olarak da “ev bulma” sorunu gösterilir:

“Bir sürü zorluklara karşı, istediği semtte ailesine kiralık bir ev buldu. Aslında kiralık ev bulmak onu çok yormuştu. İstanbul’a göç ettiği yıllarda, ev sahipleri bilmedikleri, tanımadıkları, akrabası, dostu veya yakını olmayan bir göçmene evlerini kiraya vermek istemiyordu. Sonra, o yıllarda, şimdi olduğu gibi ev bolluğu da yoktu. Rumeli göçmenlerinin çoğunlukla yaşadığı semtlerde, evler genelde tek ya da iki katlıydı. İnsanlar, evleri kiraya vermek için değil kendileri için yapmış. Bu nedenle kiralık ev bulmak oldukça zordu...” Fahri KAYA (S: 316-317, s. 9.)

Hikâyede, göçmenlerin karşılaştığı sorunlardan birisi de “vatandaşlık belgesi alma”nın zorluğudur:

“ ‘...Ama bir bu vatandaşlık belgelerini alabilsek. Altı ay oldu buraya geleli. Elimize hiçbir belge vermediler.’ dedi Ömer efendi ve derin derin düşünmeye başladı.

Vatandaşlık sorunu son birkaç ay içinde en büyük derdiydi. Ömer efendiyi en çok yoran bir sorun... Yeni edindiği dostlardan Osman efendinin oğlu, PTT bir bölümün müdürüydü. Ömer efendinin oğlunu işe alacağına söz vermişti. Ama devlet memuru olabilmek için vatandaşlığa girmesi gerekiyordu. Ömer efendi ise aylardır ailesi için vatandaşlık belgesini alamıyordu....” Fahri KAYA (S: 316-317, s. 10.)

Ömer Efendi, vatandaşlık belgesinin gecikme sebebinin, oğlunun memlekette parti üyesi olması olabileceğini düşünür. Ama konsolosun kendisine söylediği “Merak etme Ömer efendi, ben buradaki gençlerin partiye neden üye olduklarını çok iyi biliyorum.” Fahri KAYA (S: 316-317, s. 10.) sözü sebebiyle bu düşüncesinden vazgeçer.

Recep Murat Bugariç'in "Dedenin Tosunu" adlı hikâyesinde, göç sorununa da değinilir. Özellikle de İstanbul'a göç vurgulanır.

"Zamanı geldi, hep birlikte asker gittik, on gün içerisinde Yugoslavya'nın dört bir tarafına dağıldık. Tam yirmi dört ay birbirimizi göremedik. Dönüşte göç almış yürümüştü. Yeni bir ayrılık önümüzdeydi, birer birer hepsi İstanbul'a gitti. Üsküp'te kalan Cengiz ve ben olduk." (S: 302, s. 31.)

Fahri Kaya'nın "Lamba Yanık Kaldı" adlı hikâyesinde Haşim Ağa "göç"ü "atalara ihanet" olarak hissetmektedir:

"Yıllarca Zülfikar beyin Çiftliğinde baş kâya Adem Ağa'nın torunu Haşim, atalarının yurdunu terk edip de gitsin, işte bunu onuruna yediremiyordu. Kendisini son derece suçlu hissediyordu. Gitmekle dedelerine ihanet edeceğini düşünüyordu." (S: 318-319, s. 18.)

Fahri Kaya'nın "Lamba Yanık Kaldı" adlı hikâyesinde de, kendisinden önce gidenler gibi Bursa'nın Orhangazi ilçesine göç etmeyi planlayan Haşim Ağa'nın göçü dramatik bir şekilde ele alınır. Aslında Haşim Ağa'nın yaşadığı köy yabancıların gelip yerleşmesi için cazip bir köy değildir. Bunun içinde köylüler, göç etmeden önce evlerini satamazlar:

"Aslında yabancılar için hayat bu köyde zordu. Hele hele, ormanlara zararları dokunuyor bahanesiyle keçilerin kanunla yok edilmesinden sonra köye gelen olmayınca göç edenler, gül gibi evlerini satamadan bırakıp gidiyordu. Yapabilecekleri başka bir şey de yoktu. Sonu sonunda mallarını üç beş kuruşa satsalardı bile aldıkları parayı Anadolu'ya götüremiyorlardı. Yaşadıkları memleketin kanunları, göç ederken sadece ev eşyalarını götürmeye ve gidecekleri yerde birkaç gün geçinebilecek kadar çok az bir para çıkarmalarına izin veriyordu." (S: 318-319, s. 15.)

Türk halkının çaresiz bir şekilde vatanlarını terk etmek zorunda kalması karşısında da yetkililer sessizdir. Hatta Türk halkının bu göçüne sevinenler de vardır.

Fahri Kaya'nın "Lamba Yanık Kaldı" adlı hikâyesinde bu durum açık bir şekilde belirtilir:

"Evet, göç almış yürümüştü. Bunu durduracak güç yoktu. Durdurulması da istenmiyordu. Hatta daha suratlı gelişmesine sevinenler de vardı." Fahri KAYA (S: 318-319, s. 15.)

Aynı hikâyede göç etmek üzere olan bir Türk köylüsü olan Haşim Ağa'ya “göç” o kadar zor gelmektedir ki, o göçten şöyle yakınır:

“...Konu komşumuz baba dostu, toprağımızla bile kaynaşmıştık. Buranın kurdu da kuşu da bizi tanır. Gideceğimiz yer gurbet, bize yabancı. Ama neylersin, Süleymancığım alınyazımız bu. Bugünlerde sık sık dedemi hatırlıyorum. Buradan çekilen Osmanlı askerleriyle birlikte başını alıp da niye gitmemiş? Bu dertli günleri niye bize bıraktı?!” (S: 318-319, s. 16.)

Hikâyede geçen “Buranın kurdu da kuşu da bizi tanır. Gideceğimiz yer gurbet, bize yabancı.” sözlerinden balkan Türk'ünün yaşadığı toprakları ne denli benimsediğini çok iyi bir şekilde görebiliriz. Her ne kadar gidilecek yer “ana vatan” diye tabir edilen Türkiye olsa da, Balkan Türk'ü yabancılık çeker.

Hasan Mercan'ın “Karabaş” adlı hikâyesinde göç etmek üzere olan Eşref Ağa, Yörüklerin “vatan” anlayışını şu şekilde anlatır:

“ ‘Orada ne yapcan, topraklan mı kucaklaşcan gine gine...?’ diye sorunca, beriki,

‘Ağlayacam, drugarım, sizi düşüncem, köyümü yele soracam, na şuncazları yapacam, anlarsın dimi...?’ diye cevabını yapıştırdı.

‘yaşadığın yere vatan demişler, meraklanma!’

‘Yok be, drugarım, yok, doğduğun yerdir vatan olan, ayak ayak büyüdüğün köyündür, kendi bulutun, kendi güneşin, kendi yelindir varın yoğun, ecdat acağı var ya, Kurthamzalıdır, odur, drugarım, bilmez di’lim ki...’

‘Ha, er olan ağlamaz, ağlaşmaz derdi bubam!’

‘Olanı oldu bana, drugarım. Korkarım, benlen başlayan gurbetçilik adına türkü yakacaklar, lânetleyecekler sazlan-sözlen beni...’ ” (S: 108, s. 29.)

Bu hikâyelerden de anlaşılacağı gibi “göç” Balkan Türk'ü için hiçbir zaman kolay olmamıştır. Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı da özellikle bazı hikâyelerinde “göç”ü en ince ayrıntısına kadar incelemiştir.

Hasan Mercan'ın “karabaş” adlı hikâyesinde bir “Yörük göçü”, olanca duygu yoğunluğuyla ve ayrıntılı ruhsal durum tasvirleriyle anlatılır.

Göç, çocuklar için “manasız, gereksiz bir hazırlanış”tır. Köylüler için, “yaş akıttıcı, iç parlayıcı” bir olaydır. Evin köpeği Karabaş'a göre göç, hiçbir durumda

Karabaş'tan ayrılmayan, onu çok seven “çocuklar” anlamına gelmektedir. Tüm atalarının yükünü omzunda taşıyan ev reisi Eşref Ağa'ya göre göç, “*kaygının tâ kendisi*”dir. Hikâyede Eşref Ağa'nın vedalaşmak için aşağı mahalleye gidişi şu şekilde tasvir edilir:

“Kendisini orada bekleyen ahbablarıyla, akranlarıyla görüşmeliydi ya, son kez hepsiyle sabah-selâmcasına kucaklaşmalıydı. Biliyordu babalık bir daha Kurthamzalı'ya ayak basamayacağını, gelip dört bile mevsimde ayrı ayrı âlemlere katılması şöyle dursun; ölüm haberlerini ileten baykuş seslerini bile işitemeyeceğine emindi...” (S: 108, s. 15-16.)

Fahri Kaya, “göç”ün engel tanımadan devam edişini “çorap söküğü” tabiriyle açıkladığı hikâyesinde, boşalan köylerde geriye kalan canlılar olarak “köpeklerle” de yer verir:

“...Köyün sokakları, sahiplerinden bırakılmış, bakımsız köpeklerle doldu. Göç çorap söküğü gibi giderken, köyde birkaç aile daha kaldı.” (S: 318-319, s. 15.)

Göç etmeye karar vermenin zorluğu kadar, göç esnasında ve sonrasında yaşanan sıkıntılar da hikâyelere yansımıştır. Birçok kişi evlerini bile satamamış, yanlarında sadece kısa bir süre yetecek kadar para götürebilmiştir. İş bulmak için birçok sıkıntı çekilmiştir. Bu sıkıntıları çok çeken ve “göçmen” durumuna düşen kişiler doğal olarak “para”nın kıymetini iyi bilir. Fahri Kaya'nın “Mezarlık” adlı hikâyesinde, yıllar önce göç ettiği memleketini görmek üzere yola çıkan Sadık Ağa'nın yolculukta çok para harcayanlarla ilgili yorumları, birçok sıkıntı çeken göçmenlerin “para”ya bakış açısını da gösterir:

“Öteki yolcuların ceplerindeki paraları acımaksızın nasıl harcadıklarını görünce şaşakaldı. Bunlar deli adamlar ya da parayı ter dökmeden kazanan kişiler olmalı, diye kendi kendine düşünüyordu.” (S: 298, s. 20.)

Parasızlıktan başka bir diğer sıkıntı da Türkiye'de iş bulma, dolayısıyla oturma belgesi alma gibi durumlarda karşılaşılan “rüşvet” sorunudur.

Fahri Kaya'nın “Toprağın Hikâyesi” adlı hikâyesinde, hem Türkiye'deki hem de Yugoslavya'daki rüşvet sorununa değinilir. Türkiye'de “Halk Partisi” yıllarında, Atatürk'ün de “Hâkimiyet halkındır.” ilkesi gereği, rüşvetin olmadığı, ama sonraları

rüşvetin yaygınlaştığı, bir muhtarın dilinden anlatılır. Bu durum göç edip gelen Ömer efendiyi üzer:

“Muhtarın rüşvet ve para sözcüklerini işidince Ömer efendi ürktü, içini bir sızı kapladı. Doğup büyüdüğü memlekette, göç edebilmek için, evraklarını bir an önce tamamlayabilmek için bir sürü rüşvet vermişti. Ama burada da benzer şeylerle karşılaşacağı aklının ucunda bile değildi.” (S: 316-317, s. 11.)

Doğup büyüdüğü yerlerden büyük sıkıntılar içerisinde göç eden Ömer Efendi, orada karşılaştığı “rüşvet” sorunuyla Türkiye’de de karşılaşınca çok şaşırır.

Muhtar, “rüşvet” alanların gerekçelerini Ömer Efendi’ye şöyle açıklar:

“Mevkide olanlar, ya da sorumlu memurlar, maddi durumlarını düzeltmek, daha doğrusu sermayelerini artırmak için rüşvet istemiyor. Kendilerine rüşvet verilirse daha yüksek bir saygıya sahip olduklarını düşünüyorlar. Onlara göre rüşvet almayan, saygınlığa sahip olmayan bir kişidir... Ya da enayi. Sonra bugün rüşvet rüşvet olarak değil, hediye olarak niteliyor. Bir Yunan düşünürün dediği gibi, hediye karşısında Tanrılar bile daha merhametli davranır.... Aslında bunlar ipsiz sapsız, namussuz kişiler beyefendi. Ergeç yaptıklarının cezasını alacaklar.” Fahri KAYA (S: 316-317, s. 11.)

Hikâyenin kahramanlarından birisi olan ve Türkiye’nin içinde bulunduğu durumu Ömer Efendi’ye açıklayan muhtara göre rüşvet alanlar bunu para için değil saygınlık için yapmaktadır. Değerler o derece aşınmıştır ki rüşvet almayanlar “enayi” diye nitelendirilir.

Fahri Kaya’nın “Mezarlık” adlı hikâyesinde, yazarın “Sesler” dergisinde yer alan diğer hikâyelerinde olduğu gibi, “göç” sorunu ele alınır. Ayrıca Fahri Kaya, bu hikâyede Rumeli’den göç edenler için “bizden” tabirini kullanır. Kaya’nın “bizden” diye tabir ettiği kişiler, önceden göç etmiş ve işlerini yoluna koymuş kişilerdir. Bu kişiler, sonradan gelenlere yardımcı olurlar. (S: 298, s. 18.)

Fahri Kaya’nın “bizden değil” dediği “göçmen olmayanlar”dan da, göçmenleri iyi tanıyanların, göçmenlere yardım ettiği görülür:

“ Yeni patronu bizim taraftan değildi. Bizden değildi ama biz göçmenleri iyi tanıyan bir kişiydi. Oğlunu Rumeli’den göçen bir ailenin kızıyla evlendirmişti (S: 298, s. 19.)

Secaattin Koka'nın "Yalnızlık" adlı hikâyesinde Prizren'den İstanbul'a göç eden birisinin başından geçenler anlatılır. Hikâyenin kahramanı olan Serap'a daha önceden göç eden birisi İstanbul-Prizren karşılaştırması yapar:

"-Denizden geliyorum. Ötede bu güzellikler varmidir. Bak her yeri cennet. Bak bu sokaklari, bak bu canlılığı. Hele denizi, Prizren'de deniz yoktur. Hergün vaktim kalınca denize gidip yıkıyorum. Ama sıralı olarak gidemiyorum. Dükkanımda bırakacak insanım yok. Demişler ya, 'Çalış kulum ben vereyim?' burada öyle işte çalışırsan kazancın bol olur, çalışmazsan ekmeksiz kalırsın.

-Ya bizde de böyledir, çalışmayan kazanamaz, ama çalışmayana da yardım edilir.

-Biz burada yaşıyoruz, hiçbir şeyim eksik değildir!

O kadar çok övünmüştü ki her şeyinin yerli yerinde olduğu sonucuna varmıştı Serap." (S: 106, s. 36.)

Aslında bu diyalogda göç edilen yerle, İstanbul'la ilgili bazı değerlendirmelere de dikkat çekilir. Hikâyeden İstanbul'un bir fırsatlar şehri olarak tanıtıldığı, çalışanın her zaman ekmek parası bulabileceği bir şehir olarak görüldüğünü anlayabiliyoruz. Ancak hikâyedeki kahramana göre bu şehirde çalışmayan aç kalır. Ancak Prizren'de, her ne kadar İstanbul'daki kadar fırsat olmasa da, çalışmayana da yardım edilmektedir. Burada dolaylı olarak bir İstanbul eleştirisi de görülmektedir.

Fahri Kaya'nın "Mezarlık" adlı hikâyesinde, yıllar önce göç etmek zorunda kaldığı köyünü, ziyaret etmek isteyen Sadık Ağa'nın yaşadığı hayal kırıklığı ele alınır. Otobüs hareket edeceği sırada çocukluk arkadaşı Hamdi Ağa, özellikle mezarlığa uğramasını ve ölüleri için Fatiha okumasını rica eder. Ama Sadık Ağa köye vardığında mezarlığın tamamen yok olduğunu ve üzerine futbol sahası kurulduğunu görür. Sadece otlar içerisinde musalla taşı kalmıştır. Sadık Ağa, burada yazarın tabiriyle "üç defa El Fatiha, üç Kuluvallah" okur. (S: 298, s. 17-25.)

Bütün bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı gibi, başta Fahri Kaya olmak üzere "Sesler" dergisinde eser veren Makedonya ve Kosova Türk edebiyatçısı, "göç" sorununu öncesi ve sonrasıyla ayrıntılı bir şekilde ele almıştır.

III.3.5.Savaş, Partizanlık, Devrimcilik, Yurt Sevgisi

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelere tematik olarak bakıldığında; II. Dünya Savaşı yıllarında Alman-Bulgar işgaline karşı yürütülen, Türklerin de müdahil oldukları “Partizan” mücadelesi, buna bağlı olarak da kurulan yeni “sosyalist” düzende idealize edilen “iyi vatandaş” tipi ve yurt sevgisinin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Bu türden hikâyelerin geneline bakıldığında, kimi yazarların Türk köylüsünün gözünden II. Dünya Savaşı’nın çıkışı, savaş yıllarında bu köylülerin yaşadığı sıkıntılar, Alman ve Bulgar işgaline karşı verilen mücadele gibi konulara daha çok ağırlık verdiği görülmektedir.

Avni Abdullah’ın “Bekleyiş” adlı hikâyesi, Makedonya’nın köylerinde yaşayan Türk köylülerinin gözünden II. Dünya Savaşı’nın çıktığı günlerde yaşanan sıkıntılar anlatılır. Hikâyede bir köylü, savaş öncesinde büyük devletler olan “Alamanya” ve İngiltere arasındaki çekişmeyi köylü diliyle şöyle dile getirir:

“O günler karıştı ortalık. Bir Alamanlar lâfi aldı yürüdü. Köyde Alaman, kasabada Alaman konuşulur. Neler anlatmazlar neler. Kimdi hatırlamam, biri anlattı bana. O da bir yerden duymuş. Bir hemşerisi hükümette çalışmış o anlatmış. Derdi İngiliz bir tel yapmış. Öyle her telden değilmiş bu, saçtan ince imiş. Hem de tutmuş yollamış Alamana. İşte demi. Ben fabrikalarda saç gibi ince tel yaparım. Sen edebilir misin?... Ya saçta ince tel yapmış da yollamış Alaman İngiliz’e. Alaman geri kalır mı hiç ne etmiş dersin? O telin içini soymuş de boru yapmış. Ya saç kadar telin içini boru yapmış. İşte demiş benim zanatım bu kadardır.

Sonra duymuş Alman birleşirmiş Macar’la, Bulgar’la istermiş dünyayı alsın. Köydeki yaşlılar anlatır, insan yetmezmi Alman. Bende akıl çok, sizde insan. Bizi çalıştırmak istermiş Hem de keyifli olmasa zorla çalışırlar. Bazıları derdi, nasıl bulacak bizi, bu kadar insan var ama bir şey var ki Alaman hepsinden silah imiş. Kim karşı gelirse eritirmiş, kadın çocuk da bakmazmış.” (S: 102, s. 74.)

Hikâyede bir köylü ağzından anlatılan bu bölümden de anlaşılacağı gibi, her ne kadar televizyon, radyo, gazete gibi iletişim imkânlarından yoksun olsa da Türk köylüsü, dünyada yaşanan gelişmelerden bir şekilde haberdardır. Bütün bu gelişmeleri kendi üslubuyla değerlendirir. Örneğin; Almanya ve İngiltere arasındaki “saç gibi ince

tel yapmak” üzerinden çıkan çekişme, aslında o dönemin büyük devletleri arasındaki sanayileşme ve silahlaşma yarışının özele indirgenmiş bir anlatımıdır.

Aynı hikâyede, “Alaman”ların buldukları tüm erkekleri köle yapmak niyetinde olduğu da Türk köylüsünün dilinden anlatılır:

“Çoluk çocuk, kadın erkek Alamanı konuşuruz. Akşamleyin Fatmakadın bile sordu bana.

-Alman gelirmiş a?

-Bilmem.

-Gelirmiş ya, herkez konuşur.

-Gelip ne edecek.

-Davarı, buğdayı almış. Hemi erkekleri Alamana götürür orada argat yaparmış.

-Gelemez.

-Neden gelememiş?

-Makeonya tepedir. Hemi her tarafa yol yoktur. Nerden bulacak Soğukpınarı.”

Avni ABDULLAH (S: 102, s. 74.)

Hikâyenin yukarıdaki bölümünde, “Alaman” tehlikesinin yanında, yazarın, köylü kahramanlarının bazen safça yaptığı değerlendirmeler yoluyla, Türklerin yaşadıkları köylerin yeterli durumda yola sahip olmadıklarına da dikkat çekilir. Hikâyenin kahramanı, “Alaman”ların Makedonya’nın dağlık bir köyüne kadar gelemeyeceğini söylerken “yolun olmadığı” konusuna da dikkat çeker.

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyeler arasında, II. Dünya Savaşı ve Partizan mücadelesini en çok işleyenlerden bir grubu da, şüphesiz ki Şükrü Ramo’nun hikâyeleri oluşturur. Şükrü Ramo hikâyelerinde; savaş öncesinde yaşananlar, savaş sırasında Alman-Bulgar (faşist) işgaline verilen “Partizan” mücadelesi, bu mücadele kapsamında yapılan fedakârlıklar, savaş sonrasında kurulan “sosyalist” sistemin değerlendirmesini gibi birçok konuyu ayrıntılarıyla ele alır.

Şükrü Ramo’nun “Şakir’in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde II. Dünya Savaşı yılları, Alman ve Bulgar işgali ile bu işgallere karşı yürütülen “partizan” mücadelesi, “Şakir” adlı bir kahraman üzerinden ele alınır. Hikâyenin giriş bölümünde didaktik bir

üslupla vatan ve mille için çalışmak, hatta her şeyini feda etmekle ilgili bir bölüm yer alır:

“Derler ki, talih ve umût gibi, kader de insanın önünden, ardından yürür. Doğumdan ölüme kadar, kısa ve uzun ömürde, insanı renkli, tikenli, rahat, dertsiz, çeşitli gelişme yolları izler. Her fırsat'ta, zorluk kolaylık, kötülük içinde iyilik aranır. Arıyan bulur, ama bulmak için çalışmak, didinmek, savaşmak gerek. Düşünen varlık gibi çalışan, talihi hedef tutar, birden iki yapmak ister. Böylesinin duygusu artar, görüşleri açılır, toplum sorunluluğu gelişir, yurt sevgisi kökleşir, millet için her şeyini feda eder. Feda edene nemutlu, ama buradan, bu çağdan, ta ebediyete kadar, her şeyi kılı kılına, ilerden görmek hayal da olur, boşuna sayılır. Hedefsiz umût, umûtsuz hedef olamaz, derler. Bu fikre, Şakirin, bunun gibi çok daha çoklarının, gidiş yolundaki talihleri, kaderleri de bağlı.” (S: 6, s. 22.)

Ramo'ya göre “vatan” ve “millet” için her şeyini (canını bile) ortaya koyarak mücadele edenler, dünyanın en bahtiyar insanlarıdır. Ama bu mutluluğa ulaşmak, tıpkı hikâyenin kahramanı Şakir'in yaptığı gibi “çalışmak, didinmek, savaşmak”la olur.

Ramo'ya göre, yoksulluk ve sıkıntı çekmiş Şakir ve Şakir gibi gençlerin o dönemde verilen “devrimci” mücadeleye, canlarını ortaya koyarak girişmeleri boşuna değildir. Ramo, hikâyenin akışında sık sık araya girerek bu durumu, şöyle açıklar:

“Bu devrede, gençleri-işçi ve okul gençlerini-bir araya toplıyan âmil; kiral rejimi altında ezenler tarafından ezilenlere karşı yürütülen sömürme ölçüleri; ülkeyi gittikçe daha dehşetli saran ekonomi buhranı; milli ve sosyal eşitsizlik; çeşitli haksızlık ve geniş halk açlığı; Makedon milleti ve diğer milletlerin milliyet gibi tanınmazlığı; Türkler ile Şiptarlara hem de diğer milli azınlıklar üzerine bastırılan insafsız yükler; dış sermaye ve tesirlerin yıkıcı hedefleri; Avrupa ve dünyada baş gösteren ve boy vermeğe başlayan faşizm tehlikesi; İspanya kurtuluş savaşının acı tecrübeleri; Hitlerci ajderlerin dünyayı esir etmek hedefleri; aynı zamanda umum milletin yurtseverlik, birlik-kardeşlik, kurtuluş ve hürriyet için savaş duyguları, kısaca – Yugoslavya komünist partisinin yolundan yürümek, hayat ve ölüm pahasına her düşmana karşı savaşmak, dolgun eşitlik ve bağımsız ülkede sosyalist sistem için büyük zorluklara katlanmak, ve daha çok yüce şeylerdir.” (S: 6, s. 25.)

Şükrü Ramo'nun kahramanı Şakir'in, sosyalist bakış açısının olduğu dönemlerde; Lenin, Marks ve Engels etkisinde kaldığı da belirtilmektedir. Şükrü Ramo'ya göre; gençler arasında o dönemde “sosyalist” fikirlerin oluşmasında, krallık döneminde izlenen eşitlikten ve sosyal adaletten uzak politikalar, “dış sermaye ve tesirler”in zararlı etkisi, hızla yaklaşmakta olan “faşizm” tehlikesi balta olmak üzere pek çok unsur etkilidir. Bu etkenler o kadar tesirlidir ki, gençler bu “Yugoslavya komünist partisinin yolundan” gitmek için canlarını bile ortaya koyarlar. Burada dikkat çeken bir başka nokta da; “şiirler” bölümünde de sıkça karşımıza çıkan, başta Türkler olmak üzere, Yugoslavya'da yaşanan “Şiptarlar” gibi diğer etnik gruplar için çok önemli olan “eşitlik” vurgusudur. Bu vurgu, yüzyıllar süren bir hâkimiyetin ardından azınlık durumuna düşen Türk toplumunun var olma mücadelesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Birçok hikâyede, Alman ve Bulgar “faşist” işgali sırasında yapılan kötülöklere, zulümlere geniş yer ayrılır. Recep Bugariç'in “Hasta Olmanın Zamanı İçindesin” adlı hikâyesinde işgal altındaki Üsküp'te Alman ve Bulgarların yaptığı kötülöklere de değinilir. Yazar, medresenin büyük ve zengin kütüphanesinden birçok kitabın yakıldığına şahit olur. (S: 318-319, s. 22.)

Recep Bugariç'in kaleme aldığı bu anı şeklindeki hikâyede, işgalci güçlerin özellikle de “medresenin büyük ve zengin kütüphanesi”nden kitapları yakmaları dikkat çekicidir. Burada “faşist” diye tabir edilen işgalin aslında toplumsal hafızaya da saldırdığına dikkat çekilir.

Güler Selim'in “Ağa” adlı hikâyesinde, “Partizan”ları bulamayan Bulgarların halka ettiği zulüm ve buna karşılık olarak da “Partizan”ların verdiği cevaplara değinilir:

“Bu durumlarda Bulgar komutanı öfkesini hep halktan çıkarıyordu: yataklar hemen kurşuna diziliyor, bazen bütün köylüler katlediliyordu. Her öldürülen partizan ve köylünün intikamı çabuk alınıyordu.” (S: 306-307, s. 37.)

Hikâyeye göre halka yapılan zulümler o dereceye varmıştır ki, yatağındaki köylüler bile kadın, çocuk diye ayırt edilmeden “bütün” olarak katledilmektedir. Halka yapılan bu zulümler o dereceye ulaşır ki, Şükrü Ramo bu durumu “kuduz” tabiriyle anlatır:

“Bilinen nisanın, berrak güneşli sabahında, yerden ve gökten, yurdun her yanına kuduz gibi saldıran faşist makinesi önünde...” (S: 9, s. 22.)

“Sesler” dergisinde yer alan, II. Dünya Savaşı ve Partizan mücadelesini işleyen hikâyelerde “faşist Alman-Bulgar” saldırıları sıkça vurgulanırken, çok az da olsa bu işgalci askerlere de hümanist bir yaklaşımla empati kurularak bakılmasına rastlayabiliyoruz. Recep Bugariç’in “Hasta Olmanın Zamanı İçindesin” adlı hikâyesi de çocukluk anılarına dayanmaktadır. Çocuk gözüyle Alman işgaline değinilir. Hatta hikâyede bir “çocuk”la bir “Alman askeri” arasında kurulan sıcak ilişkiye de değinilir:

“Susayınca şadırvana koşar kana kana su içerdik. Demdin cenaze namazından anımsadığım Müller, bir defa olsun bize kızmadı, bağırmadı. Bir tange deyince, o gülümserdi, kimi kez saçlarımızı okşarken, fısıldarcasına bir şeyler söylerdi, bize mi, kendisine mi bilmiyorum, ama bir kez gözyaşlarını gizlediğini farkettim. Asker ağlar mı, sordum babama. Herhalde sizin yaşta çocukları var dedi.” (S: 318-319, s. 22.)

Bu istisnaî durumlar dışında, hikâyelerde birçok haksızlık, zulüm ele alınır. Halkın yıllardır sömürülmesi ve işgalcilerin yaptığı bu zulümler sonucunda da, hikâyelerde “devrimci” gençler ortaya çıkar. Şükrü Ramo, “Şakir’in Yolunda Yıllar” adlı hikâyede, fakir bir gencin nasıl “solcu” olduğunu anlatır. Yazara göre solculuk “ileri görüşlülük”tür ve hikâyenin kahramanı Şakir, gün geçtikçe bu yolda “solcu görüşlere” sempati duyarak ilerler:

“Eli başına değince, anlak ve üzgü yolları çatısında, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu, yoksulların sırtından zenginın yaşadığını, gömürme sınıfında doğruluğun olmayacağını, daha yakından anlamağa başlayan Şakir, beşinci lise sınıfından sonra annesiyle birlikte tütün işlemeğe, köy imamlarına kâtiplik yapmağa, okulun literatür grubunda da faal çalışmağa başlamış. Bu grupta, kendi ayarında ileri görüşlü öğrencilerle, dışarıda genç işçilerle buluşmuş, terbiye ve savaş amacı yolunda, solcu görüşlerine karşı sempati besliyen olmuş.” (S: 6, s. 24.)

Ramo’ya göre o dönemde yoksulun sırtından zenginın yaşadığı bir “sömürme” düzeni vardır. Bu düzene dur demek gerekir. Bunun için de; bu sorunlu gidişe dur demek için canlarını ortaya koyan gençleri, yazar idealleştirir. Mücadeleci ve devrimci olan bu genç tipi, dönemin “ideal genci”dir.

Güler Selim'in "Delikanlı" adlı hikâyesinde de yine II. Dünya Savaşı öncesi ve savaş esnasındaki hâkim duruma dikkat çekilir. Aynı zamanda "Niçin Partizan olunur?" sorusunun cevabını da burada bulabiliriz:

"O senelerde ülkenin dört tarafında genel bir kargaşa sürüyordu. Milli ve sınıf çatışmasından doğan olaylar, sanki birbirini kovalıyordu. İşsiz güçsüz halk, adaletsizliğe dayanamayarak, nerdeyse her gün sokaklara dökülüyordu. Irgatından tutun ta memuruna kadar, hepsi bir şeyler arıyordu. Her kafilenin başında değilse de, ilk sıralarında Avram görülürdü. Elinde bayrak ya da birtakım pankartlarla yürüye yürüye, sloganlar atıyordu." (S: 304-305, s. 92.)

Güler Selim de özellikle "işsizlik-maddi imkânsızlık" ve "adaletsizlik" üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla da bu durumun geniş halk kitlelerini harekete geçirdiğini belirtmektedir. Güler Selim'in kahramanı Avram da bu hak arama yolunda hızla ilerleyen birisidir.

Partizan olma yolunda hızla ilerleyen "delikanlılar"ın babaları tarafından anlaşılmadığı da olmuştur. Bu da aslında genç "Partizan"ların yaşlılar tarafından anlaşılma sorununa işaret eder:

"Herhalde onunla uğraşacak vakti olmadığından olacak ki, babası delikanlıyı pusulasını kaybetmiş, kafası tamamen karışık biri olarak değerlendiriyordu. Tabii, kafasındaki karışıklığı yaşadığı düzenin karışıklığına bağlamak aklına gelmiyordu." Güler SELİM (S: 304-305, s. 92.)

Babası genç devrimciyi "pusulasını kaybetmiş, kafası tamamen karışık biri" olarak değerlendirirse de, genç yolundan dönmez. Kararlıdır.

Aynı hikâyede genç bir "Partizan"ın kendisine güvenine dikkat çekilir. Bu hikâyede inançlı, duyarlı, mücadeleci bir "Partizan" profili çizilir. Partizan genç "Ağa"dan silah alma sözü alınca aralarında şu konuşmalar geçer:

" 'Vallahi Ağa, savaşı kazandıktan sonra sana şehrin merkezinde bir anıt dikeceğiz.' "

Bu delikanlının kendine güvenine hayran kalıyordu. Savaşı kazanırsak demiyor, yenilgi ihtimalini aklına bile getirmiyor. Al bayraklarla şehrin merkezine ne zaman girecekleri, onun için bir zaman sorusundan ibaret." Güler SELİM (S: 304-305, s. 90.)

Hikâyeye göre genç Partizan, savaşı kazanamamanın “ihtimalini bile” düşünmez. Kararlıdır. Kendisini anlayamayan büyüklerine rağmen kararlıdır. İşte bu kararlılık sayesinde ki bütün savaş imkânlarına sahip olan “istilacı kuvvetler” karşısında bile olağanüstü başarılar gösterirler.

Şükrü Ramo’nun “Savaş ve Zafer Gamzesi” adlı hikâyesinde de Partizan birliklerinin, Güler Selim’in vurguladığı sarsılmaz inançları sayesinde, kendilerinden daha güçlü olan düşmanla nasıl mücadele ettiklerine değinilir:

“Kara ve kanlı çizmeli istilacı kuvvetlerinin, az sayılı ve zayıf silahlı partizan birliği üzerine, yaptığı hücumlar, son derece dehşetli ve tükediciydi. Ama tüzeli ve haklı savaşıyla, bir gün, belki de en yakın zamanda, bütün halkın ayaklanacağını iyi bilen partizanlar, savunma tarihinde bilinmiyen özel bir taktikle, düşman çemberinden sıyrılıyor, ileri geri manevrasıyla düşmana büyük kayıplar verdiriyordu.” (S: 9, s. 24.)

Burada Partizan birliklerinin manevra kabiliyetinin yanında, bir gün gelip halkın da ayaklanacağı ve yürütülen mücadeleye destek vereceğine olan inançlarının da etkili olduğunu görüyoruz. Hikâyelerde Partizan birliklerini yüceltmek için kullanılan en önemli konulardan birisinin de “halka güven duymak” olduğu görülür. Çünkü Partizanlar, o halkın haklarını geri almak için mücadele etmektedir.

Mahmut Kıratlı’nın “Çocuklar Ölmesin” adlı hikâyesinde iki çocukluk arkadaşının konuşmasında “Partizan”ların düşünce tarzları şu şekilde geçer:

“İnsan emeğiyle öyle kısa zamanda zengin olamaz. Dediğim gibi benim o zenginlikle ilgim yok!

-Duyduğuma göre partizanlar, yoksul kimselermiş. Sen de kendini yoksul saydığın için mi partizan oldun?

-Hayır, kendimi yoksul saydığım için değil, yoksullara haklarını geri vermek için bu savaşa katıldım.” (S: 202, s. 22.)

Buradan da görüldüğü gibi “Bir Partizan, kendi çıkarı veya kendi özel durumu için değil, yoksul halka haklarını vermek için savaşır.” anlayışı hâkimdir. Ancak bazı hikâyelerde “devrimci” mücadele verenlerin çoğu zaman, işgalcilerden korkan akraba ve dostlarından bile yardım alamadığı görülür:

Mustafa Karahasan’ın “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde, II. Dünya Savaşı’nın işgal yıllarında “devrimci” mücadele içerisinde bulunan Adnan isimli genç,

saklanmak istediği zaman kendisini saklayacak yer bulmakta zorlanır çünkü eski dostları da akrabaları da onu saklamaktan çekinirler. Hatta daha önceleri onunla kocasını aldatmaya niyetlenecek kadar Adnan'a ilgi gösteren Menka bile, onu evine almakta tereddüt gösterir:

“ ‘Aç, Menka, burada Adnan’ dedi genç adam, mavi elbiseli polislerden kaçan – devrimci sekreter.

‘Haydi, çabuk ol, gir bakalım’, dedi Menka ve Adnana evvelsi gibi tatlı tatlı bakmadı. Yüzünden korku ve ürpmek dalgası geçti ve Adnanı içeri aldı:

‘Kocamın ateşi vardır, işte, yatak odasında yatıyor; seni burada tutmaktan korkarım; seni taraf taraf arıyorlar, bunu biliyorsun ya; hemde kafan – ölüm torbasındadır! Burada bulursalar, yanar evim, ocağım, çocuklarım, kocam!...’ – söylendi, söylendi Menka, cezveyi su ve şeker ile doldurarak.” (S: 108, s. 6.)

İşte bütün bunlara rağmen vazgeçmeden, kararlılıkla, “devrimci etiği”ne de riayet ederek savaşımların olması, Şükrü Ramo’ya göre “Partizan” a “şehitlik” sıfatının verilmesini sağlar. Şükrü Ramo’nun “Savaş ve Zafer Gamzesi” adlı hikâyesinde “partizanlar” için “şehit” tabiri kullanılır:

“...partizanlar, savunma tarihinde bilinmiyen özel bir taktikle, düşman çemberinden sıyrılıyor, ileri geri manevrasıyla düşmana büyük kayıplar verdiriyordu. Aralarında şehit düşen üç arkadaşı belli yerde gömüyor, beş yaralı savaşçıyı da, beraberinde alıp götürüyordu.” (S: 9, s. 24.)

Hikâyelerde görülen “Partizanların yüceltilmesi” eğiliminin bir başka şeklini de Mustafa Karahasan’da görüyoruz. Mustafa Karahasan’ın “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde en yakın arkadaşları polisin eline geçen ve polis tarafından sürekli olarak aranan Adnan adlı “devrimci” bir sekreterin II. Dünya Savaşı yıllarındaki kaçış hikâyesi anlatılır. Karahasan burada “devrimci etiği”nden bahseder. Hikâyede devrimci Adnan’ın defalarca eline fırsat verilmesine rağmen, evli bir kadınla ilişkiye girmemesi övülür:

“Örgütte üye olan güzel bir kadının evine doğrulmuştu. Bu kadın ona – sarkınlık göstermişti; defalarca; ama – o ‘devrimci ahlâkına’ sadık kalarak, onun canlı ve tertemiz, pembeli ve beyazlı memelerine ellerini sürdürmemişti; onu ateşli ağzından öpmemişti; onun tombul tombul bacak ve kalçalarından okşamamıştı, velefki – binbir koşul yaratılmıştı böyle bir ‘tatlı serüven’ için...” (S: 108, s. 5.)

Hikâyenin kahramanı sosyalist devrimci Adnan, kocasını kendisiyle aldatmak isteyen güzel kadın Menka'ya “devrimci etiği”ni ileri sürerek karşı gelir:

“...Ama, bu defa, soğuk suların altında uyanan ve deli sarhoşluktan kurulan Adnan, yeni bir şüursal kuvvetiyle. Menka'nın kollarından kurtulup ayağa kalktı.

‘Hayır, Menka, aşurdık galiba! Bu olamaz, biz devrimciyiz, etiğimiz buna müsaade etmez; kocan var – benim arkadaşım, çocukların var, yuvan bozulur! Hayır, hayır, bunu yapamayız!’ diye Adnan ağlayan Menka'yı yatak odasında bırakıp yüzünü yıkadı ve balkona çıkıp havalandı azacık.” Mustafa KARAHASAN (S: 108, s. 9.)

“Sesler” dergisinde “Partizan” mücadelesini anlatan hikâyelerde görülen bir başka önemli özellik de “Partizan Türkler”e sıkça yer verilmesidir. Bu mücadelede ön planda olan Türklerin özellikle vurgulanmasının nedeni şüphesiz ki yeni kurulan “sosyalist” rejimle yönetilen ülkede Türklerin hak arayışındır. “Bu ülke için Türklerin de diğer unsurlar kadar mücadele verdiği” gerçeğinin vurgulanması gerekmektedir.

Fahri Kaya'nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” adlı hikâyesinde, Partizan olarak savaşmaya giden Türklerin dinî faaliyetlerle cepheye gönderildiğinden bahsedilir:

“İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Doğu Makedonya'yı istila eden nazi Almanların yamakları Bulgarlar, kökümüzü kurutmak istediler. Ama Makedonlarla birlikte karşı koyduk, savaştık. Bu amaçla dağlık Türk köylerinde, gençlerimizden taburlar, çeteler kuruldu. Bu birlikler kurulurken köy hocaları dua ettiler. Kuran okudular. – şu karşıda gördüğün dağlarda çok gencimiz can verdi...” (S: 320-321, s. 11.)

Fahri Kaya'nın hikâyesinde, “Makedonlarla birlikte” ifadesinin özellikle kullanıldığı görülmektedir.

Şükrü Ramo'nun “Savaş ve Zafer Gamzesi” adlı hikâyesinde de özellikle bir “Türk-Partizan” olan Abedin'in “faşistler”e karşı verdiği mücadele anlatılır. Partizanlar arasında Türklerin olduğu özellikle vurgulanır:

“Aralarında Makedon da, sırp da, Türk ve Şiptar da vardı.” (S: 9, s. 23.)

Mustafa Karahasan'ın “İki Abluka Arasında” adlı hikâyesinde; “Kemalistlik” ile “komünistlik” arasında, “Kemal” ve “Lenin” arasında yakın bir bağ kurulduğu görülür.

Bu durum, “devrimci” mücadele veren Türklerin anlayışını yansıtmaları bakımından önemlidir:

“Ondan sonra - babası geldi, eski ‘kurt’, Atatürkün sıralarında pişen kişi, alışmıştı buna benzer işlere, zaten – o Adnan’a aşılıştı devrimciliği, Kemalistliği ve komünistliği; Kemale ve Lenine sevgi ve saygıyı yaratan babasıydı Adnanın.” (S: 108, s. 13.)

Burada Atatürk’ün ön plana çıkartılan özelliği, Lenin’le bir ortak bağ kurulması açısından önemli olan “devrimcilik” özelliğidir.

“Sesler” dergisinde bu konuda kaleme alınan hikâyelerde Türkler açısından dikkat çeken bir başka nokta da “ağalık” kavramıdır.

Güler Selim’in, birbirinin devamı olan, 303. sayıda yayımlanan “Mandıra”; 304-305 numaralı sayıda yayımlanan “Delikanlı” ve 306-307 numaralı sayıda yayımlanan “Ağa” adlı hikâyelerinde, II. Dünya Savaşı yıllarında, bir ağaya ait olan bir Türk konağı-mandırası etrafında dönen olaylar anlatılır. Bu hikâyeler uzun solukludur.

Bu hikâye dizisinin ilki olan “Mandıra”da diğer hikâyelerdeki olayların da geçtiği yer olan “Mandıra” uzun tasvirlerle anlatılır. İkinci hikâye olan “Delikanlı”da, geriye dönüş tekniğiyle, bu konağın Türk “Ağa”sının himayesinde kalan bir Makedon ailenin oğlunun, “nasıl Partizan olduğu” ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Son bölüm olan “Ağa” hikâyesinde de, II. Dünya Savaşı’nın bitimine doğru mandıranın bulunduğu civardaki hareketlilik ve “Ağa” ve onun Makedon dostunun ölümü anlatılır.

Bu hikâyelerin temelinde “Ağalık - II. Dünya Savaşı ve Sosyalist düzen” ilişkileri yatar.

“Mandıra” adlı hikâyede, “ağa”lık döneminden “sosyalist kooperatif” dönemine geçiş şu cümlelerle anlatılır:

“Kayalıklara ağır tokmaklarla ilk giren Kasımoğullarından Osman Ağanın ilk günlerinden ta Bayram’ın sosyalist kooperatifine kadar, bütün olup bitenler her zaman bu eve bağlıydı. İbrahim Ağanın zamanında koyunlarla inekler mandıraya sığmayacak kadar çoğalmışken, şehirde yaşayan bir sürü insanın geçimi bu evde alınan kararlara bağlıydı.

...

Yıllardır bu evde kimse Bayram'dan başka kimse yaşamaz. O, Kasım ağaların sonuncusudur Rumeli'nin bu kısmında. Hakikaten, geçen zamanla ağalıkla birlikte giden maldan mülkten pek bir şey kalmadı. Ama ağa itibarı insanlar arasında bir yayıldı mı, her zaman kalır.” Güler SELİM (S: 303, s. 82.)

Hikâyede “ağalık”ın maddi yönünden ayrı olarak toplum içerisinde yayılmış olan “itibarı”na da dikkat çekilir. Sosyalist düzene geçişteki kooperatifleşmeyle birlikte “ağalık” sistemi kalkmış olsa bile yayılmış olan itibar uzum yıllar devam etmektedir.

Ahmet S. İğciler’in “Umut Dünyası” adlı hikâyesinde sistemin düşmanı olarak görülen “ağa”lık kötülenmektedir. Kendisinden yardım istemek için gelen bir Mamuşalı köylüyle belediye başkanı arasında şu konuşmalar geçer:

“Kendisine alçak gönüllü davranan başkana:

-Adım Bahtiyardır ağam. Bahtiyar. Mamuşalıyım çüyden celdim, dedi.

-İhtiyarın cevabına belediye başkanı hoşlanmadı. Bundan dolayı ona:

-Amca, bana ağa deme. Çünkü bilirsin...

-Pekey be ag... Sözünü bitiremedi Bahtiyar amca. Alt dudağını ısırıldı. Elini ağzına götürdü. O an utancından vücudunu soğuk bir terin kapladığını sezdi-‘Ağa’ sözünü unutmamıştı.” (S: 106, s. 56.)

Ahmet S. İğciler’in bu hikâyesinde, yukarıda değindiğimiz “ağalık itibarı”nın uzun süre halk hafızasından silinmemesi ve yeni kurulan düzende “ağa” kelimesine bile tahammül kalmaması gibi konulara da değinildiği görülür. Mamuşalı köylü, yılların verdiği bir alışkanlıkla sürekli “ağam” diye konuşmaktadır. Ancak başkan buna karşı çıkar.

Saadet Nebi’nin “Öğretmen Funda” adlı hikâyesinde, Öğretmen Okulu’nu yeni bitirip bir köye atanan Funda isimli genç bir öğretmenin başından geçenler anlatılırken “olumsuz” bir “ağa” profili daha karşımıza çıkar. Funda yalnız kaldığı evde birisinin cama vurmasıyla uyanır ve çok korkar. Bunun üzerine, evli ve çoluk çocuk sahibi olan Hasan Ağa, iyi niyetli gibi görünerek Funda’yı kendi evinde kalmaya razı eder. Bir müddet sonra, Hasan Ağa Funda’ya sarkıntılık eder. Hanımının üzerine onunla evlenmek istediğini de ekler. (S: 211, s. 71-74.)

Mahmut Kıratlı’nın “Çocuklar Ölmesin” adlı hikâyesinde de köyde en çok keçisi, koyunu olan İdriz Ağa’yı Partizanların komutanı özellikle çağırır ve konuşur.

1943 yılında Partizan birliği İdiriz Ağa'ya ait bir yerde gecelemiştir. Ancak Bulgarların baskınına uğramışlardır. Daha sonra köye tekrar gelen Partizan grubundan birisine, eski arkadaşı olan öğretmen, ağayı cezalandırmak için gelip gelmediklerini sorar. Cevap yine Partizan bakış açısının “ağa” konusunda bile “adaletli” olduğuna vurgu yapan türdendir:

“İdriz ağanın, düşmanlığından değil, korktuğu için bize ihanet ettiğini biliyoruz. Başka türlü olsaydı hak ettiği cezayı çoktan bulurdu. İstediğimiz anda evini, ağıllarını havaya uçurabilirdik. Onunla kaç kez dağda karşılaştık. O, bizi görmedi, ama biz, onu adım adım izledik. Faşistler, savaş sırasında çocuk, kadın, genç, yaşlı ayırt etmeden düşman belledikleri herkesi öldürdüler. Bizim amacımız öldürmek değil, insanlara yardım etmektir. Özellikle Tito, bir konuşmasında: ‘Çocuklar ölmesin! Geleceğin kurucuları, bekçileri çocuklardır!’ der.” (S: 202, s. 24.)

Güler Selim'in “Ağa” adlı hikâyesinde, Ağa, yeni kurulan düzen içerisindeki yerinin, rolünün ne olacağını düşünür ve bir an için “göç” etmeyi düşünür:

“Soğuk kış akşamları birlikte otururken durmadan söz ettikleri yeni düzen ne olacaktı? İşçi sınıfı, proletarya diktatörlüğü, halk iktidarı, kardeşlik, birlik gibi ikide bir kullandıkları kavramları hiçbir zaman anlayamadı. Hele bütün insanların eşitliğiyle ilgili o hikâyeler kafasını tamamen allak bullak ediyordu. Bunların kuracakları devlet, eski iş özgürlüğünü müsaade edecek mi? Bu meseleleri düşündüğu her defasında, adeta bilinci altından bir fikir çıkıverdi: Kalkıp buralardan göç etmek, kendi halkı yanına gitmek daha iyi değil midir? Ama hemen ardından, babasının ‘Ne olursa olsun, buralardan ayrılma’ diye ölürken yaptığı vasiyeti aklına gelirdi.” (S: 306-307, s. 40-41.)

Bu düşünceler içerisindeki Ağa, “Bunların kuracakları devlet, eski iş özgürlüğünü müsaade edecek mi?” düşüncesiyle, aslında ağalığın temelinde yatan “iş özgürlüğü” konusuna dikkat çekmektedir. Bu özgürlükten kuşku duyduğu için de göç etmeyi aklından geçirir.

Recep Bugariç'in “Hamdi Ağa” adlı hikâyesinde de olumlu bir “ağa” tasviri vardır:

“Hamdi Ağa bildiğiniz ağalardan değil, hep başkaları için çalışmış hayatı boyunca. Bugün de babasından kalma eski bir evde yaşıyor. Evin önü büyük bir bahçe, iki yüzar, az sayılmaz, sebzenin her türlüünü yetiştirir. Ufak tefek bir adam ama keklük

gibi, hiç boş durmaz. Kütüğe geç yazdırmışlar, yaşını tam bilmiyor, yüze bastığına inanıyor. Üç kez askerlik yapmış, bilmem kaç yıl Arabistan çöllerinde kalmış.” (S: 256-257, s. 75.)

Burada yazarın kullandığı “Hamdi Ağa bildiğiniz ağalardan değil, hep başkaları için çalışmış hayatı boyunca.” cümlesinden aslında “ağalık” kavramıyla ilgili olumsuz bir durum çıkmaktadır. Bu cümleye göre “ağalık”, hep başkalarını kendisi için çalıştırır. Kimse için çalışmaz. Ama hikâyenin kahramanı olan Hamdi Ağa, bu ağalardan değildir. Genel “ağalık” anlayışından farklı olarak hep başkaları için çalışmaktadır. Üç kez askerlik yapmıştır ve bu yolla da bağlı bulunduğu sisteme yönelik görevini yerine getirmiştir.

Esad Bayram’ın Ohri’deki müzik kültürüne değindiği “Ohri’li Ali Ağa” adlı hikâyesinde de “müzisyen” bir “ağa” tipi görürüz. Bu ağa tipi de olumlu bir tiptir. Aslında bu “ağa” tiplerinde “ağalık” sadede “itibar” sebebiyle sadece bir isim olarak kalmıştır.

Başta Şükrü Ramo olmak üzere bazı yazarlar da savaş sonrasında kurulan “sosyalist” düzen üzerinde durur. Şükrü Ramo’nun “Akrabalık” adlı hikâyesinde yeni düzenin amacı bir kahramanın ağzından şöyle açıklanır:

“-Arkadaşlar, Nedim diyor; bizler alınlarımızda taşıdığımız orak ve çekiç partisininesliyiz. Hürriyeti ve insanları her şeyden daha üstün severiz. Zaten bunun için savaştık da. Başlıca amacımız ileri yürümektir. Geriliği ve gericileri sevmeyiz. Ama aramızda böyleleri de var. Çocuklar ve gençlerimizi okul ve kültürden ayırmak isteyenlere karşı savaşımağa mecburuz. Bizlere, bu kardeşlik ve birlik yurdunda, bilgili ve kalifeli işçiler, yaratman köylüler, genç öğretmenler, teknisyenler, hekimler, mühendisler yazarlar ve diğer dimağ ve fizik işçileri lâzımdır. Hepimizin vicdanla çalışması, şahsi menfaatleri toplum menfaatlerinde bulması, yeni zamanın yeni insanı olması, akrabalık yerine arkadaşlık ilgilerini geliştirmesi aranır...” (S: 2, s. 15.)

Hikâyenin kahramanı Nedim, “hürriyet” vurgusu yapmaktadır. Bunun yanında da herkesi okumaya davet etmekte, “gericiliğe” karşı âdeta savaş açmaktadır. Çünkü yeni düzenin dinamik zihin ve beden işçilerine ihtiyacı vardır.

Şükrü Ramo’nun bu hikâyesinde, II. Dünya Savaşı sonrasında Yugoslavya’da kurulmaya çalışılan yeni toplumsal düzen ve bu düzeni “akraba torpencililiği”, aç özlülük

ve çıkarıcılık gibi olumsuz davranışlarla istismar etmeye çalışan bazı kişilerin girişimleri ele alınır. Ramo, kahramanının ağzından topluma, “akrabalık yerine arkadaşlık ilgilerini geliştirmeyi” öneriyor.

“O, savaş ve kurtuluşla ilgili çekileri, kurtuluş baharında yeni düzenin aradığı ödevleri, ileride eşit insanların yaşayacağı güzel günleri açıklıyor, tasvir ediyordu. Yere çökmüş, bağdaş oturmuş, ayakta kalmış, veya yıkık duvar taşlarına dayanmış mahalle insanları, Nedimin ateşli ağzından çıkan her sözü soğuk su gibi yutuyor, açık gözleriyle ona ve istilâcı kurşunlarıyla delikdeşik edilmiş cami kapılarına doğru bakıyordu.” (S: 2, s. 15.)

Savaş sonrasında kurulan yeni toplumsal düzene yönelik didaktik yaklaşımlı ifadeler, Şükrü Ramo’nun “Savaş ve Zafer Gamzesi” adlı hikâyesinde de ön plana çıkmaktadır. Ramo bu hikâyesinde de, canlarını ortaya koyarak Partizan olarak mücadele vermiş olan Abedin ve Temo’nun hikâyesinden hareketle savaş sonrasında da toplum içerisinde verilecek olan mücadeleye dikkat çeker:

“Abedin ve Tome gibi milyonları aşan dürüst ve sosyalist fikirli insanlar, komünist partisinin çizdiği berrak ve verimli yollardan kesin inanla yürüyorlar. Bu yola aksilik, bölünme, sarsıntı, kötülük gibi, en basit öğeleri bile serpmek isteyen dar görüşlü, bencil, insafsız, bürokrat insanlar ve ilişkilere karşı savaşa devam ediyor, yerli şartların özel sosyalist ilişkileri ve yurdun otoritesini yükseltmek için etle, turnakla çalışıyorlar. Bunlar arasında Abeslerin Abedini de, kendine ve kentine, milletine ve yurduna, en geniş çapta insanlık amaçlarına çok faydalı olduğunu eserde gösterdi ve gösteriyor da. İki arkadaşın savaş ve zafer gamzeleri birleşti.” (S: 9, s. 28.)

Ramo’nun “...dürüst ve sosyalist fikirli insanlar, komünist partisinin çizdiği berrak ve verimli yollardan kesin inanla yürüyorlar.” dediği insan tipi aslında yeni düzenin oluşturmaya çalıştığı “ideal insan” tipini ortaya koymaktadır. Bu ideal insan tipi, “dar görüşlü, bencil, insafsız, bürokrat insanlar” diye tarif edilen yeni rejimin düşmanı olan insan tipine karşıdır. Bu insan tipine verilecek mücadele âdeta, ikinci bir “Partizan” mücadelesidir.

Şükrü Ramo’nun 6. sayıda yer alan “Şakir’in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde, “sosyalist bakış açısı”nda “iyi insan” tanımı yapılır. Sokol’un babası uyanık, sevilmeyen bir “tüccar”dır. Şakir’in babası ise akıllı, merhametli, toplumda sevilen bir kişidir:

“Sokolun babasına okumuş adam, dili dönen azer tüccar, oldukça kurnaz tilki diyorlarmış. Şakirin babası böyle değil. Onu, yoksul kentin işçi halkı, akıllı, merhametli, cömert insan sayıyormuş. Yazı okuma bilmediği halde, İlinden savaşları zamanında, belediye başkanı olmuş, çarıkçı dükkânı ile değirmen taşlarını yoksul halk için çalıştırmış, kente de elinden gelen yardımları sunmuş. Tenbel beyleri, hırsız çorbacıları hiç sevmiyor, kurtuluş ve hürriyet yollarına atılmış devrimci şahıslara destek gösteriyormuş.” (S: 6, s. 23.)

Hikâyede “yoksul kentin işçi halkı, akıllı, merhametli, cömert insan”ı sevmekte ve “Tenbel beyleri, hırsız çorbacıları” sevmemektedir. İşte Partizanlar da bunun için mücadele etmiştir.

II. Dünya Savaşı’nın üzerinden yıllar geçmesiyle birlikte, başta Güler Selim’in hikâyeleri olmak üzere hikâyelerin bazılarında “eski Partizan”ların durumu dramatik bir yaklaşımla ele alınır.

Güler Selim’in “Atlı” adlı hikâyesinde, bir yaşlının gözünden gençliğinde içerisinde bulunduğu savaşlar ve bu savaşların yadigârı eşyaların, sadece bir “anı”dan öteye gitmediği görülmektedir:

“Altın ve gümüş nişanları yastığından çıkarıp sonra kara elbiseli ve kara şapkalının büstü karşısında dakikalarca hazırol vaziyetinde duracaksın. Sararmaya yüz tutan fotoğraflarda eski arkadaşlarının ciddi yüzlerine bir bir bakacaksın. Birlikte mücadele ettiğiniz günleri hatırlayacaksın.” (S: 308-309, s. 78.)

Güler Selim’in bu hikâyesinde birlikte mücadele edilen günlere karşı duyulan özlem de kendisini göstermektedir.

Mustafa Yaşar’ın “Kurt Dağı” adlı hikâyesinde kahraman, savaş yıllarını büyük bir ürperti ve lanet içerisinde hatırlar:

“ Birdenbire savaş yıllarını hatırladı. Sonra kötü düşüncelerini silmek istiyormuş gibi bir hareket yaptı, ağır ağır güldü kendi kendine. Sonra da şunu ekledi:

-Allah korusun, o korkunç yıllar yeniden tekrarlanmasın:

Gözlerinin önünde ordular, ellerinde süngüleri önlerine çıkacak her herkese kıymaya, hazır adamlar geçiyordu sanki.” (S: 213, s. 50.)

Mustafa Yaşar’ın hikâyesinde kahraman için “savaş”, suçlu suçsuz, büyük küçük ayırmadan “herkese kıymaya hazır adamlar”ın olduğu korkunç bir kâbus gibidir.

Güler Selim'in "Sonbahar Rüzgârı" adlı hikâyesinde de eski bir "Partizan"ın yaşlılık dönemindeki dünyaya bakış açısı tasvir edilir. Özellikle de "yalnızlığı" üzerinde durulur. (S: 320-321, s 39.)

Hasan Mercan'ın "Rizo" adlı hikâyesinde, "savaş"ın kendisi, daha çok savaşın, aradan yıllar geçse bile, çocuklar üzerinde bıraktığı etkiye değinilir. Çocukların askerden korkmasının sebebi olarak savaş görmeleri ve savaş hikâyeleri dinlemeleri olarak verilir:

" 'Kaçın milisler celi!' diye kadınlardan biri haykırırken, ortalıktaki kalabalık dağılmış, ora çocukları dahi, sıçan deliği bin altın deyimine merhaba diyerek tabanlarına güc – tuhaf ki çocuklar üniforma taşıyan adamlardan korkardı o dönemlerde, savaştan birden sonra doğduğumuzdan, savaş hikâyelerini çok fazla dinlediğimizden olacaktı bu gerçek mutlaka..." (S: 105, s. 22.)

Hasan Mercan'ın hikâyesinde değinilen "askerden korkma" durumu, Mustafa Yaşar'ın "Kurt Dağı" adlı hikâyesindeki savaş korkusu ile aynıdır. Bu durum, yaşı büyük de olsa küçük de olsa savaşın korkunç yüzünü görenlerin savaşı âdeta bir kâbus gibi hatırlamaları durumudur.

"Sesler" dergisindeki bazı hikâyelerde görülen ve genel olarak "savaş"ın kötülüklerini ön plana çıkarıcı bu durumun, Recep Bugariç'in "Sen Orada Görün" adlı hikâyesinde de görülür. Ama bu sefer kötü anımsanan II. Dünya Savaşı değil Bosna Savaşı'dır. Hikâyede zayıf ve bitkin bir insanın durumu "Bosna Savaşı" dramına dikkat çekilerek anlatılır:

"...Bitpazar'da gazete alırken Riza'yla görüştük. Zayıflamış, çok kilo vermişti. Yüzü öylesine renksiz kalmış, elmacık kemikleri çıkmış, adam bana Bosna'nın toplama kamplarından gelmiş gibi göründü." (S: 301, s. 16.)

Güler Selim'in 320-321 numaralı sayıda yayımlanan "Kemancı" adlı hikâyesinde de Bosna Savaşı'ndan kaçarak Üsküp'e gelen ve keman çalarak hayatta kalmaya çalışan bir Sırp çocuğun dramının ele alındığı görülür.

Recep Bugariç'in ve Güler Selim'in hikâyelerinde gördüğümüz bu örneklerden de anlaşıldığı gibi, Yugoslavya Türk edebiyatçısı, sadece II. Dünya Savaşı'na değil, çevresinde yaşanan diğer savaşlara da duyarlıdır.

“Sesler” dergisindeki Makedonya ve Kosova Türk yazarlarına ait hikâyelere konu açısından genel olarak baktığımızda, yazarların özellikle de kendi yaşadıkları ortamları gerçekçi bir yaklaşımla ele alma eğiliminde oldukları, genel bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar. Bu durum, özellikle de dergideki hikâyelerin büyük bir çoğunluğunda rastladığımız biyografik özellikler taşıyan hikâyelerde sıkça görülür. Yazarlar kendi çocukluk anılarına dönüş yapar ve âdeta bir “mazi-hâl” sorgulaması yapar.

Hikâyelerde ön plana çıkan ikinci önemli özellik de, dönem dönem ele alınan konulardaki eğilimin değişmesidir. Örneğin; birinci nesil yazarların ön planda olduğu 1960-1970 yılları arasında, II. Dünya Savaşı anılarının ve savaş sonrasında tesis edilmeye çalışılan düzenin merkezde olduğu bir yaklaşımla karşılaşırız. Bu yıllardan başlayarak göç sorununun da hikâyelerde geniş yer kaplamaya başladığını görürüz. Bu dönemsellik açısından baktığımızda, köy ve kent hayatındaki zamana bağlı değişimlerin, hikâyelere olduğu gibi yansıdığı görülür.

Özellikle “Sesler” dergisinin yayın hayatının son yıllarında ağırlıklı olmak üzere, bir kısım hikâyelerde “insan”ın kendisine, iç dünyasına yönelim de olmuştur.

Hikâyelerde dikkat çeken bir diğer önemli özellik de sanatçıların bu edebî türü âdeta bir sorgulama aracı olarak kullanmasıdır. Birçok hikâyede; çıkarıcılık, bencillik gibi bireysel olumsuzluklardan, dedikodu ve cehalet gibi toplumsal sorunlara kadar birçok konu eleştirel bir yaklaşımla ve birlikte ele alınmıştır.

Bütün bu değerlendirmelerden hareketle söyleyebilir ki; “Sesler” dergisinde yer alan hikâyeler konu olarak hayata sıkı sıkıya bağlıdır. Özellikle de yazarların kişisel tecrübe ve gözlemleri bu konuların seçimini belirlemiştir. Yazarların, ferdî ve toplumsal konuları âdeta bir eş güdüm çerçevesinde, aynı hikâye içerisinde birlikte ele aldığı görülür.

III.4.Hikâyelerde Mekân

III.4.1.Açık Mekânlar

“Sesler” dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, “açık mekânlar”ın “kapalı mekânlar”a oranla açık bir üstünlüğü söz

konusudur. Açık mekânlar arasında, başta Üsküp ve Prizren olmak üzere birçok şehir görülür. Hikâyelerin bir kısmında ise, şehrin veya mahallenin ismi net olarak verilmez.

Hikâyelerde, şehirlerin yanında köylerin de açık mekânlar olarak yer aldığı görülür. Bu köylerin çoğunlukla, “göç” olgusu gibi Makedonya ve Kosova Türkleri için hayati önem taşıyan bir gerçeği işleyen hikâyelerde mekân olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Ancak “yoksulluk”, “toprak-insan ilişkisi”, “cinayet” gibi belirli konuları ele alan köy hikâyeleri de mevcuttur.

III.4.1.1.Şehirler

III.4.1.1.1.Üsküp

“Sesler” dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, Makedonya bölgesinde özellikle Üsküp’ün mekân olarak çok yer tuttuğu görülür. Üsküp’ü sıkça mekân olarak kullanan yazarlar arasında; Avni Abdullah başta olmak üzere, Recep Murat Bugariç, Mustafa Karahasan, Alâettin Tahir ve Fahri Kaya gibi isimleri sayabiliriz.

Avni Abdullah’ın “Şöferin Türküsü” adlı hikâyesinde mekân olarak Üsküp’ü görüyoruz. Bir şoförün şehrin caddelerinde arabasıyla dolaşmasıyla yazar, Üsküp’ün farklı mekânlarını da hikâyeye yansıtır:

“Araba, Çayır stadın önündeki virajı aldıktan sonra düz yola koyuldu. Tek kolla direksiyonu kavrıyan şöfer Cemil, arabaya yeniden hız verdi. Çayır semptini uçarcasına geçerek, Vardar’ın üstündeki köprüye yaklaşıyordu. Arabasının içinde yalnızdı... Dışarıda parlak güneş Vardar’ın bulanık sularında akisler yaratıyor, uyuyan şehirde yeni bir hayat başlıyordu...” (S: 64, s. 57) Hikâyede “Çayır semti, Vardar ve Köprü” gibi Üsküp için önemli olan mekân unsurlarının da ön plana çıkartıldığı görülmektedir.

Avni Abdullah’ın “Klarnetçi Cemo” adlı hikâyesinde mekân, “Vardar, Taşköprü, Tophane Mahallesi” gibi unsurlarıyla Üsküp’tür. Hikâyede, Tophane Mahallesi’nin oluşumu şu şekilde anlatılır:

“Döne dolaşa savaştan üç yıl önce Üsküp’e vardık. Nasır’la o zamana kadar sorun çıkmadı aramızda.

Ufak arazi sahiplerinin yanında çalışırken unuttuk göçebiliğimizi. İlk defa o zaman evin gerektiğini anladık ve Üsküp’te Tophane’nin yanında ilk evimizi kurduk. Bir

gözlü olsun dedik, ardından buna bir de sofa eklemek zorunda kaldık. Civarımızdaki evlerin yanına yenileri de eklendi. Çoğunlukla bizim gibi emeğiyle geçinen soydaşlarımızdı bunlar. “ (S: 100, s. 81.)

Avni Abdullah’ın “Fatma Nine” adlı hikâyesinde Üsküp, özellikle de uzak köylerden ulaşılması zor bir mekân olarak vurgulanır: *“Bizim Hasan’ı kasabadan Üskübe indi ineli görmemişiz. Kasabadayken senede bir aylığına gelirdi köye. Ama Üsküp ırak, yazın mektubi kapanır, yavrum çalışır oralarda...” (S: 100, s. 81.)* Aynı hikâyede “Üsküp”, belki de bu uzaklığından dolayı, köylüler tarafından pek bilinmeyen ama hep merak edilen bir mekân olarak ön plana çıkar:

“_ Sahi Üsküp’te kavakların on boyu evler var mı Hasan?

_ Var ya, o da var. Büyük şehir.

_ Biyoskop’a hiç gittin mi oğul.

_ Giderdik bazen.” (S: 100, s. 83.)

Yine, Avni Abdullah’ın “Bekleyiş” adlı hikâyesinde Üsküp, uzak köylerden şehre tahsil için giden gençlerin şehridir. Sürekli olarak Üsküp’ten gelecek haberler beklenir. Anne ve babalar, özellikle de II. Dünya Savaşı arifesinde ve savaş yıllarında merak içerisindeyler. Özellikle de Almanların Üsküp’e gireceği haberi telaşı arttırır: *“_ Ama sen yine yaz Hasan’a. Gelirse Alman Üsküp’e kaçsın Soğukpınar’a.” (S: 102, s. 75.)*

Recep Murat Bugariç’in “Sen Orada Görün” adlı hikâyesinde, “iki yakası”yla birlikte Üsküp, temel mekândır. Hikâyede Üsküp’ün büyük depremi (26 Temmuz 1963) yaşamadan önceki durumu ayrıntılı olarak tasvir edilir:

“Depremden önce, Üsküp bir başkaydı, küçüktü, sıcak bir kentti. İnsanları birbirini bilirdi, tanırdı, günaşırı değilse, hafta içinde mutlaka karşılaşırlardı. Evet, sinemada karşılaşırdık. Maşlarda buluşurduk. Aynı köprülerden geçerdik. Matinelerde aynı kızlarla dans ederdik. Birbirimizin adlarını bilmediğimiz halde, yine de birbirimize gülümserdik. Hele bu bizim eski Odsmanlıdan kalma semt ve mahallelerde birbirimizi bağlayan akrabalıklar vardı. Evlilikler yoluyla yağmur suları gibi aile bağları her tarafa yayılmıştır, bir akraba kentiydi Üsküp.

İşte, bu eski Üsküp'ün bir korzosu vardı. Bu korza, kentin karşı tarafına yakışmıştı. Karşı tarafın her şeyi başkaydı. Bir başka havası vardı. Avrupa'ya daha yakındı. Alafrangaydı yaşayışı.” (S: 301, s. 15.)

Bugariç'in bu hikâyesinde hem zaman hem de mekân olarak bir değişimden bahsedildiği görülmektedir. 1963 depreminden, Üsküp için âdeta bir dönüm noktası olarak bahedilir. Bu deprem öncesinde, yazarın ifadesiyle “eski Üsküp”, daha sıcak ilişkilerin kurulduğu, insanların birbirlerini daha iyi tanıdığı bir şehirdir. Hikâyede; “karşı taraf” diye dile getirilen ve Vardar nehrinin ikiye böldüğü şehrin, Avrupa tarzı yaşama daha yakın olan kısmına âdeta bir özenme hissedilir.

Recep Murat Bugariç'in “Hasta Olmanın Zamanı İçindesin” adlı hikâyesinde, “Bitpazarı”, “İsa Bey Cami” gibi Üsküp'ün gözde mekânlarının ön planda olduğu görülüyor. (S: 318-319, s. 21-24.) Aynı yazarın “Hamdi Ağa” adlı hikâyesinde, yine mekân Üsküp'tür. “Bahçedeki çalışmaları yüzünden bize yalnız kışın gelir. ; öyle habersiz, trene biner, damlar Üsküp'e.” (S: 256-257, s. 75.)

Yine, Recep Murat Bugariç'in “Dedenin Tosunu” adlı hikâyesinde Üsküp, çocukluk yıllarının geçirildiği ve değişik nedenlerle terk edilen, yıllar sonra da dönülen bir mekân olarak karşımıza çıkar. (S: 302, s. 29-32.)

Benzer bir durum Alâettin Tahir'in “Yabancı” adlı hikâyesinde karşımıza çıkar. Hikâyede; “Taş Köprü”, “Vardar kıyısı” gibi Üsküp şehrine ait mekânlar özel olarak üzerinde durulan mekânlardır: “Köprü başında duruyordu. Değişen kentin yeniliklerini özlem dolu gözleriyle seyrediyordu...” (S: 105, s. 41) Bu hikâyede de Üsküp'ü, çocukluk ve gençlik yıllarının en güzel bir şekilde geçirildiği, maddi sıkıntılar yüzünden terk edilen ve “yabancılaşılan” bir şehir olarak görürüz.

Mustafa Karahasan'ın “İki Abluka Arasında” adlı II. Dünya Savaşı yıllarındaki “pasrtizan mücadelesi”ni konu alan hikâyesinde, “Vodno dağı, Kale, Debre Mahallesi, Tahta köprü, Kurşunlu Han, bizim çarşı (Türk çarşısı), Vardar nehri, Tiyatro, Belediye, Aya Spas kilisesi” gibi mekân isimleri tamamen Üsküp'le alakalıdır. “Boris'm gitmeliyim, yeterki bu sisli zaman bile bana yardım etmekte! 'Tahta köprüsü'nü geçmek lazım, sonra – 'Kale' ardından bizim çarşıya vardım mı işler kolaylaşır.” (S: 108, s. 10.)

Fahri Kaya'nın "Çok Kırılmıştı" adlı hikâyesi de tamamen Üsküp'te geçer. Hikâyede bu şehrin "Bezistan, Saataltı" gibi mekânları vurgulanır. Özellikle "Üsküplü" olmak" bu hikâyede ön plana çıkarılan bir özelliktir. "...İşte kimlik kartıma bakın. Üsküp'te doğduğumu, Üsküp'lü olduğumu buradan da görebilirsiniz...

Üsküp'lü olduğu konuşmasından da belliydi. Bunu ayırt etmek hiç de zor değildi çünkü, Kapişteç değil de Damlacık demişti. Damlacığı sadece eski Üsküp'lüler bilirdi." (S: 260-261, s. 23.)

III.4.1.2.2.Prizren

"Sesler" dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, Kosova bölgesinde de özellikle Prizren'in mekân olarak çok yer tuttuğu görülür. Prizren'i sıkça mekân olarak kullanan yazarlar arasında; Hasan Mercan başta olmak üzere, Şecaettin Koka, Agim Rifat Yeşeren gibi isimleri sayabiliriz.

Prizrenli yazar Hasan Mercan'ın hikâyelerinin büyük bir kısmı bu şehirde, özellikle de "Körağa" isimli sokakta geçer. Yazarın "Fesleğenci Mahmut" adlı hikâyesinde, açık mekân isimleri olarak "Körağa sokağı" ve "Ramadanağa camisi" verilir. Bu isimler de bizi yazarın çocukluğunu geçirdiği ve birçok hikâyesinde mekân olarak kullandığı "Prizren" şehrine götürür. (S: 7, s. 20-24.)

Hasan Mercan'ın "Hançerin Öyküsü" adlı hikâyesinde, şehir ismi verilmemektedir. Ancak "Terziler Sokağı", "Tabakhane" gibi gerçek mahalle isimleri yer almaktadır. Bu isimler ve yazarın hikâyelerinin çoğunda "Prizren" şehrini mekân olarak seçmesi bizi bu hikâyede de bu şehre götürür. (S: 1, s. 37-40.)

Yazarın hikâyelerinde, mahalle ve sokak isimlerinin yanında, Prizren'de kültürel yaşamda büyük bir yere sahip olan türbeler ve tekkeler gibi mekânlar da yer alır. Hasan Mercan'ın "Süleyman" adlı hikâyesinde, "Körağa Sokağı, Karabaş Baba Türbesi, Kuruiyaz Semti, Tekkeler" gibi birçok mekân da bize Prizren şehrini anlatır. (S: 109, s.29-43 .) Yazarın "Son Selam" adlı hikâyesinde; "Islahane mahallesi", "Kalender Baba Türbesi", "Tabakhane Meyhanesi" gibi mekânlarıyla "Prizren" ön plana çıkar. (S: 100, s. 26-46)

Yine, Hasan Mercan'ın "Rizo" adlı hikâyesinde, "Körağa, Kuruilyaz, Boyaklı, Saraçhane, Bajdarhane, Tekke ve Ramadanağa camii" gibi Prizren'e has mekânlar görülür. (S: 105, s. 5-28.)

İskender Muzbeg'in "Adnan'ın İlk Sevgisi" adlı hikâyesinde de açık mekân ismi olarak "Prizren" verilir:

"Hem yavaş yavaş yürüyor hem de konuşuyorduk:

_Prizren havasına alıştın artık, Adnan.

_Öyle demeli." (S: 10, s. 32.)

Prizren'i hikâyelerinde mekân olarak seçen yazarlardan birisi olan Şecaettin Koka'nın "Yalnızlık" adlı hikâyesinde, yine Türkiye'ye "göç" gerçeğiyle birlikte başlayan sürecin bir yansıması olarak "İstanbul" ile birlikte "Prizren" mekân olarak zikredilir: "*_ Nereden geliyorsunuz? sordu Serap.*

_Denizden geliyorum. Ötede bu güzellikler var midir. Bak her yeri cennet. Bak bu sokakları, bak bu canlılığı. Hele denizi, Prizren'de deniz yoktor." (S: 106, s. 36.) Bu hikâyede Prizren'in, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında çeşitli sebeplerle artan "göç" ekseninde ele alındığını görüyoruz. Yapılan İstanbul-Prizren kıyaslaması da bu göçün sonucunda ortaya çıkar.

Yine, Şecaettin Koka'nın "Kara Düzen" adlı hikâyesinde yine açık mekân ismi olarak "Prizren" verilir. (S: 100, s. 61.)

Agim Rifat Yerşeren'in "Tako" adlı hikâyesinde "kasaba" olarak nitelendirilen yerin, hikâyenin otobiyografik özellikler taşımasından dolayı "Prizren" olması kuvvetle muhtemeldir. Bu hikâyede Prizren'in pahalılığı ön plana çıkarılır. Hikâyede bu pahalılığa bağlı olarak gidilen bir diğer mekân da Yakova'dır: "*_ Bu pencereler, bu kapılar pahalı. Hepsini, Yakova'dan getirttim. Hesabım var. Ne sandın? Bekle biraz, şimdi dönerim..." (S: 105, s. 58.)*

III.4.1.2.3.Muhtelif Şehirler

"Sesler" dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, Makedonya bölgesinde Üsküp, Kosova bölgesinde de Prizren'in açık mekânlar olarak sıkça kullanıldığı görülür. Ancak bu iki şehir dışında, Yugoslavya'nın

bazı şehirleri de mekân olarak zaman zaman karşımıza çıkar. Bu şehirlerden bazısı bütün olarak bir hikâyeye konu olsa da bazılarının sadece isim olarak geçtiği görülmektedir.

Esad Bayram'ın "Çocukluk Düşlerimizden Ayrılmak Olanaksız" adlı otobiyografik bir nitelik taşıyan hikâyesinde "Struga, Galiçiça dağı, namazgâh" gibi özel yerler ve dolayısıyla da "Ohri" mekân olarak karşımıza çıkar. (S: 113, s. 70.)

Yine Esad Bayram'ın "Ohri'li Ali Ağa" adlı hikâyesinde, mekân temel unsurdur. Dolayısıyla hikâyede açık mekân olarak Ohri'yi görüyoruz. Ohri müzik kültürünün hatıralara dayanılarak anlatıldığı hikâyede, Ohri gölünün önemli bir yeri vardır: "*İster çalgısından çıkan, ister sesinden çıkan mekam, göl suları üzerinde yüzerek Ohri kentine kadar değdi.*" (S: 301, s. 93.)

II. Dünya Savaşı yıllarındaki "partizan mücadelesi"ni sıkça hikâyelerine konu olarak alan Şükrü Ramo'nun "Şakir'in Yolunda Yıllar" adlı hikâyesinde, bir açık mekân ismi olarak "İştîp" şehri verilir. (S: 6, s. 22-35.)

Şükrü Ramo'nun "Gülünç İşler" adlı hikâyesinde, "Radoviş"ın yanında bu bölgedeki "Yeşilköy", "Kılavuzluk" gibi köyler gerçek mekân ismi olarak verilir. (S: 59, s. 20-27.)

Yine, Şükrü Ramo'nun "Savaş ve Zafer Gamzesi" adlı hikâyesinde, açık mekân olarak "Doyran" ve "Triyeste" gibi yerler belirtilir. (S: 9, s. 19-28.)

Agim Rifat Yerşeren'in "Tako" adlı hikâyesinde "Prizren" şehri temel mekân olsa da, ikinci bir açık mekân olarak Yakova karşımıza çıkar: "*Bu pencereler, bu kapılar pahalı. Hepsini, Yakova'dan getirttim. Hesabım var. Ne sandın? Bekle biraz, şimdi dönerim...*" (S: 105, s. 58.)

Yıllar öncesinde başlayan ve özellikle de II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha etkili bir mahiyet kazanan Türkiye'ye göç gerçeği, "Sesler" dergisindeki hikâyelere yeni mekânlar kazandırır. Özellikle de Fahri Kaya'nın eserlerinde sıkça işlenen göç konusu nedeniyle, bu yazarın hikâyelerinde İstanbul başta olmak üzere Türkiye'deki bazı şehirler de mekân olarak zikredilir. "Toprağın Hikâyesi" adlı hikâyesinde, Türkiye'ye göç gerçeğiyle birlikte İstanbul'a göç eden Ömer efendinin bu şehirde iş ve ev bulmak başta olmak üzere karşılaştığı sıkıntılar anlatılır. (S: 316-317, s. 9-17.)

Yine Fahri Kaya'nın "Lamba Yanık Kaldı" adlı hikâyesinde, Türkiye'ye göç gerçeğiyle birlikte Bursa'nın Orhangazi ilçesinin mekân olarak zikredildiğini görüyoruz: "*Yarın, şafak sökerken, Haşim Ağa da doğup büyüdüğü köyü terk edip yola çıkacak. Öteki köylülerin gittiği, Orhangazi'ye gidecekti. Sonrası Allah kerim...*" (S: 318-319, s. 15.) Bu ifadelerden Orhangazi'ye başka birçok köylünün de göç ettiği anlaşılmaktadır.

Şecaettin Koka'nın "Yalnızlık" adlı hikâyesinde, göçün bir yansıması olarak "İstanbul" mekân olarak seçilmiştir. Hikâyede, kahramanın ağzından İstanbul ile göç edilen yer olan Prizren' kıyaslaması şu şekilde yapılır: "*Nereden geliyorsunuz? sordu Serap.*

_Denizden geliyorum. Ötede bu güzellikler var midir. Bak her yeri cennet. Bak bu sokakları, bak bu canlılığı. Hele denizi, Prizren'de deniz yoktor." (S: 106, s. 36.)

Zeynel Beksaç'ın "Ayrılık" adlı hikâyesinde, adı net olarak verilmeyen bir "kent" açık mekân olarak verilir. Burada önemli olan "göç" ile birlikte "Türkiye'nin de mekân olarak zikredilmesidir: "*Sevim üç yıl önce, ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmişti... Sevim Türkiye'ye gittiğinde Özcan'a bir kaç mektup göndermişti...*" (S: 56-57, s. 77.)

III.4.1.2.4.İsmi Belirtilmeyen Şehirler, Mahalleler ve Sokaklar

"Sesler" dergisinde yer alan hikâyelerdeki açık mekânlar içerisinde bir grubu da, ismi zikredilmeyen şehir, mahalle veya sokaklar oluşturur. Bunların bir kısmı "bizim mahalle", "bizim sokak" ifadeleriyle tanımlanırken; bir kısmı da "esnaf mahallesi", "eski karakol havlusu" gibi hangi şehirde oldukları tam olarak anlaşılmayan tanımlamalarla ifade edilir.

İskender Muzbeg'in "Adnan'ın İlk Sevgisi" adlı hikâyesinde de açık mekân ismi olarak "bizim mahalle" verilir: "*Bizim mahalleye taşındığından bu yana Adnan'la arkadaşlığımı genişlettim.*" (S: 10, s. 32.)

Aynı şekilde, Avni Engüllü'nün "Dedikodu" adlı hikâyesinde mekân, sadece "bizim sokak" ifadesiyle belirtilir: "*Nüvit hanım denilen bir kadın yaşar bizim sokakta.*" (S: 4, s. 25.)

Şükrü Ramo'nun "Akrabalık" adlı hikâyesinde, şehir ismi verilmemektedir. Ancak "eski karakol havlusu", "esnaf mahallesi" ve "çınar altı" gibi mekân isimleri yer almaktadır. "... Bir gün eski karakol avlusunun kart çınarı altında toplanmış bulunan insanların bazıları..." (S: 2, s.15.)

Yine, Şükrü Ramo'nun "Ana Aynası" adlı hikâyesinde mekân, adı belirtilmemiş bir "çarşı"dır: "Kalaycı Demir ustanın üvey oğlu Fadil, kendi havasında, onu çarşıda, ortalıkta tanımayan seyrek." (S: 64, s.28.)

Bayram İbrahim Rogovalı'nın "Lacivert Gözlerinden Sevgi Yapraklarını Kalbime Değın Döktü" adlı hikâyesinde şehir ismi verilmemekle beraber "Emekçiler mahallesi" mekân olarak görülür. (S: 56-57, s. 71.)

Yine, İskender Muzbeg'in "Candan ve Karanlıklar" adlı hikâyesinde, ismi belli olmayan bir mahallede, bir düğün esnasında gerçekleşen olaylar tasvir edilir:

"Akşam olunca çalgıcılar geldiler, düğüncüler toplandılar, mahalle küçükleri, kızları sokağa akın ettiler, kadınlar sokağa bakan oda pencerelerinden uzanarak az ötede süren neşeli havada yaşamak, o havaya karışmak istediler." (S: 60, s. 43.)

Avni Abdullah'ın dergide yer alan hikâyeleri başta olmak üzere bir kısım hikâyelerde de isimsiz mahalle ve sokaklar, bakımsızlığıyla ön plana çıkmaktadır. Bu hikâyelerde dikkat çeken bir özellik de, sözü geçen mahallelerdeki "bakımsızlık" ve "dağınıklık" özelliklerinin, âdeta bu mahallelerde yaşayan insanların ruh hâlini ve yaşantısını yansıtmadır.

Avni Abdullah'ın "Balçık Tarlası" adlı hikâyesinde, aynı adla anılan bir mahalle şöyle anlatılır:

"Balçık tarlası derlerdi mahallenin adına. _ Adı eskiden tarla olmasında ileri gelen mahalle eğri büğrü sokaklarıyla nispeten modern olan kentten ayrılır. Ayrı bir dünyaydı. Ufak insanların dünyası. Gün geçmez ki haber duyulmasın, gün geçmez ki bir kavga patlamasın, her şeyin ortaklaşa olduğu bu mahallede. Mahallenin tek çeşmesinde sabahtan akşama kadar kova kuyrukları görülür. Mahallenin tazeleri sıra beklerken gençlerle laf atıştırır, yaşlı kadınlar ise mahallenin dedikodusunu yaparlar." (S: 58, s. 22.) Hikâyede aslında bir "balçık tarlası" olan bakımsız mahalle, içerisinde yaşayan "ufak insanlar"ın yaşantısıyla bir bütünlük arz eder.

Yine, Avni Abdullah'ın "Kaçış" adlı hikâyesinde, "bakımsız bir kenar mahalle" açık mekân olarak kullanılır:

"Birazdan sinemayı geçerek yan sokağa saptı. Bu sokaktaki evlerin çoğu bir katlı olup, muhafazakar olan insanları evlerin bahçelerine yüksek duvarlar ördürürlerdir. Sevimsiz ve çoğunlukla daha ucuza çıkması için kerpiçten yapılan duvarlar ilkbaharda yağan yağmurlarla erimeye başlar ve sokak bir bataklık manzarasına dönüşürdü." (S: 66, s. 69.)

Hasan Mercan'ın "Hançerin Öyküsü" adlı hikâyesinde de bu mekân-insan uyumunu görürüz. Yazarın tasvir ettiği sokak, âdeta başkahramanın ruh hâlini yansıtır: *"Gecenin geç vaktinde Yusuf rakı dolu bir şişeyi sağ elinde, artık bayatlanmış esmer ekmeği de sol elinde taşıyarak kaldırımı, dar, karanlık sokaktan adım adım yürüyor, Pir Nesimi'nin "Derviş ol, derviş" ilâhisini kaba sesiyle söylüyordu."* (S: 1, s. 39.)

İskender Muzbeg'in "Ona Semra Derlerdi Sokakta" adlı hikâyesinde yine sıradan insanların yaşadığı isimsiz bir sokak mekân olarak verilir: *"Gözlerinin içinde sanki bütün istekleri yığın yığın olmuştu. Gençti. Ona Semra derlerdi sokakta..."* (S: 56-57, s. 36.)

Güler Selim'in "Balkon" adlı hikâyesinde ismi belirtilmeyen bir sokaktaki uyanış, kahramanın gözlemleriyle anlatılır: *"O saatte sokak itleri bile bütün gece koşuşup durmaktan bitkin düşer, bir köşeye çekilip duyulmaz olurlar. Neden sonra erkenciler görünmeye başlar. Hareket, her zaman bir hostesle başlar. O, her gün güneşin ilk ışınları binalar arasında dolaşmaya başlarken evinden çıkar. Mavi üniformasının rengine denk ayakkabılarının yüksek topuklarına basa basa, köşe arkasında onu her sabah bekleyen aynı taksiye biner..."* (S: 324-325-326-327, s. 15.)

III.4.1.2.Köyler

"Sesler" dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, şehirler kadar köylerin de açık mekân olarak yer aldığı görülür. Avni Abdullah, Hasan Mercan, Fahri Kaya Ahmet S. İğciler başta olmak üzere birçok yazar, Yugoslavya genelinde yer alan birçok köyü hikâyelerinde mekân olarak ön plana çıkarır.

Avni Abdullah'ın "Sesler" dergisinde yayımlanan birçok hikâyesinde, özellikle Makedonya'nın köyleri açık mekân olarak görülür. Yazarın "Fatma Nine" adlı hikâyesinde mekân olarak "Soğukpınar" köyünün ismini görürüz: "*Seydi Yılanlı dereye beklerdi beni. Beraber bütün gece koştuk, ta Soğukpınara...*" (S: 100, s. 89.) Hikâyede bu köy, özellikle de "Üsküp"e uzaklığıyla vurgulanır: "*Bizim Hasan'ı kasabadan Üskübe indi ineli görmemişiz. Kasabadayken senede bir aylığına gelirdi köye. Ama Üsküp irak, yazın mektubi kapanır, yavrum çalışır oralarda...*" (S: 100, s. 81.)

Yine, Avni Abdullah'ın "Bekleyiş" adlı hikâyesinde, mekân olarak karşımıza Soğukpınar köyü çıkar. Burada da köy, tahsil için Üsküp'e gönderilen gençten haber beklenen, onun için endişe edilen mekândır. Köy, hikâyenin girişinde şöyle tanıtılır: "*Soğuk pınar şimdik büyüdü. Yaşlılar anlatırdı. Hepsi 25 ev imişler. Sonrak büyümiş. Önce göçmen mahallesi sonra da köy. Bataktı ova. Kurutur toprak kazanırdık. Batak işte nimet yetişmez. Kokardı açık kenef gibi. Bereketsizdi. Sazlık derdik orasına. Çok çalıştık bataklıkta kurutmak için...*" (S: 102, s. 63.)

Yazarın "Çatlak Toprak" adlı hikâyesinde, "Yalımvar Dağı" eteklerindeki ismi verilmeyen bir köyü mekân olarak görüyoruz: "*Daha sabah beşte doğan güneş, 'Yalımvar' dağları arasından işiyor, günle beraber tepelerine dikiliyordu.*" (S: 56-57, s. 60.)

Hikâyelerinde köy hayatını derinlemesine ele alan yazarlardan birisi de Hasan Mercan'dır. "Gelin" adlı hikâyesinde, "Fındıklı", "Bahçebos" gibi köy isimleri mekân olarak verilir: "*'Belaya beş deme hadi kaçalım hadi. Sar da kaçalım, Fındıklı'da yuva kurarız, zevk dolu, sevda dolu...*'

'Bahçebos'un sırrını satmam ki Fındıklı'ya ben, dünya ayağa kalksa, yapmam ya...' "(S: 64, s. 55.)

Yine, Hasan Mercan'ın "Karabaş" adlı hikâyesinde, II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Makedonya'nın Kurthamzalı köyünden yaşanan hazin bir göç hadisesi anlatılır. Hikâyede bu köyle ilgili özel mekânlara da dikkat çekilir: "*Üç ayrı yerde, birer başka biçimde hasretle kucaklaşmışlardı: Cami Çeşme'de, Koca Çınar Meydanında, Kuru Dere'de...*" (S: 108, s. 19.)

Ahmet S. İğciler, Kosova bölgesinde yerel kültürüyle dikatleri çeken bir mekân olan Mamuşa köyünü ön plana çıkarır. Yazarın "Metuş" adlı aşk hikâyesinde de mekân

“Mamuşa” köyüdür: *“Köy halkı yağmuru istediye, onun fazlaca yağmasından korkuyordu. Çünkü, Mamuşa köyüyle geçen Toplova nehri çok azgındır...”* (S: 100, s. 98.) Aynı hikâyede, yine aynı bölgede bulunan “Atmaca” köyü de mekân olarak verilmektedir. (S: 100, s. 105.)

Yine, Ahmet S. İgciler’in “Umut Dünyası” adlı hikâyesinde, “Mamuşa” köyündeki on üç yıllık bir süreçteki değişim ön plana çıkarılmaktadır: *“Yıl yıldan aştı, dağlar dereler karıştı. Mamuşa köyü de nice nice değişikliklere uğradı. Yaşlıların çoğu gözlerini yumdu. Yeni doğanlar büyüdü. Gelinlik kızlar kocaya gitti. Evlenmek çağına varanlar da nişanlandı. Tüm bu zaman içinde Bahtiyar ve karısı da yaşlanmağa başladılar. Evleneli on üç yıl olmuştu. Bu yıllar zarfında Hürişa, tek çocuk dünyaya getirmede.”* (S: 106, s. 58.)

Fahri Kaya’nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı hikâyesinde mekân olarak, tarihi Osmanlı zamanına uzanan, fakat sonradan göç ile yüz yüze kalan “Çiftlik” köyünü görüyoruz. Hikâye köyün kısa tarihî tanıtımıyla başlar:

“Çiftlik köyü, Osmanlı döneminde birçok çiftlikler sahibi Zülfikar beyin hayvan yetiştirdiği bir dağ çiftliğiydi. Savaşlar, eski rejimlerin toprak kanunları ile toprak ve çiftliklerin millileştirilmesi sonucu Zülfikar beyin çiftliğine, Çiftlik köylüleri sahip olmuştu. Toprak eve sahip köylüler iyi yaşıyorlardı. Camileri vardı, çocukları Türkçe okuyordu. Köyün etrafında güzel yaylalar, zengin otlaklar vardı. Orman kestane ağaçlarıyla boldu. Böyle bir durum büyük ve küçük baş hayvanın bakımı için çok elverişliydi. Bundan başka köyde birkaç aile kireç de yapardı. Yıllar boyunca köylüler yaşam yerlerini yeni evlerle güzelleştirmiş, gün geçtikçe yaşam şartları da iyileşmişti.” (S: 318-319, s. 15.) Hikâyedeki Çiftlik köyüyle ilgili bu tanıtım kısmı, aslında yazarın diğer hikâyelerinde de sıkça karşımıza çıkan “göç” hadisesi öncesini anlatır.

Fahri Kaya’nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” adlı hikâyesinde, Doğu Rumeli’deki bir köy, mekân olarak karşımıza çıkar. Bu hikâyede anlatılan köy de yazarın diğer hikâyelerinde olduğu gibi “göç” gerçeğiyle karşı karşıyadır. (S: 320-321, s. 9-15.)

Fahri Kaya’nın “Toprağın Hikâyesi” adlı hikâyesinde, genel bir mekân olarak “Rumeli” toprağı yüceltilir:

“Bu çömlek Rumeli toprağından bey efendi... Bu çömlek, Osmanlı devletinin ilk imperatoru Hüdavendigar, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman gibi daha bazı sultan ve padişahların, Timurtaş Paşa, Gazi Evrenos ile daha birçok paşa ve gazilerin, kahramanlarımızın ayak bastığı topraktan yapılmıştı. Bu çömleğin toprağında, Tuna'ya, Budin'e, Viyana'ya, yürüyen Mehmetçiklerimizin alın terleri ile memleketlerinde kalan yakınları için döktükleri gözyaşların izleri var...” (S: 316-317, s. 15.)

Mustafa Yaşar'ın “Kör Fatma” adlı hikâyesi de “Çerkezler” adlı bir köy mekân olarak seçilmiştir. Hikâyede, köyde iki genç kız arasında yaşanan bir eşcinsel ilişki ve bu ilişkinin köy halkı arasında hızlı bir şekilde yayılışı anlatılır: *“Bu olay kocaman Çerkezler köyünü yel hızıyla kapladı. Her yerde Fatma ile Zeyneb arası olan bitenler hakkında konuşuluyordu.” (S: 65, s. 14.)*

İrfan Bellür'ün “Paradan Dolayı” adlı hikâyesinde mekân olarak seçilen yer yine ismi verilmeyen bir köydür. Hikâyede özellikle de her köy için önemli bir toplanma ve karar verme mekânı olan köy meydanı vurgulanır: *“Köy meydanlığında toplanan insanlar kimin daha yüksek sesi var diye yarışma yapıyorlardı sanki...” (S: 105, s.60.)*

Şecaettin Koka'nın “Öç” adlı hikâyesinde, temel mekân ismi verilmeyen bir “köy”dür. Hikâye köyün uyanışını tasvirle başlar: *“Sabahın erken saatlerinde köy sokaklarında sesler işidiliyordu. Erkeklerin omuzlarında kazmalar, çapalar, kadınların ise seşetler sahanlar, tencereler büyük havlu kapılarından çıkmakta olan traktörleri bekliyorlardı. Traktör sürücüleri her gün olduğu gibi ustalıklarını göstermekteydiler...” (S: 112, s. 10.)* Hikâyede köyde işlenen cinayet, eşler arasındaki ihanetler gerçekçi bir şekilde ele alınır.

III.4.1.3.Muhtelif Açık Mekânlar

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyelerde; bir ırmak ya da dere kenarı, bir tren istasyonu veya bir otobüs durağı da açık mekân olarak karşımıza çıkabilir. Bunların içerisinde, özellikle bir şehrin içerisinden geçen ırmak ya da dere kenarının mekân olarak kullanılmasına sıkça rastlamaktayız.

Avni Abdullah'ın "Klarnetçi Cemo" adlı hikâyesinde "Vardar" ve "Taşköprü" önemli iki mekân olarak vurgulanır: "...Yıkılırcasına eve gittim. Bütün gün Vardar kıyısında dolaşım. Köprü altında sular bütün hızıyla akardı, bilhassa eski taş köprüünün altında sular fırıldaklar yaratıyor, bense gözyaşlarımla ağlıyordum..." (S: 262-263, s. 38.) Burada da görüldüğü gibi, Vardar nehri kahraman için, sıkıntılı zamanlarda sığınılacak bir mekândır.

Yine, Avni Abdullah'ın "Şöferin Türküsü" adlı hikâyesinde özel olarak zikredilen bir mekân olarak "Vardar" ırmağını görüyoruz: "Dışarıda parlak güneş Vardar'ın bulanık sularında akisler yaratıyor, uyuyan şehirde yeni bir hayat başlıyordu..." (S: 64, s. 57.)

Hikâyedeki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, Vardar nehri şehrin yeni bir güne uyanışına tanıklık eder. Alâettin Tahir'in "Yabancı" adlı hikâyesinde, "Vardar" ırmağı kıyısı önemle üzerinde durulan bir mekân olarak karşımıza çıkar. Bu nehrin kıyısında insanlar gezmeye doyamaz. "Vardar kıyındaki bentte dolaşılıyor. Konyak bir türlü doyamıyor bentin güzelliğine. Vardar nehri kıyısında bir yılan gibi uzanan bentte tek tek insanlar dolaşılıyor." (S: 105, s. 43.)

Mustafa Karahasan'ın "İki Abluka Arasında" adlı hikâyesinde, "Vardar nehri" sonbahar mevsimindeki hâliyle tasvir edilir: "Sonbahar yağmurların suları –Vardarı azdırmıştı; hızlı akan çamurlu suların şırıltısı kulaklara gelip – diğer seslerin işidilmesine mani oluyordu." (S: 108, s. 10.)

Ahmet S. İğciler'in "Dargın Ayrılmadılar" adlı hikâyesinde "Bistriça" deresi kıyısı iki ayrı yerde, hikâyede önemli olayların olacağı bölümlerde mekân ismi olarak geçer. (S: 111, s. 53-65.) Aynı dere, İskender Muzbeg'in "Ona Semra Derlerdi Sokakta" adlı hikâyesinde de mekân olarak verilir. (S: 56-57, s. 37.)

Hikâyelerin bir kısmında da "tren istasyonları", "ayrılık" çağrışımı yapan mekânlar olarak karşımıza çıkar. Avni Abdullah'ın "Kaçış" adlı hikâyesi de bir tren istasyonunda başlar: "Tren istasyona girdiği zaman saat gecenin 12'sini aşmıştı." (S: 66, s. 68.) Aynı hikâyede olaylar yine bir tren istasyonunda biter: "Ve geldiği gibi gece kaçtı kentinden. Kent yine sessizdi ve sokaklarda köpekler yine çöp tenekelerini eşeliyorlardı. Tren ancak iki dakika durdu. Sanki o da Erdal gibi buradan bir an önce kaçmak istiyordu ve kaçtı." (S: 66, s. 68.)

Hasan Mercan'ın "Karabaş" adlı hikâyesinde de, II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Makedonya'nın Kurthamzalı köyünden yaşanan hazin göç hadisesinin son tanığı yine bir "tren istasyonu" olur: *"Manda arabası acı acı gıcırdayarak kentin tren istasyonundan ayrılmış, ardından başı eğik, ayak izlerini koklarcasına davranan Karabaş da usul usul yürümüştü."* (S: 108, s. 33.)

Güler Selim'in "Tren" adlı hikâyesinde tren istasyonu, belirleyici bir mekân olarak karşımıza çıkar. Hikâye, tren istasyonundaki ayrılık manzarasının etkileyici bir şekilde tasviriyle başlar:

"Düdüğün ince sesi akşam karanlığını yırttı, biriken kalabalığın uğultusunu bastırdı. Tembel tembel harekete geçen lokomotif kucaklaşmaları yardı, el sıkışlarını kopardı, dudaklar birbirinden ayrıldı, sevgi dolu bakışlar canlanıp gözler yaşardı. Raylar üstünde sonsuz çemberlerini çizmeye koyulan tekerlekler konuşmaları dağıttı, ana baba öğütlerini paramparça etti, son sözler sızlayan yüreklerin hızlı atışında boğulup kaldı. 'Unutma, yaz' diye elle yapılan işaretler, gittikçe hızlanan trenden ötürü başkalarına yetişiyor, sevimli yüzler hep daha uzakta kalıyor, küçülüyor, buharla duman bulutlarında yok oluveriyor." (S: 30, s. 85.)

Ayrılık çağrışımı içeren bir açık mekân olarak tren istasyonlarının yanı sıra, Alâettin Tahir'in "Çöpçü" adlı hikâyesinde mekân, ismi verilmeyen bir kentteki "otobüs durağı"dır. Ancak bu hikâyede otobüs durağı, imkânsız bir aşkın mekânıdır. *"Tam fakülte binası önünde kent otobüs durağı bulunuyordu. Genç çöpçü yediyi kırk beş geçe yarı kırmızı, yarı sarı kent otobüsün gelmesini bekliyordu."* (S: 66, s. 41.)

İrfan Bellür'ün "Paradan Dolayı" adlı hikâyesinde, istisnâî bir açık mekân olarak seçilen yer, bir köydeki "mezarlık"tır: *"Canı korkuyordu. Mezar taşları arasında yalnız adımlamaktan delicesine korkuyordu..."* (S: 105, s.61.)

Hikâyelerin bir kısmında da, "Almanya" bir açık mekân olarak karşımıza çıkar. Alâettin Tahir'in "Yabancı" adlı hikâyesinde, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde çalışmak için yurtdışına yoğun olarak gidilen Almanya'dan bahsedilir: *"Koynağı son sefer on yıl önce, Almanya'ya gitmeden önce görmüştüm. Giderken 'Herkez gidiyor, kardeş, birkaç yıl çalışır, dönerim' demiştir. Birkaç yıl sözleri on yıla dönmüştü. Gurbetçiliğin ne başlangıcı, ne de sonu yok!"* (S: 105, s. 41.)

Recep Murat Bugariç'in "Dedenin Tosunu" adlı hikâyesinde yine Almanya, çalışmak için yoğun olarak gidilen bir mekân olarak karşımıza çıkar: "*Bir gün de fazla dayanamayarak evden kaçtı, yok oldu. Almanya'ya gitti, iş buldu, orada kaldı. Bunu yalnız ben biliyordum.*" (S: 302, s. 32.)

III.4.2.Kapalı Mekânlar

"Sesler" dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, kapalı mekânların, açık mekânlara göre daha az ele alındığını söylemek mümkündür. Kapalı mekân olarak evler başta olmak üzere, iş yerleri, camiler gibi yerler karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu kapalı mekânlar arasında, sıklık olarak evlerin bariz bir üstünlüğü vardır.

III.4.2.1.Evler

"Sesler" dergisinde yer alan hikâyelere kapalı mekânlar açısından baktığımızda, evlerin önemli bir yer tuttuğunu görürüz. Ayrıca, bu evlerin tamamına yakınında, "haraplık, dağınıklık, yıkıklık" gibi unsurlar dikkat çekici bir sıklıkta görülmektedir.

Hasan Mercan'ın "Hançerin Öyküsü" adlı hikâyesinde "tek odalı evceğiz" diye tanımlanan dağınık bir ev, önemli bir mekân olarak vurgulanır. Hikâyenin başkahramanının ruh hâli âdeta bu dağınık eve yansımıştır:

"Terziler sokağının bitimindeki çıkmaz bir sokakta bulunan tek odalı evceğizinde yırtık bir hasır, köşede kendi elleriyle yaptığı bir karyola, yırtık bir yorganla yamalı bir düşeği vardı. Yumruk kadar küçük penceresi yarısı camdan, yarısı da kaba kâğıtlardan yapıldı.

Kimsesiz, mutsuz bir yaşama sürerdi.

Kendisine neden böyle yaparsın? diye sorulunca, _ sen yaşamayı sevmez misin, denilince, şöyle karşılık verirdi:

"Hay, hay, sevmez olur muyum hiç? Ondan güzeli var mı sanki! Hem ne olur, bana bakmayın, harabatım çünkü..." (S: 1, s. 37.)

Yazarın bu mekân özelliğini, oluşturmaya çalıştığı karakterin özelliklerini daha iyi anlatma konusunda yardımcı olması için kullandığı görülmektedir.

Avni Engüllü'nün "Dedikodu" adlı hikâyesinde "yarı yıkık" bir evin, yine kahramanının bulunduğu ruh hâlini ve hayatındaki olumsuzlukları çağrıştırdığı görülür: *"Nasıl desem, hem iyi kötüydü. Büyücülüğüyle ad yapmıştı. Aldatıcılığıyla da. Evi yarı yıkık, bir yana bel vermişti."* (S: 4, s. 25.)

İskender Muzbeg'in "Kırık Hayat" adlı hikâyesinde mekân olarak anlatılan "harap yapı" da, insanın içerisinde bulunda durumla uyumlu bir tasvir ortaya koyar: *"Her yeri karla dolmuş, damlar iki karış kalınlaşmıştı. Böyle bir durum, harap yapılar için gerçek bir tehlikeydi. Bunun için de üzüliyordu Adnan. Barındıkları yer haraptı, daha geçen yıl onarılması gerekiyordu."* (S: 6, s. 85.)

Şükrü Ramo'nun "Şakir'in Yolunda Yıllar" adlı hikâyesinde, kapalı mekân olarak verilen "izbe ev" âdeta dönemin savaş yıllarını simgeler:

"O, Dünya savaşının, birincisinin, son günlerinde, kayganlı İştibin kenar mahallesinde, eski bir ev izbesinde doğmuş... Az vakit sonra aynı evin toprak mutfağında, Şakirlerle bir çatı altında yaşayan, Filipler ailesinin oğlu Sokol da dünyaya gelmiş. Bu iki aileyi, dört odalı ve gezintili ev içinde, yalnız yemek sofrası ayırır..." (S: 6, s. 22.)

Şükrü Ramo'nun "Savaş ve Zafer Gamzesi" adlı hikâyesinde, kapalı mekân olarak verilen "taş duvarlı ev" âdeta savaş yıllarının sıkıntılarını hatırlatır: *"Kerpiç ve taş duvarlı, tahta tavan ve toprak döşemeli evin yer odası önündeki gezintide, aile başkanı Abes, karısı ile üç erkek oğlunu açlıktan ölmeyecek kadar ekmek ve çorbayla besliyebilmek için..."* (S: 9, s. 19.)

Yine Şükrü Ramo'nun "Gülünç İşler" adlı hikâyesinde, "basık bir ev" mekân olarak dikkati çeker: *"Demir bey, partial minareli eski cami ardındaki, bahçeli, kırık dökük piramitli, kerpiç duvarlı, basık bir eve girdi. Avlu ortasında uzun siyah cübbeli, akçıl sakal bıyıklı, koyu sarı külahlı, balaban bir adamla görüştü."* (S: 59, s. 20.)

İskender Muzbeg'in "Adnan'ın İlk Sevgisi" adlı hikâyesinde bir kapalı mekân ismi olarak, mütevazı bir "öğrenci evi" üzerinde durulur:

"Adnan, bu yeni eve taşındı. Büyük yapıdan ayrı tek pencereci odaydı Adnan'ın barındığı yer. Çamaşırlarını bir gazeteye sardı, karyolanın altına attı. Pencere yanında duran çapraz ayaklı masayı birkaç betikle, küçük bir aynayla ve iki kartpostülle süsledi. Biricik oda penceresindeki ak tentene perdeyi yana sıkıştırdı." (S: 10, s. 31-32.)

Hasan Mercan'ın "Rizo" adlı hikâyesinde, "evcez" diye tabir edilen mütevazı imkânlarla sahip bir ev mekân olarak kullanılır: *"Kasabada şaşırmadık: Tahtacı Kadir'in o yönde, insanların yaz aylarında ırgat oldukları Bajdarhane ortalığının bitimindeki, yıllarca viran, yerkat, biricik odası bel vermiş evceze karı-koca bir kıpti ailesinin yerleşebildiğine!"* (S: 105, s. 5.)

Şimdiye kadar örneklerini verdiğimiz ev tipinden farklı olarak; Güler Selim'in "Mandıra" (S: 303, s. 81-84.), "Delikanlı" (S: 304-305, s. 89-96.), ve "Ağa" (S: 306-307, s. 35-42.) adlı konu ve zaman bütünlüğü taşıyan hikâyelerinde, tarihî değeri olan bir "mandıra evi" kapalı mekân olarak karşımıza çıkar. Birinci hikâyede mandıra şu şekilde tasvir edilir:

"Meleş dağının yamacında, Türkler arasında Keçikaya olarak bilinen kayalığın hemen altında bir mandıra uzanır. Genişliği yüz metreden aşağı değildir. Arka tarafı bir ucundan öbürüne kadar, kayalık boyunca gider. Yapılışı bugünkü mandıralardan çok farklıdır. Duvarları insan boyu yüksekliğinde taştan örülmüştür. Yer yer kayalığın bir çıkıntısı mandıranın içerisine biraz girerek, tabii bir duvarı meydana getirir. Taş örgünün bittiği yerde, boydan boya her iki metrede kalın kirişler yükselir. Uzaktan bakıldığında adeta duvara bitişik gibi duran bu kirişlerin arasındaki boşluklar zamanla kararan teneke levhalarıyla kapatılmış olup duvarların görünüşünü tamamlar. Zamanın bir cadı olarak, çatısını kirişlerin üst kısmına dayanan ve duvardan duvara dikine uzanan demir çubuklar meydana getirir..." (S: 303, s. 81.)

Hikâyede geniş bir şekilde tasvir edilen ve neredeyse bir asırlık geçmişe sahip olan bu mandıra, etkili bir kapalı mekân örneği olarak, her üç hikâyede de ön plandadır.

Yine, Hasan Mercan'ın "Gelin" adlı hikâyesinde mekân, dış dünyayla irtibat kurmayan kapalı bir ev odasıdır. (S: 64, s. 49-55.)

Güler Selim'in bazı hikâyelerinde de, "ev" in bir uzantısı, önemli bir parçası, dünyaya açılan kapısı olarak "balkon" u belirleyici mekân olarak görürüz. Yazarın "Balkon" adlı hikâyesinde, olayların kurgusu tamamen bir mekân unsuruna dayandırılmıştır. Hikâyede "balkon" ön plandadır:

"Şafak sökmemişken daha, dışarıda gün mü gece mi hâlâ belli olmayan saatlerde, ikimiz de balkonlara çıkarız. Apartmanlarımızın yedi metre uzun, bir metre geniş balkon denilen bu çıkıntılarında, hayatımız yavaş yavaş akıp geçer..."

Balkonlarımız hayatımız ve dünyaya penceremizdir bizim. Demir parmaklıklarla sarılmış o yedi metre karelik yerden dünyaya yüksekte bakarız. Günlerimizi sayarız.” (S: 324-325-326-327, s. 15.) Bu cümlelerden de anlaşıldığı gibi hikâyede balkon, “ev”in o bunaltıcı havasından bir kaçış mekânıdır. Özellikle de hayatlarının son demlerini yaşayan insanlar için balkonların önemi büyüktür.

Güler Selim’in “Atlı” adlı hikâyesinde de “Balkon” adlı hikâyede olduğu gibi “balkon”, önemli bir mekân unsuru olarak karşımıza çıkar. Hikâyede “balkon” kâbuslardan, sıkıntılardan kaçıp kurtulacak bir mekân olarak anlatılır: *“Yüreğ küt küt atıyordu. Gördüğü kâbusun heyecanından hâlâ titriyor, boğazının düğümlendiğini hissediyordu. Havasız kalmıştı. Sıcak günlerin çoktan geçmiş olmasına rağmen, balkona çıkma zorundaydı.”* (S: 308-309, s. 74.)

III.4.2.2.Muhtelif Kapalı Mekânlar

“Sesler” dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinin bir kısmında da kapalı mekânlar olarak resmi daireler, dinî mekânlar, hastaneler gibi çok çeşitli yerler karşımıza çıkmaktadır.

Ahmet S. İğciler’in “Dargın Ayrılmadılar” adlı hikâyesinde, iş yeri (daire) hikâyede önemli yere sahip bir kapalı mekân olarak karşımıza çıkıyor:

“ Mehmet’in çalıştığı dairesi sokağa bakıyordu. Melâhat’in okula gittiği yolu da yni sokaktan geçiyordu. Öyleki, kız her gün okuluna giderken Mehmet’ini pencere başında dururken görüyor, onunla birkaç dakika konuşuyor, hal hatır soruyordu.” (S: 111, s. 53.)

Yine, Ahmet S. İğciler’in “Umut Dünyası” adlı hikâyesinde ön plana çıkan mekânlardan birisinin de “resmi daire” olduğu görülüyor:

“Odaya girir girmez gözlerinin kamaştığını sezdi. Çünkü bu yaşına dek böyle güzel, süslü ve düzenli oda görmemişti. Gözlerini dairenin süslü tavanına, ondan sonra iki parmak kalınlığında halısına, işli sandalye ve masalarına gezdirdi. Dairenin güzelliğine o kadar dalmıştı ki, Belediye başkanı seslenmeseydi kim bilir adam ne zamana dek öyle kalırdı.” (S: 106, s. 55.) Hikâyede, uzun yıllar boyunca köyünde

yaşamış yaşlı bir insanın, bu gösterişli resmi daireyi görünce yaşadığı şaşkınlık üzerinde durulduğu görülmektedir.

Hikâyelerde, zaman zaman kapalı mekân olarak türbe ve camilerin de verildiğini görüyoruz. Hasan Mercan'ın "Süleyman" adlı hikâyesinde, "Karabaş Baba Türbesi" kapalı bir mekân olarak görülür. "Hıdırellez" şenliklerinde bu türbede cereyan eden adetler şu şekilde anlatılır: *"Biz çocuklar, yaşlılarımızın Karabaş Baba türbesinde tavaf yaptırдықlarından, başlarımızın etrafında dinarlıkları dolandırıp kuburun oraya yerleştirdikten.*

'Para cibi süzleri ceşsin yedi düvelde çocogomon!' gibi hayır dualarda bulduktan sonra dağılır, yaşlılardan ayrılıp kendimize eğlence arardık..." (S: 109, s. 34.)

Enver Baki'nin "Salkımsöğüt" adlı hikâyesinde dinî mekân ismi olarak "Dört Lûle camii" (S: 9, s. 45.), Hasan Mercan'ın "Rizo" adlı hikâyesinde ise, "Ramadanağa camii"ni görüyoruz. (S: 105, s. 13.)

İskender Muzbeg'in "Adnan'ın İlk Sevgisi" adlı hikâyesinde de bir kapalı mekân ismi olarak, o dönemin Makedonya ve Kosova Türklerinin sosyal hayatında büyük önem taşıyan "öğretmen okulu" verilir. (S: 10, s. 32.)

Hasan Mercan'ın "Basamaklardaki Çocuk" adlı hikâyesinde, mekân olarak bir evin "merdiven basamakları" ön plana çıkarılır. Hikâyede basamaklar, bir çocuğun sığınağıdır: *"Gece kararmıştı. Çocuklar evlerine dağılmışlardı. Erol da evine gitmişti. Basamaklardaki çocuğu yine basamaklar karşılamış, onlar kucaklamışlardı."* (S:61,s.17.)

Recep Murat Bugariç'in "Hasta Olmanın Zamanı İçindesin" adlı hikâyesinin başlangıç kısmında kapalı mekân "hastane"dir:

"Yahu, hastaneye girerken nasıl fark etmedim bu kalabalığı! Herhalde dalmış kendimle konuşuyordum. Bak diyorum kendime, yalnız sen mi hastasın? İşte bunlar da hasta, yoksa hastanede ne işleri var?" (S: 318-319, s. 21.)

"Sesler" dergisindeki hikâyelerin bazısında da mekân olarak bir belirsizlik vardır. Örneğin; Agim Rifat Yeşeren'in "Yaşar Dümbelek" adlı "ölüm sonrası"ni ele aldığı hikâyesinde mekân tamamen belirsizdir. (S: 106, s. 51.) Aynı şekilde, Avni

Abdullah'ın “Yüzünü Kaybeden Adam” adlı hikâyesinde de mekân belirsizdir. (S: 258-259, s. 35-38.)

III.5.Hikâyelerde Zaman

III.5.1.Nesnel Zaman

Nesnel zaman; “kozmetik zaman”, “takvime bağlı zaman”, “çerçeve zaman”, “aktüel zaman”, “somut, var olan, gerçek zaman”, “dış zaman, geçip giden tarih” olarak da ifade edilen, romanın dışında da var olan herkesin paylaştığı ortak zaman dilimidir.²⁶⁵ “Sesler” dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, nesnel zaman olarak en çok II. Dünya Savaşı yıllarının zikredildiği görülür.

III.5.1.1.II. Dünya Savaşı Yılları

Özellikle de 1950 ve 1960'lı yıllarda eser veren Şükrü Ramo ve Mustafa Karahasan'ın eserlerinde, II. Dünya Savaşı yılları, hikâyelerin nesnel zamanını teşkil eder. Bu nesnel zamanlar, kimi hikâyelerde doğrudan doğruya “1941, 1943” gibi zamanlar verilerek belirtilirken; kimi hikâyelerde de “II. Dünya Savaşı arifesinde...”, “II. Dünya Savaşı yılları...” gibi ifadelerle belirtilir.

II. Dünya Savaşı yılları öncesini iyi bilen ve savaş yıllarında da bizzat Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı'nda, Doğu Makedonya bölgesinde savaştığını bildiğimiz Şükrü Ramo'nun birçok hikâyesinde, nesnel zaman olarak savaş yılları karşımıza çıkar. “Şakir'in Yolunda Yıllar” adlı hikâyesinde; “*Dünya savaşının, birincisinin, son günlerinde...*”, “*1941 yılının nisan, mayıs günlerinde...*”, “*1943 yılının ilk yarımında*”, “*1943 yılı sonlarında...*” gibi nesnel zaman ifadeleri sıkça kullanılmıştır. (S: 6, s. 22-35.) Görüldüğü gibi yazar, I. Dünya Savaşı yıllarından başlayarak 1941, 1943 yıllarına uzanan yaklaşık 30 yıllık süreci nesnel zaman olarak bize sunuyor. Ancak olayların asıl zamanı, II. Dünya Savaşı yıllarıdır.

²⁶⁵ Nurullah Çetin, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s. 127.

Benzer bir nesnel zaman süreci de; Güler Selim'in "Mandıra" (S: 303, s. 81-84), "Delikanlı" (S: 304-305, s. 89-96), ve "Ağa" (S: 306-307, s. 35-42.) adlı zaman bütünlüğü taşıyan ve birbiriyle ilgili konulardan oluşan hikâyelerinde görülür. Hikâyelerde; II. Dünya Savaşı yılları öncesinden başlayarak bu savaş sırasında yaşanan olaylar, uzun bir süreç olarak karşımıza çıkar.

Şükrü Ramo'nun "Savaş ve Zafer Gamzesi" adlı hikâyesinde, "1941 yılının, çiçek ve barut kokulu Mayıs günlerinde..." ifadesi bizi nesnel bir zaman olarak II. Dünya Savaşı yıllarına götürür. (S: 9, s. 21.)

Savaş yıllarında, bizzat mücadelenin içerisinde bulunan bir başka yazar olan Mustafa Karahasan'ın "İki Abluka Arasında" adlı hikâyesinde, nesnel zaman olarak "Ekim 1941" verilir: "...Zaten, o gün – Ekim 1941. Yılının gününde, Adnan'ın hiçbir vesikası cebinde yoktu, - o bir 'işgalci' olarak, kanun harici yaşamaktaydı." (S: 108, s. 5.) Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi olay, II. Dünya Savaşı'nın yoğunlaştığı yıllarda geçer.

Avni Abdullah'ın "Bekleyiş" adlı hikâyesinde, özellikle de II. Dünya Savaşı arifesinde ve savaş yıllarında kahramanlar merak içerisinde. Özellikle de Almanların Üsküp'e gireceği haberi telaşı arttırır: " _ Ama sen yine yaz Hasan'a. Gelirse Alman Üsküp'e kaçsın Soğukpınar'a." (S: 102, s. 75.) Bu ifadelerden nesnel zamanın II. Dünya Savaşı'nın patlak verme dönemleri olduğunu anlıyoruz.

Yine, Avni Abdullah'ın "Fatma Nine" adlı hikâyesinde Almanların Üsküp'ü bombalaması hadisesinden zamanın II. Dünya Savaşı yılları olduğu anlaşılır: "Hasan dan bir haber var mı, duydum Üsküp karışmış. Almanlar bomba yağdırmış şehre..." (S: 100, s. 81.)

III.5.1.2.II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem

II. Dünya Savaşı yıllarında, bizzat cephede veya cephe gerisinde mücadele ettiğini bildiğimiz yazarların yanında, o yıllarda çocukluk veya gençlik geçiren bazı yazarların da, savaş sonrası dönemdeki gelişmeleri hikâyelerine yansıttıklarını görmekteyiz. Kimi yazarlar, savaş yıllarının sıkıntılarını, verilen mücadeleleri hikâyelerinde tekrar hatırlattıktan sonra, savaş sonrası dönemde neler yapılması

gerektiğini örnek olaylarla anlatır. Kimi yazarlar da II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllardaki gelişmeler arasından özellikle de “göç” gerçeğini ön plana çıkartmışlardır.

Şükrü Ramo'nun “Akrabalık” adlı hikâyesinde, II. Dünya Savaşı sonrası dönemleri anlatan ifadeler yer almaktadır: “*O, savaş ve kurtuluşla ilgili çekileri, kurtuluş baharında yeni düzenin aradığı ödevleri, ileride eşit insanların yaşayacağı güzel günleri açıklıyor, tasvir ediyordu.*” (S: 2, s.15.) Yazar, hikâyenin kahramanı üzerinden, savaş sonrası yıllardaki beklentileri ön plana çıkarmaktadır. Yine aynı yazarın “Ana Aynası” adlı hikâyesinde de II. Dünya Savaşı sonrası dönem anlatılmaktadır. (S: 64, s.28-34.)

Hasan Mercan'ın “Süleyman” adlı hikâyesinde kahraman, II. Dünya Savaşı'nda kendi ifadesiyle “faşistler”le savaşmış birisidir. Nesnel zaman, II. Dünya Savaşı sonrasıdır:

“Dedemin anlattığına göre, savaş döneminin ilk günlerinde daha yurda sevgisini gösterip savaşçılara elden geldiği kadar yardım etmişti. Lekeden, yağdan, bir parmak denen kirden ibaret çeketinin üst kısmında, beş dinarlık kadar sarı bir nişan da taşırdı ya, onu kurtulduktan sonra kazandığını öğrenmiştim Dedemden. Meğer Süleyman, Kale'deki mağaralarda partizanları gizler, onlara kentte olup biteni anlatır, bir yerden başka bir yere mektup taşımış.” (S: 109, s.33 .)

Avni Abdullah'ın “Çatlak Toprak” adlı hikâyesinde, zaman net bir şekilde ifade edilmese de bazı ifadelerden nesnel zamana ulaşabiliyoruz: “*_ Harpten önce de böyle olmuştu. Kasıp kavurmuştu ortalığı sıcaklık. Bir damla yağmamıştı...*” (S: 56-57, s. 64) Metinde geçen “harpten önce” ifadesinden hikâyedeki nesnel zamanın “harpten sonra” olduğu anlaşılmaktadır.

Hikâyelerde, II. Dünya Savaşı sonrası dönemle ilgili olarak dikkat çekilen bir başka nokta da Sosyalist Yugoslavya döneminde gerçekleşen göç hadiseleridir. Fahri Kaya'nın hikâyeleri başta olmak üzere birçok yazarın hikâyelerinde nesnel zaman olarak savaş sonrası göç yıllarını görürüz.

Fahri Kaya'nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” adlı hikâyesinde zaman olarak, II. Dünya Savaşı sonrasında, Doğu Rumeli'deki köylerden yaşanan yoğun göçlerin yaşandığı dönem karşımıza çıkar. Hikâyede kahraman, bu göç sürecine nasıl geldiğini şu şekilde anlatır:

“İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Nazi Almanların yardımıyla gene Türk düşmanı Bulgarlar hükümeti geldi. Bu defa da, ilk olarak bize saldırdılar... Halk dayanamadı. Yeni istilacıya karşı savaşan partizanları destekledi. Dağlara çıktı. Bulgarlardan kurtulmak için dört yıl savaştı. Bu savaşta yüzlerce Türk genci öldü; sakat kaldı. Ama gün geldi Özgürlük ve birlik-kardeşlik adına savaşıp beraberce kurduğumuz yeni devlette de rahat olamadık. Bizi zorla kooperatife soktular. Toprağımızı, hayvanlarımızı elimizden aldılar. Hiçbir zaman tarlada çalışmayan Hocamızın hanımı tütün kırmak, pirinç, ekmek, çapa çapalamak, biçilen buğday demetlerini bağlamak zorunda kaldı. Biz buna dayanamayız. Bunun için tası tarağı toplamağa karar verdim.” (S: 320-321, s. 9.)

Fahri Kaya'nın “Çok Kırılmıştı” adlı hikâyesinde geçen “Türkiye'ye göç” ve “cumhuriyet” rejimiyle ilgili ifadeler, bizi nesnel zamana götürür:

“Haklısınız. Ama biz eski Türklerdeniz. Dedem Yemende, Trablusgarp cephelerinde savaşan gaziymiş. İstanbul'da kardeşlerim var. İzmir'de dayım. Cumhuriyet isteseydim ben de onların yanına giderdim.” (S: 260-261, s. 23.)

Cumhuriyet istemekle suçlanan bu kahramanın verdiği cevaptan anlaşılıyor ki dönem Sosyalist Yugoslavya dönemidir. İstanbul'a ve İzmir'e göçler olmuştur.

Fahri Kaya'nın “Lamba Yanık Kaldı” adlı hikâyesinde de nesnel zaman olarak, II. Dünya Savaşı sonrasındaki göçlerin yaşandığı dönem karşımıza çıkar. (S: 318-319, s. 9.)

Hasan Mercan'ın “Karabaş” adlı hikâyesinde, II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Makedonya'nın Kurthamzalı köyünden yaşanan hazin bir göç hadisesi anlatılır. Bu zaman, metindeki bazı ifadelerden anlaşılmalıdır: *“Hiç böyle sabahla – dedesinin iki, babasının da bir muhabereye katılıp en korkunç öykülerden söz ettiklerinden edinilen acı izlenimlerin başlangıcı sayılan çocukluğunda dahi – böyle bir tanağartısıyla karşılaşmamış...” (S: 108, s. 26.)*

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllardaki göç olaylarının gerçekleştiği dönemi ele alan hikâyeler içerisinde en güzel örneklerden birisi de Recep Murat Bugariç'in “Dedenin Tosunu” adlı hikâyesidir. Hikâyede, metinde geçen bazı ifadelerden nesnel zamanın, Yugoslavya döneminde Türkiye'ye göçlerin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olduğu anlaşılıyor: *“Zamanı geldi, hep birlikte asker gittik. On gün içerisinde Yugoslavya'nın dört bir tarafına dağıldık. Tam yirmi dört ay birbirimizi görmedik.*

Dönüşte göç almış yürümüştü. Yeni bir ayrılık önümüzdeydi, birer birer hepsi İstanbula gitti. Üsküp'te kalan Cengiz ve ben olduk.” (S: 302, s. 31.)

Alâettin Tahir'in “Yabancı” adlı hikâyesinde ise Almanya'ya gurbetçi olarak giden bir kahramanın kendi kentine (Üsküp) yabancılaşması anlatılıyor. Nesnel zaman açık olarak belirtilmemekle birlikte, hikâyedeki olayın II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde çalışmak için yurtdışına yoğun olarak gidildiği dönemde geçtiği anlaşılmaktadır: “*Koynağı son sefer on yıl önce, Almanya'ya gitmeden önce görmüştüm. Giderken ‘Herkez gidiyor, kardeş, birkaç yıl çalışır, dönerim’ demiştir. Birkaç yıl sözleri on yıla dönmüştü. Gurbetçiliğin ne başlangıcı, ne de sonu yok!*” (S: 105, s. 41)

Recep Murat Bugariç ise “Sen Orada Görün” adlı hikâyesinde, Üsküp'ün büyük depremi (26 Temmuz 1963) yaşamadan önceki durumu ayrıntılı olarak tasvir edilir. (S: 301, s. 15.) Bu da bizi hikâyede kullanılan nesnel zaman götürür.

III.5.1.2.Nesnel Zamanı Belli Olmayan Hikâyeler

“Sesler” dergisindeki hikâyeler içerisinde, mekân ve kahramanlar üzerinde ayrıntılı bir şekilde duran fakat nesnel zamanı belirsiz olan hikâyeler de ayrı bir grubu oluşturur.

İrfan Bellür'ün “Bir Dişli Adam” adlı hikâyesi (S: 103, s. 43-44.), Avni Engüllü'nün “Dedikodu” adlı hikâyesi (S: 4, s. 25-29.), Hasan Mercan'ın “Fesleğenci Mahmut” (S: 7, s. 20-24.) ve “Basamaklardaki Çocuk” (S: 61, s. 17.) adlı hikâyeleri, İskender Muzbeg'in “Ona Semra Derlerdi Sokakta” adlı hikâyesi (S: 56-57, s. 36-40.), Avni Abdullah'ın “Balçık Tarlası” adlı hikâyesi (S: 58, s. 22-28.) nesnel zamanı belirsiz olan hikâyelere örnek olarak verilebilir.

III.5.2.Vak'a Zamanı

Vak'a zamanı, sadece olayların geçtiği zaman dilimidir. Nesnel zamanın tamamını kapsamaz.²⁶⁶ “Sesler” dergisindeki hikâyeler içerisinde, otobiyografik

²⁶⁶ Age, 2009, s. 129.

özellikler taşıyan hikâyelerin çokluğu dolayısıyla, anlatım zamanı ile vak'a zamanı farkının genellikle çok olduğu görülür. Hikâyelere vak'a zamanı açısından bakıldığında, mevsimler üzerinde özellikle durulduğu dikkati çeker. Bu mevsimler içerisinde de “ilkbahar”ın ayrı bir yeri vardır.

III.5.2.1.Mevsimler

III.5.2.1.1.İlkbahar

“Sesler” dergisinde yer alan hikâyeler vak'a zamanı açısından incelendiğinde, bahar mevsiminin hikâyelerde “ilkyaz, bahar, nevruz, hidrellez” gibi ifadelerle çok sık geçtiği görülür. Bu mevsim, kimi hikâyelerde canlı bir karakterin ruh özelliklerini tasvir etmek için bir araç olarak kullanılmakta, kimi hikâyelerde de kahramanların gönlünü açıp onları hayata hazırlamaktadır.

İskender Muzbeg'in sıradan insanların yaşadığı bir sokakta geçen olayların anlatıldığı “Ona Semra Derlerdi Sokakta” adlı hikâyesinde, “bir ilkyaz günü” vak'a zamanı olarak görülür. Burada zamanın, kahramanın “canlı” karakteriyle uyum içerisinde olduğu görülmektedir: *“Bir ilkyaz gününün sabahında Semra uyanır uyanmaz yataktan kalkmış, avluyu süpürmek için odadan çıkmıştı. Sonra temiz bir entari giyerek çarşıya çıkmıştı. Kendi bahtının kendiliğinden doğmasını bekleyen genç kızlardan Semra. Büyük bir canlılığa sahipti.”* (S: 56-57, s. 39.)

Bahar mevsiminin vak'a zamanı olarak seçilmesinde özellikle kahramanların ruh hâlinin yansıtılması isteğinin etkili olduğunu görüyoruz. Bayram İbrahim Rogovalı'nın “Lacivert Gözlerinden Sevgi Yapraklarını Kalbime Değın Döktü” adlı hikâyesinde “ilkyaz” mevsiminin “aşk”la özdeşleştirildiği görülür:

*“_ Siz ilkyazları seviyor musunuz, seviyorsanız çıkalım. Olur mu?
_ Aysel'in gözleri faltaşı gibi tekrar ışıdı. Biraz sonra tatlı tatlı güldü.
_ Doğayı ilkyazlarda pek çok seviyorum. Hele hele kırlardaki mutluluğu.
Aysel ile Erdal şimdi büsbütün düşüncesiz olmuşlardı...”* (S: 56-57, s. 71.)

Aynı durum Şükrü Ramo'nun “Gülünç İşler” adlı hikâyesinde de görülür. Hikâyede “Nisan-Mayıs ayları” özellikle vurgulanır. Hatta kahraman tarafından bu ayların insan gönlünde uyandırdığı coşkunluk hâli vurgulanır:

“Ormanlar, kırlar yeşerince, kızgın dağ güneşinden hoşlanan Sihirbaz Dede, köyden köye gezerek, Yeşilköy’e de vardı. Burada yakından tanıdığı erkek ve kadın kişiler seyrek değildi. Köyde, evler önünde, pencereler altında bakına bakına dolaşırken:

_ Nisan mayıs ayları, kalkar gönül yayları! Mısralarını yavaşça, türkü şeklinde mırıldıyordu...” (S: 59, s. 23.)

Bahar mevsiminin çağrışımlarından yararlanarak hikâyelerinde anlattığı kahramanlarının ruh hâli tasvirini güçlendiren yazarlardan birisi de Hasan Mercan’dır. Yazar, “Gelin” adlı hikâyesinde, bir odaya kapatılan gelin, bahar mevsiminin çiçeklerine hayalinde dokunur: *“Ve bahar açık pencereye doğru bir başına türkü söylemeye başladı:*

‘Neme lazım... İç içe yalnızlık, öldüresiye!’ diye.

Verdi bizimki hemen hemen kendini pencere başından çiçek bahçesine, bakışlarıyla on bile parmağını gezdirdi çiçekler arasında...” (S: 64, s. 50.)

Hasan Mercan’ın “Hançerin Öyküsü” adlı hikâyesinde, nesnel bir zaman belirtilmeden “bir ilkyaz akşamı”, “...o gün nevrüz günü” gibi ifadelerle itibarî zamanlar zikredilmiştir. *“Bir ilkyaz akşamıydı. Yusuf evceğizindeydi. Zilzurna sarhoştı. Bütün gün içmişti. Hatta içerken, o gün Nevruz gününün olduğunu, yılda bir kez olsun tekkeye gidip dervişler törenine katılması gerektiğini unutmuştu.” (S: 1, s. 39.)*

Hasan Mercan’ın “Rizo” adlı hikâyesinde, “ilkyaz” mevsiminin o bölgede yaşayan çocuklar için anlamına değinilir:

“İlkyaz henüz uyanmış, Kale’den, ta Bülbül Deresi ile Kara Taş denen bağık yerlerde uyanan sevimli, okşayıcı yel çiçek kokularını sokağımıza dek taşımaya başlamıştı. İlkyaz mevsimi biz çocuklara hemencecik taze söğüt dallarından yapılan kavalları hatırlatırdı ya, aklımıza hemen Rizo takılırdı...” (S: 105, s. 18.)

Yine, Hasan Mercan’ın “Süleyman” adlı hikâyesinde, “ilkyaz” mevsimi yine çağrışımlarıyla bir bütünlük arz edecek şekilde “çocuklar”la beraber vurgulanır. Hikâyede, baharla birlikte çocukların hareketlenmesi anlatılır:

“İlkyaz mevsimi çatınca sokağımızın çocukları kaleye çıkar, oradaki girintili – çıkıntılı mağaraları saklambaç, savaş oyunu gibi eğlencelerimiz için kullanır, bol bol, güneş batıya yollanıp, gökyüzünde ilk yıldızlar parıldamaya, aşağıdaki kent ışıkları da

kendilerine göre saklambaç oynamaya başlayınca dek vakit harcardık... Bizim yüzümüzden olacak, Süleyman da bu mevsimi sever, ilkyazın gelmesini sabırsızlıkla beklediğini söylerdi hep, 'Bearda açılı cünlüm more çocuklar, sagolasınız yarabbi, em da Al'a size ümür versin!' diyerek.” (S: 109, s.30 .)

Aynı hikâyede baharla birlikte gelen, hikâyede geçen tabiriyle “Hıdırillez” törenleri de ayrı bir zaman unsuru olarak karşımıza çıkar:

“Hıdırillez törenleri kentimizde çok şöhretli olurdu. Karabaş Baba denen geleneksel gezileri kimisi dinsel kimisi de zevksel açıdan beller, mezarlıktan başlayıp kentin başlık semtlerini dolaşır, ya dedikodu yapar, ya da manga kurup içki alemine, davul-cümbüş gibi çalgı türkü zevkine dalarlardı...” (S: 109, s.34 .)

Benzer bir durum da mekân değişikliği farkıyla Ohri'deki “Hıdırellez” şenliklerinin anlatımında karşımıza çıkar. Esad Bayram'ın “Çocukluk Düşlerimizden Ayrılmak Olanaksız” adlı hikâyesinde “Nisan” ayı ve “Hıdırellez” zamanı üzerinde özellikle durulur:

“Hele hıdırellez günlerinin de şerefi. Nisan ayının birinci günü Hıdırellez. Bir gün önce, öğleden sonra Tumba'ya (Ohri'nin yakınlığında küçük bir tepelik) geçkin kız delikanlılar orada 'Nasipu, nasipu' çağrularıyla, nasipleri gelsin istekleri yayılıyor. Yakında evlenmelerini bekliyor ailesi.” (S: 113, s. 70.)

Ahmet S. İğciler'in “Dargın Ayrılmadılar” adlı hikâyesinde “Mayıs” ayını (Bahar mevsimini) şöyle anlatılmaktadır: *“Mayıs ayı geldi. Çiçekler açtı. Canlı varlıklar topraktan beliriverdi. Ayılar uykularından uyandı. Söğütler çatlamağa başladı. Melahat'ın da okulu bitti.” (S: 111, s. 64.)*

III.5.2.1.2.Yaz

Hikâyelerde yaz mevsiminin özellikle “sıcaklık” yönünden ele alındığı görülür. İlkbahar mevsiminin çağrışımları olan “canlanma, sevgi, aşk” gibi kavramları desteklemek için kullanılmasında olduğu gibi, yaz mevsiminin de insanları sıcaklığıyla bunaltması bizim cereyan edecek olan olaylar hakkında bir izlenim edinebilmemizi sağlayabilmektedir.

Bunun en güzel örneğini Şecaettin Koka'nın "Öç" adlı hikâyesinde, görebiliriz. Hikâyede, köylülerin sürekli tarlaya gitmesi, kahramanlardan birisi olan Arslan'ın sıcağın bunalıp gömleğini çıkartması gibi noktalardan hareketle mevsimin "yaz" olduğu bilgisine ulaşıyoruz. Ve Arslan'ın bu hareketinden kısa bir süre sonra köyde bir cinayet işlenir. Arslan, namus gerekçesiyle öldürülür. (S: 112, s. 10-33.)

Ahmet S. İğciler'in "Metuş" adlı aşk hikâyesinde yaz günü, âdeti o günün ayrılığın başlangıcı olacağını haber verircesine sıcaktır: *"Doğayı kavuran güneşli bir gündü. Ağaçlardaki yapraklar bile oynamıyordu."* (S: 100, s. 98.)

Hikâyelerin bir kısmında da yaz gecelerinin ön plana çıkartıldığı görülür. Yaz mevsiminin gece ile birleştirilmesinin amacı, âdeti, yazın insan ruhuna verdiği coşkunluk sonucunda gerçekleşen gizli faaliyetlerin gece tarafından örtülmesini sağlamaktır. Bunun en güzel örneğini Mustafa Yaşar'ın "Kör Fatma" adlı hikâyesinde görüyoruz. Hikâyede yazar, bir "yaz gecesi"ni şöyle tasvir eder:

"Gecelerden Perşembe gecesiydi. Gök yıldız dolusu. Binbir fener alevi gibi yanan yıldızlara ekleniyordu hafif haziran rüzgarı bütünlemek istiyormuş gibi bu yaz gecesinin güzelliğini. Bu bir ilk yaz gecesi olduğu takdirde çeşitli renkli dalgalar halinde dağılıyordu gece böceklerinin şen sadaları dört yana..." Mustafa YAŞAR (S: 65, s. 12) Bu hikâyede yaz gecesi, köyde yaşayan iki genç kız arasındaki eşcinsel ilişkiyi örter.

III.5.2.1.3.Sonbahar

"Sesler" dergisinde yer alan hikâyelerde, diğer mevsimlerin kullanımında olduğu gibi, sonbahar mevsiminin de çağrışımlarıyla birlikte vak'a zamanı olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Sonbahar mevsiminin çağrışımlarından en çok rastlanan ise "ayrılık"tır. Şükrü Ramo'nun "Şakir'in Yolunda Yıllar" adlı hikâyesinde, bir vak'a zamanı olarak sonbahar mevsimi, anne ile oğlun ayrılığına ayrı bir anlam katar: *"Günler geçiyor, sonbahar yanaşıyordu. Yorgun sabahlar ve gece gecelerden yansıyan ıssızlık, oğlunu yola göndermeğe hazırlanan annenin kalbinde hicran coşuyordu."* (S: 6, s. 26.)

Ahmet S. İğciler'in "Dargın Ayrılmadılar" adlı hikâyesinde "sonbahar" mevsimi, anlatılan olay için önemli bir zaman olarak karşımıza çıkar. Hazin bir ayrılığın

anlatıldığı hikâyede sonbahar mevsimi, okuyucunun kaçınılmaz son olan ayrılığa zihnen hazırlanmasında önemlidir:

“Aradan uzun bir zaman geçti. Yaz mevsimi gelip geçti. Ovalar yeşerdi, ekinler biçildi. Ağaç yaprakları da sararmaya başladı. İnsanlar kışlıklarını temin etmeğe giriştiler. Yeni okul yılı da başladı. Mehmet, bu süre içinde Melahat’la hiç görüşmemişti, onunla konuşamadı. (S: 111, s. 62.)

Yine, hazin bir ayrılıkla biten İskender Muzbeg’in “Adnan’ın İlk Sevgisi” adlı hikâyesinde vak’a zamanı olarak “Kasım ayının altıncı günüydü.” ifadesiyle sonbahar mevsimi verilir. (S: 10, s. 32.)

Şükrü Ramo’nun “Seyrek Düğün” adlı hikâyesinde, vak’a zamanı olan sonbahar mevsimi, kahraman için hastalıkların ilerlemesi anlamına gelmektedir. *“Sonbahar mevsimi basınca Adem Efendinin nefes darlığı çoğalıyor. Vücudu zayıflıyor, hastalığı sanki ilerliyor.” (S: 250-251, s. 21.)*

Yine, Güler Selim’in “Atlı” adlı hikâyesinde zaman olarak “sonbahar” mevsimi ve “soğuk Ekim sabahı” karşımıza çıkar. *“Balkonun kapısını açıp, dışarıya çıktı. Ekim sabahının soğuk havası birden bire her tarafı kapladı.” (S: 308-309, s. 74.)*

III.5.2.1.4.Kış

Kış mevsiminin vak’a zamanı olduğu hikâyelerde, bu mevsimin genellikle sonbahar mevsimiyle benzer çağrışımlarla kullanıldığı görülmektedir.

Güler Selim’in “Tren” adlı hikâyesinde kış mevsimi, hüznü bir ayrılık tasvirinin ardından anlatılır: *“Soğuk bir ocak akşamıydı, dışarıda karlar dura dura donaklamış, taş kesilmişti. Çatıları ağırlaşmış evlerin saçaklarından hasret duyulan birine uzatılan eller gibi kalem kalem yere sarkan buz parçaları da bir hayli uzamış, nerdeyse gelip geçenin saçını okşuyordu.” (S: 30, s. 85.)* Görüldüğü gibi yazar, kış mevsiminde çatılardan sarkan buz parçalarını “hasret duyulan birine uzatılan eller”e benzetiyor. Ayrılık ve tren vurgusunun yapıldığı böyle bir hikâyede zaman olarak kış mevsiminin seçilmesi, bu vurguyu kuvvetlendirmiştir diyebiliriz.

Fakir insanların kırık hayatının anlatıldığı İskender Muzbeg’in “Kırık Hayat” adlı hikâyesinde mevsim bildiren vak’a zamanı ifadeleri görüyoruz. Özellikle de “kış”

vurgulanmaktadır: “Kışın ne kadar ağırlığı var bilerseniz. Ne çirkindir kış günleri... Sabahtan akşamın geç saatlerine dek sessiz sessiz örtüverir her yeri karlar...” (S: 6, s. 84.)

Şecaettin Koka'nın “Kara Düzen” adlı hikâyesinde yine mekân olarak “kış” vurgulanır: “Kış yaklaştığı için soba kızarmış, odada oldukça sıcak olmasına karşın, ortada ateş dolu mangal da duruyordu. Konukların çoğu ise evlerinde sobalarını henüz kurmuş kararlı odun yakmaktaydılar...” (S: 100, s. 61.)

Otobiyografik özellikler taşıyan Esad Bayram'ın “Çocukluk Düşlerimizden Ayrılmak Olanaksız” adlı hikâyesinde vak'a zamanı olarak seçilen kış mevsimi, daha önce verdiğimiz örneklerin aksine, olumlu yönleriyle karşımıza çıkmaktadır:

“Kış sardı kentimi. ‘Her mevsimin kendine özel bir tadı var’ diyorlar bizde. Bazı geçen kış mevsimlerine kar'a. Bu yıl nasılsa, sevindirdi bizleri. Kartopuyla oynayan çocukların sayısı az değil mahalleimde. Kardan yapılan adamlar dizildi sokaklarda. Galiçiçe dağının eteklerinde kızakla kayan çocuklar varken tepesinde kayakla kayan gençlerin sayısı az değildir.” (S: 113, s. 70.)

III.5.2.2. Muhtelif Vak'a Zamanları

“Sesler” dergisinde yer alan Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı hikâyelerinde, vak'a zamanı olarak mevsimlerin dışında da çeşitli unsurlar görülür. Bunların bir kısmı farklı farklı hikâyelerde görülse de bir kısmı da münferit bir hikâyede görülür.

Hikâyelerde vak'a zamanı olarak kullanılan “gece” ve “akşam” vakitleri ile bunlarla birlikte gelen karanlık, birçok hikâyede önemli bir yer tutar. Hasan Mercan'ın “İçlerinden Biri” adlı hikâyesinde, zaman olarak kullanılan “gece”, hikâyedeki belirsizliği destekler niteliktedir: “Gece karanlığı odanın içersinde dolanan Ay ışınları gibi çocuğun bilmecesine karışmıştı...” (S: 59, s. 86.)

Yine, İskender Muzbeg'in “Candan ve Karanlıklar” adlı hikâyesinde, “mahallede bir düğün” esnasında gerçekleşen olaylar tasvir edilirken vak'a zamanı “gece”dir:

“Akşam olunca çalgıcılar geldiler, düğüncüler toplandılar, mahalle küçükleri, kızları sokağa akın ettiler, kadınlar sokağa bakan oda pencerelerinden uzanarak az ötede süren neşeli havada yaşamak, o havaya karışmak istediler.” (S: 60, s. 43.) Hikâyedeki “gece” algısı, toplum tarafından hoş karşılanmayan fiillerin örtülmesi yönündedir: *“Mutluluklarına son yoktu. Düğün şenlikleri de artmıştı uzakta.*

‘Sokakta var karanlıklar

Onda sevişir aşıklar...’

Türküsunü söylüyordu kızlar.” (S: 60, s. 46.)

Hasan Mercan’ın “Basamaklardaki Çocuk” adlı hikâyesinde zaman olarak ön plana çıkan “geceler”; “yabancı, yalancı ve aldatıcı” olarak tanımlanır:

“Geceler mi?

Hem yabancı, hem yalancı, hem de aldatıcıydılar!

...

Gece kararmıştı. Çocuklar evlerine dağılmışlardı. Erol da evine gitmişti. Basamaklardaki çocuğu yine basamaklar karşılamış, onlar kucaklamışlardı.” (S: 61, s. 17.)

Hasan Mercan’ın “Gelin” adlı hikâyesinde, bir odaya kapatılan gelin, teselliyi geceden alır: *“Ve böyleyken geceleri en fazla, çok fazla sevmişti. Pencereden giren gecenin renginden alıyordu tesellisini, pencere olmuştu biricik dostu...”* (S: 64, s. 52.)

Avni Abdullah’ın “Kaçış” adlı hikâyesi bir tren istasyonunda başlar ve biter. Bu hikâyede başlangıçta da bitişte de vak’a zamanı olarak “gece” ön plandadır: *“Tren istasyona girdiği zaman saat gecenin 12’sini aşmıştı. Kompartımanın tahta sıralarına oturmuş sakalları uzamış, uzun boylu genç kalktı...”* (S: 66, s. 68.) Bu ifadelerle gece başlayan hikâyede kahramanın yaşayacağı belirsizlikleri gece algısı destekler. Aynı hikâyede olaylar yine gece algısının “kentten kaçış”ı örtmesiyle son bulur: *“Ve geldiği gibi gece kaçtı kentinden. Kent yine sessizdi ve sokaklarda köpekler yine çöp tenekelerini eşeliyorlardı. Tren ancak iki dakika durdu. Sanki o da Erdal gibi buradan bir an önce kaçmak istiyordu ve kaçtı.”* (S: 66, s. 68.)

İskender Muzbeg’in “Kırık Hayat” adlı hikâyesinde “İlk yarıyılın son gününde...”, “Gecenin geç saatleriydi...” gibi vak’a zamanını belirten ifadeler yer

almaktadır. (S: 6, s. 84-87.) Hikâyede gece, âdeta bir süre olacak felaketi gizler. Felaket, geceden doğar.

Enver Baki'nin "Salkımsöğüt" adlı hikâyesinde, nesnel zaman olarak kesin bir bilgi verilmezken "akşamüstü", "yatsı namazı", "saat onu bulmuşuz" gibi itibarî zamanlar belirtilir. (S: 9, s. 45-48.)

Yukarıdaki çağrışımlarının aksine, Şecaettin Koka'nın "Kara Düzen" adlı hikâyesinde "akşam", kahraman Sait Demo'nun sürekli olarak saz çalıp eğlendiği zamandır: "*Gene akşam olmuştu sokakta bulunan tek feneri fenerciler yakmıştı. Sait Demo eve gelmiş, otururken insanlar gelmeye başlamışlardı. Sofra daha kurulmamıştı. Sait Demo, tekdüzenliği bozmak için karadüzenini almıştı...*" (S: 100, s. 57.)

Alâettin Tahir'in "Çöpçü" adlı hikâyesinde, zaman unsurunda tamamen dakikalar önemlidir. "Sabah, saat yediyi kırk beş gösteriyordu...", "Saat, yediyi kırk altı dakika geçiyordu..." gibi ifadeler zamanı belirlemek için kullanılmaktadır. (S: 66, s. 41.)

Ahmet S. İğciler'in "Umut Dünyası" adlı hikâyesinde, on üç yıllık bir süreç ve bu süreçteki değişim ön plana çıkarılmaktadır:

"Yıl yıldan aştı, dağlar dereler karıştı. Mamuşa köyü de nice nice değişikliklere uğradı. Yaşlıların çoğu gözlerini yumdu. Yeni doğanlar büyüdü. Gelinlik kızlar kocaya gitti. Evlenmek çağına varanlar da nişanlandı. Tüm bu zaman içinde Bahtiyar ve karısı da yaşlanmağa başladılar. Evleneli on üç yıl olmuştu. Bu yıllar zarfında Hürişa, tek çocuk dünyaya getirmede." (S: 106, s. 58.)

Agim Rifat Yeşeren'in "Yaşar Dümbelek" adlı hikâyesinde münferit bir vak'a zamanı olarak "ölüm sonrası"ni görüyoruz. Kahraman, ölüm sonrasında "ölüm öncesi"nde olanlara şöyle seslenir:

"Şimdi sizlere bir ölü gibi. Yaşayın ey insan kardeşler: yaşam birdir biriciktir; savaşmayın; sevin sevişin ey insan kardeşler gibi öğütler vermeme beklerseniz yanılmış olursunuz. Bilinen şeyleri bir ölüden işitmek ayıp olur. Olasılık da yok zaten. Olsa da yaşayanların sözlerine inanmayanlar kalkıp da ölülerin sözlerine mi inanacaklar." (S: 106, s. 51.)

IV. BÖLÜM

SESLER DERGİSİ BİBLİYOGRAFYASI

“Sesler” dergisi, 1965-2001 yılları arasında Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının gelişiminde kilit rol oynamıştır. İlk sayısı 1965 yılının aralık ayında çıkan bu dergi, kimi zaman tam bir düzenle, kimi zaman da siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak çeşitli aksaklıklar yaşayarak yayım hayatını sürdürmüştür.

Dergide; şiirler, hikâyeler, tiyatro ve sinema yazıları, dil-tarih-edebiyat-halkbilimi araştırmaları, Sosyalist Yugoslavya dönemindeki siyasi, toplumsal, ekonomik gelişmeleri ele alan yazılar gibi çok geniş bir yelpazede yazılara yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında “Sesler” dergisi genel olarak Balkanlar, özel olarak da Balkan Türklüğüyle ilgilenen dil-edebiyat, güzel sanatlar, tarih, sosyoloji, siyaset bilimi araştırmacıları için vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olma özelliğini taşımaktadır.

Derginin değişik dönemlerde Ayşe MEHMET, Suat ENGÜLLÜ, Enver AHMET gibi araştırmacılarca, bölümler hâlinde, bibliyografyaları yapılmış ve bunlar derginin farklı sayılarında yayımlanmıştır. Ayrıca bunların bir kısmı Birlik Yayınları (Üsküp) tarafından da yayımlanmıştır. Ancak Balkan Türkleri ve araştırmacılar için bu kadar önemli olan bu derginin derli toplu bir bibliyografyası bulunmamaktadır.

Çalışmamızda “Sesler”in değişik dönemlerde bölümler hâlinde yapılan bibliyografyaları arasından en kapsamlı olanları seçtik. 1965-1985 yıllarını kapsayan ilk 200 sayının bibliyografyası için, Ayşe MEHMET tarafından hazırlanan ve 101. ile 201. sayılarda yayımlanan kısımlar düzenlenmiştir. 1986-1987-1988 yıllarını kapsayan 201-231. sayıların bibliyografyaları için de Enver AHMET tarafından hazırlanan ve 212., 222., 232. sayılarda yayımlanan kısımlar düzenlenmiştir. 232. sayıdan 331. sayıya kadar olan son 100 sayılık kısmın bibliyografyası şimdiye kadar yapılmamıştı. Bu kısım da bizim tarafımızdan hazırlanmıştır.

Daha önceden Ayşe MEHMET ve Enver AHMET tarafından hazırlanan kısımların düzenlenmesinde bölüm sırasına ve yazıların gösteriliş düzenine müdahale edilmemiştir. Ancak dönemin matbaacılık imkânları ve teknolojik şartları nedeniyle

oluşturduğunu düşündüğümüz bir kısım bariz yazım hataları düzeltilmiştir. Bibliyografyanın bölümleri farklı araştırmacılar tarafından hazırlandığı için yazıların gösterildiği içerik sıralamasında ve bölüm adlandırmalarında büyük sayılmayacak ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, küçük de olsa, aynı araştırmacının hazırladığı bölüm adlandırmalarında da görülebilmektedir. Araştırmacıların tasarrufunda olan bu farklılıklara da tarafımızdan müdahale edilmemiştir. Ancak çalışmanın “Kaynakça” bölümüyle de bütünlük oluşturması açısından, aynı yazara ait yazılar kronolojik olarak düzenlenmiş ve “sayı” ifadeleri “S:”, “sayfa” ifadeleri “s.” şeklinde düzenlenmiştir.

IV.1.1-100 Arası Sayılar

IV.1.1.Toplumsal-Siyasi Konular Üzerinde Yazılmış Yazılar

- Adem, Emine — *Kadınların eşitliği toplumun önemli bir sorunudur*. 1974/IX, S: 84, s. 4—10.
- Andreyeviç, Georgieva — Slavka — *İşçi sınıfın öğrenimi ve kültürü*. (Çeviren: R. Hasan). 1975/VIII, S: 76, s. 12—16.
- Beyzat, Mugbil — *Yugoslav suç soruşturmasında demokrasi*. (Çeviren: İsmail Tevfik). 1969/IV, S: 38, s. 63—70.
- Broz, Yosip Tito — *Ulusçuluk ve şovenlik sınıf düşmanın yararlandığı araçtır*. 1966/II, S: 4, s. 3—17.
- Broz, Yosip Tito — *Ekim devrimi ve Yugoslavya milletleri*. (Çeviren: Şükrü Ramo). 1967/III, S: 18—19, s. 3—17.
- Broz, Yosip Tito — *Kendi kendini yönetim iç ve dış tutumumuzda en güçlü bir etken olarak kalacak*. (Çeviren: Celâl Tuna). 1969/IV, S: 35, s. 3—16.
- Broz, Yosip Tito — *Parti — tüm ulus ve halkların yürütücü gücü* (Türkçeye: Hüsamettin Vardar). 1970/V, S: 42, s. 3—14.
- Broz, Yosip Tito — *Lenin, sosyalist devriminin düşünürü ve strateği*. (Çeviren: Emine Adem). 1970/V, S: 45, s. 3—11.
- Broz, Yasip Tito — *Komünistler Birliği ve emekçi sınıfı*. (Türkçeye: Hüsamettin Vardar). 1974/IX, S: 87, s. 3—5.
- Çemerski, Angel — *İdeoloji açısından aykırı olan tutum ve belirtilerle hesaplaşmak*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 3—16.
- Çirvenkovski, Kırsste — *Uluslar, Halklar ve YKB*. 1967/III, S: 12, s. 13-22. (3-12 sayfalarında Makedoncası).

- Çirvenkovski, Kırste — *Siyasî hedef ve pretenziyonları ayan olan faaliyet*. 1968/III, S: 22, s. 3—10.
- Çirvenkovski, Kırste — *Toplumumuzdaki halkların kültürü ile sürekli bağ kurmak gerek*. (Çeviren: Vefki Hasan). 1971/VI, S: 54, s. 3-11.
- Çolakoviç, Rodolyub — *Partimiz hakkında*. (Çeviren: Nizamettin Asim). 1969/IV, S: 32, s. 3-9.
- Çolakoviç, Rodolyub — *Yoldaş Tito ile karşılaşma*. (Çeviren: Hasan Mercan). 1972/VII, S: 66, s. 10-17.
- Demir (Nâzim), Firuz — *Komünel sistemle ilgili sorunlar*. 1966/II, S: 11, s. 7-24.
- Demir (Nâzim), Firuz — *Demokrasi gelişmemizin özellikleri*. 1967/III, S: 16, s. 3—7.
- Demir (Nâzim), Firuz — *Dördüncü ile Beşinci kongre arasında*. 1968/IV, S: 29, s. 3—9.
- Demir, Firuz — *Yugoslav Federalizmin Bazı Özellikleri*. 1970/V, S: 49, s. 3-7.
- Demir, Firuz — *Toplumsal kendikendini yönetimle ilgili bazı aktüel sorunlar*. 1970/V, S: 50, s. 9—13.
- Demir, Firuz — *Toplumsal-siyasi ve iktisadi sistemimizde yapılacak değişmeler ve anayasa tadilnameleri*. 1971/VI, S: 55-57, s. 3—17.
- Demir, Firuz — *Makedonya sosyalist Cumhuriyeti anayasa önermeleri üstüne*. 1971/VI, S: 59, s. 3-19.
- Demir, Firuz — *MKB'nin eylem programı üzerine birkaç söz*. (Makedoncadan: Hüsamettin Vardar). 1972/VII, S: 62—63, s. 22-25.
- Demir, Firuz — *Leninizm*, 1974/IX, S: 82, s. 3-6.
- Dolanç, Stane — *Geçmişimizden gerçekten değerli olan herşeyi alıyoruz*. 1975/XI, S: 99, s. 3-5.
- Emin, İlhami — *Yüzyıl barış uğruna direnç*. 1974/IX, S: 85, s. 3-6.
- Engüllü, Melahât — *Yugoslavya Sosyalist Gençler Birliğinin Gelişim Yoluyla Görevleri*. 1974/IX, S: 86, s. 15-18.
- Hacivasilev, Mito-Yasmin — *Özgürlük ve «korku» üstüne konuşma*. (Çeviren: Ramo Şükrü). 1968/IV, S: 28, s. 3-10.
- Karahasan, Mustafa — *Yosip Broz Tito - Gençlerde cesaretin eğitimi üzerine*. 1969/IV, S: 36-37, s. 3-10.
- Karahasan, Mustafa — *“Birlik” gazetesi ve toplumsal teoretik düşünümüz*. 1975/XI, S: 92, s. 7-10
- Kardely, Edvard — *Kendi kendini yönetmenin yeni evresi*. 1967/III, S: 14, s. 3-9.
- Kardely, Edvard — *Güçlü el değil - güçlü sosyalist demokrasi*. (Çeviren: Celal Tuna). 1972/VII, S: 71, s. 3-33.
- Kaya, Fahri — *ASNOM'un İlk oturumundan yirmibeş yıl geçti*. 1969/IV, S: 39-40, s. 3-7.

- Kaya, Fahri – *Halkların eşitliği Makedonya Sosyalist Meclisinin gündeminde*. 1970/V, S: 48, s. 3—11.
- Kaştelan, Yure – *Tito dev ve insan*. 1972/VII, S: 66, s. 24-27.
- Kıratina, Hüseyin – *Kendi kendini yönetim sisteminde kültür*. 1967/III, S: 17, s. 3-4.
- Marks, Karl – *Değer ve emek*. 1973/VIII, S: 72-73, s. 9-18.
- Marks, Engels – *Ülkü ve gerçekçilik*. 1975/XI, S: 96, s. 37-43.
- Milovska, Desa – *Kültür etkinliklerin ve genellikle kültürün gelişmesinin sağlaması* (Çeviren: Celâl Tuna). 1973/VIII, S: 78, s. 3-5.
- Milosavlevski, Slavko - *Yugoslavya'nın siyasal sisteminde komünistler birliği ve sosyalist birliği*. (Türkçesi: Hüsamettin Vardar), 1970/V, S: 47, s. 3-12.
- Minçev, Nikola – *YSFC Anayasasında değişiklikler*. (Çeviren: Nizamettin Asim). 1971/VI, S: 58, s. 3-21.
- Minçev, Nikola - *Goçe Delçev*. (Çeviren: Şükrü M. Ramo). 1970/III, S: 62-63, s. 3–21.
- Mitrevski, Coko — *Halklar sıralarından ilerici kuvvetlerle hallolunması gereken bazı sorunlar*. 1966/II, S: 5, s. 3-9.
- Mitrevski, Coko — *Özyönetimli toplumun manevi gücü — birleşmenin kuvvetli etkeni*. (Çeviren: İsmail İsmail). 1970/V, sayı 43, s. 3-10.
- Mustafa, Sait – *Yugoslav tarımının gelişmesi*. 1967/III, S: 13, s. 3-14.
- Naumovski, Borçen - *Yeni toplumsal-ekonomi ilişkilerinde kültür*. 1974/IX, S: 87, s. 14-17.
- Nobırdalı, Beyto - *Kosova-Metohiya bölgesinde, yaşayan Türk azınlığının kalkınmasında bazı aktüel meseleler*. 1968/IV, S: 26, s. 3-6.
- Petroviç, Duşan Şane - *İşçi sınıfı ile milli kültür*. 1975/XI, S: 92, s. 16-18.
- Popov, Blagoy - *Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti eşit- haklı ulus ile halkların birliğidir*. 1974/IX, S: 91, s. 3-6.
- Popovski, Vasko - *Sosyalist Cumhuriyeti Makedonya'da Halkların hakeşitliği*. (Çeviren: İsmail İsmail). 1970/V, S: 47, s. 13—18.
- Radoykovic, Miloş — *Uluslararası hukukta azınlıkların korunması*. 1969/IV, S: 33—34, s. 3—15.
- Ramo, Şükrü — *Yeni kaliteler*. 1966/II, S: 3, s. 3—8.
- Ramo, Şükrü — *Eğitim ve kültürümüz üstün*. 1966/II, S: 7, s. 3—8.
- Ramo, Şükrü — *Tarihi kasımlar eseri*. 1967/III, S: 20, s. 3-9.
- Ramo, Şükrü — *Beşinci Kongreden sonra*. 1968/IV, S: 31, s. 3—12.
- Ramo, Şükrü — *Tito-çağdaş çağ*. 1972/VII, S: 66, s. 9.
- Romo, Şükrü — *Yılların ışık kalesi*. 1973/VIII, S: 70, s. 3-11.
- Ramo, Şükrü — *Birlik simgesi*. 1973/VIII, S: 77, s. 3—12.

- Ramo Şükrü — “Birlik”i anarken. 1975/IX, S: 92, s. 3—6.
- Ramo, Şükrü — *Kardeşlik simgesi*. 1975/XI, S: 100, s. 13.
- Dibar, İvan — *Devrimci savaşta parlak zafer*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 7—8.
- Rifat Hürşit — *Yeni Anayasada federasyon ile cumhuriyet ilişkileri*. 1974/IX, S: 83, s. 3—7.
- Rifat, Hürşit — *Uygulanışta delege sistemi*. 1974/IX, S: 91, s. 7—15.
- Rifat, Hürşit — *Yayında delege sistemi*. 1975/XI, S: 92, s. 70—71.
- Rifat, Hürşit — *Yugoslavya uygulanişında özyönetimli çıkar birlikleri*. 1975/IX, S: 94, s. 3—10.
- Salih, Emin — *Önemli bir yıl ardından yeni ödevlere*. 1975/IX, S: 93, s. 3—7.
- Salih, Emin — *Özyönetimli toplumumuzun büyük kaybı*. 1975/IX, S: 95, s. 10—12.
- Selim, Hilât — *Usküp radyosunun Türkçe okul yayınları, eğitim ve öğretimin hizmetinde*. 1972/VII, S: 62—63, s. 96—101.
- Selim, Hilât — “Birlik”in otuzuncu yıldönümü. 1975/XI, S: 92, s. 11—12.
- Selim, Hilât — *Yugoslavya Komünistler Birliği Onuncu kongresi rezolusiyonlarında eğitim ve öğretim*. 1975/XI, S: 100, s. 16—24.
- Seyfullah, Kemal — *Ulusallık sorunu bugün*, (Sonu gelecek sayıda). 1965/I, S: 1, s. 3—13.
- Sevfullah, Kemal — *Ulusallık sorunu bugün*. (Geçen savıdan devam). 1966/II, S: 2, s. 3—12.
- Seyfullah, Kemal — *Halk kurtuluş savaşı ve sosyalist devriminden yirmibeş yıl geçeli*. 1966/II, S: 6, s. 3—18.
- Seyfullah, Kemal — *Uluslarla halkların ekonomi ilişkileri*. 1967/III, S: 12, s. 30—40.
- Seyfullah, Kemal — *Yugoslavya devrimin “yıldızlı anı”*. 1967/III, S: 21, s. 3—11.
- Seyfullah, Kemal — *Yönelimlerle kendi kendini yönetim sosyalizmin yeni zaferi*. 1968/IV, S: 27, s. 3—16.
- Seyfullah, Kemal — *AVNOY’un yirmibeşinci yıldönümü ve kendikendini yönetim sosyalizmin önemi ile bunun özelliği*. 1968/IV, S: 30, s. 3—20.
- Seyfullah, Kemal — *Uluslararası ilişkiler ve bazı kültür sorunları*. 1969/V, S: 41, s. 3—10.
- Seyfullah, Kemal — *Milli sorun üzerine Lenin’in devrimci düşünceleri ve tadbikati*. 1970/V, S: 45, s. 55—86.
- Seyfullah, Kemal — *AVNOY’un 30 yıldönümü ve kendi kendini yönetimi sosyalizmin önemi ile bunun özelliği*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 12—31.
- Sayfullah, Kevser — *Kadınlar bugün*. 1968/IV, S: 23, s. 3—9.
- Süleymani, Seyfedin — *Sosyalist toplumsal sistemimizin oluşum ögesi halklar*. 1974/IX, S: 89, s. 3—6.

- Tahir, Kâmuran — *Bir kongre ve kendibaşına yönetim sorunu*. 1966/II, S: 8, s. 3—9.
- Tahir, Kâmuran — *Makedonya'da halklar*. 1968/IV, S: 25, s. 3—11.
- Tahir, Kâmuran — *Dokuzuncu kongrenin toplumsal-siyasi ilişkilerdeki değişikliklerle ilgili görüşleri*. (Çeviren: N. Asim). 1969/IV, S: 38, s. 3—19.
- Tahir, Kâmuran — *Usküp komünistlerinin ülküsel ve siyasi etkinliklerinin ana noktaları*. 1970/V, S: 46, s. 3—9.
- Tahir, Kâmuran — *Makedonya Türkler devrinde*. 1970,VI, S: 51, s. 3—17.
- Tahir, Kâmuran — *Federasyonun siyasi örgütlenmesi ve bununla ilgili kimi düşünceler*. 1971/VI, S: 53, s. 3—19.
- Tahir, Kâmuran — *Sosyalizme yabancı ideolojilerin yaşayabileceği alanı daraltmak gerek*. (Çeviren: Hüsamettin Vardar). 1971/VI, S: 61, s. 3—13.
- Tahir, Kâmuran — *Toplumsal — politik ve ekonomik ilişkilerin gelecekteki gelişmesinde Yugoslavya Komünistler Birliğinin güncül görevleri*. 1972/VIII, S: 64, s. 3—21.
- Tufan Muzaffer — *KB ve kendi kendini yönetim sorunu*. 1967/III, S: 15, s. 3—9.
- Urdin, Koço — *Halklar kültürü Yugoslavya kültürünün bünyesel parçasıdır*. (Çeviren: Vefki Hasan). 1971/VI, S: 55, s. 3—6.
- Vidmar, Yosip — *Tarihi günler*. (Çeviren: Remzi Canova). 1973/VIII, S: 79—81, s. 9—11.
- Vlahoviç, Velko — *Vladimir İliç Lenin—devrimsel düşünce ile aksiyon devri*. (Türkçeye çeviren: İ. Tevfik). 1975/V, S: 44, s. 3—15.
- Vlahoviç, Velko — *Toplumumuzun gerçek sorunları*. 1966/II, S: 9, s. 3—16.
- Zafirovski, Goko — *Genel halk savunması bütün öznelerin çıkarı*. 1975/IX, S: 95, s. 3—9.
- ****Birliğin ve ideoloji — siyasi eylemin güçlenmesinde Makedonya Komünistler Birliğinin aktüel görevleriyle ilgili tutumlar*. (Çeviren: Celâl Tuna). 1973/VIII, S: 74—75, s. 100—124.
- ****Tito, yorulmak bilmiyen barış savaşçısı*. (Çeviren: Celâl Tuna). 1973/VIII, S: 76, s. 3—11.
- ****Tarihi kararlar*. (AVNOY'un 30. yıldönümü dolayısıyla). 1973/VIII, S: 79—81, s. 3—6.
- ****Yugoslavya'nın savaş önceleri döneminde Türk halkının durumu*. 1974/IX, S: 90, s. 3—4.
- ****Yirmibeş yıl özyönetim*. 1975/XI, S: 97, s. 3—4.

IV.1.2.Şiirler

- Abraşeviç, Kosta — *Al, es rüzgarım*. (Türkçesi: İ. Emin). 1974/IX, S: 86, s. 69—70.
- Aç, Karol — *Ölüm*. 1966/II, S: 2, s. 64.
- Aç, Karol — *Yarı karanlıkta, Otoportre. Duvar üstüne dört dize. Göl kıyı geometrisi. Yığın. Öfkeli soru*. (Macarcadan Makedoncaya: P. Gilevski, Makedoncadan Türkçeye: İ. Emin). 1967/III, S: 15, s. 59—61.
- Aç, Karol — *Ölüm*. (Türkçeye: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 73.
- Afanasyev, Yeji — *Kuşu kuşu*. 1967/III, S: 17, s. 51.
- Agnon, Yosef Şmuel — *Eğri ve Doğru Olunca'dan*, 1966/II, S: 9, s. 49.
- Ahmatova, Ana — *Kuzey ağıtları*. (Çeviren: İ. Emin). 1966/II, S: 4, s. 40—42.
- Ahmet, Ayten — *Ayrılık*. 1969/IV, S: 32, s. 44-45.
- Ahmet, İrfan — *Başlıksız*. 1968/IV, S: 30, s. 51—52.
- Ahmet, Suad — *Zaman. Anam*. 1968/IV, S: 26, s. 24.
- Akın, Gülten — *Güz. Sığıda*. 1966/II, S: IV, s. 64—65.
- Aksoy, Özbeyin — *İçinde*. 1972/VII, S: 69, s. 99—100.
- Aktan, Feriha — *Saçaktaki kuş. Ezgi. Roman. Uykusuz. Yanılgı*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 149—151.
- Akttan, Feriha — *Onlar. Akşam. Tok. Kiraç. Sızı. Kucak. Kırık. Çılgılık*. 1975/XI, S: 99, s. 40—44.
- Al-Feyturi, Muhammet — *Afrika sesi*. (Çeviren: H. Mercan). S: 99, s. 55.
- Alečkoviç, Mira — *Baba. Yaya kaldırımda kestane. Son kez kucaklıyayım diye izin buyur karıcığım, yarın taş kesileceğiz. Ellerini orada gören yok senin. Ayakkabılar. Mart, ilkyaz, hem de ak bulut. ilk entari. (Sırp- hırvatçadan: N. D. Ülkü)* 1966/II, S: 4, s. 87—90.
- Alečkoviç, Mira — *Kafes ardından bir annenin dileği*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1966/II, S: 6, s. 69.
- Alečkoviç, Mira — *Şiirler*. (Çeviren: İlhami Emin). 1974/IX, S: 84, s. 83—84.
- Ali, Fahri — *Dönmiyeceksin, dönmiyecek ebedi*. 1968/III, S: 22, s. 61.
- Ali, Fahri — *Ararken seni*. 1968/IV, S: 24, s. 69.
- Ali, Fahri — *Ayırma*. 1968/IV, S: 31, s. 64.
- Ali, Fahri — *Nokta*, 1969/IV, S: 32, s. 45.
- Ali, Fahri — *Ateşin sonu. Yardımda ölüm. Bir benim görünmeden. Yeni yılı beklerken. Benim peşimde. Son şarkı. Ayrılıyorsun bakıyorum. Yaşadıkça korkuyorum*. 1970/V, S: 46, s. 28—31.

- Ali, Fahri — *Önce gelseydin. Görmeden inandı. İnanın. Bilmedim ki.* 1970/V, S: 49, s. 40—41.
- Ali, Fahri — *Sıkıldığım sıralarda. Yokluğa dair. Gözlere baktı. Nasıl anlatsam. Acı hatıra. Açılmadı ki. Belki gelirdim. Ölmeği seven kadına.* 1970/V, S: 50, s. 58—62.
- Ali, Fahri — *Şiirler. Öldü. Tanık. Bu işte. İnan inanma. Yeşilden farksız.* 1971/VI, S: 55, s. 59—60.
- Ali, Fahri — *İçimin çalgısı. Belki. Yaşamı bil. İnanmazlığın sonu. Beraber. Beklemeden. Yanar kalplerin içindir içi. Yine bir yaşam. Günler içinde kişi. Yaşamda varız derken.* 1971/VI, S: 58, s. 39-41.
- Ali, Fahri — *Günler geçtikçe. Yaşasın diye. öldük terlerimizde. Şaşırtıcı. Yaşıyoruz. Bir ağrı. Ben başka oldum. İhtiyarlık, ölmemezliğimizle. Yazgısız şairler. Sevimli. Dertsizliğimde. Sevindim ağladım. Birdir. Zından. Göremiyorum. Hangisi hangisinden üstün. Gece —gün.* 1972/VII, S: 62—63, s. 121—125.
- Ali, Fahri — *Ondan. Yalvarmadım. Kafam karışık.* 1972/VII, S: 68, s. 65.
- Ali, Fahri — *Aldanma. Sen nerdeydin. Ben yalnızım.* 1973/VIII, S: 70, s. 37.
- Ali, Fahri — *Ok-okka-dar.* 1973/VIII, S: 72—73, s. 49-51.
- Ali, Fahri — *Her senin için. Açılar. El ele olmadan.* 1973/VIII, S: 79—81, s. 152—153.
- Ali, Fahri — *Ok-okka-dar.* 1974/IX, S: 83, s. 52—55.
- Ali, Fahri — *Fal-fal. Sezsizce.* 1974/IX, S: 85, s. 27—28.
- Ali, Fahri — *Yoksun. Ak kuş. Sevineceksin. Çocuk türküsü. Her akşam her sabah. Sevi karışık denklem.* 1974/IX, S: 87, s. 36—37.
- Ali, Fahri — *Zamanca neler gelir.* 1975/IX, S: 88, s. 34—36.
- Ali, Fahri — *Sensiz. Renkli. İstek. Toprak — güneş. Kasım.* 1974/IX, S: 91, s. 52—54
- Ali, Fahri — *Ölmezliğime düşündüm seni.* 1975/XI, S: 92, s. 43—46.
- Ali, Fahri — *Kimsesiz değildik. Sesim duyulur. Toprak devrimler. Ovalar geniş, ovalar gebe. Gelirsen gel. Kesilmez. Bir Yaşam. Bu sokaklarda. Sevinirim. Sesler karıştı. Yanar sular. Toprakta oynadım. Ellerim ter ister. Sevi damlaları. Bir olduğumuzu bilir.* 1975/ IX, S: 93, s. 30-38.
- Ali, Fahri — *Dönercesine varım. İçi. Toprak ne olur.* 1975/XI, S: 98, s. 69—71.
- Ali, Fahri — *Renkli. Ben yalnızdım. Zamanca neler gelir.* 1975/XI, S: 98, s. 62—66.
- Ali, Fahri — *Al aldır. Sır. Dertli.* 1972/XI, S: 100, s. 114- 116.
- Ali, Ülker — *Gençliğim. Severim. Neden. Rüzgar.* 1968/IV, S: 23, s. 74—75.
- Ali, Ülker — *Bulutlara gideyim.* 1969/IV, S: 32, s. 46.
- Almajan, Slavko — *Kumlu saatin uyanışı. (Türkçeye: Necati Zekeriya).* 1974/IX, S: 88, s. 75.

- Almajan, Slavko — *Avra vitas*. (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 75.
- Anday, Melih Cevdet — *Yalan. Niteci. Dayan. Nereden çıktı. Hiroşima. Çok güzel şey doğrusu*. 1967/III, S: 18—19, s. 32—34.
- Andrade, Kosta — *Melez. Mulato*. (Çeviren: Güven Tiran). 1968/IV, S: 29, s. 71—72.
- Andrade, Kosta — *Siz neredesiniz?* (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 53.
- Andreevski, Çane — *Birlikte*. (Türkçesi: İ. Emin). 1966/II, S: 9, s. 33.
- Andreevski, Çane — *Oynayan iki çocuk*. (Derleyip çeviren: Nusret D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 15—16.
- Andreevski, M. Petre — *Yılanın belirisi*. (Türkçeye: İ. Emin). 1966/II, S: 9, s. 35—36.
- Andriç, İvo — *»Ex ponto« dan*. 1966/II, S: 8, s. 90—91.
- Andriç, İvo — *Günağartısı*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 91.
- Andriç, İvo — *Ne düşlerim ve başıma neler gelir. Huzursuzluklar. Batık*. (Türkçesi: Lâmiya Haciosmanoviç ile Tahir Uzör). 1975/XI, S: 96, s. 63—65.
- Apoliner — *Montparnas. Sevda Yılan. Kedi. Tırtıl. Yengeç. Sazan. Fil. Tavuşkuşu. Öküz* (Türkçesi: N. Cumalı). 1970/VI, S: 51, s. 60—62.
- Arion, Jon — *Arama. Seni görüyorum. Vatanım. Güzde beleleyiş*. 1974/IX, S: 89, s. 52—54.
- Arsovski, Georgi — *O an. Rahatsızlığınm. Babamla ben. Yalnızlık*. (Çeviren: H. Mercan). 1974/IX, S: 88, s. 67—69.
- Aruç, Selâettin — *Özlem. Ağaç. Bekliyordum. Sessizce. Değildir*. 1974/IX, S: 88, s. 60—61.
- Aruç, Salâettin — *Doğaya sesleni. Ağaç. Gözlerim. Tomurcuk. Yıldızlar*. 1975/XI, S: 98, s. 109—110.
- Asaf, Özdemir — *Elektronik*. 1966/II, S: 8, s. 62.
- Asumane, Sembene — *Yabancılar*. (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 55.
- Aşikferki, Şerafettin — *Bir yaz gününde Prizren*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 67.
- Avtila, Eduardo Antonio — *Sessizlik*. (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 53.
- Avrameski, Mihay — *Yalnızlık*. (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 73.
- Aydin, Mehmed — *Kasabada düğün sonu. Dünüş. Soluk alan zaman. Yurdu çiğnenmemişlerin şarkısı*. 1967/III, S: 18—19, s. 69—71.
- Aziz, Vahit — *Yolcu düşünceler. Matematik. Özlem*. (Türk- çeleşiren: Tevfik Melikov). 1972/VII, S: 66, s. 66—67.
- Babinka, Mihail — *Dönüşle karşılaşma. Günahsal ayrılış. Günaha oy veriyorum*. (Türkçesi: İ. Emin). 1966/II, S: 11, s. 66—68.
- Babinka, Mihail — *Umut*. (Türkçesi: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 71.

- Bagıryana, Elisaveta — *İki ana. Tepe.* (Çeviren: Z. Demir). 1966/II, S: 4, s. 58—60.
- Bakevski, Petre — *Yaza kadar yol. Kuru toprak bölgeleri. Acuna kadar yol.* (Çeviren: Alâettin Tahir). 1972/VII, S: 71, s. 78—81.
- Balan, Yon — *Gece.* (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 74.
- Balika, Kornel — *Güneşin ölümü.* (Çeviren: Altay Suroy). 1970/IX, S: 93, s. 74.
- Balaş, Olipiu — *Tohum.* (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 76.
- Baltic, Svetozar — *Bahçe.* (Sırpırvatçadan: İ. Emin). 1966/II, S: 7, s. 35.
- Baymak, Osman — *Anarken.* 1973/VII, S: 77, s. 106.
- Baymak, Osman — *Özgürlük, Özlem, Özlüyorum.* 1974/IX, S: 83, s. 96-97.
- Baymak, Osman — *Direngen. Benim dünyam.* 1974/IX, S: 86, s. 59-62.
- Baymak, Osman — *I. Başparmak.* 1974/IX, S: 88, s. 49-57.
- Bayram, Esad — *Yazgımın şerefi. Üç nokta. Kompyuter adı.* 1974/IX, S: 89, s. 47.
- Baymak, Osman — *Habersiz. Gökdelen olsun seninle.* 1975/9, S: 95, s. 66-75.
- Bayram, Esad — *Taş yüreklere karşı.* 1966/II, S: 2, s. 22.
- Bayram, Esad — *Yılbaşı taşlamaları. Biliç kulesi. İsteğim. Telefon.* 1974/IX, S: 87, s. 49—51.
- Bayram, Esad — *Günümün aynası. Yüreğin bebeği. Gidiyor günler gidisine. Dünyanın derdi.* 1974/IX, S: 90, sayfa 37—38.
- Bayram, Esad — *İsterdim. Pir. Köpüklü yaşam tadı. Kanatlı vürek. Beklenen yuva. Başlangıç sonu. Bebek.* 1975/XI, S: 92, s. 67-69.
- Bayram, Esad — *Konuk. Saat yaşı. Başın ölçüsü. Akıl kutusu. Tepe takla. Bebek.* 1975/IX, S: 94, s. 51—52.
- Bayram, Esad — *Güneş doğmada. Can okuyan. Vaadlarım. Velko Vlahoviç'e.* 1975/IX, S: 95, s. 62—65.
- Bayram, Esad — *Anne. Gözüm ağda. Gözüm alka. Gözüm arka. Ad içinde dünya. Hülya. Dağlarda koşar atlarız. Atasözü. Kişinin yazgısı. Günler katı.* 1975/XI, S: 96, s. 44- 46.
- Bayram, Esad — *Yankılar. Ata sözleri. Deyimler. Gerekler. Kazançlar. Haller. Bulmacalar. Türler. Güçler. Hayaller. Paradokslar. Fırsat.* 1975/XI, S: 97, s. 16-28.
- Bayram, Esad — *Birsoluktan. Övgüler.* 1975/XI, S: 100, s. 126.
- Bayram, İrfan — *Eşitlik. Sana varmıyan gölge. Gözyaşın yolu. Kısa ömürlü. Ağırılık. Sevdiğim toprağı.* 1970/V, S: 49, s. 64—65.
- Bayram, İrfan — *Benzeyiş. Seviden ölüm. Sevinin büyüklüğü. Şiirden sevi. Boşuna bekleyiş. Yaşamdaki sevi. Dilenci sevi. Yalan aşk. Ayrılış. Sersem seni. Otobüs. Özgürlüğe Giriş. Bir Toprağın İyiliği. Ölüm Gölgesi. Dolaşan Çiftler. Görünüş.* 1970/V, S: 50, s. 52-55.

- Bayram, İrfan — *Dünyanın Yedinci Kıtası. Sevinin Ardında. Kanın Kızıl İzi. Kendibaşına. Artık Sevmiyeceğim sözleri. Başlıksız. Sen Kızısın. İhtimal Bırakıldı. Hadise. Bıktı.* 1971/VI, S: 53, s. 54-58.
- Bayram, İrfan — *Taş. Hey kız. Birbirini. El'le. O. Gölgesi. Ölüm.* 1971/VI, S: 54, s. 45-47.
- Bayram, İrfan — *Taşlardan. Ateş. ölümün gölgelerinden gezmek. Yaşamın tümcesi.* 1971/VI, S: 56—57, s. 67—68.
- Bayram, İrfan — *Kumral taş. Ateşte çiçeğin bitişmesi. Kan ile güneş.* 1971/VI, S: 61, s. 70—72.
- Bayram, Osman — *Yirmi yaş şiiri. Ben o bir zamanki mevsim değilim. Günce.* 1975/IX, S: 93, s. 44—57.
- Bayram, Zeynel — *Şiirler. Kalacak. Şairin. Sessiz. Gözlerden. Son. Gözyaşı. Başlıksız. Düşünülen. İzlerde.* 1971/VI, S: 55, s. 51—53.
- Beksaç, Zeynel — *Bir yürek. Aşkın derdi.* 1968/IV, S: 27, s. 80.
- Beksaç, Zeynel — *Bu sabah seni düşünüyorum.* 1968/IV, S: 31, s. 65.
- Beksaç, Zeynel — *Umutlar aynasında bekleyiş.* 1970/V, S: 50, s. 72.
- Beksaç, Zeynel — *Korkuyorum. Günlerin ardından. Bir gün. Pencereleler. Maniler.* 1971/VI, S: 54, s. 64—65.
- Beksaç, Zeynel — *Ömür çok kısa. Ayrılık ölümümüş. Ellerin olma. Aşk esiri,* 1972/VII, S: 65, s. 42—44.
- Beksaç, Zeynel — *Geçen günlerden. Geçmişin izlerinden. Dinle. Unutma. Rayna sahilinde. Yaşamca.* 1973/VIII, S: 74-75, s. 60—62.
- Beksaç, Zeynel, — *Buğulu aynalar. Adem'den beri. Deli Zühra. Kör ağa sokağı. Aşkın açlığında kurtlar kapan kapana. Düğüm. Doğuş, İstanbul'un yağmurlu bir ağustos gecesinde.* 1974/ IX, S: 86, s. 54—56.
- Beksaç, Zeynel — *Alışkı. Kazanç. Düğüm I. Düğüm II. Taş. İçi Demirlenmişti. Ömürsüz Mutluluk. Gelin.* 1975/XI, S: 96, s. 51—54.
- Bektaş, Cengiz — *Desanka'nın gözleri. Desanka sen türkü söylüyordun. İştib'de bir eski yapıda şiir okudum Desanka. Merhaba bizden öncekilere Desanka. İştib'de Milenkoviç Zoriça'nın elini öptüm Desanka. Üsküp'te seni düşündüm Desanka.* 1974/IX, S: 90, s. 57—59.
- Bektaş, Şerafettin — *Neden.* 1966/II, S: 3, s. 17—18.
- Bektaş, Şerafettin — *Bildiri. Bir betim.* 1968/IV, S: 26, s. 23.
- Bellür, İrfan — *Kısa yaşam.* 1972/VII, S: 69, s. 55—59.
- Bellür, İrfan — *Oda.* 1973/VIII, S: 74—75, s. 32—33.
- Bellür, İrfan — *Kaçış ve dönüş.* 1973/VIII, S: 78, s. 77-78.
- Bellür, İrfan — *Oda.* 1973/VIII, S: 79—81, s. 196—197.

- Bellür, İrfan — *Darılma. Savaşçılar. Soğuk. Yorgunluk, Para. Sürpriz. Gizletme. Hey. Nefes. Süre. Karşılaşma. Değişme. Koşmak. Yabancılaşma. Kör. Uyarma. Gladiyatör. Diri. Yiğitlik. Kargalara. Renkler. Toplama. Yürüme. Saz. Sonuç.* 1974/IX, S: 82, s. 57—61.
- Bellür, İrfan — *Kaçış ve dönüş.* 1974/IX, S: 83, s. 41—43.
- Bellür, İrfan — *Hep aynı aydınlıklar.* 1974/IX, S: 86, s. 9-14.
- Bellür, İrfan — *Dünyayı en güzel mısırada.* 1974/IX, S: 87, s. 71—74.
- Bellür, İrfan — *Odam ve oyunum. Hoş geldiniz. Şiir-silah. Yüzümüz karalanmayacak. Bağlılık. Ben ve aydınlık- Cambaz. Sönmez. Beni görmeyen. Adım adımlama. Dokunma. Sıcaklık için. Kendimi. Ayakta. Bıçak şeni sevene. Olay. İnsan kuş — insanlar ve kuşlar. İlişik. Sayı sayıllar. Otobusta. Dua ve çocuk. Düş ve umut.* 1974/IX, S: 88, s. 37—48.
- Bellür, İrfan — *Zamanda öyle yüklü öyle gürültülü. Kavga ve kavga dövüşmek ve dövüşmek — savaş. Kılıçlar arasında yaşamağı esirgedim. Kapıyı açıp içeriye girsem yaşar mıyım. Ezer olsan ezileceksin bizden. Gizlenen el toprak bile bulunur. Aramızdan uzaklığı yok etsek gömütü uzaklaştırırız. Hep başka başkayız. Sen içimde var olunca ben de içinde var olurum. Usumun bir yerinde yaşıyorsun. Gücüm olmasa yel beni aranızdan götürür. Ateşimden ikimiz yandık ikimiz söniyoruz. Aynı yolda yollar yapıyoruz. Diriyiz bir nen ağlaşır. Tuhaf köprü yapsak geçmekten korkmayalım. Yeni tanrı ile yarına. Sana yeni ad versem değişir misin? Ne kadar değiştimse de önümüzde özdeş kalıyorum. Yeryüzünü çok gezdimse de doyamadım. İnsanlar arasında sonunun gelmesinden önce. Sana kendimi versem ölmeyeceğim değil mi.* 1974/IX, S: 89, s. 37—46.
- Bellür, İrfan — *Alışkanlık.* 1975/XI, S: 92, s. 60.
- Bellür, İrfan — *Kızıl ve diken I. Kızıl ve diken II. Kızıl ve diken III. Kızıl ve diken IV. Kendime soru. Vur vururken vurabilirsin. Gömmeden sonra. Gizlice. Bende ve sende güzellik. Kaçma.* 1975/IX, S: 94, s. 38—44.
- Bellür, İrfan — *El.* 1975/XI, sayı 96, s. 34—36.
- Bellür, İrfan — *Derim ile karşısında ben. Kurumak. Korkusuz. Ölümsüz. Zaman vuruşu altında yazıcı. Homo Erktus'un araç taşı ameliyat.* 1957/XI, S: 98, s. 72—78.
- Bellür, İrfan — *Doğaya yükken yüklüyüm gölge ile.* 1975/XI, S: 100, s. 117—121.
- Berfe, Süreyya — *Uzun sürmiyecek.* 1974/IX, S: 86, s. 90—91.
- Berişa, Budim — *Umutsuzluk. Partallar.* 1968/IV, S: 23, s. 76—77.
- Berk, İlhan — *Yazıt.* 1975/XI, S: 100, s. 148.
- Beyatlı, Yahya Kemal — *Bir başka tepeden. Gece. Akşam musikisi, Endülüs'te raks. Rindlerin ölümü.* 1966/II, S: 5, s. 29—31.
- Birkoviç, Yevrem — *Acı işler süzüyorum.* 1966/II, S: 7, s. 33—34.
- Bogetiç, Boško — *Konuşudüşlüyor ölümler.* 1966/II, S: 7, s. 34—35.

- Bodler, Şarj — *Müzik*. (Çeviren) Abdullah Rıza Ergüven). *Yükseliş*. (Çev: Suat Kemal Yetkin), *İçe kapanış*. (Çev: Sabahattin Eyüboğlu). *Balkon*. (Çev: Cahit Sıtkı Tarancı). 1968/III, S: 22, s. 56—59.
- Bolmaba — *Portre*, (Çeviren: Ali Küçüktavşanlı). 1968/IV, S: 29, s. 67—68.
- Borovski, Tadeuş — *Ölümsüzlük duası*. 1967/III, S: 17, s. 48—49.
- Boşkovski, Yozo — *Giriş şiiri. Çekicilik şiiri. Tutku şiiri. Sonuç şiiri*. 1967/III, S: 16, s. 69—70.
- Bozacı, Arif — *Bir gün. Eğer*. 1968/IV, S: 25, s. 80—81.
- Bozacı, Arif — *Bir gün*. 1968/IV, S: 29, s. 33—34.
- Bozacı, Arif — *Boncuk boncuk geçerken baharımızın mevsimi. Bir deniz var bilirim. Gözlerim Ekvadordan bakar. Açılmaz kapısı bir duygunun*. 1970/V, S: 50, s. 65—67.
- Bozacı, Arif — *Nazim Hikmet'e. Tel tel çıkarın özgürlüğü kanımdan*. 1971/VI, S: 52, s. 29—31.
- Bozacı, Arif — *Çocukluğum*. 1971/VI, S: 53, s. 49—53.
- Bozacı, Arif — *Sevgimin ilk gecesi. Sevginin doğması. Sevgi. Seni unutmak olanaksız*. 1971/VI, S: 58, s. 49—50.
- Bozacı, Arif — *Gençliğimizle dönüşsüz. İnerken akşam*. 1971/VI, S: 61, s. 66.
- Breça, Fahriye — *Hüviyetin hayali*. 1968/IV, S: 31, s. 66.
- Breça, Fahriye — *Güneş altında*. 1970/VI, S: 51, s. 64—65.
- Breça, Fahriye — *Seni görünce*. 1971/VI, S: 52, s. 36.
- Breça, Fahriye — *Kaybolan aşkıma. Yalnızlık. Bekleyiş*. 1971/VI, S: 61, s. 64—65.
- Brecht, Bertolt — *İyilik neye yarar? Dünyanın dostça kurulduğunu söyleyenlere karşı. Ya hep beraber ya hiç biriniz. Diyeceğim onlara. Kitaplar yakılıyor. Tayfun. Kaçışının ikinci yılı. Bu yaz gökyüzü. Oğlun anlattığı. Çocukların yakarısı. Oğlum Faber. Bir gün gelecek, yararsız olacağım ben de. Gelen savaş*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 93—99.
- Buşra, Murteza — *Avuntu. Kuram*. 1966/II, S: 11, s. 47.
- Buşra, Murteza — *Beklemek. Devrim. Ayrılık*. 1968/IV, S: 25, s. 81.
- Buşra, Murteza — *Beklemek. Devrim. Ayrılık*. 1968/IV, S: 29, s. 34.
- Buşra, Murteza — *Telden çıkan ezgi. Leyla ile Mecnun. Gözyaşı. Gece yankısı. Kaygı. Anı. Bir sevi vardı. Doğal yaşam*. 1970/V, S: 45, s. 43—44.
- Buşra, Murteza — *Güz. Priştine merkez sokağında*. 1971/VI, S: 52, s. 37.
- Cardoso, Antonio — *Şiir*. (Çeviren: Güven Turan). 1968/IV, S: 29, s. 72—73.
- Cemal, Suat — *Seni düşündüm*. 1969/IV, S: 32, s. 44.
- Cerceku, Enver — *Azgın renkler*. 1966/II, S: 2, s. 63.

- Cerceku, Enver — *İzler. Anne dönüşü.* 1968/IV, S: 26, s. 21-22.
- Cerceku, Enver — *Konuşmayan türkü.* (Türkçeye: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 72—73.
- Cevdet, Melih — *Köyde başka. Kundura boyacısına, kiraz ağacına, çingene kızına dair. Güzel düş. Nergis ile yankı.* 1966/II, S: 5, s. 65—69.
- Clarke, Peter — *Oyun şarkısı.* 1968/IV, S: 29, s. 82—83.
- Cumalı, Necati — *Kağıt kayıklar.* 1966/II, S: 5, s. 87.
- Cumalı, Necati — *Gün aydın. Guler'in aşk saatleri. Günümüz. Her dilde türkülerin merami bir. Kızılçullu yolu.* 1967/III, S: 18—19, s. 34—36.
- Curoviç, Yarko — *Orman tayfına tutulan.* 1966/II, S: 7, s. 32—33.
- Çalovski, Todor — *Bu toprak için varoluşum.* 1967/III, S: 16, s. 49—51. ^J
- Çankar, İvan — *Deniz ormanlaşmışcasına yemyeşil.* (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 92, s. 94—95.
- Çar, Lerka — *Benim küçük sevgime değin.* (Çeviren: Hasan Mercan). 1968/IV, S: 24, s. 56.
- Çe Ge Vara, Ernesto — *Fidel'e Şiir.* (Çeviren: Hasan Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 54.
- Çerkez, Nedime — *Aşkımdan okudum düşü.* 1968/IV, S: 31, s. 66.
- Çvetayeva, Marina — *Çalı.* (Ruşçadan: İ. Emin). 1966/II, S: 4, s. 48—49.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Kocagöz. Horoz. Yeryağ. Toplumda.* 1966/II, S: 5, s. 76—78.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Nedir. Çocuk, gece, ayakkablar. Seni demez de ne der. Ölümümüze karşı ölüm. İstanbul çağı. Dağınık. "Fransa Afrikası". Bölüşülmüş ekmek. Kırmızı güvercin. Körleyin. Cezayir türküsü. Öncel sürez içinde. Çiçek. Er ağaç. Erdede yazsın. Ayaklar. Arkalıkçı. Almanyalarda ellerimiz. Viyetnam kıyıları. Toplumun yalnızlığı. Gözünü satan. Yumruk bırakımı. On yaşındaki çocuklara sorulacaktır.* 1967/ III, S: 20, s. 44—57.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Ataç'a ağıt.—»Söyleşi«.* 1968/IV, S: 26, s. 48—49.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Hiroşima.* 1970/V, S: 49, s. 58-63.
- Dağlarca, Hüsnü Fazıl — *Simgelerde yüzler.* 1973/VIII, S: 79—81, s. 43—44.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Kocaman ışığa doğru.* 1974/IX, S: 87, s. 110—111.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Korku. Askerlik. Mevsim. Vücutdu yaratmak. Bir gülüm üstündeki an.* 1974/IX, S: 87, s. 98—100.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Boşlıkta. 38 Enlem çizgisi. Kocası ölmüşlerin uyanık kızlığı. Suna. Burada olan ora.* 1974/IX, S: 88, s. 84—89.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü — *Sessizlik. Dönüş. Yerdüşü. Yol soru. Ülke. Öyle ulu ki güzelliğim. Çağrı.* 1974/IX, S: 87, s. 103—106.

- Damoyliç, Miça — *Akşam yalnızlığından balad. Gözlere değgin balad. Gizlenen acıya balad. Geri kalan süre balad. Yaşanılmamış gün üstüne balad.* (Çeviren: İlhami Emin). 1966/II, S: 5, s. 108—112.
- Daviço, Oskar — *Olumluk peyzaj in resmi. Geçen bir kadının peyzaj resmi.* 1966/II, S: 2, s. 28—29.
- Dedinaç, Milan — *Genel kuştan. Başkaları da taş yese.* (Çeviren: İlhami Emin). 1966/II, S: 9, s. 42—44.
- Dedinaç, Milan — *Güneş ve ay altında şarkı söylerim.* (Çeviren: İskender Muzbeg). 1966/II, S: 6, s. 63—64.
- Dei — Anang — *Afrika'm.* 1968/IV, S: 29, s. 77—79.
- Dempster — *Afrika'nun yakarısı.* 1968/IV, S: 29, s. 81—82.
- Destovsniç — Kayuh, Karel — *Ölen partizan anası.* (Slovenceden: İlhami Emin). 1966/II, S: 6, s. 60.
- Dizdar, Hamid — *Birçok şeyler yüzünden.* (Türkçesi: Necati Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 41.
- Dizdar, Mak — *Köprü. Kaygı. Sevgi. Çağrı. Gece. Deniz. Bir ağaç. Pişmanlık. Göl.* (Türkçesi: Necati Zekeriya). 1971/VI, S: 58, s. 30—34.
- Dizdar, Mak — *Yön.* (Türkçesi: Necati Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 41.
- Dizdar, Mak — *Yon.* (Çeviren: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 59.
- Diop, David — *Afrika.* (Çeviren: Süreyya Berfe). 1968/IV, S: 29, s. 68—69.
- Diop, Birago — *Fal.* (Çeviren: Süreyya Berfe). 1968/IV, S: 29, s. 69—70.
- Domonkaş, İştvan — *Tisa. Masal. Ölü doğa. Bela Bartok. İkinci Novi Sad ağıdı.* (Macarcadan Makedoncaya: P. Gilevski. Makedoncadan: İ. Emin). 1967/III, S: 15, s. 68—72.
- Domonkoş, İştvan — *Tisa nehri.* (Türkçesi: Necati Zekeriya). 1974/IX, sayı 88, s. 76.
- Dos Santos, Marçelino — *Evet...* (Çeviren: Hasan Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 56.
- Duçiç, Yovan — *Meşe.* (Çeviren: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 53.
- Durbaş, Refik — *Efkârlığım dağlar kadar.* 1974/IX, S: 82, s. 85.
- Edip, Yusuf — *Renk.* 1967/III, S: 14, s. 24.
- Edip, Yusuf — *Beyaz kağıt üstüne söylenmiştir. Ses. Gece. Mimar. Çapraz sözler. Sınavdan önce. Yitik. Kaygı. Ayrılış.* 1967/III, S: 16, s. 15—18.
- Edip Yusuf — *Var. Uzalık. Balkonlar. Yeni.* 1967/III, S: 18-19, s. 86—87.
- Edip, Yusuf — *Bato'lu kıza I, II, III, IV.* 1968/III, S: 22, s. 48—50.
- Edip, Yusuf — *O gülüş. Senin umutların. Kara taş — ak taş. Vardı. Zamanlar. Bir parça yer.* 1968/IV, S: 23, s. 33—36.
- Edip, Yusuf — *Resim. Savaş ve ben. Asırlar.* 1968/IV, S: 29, s. 27—28.

- Edip, Yusuf — *Kendinden geçme. Katil insan. Kayıp.* 1969/ IV, S: 35, s. 57—59.
- Edip, Yusuf — *Gökler mavardı. Gökler morardı. Gökler karardı.* 1971/VI, S: 56—57, s. 72—75.
- Edirneli, Hayriye — *Gözler* 1967/III, S: 15, s. 39.
- Edirneli, Hayriye — *Unutulmaz anılar.* 1968/IV, S: 24, s. 58—59.
- Eliot, T. S. — *Kuru kayalar.* 1966/II, S: 3, s. 50—56.
- Eliot, Tomas — *Kutlu çarşamba.* (Türkçeye: Ö. Nutku — T. Dursun). 1971/ S: 52, s. 53—56.
- Eloğlu, Metin — *Kaldırım mühendisi. Garip kuşun yuvası. Aşk mektubu, Kozalak mahallesi. Köroğlu.* 1973/VIII, S: 70, s. 73—79.
- Eloğlu, Metin — *Kaf demirli pencere. Uyan.* 1975/XI, S: 98, s. 122—124.
- Emin, İlhami — *Günlerimizin unutulmazlığı. Sokakta gezenlerden çekiniyor ellerimiz. Bekleyiş tadı var yağmur sesinde. Çiçeklerime dönüyorum anlaşılan. Herkesten kaçarak yaşama sarıldık. Taşların en çirkini usumuzda. Ağacın birine seslendim. Kitamızı bulamadık hartada. İki kaş arası bir gök. Ağaçların dünyamızdan azalışı.* 1965/I, S: 1, s. 41—45.
- Emin, İlhami — *Yeşilliğin içimizdeki değişmezliği.* 1966/II, S: 5, s. 10—13.
- Emin, İlhami — *Nâzım Numan'ın ölümü. Gazete parçasındaki ateş. Vişegrad. Mostar.* 1966/II, S: 9, s. 17—18
- Emin, İlhami — *Ben. Nasrettin.* 1967/III, S: 12, s. 53—55, (56- 57. sayfalarda Makedoncası.)
- Emin, İlhami — *Ölümsüz taş.* 1967/III, S: 17, s. 5—8.
- Emin, İlhami — *Sekiz yaşından almıştı içine sokağı. Davulun en ağır vuruşuyum yalnızlıkta. Küçülmeyi seviyorum, oysa küçülüyorum işte. Bir an olsun dünyayı sarsabilsem.* 1967/III, S: 20, s. 10—11.
- Emin, İlhami — *İklim değişikliğindeki gizle ben. Kara altın yolunu bulurum belki de. Uçağın gecikmesine oldum neden. Bakı'ya kentim desem. Yeşil çay bardağında neft kokulu Bakı gecesi.* 1967/III, S: 21, s. 28—30.
- Emin, İlhami — *Kış güneşi.* 1968/III, S: 22, s. 11—16.
- Emin, İlhami — *Kara Fatma.* 1968/IV, S: 24, s. 14—22.
- Emin, İlhami — *Unutulan kale. Bilinç kuşum. Portreler.* 1968/IV, S: 27, s. 26—29.
- Emin, İlhami — *Yeni kan.* 1968/IV, S: 29, s. 10—14.
- Emin, İlhami — *Kaygusuz Abdal.* 1969/V, S: 41, s. 27—30.
- Emin, İlhami — *Genç Ali. Hamdi. Sarı yılan. Kuru karanfil. Kuru olların direnişi. Balık seyreden ağaç bir Köprü. Utancından öteye geçemiyen adam. Sımsıcak bir düşüncede üç ayrı kuş.* 1970/V, S: 43, s. 18—22.
- Emin, İlhami — *Gülkalıç* — 1970/V, S: 47, s. 19—25.

- Emin, İlhami — *Kanlı konuşu. Kılıcın başıma. Ağaç denizi. Ölümsek doğa. Utanı.* 1970/V, S: 50, s. 21—22.
- Emin, İlhami — *Ana sütlü gül. Sellere karşı. Gülkılıcın kızı gülnar. Gülkılıç güle güle. Aladış. Dokunaklı. Bensem acı acı. Başlangıcı tay. Acemi bir dönü. Taştan daha taş.* 1970/VI, S: 51, s. 18—20.
- Emin, İlhami — *Gülkılıç kim sorusuna karşılık.* 1971/VI, S: 52, s. 9—11.
- Emin, İlhami — *Gülçilek II.* 1971/VI, S: 54, s. 12—15
- Emin, İlhami — *Gülçiçek.* 1971/VI, S: 55, s. 7—9.
- Emin, İlhami — *Sağ yiğit destanı. Kraguyevaç. ekim* 1971/VI, S: 60, s. 25—28.
- Emin, İlhami — *Tek. Yeter artar bile. Yana içime. Karşı dedikodustanlı bengim, Özünler özünü gülçiçek. Toprakaltılara karşı. İlk çiçekle döllene. Kale kale. Beş Çin kadar geniş Güllistanlığın. Öürken yaşata. İlk yıldıza çıka. Yepyeni bir gül. Var olmaktan çok. Güllü kat. Solmasız. Kişisel görünü. Gülendirme koşusu. Gökötelerine git gide. En açık kapısızlığa. Ezilmezliğin bengisuyu. Günler bıçak bıçak uzak. Ölüolalı olasızlık. İkisinde iki gölüm. Boşluk ırmağın berisi. Yük ola sensiz. Ne soluk ne kan.* 1972/VII, S: 62—63, s. 26—39.
- Emin, İlhami — *Size. Yine size.* 1972/VII, S: 71, s. 34—35.
- Emin, İlhami — *Gülçiçekhane.* 1974/IX, S: 82, s. 93—99.
- Emin, İlhami — *Gültekin.* 1975/XI, S: 96, s. 56—62.
- Emin, İlhami — *Nâzım Numan'ın ölümü. Yeni kan. Günler bıçak bıçak uzak.* 1975/ S: 98, s. 53—56.
- Emin, İlhami — *Bağlantısızlar kuş sürüsüne şiir.* 1975/XI, S: 100, s. 14—15.
- Emin, Nurettin — *Kentim seni arayacağım.* 1968/III, S: 22, s. 61.
- Emre, Yunus — *Şiirler.* 1971/VI, S: 58, s. 86—94.
- Engüllü, Avni — *Kapıcık. Görüntü. Sesler.* 1966/II, S: 2, s. 23.
- Engüllü (Cemal), Avni — *Sana hep sana. Sen acun ben. İstek, istek ardında. Alinyazısı üstüne. Ölen birine. Dedemin türküsü. Sana iki atasözü.* 1967/III, S: 13, s. 26—28.
- Engüllü (Cemal), Avni — *Şiirlerinde yatan birine. Hep o şarkı. Dünya, sen ve ben. Her adımda bir gölge. Kim ağlarsa ağlasın. Yine sana, yalnız sana. Bir kez de »yurdum« için. Sonuç. İçimde senden kalan.* 1968/IV, S: 23, s. 50—52.
- Engüllü (Cemal), Avni — *Düş olaylar düş olsun. Kutsi. Rufai tekkesinden. Hep o giz. Bir varmış bir yokmuş. Başlıksız şiir. Yaşamamda sezdiklerim.* 1968/IV, S: 26, s. 15-16.
- Engüllü (Cemal), Avni — *Hep o setlin çektiklerin. Toreador. Öksüzler. Yaşama veda.* 1968/IV, S: 28, s. 34—35.

- Engüllü, Avni — *Ağacı çiçeği deniz kadar severim. Dedemin dedesi. Bu sabah erkenden bir çocuk çıkarıldı denizden. Seninkiden ayrılmı olmazsa benim anlayışım olamaz.* 1969/IV, S: 32, s. 29.
- Engüllü, Avni — *Bir depremin bende kalan izleri. Seninkiden ayrılmı olmazsa benim anlayışım olamaz. Birbirine karışık. Doğanın sıkıntıyla neşesi. Sevdiğim kız bu türküyü söylerdi. Bu sabah erkenden bir çocuk çıkarıldı denizden.* 1969/IV, S: 35, s. 47—48.
- Engüllü (Cemal), Avni — *Herşey eskisi gibi sevgilim. Değişiklik, Yine yağmur. Günler. Yağmurla seziş.* 1969/V, sayı 41, s. 56—57.
- Engüllü (Cemal), Avni — *Bir sevgi vardı.* 1970/V, S: 44, s. 40—43.
- Engüllü, Avni — *Bir kentte bir de o kentte tanıdığım kıza.* 1971/VI, S: 52, s. 27—28.
- Engüllü, Avni — *Bir gecede belirenler. Günlük haberler. Hiç de yarsız. Seçmelerden yana bir çocuk yaşayacak. Dıştan gelen yankılar. Senin adınla başlıyorum. Senden yana, sizden yana. O ya da önsezi.* 1971/VI, S: 54, s. 25—28.
- Engüllü, Avni — *Samsunda bir gün. Anımsamalar. Ya on altı ya on yedi. Benden söz ederken. Hey bu şiir sanadır. İlk ayrılış şiiri. İkinci umut. Düş. Özlü söz. Trafik kazası. Papatya. Bugün. Yaşam — yaşam — ölüm. Bir solukta söylediklerim. Sen. Seni üzgün gördüm. Bekleyiş. Birine. Özleyiş. Beni sevmezsen. Karışık. Bir şeyler. Bugünden sonra. Kişilik. Sabah gün gece. Ayrılış. Bitmiyen geceler. Yaşlılık. İki yıldız gördüğüm oldu mu sen gelirsin aklıma.* 1971/VI, S: 55, s. 34—42.
- Engüllü, Avni — *Türkü. Kırım. Doğacak herşey iyi olurdu gözler kötü görmeseydi elleri. Bilinmiyen. Mişliden.* 1971/VI, S: 56—57, s. 57—59.
- Engüllü, Avni — *Dokuz deli söyleyişi,* 1974/IX, S: 83, s. 21—22.
- Engüllü, Avni — *Bir varmış, bir yokmuştan. Anımsamalar. Dokuz deli söyleyişi.* 1975/XI, S: 98, s. 59—61.
- Engüllü, Avni — *Özgürlüğün sözlük dışı anlamı.* 1975/XI, S: 100, s. 25.
- Engüllü, Suat — *Portreler.* 1969/IV, S: 35, s. 60—62.
- Engüllü, Suat — *Adsız öykü. Çocuklar. Yaz.* 1969/IV, S: 36-37, s. 23-26.
- Engüllü, Suat — *Sözcüklerle sözcükler.* 1969/IV, S: 38, s. 31—37.
- Engüllü, Suat — *Telli horoz. Sorunlar. Yorgunluk. Böyleydi. Fatma kız. Irgat Hüseyin. Bitmiyen.* 1969/IV, S: 39—40, s. 21—24.
- Engüllü, Suat — *Yeşilim. Şiir. Ay. Ak ve kara. Yunus. Samuray. Gölge. Otobiografi. Mecnunlarca. Sarıkaya. Sonet.* 1969/V, S: 41, s. 65-67.
- Engüllü, Suat — *Üsküpte, Dautpaşa hamanındaki izlenimlerim.* 1970/V, S: 43, s. 32—35.
- Engüllü, Suat — *Sabah. Seni düşlerken bugün. Doğaca. Hergünlük. Jalousie. Coeur Blesse. Azeri. Sana değgin. Doğanın sensiz usumda değişikliği. Illusion. Karalama. Tutsu.* 1970/V, S: 45, s. 14—17.

- Engüllü, Suat — *Örtülü çarşı*. 1970/V, S: 47, s. 31—32.
- Engüllü, Suat — *Martılar daha neler yapmıyacak. Martılar neler anlatacak*. 1970/V, S: 48, s. 19—20.
- Engüllü, Suat — *İmpression. Düşünü. Sendendoğan esin. Mezar taşından. Gözgülerce. Yankesici Hüseyin. Akşamları. Burçak saklanbaç. Sevilen kızlara söylenmiştir. Hoşgörü*. 1970/V, S: 49, s. 31—34.
- Engüllü, Suat — *Mektuplar*. 1970/V, S: 50, s. 33—37.
- Engüllü, Suat — *Karanlıkla söyleyiş*. 1971/VI, S: 53, s. 20-23.
- Engüllü, Suat — *Sevi yorgunu*. 1972/VII, S: 68, s. 28—29.
- Engüllü, Suat — *Bir delinin şiirlemeleri*. 1973/VIII, S: 77, s. 28—40.
- Engüllü, Suat — *Zamandışı içdüşlemler*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 119—123.
- Engüllü, Suat — *Türkülemeler*. 1974/IX, S: 83, s. 29—36.
- Engüllü, Suat — *Bir sevimle bir devrim üstüne (1)* 1974/IX, S: 88, s. 24—33.
- Engüllü, Suat — *Bir sevgiden doğanlar ya da sevilmemeler*. 1974/IX, S: 89, s. 35—36.
- Engüllü, Suat — *Bir sevimle bir devrim üstüne (2)*. 1974/IX, S: 90, s. 8—13.
- Engüllü, Suat — *Bir sevimle bir devrim üstüne (3)*. 1974/IX, S: 91, s. 44—51.
- Engüllü, Suat — *Sevi yorgununun sayıklamaları*. 1975/IX, S: 93, s. 21—26.
- Engüllü, Suat — *Bir sevimle bir devrim üstüne. Sevi yorgunun sayıklamaları. Zamandışı içdüşlemler*. 1975/XI, S: 98, s. 66—68.
- Engüllü, Suat — *İstanbulu bir bekçinin şiirlemeleri*. 1975/XI, S: 100, s. 109—113.
- Erdönmez, Melisa *Uçurum türküleri*. 1966/II, S: 7, s. 36-41.
- Fa, Mariya — *Mutluluklar ve sonrası*. 1973/VIII, S: 78, s. 75.
- Ferenç, Feher — *Baçka kışından ağıt. Ozanın ahnyazısı. Yağmur bekliyenlerin türküsü. Tisa nehri etrafında bir an. Uzak bir dost — ozandan ağıt. (Çeviren: N. Zekeriya)*, 1967/III, S: 15, s. 61—63.
- Ferenç, Feher — *Baçka kışından ağıt. (Türkçeye: Necati Zekerjya)*, 1974/IX, S: 88, s. 73.
- Feher, Kalmam — *Küçük orman gölü. Tutsak türküsü. Resim. Çiftlik monologu. Onsekizinci ağlaş. Otuzbirinci ağlaş. Kırksekizinci ağlaş. (Macarcadan Makedoncaya: P. Gilevski, Makedoneadan Türkçeye: İ. Emin)*. 1967/III, S: 15, s. 72—75.
- Fikret, Tevfik — *Millet şarkısı. Balıkçılar. Ferda. Rucu. Sis. Haluk'un "Amentii"sü. İzler. Sabah olursa... Yarın. Ömr-ı muhayyel. Haluk'un vedai*. 1967/III, S: 21, s. 49—63.
- Fraşik, Yuzef Ancey — *Akşam konuşmaları*. 1967/III, S: 17, s. 44.
- Flora, Yoan — *Bilinen olay. (Çeviren. Altay Suroy)*, 1975/IX, S: 93, s. 76.

- Flora, Radu — *Uzaklıklar*. (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 73.
- Gal, Laslo — *Duvardaki fotoğraf. Kendine geliş. Ormanla ozan. Sözcük. Adsız türkü*. (Macarcadan Makedoncaya: P. Gilevski, Makedoncadan Türkçeye: İ. Emin), 1967/III, S: 15, s. 53—56.
- Gal, Laslo — *İhtiyarlık*, (Türkçeye: Necati Zakeriya). 1974/IX, S: 88, s. 70.
- Gaytani, Adem — *Bu gece dövülen şiir. Göremedimdi o ilkyazı. Al horozlu ilkyaz. Yedi kemerli en güzel bir köprüye benzer. Hiç mi hiç bakmıyorsun. Parmakların arası büyümlü yılan. Çocuğun aradığı yıldızlı armağan diye verdi. Oh, ışık ile bir yıldız koruyorum içimde*. (Çeviren; İ. Emin). 1966/II, S: 6, s. 109—112.
- Gaytani, Adem — *Sen şarkım, sen uzak kuşum benim. Şarkıya dair balad. Partenon. Bir delikanlı — yüreğimde üç elma. Yola çıkınca*. (Arnavutçadan: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 61—64.
- Gaytani, Adem — *Dünyanın güvercinlerini kolluyorum. Kıskançlık. Kavga. Büyü. Bilmece* (Bu şiirler aynı sayının 74—77 sayfalarında Arnavutça da yayımlanmıştır.) 1974 /IX, S: 82, s. 78—81.
- Gaytani, Adem — *Günağartısı*. (Türkçeye: Necati Zakeriya). 1974/IX, S: 88, s. 74.
- Gaytani, Adem — *Şiire ağıt. Uçuşun olmak için oldum martı. Deniz. Halıcıya ağıt. Köprü ağıdı*. (Makedoncadan: İ. Emin). 1975/XI, S: 98, s. 27—33.
- Gaytan, Fikri — *Hasretlik, sen ve bahar. Martılar neşeyi getirseydi*. 1971/VI, S: 56—57, s. 80—81.
- Gete, Yohan — *Sular üstünde ruhların şarkısı. Yakınlık. Doğmakta olan dolu aya. Değişmedeki devam. Yaban gülü. Gölde. Er gelen bahar. Çobanın ağıdı. Uzaklığın verdiği saadet. İlk kayı. Sevgilinin yakınlığı. Uzaktaki sevgiliyle. Değişmeler. Durgun deniz. Kavuşma ve ayrılış*. 1973/VIII, S: 76, s. 112—120.
- Gorki, Maksim — *Şahin şarkısı*. 1968/IV, S: 24, s. 75—80.
- Grafenauer, Niko — *Resimler*. (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 86.
- Gunga, Fahredin — *Ellerin gücü*. (Arnavutçadan: N.D. Ülkü), 1966/II, S: 8, s. 57—58.
- Gunga, Fahredin — *Kör*. (Türkçeye: Necati Zakeriya). 1974/IX, S: 88, s. 74.
- Güzel, Bogomil — *Karagüzel*. (Türkçesi: İ. Emin). 1966/II, S: 9, s. 34.
- Güzel, Bogomil — *Kurtulan ateşin türküsü*. (Türkçesi: N. Zakeriya). 1970/V, S: 49, s. 20—21.
- Güzel, Bogomil — *Kadınlar ağlaşıyor. Boşlukta uçmak. Kadın. Sevgi. Hava için övgü*. (Türkçesi: Alâettin Tahir). 1973/VIII, S: 70, s. 61—65.
- Güney, Oben — *Gölge biçen hızlı tırpan*. 1971/VI, S: 61, s. 50—56.
- Hackadiç, Adnan — *Kaldırımlar ıssız kalınca*. 1969/V, S: 41, s. 76—77.
- Hafiz, Nimetullah — *Unutulan önemli bir nen. Söylenmiyen yarıduraklar, noktalar. Yalnız ben biliyorum. Doğru günlere şükür. Benim odamda sana yer yok ölüm*. 1966/II, S: 4, s. 19—21.

- Hafiz, Nimetullah — *Yirmi yedi yaşım*. Sen. 1966/II, S: 8, s. 26—28.
- Hafiz, Nimetullah — *Ben. Sen. O. Biz. Siz. Onlar*. 1967/III, S: 13, s. 15—18.
- Hafiz, Nimetullah — *Belgrat yırlarım*. 1967/III, S: 18—19, s. 62—64.
- Hafiz, Nimetullah — *Bir yangın var*. 1970/V, S: 43, s. 36.
- Hasan, Hamdi — *Hayal*. 1967/III, S: 13, s. 39.
- Hasan, Remzi — *Bir gece ki...* 1969/IV, S: 33—34, s. 51.
- Hasan, Remzi — *Rapsodi. Gittin. Yakınlaşma. Gel. İstesek de istemesek de*. 1972/VI, S: 68, s. 79—80.
- Haşan, Servet — *Özgürlük*. 1975/XI, S: 96, s. 55.
- Hasan, Vefki — *Arıyorum*. 1969/IV, S: 39—40, s. 56.
- Hasan, Vefki — *Hasretim*. 1969/V, S: 41, s. 76.
- Hasan, Vefki — *Doğmadı. Rengim*. 1970/V, S: 46, s. 50.
- Hasan, Vefki — *Bahar sevgisi. Laik. Bekliyorum. Geçti o anlar. Başka*. 1970/V, S: 50, s. 68—70.
- Hasan, Vefki — *Böyledir. Dileklerimiz. Ağlama*. 1972/VII, S: 62-63, s. 126-127.
- Haydar, Esmâ — *Bir an bile*. 1966/II, S: 4, s. 32—33.
- Haydar, Recep — *Doğduğun yer*. 1970/V, S: 47, s. 75-76.
- Haydar, Remziye — *Hayal*. 1973/VIII, S: 77, s. 107—108.
- Haydar, Razan — *Bahar gününde*. 1970/V, S: 45, s. 46.
- Hikmet, Nâzım — *Rubai. Sen. Vapur. Memet. Tuna üstüne söylenmiştir. Bir Mayıs. Aya gidilecek. Mektup, Dörtlük*. 1966/II, S: 2, s. 100—102.
- Hikmet, Nâzım — *Ceviz ağacı. Cenaze merasimim*. 1966/II, S: 7, 102.
- Hikmet, Nâzım — *Salkımsöğüt*. 1966/II, S: 7, s. 84—85.
- Hikmet, Nâzım. — *Rubailer. Yaşamaya dair*. 1966/II, S: 7, s. 88—89.
- Hikmet, Nâzım — *»Simavne kadısı oğlu Şeyh Bedreddin destanı« dan*. 1966/II, S: 7, s. 96—97.
- Hikmet, Nâzım — *İyimser adam. Yolculuk. Şaşıp kalma üstüne. Radioaktivitetsi yağmurlar üstüne*. 1967/III, S: 17, s. 71—74.
- Hikmet, Nâzım — *Leninle. Gider ayak. Koskosun kardeliği adına*. 1968/III, S: 22, s. 68—70.
- Hikmet, Nâzım - *Severmişim meğer*. 1970/V, S: 42, s. 24-27.
- Hikmet, Nâzım — *Lenin üstüne. Vladimir İliç Lenin'le konuşuyorum*. 1970/V, S: 45, s. 95—96.

- Hikmet, Nâzım — *Dörtlük. 16 Ağustos 1959. Aralık 1959. 14 Ağustos 1959. 15 Ağustos 1959. 26 Ağustos 1959. 15.1960 Kıslovodsk. 7 Ağustos 1959. Aralık 1959. Veraya.* 1971/VI, S: 52, s. 32—35.
- Hikmet, Nâzım — *Neyi bildirir sayılar. Yazar hakkında bilgiler bu sayıda 77 — 78).* 1974/IX, S: 87, s. 99—81.
- Hilar, Malgojata — *Sabır kalesi.* 1967/III, s. 49—51.
- Ho-Şi-Min — *»Bin ozan antolojisini« okurken. (Çeviren: H.Mercan).* 1975/XI, S: 99, s. 55.
- Hugues, Langston — *Giriş. Şiir.* 1966/IV, S: 30, s. 51.
- Humo, Hamza — *Bekleyiş. (Çeviren: Necati Zekeriya).* 1974/IX, S: 87, s.57.
- Hüdaverdi, Nevzat — *Sevginin Kırgınlığı.* 1968/IV, S: 30, s. 51.
- Hüseyin, Maber — *Yalnızım. Umut.* 1975/IX, S: 94, s. 17-18.
- Hüseyin, Nilüfer — *Yarına geçiş.* 1966/II, S: 4, s. 33.
- Hüseyin, Nilüfer — *Solgun gülün kokusu.* 1967/III, S: 16, s. 28—29.
- İbrahim, Bayram — *Yirminci çiçek.* 1969/IV, S: 32, s. 17—18.
- İbrahim, Bayram — *Zamanı sevmek. Nisan pazartesinde.* 1970/V, S: 46, s. 16—17.
- İbrahim, Bayram — *Mazinin gülleri. Senin. Kalbimizde sen büyüyor sun.* 1970/VI, S: 51, s. 32—33.
- İbrahim, Bayram — *Subotıça ve bir sen.* 1971/VI, S: 52, s. 25—26.
- İbrahim, Bayram — *Sen geçmişti getiremezsin. İnsan ve varlık. Sen şimdi Ege'de bir akşam. Uygarlık kuşları. Aşkının söylencesi.* 1973/VIII, S: 78, s. 6—9.
- İbrahim, Bayram — *Yeşil çizdi. İzmir'de. Gülmece. Sevi yağmurlarını ellerinle yaz. Akşehir'de. Sana yazdım bu şarkıyı. Sevi çiçeklerinde. Yarım elma, gönlümü alma. A'ya diziler. Seni. Budva. Sevi kadehimden su içen kuşa diziler. Sevi sineması.* 1974/IX, S: 88, s. 13—18.
- İbrahim, Bayram — *Hep sevi duraklarında seni yittim. Sen bana dargın. Mini şehirlerde. Yarınki şarkılarda. Eski günaydınların bitti artık. Bilinç pusulası. Sevi merdiveni. Natürmortta. Eylül. Mavi gül. İstanbul. Dönüş. Sen gel, yak eski mumları.* 1975/XI, S: 100, s. 47—53.
- İbrahim, Emel — *Canlı temiz. Dünya, Kentim.* 1974/IX, S: 87, s. 90—91.
- İbrahim, Emel — *Döneceğim. Saat.* 1975/IX, S: 93, s. 70—71.
- İbrahim, Emel — *Sensiz. Beni hatırlar mısın? Kaybolan sevgi. Görmemezlik. Arkadaş özlemi. Saat.* 1975/IX, S: 94, s. 14—16.
- İbrahim, Emel — *Kendimi ararken.* 1975/XI, S: 98, s. 107.
- İgo, Viktor — *İki yılı vardı o yüzyılın.* 1974/IX, S: 82, s. 100—102.
- İlyas, Enver — *Yıldızlar gibiyiz.* 1975/XI, S: 100, s. 144.
- İkonomov, Vasil — *Şiirde yuva.* 1967/III, S: 16, s. 60.

- İsaku, Murat — *Kendime değgin şiir*. 1966/II, S: 2, s. 66.
- İvanovski, Gogo — *Raşela*. (Türkçeye: Nüsret Dişo Ülkü). 1968/IV, S: 29, s. 37.
- İvanovski, Sırbo — *Giz*. 1970/V, S: 49, s. 16.
- Jubi, Zehra — *Senin için. Uyanık düş*. 1967/III, S: 13, S. 32—33.
- Jubi, Zehra — *Denize. Uyanış. Kitabı*. 1971/VI, S: 54, s. 43—44.
- Jupançıç, Oton — *Benim giz çiçeğim*. (Çeviren: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 54—55.
- Kamyenska, Ana — *Başlıksız şiir*. 1967/III, S: 17, s. 45.
- Karahasan, Mustafa — *Bir soluktan*. 1975/IX, S: 95, s. 25—32.
- Kaştelan, Yure — *Adsızlar. Dağötesi denizciler*. (Çeviren: N.D. Ülkü). 1966/II, S: 6, s. 65—66.
- Kaştelah, Yure — *Tito için şiir*. (Türkçesi: Fahri Kaya). 1972/VII, S: 66, s. 3.
- Kirveşi, Muhammed — *Pencere. Anahtar. Köprü*. (35—36 sayflarında Arnavutçaları da var). 1975/XI, S: 99, s. 37—38.
- Kırleja, Miroslav — *Şiir*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 91—92.
- Kırnyeçeviç, Vuk — *Helalleşme*. (Türkçesi: N. Zekeriya). V, S: 48, s. 44.
- Keramettin, Şaban — *Üç şiir*. 1974/ IX, S: 86, s. 73—74.
- Keramettin, Şaban — *Buraya gel*. 1974/IX, S: 91, s. 58.
- Kirdu, Petru — *Soy*. (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 76—77.
- Koca, Fikret — *Yaşyoruz. Sakının. Yaşamak istiyorum. Uyumaya korkuyorum*. (Türkçeleştiren: Tefik Melikov). 1972/VII, S: 66, s. 60—61.
- Kah, Yuriy — *Ovada sabah. Bir akşam. Ozan. Ben. Şu tanrı*. 1975/XI, S: 97, s. 113 — 114.
- Koka, Secaettin — *Bir yürek*. 1966/II, S: 5, s. 24.
- Kolunciya, Dragan — *Ölmeye hazır olan erin Türksü*. (Çeviren: N.D. Ülkü). 1966/II, S: 8, s. 56—57.
- Kolunciya, Dragan — *Kız*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 94.
- Komey — *Unutuş*. 1968/IV, S: 29, s. 81.
- Koneski, Blaje — *Sessizlik*. 1966/II, S: 2, s. 37.
- Koneski, Blaje — *Göl kenarında uyuyan çocuk*. (Türkçesi: İ. Emin). 1966/II, S: 9, s. 29.
- Koneski, Blaje — *Çocukla oyun*. (Çeviren: N.D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 10.
- Koneski, Blaje — *Giz*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 49, s. 15.
- Koneski, Blaje — *Irmaklar*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 99.
- Koneski, Blaje — *Türküleme. Gençlik. Kuraklık*. (Aynı şiirler 59—60 sayfalarda Makedonca var). (Türkçesi: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 83, s. 60—61.

- Koneski, Blaje — *Duş. Çocukla konuşma. Anı.* (Türkçeye. N. Zekeriya). 1975/XI, S: 100, s. 145—147.
- Koneski, Blaje — *İştîp, Trenden. Gergeften. Şiirler. Kafes. Sevgi. Nehirler. Tepe. İlkbahar. Sır. Fedakarlık.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1968/IV, S: 28, s. 11—13.
- Koro, Seylan — *Bekleyiş.* 1968/IV, S: 29, s. 33—34.
- Koro, Cemali — *Ağaç, Son yaprak.Yaşamak.* 1967/III, S: 14, s. 24-25.
- Kostiç, Duşan — *Koyudur gözlerim benim.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/ VIII, S: 79—81, s. 98.
- Kotevski, Yovan — *Sevgi ile ölüm.* (Çeviren: N.D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 18.
- Kovaçiç, Ivan Goran — *Gömütüm.* (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 58.
- Koviç, Kaetan — *İnşa.* (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 84.
- Koviç, Kayetan — *Sevgi.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 100.
- Krakar, Loyze — *Ölüm.* (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 82.
- Kraly, Milo — *Durmitor.* 1966/II, S: 7, s. 33.
- Kraısnıç, Selâhettin — *Unutmak. Uyanık. Sevgi.* 1968/IV, S: 28, s. 70.
- Kubyak, Tadeuş — *Korkuyorum.* 1967/III, S: 17, s. 49.
- Kukubayska, Mariya — *Dünyanistan — Makedonya.* 1975/XI, S: 92, s. 87—88.
- Kulenoviç, Skender — *Knejepollu Stoyanka ana.* (Çeviren: Fahri Kaya). 1966/II, S: 6, s. 46—49.
- Kuntner, Tone — *Sen gidiyorsun.* (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 86.
- Kupa, Nesrin — *Oldu mu gören.* 1967/III, S: 15, s. 39.
- Kvazimodo, Salvatore — *Ölü kitarlar. Geçit. Askerler gece ağlar. Sessiz ayağınla.* (İtalyancadan: E. Berkoz). 1971/VI, S: 52, s. 75—77.
- Kvazimodo, Salvatore — *Övünç. 29 Nisan 1945.* 1966/II, S: 3, s. 41—42.
- Kvazimodo, Salvatore — *Ölümden uzak. Günün doğduğu bir saatte. Kar. Söğüt dallarına. Mektup.* (Çeviren: Bedrettin Cömert). 1968/IV, S: 28, s. 58—60.
- Lâçin, Yusuf — *Bugünün değilim ben.* 1965/I, S: 1, s. 51-52.
- Lazareviç, V. Branko — *Şiirler çizgilerden öte. Ağıt. Savunmak.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 72—73, s. 65—66.
- Laziç, Laza — *Sen güçlüsün.* (Çeviren: H. Mercan). 1973/VIII, S: 79—81, s. 165—166.
- Leç, Stanislav Yeji — *Ayan şiiri.* 1967/III, S: 17, s. 42—44.
- Leskovçalı, Reşat — *Ayrılık. Bayrağım.* 1967/III, S: 16, s. 34.
- Lorka, Garsiya — *Bekâr olduğunu sandım da.* 1966/II, S: 3, s. 34—35.

- Lorka, Garsiya — *Deniz suyu türküsü. Şaşırttı.* (Türkçesi: Cevat Çapano). *Başka bir anlatım.* (Türkçesi: Ülkü Tamer). *Atlının türküsü.* (Türkçesi: Melih Cevdet Anday — Sabahettin Eyubgölu). 1966/II, S: 6, s. 124 — 126.
- Lumumba — *Afrika'nın yüreğinde sabah.* (Çeviren: Güven Turan), 1968/IV, S: 29, s. 64—65.
- Lütfü, Hacı Ömer — *Kız kaçırma destanı.* 1968/IV, S: 23, s. 65—66.
- Lütfü, Hacı Ömer — *Meviza. Çiftçi ve işçi kardeşlerime.* 1971/VI, S: 60, s. 57—65.
- Mao Çe, Tung — *Geçiş.* (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 56.
- Maksimoviç, Desanka — *Talih. İhtar. Gençliğe dilekçe. Mevsim ilkyaz, bense soluyorum.* (Sırpırvatçadan: N. Zekeriya). 1966/II, S: 4, s. 76—79.
- Maksimoviç, Desanka — *Kanlı efsane.* (Türkçesi: N.D. Ülkü). 1966/II, S: 6, s. 58—59.
- Maksimoviç, Desanka — *Çayırılarda çocuklar.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1968/IV, S: 24, s. 54—55.
- Maksimoviç, Desanka — *Mevsim ilkyaz, bense soluyorum.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 66, s. 95—96.
- Maksut, Nadire — *Göldibine versin kaygını inci gibi.* 1965/I, S: 1, s. 52.
- Maksut, Nadire — *Çekici gülüş dudaklarında. Salkımsöğüt.* 1966/II, S: 4, s. 30—31.
- Maksut, Nadire — *Akşam dumanında başlayan serüven. Sunut.* 1966/II, S: 7, s. 25.
- Maksut, Nadire — *Kararsızlık. Yaşar kaynağı. Sedef çevrenler. Unut. Buluttaki patlak. Yaralı ağaç. Ayna. Ben bir midyeyim.* 1966/II, S: 11, s. 43—46.
- Maksut, Nadire — *Islık. Yansımalar.* 1967/III, S: 12, s. 90. (91 sayfasında aynı şiirin Makedoncası var.)
- Maksut, Nadire — *Köprü. Değişme. Sahilin gizi. Fırtına var. Günün güneşi gün.* 1967/III, S: 16, s. 8—10.
- Maksut, Suzan — *Hülya. Yalnızlık. Gözler. Salına salına. Gelin duvağı. Oyun.* 1973/VIII, S: 79—81, s. 198—201.
- Maksut, Suzan — *Günün birinde. Karanlık.* 1968/III, S: 22, s. 60.
- Maksut, Suzan — *Sis. Susamış düşler. Aşkın kokusu. Aşırı ister. Şaire dair. Titreyen dudaklar. İki gölge. Kırlangıç. Hayaller. Beyaz kuğu.* 1974/IX, S: 84, s. 11—17.
- Maksut, Suzan — *Susama, İlk duş. Ses. Tanağırtısında. Bağlı. Premeteus.* 1974/IX, S: 87, s. 18—20.
- Maksut, Suzan — *Ölü yapraklar. Köprü. Gözyaşı. Gel.* 1975/IX S: 94, 11—13.
- Manev, Evtim — *Moklişte melekleri.* (Çeviren: H. Mercan). 1973/VIII, S: 79—81, s. 171—173.
- Manevski, Mile — *Peygamber Bora.* (Türkçesi: İ. Emin). 1975/IX, S: 93, s. 64—65.
- Manevski, Mile — *Katren. Öyle bir gün.* 1967/III, S: 16, s. 62.

- Marinov-Lamar, Lalyu — *Ormanlarla türküler*. (Bulgarcadan: İlhami Emin). 1966/II, S: 8, s. 62—63.
- Matevski, Mateya — *Şiir*. 1966/II, S: 2, s. 56.
- Matevski, Mateya — *Göl*. (Türkçesi: N. Zekeriya) 1966/II, S: 9, s. 32.
- Matevski, Mateya — *Çevren*. (Çeviren: Nüsret D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, 12—13.
- Matevski, Mateya — *Ot. Karşılaşma. Türkü. Kavak*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1968/IV, S: 28, s. 14—15.
- Matevski, Mateya — *Vadide ağaç*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/VI, S: 49, s. 16—17.
- Mayakovski, Vladimir — *Son mektubu. Beni dinleyin. Orkestre şefi hakkında. Lili. "Güzel" destanından*. (Rusçadan: Nihal Yalaza Taluy). 1968/IV, S: 28, s. 46—54.
- Mayakovski, Vladimir — *Lenin'le konuşma*. 1970/V, S: 45, s. 93—94.
- Mehmet, Şehriban — *Görsem*. 1966/II, S: 4, s. 32.
- Mekuli, Esat — *İzler*. (Türkçeye: Necati Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 70—71.
- Menart, Yanez — *Croouis*. (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 83—84.
- Mercan, Hasan — *Bir Kent*. 1966/II, S: 2, s. 13—14.
- Mercan, Hasan — *Gözlerimde resimleşen köyler*. 1966/II, S: 6, s. 80—83.
- Mercan, Hasan — *Dün. O... Oyun yerine. Halil Ağa*. 1966/II, S: 8, 19—20.
- Mercan, Hasan — *Adile teyzeden kalanlar. Nineme*. 1966/II, S: 11, s. 25—26.
- Mercan, Hasan — *Kel Ahmet. Hatice Mari Hatice. Gelinin türküsü. Süpürge ovası. Mümüne canım Mümüne. Yaşlıya satılan kızın ahı. Ak bacak, kara bacak. İşte be işte. Manda kılı. Ramiz ağanın şahsinesi bir de türküsü. Pırnalıda bir Naciye. Taş. Ben. Kuru ağaç misali ağlaşı. Biz bize. Başın üstüne bir ayak. Sü-müklü yaşar. İlk sancı. Ali. Darılan davarını ayırsın*. 1967/III, S: 15, s. 10-17.
- Hasan, Mercan — *Güneş çizgisi*. 1967/II, S: 20, s. 25—28.
- Mercan, Hasan - *Karışık gökyüzü. Geceyle birlikte bir türkü daha. Dövülen yıldızlar. Dilek*. 1968/III, S: 22, s. 34—35.
- Mercan, Hasan — *Saçlara karışmış parmak izleri*. 1968/IV, S: 24, s. 37—38.
- Mercan, Hasan — *Dedikodu şiiri. Saka kuşu. İç meselesi şöyle dursun. Sana bana*. 1968/IV, S: 25, s. 56—58.
- Mercan, Hasan — *Fakir mahalenin gelini*. 1968/IV, S: 29, s. 20—22.
- Mercan, Hasan — *Esmerimin destanından. Düğüm. Gelin. Beddua. Gidiş o gidiş*. 1968/IV, S: 31, s. 36—39.
- Mercan, Hasan — *Almış vermiş partisi...* 1969/IV, S: 32, s. 15—16.
- Mercan, Hasan — *Fakir Mahallenin gelini. Saz. De süpürge ovası. Mümün çocuk. Taş yaşar*. 1969/IV, S: 36—37, s. 11—13.

- Mercan, Hasan — *Dilsiz çağların köprüsünden*. 1969/IV, S: 38, s. 28-30.
- Mercan, Hasan — *Anadolu'dan mektuplar*. 1970/V, S: 48, s. 27—31.
- Mercan, Hasan — *Unutulanlar. Sarı Yusuf. Sakat hoca. Kara Mustafa. Kör Arif. Elif kız. Sandık Emin. Şaban Osman. Palabıyık Daut. Hamal Ali. Falcı Esmâ*. 1971/VI, S: 56-57, s. 30-35
- Mercan, Hasan — *Taş*. 1971/VI, S: 60, s. 40-42.
- Mercan, Hasan — *Gelin*. 1972/VII, S: 62—63, s. 77—86.
- Mercan, Hasan — *Kadınlığı yoksun kadına*. 1972/VII, S: 66, s. 38—40.
- Mercan, Hasan — *Ayrılamadım. Kumru. Benzetme. Anlayış. Zaman tasviri. Dert. Keşke. Benlik. Aldandık*. 1972/VII, S: 69, s. 21—22.
- Hasan, Mercan — *Hasan'la hesaplaşmam*. 1973/VIII, S: 70, s. 86—94.
- Mercan, Hasan — *Kel Ahmet. Harman Selman. Deli Sülo. Dev Bahri. Altı parmak Memo. Karanfil İsmail. Kulak Şadiye. Tilki Şaban. Yedigâr Sefer. Samam Camile*. 1973/VIII, S: 76, s. 17-21.
- Mercan, Hasan — *Bostan Ramiz. Kasatura Vehbi. Berbat Sabit. Tavuk Kenan. Çoban Hadi, Yaşmak Zeliha. Kukla Ramize. Sağır Meyrem. Hamam Nezir*. 1973/VIII, S: 77, s. 18—21
- Mercan, Hasan — *Madenci Sülo. Madenci Sülo'nun günlük yaşamı...* 1973/VIII, S: 78, s. 30—37.
- Mercan, Hasan — *Bistriçam*. 1974/IX, S: 83, s. 8—12.
- Mercan, Hasan — *Anama*. 1974/IX, S: 84, s. 88—93.
- Mercan, Hasan — *Meryem'e*. 1974/IX, S: 87, s. 6—13.
- Mercan, Hasan — *Çoban kızı*. 1974/IX, S: 88, s. 7—8.
- Mercan, Hasan — *Dede. Nine. Anne. Baba. Torun. Odalar. Çardak. Bahçe. Irmak. Fotoğraf*. 1974/IX, S: 89, s. 7—11.
- Mercan, Hasan — *Ohri çizgileri*. 1974/IX, S: 90, s. 5—7.
- Mercan, Hasan — *Taş II*. 1974/IX, S: 91, s. 6-20.
- Mercan, Hasan — *Oğluma mektup*. 1975/XI, S: 92, s. 13-15.
- Mercan, Hasan — *Sinek kişi üstüne şiirler*. 1975/XI, S: 96, s. 7—15.-
- Mercan, Hasan — *İstemiyerek cebimden düşen mektup*. 1975/XI, S: 97, s. 5—9.
- Mercan, Hasan — *Ölülerim. Dün. Karışık gökyüzü*. 1975/XI, S: 98, s. 58—59.
- Mercan, Hasan — *Yakınmalar*. 1975/XI, S: 98, s. 4—7.
- Mermer, Fahri — *Bu gece*. 1973/VIII, S: 77, s. 107.
- Mevlana — *Birlik şarab*. (Türkçesi: Melih Cevdet Anday). 1973/VIII, S: 76, s. 101—106.

- Mevlana — *Divan'dan. Mesneviden. Şair edindik. Rubailer.* 1973/VIII, S: 79—81, s. 45—50.
- Mevlana — *Lahavle.* (Çeviren: Veled İzbudak). 1974/IX, S: 82, s. 52—56.
- Mihaliç, Slavko — *Ayak sesleri uyandırır beni geceleyin.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 95.
- Mihaylova — Boşnakovska, Gordana — *Nereye. Sonsuzluğa giden süre. Uzaklıkta yok olan kıyılar.* (Makedoncadan: İ. Emin). 1966/II, S: 4, s. 96—99.
- Milkoviç Branko — *Türkü söyleyin.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 99.
- Miloş, Miodrag — *Sevili.* (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 75.
- Miloşeviç, Velimir — *Gök.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 44.
- Miloşeviç, Velimir — *Arkadaşlar. Kara sevda. Sakinlik. Boğaza kadar ateş. Düş. Rizik. Işık.* (Çeviren: Alâettin Tahir). 1971/VI, S: 61, s. 57—63.
- Miloşeviç, Velimir — *Işık.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 100—101.
- Milkoviç, Branko — *Tito.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1966/II, S: 6, s. 70.
- Minati İvan — *Benden istediğini sana veremem.* (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 82.
- Manati, İvan — *Sana verecek hiç bir şeyim yok.* (Türkçesi: N. Zekeriya) 1973/VIII, S: 76, s. 92—93.
- Minati, İvan — *Onu bildim bileli.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 93.
- Minati, İvan — *Onu bildim bileli. Düşük yollara. Sevmem pencerelerini.* (Aynı şiirler 32—33 s.larında Slovence yayınlanmıştır). Türkçesi: N. Zekeriya. 1974/IX, S: 85, s. 34—35.
- Minderoviç, Çedomir — *Omuz omuz. Açmış dallar. Deniz ve biz.* 1966/II, S: 3, s. 9-10.
- Molokvu, Bendili — *Zimbabve.* (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 55.
- Mollava, Mefküre — *Dökülürsem önüne. Ağladım. Ana.* 1966/II, S: 4, s. 71.
- Montale, Eucenio — *Küçük sevimli böcek. Gözlüklüz. San Yam'da. Paris'te. Öbür dünya için arıyoruz. Hiçbir vakit anlayamadım. Sözlerin öyle ağır ki. Dibe doğru.* (Türkçeye: Nusret D. Ülkü). 1973/VIII, S: 78, s. 93.
- Munteanu, Marina Feliçiye — *Bizden ırak.* (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 75.
- Musli, Fatime — *Kalbim dolu.* 1969/IV, S: 32, s. 45—46.
- Musli, Fatime — *Ağır. Son.* 1969/IV, S: 39-40, s. 56-57.
- Musli, Fatime — *Sevişiyorlar.* 1969/V, S: 41, s. 77.
- Musli, Fatime — *Bir daha o günler. Herşeyden fazla.* 1970/V, S: 44, s. 63-64.
- Musli, Hamdi — *Martin Luter King'in kabri üstünde.* 1968/IV, S: 25, s. 82.
- Musli, Kıymet - *Adsız.* 1969/IV, S: 33—34, s. 51.

- Muzbeg, İskender — *Ölüm havası*. 1965/I, S: 1, s. 50.
- Muzbeg, İskender — *Gecenin düş gördüğü*. 1966/II, S: 4, s. 22—24.
- Muzbeg, İskender — *Deniz yazdım, deniz kendinden doğdu*. 1966/II, S: 7, s. 69—70.
- Muzbeg, İskender — *Yeni yaşam. Yeni sevgi. Yeni çağ. Bir kentin sevince dönen üzgüsü. Yine kent üstüne söylenen şiir. Soluğum var evimin bahçesinde. Karanlıklar incisi*. 1966/II, S: 8, s. 29—35.
- Muzbeg, İskender — *Ağıt. Bu gece. Karda güneş. Son türkü*. 1967/III, S: 14, s. 10—13.
- Muzbeg, İskender — *Gömütçünün türküsü*. 1967/III, S: 17, s. 13—14.
- Muzbeg, İskender — *Onyedinci yaşımın ezgisi*. 1967/III, S: 18-19, s. 78-85.
- Muzbeg, İskender — *Ana. Hep o türkü*. 1968/IV, S: 24, s. 43 44.
- Muzbeg, İskender — *Gecelerin içinde. Türkü ve ağıt. Acı ve sevinç*. 1968/IV, S: 25, s. 71—74.
- Muzbeg, İskender — *En acı türkü. Soru No 1. Soru No 2. Soru no 3*. 1968/IV, S: 28, s. 18—20.
- Muzbeg, İskender — *Senin için türküler*. 1969/IV, S: 32, s. 19—22.
- Muzbeg, İskender — *Günler. Bir gecenin sözleri. Otellerde. Resimde, Güvercinler*. 1969/IV, S: 35, s. 18-20.
- Muzbeg, İskender — *Susan kız. Eski hastalık. Resimde. Karşılaşmadan sonra*. 1969/IV, S: 36—37, s.19-22.
- Muzbeg, İskender — *Batıda. Bir yağmur kuşunu gördüm. Irmak*. 1970/V, S: 41, s. 12—13.
- Muzbeg, İskender — *Mavi sular ve sevgi. Kara kuşlar*. 1970/V, S: 47, s. 33—34.
- Muzbeg, İskender — *Bu ve o kent arası*. 1970/VI, S: 51, s. 28—31.
- Muzbeg, İskender — *Öpücük. Geçen yaz. Gelecek günler. Onun sevgisi. O kadın*. 1971/VI, S: 52, s. 22—24.
- Muzbeg, İskender — *Anılar. Aramalarımız. Doğaç, Görkemli. Yüzyıllarca. Biz. Kasırga. Sevişmenin içyüzü*. 1971/VI, S: 55, s. 14—22.
- Muzbeg, İskender — *Karlı tepeler. Bethoven'in iki numaralı senfonisi. Şubert'in bir numaralı senfonisi. Bir akşam olmalı*. 1971/VI, S: 61, s. 19—21.
- Muzbeg, İskender — *Suç ve ceza. Ötelerde. Doğaç. Öpücük. Şubert'in bir numaralı senfonisi*. 1972/VII, S: 68, s. 24-27.
- Muzbeg, İskender — *Işık*. 1973/VIII, S: 78, s. 54—62.
- Muzbeg, İskender — *İki şiir*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 164.
- Muzbeg, İskender — *Işık. II*. 1974/IX, S: 82, s. 16—22.
- Muzbeg, İskender — *Butel için türküler*. 1974/IX, S: 84, s. 99—102.
- Muzbeg, İskender — *Işık. III*. 1974/IX, S: 89, s. 25—31.

- Muzbeg, İskender — *Işık*. IV.1974/IX, S: 90, s. 14—16.
- Muzbeg, İskender — *Işık*. V.1975/IX, S: 95, s. 24—28.
- Muzbeg, İskender — *Suya türküler*. 1975/XI, S: 100, s. 92—97.
- Muyagiç, Müberra — *Düş. İstekler. Bunu sevmiyorum. Hem de bilmiyorum neden. Tez yok olan mavi deniz. Oyun*. 1974/IX, S: 82, s. 85—87.
- Naumçevski, Volçe — *Erguvan. Altın çiçek. Yıldız kokusu*. (Aynı şiirler 75—76 sayfalarında Makedonca yayınlanmıştır). 1974/IX, S: 82, s. 77—78.
- Nayır, Yaşar Nabi — *Onar mısra*. 1967/III, S: 18—19, s. 31—32.
- Naydovski, Georgiya — *Süze*. 1967/III, S: 16, s. 61.
- Nazor, Vladimir — *Tito'nun »ileri« haykırışı*. (Çeviren: N.D. Ülkü). 1966/II, S: 6, s. 19—21.
- Nazor, Vladimir — *İç deniz*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 54.
- Nebi, Saadet — *Garip dünya*. 1970/V, S: 44, s. 63.
- Nedelkovski, Kole — *Şiir. Köpek*. (Türkçeye: Nusret D. Ülkü). 1969/IV, S: 38, s. 74—75.
- Nedelkovski, Kole — *Başiboş. Dönüş*. 1975/ XI, S: 98, s. 37—38.
- Nedelkovski, Mile — *Prespa. Porselen çalgıcı. Uyuyan Samoil. Senin üstüne ağıt. Kaval*. (Makedoncadan: İ. Emin). 1966/II, S: 10, s. 73—75.
- Neruda, Pablo — *Gecenin üstüne eğilmiş*. 1966/II, S: 3, s. 47.
- Neruda, Pablo — *Şiir. Esmer, gürbüz çocuk. Bu gece en hüzünlü şiirleri yazabilirim. Yalnız ölüm. Serenat. Jarama savaşı. Açıklayalım. Böyledir onlar. Atlar. Unutmak yok. Deniz kıyısında yaşlı kadınlar. Tembeller. Güzde unutulmuş. Bir sürü ad. Unutmak yok. Anımsıyorum seni. Ak arı. Oynarsın böyle her gün. Lütfen susunuz. Macchu Picchu*. (Çevirenler: Hilmi Yavuz, B. Tomris, Osman Türkay, Semiramiz Aydıllık ve Engin Aşkın). 1971/VI, S: 60, s. 73—97.
- Neruda, Pablo — *Buğday türküsü. Atlar. Unutmak yok. Federico Garcia Lorca için ode. Serenad. Yalnız ölüm. Şiir. Bu gece en hüzünlü yazabilirim*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 60—61.
- Neruda, Pablo — *Buğday türküsü*, (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 52.
- Neto, Agostino — *Hoşça kalın. Ayrılırken*. (Çeviren: Ali Küçüktavşanlı) 1968/IV, S: 29, s. 70—71.
- Neto, Agostino — *Yarat. Hoşça kalın. Ayrılırken*. (Çeviren: Güven Turan) 1970/V, S: 46, s. 36—37.
- Okara, Gabriyel — *Gülgün de güldüm*. (Çeviren: Süreyya Berfe). 1968/IV, S: 29, s. 73—74.
- Okigbo — *Ayrı aşk*. (Çeviren: Süreyya Berfe). 1968/IV, S: 29, s. 75.
- Olivera, Jose Antonio — *Devrim sürüyor*. (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 56.

- Oraşanski, Borçe — *Düşünmeler*. 1975/XI, S: 92, s. 92.
- Orta, Nedim — *Mutlu çılgın. Umut*. 1975/XI, S: 96, s. 86—87.
- Ozansoy, Halit Fahri — *Sularda dalan gözler. Beyaz gece. Akisler. Dedikodu. Sanatkâr. Denizde ay. Deniz ve kalbim. Akşam*. 1971/VI, S: 54, s. 40—42.
- Panduklu, Şenaver — *Şiirlerim*. 1966/II, S: 4, s. 32.
- Panduklu, Şenaver — *Sevgisiz kentim*. 1968/IV, S: 31, s. 65.
- Papuga, Helena — *Gidişimden*. 1973/VIII, S: 78, s. 72.
- Parkes — *Kara adamın tanrısı*. 1968/IV, S: 29, s. 79—80.
- Parun, Vesna — *Ev. Umut. Portokal. El. Bahçe. Pencere. Yorgun düştü şiirler*. (Çevireneler: N. Maksut ve N. Zekeriya). 1966/II, S: 4, s. 91—93.
- Parun, Vesna — *Yabancı*. (Türkçesi: Necati Zekeriya). 1973/VIII, S: 76, s. 95—96.
- Paşiç, Müberra — *Kafes* (Çeviren: H. Mercan). 1968/IV, S: 24, s. 57—58.
- Paşiç, Müberra — *Dua*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 44—45.
- Pavçek, Tone — *Sözlere dair sone*. (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 83.
- Pavloviç, Dušan — *Kuş veya akan yıldız. Saatçi. Zamanı çeşme doldurur*. (Aynı şiirler 81—83 sayfalarında Sırpça da yayınlanmıştır.) (Çeviren: Altay Suroy). 1975./XI, S: 96, s. 84—85.
- Pavloviç, Miodrag — *Argolidoya dönüş. Heykellerin anlatımı. Foler körfezinde. Delfi yolunda. Tavuz kuşları*. (Sırphırvatçadan: İ. Emin). 1966/II, S: 8, s. 52—55.
- Pavlovski, Blaje — *Öyle sularında. Yaşlı gökyüzü*. (Aynı şiirler 79—80 sayfalarında Makedonca da yayımlanmıştır.) (Türkçeye: H. Mercan). 1974/IX, S: 86, s. 81—82.
- Pavlovski, Radovan — *Yazın birinde bir gün. Yırtıcı hayvan*. (Türkçesi: İlhami Emin). 1965/I, S: 1, s. 61—62.
- Pavlovski, Radovan — *Dağa götüren yol*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1966/II, S: 9, s. 33—34.
- Pavlovski, Radovan — *Çingene gecesi. Çingeneler. Eve Dönüş*. (Çeviren: Nusret D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 16—17.
- Pavlovski, Radovan — *Çingeneler*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/VI, S: 49, s. 20.
- Pavlovski, Radovan — *Çağrışım. Orfe'ye dönüş. İklimler ve bir yıldız yıldızda bulabilirsin ancak. Ak yıldız. Ev sığından yoksun sevgi. Eve dönüş. Yalvarı. Kuraklık*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1971, S: 60, s. 29—34.
- Pavlovski, Radovan — *Göl ülkesi*. (Türkçesi: N. Zekeriya), 1972/VII, S: 68, s. 68—71.
- Pavlovski, Radovan — *Yalvarı*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 95—96.
- Pavlovski, Radovan — *Toprak olmayacağım*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 83, s. 88.

- Pavlovski, Yovan — *Şubat yürüyüşü*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 90, s. 53—54.
- Pavlovski, Yovan — *1941 Ekim başlangıcı*. (Türkçesi: İ. Emin). 1975/XI, S: 99, s. 45—47.
- Pereira — *Yük*. (Çeviren: Süreyya Berfe). 1968/IV, S: 29, s. 74—75.
- Peroviç, Sreten — *Sinek*. 1966/II, S: 2, s. 62.
- Peroviç, Sreten — *Kuş*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 94.
- Pers, Sant Yon — *Kronik'ten. Çocukluk sevgilim*. (Çeviren: Tahsin Yücel). 1971/VI, S: 52, s. 78—79.
- Petroviç, Branislav — *Madenciler*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 99.
- Petroviç, Rastko — *O zaman gözlerimi dikerim gökyüzüne*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 56—57.
- Petkoviç, Vladislav Dis — *Ayna*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/ IX, S: 87, s. 55.
- Petroviç, Yovan — *Tüm dillerin alfabesi*. (Aynı şiirler 72—74 sayfalarında Sırpça yayınlanmıştır.) 1974/IX, S: 83, s. 75—77.
- Petkovski, Trayan — *Eski kulübe. Dinlenme*. 1967/III, S: 16, s. 41.
- Petöfi, Şandor — *Özgürlük hem de sevgi. Köy sonunda küçük kahve. Sevgi yolcuları. Karlı yolda kızak yürüyor. Köy boyunca. Yaşam hem de ölüm*. (Macarcadan: P. Gilevski. Makedoncadan: İ. Emin.) 1966/II, S: 4, s. 115—118.
- Petöfi, Şandor — *Bir düşünce beni üzüyor. Eylül sonunda*. 1972/VIII, S: 72—73, s. 40—41.
- Peşiç, Radivoje — *Serüvenlerimin ağzında*. 1966/II, S: 3, s. 87—88, (Çeviren: İ. Emin).
- Pincur-Mançevski, Lazar — *Siz ve şiir*. (Aynı şiir 75 sayfada Makedonca yayımlanmıştır). 1974/IX, S: 87, s. 76.
- Podrimya, Ali — *Güzellik. Işık. Hastalık. Denizin dibine kim değmişse aramızda değildir. Gazeller*. (Arnavutçadan: H. Mercan). 1967/III, S: 16, s. 66—68.
- Podrimya, Ali — *Süre içinde yağmur*. (Türkçeye: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 77.
- Podrimya, Ali — *Kara kedi. Ak ovada adamı nasıl da untabildik. Karadiş. Çalınmış ateş. Kafası yaralı adam. Sevgiye dair. Söz*. (Arnavutçadan: H. Mercan). 1975/IX, S: 95, s. 81—85.
- Popa, Vasko — *Köy ortasındaki ihlamur ağacı. Küller. Kör güneş. Hiçlik*. 1966/II, S: 2, s. 48—50.
- Popa, Vasko — *Başlangıçta. Yeraltında. Güneşte. Ayışığında. Sonunda. Saklambaç. Küller. Oyundan sonra. Körebe oyunu. Gül hırsızları. Partallarımı geri ver. »Bizden uzak« tan*. (Çeviren: Nüsret D. Ülkü) 1968/ IV, S: 25, s. 26—34.

- Popa, Vasko — *İnanççıre Jiça Sopočan*. (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 64, s. 35—38.
- Popa, Vasko — *Senin gözlerin olmasaydı*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 76, s. 92.
- Popa, Vasko — *Kör güneş*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/ VIII, S: 79—81, s. 98.
- Popa, Vasko — *Kâğıt*. (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 72—73.
- Pop, Yojeff — *Uyanış, Göz göze. Ağaçlar arasında kaya. Kayalar arasında ağaç. B. S. Gj'nin tabloları karşısında*. (Macarcadan: P. Gilevski. Makedoncadan: İ. Emin). 1967/III, S: 15, s. 56—59.
- Popovski, Ante — *Ohri Aya Sofya'sından*. (Türkçesi: İ. Emin). 1966/II, S: 9, s. 32.
- Popovski, Ante — *Karaorman şiirleri*. (Çeviren: Nusret D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 13—15.
- Popovski, Ante — *Afyonlar*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1968/IV, S: 28, s. 16—17.
- Popovski, Ante — *Afyonlar*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1968/IV, S: 28, s. 16—17.
- Popovski, Ante — *Taştan. Magdalena. Çok yazlar için. Ses. Zaman. Kanser. Bizim yerlerimiz. . Yüzyıllar. Yüzyıllar boyunca. Andromeda*. (Türkçesi: Alaettin Tahir). 1973/VIII, S: 70, s. 55—59.
- Popovski, Ante — *Ayçiçeği*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/ V, S: 49, s. 18—19.
- Popovski, Ante — *Aleluy*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/ VIII, S: 76, s. 93.
- Potok, Bahise — *Sevgi dalından kaçınım. Gecesiz dokunmuş aşk. Halkalı aşk. Canlanmış dağ. Gölgeler altında. Anımsadıkça. Koyu verilmiş açık kağıt. Parklarda. Düşüncelerimi çalma*. 1969/IV, S: 33—34, s. 29-34.
- Potok, Bahise — *Sana. Sevgiden bu kalır*. 1969/IV, S: 38, s. 79—80.
- Potok, Bahise — *Bakanın. Sakın öyle. Her şey bizlere sınır. Yüreklerde*. 1970/V, S: 42, s. 33—34.
- Potok, Bahise — *Yaşamında. Sende sevgi. Bir yığın kağıtların*. 1970/V, S: 47, s. 58—59.
- Potok, Bahise — *Düşümde sen. Kalpsiz*. 1970/VI, S: 51, s. 63.
- Potok, Bahise — *Kemiklerim. Aynalarda*. 1971/VI, S: 55, s. 61.
- Potok, Bahise — *Kalbim. Gerek. Hıçkırıklar. Destan. Eski hastalık. Öperim seni. Şarkısız kalpler. Seni görsem. Devrimimiz. Yaşayan ölümler. Yaşamımdan. Atatürk*. 1971/VI, S: 61, s. 45—49.
- Prever, Jak — *Yeni mevsim. Kar küreyicilerin Noel türküsü. Çocuklar. Bulutlar. Ben bana benzerim*. (Türkçesi: Sabahettin Eyuboğlu ve Tahsin Saraç). 1972 VII, S: 66, s. 48—52.
- Prever, Jak — *Gerçek yol. Güz. Bahçe. Barbara*. (Aslından: F. Tramatorova—İ. Emin.) 1975/XI, S: 98, s. 70-72.

- Rabearivelo — *Hangi görünmez fare.* (Çeviren: Ali Küçüktavşanlı). 1968/IV, S: 29, s. 76—77.
- Raçin, Kosta — *Bir işçiye.* (Türkçesi: F. Kaya). 1966/II, S: 11, s. 102.
- Raçin, Kosta — *Strugada dükkânım olsa. Sana değin ağıtlar. Arife akşamında. Çelikli düzene.* (Türkçeleri: Ş. Ramo). 1966/II, S: 11, s. 106—116.
- Raçin, Kosta — *Değil miydik. Seher doğmada.* (Türkçesi: N. Zekeriya). *Açlığın oğulları.* (Çeviren: N. D. Ülkü). *Sandanski.* (Çeviren: N. Maksut). 1966/II, S: 11, s. 122—127.
- Raçin, Kosta — *Günler.* (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 57—58.
- Radiçeviç, V. Branko — *Kıskançlık.* 1966/II, S: 2, s. 54—55.
- Radiçeviç, V. Branko — *Ozan.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 101.
- Raiçkoviç, Stevan — *Hayat. Gök.* 1966/II, S: 2, s. 42—43.
- Rakiç, Milan — *Dalida.* (Çeviren: Necati Zekeriya), 1974/IX, S: 87, s. 53—54.
- Ramaç, Mihail — *Bir kardeşe söylenmiş sözler.* (Türkçeye: Suat Engüllü). 1973/VIII, S: 78, s. 76.
- Ramo, Şükrü — *Güzellik sevgisi.* 1965/I, S: 1, s. 16—18.
- Ramo, Şükrü — *Kalbimin treni.* 1966/II, S: 7, s. 17-18.
- Ramo, Şükrü — *Ateşböceği.* 1969/IV, S: 39—40, s. 8.
- Ramo, Şükrü — *Akrostiş halkası.* 1970/V, S: 44, s. 16-19.
- Recepoğlu, Altay — *Ezgin. Özlem.* 1970/V, S: 47, s. 60.
- Recepoğlu, (Suroy) Altay — *Alışkı. Balkonlu konutlarda. Ayna. Yasemin. Nice onlar var ki. Küllükte. İki gönül. Yatakta.* 1970/V, S: 50, s. 42—45.
- Recepoğlu, Altay — *Askerlik günlerimin şiirleri.* 1973/VIII, S: 77, s. 41—44.
- Recepoğlu, Altay — *Erlük günlerinin şiirleri.* 1974/IX, S: 82, s. 27—47.
- Recepoğlu, Altay — *Bir Prizren kızına yazılmıştır.* 1974/ IX, S: 84, s. 106—109.
- Recepoğlu, Altay — *Yaşama damgası veya otobiografisi.* 1974/IX, S: 85, s. 14—22.
- Recepoğlu, Altay — *Bizim dağlar.* 1974/IX, S: 88, s. 23.
- Recepoğlu, Altay — *Duygunun çilesi.* 1974/IX, S: 90, s. 22-24.
- Recepoğlu, Altay — *Savaşçı kadın.* 1975/XI, S: 100, s. 68—79.
- Rencov, Mihail — *Şiir. Seni tasarlıyorum. Kapayım mı. Terkedersen beni.* (Çeviren: İ. Emin.) 1967/III, S: 15, s. 86—87.
- Rencov, Mihail — *N'olur açmayın denizi. İlk varım, sonra yokum. Başlıksız. Seni düşünmüyorum. Dönmem geriye artık.* (Türkçeye: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 89, s. 48—49.
- Refeya, Bürhancayit — *İstiyorum.* 1973/VIII, S: 72—73, s. 67.

- Resul, Adem — *Şah ile mat arasında*. (Türkçeleştiren: Tevfik Melilkov) 1972/VII, S: 66, s. 65.
- Reşit, Haydar — *Uçan turnalar. Doğduğun yer. Deniz ile gök*. 1970/V, S: 46, s. 47—49.
- Rifat, Agim — *Hangi mevsimde ölmek istemezdim. Silersin. Orhan Veli. İstenilen gelin. O kadar. Hakir Murat. Yaka'lar. Umut*. 1972/VII, S: 71, s. 87—89.
- Rifat, Agim — *Etten kemikten çiçek*. 1974/IX, S: 83, s. 89—91.
- Rifat, Agim — *Dünya tipi*. 1974/IX, S: 86, s. 42—49.
- Rifat, Agim — *Yaşarken üşümek*. 1974/IX, S: 88, S: 62—63.
- Rifat, Agim — *Canlar*. 1975/XI, S: 92, s. 72—83.
- Rifat, Agim — *Teşekkür. Gök. Aydınlık türküsü. Antreman. Araba. Süper adam. Komşu kız. Komşu adam. Nasrettin Hoca. Uyku. Fotoğraf. Görünüş. At-eş-böcek. Güzel Turist. İsmail. Eş. Tuz-ekmek. Soğan. Stereo. Gevşek. Merdiven. Halk. Anama şiir. Tepe*. 1975/IX, S: 94, s. 69—78.
- Rıfat, Agim — *Altın kapak*. 1975/XI, S: 100, s. 122—125.
- Rifat, Oktay — *Şehitlik. Anış. Elleri var özgürlüğün. Her akşam*. 1966/II, S: 5, s. 57—60.
- Rıza, Resul — *Geleceğe seyahat*. (Bulgarcadan: İ. Emin). 1966/II, S: 8, s. 61.
- Rogovalı, Bayram — *Savaş*. 1965/I, S: 1, s. 50—51.
- Rogovalı, Bayram — *Kuşlar*. 1966/II, S: 3, s. 16.
- Rogovalı, Bayram — *Duvaklı kent. Bir ağaç vardı. Atom çağında*. 1966/II, S: 6, s. 88—89.
- Rogovalı, Bayram — *Doğmuş olan heykel*. 1966/II, S: 8, s. 36—37.
- Rogovalı, Bayram — *Son parça. Otsu ilişki, ürfler. Sarmaşıklık büyüyor. Nereye değgin. Akşam olunca. Yaz öldü*. 1966/II, S: 10, s. 27—30.
- Rogovalı, Bayram — *Kan lâmbaları. Otobüste. Kara asfalt içinden*. 1967/III, S: 15, s. 27—29.
- Rogovalı, Bayram — *Çayış. Yaşıt. Matara*. 1967/III, S: 17, s. 19—21.
- Rogovalı, Bayram — *Hanımefendi. B. B'ye. Ve ben bir nokta vurdum. Mayıs günleri geldi bitti*. 1968/IV, S: 23, s. 25—26.
- Rogovalı, Bayram — *İlkbahar ilahisi. Devrim, öğretmen. Sen uçurursun kuşları. Ölünağme*. 1968/IV, S: 26, s. 7-8.
- Rogovalı, Bayram — *Başka ellerde dolaş. Okul bahçesi. İşlev. Unuttukların*. 1968/IV, S: 28, s. 27—29.
- Rogovalı, (İbrahim) Bayram — *Ağlıyoruz ardınıza. Milyonlarca ölmek. Mevsimlerimizde*. 1971 /VI, S: 59, s. 77—78.

- Rogovalı, Bayram — *Devrim. Formüllerin. Ayrılmak durağı. 1972. Çizekler üstünde. Ellerinden gülşerbet içerken. Çok son. Sarı yapraklar içinizde. Net zaman. Senden sonra herşey köhne.* 1971/VI, S: 60, s. 66—70.
- Rogovalı, Bayram — *Eski park. Sevginin ömürdeşi. Yaşıt. Sensiz gözlelerimde ihlamur ağaçları üşüyor. Sevgi kuşları konacak aramıza.* 1972/VII, S: 68, s. 36—38.
- Rojdestvenski, Robert — *Öylesi gerek.* (Çeviren: İ. Emin). 1966/II, S: 8, s. 59—60.
- Rövşen, Ramiz — *Santimantal yağmur.* (Türkçesi: Tevfik Melikov). 1972/VII, S: 66, s. 63—64.
- Rumenova — Misirkova, Kata — *Bir yıldız.* (Çeviren: İ. Emin), 1974/IX, S: 90, s. 56.
- Rujeviç, Tedeuş — *Yaşam merkezinde.* 1967/III, S: 17, s. 46—48.
- Sabit, Yusuf — *Ben. Şiir yazdım. Aşka yananlar. Nasrettin.* 1975/IX, S: 93, s. 60—61.
- Sadik, Fikret — *Korkak.* (Türkçeleştiren: Tevfik Melikov). 1972/VII, S: 66, s. 63.
- Saks, Neli — *Taşlar korosu.* (Çeviren: İ. Emin). 1966/II, S: 9, s. 49—50.
- Salâ, Bahtiyar — *Sensizlik.* 1968/IV, S: 30, s. 52.
- Salih, Emin — *Sen. Taş. Vietnam ezgisi.* 1967/III, S: 12, s. 104, (Aynı şiirler 105. sayfada Makedonca da yayımlanmıştır).
- Salih, Nadir — *Gördüm seni.* 1972/VII, S: 64, s. 56.
- Santur, Sehar — *Sevdim seni. Biliyorum. Seni sevdiğim gibi. Yanıyor kalbim. O gece.* 1973/VIII, S: 78, s. 79—80.
- Sapho — *Şiirler.* (Türkçeye: Cevat Çapan). 1972/VII, S: 71, s. 67—173.
- Saraç, Tahsin — *Gecenin karnı. Ozan ata sultana. Yalınsızlık.* 1971/VI, S: 55, s. 66—70.
- Saraç, Tahsin — *Çağlar boyu. Kavga.* 1975/XI, S: 98, s. 124—126.
- Saraylıç, İzzet — *Otlar bizi bağışlasın. Kayguyla yavaşla.* 1966/II, S: 2, s. 57—58.
- Saraylıç, İzzet — *Bağışlasın otlar bizi. Leningrad'ın yazlık parkı. Gençler şair olmaya acele etmeyiniz. Harun el-Raşid. Dostlarım ve ben.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1969/IV, S: 33—34, s. 45—50.
- Saraylıç, İzzet — *Bir gecenin seslenişi.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 42.
- Saraylıç, İzzet — *Eski Saraylıç. Henüz şimdi anladım. Dostum bulut üstüne kısa bir üyküdür bu. Ailenin boğazı ağırıyor. Hastane parkındaki bülbüle. Adını taşıyacak bir sokak arıyorum. Vanya tanı beni, öğretmenlerimi aldatıyorum. Sarayova bensiz nasıl yaşayacak.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1972/VII, S: 62-63, s. 111—116.
- Saraylıç, İzzet — *Eski Saraylıç.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 76, s. 94.
- Sayfert, Yaraslav — *Küçük kızlara değgin şiir. Soğuk meyva suyu. Aynaya değgin şiir.* (Çekçeden: Branka Kubeş. Türkçeden: H. Mercan). 1974/IX, S: 91, s. 60—65.
- Seans, Yean — *Korkudur...* (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 54.

- Seferis — *Destansı öyküden*. 1966/II, S: 3, s. 60—61.
- Seferis, Corc — *Masalsı öykü. Argonotlar*. (Türkçesi: M. Cevdet Anday). 1971/VI, S: 52, s. 88—91.
- Sekuliç, Dara — *Düş yarı ölümdür*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 42.
- Sekuliç, Dara — *Ave Maria. Düş küçük bir ölümdür. Ovada*. (Çeviren: H. Mercan). 1971/VI, S: 55, s. 63-65.
- Sekuliç, Dara — *Gümrük*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 92—93.
- Selim, Adem — *Yeşermekte*. 1966/II, S: 3, s. 17.
- Selim, Cevahir — *Köylü ile karısı*. 1974/IX, S: 90, s. 45—49.
- Selimko, Adem — *Kavak ağacı*. 1970/V, S: 45, s. 44—45.
- Selimko, Adem — *Ne yitirdim*. 1971/VI, S: 51, s. 65.
- Selman, Melahat — *İşitiyor musun*. 1969/IV, S: 35, s. 75.
- Sengor, Leopold — *Kara kadın*. (Çeviren: Güven Turan). 1968 /IV, S: 29, s. 65—66.
- Sengor, Leopold — *Joal. Magrep akşamı mıydı o? Tüm aldatmacaları unutmak, tamamen unutmak istiyorum. O canalacı gece ardında. Bir balıkçı gibi, tam onun gibi yapabilirsem. Şaşma güzelim. Yorulmaksızın peşimde gitmede o kadın. Mektubuna hayranım Okuyorum mektubunu*. 1975/XI, S: 98, s. 43—50.
- Sezai, Sabahattin — *Ben yok'um, sen varsm. Sevgilim*, 1967/III, S: 17, s. 36—37.
- Sezai, Sebahettin — *Uzun saçlılar. Genç kızlar şimdi*. 1969/IV, S: 39—40, s. 44.
- Sezai, Sabahettin — *Genç kız ve ben. Genç kız gençliğini bulmuş. Sevgi arıdır ben çiçek*. 1968/IV, S: 23, s. 57—58.
- Sezai, Sebahettin — *Niye sevdiğin beni*. 1971/VI, S: 52, s. 37.
- Sezai, Sabahettin — *Başlangıç. Ben ve sevgi. Ben. İnanmadığın gerçi. Ne yapabilirim. Yarın ne olacak. İş, ben ve sen davranış. Koku. Anlatı. Kötü düşüncem yoktu. Anlıyamadın. Yaşayış nereden sonra*. 1972/ S: 65, s. 15 18.
- Sezer, Sennur — *Damda üç kişi*. 1966/II, S: 4, s. 100-102.
- Sezer, Sennur — *Çin'e bir şarkı*. 1967/III, S: 21, s. 19—20.
- Sezer, Sennur — *Tirenler geçiyordu*. 1974/IX, S: 84, s. 57—58.
- Sezer, Sennur — *Tristan Lopez ve Mar'ui Yesus Penelas'ın zindanda doğacak çocuklarına*. 1975/XI, S: 100, s. 149.
- Sipahi, Zekir — *Günler*. 1968/IV, S: 29, savfa 32.
- Skala, İvan — *Eve. Annemin elleri. İspanyam. Paris'in en güzel saati. Kara kardeş. Al meydanlıkta. Olmak isterdim. Yalvarı. Taşsal. Tanrı ülkesine yocluluk. Stalingrad sabah saat dörtte*. (Çekçeden: Branka Kubeş. Sırphırvatçadan: H. Mercan). 1975/XI, S: 98, s. 89—106.
- Skoti, Cokomo — *Abaris*. 1966/II, S: 2, s. 65.

- Skoti, Cakomo — *Uzaktan geldim*. (Türkçeye: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 72.
- Slaviček, Milivoy — *Tepeden turnağa her günkü bir şiir yazılmalı. Çiçekler ilgilendirir beni. Hep biri var*. 1966/II, S: 2, s. 72—73.
- Slavicek, Milivoy — *İnsanların neleri var*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973 VIII, S: 79—81, s. 97.
- Slobodndik, Vlocimyej — *Hastane gecesi*. 1967/III, S: 17, s. 42.
- Sokol, İzzet - *Sevgilim. Bir daha sev*. 1970/V, S: 47, s. 75.
- Sopka, Lubomir — *Öykü*. 1973/VIII, S: 78, s. 68—71.
- Stankova, Mariya — *Burada her şey var. İlk kez sensiz cananım*. (Aynı şiir 82 sayfada Makedonca da yayımlanmıştır. (1975) XI, S: 97, s. 83.
- Stoiçovski, Blagoy — *Tedirginlik*. 1975/XI, S: 92, s. 90.
- Suroy, Altay - *Kahvede. Toplumculuk. Kokin Brod Bedemi*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 52—53.
- Suroy, (Recepoğlu) Altay — *Bir erin barış türküleri*. 1974/IX, S: 91, s. 38—40.
- Suroy, Altay — *Dış ülkelerde doğan şiirli güncem*. 1975/XI, S: 92, s. 19—21.
- Suroy, Altay — *Romanya*. 1975 / XI, S: 94, s. 29—37.
- Suroy, Altay — *Ben gönlüme girmeseydin keşke. Avuntu, Kerte. Yürek yiyenler. Gece mor mudur. Başka yolcu. Yoksa. Düğüm. Salt seni yaşamak için. Ben hâlâ habersiz. Bir müzik. Dostluk. Elbet, öngörü*. 1975/ XI, S: 95, s. 52—57.
- Suroy, Altay — *Adsız*. 1975/XI, S: 96, s. 20.
- Suroy, Altay — *Dalsız çiçek*. 1975/ XI, S: 98, s. 39-42.
- Suroy, Afrim — *İyimserlik*. 1969/IV, S: 35, s. 75.
- Suroy, Afrim — *Bende tutku. Öfke. Bu sabah. İyimserlik*. 1969/IV, S: 36-37, s. 37.
- Suroy, Afrim — *Resimdeki kadın. Hep yaşamak. Terkeden sevgiliye*. 1970/VI, S: 43, s. 73—74.
- Suroy, Badem — *Sevgi yalımında yanan*. 1970/V, S: 44, s. 64.
- Sulçki, Arnold — *Taşla deney*. 1967/III, S: 17, s. 45—47.
- Süleyman, Mümtaz — *Çimenlerin renginde güneş. Yerini sensiz görünce*. 1966/II, S: 6, s. 90-91.
- Süleyman, Mümtaz — *Düşüncelerimde sen. Ben varım. Dilek. Unudulmayan deniz. Sevgiliye mektup. Göremiyeceğim. Yalnızım. Ben bir kuşum. Özleyiş*. 1968/IV, S: 27, s. 70—74.
- Süleyman, Şaban — *Renksiz çizgiler dökülüyor derinliklere*. 1972/VII, S: 64, s. 56.
- Süleyman, Şaban — *Bu kum. Silecek tozunu kim. Düşen yıldızlar. Simgesiz simge*. 1973/VIII, S: 70, s. 105—106.

- Süleyman, Şaban — *Yansıyan gölge. Tanrım. Sarhoş. Güneş. Gülercan.* 1973/VIII, S: 74—75, s. 63—64.
- Süleyman, Nurten — *Sen. Gözler.* 1973/VIII, S: 72—73, s. 67—68.
- Süleyman, Şükran — *Acunda Biz.* 1969/IV, S: 35, s. 76.
- Süreyya, Cemal — *Tristram.* 1966/II, S: 5, s. 104.
- Şaban, Keramettin — *Bir daha. Anlat.* 1975/XI, S: 92, s. 84.
- Şaban, Naim — *Gurbet. Günümün besini. Kalbim. Sana. Hüriyet. Son toprak.* 1966/II, S: 5, s. 130—132.
- Şaban, Naim — *Başlıksız. Sormayın. Özlem. Bilmem ki nasıl. Bugünüm daha iyi. Kalbim. Sana.* 1970/V, S: 50, s. 73-75.
- Şala, Bahtiyar — *Sensizlik. Haber.* 1966/II, S: 11, s. 47.
- Şala, Bahtiyar — *Sensizlik.* 1968/IV, S: 29, s. 32.
- Şala, Bahtiyar — *Sensizlik.* 1968/IV, S: 30, s. 52.
- Şantiç, Aleksa — *Emina.* (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 52—53.
- Şçepanoviç, Blajo — *Bir renkle konuşma.* (Çeviren: N. D. Ülkü). 1966/II, S: 8, s. 48.
- Şen, Semiha — *Sensin.* 1972/VII, S: 69, s. 99.
- Şero, Drita — *Sevmek yalan.* 1968/IV, S: 30, s. 52.
- Şimşek, İsa — *Yıllar boyunca.* 1974/IX, S: 91, s. 66-68.
- Şimşek, İsa — *Bahara doğru.* 1975/IX, S: 94, s. 81.
- Şişko, Fikri — *Hayat esrarı. Yeşil gece.* 1969/IV, S: 36—37, s. 39.
- Şişko, Fikri — *Hayat esrarı,* 1970/V, S: 50, s. 72.
- Şişko, Fikri — *Sonbaharı unutarak. Sevdı. Ararken. Sen. Gözlerin. Hiç olmazsa ağlamışsın belki. Yağmur. Hatıralar.* 1971/VI, S: 53, s. 41—44.
- Şopov, Aço — *Altın çemberi sürenin.* 1966/II, S: 2, s. 53.
- Şopov, Aço — *Gözler.* (Makedoncadan: İ. Emin). 1966/II, S: 6, s. 61—62.
- Şopov, Aço — *Güzel havaları yel alır götürür.* (Türkçeye: N. Zekeriya). 1966/II, S: 9, s. 30—31.
- Şopov, Aço — *Ateşin uzaktan gelişi.* (Çeviren: N. D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 23.
- Şopov, Aço — *Sevgi.* (Türkçeye: N. D. Ülkü). 1968/IV, S: 29, s. 36—37.
- Şopov, Aço — *Şiir.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 49, s. 16.
- Şopov, Aço — *Şiir.* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79—81, s. 92.
- Ştefan, Florika — *Göl. Mercanlar. Gözler.* (Sırpırvatçadan: F. Kaya). 1966/II, S: 4, s. 94—95.
- Ştefan, Florika — *Olgunlaşmış...* (Çeviren: Altay Suroy). 1975/IX, S: 93, s. 74—75.

- Şuplinova, Evgeniya — *Al karanfilin kaygısı*. (Çeviren: H. Mercan) 1968/IV, S: 24, s. 56.
- Şuplinova, Evgeniya — *Köy kadını. Şiir*. 1975/IX, S: 94, s. 84—85.
- Tagore, Rabindrant — *Kapına türkücü geldim. Meyva zamanından. Avare kuşlar'dan. Bahçivan'dan*. (Sırpırvatçasından: David Piyade). 1966/II, S: 3, s. 23—25.
- Tagore, Rabindrant — *Avare kuşlar'dan* (Türkçeye: B. Ecevit). *Bahçivan'dan* (Türkçeye: İbrahim Hoyi). *Meyva zamanından. Büyüyen Ay'dan* (Çeviren: İbrahim Hoyi). *Firari'den. Kül üzerinde tüveyçler'den* (Çeviren: S. Ergin). 1971/VI, S: 52, s. 43—45.
- Tahir, Alâettin — *Dönüş. Kaderimi ben yazmadım ki*. 1968/IV, S: 24, s. 69—71.
- Tahir, Alâettin — *Sağır taşlar. Senin için ayrılan bu akşam*. 1968/IV, S: 26, s. 25—26.
- Tahir, Alâettin — *Bekleyiş. Yaprak. Balko. Savaş*. 1969/IV, S: 33—34, s. 21—24.
- Tahir, Alâettin — *Yaz yağmuru. Soru. Yalnızlık. Kader. Öğüt*. 1969/IV, S: 38, s. 38—40.
- Tahir, Alâettin — *Sevgiden yürümek. Hatıralar*. 1969/V, S: 41, s. 68—69.
- Tahir, Alâettin — *Bilmiyorum bildiğim*. 1971/VI, S: 55, s. 62.
- Tahir, Alâettin — *Kime nasıl*. 1975/IX, S: 95, s. 50—51.
- Tahmiciç, Hüseyin — *Masal*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 43.
- Tahmiciç, Hüseyin — *Sarafta*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 79-81, s. 96.
- Tadiyanoviç, Dragutin — *Gök*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1973/VIII, S: 76, s. 95.
- Taki, Gızime — *Temsil — için*. 1969/IV, S: 36—37, s. 36.
- Tamaş, Yuliyana — *Kutsal ses*. 1973/VIII, S: 78, s. 73-74.
- Tarancı, Sıtkı Cahit — *Otuz beş yaş şiir. Ölüm*. 1966/II, S: 5, s. 43—45.
- Tarancı, Sıtkı Cahit — *Gün eksilmesin penceremden. Gündüz. Perişan sofrası. Korktuğum şey. Sulh bir hatıra oldu. Bir de baktım ki ölmüşüm. Hatıralar. Ölümünden sonra. Memleket isterim. Ölüm I. Ölüm II. Peyzaj I. Peyzaj II. Peyzaj III. Peyzaj IV. Tren. Kara sevda. Yaşım ilerledikçe. Gün olur ki. Postacı. Robenson. Öyle dalmışım ki. Bugün hava güzel. Bugün. Uçtu uçtu. Su sesi. İnsan hıçkırıkları. Ben ölecek adam değilim. Böyle işte. Bizimkiler. Akşamcı. Otuz beş yaş şiiri. Akşam vakti. Eşya. Sevsen beni çocuğum. Mademki güzelsin. Yalan dünya. Kış gecesi rüyası. Güven. Korkunç güzel. Sağ el. Portre. Yalnızlık macerası*. 1971/VI, S: 59, s. 123—142.
- Taşkovski, Lyubişa — *Yurt. Kokumun çiçeği. Kuş*. 1967/III, S: 16, s. 63—65.
- Taufer, Vida — *Sonuçlanan mektup*. (Çeviren: H. Mercan), 1968/IV, S: 24, s. 58.
- Timotiyeviç, Bojidar — *Tufan. Sular. Geceye doğru yolculuk. Yağmurlar*. (Türkçesi: İ. Emin). 1965/I, S: 1, s. 62—63.
- Toçinovski, Vasil — *Taş içinde gün*. (Çeviren: I. Emin). 1974/IX, S: 91, s. 94—96.

- Todoroviç, Gordana — *Dünya sevgisi*. (Çeviren: İ. Emin). 1975/IX, S: 94, s. 92—93.
- Todorovska, Duşiça — *Korku*. (Aynı şiir 28—29 sayfalarında Makedonca da yayımlanmıştır). (Çeviren: İ. Emin). 1974/IX, S: 84, s. 30—31.
- Todorovski, Gane — *Peyzaj*. (Türkçe: N. Zekeriya). 1966/II, S: 9, s. 31.
- Todorovski, Gane — *Ses*. (Çeviren: Nüsret D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 13.
- Todorovski, Gane — *Sunu*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 49, s. 18.
- Tolnai, Oto — *Ak kumluk yanında. Koyun derili giysilerimize vuruyor ilkin. Bulanık akıyor ırmak. Öküz derili çadırlarımız altından. İkaruz torzosu*. (Macarcadan: P. Gilevski, Makedoncadan: İ. Emin). 1967/III, S: 15, s. 64—68.
- Tolnai, Oto — *Bulanık akıyor ırmak*. (Türkçeye: N. Zekeriya). 1974/VIII, S: 88, s. 76—77.
- Toprak, Faruk Ömer — *Umutlu yüz. Cezayir. Uzakta bir nehir. Gece saat birden sonra. Nerde olursan ol. Benim kalbim*. 1966/II, S: 9, s. 74—78.
- Torka, Miguel — *Sizinle hiç bir zaman*. (Çeviren: H. Mercan). 1975/XI, S: 99, s. 52.
- Trifunoviç, Duşko — *Gece*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 43.
- Tuzcu, Enver — *Vatan. Tito. Düşman istilâsından kurtulan kasabanın diliyle. Yaprak dökümü. Girdap. Kendi kendinle. Kalbimin hakimine. Parlak gözler. Sehar. Yine ona. Aşkım. Hasta kalb*. 1969/V, S: 41, s. 70—75.
- Ukalo, Rezak — *Mavileri nerde gördüm*. 1965/I, S: 1, s. 52—53.
- Ukalo, Rezak — *Özgürlüğü sana. İlkyaz. Yel. Bir karış toprak*. 1966/II, S: 10, s. 38—39.
- Ukalo, Rezak — *Koca bir kuş*. 1967/III, S: 15, s. 34—35.
- Ukalo, Rezak — *Yalvarış. Ağaç, deniz ve kadın*. 1968/IV, S: 23, s. 59—60.
- Ukalo, Rezak — *O gün. Ben ve ölüm. Düşünce. Ağzımdan çıkan son türkü*. 1970/V, S: 46, s. 25—27.
- Ukalo, Rezak — *Kalın gövdeli ağaç*. 1970/V, S: 50, s. 71.
- Uroşeviç, Vlado — *Ev ile yaz*. (Türkçeye: N.D. Ülkü). 1966/II, S: 9, s. 35.
- Uroşeviç, Vlado — *İmler*. (Çeviren: N.D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 17—18.
- Uroşeviç, Vlado — *Ayıştığı* (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 49, s. 19—20.
- U Tam'sı — *Cansız tabiat*. (Çeviren: Süreyya Berfe). 1968/IV, S: 29, s. 67.
- Uyeviç, Tin — *Ayrılış*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 55—56.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Koçaklama. İkirçimlik. Yıkılan türkü. Taş yürek. Yorgun düşenler. Konuk. Yüreğimdaki aslan. Kırk gün kırk gece düğün*. 1965/I, S: 1, s. 33—36.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Toprak ile güneş*. 1966/I, S: 4, s. 18.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Ayakta ölen hasta*. 1966/II, S: 6, s. 76.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Bize karışan*. 1966/II, S: 7, s. 63.

- Ülkü, Dişo Nusret — *Açık mezarlar*. 1966/II, S: 8, s. 18.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Mustsuzluk. Belâya beş diyen katiller. Haçlılar savaşı. Eski tas eski Hamam*. (Aynı şiirler 76—78 sayfalarında İ. Emin tarafından Makedoncaya çevri olarak yayımlanmıştır.) 1967/III, S: 12, s. 73—75.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Başkasının gözlerinde büyümek. Bu kadar. Varlanmak*. 1967/III, S: 21, s. 12—13.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Agıt. Bayramlar. Er meydanında*. 1968/IV, S: 30, sayfa 27—28.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Uzaklık-yakınlık. Göklerde balık denizde yıldız olmak*. 1969/IV, S: 32, s. 13—14.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Bütün bayrakları seviyorum. Hiçlik*. 1969/IV, S: 35, s. 17.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Alttakiler-üsttekiler. Şiir üstüne şiir*. 1969/V, S: 41, s. 31—32.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Yüce sevgi. Yiğitlerin şiiri. Bizim*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 21-22.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Türkçem II. Barış savaşı. Tepeden tırnağa bahar. Yalnız ve sessiz*. 1974/XI, S: 82, s. 7—9.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Türkçem. Barış savaşı. Yiğitlerin şiiri*. 1975/XI, S: 98, s. 56—57.
- Üstün, Nevzat — *Hırsız Haşan. Sankt Eriks köprüsünün Türküsü*. 1975/XI, S: 98, s. 118-122.
- Vahabzade, Bahtiyar — *El arasında. İstanbul. Şairler*. (Türkçeleştiren: H. Ahmed Schmiede). 1973/VIII, S: 76, s. 84—91.
- Vangelov, Atanas — *Ante Portas*. 1967/III, S: 16, s. 48.
- Vegri, Şaşa — *Aile*. (Türkçesi: H. Mercan). 1972/VII, S: 71, s. 85.
- Vekilof Vakıf — *Bu yağmur*. (Türkçeleştiren: Tefik Melikov). 1972/VII, S: 66, s. 61—62.
- Veli, Orhan — *İstanbul türküsü. Odamda. Derdim başka. Güzel havalar. Değil. Sizin için*. 1965/I, S: 1, s. 87—91.
- Veli, Orhan — *Haber. Deniz. Yokuş. Asfalt üzerine şiirler. Gölge. Gözlerim. Derdim başka. Güzel havalar. İstanbul türküsü*. 1966/II, S: 5, s. 49—52.
- Veli, Orhan — *Oktay'a mektuplar. Masal. Helene için. Pazar akşamları. Deniz. Yokuş. Mahzun durmak. Sokakta giderken. Meyhane. Seyyahat. İntihar. Montör Sabri. Mangal. Yatağım. İçkiye benzer bir şey. Ekmek. İş olsun diye. Rönesans. Gangster. Veda. Rüya. Sol elim. Gölge. Gözlerim. Dağ başı. Şöforun karısı. Kitabe-i seng-i mezar. Harbe giden. Güzel havalar. Anlatamıyorum. Efkârlanırım. Söz. Sakal. İstanbul türküsü. Eskiler alıyorum. Cımbızlı şiir. Kapalı çarşı. Sizin için, İstanbulu dinliyorum. Hürriyete doğru. Ayrılış. Bedava. Vatan için. Delikli şiir. Yaşamak*. 1969/IV, S: 39—40, s. 87—101.
- Veysel, Aşık — *Seçmeler. Derdimi dökersem derin dereye. Güzelliğin on par' etmez. Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı*. 1973/VIII, S: 77, s. 65—68.
- Vinaver, Stanislav — *Yazıt*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 87, s. 56.

- Vırmıça, Fehmiye — *Ellerde kaldıkça*. 1973/VIII, S: 77, s. 108.
- Vırmıça, Raif — *Senin için. Arama sen gökyüzünü. Kalbsız hırsız. Seni*. 1970/V, S: 48, s. 46-48.
- Vırmıça, Raif — *Yaşam acısı*. 1971/VI, S: 51, s. 65—66.
- Vırmıça, Raif — *Umutlar. Senin için*. 1971/VI, S: 52, s. 36—37.
- Vırmıça, Raif — *Aşkın yoksulu. Sen*. 1971/VI, S: 53, s. 89—90.
- Vitez, Grigor — *Barış imzalamada anında ölen ere sunut*. (Çeviren: N. Zekeriya). *Savaşçıların savaş düşleri*. (Çeviren: I. Emin). 1966/II, S: 11, s. 48—49.
- Vukanoviç, Slobodan — *Duadan sonra küller kaldı. Vurgunlar. Sözcükler taslağında. Vurgun kraliçe. Nasıl çalındığım öğreniyim*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 193—195.
- Vukosavlyeviç, Slavko — *Kadinyaça*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1966/II, S: 6, s. 36—39.
- Vuletiç, Ancelko — *Yalnız iki yol var*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/V, S: 48, s. 43.
- Yaçev, Risto — *Veronika*. 1967/III, S: 16, s. 58—59.
- Yaçev, Risto — *Şiire kapanan*. (Aynı şiir 62—63 sayfalarında Makedonca da yayımlanmıştır.) 1974/X, S: 83, s. 67—71.
- Yağcı, Semiha — *Bilmece*. 1968/IV, S: 29, s. 32.
- Yağcı, Semiha — *Avunuyorum*. 1968/IV, S: 31, s. 66.
- Yağcı, Semiha — *Meğer*. 1970/V, S: 45, s. 45.
- Yağcı, Semiha — *Sen gittin. Belki doğmayacak*. 1970/V, S: 47, s. 76—77.
- Yağcı, Semiha — *Seni düşünürken. Son ışık. Düşüncelerim. Unut. Cevahir gözyaşları. Çevrilmiş fincai. Unut*. 1971/VI, S: 54, s. 29—32.
- Yağcı, Semiha — *Yalnızlığın güzelliği. Yardım et beni sende öldüreyim. Yaz akşamı. Meğer son melodi. Adsız şiir*. 1971/VI, S: 56—57, s. 41—43.
- Yağcı, Semiha — *Oyun. Saha. Her zaman için... Ters... düz. Gitme. Günün olayı. Ayrılık. Aşk. Gelecek günler. Aylar*. 1972/VII, S: 64, s. 45—48.
- Yakimovsiki, Çedo — *Uyandırmayın beni bu gece. Tüm gece kuş arıyorum..* 1967/III, S: 16, s. 47—48.
- Yanevski, Slavko — *İki metre yer altındaki askerin türküsü*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1966/II, S: 6, s. 67-68.
- Yanevski, Slavko — *Nisanda yeşil gece*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1966/II, S: 9, s. 30—31.
- Yanevski, Slavko — *Dişi tavuskuşu*. (Çeviren: N. D. Ülkü). 1968/IV, S: 23, s. 11-12.
- Yanevski, Slavko — *Çiçekler*. (Türkçeye: N. D. Ülkü). 1968/IV, S: 29, s. 35.
- Yanevski, Slavko — *Ak gece*. (Türkçesi: N. Zekeriya). 1970/VI, S: 49 s. 15.

- Yankov, Stoyne — *Bir dörtyol ağzında*. (Türkçe: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 88, s. 75.
- Yaşar, Mustafa — *Dikene benzeyen bahar*. 1970/V, S: 45, s. 45.
- Yaşar, Mustafa — *Benim bensizliğim*. 1970/V, S: 46, s. 49.
- Yaşar, Mustafa — *Yalnızlığım. Hayatım hakkında. Akşam ve sessizlik. Mutsuzluğum*. 1970/V, S: 48, s. 49—50.
- Yasar, Mustafa — *Başlıksız. Kaybolan aşk ve gözyaşı*. 1970/V, S: 50, s. 63—64.
- Yaşar, Mustafa — *Ölmiyen bir aşk. Deme görmedim seni. Renksiz bir çiçek. Yıldız biliyordum seni. Başlıksız*. 1971/VI, S: 59, s. 28—30.
- Yaşar, Mustafa — *Gececek gerçekler bir bir. Başlıksız. Taşlar türküsü. Ayı bir gerçek*. 1971/VI, S: 61, s. 67—69.
- Yaşar, Mustafa — *Kadın elinden gelen. Kırmızı gül renginden. Çocukluğumdan. Bu gece*. 1972/VII, S: 68, s. 66-67.
- Yaşar, Mustafa — *Düşler dışı. Yalnızlığım. Bahar sarhoşluğu*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 54—55.
- Yasar, Mustafa — *Deliler. Yazla gelen. Gerçek*. 1973/VIII, S: 76, s. 45—46.
- Yaşar, Mustafa — *Senin için. Ağrılı. Sevi. Sevimli. Başlıksız. Çiçek kadar güzel*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 174—176.
- Yasar, Mustafa — *Bıçak. İnsan. Aşklı. Kadın elinden gelen. Mahalenin kapıları. Yağmurdan sonra. Neden. Sonsuzluk*. 1974/IX, S: 86, s. 35—39.
- Yesenin, Şergey — *Ne güzeldi Tanya*. (Türkçesi: M. Starstov — Muhtar). 1970/V, S: 50, s. 92.
- Yevtuşenko, Yevgeni — *Savaş istiyor mu Rusya? Kulübe*. (Türkçesi: Osman Türkay). 1970/V, S: 42, s. 35-38.
- Yoruba — *Açlık*. (Çeviren: Ali Küçüktavşanlı). 1968/IV, S: 29, s. 76—77.
- Yurtsever, Orhan — *Sana şiir. Yarımın*. 1969/IV, S: 36-37, s. 38.
- Yusuf, Sabit — *Sözlerim*. 1973/VIII, S: 77, s. 107.
- Yusuf, Sabit — *Çiçekler. Neşelikte ben*. 1973/VIII, S: 78, s. 89.
- Yusuf, Sabit — *Uçbe ses. Yaşamak tatlıdır. Küçüklüğüm*. 1974/IX, S: 88, s. 58—59.
- Yusuf, Sabit — *Karanlıklarda aydınlaşma*. 1975/XI, S: 96, s. 47-50.
- Yusuf, Sabit — *Gençliğimin uçuşu*. 1975/XI, S: 98, s. 79-86.
- Yusuf, Sabit — *Yaşamsal izlerinde beş eğilme*. 1974/IX, S: 91, s. 55—57.
- Yusuf, Sabit — *Yaşamla alevlenen yangınlar. Siyah ıssızlığı kovalarken. Bana saygınız varsa. Yaşamı çevrelerken. Şiir aynasında. Kuşlardan dilediğim. Ayakkabılarım*. 1974/IX, S: 90, s. 41—44.
- Yusuf, Sabit — *Ben. Şiir yazdım. Aşka yananlar. Nasrettin*. 1975/XI, S: 93, s. 60-61.
- Zayç, Dane — *Sen yok. Kutsal kişi. Vera*. 1966/II, S: 2, s. 59—61.

- Zayç, Dane — *Bir avuç kül. (Türkçesi: H. Mercan)*. 1972/VII, S: 71, s. 84—85.
- Zekeriya, Necati — *Sıcaklık. Oyun. Genç kız*. 1965/I, S: 1, s. 27—28.
- Zekeriya, Necati — *Bu kente bir gökyüzü dokudum, sevgiden*. 1966/II, S: 7, s. 9—10.
- Zekeriya, Necati — *Sevgi üstüne. Bu şiiri ben yazmadım. Her şey iki elimde. Yanıt. Sevgiden kalan. Bu kente bir gökyüzü dokudum sevgiden*, 1966/II, S: 8, s. 10-14.
- Zekeriya, Necati — *Gülüşlerim, ellerim bir de ben. Denge. Bir an böyle düşündüm*. 1966/II, S: 10, s. 12—13.
- Zekeriya, Necati — *Sevgiyi ateşe öğretelim. Çocukluğum bu sabah seni düşündüm. Ben bir de siz. Oyun. Al türkü. Sevgiye dönmededir her nen. (27—29 sayfalarında aynı şiirler Makedonca olarak İ. Emin tarafından çevrilmiştir)*. 1967/III, S: 12, s. 23—26.
- Zekeriya, Necati — *Dilek. Suyun büyüü. Yazgı. Çizgiler*. 1967/III, S: 18—19, s. 53—54.
- Zekeriya, Necati — *Sevgiden kalan*. 1968/IV, S: 27, s. 17-19.
- Zekeriya, Necati — *Sevgiden kalan*. 1968/IV, S: 30, s. 21-22.
- Zekeriya, Necati — *»Hasan« destanına giriş*. 1969/IV, S: 38, s. 20—21.
- Zekeriya, Necati — *Al türkü. Sevgiye dönme oyunu. Hastalıktan sonra*. 1970/V, S: 42, s. 15—16.
- Zekeriya, Necati — *Bu akşam. Sevgiden kalan. Prizren yeşili. Yanılgı. Ansızın. Şair*. 1971/VI, S: 60, s. 18—20.
- Zekeriya, Necati — *Lorka soyutlaması*. 1975/IX, S: 93, s. 8.
- Zekeriya, Necati — *Sensiz Madrid'e merhaba denilmez*. 1974/IX, S: 95, s. 7—10.
- Zekeriya, Necati — *Hasan Destanına çıkma. Bu akşam Lorka soyutulması*. 1975/XI, S: 98, s. 51—53.
- Zekeriya, Necati - *Ozan değil miydik ki*. 1975/XI, S: 98, s. 23-26.
- Zlobeç, Çiril - *Beyaz bayraklar. (Türkçesi: H. Mercan)*. 1972/VII, S: 71, s. 83.
- Zlobeç, Çiril - *Gece. (Türkçesi: Necati Zekeriya)*. 1973/ VIII, S: 79-81, s. 97.

IV.1.3.Hikâyeler

- Abaciev, Gorgi – *Sigara kutusu. (Çeviren: H. Mercan)*. 1972,/VII, S: 65, s. 37-41.
- Abasıyanık, Faik Sait – *Bir karpuz sergisi*. 1966/II, S: 5, s. 61-64.
- Abasıyanık, Faik Sait – *Projektörcü*. 1969/IV, S: 32, s. 59-63.

- Abasıyanık, Faik Sait – *Haritada bir nokta. Hişt hişt... Alemdağda var bir yılan. Dülger balığının ölümü, Bir karpuz sergisi. Sur dışında, hayat. Sarnıç. Gün ola harman ola. Mahalle kahvesi.* 1972/VII, S: 65, s. 89-130.
- Abdullah, Avni – *Çatlak toprak.* 1971/VI, S: 56-57, s. 60-66.
- Abdullah, Avni – *Balçık tarlası.* 1971/VI, S: 58, s. 22-28.
- Abdullah, Avni – *Şöferin türküsü ...* 1972/VII, S: 64, s. 57-59,
- Abdullah, Avni – *Kaçış,* 1972/VII, S: 66, s. 68-74.
- Abdullah, Avni – *Hazbiye kız.* 1973/VIII, S: 72-73, s. 42-48.
- Abdullah, Avni – *Tome'nin çocukluğu.* 1973/VIII, S: 76, s. 47-57.
- Abdullah, Avni – *Kurtlar.* 1973/VIII, S: 79-81, s. 185-192.
- Abdullah, Avni – *Fatma Nine.* 1975/XI, S: 100, s. 80-91.
- Akbal, Oktay – *Yalnızlık bana yasak.* 1969/IV, S: 32, s. 99-102.
- Aksoy, Erdem – *Ferit amcanın serüveni.* 1971/VI, S: 55, s. 54-58.
- Ali, Sabahattin – *Kağnı.* 1966/II, S: 5, s. 53-56.
- Ali, Sabahattin – *Kaybolan adam.* 1969/IV, S: 32, s. 64-67.
- Andreevski, Petre – *Anlatılmaya değer ilkyaz,* (Çeviren: N. Zekeriya), S: 74-75, s. 34-39,
- Andreevski, M. Petre – *Anlatılmaya değer ilkyaz.* (Çeviren: N. Zekeriya) 1975/XI, S: 92, s. 22-26.
- Andriç, İvo – *Tuz öyküsü* (Çeviren: Nusret D. Ülkü). 1968/IV, S: 26, s. 39-44.
- Andriç, İvo – *Demetler.* (Çeviren: N. D, Ülkü), 1969/IV, S: 36-37, s. 50-57.
- Andriç, İvo – *Tek gözlü Corkan ile yabancı kadın.* 1973/VIII, S: 70, s. 38-53.
- Andriç, İvo – *Günah çıkarma.* (Çeviren: M, Kıratlı). 1973/VIII, S: 79-81, s. 72-84.
- Andriç, İvo – *Deniz kenarında,* 1974/IX, S: 83, s. 81-82.
- Andriç, İvo – *Aksa ile kurt.* (Çeviren: N, Zekeriya). 1975/IX, S: 95, s. 16-24.
- Apaydın, Talip – *Bostan zamanı.* 1969/IV, S: 32, s. 109-110.
- Asturias, Miguel – *Bueyon.* (Çeviren: Tahir Aİangu). 1971/VI, S: 52, s. 103-110.
- Baki, Enver – *Salkımsöğüt.* 1966/II, S: 9, s. 45-48.
- Baki, Enver – *Ayna oyunu,* 1967/III, S: 14, s. 14-23.
- Baki, Enver – *Salih.* 1967/III, S: 21, s. 14—18.
- Baki, Enver – *Söylesem söz olur.* 1968/IV, S: 26, s. 10-14.
- Baki, Enver – *Sofra başında.* 1968/IV, S: 28, s. 30-33.
- Baki, Enver – *Ayten hanım,* 1968/IV, S: 30, s. 33.
- Baki, Enver – *Babam.* 1969/IV, S: 32, s. 23-28.

- Baki, Enver – *Kapıcıklar*. 1970/V, S: 44, s. 49-55.
- Baki, Enver – *Ali*. 1971/VI, S: 53, s. 34-40.
- Baki, Enver – *Düğün*. 1974/IX, S: 84, s. 94-98.
- Banoviç, Goyko – *Bir hocanın ölümü*. (Türkçesi: H. Vardar). 1975 /XI, S: 97, s. 115-120.
- Baykurt, Fakir – *Görülen lüzum üzerine*. 1966/II, S: 5, s. 100—103.
- Baykurt, Fakir – *İmamın karısı*, 1966/II, S: 11, s. 68-71.
- Bayram, Esat – *Balık avına kimler çıkacak*. 1974/IX, S: 85, s. 23-26.
- Beksaç, Zeynel – *Ayrılık*. 1971/VI, S: 56—57, s. 76—79.
- Bellür, İrfan – *Tuhaf bir sarılık*. 1974/IX, S: 90, s. 17-21,
- Boşkovski, Yovan – *Çiçek*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1969/ IV, S: 36, s. 72-74.
- Boşnakovska, Gordana – *Boğaziçi yazı* (Türkçesi: S. Engüllü). 1974/IX, S: 84, s. 42-56.
- Böl, Henrih — *Üzgün yüzüm. Bir şey olacak. Dayım Fred. Bir köpek yakalayıcısının itirafları. Cüce İle Bebek*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 8-110.
- Bulatoviç, Miodrag — *Muharrem*, (Çeviren; N. Zekeriya). 1969/IV, S: 36-37, s. 104-106.
- Bujarovska, Vera — *Bir okka ciğer*. (32—36, sayfalarında Makedoncası da yayımlanmıştır), (Çeviren: H. Vardar). 1974/IX, S: 84, s. 37-41.
- Cumalı, Necati — *Yalnız kadın*. 1969/IV, S: 32, s. 86-91.
- Çehov, Anton — *Memurun ölümü. Hayırlı sonuç, Şişko ile sıska. Tanıdık erkek. Albüm. Çizmeler. Korkulu gece. Aile reisi. Çare. Bu o kadındı. Baltalayıcı*. 1972/VII, S: 67, s. 38-89.
- Çingo, Jivko — *From'un kızı*. (Çeviren: N, Zekeriya). 1969/IV, S: 36-37, s. 111-116.
- Çopiç, Branko — *Fiziksel kimya*. (Türkçeye: H, Vardar). 1974/IÜ, S: 87, s. 60-63.
- Çopiç, Branko — *Nine ile (orun)*. (Çeviren: N. Zekeriya), 1969/IV, S: 36-37, S: 79-82.
- Çopiç, Branko — *Yıkın ve kehanet*. (Çeviren: Ali Aksoy). 1971/VI, S: 53, s. 80-86.
- Çopiç, Branko — *Öğretmenim Mariya*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1975/IX, S: 93, s. 66-69.
- Çopiç, Branko — *106621 sayının uyarması*. 1975 /XI, S: 97, s. 120-121.
- Çosiç, Dobriça — *Yefta*. 1966/II, S: 2, s. 30—36.
- Çosiç, Dobriça — *Kuriye Yevta*, (Çeviren: Süreyya Yusuf), 1969/IV, S: 36-37, s. 88-94.
- Desniça, Vladan — *Ölüm eskicileri*. 1966/II, S: 2, s. 51-52, .
- Domanoviç, Radoye — *Damga*. (Çeviren: H. Mercan), 1973/ VIII, S: 74-75, s. 45-53.
- Dursun, Tarık – *Aşkın »E« hali*, 1969/IV, S: 32, s. 112-115.
- Engüllü, Avni – *Dedikodu*. 1966/II, S: 4, s. 25-29.

- Engüllü, (Cemal) Avni — *Söğüt altı iki sandalye bir masa*. 1970/V, S: 49, s. 53-57.
- Engüllü, Suat — *Kediler eşleşiyordu*. 1972/VII, S: 71, s. 39—44.
- Engüllü, Suat — *Kırlangıçlar nerde ise gelecek*, 1975/IX, S: 95, s. 33—49.
- Ener, Güner — *Kırkbirinci gün*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 132-134.
- Erdoğan, Fahri — *Asî*. 1966/II, S: 5, s. 79-86.
- Faulkner, William — *Varmadan. Darl. Anse*. 1966/II, S: 3, s. 43—46.
- Gamzatov, Rasul — *Dağıstan'ım benim*. (Çeviren: F. Kaya). 1969/IV, S: 39-40, s. 50-55.
- Gorki, Maksim — *Şeytana değik*. (Sırpırvatçısından: Süreyya Yusuf). 1966/II, S: 3, s. 92-98.
- Gorki, Maksim — *Sart şeytanın şehri. Şeytana değik*. (Çeviren: S. Yusuf), 1968/IV, S: 24, s. 81-100.
- Guleski, Sotir — *Yabamlıkların kreşçendosu*. S: 82, s. 68-73.
- Hasan, Vefki — *Sana*. 1969/IV, S: 38, s. 76-79.
- Hasan, Vefki — *Herkez yerini bulur*. 1970/V, S: 45, s. 46—48.
- Hasan, Vefki — *Güzel kadının sevgisi yüzünden*. 1974/IX, S: 86, s. 63—68.
- Hayrettin, Erol - *Köy bekçisi*. 1973/VIII, S: 79-81, s. 202-207.
- Hayrettin, Erol — *Yarı gecede duyulan sesler*. 1974/IX, S: 90, s. 39-40.
- Hayrettin, Erol — *Tuhaf mavımtrak alev*. 1975/IX, S: 94, s. 45—50.
- Hayrettin, Erol — *Ana yüreği*. 1975/XI, S: 99, S: 12-34.
- Hemingway, Ernest — *Kanarya*. (Çeviren: Nazım Akıman). 1971 /VI, S: 52, s. 66-70.
- Humo, Hamza - *Sevişmek*. (Çeviren: F. Kaya), 1970/V, S: 43, s. 57—61.
- Hüdaverdi, Nevzat — *Kara haber*. 1971 /VI, S: 53, s. 96-100.
- İbrahim, Bayram — *Sılaya geliş*. 1970/V, S: 45, s. 18—20.
- İbrahim, Bayram — *İncelmiş tahtalı kapı*. 1970/V, S: 49, s. 42—44,
- İğciler, Ahmet — *Metuş*. 1975/XI, S: 100, s. 98-108.
- İleş, Bela - *Eve dönüş*. (Çeviren: N. D. Ülkü). 1974/IX, S: 87, s. 84-89.
- İsakoviç, Ali — *Böylesi* (Çeviren: H. Mercan). 1974/IX, S: 87, s. 64-67.
- İsakoviç, Antoniye — *Sonu yok*. (Çeviren: S. Yusuf), 1969/ IV, S: 36-37, s. 95-99.
- Joyce James — *Evlenme*. 1966/II, S: 3, s. 36-40.
- Kafka, Franc — *Konak*, 1966/II, S: 3, s. 26-33.
- Kaleb, Yekoslav — *Pencere*. (Çeviren: İskender Muzbeg). 1969/IV, S: 36-37, s. 58—64.
- Kami, Albert — *Sizjf efsanesi*. (Çeviren: Tahsin Yücel). 1969/IV, S: 35, s. 68-71.
- Kâmil, İlhami — *Anlaşmadık kaldı mı acaba*, 1967/III, S: 18—19, s. 88-93.

- Karahasan,-Mustafa – *Bitmemiş biyografi*. 1968/IV, S: 31, s. 40-49.
- Karas, Nursen – *Aslanlar acıktı*. 1971/VI, S: 59, s. 79-85.
- Kavabata, Yasunari – *Maskeli hayat*. (Çeviren: Muzaffer Uyguner). 1968/IV, S: 31, s. 57-63.
- Kavabata, Yasunari – *Denniz. Ölünün yüzünün hikâyesi*. (Çeviren: Muzaffer Uyguner), 1971/VI, S: 52, s. 111-114.
- Kemal, Orhan – *Kömürcü*. 1966/II, S: 5, s. 70-75.
- Kemal, Orhan – *Zıpızplar*. 1966/II, S: 11, s. 59-66.
- Kemal, Orhan – *Önce ekmek*. 1969/IV, S: 32, s. 68-72.
- Kemal, Orhan – *Medeniyet yuları. Bir kadın. Balık, Sarhoşlar, Bono, Salyangoz*. 1970/V, S: 48, s. 74-105.
- Kemal, Yaşar – *Arı*. 1966/II, S: 5, s. 88-92.
- Kemal, Yaşar – *Sarı sıcak*. 1969/IV, S: 32, s. 92-98.
- Kemal, Yaşar – *Yatak*. 1971/VI, S: 58, s. 42-48.
- Kemal, Yaşar – *Baldaki tuz*. 1973/VIII, S: 77, s. 61-64.
- Kacogöz, Samim – *Yağmurdaki kız*. 1969/IV, S: 32, s. 77-81.
- Kocagöz, Samim – *Vapurdaki kız*. 1972/VII, S: 66, s. 75-79.
- Koka, Secaettin – *Murat ağa*. 1967/III, S: 17, s. 15-18.
- Koka, Secaettin – *Murat ağa ve ilk karısı*. 1968/III, S: 22, s. 36-47.
- Koka, Secaettin – *Murat ağanın oğlu*. 1968/IV, S: 25, s. 35-43.
- Koka, Secaettin – *Madalyonun öbür yüzü*. 1968/IV, S: 27, s. 75-79.
- Koka, Secaettin – *Kara sevda*. 1969/V, S: 41, s. 58-61.
- Koka, Secaettin – *Miknatışlı çember*. 1970/V, S: 44, s. 35-39.
- Koka, Secaettin – *Kara düzen*. 1975/XI, S: 100, s. 54-67.
- Koneski, Blaje – *Türkü*. (Çeviren; N. Zekeriya), 1970/V, S: 43, s. 62-66.
- Kranyeç, Miško – *Koca elma ağacı*. (Çeviren: Şükrü Ramo). 1969/IV, S: 36-37, s. 65-69.
- Laliç, Mihaylo – *Gözyaşları* (Çeviren: Ş. Ramo), 1969/IV, S: 36-37, s. 70-78.
- Makal, Mahmut – *Gerçek dünya*, 1966/II, S: 5, s. 105-107.
- Maksut, Nadire – *Gölgeler*. 1967/III, S: 15, s. 36-38.
- Malevs M, Vlado – *İlk gece*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1969/ IV, S: 33—34, s. 42-48.
- Malevski, Vlado – *İlk gece*. (Çeviren: N. Zekeriya), 1973/VIII, S: 79-81, s. 51-59.
- Markov, Mladen – *Yoliyle karşılaşma*. (Çeviren: Recep Murat). 1974/IX, S: 84, s. 71-82.

- Martison, Moa – *Ölüm*, (İsveççeden: Burhan Mısırlı), 1973/VIII, S: 77, s. 22-27.
- Mazrek, Şükrü – *Bir kış gününden kalan*, 1974/IX, S: 86, s. 71-72.
- Maugham, Somerst – *Büyülü odalar*. 1966/II, S: 3, s. 82-86.
- Mercan, Hasan – *Hançerin öyküsü*. 1965/I, S: 1, s. 37-40.
- Mercan, Hasan – *Fesleğenci Mahmut*. 1966/II, S: 7, s. 20-24.
- Mercan, Hasan – *Korku sokağı*, 1967/III, S: 12, s. 58-64 (65-72 sayfalarında Makedoncası yayımlanmaktadır.)
- Mercan, Hasan – *Eğlence*, 1967/III, S: 18-19, s. 72-77.
- Mercan, Hasan – *Dulların evi*. 1968/IV, S: 23, s. 37-49.
- Mercan, Hasan – *Köy Havası...* 1968/IV, S: 27, s. 43-50.
- Mercan, Hasan – *Memiş*. 1968/IV, S: 28, s. 21-28.
- Mercan, Hasan – *Namus oyunu*, 1969/IV, S: 35, s. 21-46.
- Mercan, Hasan – *Adile teyze*, 1969/IV, S: 39-40, s. 45—49.
- Mercan, Hasan – *Osman*. 1969/V, S: 41, s. 47-51.
- Mercan, Hasan – *Büyük adam*. 1970/V, S: 47, s. 26-30.
- Mercan, Hasan – *Ölüm*. 1970/V, S: 49, s. 22-26.
- Mercan, Hasan – *Yalnızlık*. 1970/VI, S: 51, s. 21—27.
- Mercan, Hasan – *Mektup ...* 1971/VI, S: 55, s. 10-13.
- Mercan, Hasan – *İçlerinden biri...* 1971/VI, S: 59, s. 86-91.
- Mercan, Hasan – *Basamaklardaki çocuk* 1971/VI, S: 61, s. 14-18.
- Mercan, Hasan – *Gelin*. 1972/VII, S: 64, s. 49-55.
- Mercan, Hasan – *Pinti Necmettin*. 1973/VIII, S: 72-73, s. 27—32.
- Mercan, Hasan – *Köşe Muharrem*, 1973/VIII, S: 74-75, s. 27-31.
- Mercan, Hasan – *Son selâm*, 1975/XI, S: 100, s. 26-46.
- Meriç, Nezihe – *Bozbulanık*. 1969/IV, S: 32, s. 103-108.
- Moraviya, Alberto – *Görüşmek üzere*, (Çeviren: Salâettin Bilâl). 1973/VIII, S: 70, s. 95-102.
- Moraviya, Alberto – *Pina*. 1966/II, S: 3, s. 76-81.
- Muzbeg, İskender – *Kırık hayat*, 1966/II, S: 6, s. 84-87.
- Muzbeg, İskender – *Adnanın ilk sevgisi*. 1966/II, S: 10, s. 31-37.
- Muzbeg, İskender – *Bir sevginin izinde*, 1967/III, S: 13, s. 34-38.
- Muzbeg, İskender – *Viltava*. 1967/III, S: 20, s. 29-35.
- Muzbeg, İskender – *Akşamların gizi*. 1968/III, S: 22, s. 28-33.

- Muzbeg, İskender – *Yolundan çıkan sevgi*, 1970/V, S: 42, s. 17-21.
- Muzbeg, İskender – *Sevil*, 1970/V, S: 49, s. 35-39.
- Muabeg, İskender – *Yaprak*, 1970/V, S: 50, s. 38-41.
- Muzbeg, İskender – *Ona Semra derlerdi sokakta*. 1971/VI, S: 56-57, s. 36-40.
- Muzbeg, İskender – *Candan ve karanlıklar*. 1971/VI, S: 60, s. 43-46.
- Nebi, Şerafettin – *Yeni yıl gecesi*, 1963/III, S: 22, s. 62-67.
- Nebi, Fadil – *Mısır tarlası*. 1974/IX, S: 86, s. 57-58.
- Nebi, Fadil – *Otobusta yılbaşı gecesi*. 1975/IX, S: 93, s. 39-43.
- Nesin, Aziz – *Kiralık kat*. 1966 II, S: 5, s. 93-95.
- Nesin, Aziz – *Kazan töreni*, 1969/IV, S: 32, s. 73-76.
- Nil, Sadik – *Akış yöresinde. Mavi çizgili 39. Yeni gelen. Uzak yankınmalar*. 1971/VI, S: 55, s. 43-50.
- Olyaça, Mladen – *Oğul*. (Çeviren: F. Kaya). 1971/VI, S: 60, s. 35-39.
- Özakın, Aysel – *Cemil*. 1974/IX, S: 82, s. 91-97.
- Özlü, Demir – *Boş alanlar*. 1969/IV, S: 32, s. 120— 123.
- Özyalçiner, Adnan – *Yağma*. 1973/VIII, S: 70, s. 66-72.
- Paşku, Anton – *Ateşböcekleri*. (Çeviren: Süreyya Yusuf). 1969/IV, S: 36-37, s. 117-122.
- Petro, Micko – *Kara hem de ak*. 1967/III, S: 16, s. 52-57.
- Potok, Bahise – *Avuçlarımda hâlâ sıcaklığın var senin*. 1970/V, S: 50, s. 56-57.
- Raçin, Kosta – *Tütüncüler*. (Türkçesi: F. Kaya). 1966/II, S: 11, s. 116-122.
- Radiçeviç, V. Branko - *Bitişikteki Mariya*. (Çeviren: N. Zekeriya), 1969/IV, S: 36-37, s. 100-103.
- Radiçeviç, V. Branko – *Nasıl yaşıyordu zavallı Kristina*. (Çeviren: N. D. Ülkü). 1975/IX, S: 94, s. 86-91.
- Radiçeviç, V. Branko – *Ölüm ve Sevgi*. (Türkçeye: Hüsamettin Vardar). 1975/XI, S: 99, s. 48—50.
- Ramo, Şükrü – *Akrabalık*. 1966/II, S: 2, s. 15-21.
- Ramo, Şükrü – *Şakir'in yolunda yıllar*, 1966/II, S: 6, s. 22-35.
- Ramo, Şükrü – *Savaş ve zafer gamzesi*. 1966/II, S: 9, s. 19-28.
- Ramo, Şükrü – *Bekçe amca*. 1967/III, S: 21, s. 31-41.
- Ramo, Şükrü – *Yürük Osmanlar*. 1969/IV, S: 33-34, s. 16-20.
- Ramo, Şükrü – *Yeni günler*. 1969/IV, S: 38, s. 22-27.
- Ramo, Şükrü – *Dönemeç yankıları*. 1969/V, S: 41, s. 20-26.

- Ramo, Şükrü – *İstekler*. 1970/V, S: 43, s. 11-17.
- Ramo, Şükrü – *Kuşkular*. 1970/V, S: 46, s. 10-15.
- Ramo, Şükrü – *Ayrılışlar*. 1970/V, S: 48, s. 12-18.
- Ramo, Şükrü – *Tövbeler*. 1970/V, S: 49, s. 8-14.
- Ramo, Şükrü – *Mektuplar*. 1970/V, S: 50, s. 14-20.
- Ramo, Şükrü – *Umutlar*. 1971/VI, S: 54, s. 16-24.
- Ramo, Şükrü – *Gülünç işler*. 1971/VI, S: 59, s. 20-27.
- Ramo, Şükrü – *Hatıra damlaları*. 1971/VI, S: 60, s. 3-17.
- Ramo, Şükrü – *Ana aynası* 1972/VII, S: 64, s. 28-34.
- Ramo, Şükrü – *Dönek güvercin*. 1972/VII, S: 67, s. 3-13.
- Recepoglu, Altay – *Yalan yazılar*. 1971/VI, S: 53, s. 45-48.
- Recepoglu (Suroy) Altay – *Ford*. 1974/IX, S: 83, s. 56-38.
- Rifat, Agim - *Genel ev*. 1975/IX, S: 95, s. 58-61.
- Rogovalı, Bayram – *Bu yazımı sonlarken pencereden göklere bakıyorum*. 1967/III, S: 16, s. 11-14.
- Rogovalı, Bayram – *İşlek yoldaki angı*. 1967/III, S: 20, s. 36-38.
- Rogovalı, (İbrahim) – *Bayram -Ak sokak*. 1965/III, S: 22, s. 46-47.
- Rogovalı, Bayram – *Kırmızı kamyon*, 1968/IV, S: 29, s. 23-26.
- Rogovalı, Bayram – *Neon ışıklı kentten ayrılıyorlardı*. 1969/V, S: 41, s. 62-64.
- Rogovalı, Bayram – *Lâcivert gözlerinden sevgi yapraklarına kalbime değin döktün*. 1971/VI, S: 56—57, s. 69-71.
- Salih, Emin – *Minyatür, çinilerden beş öykü diye... Yaşamak satrançtır*. 1974/IX, S: 86, s. 50-53.
- Sazdovski, M. Tode – *Varolan*. (Aynı hikâye 36-41 sayfalarında Makedonca da yayımlanmıştır). (Çeviren: Hüsamettin Vardar). 1974/IX, S: 85, s. 42—47.
- Selim, Cevahir – *Bunu ben yaptım*. 1970/VI, S: 43, s. 75-78.
- Selimoğlu Zeyyat – *Direğin tepesinde bir adam*. 1970/V, S: 46, s. 39-44.
- Selimoviç, Mehmet – *Vasiyetname*. (Çeviren: H. Vardar), 1974/IX, S: 83, s. 83-87.
- Selimoviç, Meşa – *Kara iz*. (Çevire: H. Mercan). 1971 /VI, S: 61, s. 39-44.
- Seyfettin, Ömer — *Perili köşk. Porselen çay ibriği. Falaka. Yüksek ökçeler. Mermer tezgâh. Kurbağa duası. Keramet*. 1970/V, S: 44, s. 83-117.
- Sezair, Şebabetin – *İlk karda sevgi*. 1968/IV, S: 30, s. 34-36.
- Siyariç, Kamil – *Kız ile dahası*. 1966/II, S: 2, s. 67-71.
- Siyariç, Kamil – *Sözsüz düğün*. (Çeviren: F. Kaya). 1970/ V, S: 47, s. 69-74,

- Sipahi, Zekir – *Rüyadan kopma*. 1974/IX, S: 90, s. 25-36.
- Solev, Dimitar – *Kimsesiz alacakaranlık*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1969/IV, S: 36-37, s. 107-110.
- Sosval, Sevgi – *Ali ile doğan devrilen kavağın orda bululuyorlar*. 1973/VIII, S: 79-81, s. 124-131.
- Şenay, Mine – *Bir anı*. 1971/VI, S: 53, s. 87-89.
- Şimşek, Lümmiye - *Ertan'ın sevgisini unutmamıştı*. 1970/ V, S: 46, s. 45-46.
- Şinko, Ervin – *Sevgi*. (Çeviren: H. Mercan), 1962/VII, S: 62-63, s. 117-120.
- Şirilov, Petar – *Goryançı freskleri*. (Çeviren: İsmail Tevmik). 1967/III, S: 15, s. 88-93.
- Şo Bernard – *Gülen düşünceler*. (Çeviren: Şakir Eczacıbaşı). 1971/VI, S: 52, s. 50—52.
- Şolohov, Mihail – *Yel* (Türkçesi: N. D. Ülkü). 1965/I, S: 1, s. 75-80.
- Şolohov Mihail – *Şibalok'un dölü*. (Çeviren: Mete Ergin). 1971/VI, S: 52, s. 96-102.
- Ştaynbek, Con – *Uyanık adam*. 1969/IV, S: 33-34, s. 35-41.
- Ştaynbek, Con – *Kahvaltı*. (Çeviren: Muzaffer Reşit). 1971/VI, S: 52, s. 84-87.
- Tahir, Alâettin – *Keman*. 1970/V, S: 48, s. 21-26.
- Tahir Alâettin – *Dedikodu kasabası*. 1970/V, S: 50, s. 46-51.
- Tahir, Alâettin — *Yağmur, aşk da getirir*. 1970/VI, S: 51, s. 37—42.
- Tahir, Alâettin – *Çöpçü*. 1972/VII, S: 66, s. 41-47.
- Tahir Alâettin – *Aşk köprüsü*. 1972/VII, S: 68, s. 60-64.
- Tahir, Alâettin – *Yağmur*. 1972/VII, S: 69, s. 76-81.
- Tahir, Alâettin – *Kaza*. 1972/VII, S: 71, s. 56-60.
- Tahir, Alâettin – *Yaralıyız*. 1975/IX, S: 93, s. 27-29.
- Tahir, Alâettin – *Koyun başı*. 1975/IX, S: 94, s. 19-23.
- Tahir, Kemal – *Arabacı*. 1966/II, S: 5, s. 96-99.
- Tahir, Kemal – *Arabacı*. 1973/VIII, S: 76, s. 62-83.
- Taner, Haldun – *Konçindar*. 1969/IV, S: 32, s. 82-85.
- Tasevski, Atanas – *Ovadaki bulanık sular*. (Çeviren: Alâettin Tahir). 1972/VII, S: 68, s. 72-78.
- Teymur, Mabmud – *Kilitli oda*. (Arapçadan: H. Kaleşi Makedoncadan: Avni Engüllü). 1966/II,S: 3, s. 57-59.
- Timur, Saadet — *Yenilenmek*. 1974/IX, S: 84, s. 59— 70.
- Toçko, İvan — *Kale. Kapı. Günah. Akılsızlık. Nimetler. Sana düşeni al. Sahil boyunca akıl taslama*. (Türkçeye: N. Zekeriya) 1971 /VI, S: 59, s. 92—94.
- Topoyan, Necdet — *İstek*. 1975/IX, S: 93, s. 58—59.

- Tümer, Özkan — *Çorba içmek*. 1972/VII, S: 68, s. 55—59.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Günahı boynuna*. 1974/IX, S: 83, s. 37—40.
- Vişinski, Boris — *Mavi gökyüzüne doğru bir bakış*. (Çeviren: H. Mercan). 1974/IX, S: 91, s. 80—90.
- Yanevski, Slavko — *Ağaç gövdeleri*. 1966/II, S: 2, s. 44-47.
- Yanevski, Slavko — *Yoksul zenci Co.* (Çeviren: N. Zekeriya). 1969/IV, S: 36—37, s. 83—87.
- Yaşar, Mustafa — *Ali'nin hikâyesi*. 1970/VI, S: 51, s. 67-73.
- Yaşar, Mustafa — *Kör Fatma*. 1972/VII, S: 65, s. 10—14.
- Yaşar, Mustafa — *Gelen*. 1974/IX, S: 84, s. 103—105.
- Yaşar, Mustafa — *Kaçak*. 1974/IX, S: 85, s. 29—31.
- Yılmenişki, Peter — *Kaç*. (Çeviren: Alâettin Tahir). 1973/ VIII, S: 79—81, s. 177—180.
- Yıldız, Bekir — *Duvardaki güneş*. 1975/XI, S: 96, s. 98-103.
- Yusuf, Nâlân — *Dostlar*. 1971/VI, S: 53, s. 90—95.
- Yusuf, Süreyya — *Bir tek kucaklaşma*. 1967/III, S: 12, s. 92—95. (Aynı hikâye 96—99. sayfalarında Sırp- Hırvatça yayımlanmıştır.).
- Yusuf, Süreyya — *Kakkaha*. 1967/III, S: 15, s. 30—33.
- Yusuf, Süreyya — *Büyük hala*. 1967/III, S: 17, s. 9—12.
- Yusuf, Süreyya — *Baba gözyaşı*. 1968/IV, S: 24, s. 39—42.
- Yusuf, Süreyya — *Bir gecenin kararı*. 1968/IV, S: 29, s. 15—19.
- Yusuf, Süreyya — *Testereci Orhan*. 1969/IV, S: 36—37, s. 14—18.
- Yusuf, Süreyya — *Bayram ağa*. 1969/IV, S: 39—40, s. 25—29.
- Yusuf, Süreyya — *Ali ağa*. 1969/V, S: 41, s. 32—36.
- Yusuf, Süreyya — *Üstünlük*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 22—26.
- Yusuf, Süreyya — *Anam*. 1973/VIII, S: 77, s. 13—17.
- Yücel, Tahsin — *Haney yaşamalı*. 1969/IV, S: 32, s. 116—119.

IV.1.4.Romanlardan Parçalar

- Adivar, Halide Edip — *Sinekli Bakkal'dan*. 1968/II, S: 4, s. 54—57.
- Andriç, İvo — *Drina Koprüsü'nden*. (Çeviren: N. D. Ülkü). 1966/II, S: 8, s. 97—100.
- Andriç, İvo — *Düş*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1966/II, S: 8, s. 92—97.
- Andriç, İvo — *Travnik Kroniği'nden*. (Çeviren: N. D. Ülkü). 1966/II, S: 8, s. 100—103.

- Asturias, Miguel — *Epilog*. (Çeviren: Zeyyat Selimoğlu).1968/III, S: 22, s. 53—55.
- Bak, Perl — *Dost toprak*. 1966/II, S: 4, s. 43—47.
- Çingo, Jivko — *Yeni Paskveliylar*. (Çeviren: İ. Emin).1966/II, S: 9, s. 37—41.
- Georgiyevski, Taşko — *Gelecek olan adam*. (Çeviren: İ.Tevfik). 1966/II, S: 10, s. 68—72.
- Gide, Andre — *Thesee*. 1966/II, S: 3, s. 48—49.
- Güntekin, Nuri Reşat — *Miskinler Tekkesi'nden*. 1966/II, S: 5, s. 43—44.
- Hikmet, Nazim — *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim'den*.1966/II, S: 7, s. 98—102.
- Hikmet, Nazim — *Duruyorum kımıldamadan Lenin'in başucunda*. 1967/III, S: 18—19, s. 18—21.
- Karaosmanoğlu, Kadri Yakup — *Yaban'dan*. 1966/II, S: 5, s. 40—42.
- Laliç, Mihaylo — *İhtiyar kadın*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1974/IX, S: 91, s. 41—43.
- Uliç, Mihaylo — *Teslim*. 1966/II, S: 2, s. 38—41.
- Oluyiç, Grozdana — *Göğe gezi*. (Türkçesi: Fahri Kaya). 1966/II, S: 4, s. 80—86.
- Pavlosvki Bojin — *Çinli Miladin'den*. 1967/III, S: 16, s. 42—46.
- Raç&n, Koço — *Afyon*. 1966/II, S: 11, s. 102—106.
- Sarot, Natalı — *Yabancı Birinin Portresi'nden*. (Çeviren: Selime Hebel Demir özlü). 1966/II, S: 4, s. 66—70.
- Sartre, Paul Yean — *Başlangıç*. 1966/II, S: 3, s. 62—66.
- Selimoviç, Meşa — *Derviş ile Ölüm'den*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1967/III, S: 14, s. 53—58.
- Soley, Dimitar – *Efremovlar'ın evi*. (Çeviren: Fahri Kaya). 1966/II, S: 6, s. 97-108.
- Soljenitsin, Aleksandar – *Ölüm cezasını geri ver Yosif Vi sarionoviç*. (Çeviren: Hasan Aslan). 1970/V, S: 50, s. 93—106.
- Soljenitsin, Aleksandar – *Kanser koğuşu*. (Çevirenler: Ozay Süsoy - Gönül Suveren). 1971 /VI, S: 52, s. 115-120.
- Trifunovska, Radmila – *Kadın ile savaş*. (Çeviren: H. Mercan). 1971/VI, S: 54, s. 59-61.

IV.1.5.Dramlar

- Arsovski, Tome – *Utancı kapısı*. 1966/II, S: 6, s. 113-121.
- Bellür, İrfan – *Od*. 1975/XI, S: 97, s. 84-112.
- Emin, İlhami – *Konuk*. 1968/IV, S: 23, s. 19-24.

- Emin, İlhami – *Yabancı*. 1968/IV, S: 31, s. 78-110.
- Emin, İlhami – *Nasrettin*. 1971/VI, S: 59, s. 31-76.
- Emin, İlhami – *Ana*. 1972/VII, S: 69, s. 23-54.
- Gaytani, Adem – *Yak, Mita - Yelin kanatlarında*. (Çeviren: H. Mercan). 1972/VII, S: 65, s. 45-63.
- Gorki, Maksim – *Düşmanlar*. (Çeviren: İ. Emin). 1974 /IX, S: 84, s. 113-115.
- Hamit, Nedim – *Hamam*. 1974/IX, S: 85, s. 69-71.
- Hikmet, Nazım – *Şöhret veya unutulmuş adam'dan*. 1966/ II, S: 7, s. 91-95.
- İbrahim, Bayram – *İlk çağ*. 1971/VI, S: 53, s. 64—70.
- Karahasan, Mustafa - *Şaban Hoca*. 1969/IV, S: 33-34, s. 75-79.
- Kırleja, Miroslav - *Glembay beyler*. (Çeviren: Süreyya Yusuf). 1973/VIII, S: 77, s. 90-105.
- Kudret, Cevdet – *Orta oyunu*. 1975/XI, S: 92, s. 27-42
- Maksut, Cemal – *Mümine*. 1972/VII, S: 64, s. 63—87.
- Mercan, Hasan – *Alınyazısı*. 1966/II, S: 10, s. 14-26.
- Mercan, Hasan – *Kartallar bayram yapıyordu*. 1969/IV, S: 33-34, s. 97-101.
- Mercan, Hasan – *Kartallar bayramına elveda*. 1970/V, S: 43, s. 79-92.
- Mercan, Hasan – *Kartallar bayramım elveda*. 1970/V, S: 44, s. 56-62.
- Mercan, Hasan – *Kartallar bayramım elveda*. 1970/V, S: 45, s. 25-38.
- Mercan, Hasan – *Dullar evi*. 1970/V, S: 50, s. 78-87.
- Mercan, Hasan – *Çiçekçi Ali*. 1971/VI, S: 54, s. 51-58.
- Mercan, Hasan – *Aşk yüzünden*. 1971/VI, S: 58, s. 51—63.
- Mercan, Hasan – *Deliler*. 1972/VII, S: 67, s. 14-29.
- Mercan, Hasan – *Anne*. 1973/VIII, S: 79-81, s. 135-148.
- Mercan, Hasan – *Dağ gelini*. 1974/IX, S: 85, s. 49-60.
- Nebi, Şerafettin – *Raşela*. 1969/IV, S: 33-34, s. 88-96.
- Nebi, Şerafettin – *Yüzük*. 1971/VI, S: 55, s. 23-33.
- Nebi, Şerafettin – *“Bulutlar adam öldürmesin.”* 1972/VII, S: 71, s. 46-55.
- Nebi, Şerafettin – *Raşela*. 1973/VIII, S: 78, s. 19-29.
- Nebi, Şerafettin – *Raşela*. 1974/IX, S: 87, s. 38-48.
- Seyfullah, Lütfü – *Kamp*. 1971/VI, S: 60, s. 98-108.
- Seyfullah, Lütfü – *Gitme oğlum, gitme...* 1974/IX, S: 85, s. 61-68.
- Süleyman, Hüseyin – *Aliş*. 1968/IV, S: 29, s. 51-56.

- Tanevski, Stefan – *İvaç*, 1974/IX, S: 85, s. 72-87.
- Yusuf, Süreyya – *Düş ve gerçek*. 1968/IV, S: 27, s. 34-42.
- Yusuf, Süreyya – *Ömrümün tek rüyası*. 1969/IV, S: 33-34, s. 80-87.
- Yusuf, Süreyya – *Nazım Hikmet - Kişi ve ozan (resital)*. 1971/VI, S: 53, s. 71-79.
- Yusuf, Süreyya – *Kahpe dünya*. 1973/VIII, S: 79-81, s. 154-163.

IV.1.6. Deneme, Eleştiri ve Diğer Aydınlatıcı Yazılar

- Abdullah, Avni - *Dilimizin arılaşmasında uyum*. 1973/ VIII, S: 70, s. 80-85.
- Abdullah, Avni - *Yohan Volfgang Van Goethe*. (1749 - 1832) 1973/VIII, S: 76, s. 107-111.
- Ago, Arif - *Okullarımızda anadili ve edebiyat öğretmeni nin birliği, durumu ve rolü*. 1969/V, S: 41, s. 37-46.
- Ago, Arif - *Türkçede dilbilgisi terimlerinin uygunluk önermesi*. 1970/V, S: 49, s. 27-30.
- Ağaoğlu, Adalet - *Ivo Andriç'i tanımak için Nobelci olmasını beklemeliydim*. (Avni Engüllü'nün radyo konuşması). 1975/IX, S: 95, s. 88-97.
- Akbal, Oktay — *Her gerçek yazılabilir*. 1968/IV, S: 28, s. 67—69.
- Akbal, Oktay — *Orhan Veli Kanık*, 1969/IV, S: 39—40, s. 102—105.
- Akbal, Oktay — *Kemal Tahir üzerine*. 1973 /VIII, S: 76, s. 58—61.
- Akbal, Oktay — *Pikaso üzerine*. 1973/VIII, S: 77, s. 54—56.
- Akbal, Oktay — *Yakup Kadri artık yok*. 1975/IX, S: 94, s. 99—101.
- Aksal, Sabahattin Kudret — *Orhan Veli için*. 1969/IV, S: 39-40, s. 116—117.
- Aksal, Sabahattin Kudret — *Eleştiri üstüne*. 1970/V, S: 42, s. 61—76.
- Aksan, Doğan — *Türk dili devrimini, Türkçeyi kendi olanaklarından yararlanarak günümüzün bilim sanat dallarındaki bütün gereksinimleri karşılayabilen köklü bir kültür diline dönüştürme eğilimleri olarak değerlendirmek gerekir*. 1975/IX, S: 95, s. 89—90.
- Aksoy, A. Ömer — *Güneş dil teorisini yanlış yorumluyorlar*. 1968/IV, S: 30, s. 64—69.
- Aksoy, Asim Ömer. — *Dil devrimi, her şeyden önce bir anlayış devrimidir*. 1975/IX, S: 95, s. 86—88.
- Alain, — *Roman* (Çeviren: A. Bezerci) 1969/IV, S: 36—37, s. 40—43.
- Alangu, Tahir — *Türk hikâyesi*. 1970/V, S: 42, s. 102—106.
- Alangu, Tahir — *Nazım Hikmet'in masalları*. 1970/V, S: 47, s. 61—66.

- Alangu, Tahir — *Balkan ulusları ile Türkiye arasında karşılıklı folklor ilişkileri üzerinde bir deneme*. 1970/V, S: 48, s. 51—59.
- Alangu, Tahir — *Sait Faik'in hayatı üzerine*. 1972/VII, S: 65, s. 74—76.
- Alangu, Tahir — *Hendrich Böll ve »Ademoğlu, nerdeyim?« romanı üzerine*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 70—79.
- Ali, Fahri — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 108—111.
- Anday, Melih Cevdet — *Gelecek şiiirdir*. 1967/III, S: 18—19, s. 29—30.
- Anday, Melih Cevdet — *Sait Faik de gitti*. 1972/VII, S: 65, s. 77—78.
- Andriç, İvo — *Sözcükler üstüne notlar*. (Çeviren: N. D. Ülkü) 1966/II, S: 8, s. 88—90.
- Andriç, İvo — *İstanbul'da bir Bosna sayılavı* (Çeviren: N. Dişo) 1967/III, S: 15, s. 82—85.
- Andriç, İvo — *Sahnedeki ilk ve son kez* (Çeviren: N. Dişo Ülkü). 1971/VI, S: 52, s. 80—83.
- Antiç, Vera — *Yazar, Şair ve savaşçı Grigor Ptrlıçev*. 1971 /VI, S: 54, s. 33—39.
- Antiç, Vera — *Grigor Purlıçev'in devrimci ruhu*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 65—72.
- Apostolski, Mihaylo — *25 yıl Makedonya Komünist Partisi* (Çeviren: Şükrü Ramo) 1968/IV, S: 24, s. 3—13.
- Apostolski, Mihaylo — *Makedonya'da halk kurtuluş savaşı ile devrimin bazı özellikleri*. 1968/IV, S: 27, s. 20—25.
- Apostolski, Mihaylo — *Makedon ulusunun afirmasyonu*. (Türkçeye: H. Vardar). 1972/VII, S: 65, s. 3—9.
- Aragon, Luy — *Nazım Hikmet için*. 1970/V, S: 47, s. 67—68.
- Arisoy, Süleyman — *Koca Ozan Âşık Veysel'i değerlendirme*. 1974/IX, S: 89, s. 87—91.
- Aruç, Muhammed — *Türk yazınında sosyal konular ve Mehmed Emin Yurdakul*. 1974/IX, S: 88, s. 90—105.
- Asturias, Miguel Angel, — *Ülkesine ve ulusuna bağlı yazar*. 1968/III, S: 22, s. 51—52.
- Ataç, Nurullah — *Şiirimiz üzerine*. 1966/II, S: 5, s. 47—48.
- Ataç, Nurullah — *Ben. Yazmak. İkinci görüşme. Neden böyle yazıyorum. Ailemiz. Baki. Üslup üstüne. Bodler*. 1968/IV, S: 26, s. 65—88.
- Ataç, Nurullah — *Halk dili*. 1968/IV, S: 30, s. 58—63.
- Aydın, Mehmet — *»Ben, Nasreddin« şiir üzerine*. 1967/III, S: 16, s. 30—33.
- Ayhan, Ece — *Bir resim olarak Orhan*. 1969/IV, S: 39—40, s. 118—119.
- Avdoviç, Şuko — *Kültür sorunlarımız*. 1966/II, S: 6, s. 71—75.
- Avdoviç, Şuko — *Tiyatrolar, ayrıca halklar tiyatrosu yerli oyunları önemsiyor mu?* 1968/IV, S: 24, s. 60—62.

- Avdoviç, Şuko — *Tiyatro ve seyirci sorunu*. 1968/IV, S: 27, s. 30—33.
- Babayef, Ekber — *Şairlik şaşkınlıkla başlar*. 1967/III, S: 17, s. 66—71.
- Babayef, Ekber — *Nazım Hikmet kendi şiirini anlatıyor*. 1975/XI, S: 97, s. 29—45.
- Banyeviç, Mirko — *Radoyiça Radov ile Nikşiç Türkleri*. (Çeviren: İ. Emin). 1968/IV, S: 29, s. 29—31.
- Bari, Imre — *Macar halkı şiiri*, 1961/III, S: 15, s. 49—53.
- Bayar, Zühtü — *Dokuzuncu yıl şiiri*. 1972/VII, S: 62—63, s. 102—106.
- Bayraktareviç, Fehim — *Ankara'da kalışımız ve küçük Asya'nın göbeğine gidişimiz*. 1968/IV, S: 30, s. 22—26.
- Bezirci, Asım — *Orhan Veli'nin yazdıkları*. 1969/IV, S: 39—40, s. 106—115.
- Bezirci, Asım — *Eleştiri kuramı yönünden Nurullah Ataç*. 1970/V, S: 42, s. 77—89.
- Bezirci, Asım — *Halk şairleri ve Kemal Tahir*. 1974/IX, S: 82, s. 86—89.
- Berköz, Egemen — *Salvatore Kvizimodo öldü*. 1968/IV, S: 28, s. 55—57.
- Baydır, Yakup Suat — *Dilimizin tuttuğu yol*. 1968/IV, S: 30, s. 97—101.
- Beyzat, Mugbil — *»Tarih öncesinden günümüze kadar Yugoslav topraklarında sanat« sergisinden izlenimler*. 1971 /VI, S: 58, s. 64—67.
- Bilbaşar, Kemal — *Ölümsüz olduğunu bilmezmişiz gibi*. 1972/VII, S: 65, s. 79—80.
- Binyazar, Adnan — *Dil devrimimiz*. 1968/IV, S: 30, s. 78—82.
- Binyazar, Andan — *Ortaoyunu*. 1974/IX, S: 85, s. 88—91.
- Bogdanoviç, Deyan — *Doğu ile batı arası Foça*. 1974/IX, S: 89, s. 32—34.
- Bogetiç, Boško — *Çağdaş Karadağ şiiri*. 1966/II, S: 7, s. 30—32.
- Bogoyeviç — *Kumbaracı, Lidiya — Üsküp'te Yelen Kapan Camii'nin kuruluş tarihi ve adı hakkında bilgiler*. 1972/VII, S: 64, s. 60—62.
- Boşkov, Vanço — *Üsküp'lü Türk şairi İshak Çelebi'nin hayat ve eserleri*. 1969/IV, S: 38, s. 45—52.
- Boşkov, Vanço — *İshak Çelebi'nin Üsküp için yazdığı Şhregiz'i*. 1969/VI, S: 39—40, s. 58—68.
- Boşkov, Vanço — *Balkanoloji araştırmalarına yeni katkılar*. 1975/XI, S: 93, s. 78—80.
- Boyl, Con — *Ortaçağda Türk ve Moğol şamanizmi*. 1974/ IX, S: 89, s. 57—68.
- Bozacı, Arif — *Nazım Hikmet'e*. 1971/VI, S: 52, s. 29—31.
- Brecht, Bertolt — *Gerçeği yazmanın beş güçlüğü*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 81—92.
- Burion, Orhan — *Yeni Halide Edip »Sinekli Bakkal«*, 1970/V, S: 42, s. 107—112.
- Buş, Aziz — *Hacı Ömer Lütfi'nin kız kaçırma destanı üstüne*. 1968/IV, S: 23, s. 64.
- Canpolat, Mustafa — *»Osmanlıca yandaşları dilimizi kısırlaştırıyorlar.«* 1975/IX, S: 95, s. 102—105.

- Cinciç, Slavolyub — *Yakup Kadri'nin çağdaş Türk edebiyatındaki yeri*. 1966/II, S: 5, s. 32—39.
- Cinciç, Slavolyub — *Türkiye şiirinde serbest nazmın başlangıcı*. 1966/II, S: 8, s. 21—25.
- Cinciç, Slavolyub — *Romantik bir Sırp şairi üzerindeki Türk oryentalizmi etkileri*, 1967/III, S: 16, s. 35—40.
- Cinciç, Slavolyub — *Yugoslavya'da Türk edebiyatı ve »İnce Mehmed«*. 1967/III, S: 17, s. 61—65.
- Cinciç, Slavolyub — *Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Maksim Gorki*. 1968/IV, S: 24, s. 107—109.
- Cinciç, Slavolyub — *İlk Makedonca — Türkçe sözlük* (Çeviren: Hüsamettin Ö. Mehmet). 1970/V, S: 43, s. 37—52.
- Cinciç, Slavolyub — *Yazın süreci — belirli toplumsal durum yansıması olarak*. (Türkçesi: Hüsamettin Vardar). 1970/V, S: 44, s. 25—34.
- Cinciç, Slavolyub — *Faydalı bir eser*. (Çeviren: Hüsamettin Vardar). 1970/VI, S: 51, s. 43—47.
- Cinciç, Slavolyub — *Türk yazın dilinde Fransızca sözcüklerin fonolojik adaptasyonu*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 56—64.
- Cinciç, Slavolyub — *Dönümcül olayların ressamı*. 1975/IX, S: 94, s. 110—116.
- Contürk, Hüseyin — *İzlenimcilik ve çıkmazlar*. 1970/V, S: 42, s. 90—93.
- Cukanoviç, Mariya — *Kiril alfabesiyle kaydedilen Türk halk türkülleri*. 1966/II, S: 11, s. 72—77.
- Cukanoviç, Mariya — *Servet'i Fünunun başyazarı — Tevfik Fikret*. 1967/III, S: 21, s. 100—104.
- Cukanoviç, Mariya — *D-r Fehim Bayraktareviç'i kaybettik*. 1970/V, S: 45, s. 21—24.
- Cukanoviç, Mariya — *Yüzyıllar boyunca İran uygarlığı*. (Çeviren: İ. Tevfik). 1972/VII, S: 62—63, s. 87—95.
- Cukanoviç, Mariya — *Bir Ohri halk türküsü*. 1973/VIII, S: 77, s. 45—50.
- Cukanoviç, Mariya — *Nazım Hikmet'ten Sırp-hırvatça'ya çeviriler*. 1975/XI, S: 97, s. 46—58.
- Çandır, Ridvan H. — *Uluslararası terimler ve özleşme akımı*. 1968/IV, S: 30, s. 106—109.
- Çandır, Ridvan H. — *Atatürk ve dilimizin özleşmesi*. 1968/IV, S: 30, s. 93—96.
- Çapan, Cevat — *Sapho üzerine notlar*. 1972/VII, S: 71, s. 65—66.
- Daviço, Oskar — *Şifre kısadır: Tito*. (Çev: İ. Tevfik). 1972/VII, S: 66, s. 18—23.
- Temiray, Kemal — *Türkçe bugün öyle hızlı bir gelişme içindedir ki, Türkçe Sözlük'ün bir baskısından ötekine gedin geçen süre içinde sürekli bir çalışma ile ele alınıp işlenmesi doğal bir devrinin ve tutum olmaktadır*. 1975/IX, S: 95, s. 96—98.

- Dida, Ali — *Toplum ve gelişmesini koşullandıran etkenler*. 1975/IX, S: 93, s. 9—20.
- Divitçioğlu, Sencer — *Osmanlı toplumunun kuruluşu*. 1975/XI, S: 92, s. 61—66.
- Durucan, Muhsin — *Veysel baba'nın ardından*. 1974/IX, S: 89, s. 98—100.
- Emin, İlhami — *İnsan varlığı tragedyasının büyük ozanı*. 1965/I, S: 1, s. 72—74.
- Emin, İlhami — »Birlik« yirmi bir yaşında. »Sevinç«ten sevince. Yetişkenlere değgin yazınımızda bir uyanma. 1966/II, S: 2, s. 88—91.
- Emin, İlhami — *Yerli Türk şiirimiz*. 1966/II, S: 8, s. 15-17.
- Emin İlhami — *Dünyaya açılan pencere. Sonsuz çevrenler*. 1966/II, S: 11, s. 55—58.
- Emin, İlhami — *Sabahattin Ali: »Sırça köşk«*. 1967/III, S: 13, s. 70—72.
- Emin, İlhami — *Nüsret Dişo Ülkü: "Diyeceklerim"* 1967/III, S: 14, s., 47—49.
- Emin, İlhami — *Metodiya Fotev: »Kat'ın evlatları«*. 1967/ III, S: 18—19, s. 49—52.
- Emin, İlhami — *Orhan'la Necati Zekeriya*. 1967/III, S: 20, s. 21—24.
- Emin, İlhami — *Yayıık, tembel konuşmamız*. 1975/XI, S: 22, s. 93.
- Emin, İlhami — *Türk hikâyesi*. 1969/IV, S: 32, s. 9—12.
- Emin, İlhami — *Sahnemizde Nazım Hikmet*. 1969/IV, S: 33—34, s. 71—74.
- Emin, İlhami — *Karalamalar*. 1969/IV, S: 39—40, s. 9—20.
- Emin, İlhami — *Karalamalar*. 1970/V, S: 44, s. 20-24.
- Emin, İlhami — *Yugoslav filmciliği*. 1970/V, S: 48, s. 32—40.
- Emin, İlhami — "Cengiz Hanın bisikleti". *Orhan Veli'ce Nazım*. 1971 /VI, S: 56—57, s. 82—89.
- Emin, İlhami — *Şiir üstüne günce*. 1971/VI, S: 58, s. 35—38.
- Emin, İlhami — *Şiirimizin aydın yayınları*. 1974/IX, S: 86, s. 7—8.
- Emin, İlhami — *Yaşlı çocuğun serüveni*. 1974/IX, S: 87, s. 101—102.
- Emin, İlhami — *Gereksiz tedirginlik*. 1974/IX, S: 91, s. 97—99.
- Emin, İlhami — *Gagavuzca'da Radoviş ağzı*. 1975/IX, S: 93, s. 88—89.
- Emin, İlhami — *İstanbul'un "Canlı ölüler" yılları üstüne bir roman*. 1975/IX, S: 94, s. 137—139.
- Emin, İlhami — *Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Türk halkı yazını*. 1975/XI, S: 99, s. 9—11.
- Engels, Fridrih — *Karl Marks'ın »Ekonomi politiğin eleştirisine katkı«sı*. (Çeviren: Cem Eroğul). 1973/VIII, S: 76, s. 33—44.
- Engüllü, Avni — *Bir kente bir de o kente tanıdığım kıza*. 1971 /VI, S: 52, s. 29—30.
- Engüllü, Suat — *Bir ödülün ardından*. 1974/IX, S: 87, s. 107—109.
- Engüllü, Suat — »*Milli hikâyeleri«ni okurken*. 1975/IX, S: 94, s. 130—136.

- Engüllü, Suat — *Faşizmin yenilgiye uğratılmasının otuzuncu yıldönümü ve gençlik üstüne*. 1975/XI, S: 96, s. 3—6.
- Eren, İsmail — *Yugoslav topraklarında Türkçe basın*. 1966/II, S: 9, s. 51—73.
- Eren, İsmail — *Güney Slav dillerinde kullanılan Türkçe ekler*. 1967/III, S: 14, s. 30—37.
- Eren, İsmail — *Manastır Türklerinin bazı hıdrallez adetleri*. 1967/III, S: 18—19, s. 65—68.
- Eren, İsmail — *Yugoslav topraklarında Türkçe basın*. 1967/III, S: 20, s. 18—20.
- Eren, İsmail — *Yugoslavya Türklerinin folkloruna dair bazı önemli inceleme ve kaynaklar*. 1968/IV, S: 24, s. 63—68.
- Eren, İsmail — *Mithat Paşa'nın Niş'te kurduğu modern Türk kütüphanesi*. 1968/IV, S: 26, s. 17—20.
- Eren, İsmail — *Kosova vilâyeti Matbaası ve yayınları*. 1968/IV, S: 28, s. 61—66.
- Eren, İsmail — *Üsküp — Kosova vilâyeti sanayi mektebi*. 1968/IV, S: 29, s. 41—47.
- Erenburg, İlya — *İnsanlar yıllar*. 1966/II, S: 3, s. 68—75.
- Erenburg, İlya — *Nazım Hikmet*. 1966/II, S: 7, s. 55—62.
- Erenburg, İlya — *Vladimir Mayakovski*. (Çeviren: Hasan Ali Ediz). 1968/IV, S: 28, s. 36—45.
- Ertop, Konur — *Ataç'a göre Orhan Veli*. 1969/IV, S: 39—40, s. 120—124.
- Eyüboğlu, Sabahattin — *Ataç*. 1968/IV, S: 26, s. 50—53.
- Eyüboğlu, Sabahattin — *Yunus Emre'ye, selâm*. 1971/VI, S: 58, s. 70—74.
- Eyüboğlu, Sabahattin — *Battı, doğu*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 19—21.
- Fuat, Mehmet — *Çeviride anlam*. 1968/IV, S: 30, s. 86—90.
- Gilevski, Paskal — *Özgürlük ozanı Petöfi*. 1966/II, S: 4, s. 112—115.
- Gilevski, Paskal — *Aşk peygamberi Petöfi*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 35—39.
- Gilevski, Paskal — *Bela İleş (İleş Bela hakkında bilgiler)*. 1974/IX, S: 87, s. 82—83.
- Gölpınarlı, Abdalbaki — *Yunus Destanı*. 1971/VI, S: 58, s. 75—81.
- Gölpınarlı, Abdalbaki — *Mevlâna Celâleddin Rumi*. 1973/ VIII, S: 79—81, s. 32—37.
- Göksen, Naci Enver — *Tarih boyunca devrik cümle*. 1968/IV, S: 30, s. 102—105.
- Grozdanoviç, Süleyman — *Mısır dramı bugün*. (Sırp-hırvatçadan: İsmail Tevfik). 1968/IV, S: 25, s. 44—45.
- Günyol, Vedat — *Öztürkçe, ölçü ve ötesi*. 1968/IV, S: 30, s. 74—77.
- Güvenli, Zahir — *Cahid'in istirası yalnızlıktı*. 1971/VI, S: 59, s. 118-122.
- Haciosmanoviç, Lâmiya — *Kahire milli kütüphanesi (Dar ul-Kutub)*. (Çeviri: Ş. Rado). 1969/IV, S: 38, s. 53—62.

- Hafiz, Nimetullah — *Haci Ömer Lütfü'nün çocuk şiirleri*. 1974/IX, S: 83, s. 44—51.
- Hafiz, Nimetullah — *Prizren folkloru üstüne*. 1966/II, S: 6, s. 92—96.
- Hafiz, Nimetullah — *Yaşar Kemal'in »Orta direk« romanındaki dili*. 1970/V, S: 42, s. 39—46.
- Hafiz, Nimetullah — *Prizrenli Şeyh Haci Ömer Lütfü ve onun edebi yapıtları*. 1971/VI, S: 60, s. 47—56.
- Hafiz, Tacide — *İvan Goran Kovaçiç'in şiiri*. 1975/XI, S: 98, s. 8—22.
- Hasan, Hamdi — *Bilmeceler*. 1973/VIII, S: 76, s. 127—133.
- Hikmet, Nâzım — *Oyunların üstüne*. 1972/VII, S: 62—63, s. 58—76.
- Hugnes, Langston — *Kara Afrika'dan şiirler*. (Çeviren: Gürkal Aylan). 1968/IV, S: 29, s. 62—63.
- Hüseyin, Müedin — *Bir taş üstüne söyleyiş*. 1974/IX, S: 90, s. 60.
- Hüseyin, Süleyman — *Türkü ve maniler*. 1968/III, S: 22, s. 104—112.
- İbrahim, Bayram — *Şükrü Ramo'nun şiirlerindeki devrimcilik*. 1969/IV, S: 35, s. 63—67.
- İbrahim, Bayram — *Prizren'de Türkçe mahalle adları*. 1974/XI, S: 83, s. 92—95.
- İleri, Selim — *Yeniden Reşat Nuri Güntekin*. 1975/XI, S: 92, s. 96—98.
- İleri, Selim — *Yakup Kadri ve »Kiralık konak«*. 1975/IX, S: 94, s. 104—109.
- İvanovski, İvan — *En gençlere liriksel düzyazı miniyatürleri* (Çeviren: İsmail İsmail). 1970/V, S: 46, s. 63—66.
- İvanovski, İvan — *Üsküp halklar tiyatrosunda premyör. Hasan Mercan: »Çiçekçi Ali*. (Çev: Alâettin Tahir). 1971 /VI, S: 56—57, s. 90—91.
- İvanovski, Orde — *1908 — 1912 yıllarında Dimitar Vlahov'un işçi hareketinde ve Osmanlı parlâmentosunda sosyalist etkinliği*. (Çeviren: Şükrü Ramo). 1971/VI, S: 56—57, s. 44—58.
- İvanovski, Vlado — *Makedonya'da ayaklanmanın başlangıcı*. (Türkçeye: H. Vardar). 1972/VII, S: 69, s. 3—20.
- Jid, Andre — *Edebiyat tesire dair*. (Çeviren: S. K. Yetkin). 1971 /VI, S: 52, s. 57—60.
- Kabaklı, Ahmet — *Ne sen var, ne ben var...* 1974/IX, S: 89, s. 73—74.
- Kaftancıoğlu, Ümit — *Veysel ağlamanın zamanı geldi*. 1974/IX, S: 89, s. 79—84.
- Kaleşi, Hasan — *Arnavut söylentilerinde Sarı Saltuk*. 1967//III, S: 13, s. 43—60.
- Kaleşi, Hasan — *»Prizren« dergisi* (Sırpça-hırvatçadan: İsmail Tevfik). 1968/IV, S: 25, s. 75—79.
- Kaleşi, Hasan — *Türk yazını ve filolojisinde Sami Fraşeri* (Fransızcadan: İ. İsmail). 1969/IV, S: 36—37, s. 30—35.

- Kaleşi, Hasan — *Arnavutça sözcüklerin oluşmasında Türkçenin etkisi*. (Türkçesi: H. Mehmet). 1969/IV, S: 39—40, s. 34—43.
- Kaleşi, Hasan — *Doğu Berlin'de tutulan XII uluslar arası Altaistik kongresi*. 1969/IV, S: 39—40, s. 30—33.
- Kami, Albert — *Sanatçı ve çağı*. (Çeviren: Y. Keskin), 1971/VI, S: 52, s. 71—74.
- Karahasan, Mustafa — *Marksist estetiği deyinince*. 1965/I, S: 1, s. 19—26.
- Karahasan, Mustafa — *Makedon eleştiricisi Dimitar Mitrev'in yaratıcılığı üzerine*. 1966/II, S: 5, s. 14—23.
- Karahasan, Mustafa — *Devrim ve yazın*. 1966/II, S: 7, s. 11—16.
- Karahasan, Mustafa — *İlhami Emin: "Taş ötesi"*. 1966/II, S: 8, s. 38—47.
- Karahasan, Mustafa — *Necati Zekeriya: »Sevgi«*, 1966/II, S: 11, s. 50—55.
- Karahasan, Mustafa — *Tito ve çocukların sosyalist eğitimi*. 1967/III, S: 13, s. 19—25.
- Karahasan, Mustafa — *Froyd'un Marksizm açısından değerlendirilmesi*. 1967/III, S: 15, s. 18—26.
- Karahasan, Mustafa — *Edebiyatın etik ve estetik değerlerinin ölçülmesinde—modern edebiyat pedagojisinin ve ilmi araştırmaların rolü*. 1969/V, S: 41, s. 11—19.
- Karahasan, Mustafa — *Vladimir İliç Lenin — Sosyalist enternasyonalist ve hümanist eğitim üzerine*. 1970/V, S: 45, s. 87—92.
- Karahasan, Mustafa — *Hasan Mercan'ın değerli »Mümin«i üzerine*. 1970/V, S: 47, s. 48—52.
- Karahasan, Mustafa — *Makedonya'da Türk dili üzerinde yürütülen öğrenim ve eğitim*. 1970/V, S: 50, s. 27—32.
- Karahasan, Mustafa — *Aile eğitimde bazı çelişkilerin açıklanmasıyla çocuk ve gençlerin öğrenimi başarır*. 1970/VI, S: 51, s. 51—55.
- Karahasan, Mustafa — *Okullarda varolan bazı çelişkilerin halledilmesi real ve değerli başarılarla yol açar*. 1971 /VI, S: 53, s. 59—63.
- Karahasan, Mustafa — *Hasan Mercan'ın »Çiçekçi Ali« piyesindeki simgeler ve bunları sahneleştirilenler üzerine*. 1971 /VI, S: 54, s. 48—50.
- Karahasan, Mustafa — *Edebiyat eğitiminin gelişmesi — Türk öğrenimin başarılarını sağlar...* 1971/VI, S: 60, s. 21—24.
- Karahasan, Mustafa — *Toplum ve edebiyat*. 1972/VIII, S: 68, s. 8—23.
- Karahasan, Mustafa — *Öğrenim ve eğitim. — özyönetim sosyalist ideolojisiyle bağlıdır*. 1972/VII, S: 69, s. 60—75.
- Karahasan, Mustafa — *Psikoloji — edebiyat — pedagoji*. 1973/VIII, S: 70, s. 12—30.
- Karahasan, Mustafa — *Necati Zekeriya'nın "Sokağımızın çocukları dün ve bugünün değeri üzerine*. 1972/VII, S: 71, s. 36—38.
- Karahasan, Mustafa — *Marks ve Tito*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 17—20.

- Karahasan, Mustafa — *Yerli Türk edebiyatımızda yüksek ve sürekli değere sahip olacak eserlerin yaratılması için*. 1973/VIII, S: 78, s. 38—53.
- Karahasan, Mustafa — *Taşkın suların kabarması (I)*. 1974/IX, S: 82, s. 10—15.
- Karahasan, Mustafa — *Taşkın suların dalgalarında (II)*. 1974/IX, S: 83, s. 23—28.
- Karahasan, Mustafa — *Çirkinlikle kötülüğü karşı yazın*. 1974/IX, S: 84, s. 85—87.
- Karahasan, Mustafa — *Yazın ve bilim*. 1974/IX, S: 85, s. 11—13.
- Karahasan, Mustafa — *Tito ile Lenin*. 1974/IX, S: 86, s. 4—6.
- Karahasan, Mustafa — *Makedonya Türk yazarlarının yapıtlarında Halk kurtuluş savaşı ve devrim*. 1974/IX, S: 86, s. 19—34.
- Karahasan, Mustafa — *Makedonya Türk yazarlarının eserlerinde halk kurtuluş savaşı ve devrim (II)*. 1974/IX, S: 87, s. 21—35.
- Karahasan, Mustafa — *Şiirimiz ve toplumumuzun anı*. 1974/IX, S: 88, s. 4—6.
- Karahasan, Mustafa — *1941—1942 süresince Pirlepe Parti örgütünün Türk ile Arnavut halklarına ilişkin tutumu*. 1974/IX, S: 89, s. 12—24.
- Karahasan, Mustafa — *ASNOM — Makedon milli devletinin kuruluşunda Türk ve Arnavutların konstitütif ögeliği*. 1974/IX, S: 91, s. 21—37.
- Karahasan, Mustafa — *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. 1975/IX, S: 94, s. 128—129.
- Karahasan, Mustafa — *Göçe Delçev'in Türklerle Arnavutlara karşı siyasal — ideoloji tutum ile tavrı*. 1975/ XI, S: 96, s. 21—33.
- Kaplan, Mehmed — *Sis*, 1967/III, S: 21, s. 110—116.
- Kaya, Fahri — *Nadire Maksut: »Severim«*. 1965/I, S: 1, s. 81—83.
- Kaya, Fahri — *Çok değerli bir eser. Avdullah Skaliç'in: Sırp-hırvat dilinde Türkçe ve bunun yoluyla girmiş sözcükler*. 1965/I, S: 1, s. 83—86.
- Kaya, Fahri — *Tiyatromuzun ilk premyörü*. 1966/II, S: 2, s. 92—95.
- Kaya, Fahri — *Hüseyin Süleyman'ı anarken*. 1966/II, S: 10, s. 45—47.
- Kaya, Fahri — *“Sesler” in on sayısı*. 1966/II, S: 11, s. 3—6.
- Kaya, Fahri — *»Şöhret« veya unutulmuş adam hem de tiyatromuz üzerine*. (113—119 sayfalarında Makedoncası yayımlanmıştır.) 1967/III, S: 12, s. 106—112.
- Kaya, Fahri — *»Cafer bey'in karısı« ve »Nalınlar« üstüne*. 1967/III, S: 14, s. 59—63.
- Kaya, Fahri. — *Çocuklar için üç yeni kitap*. 1967/III, S: 17, s. 15—60.
- Kaya, Fahri — *Nâzım Hikmet ipekten değil, çeşitli ipeklerden dokunulmuş çok iyi yürekli insandı*. 1968/III, S: 22, s. 79—88.
- Kaya, Fahri — *“Pencere” İvo Andriç'in bizde Türkçe çıkan ilk kitabı*. 1968/IV, S: 26, s. 36—38.
- Kaya, Fahri — *Orhan Veli Kanık*. 1969/IV, S: 39—40, s. 85.
- Kaya, Fahri — *Aydın kültür — sanat olavları*. 1969/IV, S: 39—40, s. 78—82.

- Kaya, Fahri — *Aydın kültür — olayları*. 1970/, S: 44, s. 69—72.
- Kaya, Fahri — *Aydın kültür ve sanat olayları*. 1970/V, S: 48, s. 60—64.
- Kaya, Fahri — *Sesler yazınınımızın sadece gerçek aynası değil*. 1970/V, S: 50, s. 3—8.
- Kemal, Yaşar — *Orhan Kemal umut ve ayrılık*. 1970/V, S: 48, s. 106—110.
- Kıvılcımlı, Hikmet — *Leninizm nedir*. 1975/XI, S: 92, s. 47—59.
- Kitanovski, Mişo — *Aynı gök altında*. 1974/IX, S: 90, s. 67—68.
- Kocatürk, Vasfi Mahir — *Türk halkının kalbinde sayılı bir yer alan büyük şair*. 1971/VI, S: 58, s. 82—85.
- Koneski, Blaje — *Aramızda her an yaşayan ozan — Koço Raçin'in 30. ölüm yıldönümü dolayısıyla* (Çeviren: Remzi Canova). 1973/VIII, S: 78, s. 63—66.
- Koneski, Blaje — *Otuz yıl Makedon dili*. 1975/XI, S: 97, s. 10—15.
- Koprovski, Lupço — *Pedagoji ve Kibernetike*. (Çeviren: Celal Tuna). 1973/VIII, S: 79—81, s. 85—90.
- Koş, Erih — *Konya olayı*. (Sırpça aslından çeviren: Necdet Topoyan). 1975/IX, S: 93, s. 91—94.
- Köktürk, Muhsin — *Veysel'in şiirlerinde yergi*. 1974/IX, S: 89, s. 91—92.
- Kubeş, Ludyek — *Yaroslav Say fert üstüne*. 1974/IX, S: 91, s. 59—60.
- Kubeş, Ludyek — *Çek ozanı Ivan Skala*. 1975/XI, S: 98, s. 87—89.
- Kudret, Cevdet — *Ömer Seyfettin*. 1970/V, S: 44, s. 75—82.
- Kumbaracı, Lidiya — *Üsküp'ün eski çeşmeleri*. 1966/II, S: 10, s. 63—67.
- Kumbaracı, Lidiya — *Üsküp'te Mustafa Paşa camisi*. 1969/IV, S: 32, s. 30—33.
- Kumbaracı-Bogoyeviç, Lidiya — *Üsküp'te Kapanhant* (Çeviri: Ş. Ramo). 1969/IV, S: 38, s. 41—44.
- Kuşevski, Voyo — *Makedonya sorunu Milletler cemiyeti önünde*. (Türkçeye: Hüsamettin Vardar). 1973/VIII, S: 78, s. 9—18.
- Külebi, Cahit — *“Yugoslavya'daki Türk kardeşlerimizin de bizler gibi özleşme çalışmalarını sürdürmeleri kıvanç vermektedir.”* 1975/IX, S: 95, s. 105—106.
- Lâç, Hebib — *Selâhettin'in babası*. 1968/IV, S: 28, s. 71—73.
- Lenin, İliç Vladimir — *Marksizmin üç kaynağı ve üç temel parçası*. 1910/V, S: 45, s. 97—101.
- Lenin, İliç Vladimir — *Tolstoy Rus ihtilâlinin aynası* (Çeviren: Atillâ Tokatlı). 1970/V, S: 43, s. 53—56.
- Lenin, İliç Vladimir — *Tolstoy. Basın hürriyeti Rus dili üzerine. Maksim Gorki'ye mektuplar. 1 Mayıs*. 1970/V, S: 45, s. 102—112.
- Leov, Yordan — *Anılarımda Koço*. 1966/II, S: 11, s. 90—101.

- Lika, Salih — “*Dilimizin arulaşmasında uyum*” yazısındaki kimi düşünceler üzerine. 1973/VIII, S: 74—75, s. 54—58.
- Lila, Kemal — “*Enayi*”. 1966/II, S: 7, s. 64—68.
- Lila, Kemal — *Nâzım Hikmet'in “Kafatası” dramında doktor Dalbanezon'un hümanistliği*. 1968/III, S: 22, s. 89—93.
- Lila, Kemal — *Karlo Goldoni: “Kurnaz dul”*. 1968/IV, S: 27, s. 56—60.
- Lila, Kemal — *Hüseyin Süleyman'i anarken*. 1968/IV, S: 29, s. 48—50.
- Lukaç, Cerc — *Kurtarıcı bunalımlar yaratmasını bildi*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 78—80.
- Lukiç-Boyaniç, Duşanka — *Türk yazarlarından ilk edebi metinler kitabı*. (Türkçesi: Hüsamettin Vardar) 1970/V, S: 44, s. 44—48.
- Mahmut, Kenan — *Bazı çocuklarda suç işleme sebepleri*. 1968/IV, S: 31, s. 50—56.
- Mahmut, Sabahat — *Tevfik Fikret'in sanat anlayışı*. 1967/III, S: 21, s. 105—109.
- Mahmut, Sabahat — *Branislav Nuşiç'in “Ramazan akşamlarında”ki Türkçe sözler*. 1968/IV, S: 30, s. 42-45.
- Maksimoviç, Dragiça — *Yaratıcılık olarak devam*. 1974/IX, S: 90, s. 64—67.
- Marks, Karl — *Ekonomi politikin eleştirisine katkıya önsöz*. (Çeviren: Cem Eroğul). 1973/VIII, S: 76, s. 27—32.
- Matkovski, Aleksandar — *Ohri Arşipiskoposluğu ile Osmanlı devleti arasında ilişkiler*. 1975/XI, S: 96, s. 66—80.
- Mazioğlu, Hasibe — *Türk Dil Kurumunun yayınları arasında »Tarama sözlüğü« önemli bir yer tutar*. 1975/IX, S: 95, s. 98—100.
- Mehmed, Ayşa — *Seslerin 1965—1970 yıllarında yayınlanan 1—50 sayılarındaki yazıların bibliografisi*. 1970/VI, S: 51, s. 99—134.
- Mehmet, Hüsamettin — *İnsan kimliğini yaratan dil*. 1970/V, S: 42, s. 28—32.
- Menemencioğlu, Nermin — *Tanzimat yazarları*. 1974/IX, S: 90, s. 69—75.
- Mercan, Hacı — *Şiirde evrimleşme ya da Nusret Dişo Ülkü'nün altı şiiri üstüne*. 1967/III, S: 21, s. 21—27.
- Mercan, Hasan — *Nâzım Hikmet: »Bulutlar Adam öldürmesin«*. 1968/III, S: 22, s. 101—103.
- Mercan, Hasan — *Aydın kültür olayları*. 1968/IV, S: 31, s. 73—76.
- Mercan, Hasan — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1969/IV, S: 32, s. 124—126.
- Mercan, Hasan — *Konuklar gelince*. 1971/VI, S: 52, s. 12—16.
- Mercan, Hasan — *Aydın kültür sanat olayları — Necati Zekeriya'nın beş kitabı*. 1971/VI, S: 53, s. 108—111.
- Mercan, Hasan — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1971/VI, S: 54, s. 71—76.
- Mercan, Hasan — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1972/VII, S: 62—63, s. 128—131.

- Mercan, Hasan — *Recep Murat'ın "Dilimizi öğrenelim" kitabı üzerine ve ötesi ...* 1972/VII, S: 65, s. 64—66.
- Mercan, Hasan — *Cevap değil — selâm olsun bu yazım Recep'e.* 1973/VIII, S: 70, s. 103—104.
- Mercan, Hasan — *»İki efendinin uşağı.«* 1974/IX, S: 85, s. 92—94.
- Mercan, Hasan — *Anılanında Dağlarca.* 1974/IX, S: 87, s. 93—97.
- Mercan, Hasan — *Anılarımda Ivo Andriç.* 1975/IX, S: 95, s. 13—15.
- Miler, Henri — *Pikaso sezgileriyle çağımızdır.* 1973/VIII, S: 77, s. 51—53.
- Molof, Riza — *Bir Rumelili şairin bocalamaları.* 1967/III, S: 18—19, s. 55—61.
- Murat, Recep — *Öğrencilerin konuşma ve yazı kültürü.* 1966/II, S: 10, s. 40—44.
- Murat, Recep — *Öğretmenlerimiz bir de lektüre karşı kısır anlayışımız.* 1968/III, S: 22, s. 43—45.
- Murat, Recep — *Öğrenimde lektürün yeri.* 1970/V, S: 49, s. 45—52.
- Murat, Recep — *Hasan Mercan'a cevabım.* 1972/VII, S: 69, s. 82—85.
- Müzbeg, İskender — *Nâzım Hikmet'in şiirlerinde sevgi duyguları.* 1969/V, S: 41, s. 52—55.
- Müzbeg, İskender — *Necati Zekeriya'nın şiiri.* 1970/VI, S: 51, s. 34—36.
- Müzbeg, İskender — *Nâzım Hikmet'i okurken.* 1972/VII, S: 62—63, s. 107—110.
- Müzbeg, İskender — *Kosova sosyalist özerk bölgesinde Türk halkı yazını.* 1975/XI, S: 99, s. 6—8.
- Nabi Yaşar — *Nayır — Şiir ve gelecek.* 1967/III, S: 18—19, s. 27—28.
- Nabi Yaşar Nayır — *Dilimizin bağımsızlığı.* 1968/IV, S: 30, s. 70—73.
- Nabi, Yaşar Nayır — *Zoraki bağlılık gönülden bağlılık.* 1969/IV, S: 38, s. 71—73.
- Nabi, Yaşar — *Türk şiiri.* 1970/V, S: 42, s. 96—101.
- Nabi, Yaşar — *Örnek şair.* 1971/VI, S: 59, s. 102—105.
- Nabi, Yaşar — *Sait Faik için notlar.* 1972/VII, S: 65, s. 68-73.
- Nabi Yaşar — *Şeriat mı? Ugarlık mı?* 1975/XI, S: 92, s. 111—113.
- Nabi Yaşar — *Yakup Kadri için.* 1975/IX, S: 94, s. 102—103.
- Naci Fethi — *Gerçek korkusu.* 1970/V, S: 45, s. 39—42.
- Nametak, Fehim — *Strp dilinde Türkçe sözler ile onların söylenişi.* 1975/IX, S: 93, s. 85—87.
- Naumçevski, Volçe — *İşçi ozan Kole Nedelkovski'nin son günü.* 1975/XI, S: 98, s. 34—36.
- Nebi, Şerafettin — *Sahne notlarımdan.* 1966/II, S: 7, s. 26—29.
- Nebi, Şerafettin — *Turne güncemden.* 1966/II, S: 10, s. 60—62.

- Necatigil, Behçet — *Tarancı'da yaşamak*. 1971/VI, S: 59, s. 106—108.
- Nesin Aziz — *Nâzım Hikmet'in biyografisini yazarken*. 1968/III, S: 22, s. 71—78.
- Neyman, Aleksandar K. — “*Prosveta*” yayınevini “*Küçük arisiklopedi*” sinde Türkiye yazarları. 1974/IX, S: 82, s. 100—101.
- Nikolovski, Tanas — *Çağdaş Polonya şiiri*. 1967/III, S: 17, s. 38—42.
- Nobırdah, Beyto — *Novo Birdo'da son Türklerin yaşamı*. (Türkçeye çeviren H. Vardar). 1972/VII, S: 65, s. 19—35.
- Nuredin Vâlâ — *Esas mesele, üslubumuzdaki yaratıcılığımızda*. 1966/II, S: 7, s. 85—87.
- Oy, Aydın — *Görmeyen gözlerdeki aydınlık*. 1974/IX, S: 89, s. 85—86.
- Önder, Ali Rıza — “*Türk hukuk dilinin özleşmesi bitmiş değildir*”. 1975/IX, S: 95, s. 93—96.
- Özdemir, Emin — *Öz Türkçeci Ataç*. 1968/IV, S: 26, s. 59—64.
- Özdemir, Emin — *Dil devrimine karşı duranlar*. 1972/VII, S: 69, s. 86—98.
- Özdemir, Emin — «*Türkçeyi çağdaş uygarlık dili kılmada ilk adım terimler dizgesini Türkçenin kendi öz değerlerinden yaratmayı gerektirir*». 1975/IX, S: 95, s. 91—93.
- Özerdim, Sami — *Şandor Petöfi üzerine*. 1973/VIII, S: 72—73, s. 33—34.
- Özyalçınar, Adnan — *Osmanlı Cumhuriyetimiz*. 1974/IX, S: 82, s. 83—84.
- Palikruşeva, Galaba — *Bir yürük grubunda en iyi korutulmuş bir âdetin Balkan kökeni hakkında* (Çeviren: İsmail Tevfik). 1968/IV, S: 24, s. 45—53.
- Palikruşeva, Galaba — *Makedonya'nın Budunsal tarihinden bazı öğeler*. (Çeviren: N. Asım). 1970/V, S: 43, s. 23—31.
- Penuşliski, Kiril — *Makedonya'nın folklor zenginliği*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 167—170.
- Petkovski, Boris — *Çağdaş Türk müzesinde çağdaş Türk ressamı*. (Çev: Necati Zekerıya). 1968/IV, S: 27, s. 51—55.
- Perviç, Muharrem — *Andriç'in dünyası*. 1966/II, S: 8, s. 80—82.
- Pikaso, Pablo — *Modern sanat katledilmen*. 1973/VIII, S: 77, s. 57—60.
- Polenakoviç, Haralampiya — *Kliment Ohridski*. 1966/II, S: 9, s. 85—96.
- Polvanski Andonov, Hristo — *Makedon devrimi ideologu Goce Delçev*. (Türkçeye: Hüsamettin Vardar). 1972/VII, S: 64, s. 22—27.
- Popoviç, A. Çedomir — *Ailede çocukların görevleri*. (Türkçeye Çev: A. Engüllü). 1974/IX, S: 84, s. 18—27.
- Radosavleviç, Dragişa — *Karakum çölünde su*. (Türkçeye: Hüsamettin Vardar). 1975/XI, S: 92, s. 99—104.
- Ramo, Şükrü — *Şiirde fikir*. 1965/I, S: 1, s. 14—15.

- Ramo Şükrü — *Özyönetimciler kongresi arifesinde*. 1971/VI, S: 52, s. 3-8.
- Rasel, Bertrand — *Zamanımızın gereksindiği felsefe*. (Çeviren: Türkân Araz). 1971/VI, S: 52, s. 61—65.
- Rasel, Bertrand — *Özgürlük üstüne*. 1973/VIII, S: 76, s. 121—126.
- Raykoviç, Lyubinka — *Musa Kâzım Çatiç'ten Fikret'in nazminin sırpçası*. 1967/III, S: 21, s. 88—93.
- Raykoviç, Lyubinka — *Türkçeden Sırpçahırvatçaya yapılan edebi tercümeleler*. 1968/IV, S: 29, s. 38—40.
- Raykoviç, Lyubinka — *Birinci Sırp ayaklanması sırasında Böğürdelen'in kuşatması üzerine yazılmış bir Türk halk şiiri*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 102—108.
- Ravkoviç, Lyubinka — *Adakale ile ilgili bir Türk halk şiiri*. 1974/IX, S: 89, s. 69—71.
- Raykoviç, Lyubinka — *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Sırp-hırvatçaya çevrilen yapıtları*. 1975/IX, S: 94, s. 117—127.
- Raykoviç, Lyubinka — *Birinci Sırp ayaklanmasında Şapça'nın kuşatılmasına ait bir destan*. 1975/XI, S: 96, s. 104—107.
- Rifat, Hürşit — *İnsan ve savaşçı olan Lenin*. 1970/V, S: 42, s. 22—23.
- Rogovalı, Bayram — *Dişlenmiş elma*. (102—103 sayfalarında Makedoncasında yayımlanmıştır). 1967/III, S: 12, s. 100—101.
- Rogovalı, Bayram — *“Savaş kimi zaman kutsal bir gülüdür”*. 1968/IV, S: 23, s. 61—63.
- Rogovalı, Bayram — *Hasan Mercan'ın »Aynam« betiği üstüne*. 1970/V, S: 50, s. 107—111.
- Roland, Roman — *Doğ ve yaşa*. (Çeviren: Ö. F. Toprak). 1971 /VI, S: 52, s. 46—49.
- Sait, Nermin — *Radoye Domanoviç ve yaşadığı zaman*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 40—44.
- Sait, Nermin — *Miroslav Kırleja ve onun yaratıcılığı*. 1973/VIII, S: 77, s. 86—89.
- Salih, Avni — *Ondört Mart adetleri Ohri'de*. 1969/IV, S: 33, s. 81—85.
- Salih, Emin — *Şükrü Ramo — yerli Türk yazınımızın öncüsü*. 1973/VIII, S: 78, s. 81—88.
- Saraylıç, izzet — *Melih Cevdet Anday*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1970/VI, S: 51, s. 48—50.
- Sartr, Pol Jan — *Bağlılık sanatı öldürür mü*. (Çevirenler: S. Eyüboğlu — V. Günyol). 1969/IV, S: 32, s. 42—43.
- Sartr, Pol Jan — *Varlık ve hiçlik*. (Çeviren: B. Onaran). 1971 /VI, S: 52, s. 92—95.
- Sazdov, Tome — *Partizan halk şiirimiz*. 1966/II, S: 6, s. 50—57.
- Sekuliç, Isidora — *Kadın güzelliği*. (Çeviren: N. Zekeriya). 1966/II, S: 4, s. 34—39.
- Selim, Bedri — *Çeviriler üstüne*. 1967/III, S: 13, s. 29—31.

- Selim, Cevahir — »Tefeyyüz« okulu otuz yaşında. 1975/XI, S: 96, s. 16—19.
- Selim, Hilât — *Yugoslavya ilkokullar sisteminin güncül sonuçları*. 1969/IV, S: 35, s. 49—56.
- Selim, Hilât — *Ders programları*. 1970/VI, S: 51, s. 56-59.
- Selina, Liriye — *Prizren dilinde özellik taşıyan bazı sözler, deyimler, bilmeceler, tekerlemeler ve masallar*. 1968/IV, S: 23, s. 83—93.
- Selman, Muzaffer—*Yörük türküleri üstüne*.1966/II, S: 2, s. 87.
- Selman, Şefket — *Adetlerin kötülere yaşayınca*. 1967/III, S: 14, s. 26—29.
- Sertel, Sabiha — *Doğumunun 100'üncü yıldönümünde şair Tefik Fikret'i niçin anıyoruz?* 1967/III, S: 21, s. 64—82.
- Sertel, Sabiha — *Roman gibi*. 1968/IV, S: 27, s. 81—96.
- Sinadinovski, Yakim — *Emeğe göre ödeme prensibi çemberi dahilinde Yugoslavya'da halklararası ilişkiler*. (Çeviren: Nizamettin Asim). 1968/IV, S: 31, s. 13—18.
- Solak, Adem Mehmet — *Çocuk yazını ve gerçekleri*. 1972/ VIII, S: 66, s. 53—59.
- Soytürk, Talayban — *Dil devrimi ve dilimiz*. 1968/IV, S: 30, s. 83—85.
- Spasov, Aleksandar — *Blaje Koneski'nin yaratıcılığı*. 1967/ III, S: 14, s. 38—46.
- Spasov, Aleksandar — *Makedon romanının gelişme yolu*. 1967/III, S: 18—19, s. 37—48.
- Stankoviç, Yoşko — *Tefik El Hakim'in "Taşra Sorgu yargıcının hatıra defteri" romanında Mısır'daki sosyal anılar*. 1975/IX, S: 94, s. 53—68.
- Saarastov, L. N. — *Nâzım'ın »Sevdalı bulut«u üstüne*. (Rusça'dan İ. Emin). 1968/III, S: 22, s. 97—100.
- Stoyanovski, Alekasandar — *Türk egemenliği döneminde Makedonya'da Hristiyan doğancılarının ödev ve durumları*. (Türkçesi: İ. Eren). 1969/IV, S: 33—34, s. 25—28.
- Supek, İvan — *Dünya toplumu*. 1966/II, S: 10, s. 3-11.
- Supo, Filip — *Gerçeküstücülük elli yaşında*. 1974/IX, S: 90, s. 61—63.
- Süleyman, Hüseyin — *Yüzyıllar akışında Ohri*.1966/II, S: 10, s. 48—59.
- Süleyman, Hüseyin — *Türkülerimiz*. 1967/III, S: 20, s. 58—60.
- Süleyman, Hüseyin — *Ata sözleri. Tekerlemeler*. 1969/V, S: 41, s. 78—84.
- Süleyman, Hüseyin — *Taşköprüsü ile Kalenin evlenmesi*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 181—184.
- Süleyman, Mümtaz — *Anılarımda zincirli mahalle tekesi*. 1970/V, S: 44, s. 65—68.
- Şabanoviç, Hazim — *Onsekizinci yüzyıla kadar Yugoslavya ülkelerinde Türk-İslam kültürü* (Türkçesi: İ. Eren). 1968/IV, S: 31, s. 28—35.
- Şardağ, Rüşit — *Halkı aydına getiren sanatçı: Aşık Veysel*. 1974/IX, S: 89, s. 75—77.

- Tanaskoviç, Darko — *Türkçe-Makedonca Dağlarca*. 1975 / IX, S: 93, s. 81—84.
- Tanaskoviç, Darko — *Vasko Popa ile İzzet Sarayliç Türk okurları karşısında*. 1975/XI, S: 98, s. 111—116.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1971 /VI, S: 55, s. 73—75.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1971/VI, S: 56—57, s. 92—96.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1971/VI, S: 58, s. 98—103.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1971/VI, S: 60, s. 113—116.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1971 /VI, S: 61, s. 73—75.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1973/VIII, S: 76, s. 134—137.
- Tahir, Alâettin — *Aydın kültür sanat olayları*. 1973/VIII, S: 77, s. 115—117.
- Taner, Haldun — *Doğumunun 75 yıldönümünde Bertolt Breht*. 1973/VIII, S: 74—75, s. 73—77.
- Taşkovski, Dragan — *Makedonca üzerine büyük Bulgar istekleri ve Makedonların ilk daha güçlü karşı koymaları*. (Makedoncadan: Nizamettin Asım), 1968/IV, S: 24, s. 23—36.
- Taufer, Yirji — *Nâzım Hikmet'in portresine ilişkin çizgiler*. (Çekçeden: Branko ve Ludyek Kubeş, Türkçesi: H. Mercan), 1975/XI, S: 97, s. 59—69.
- Tevfik, İsmail — *Manastır'ın kültür geçmişinde Türklerin ünlü kişileri*. 1965/I, S: 1, s. 64—71.
- Tevfik, İsmail — *Manastır Türk çocuklarının öğrenimi*. 1967/III, S: 13, s. 61—69.
- Tevfik, İsmail — *Manastır'ın geçmesinde yabancı okullar*. 1967/III, S: 17, s. 22—35.
- Tevfik, İsmail — *İzzet Basri efendi Manastır'ın son ozanlarından biriydi*. 1968/IV, S: 27, s. 61—69.
- Tevfik, İsmail — *Manastır Türklerinin evlenme adetleri*. 1968/IV, S: 31, s. 67—72.
- Tevfik, İsmail — *Bir kitap nasıl karşılandı eleştirmenler ne dedi*. 1970/V, S: 47, s. 53—57.
- Tevfik, İsmail — *Üsküp'lü şair İshak Çelebi*. 1970/VI, S: 51, s. 74—84.
- Tevfik, İsmail — *Mevlâna*. 1973/VIII, S: 76, s. 97—100.
- Terzioski, Rastislav — *1941—1944 yıllarında Bulgar faşist istilâsını Türk ve Arnavut azınlıklarına karşı eğitim işlerinde işlediği açık diskriminatör faaliyeti*. 1968/IV, S: 23, s. 53—56.
- Timuçin, Avşar — *Nâzım Hikmet için*. 1969/IV, S: 36—37, s. 27—29.
- Timuçin, Avşar — *Türkiye'de düşünsel gelişim*. 1975/XI, S: 92, s. 105—110.
- Titiz, Tiho — *»Şota«nın özellikleri*. 1966/II, S: 8, s. 49—51.
- Todorovski, Gligor. — *Balkan savaşlarından sonra Makedonya'da Türk çocuklarının eğitimi*. 1966/II, S: 11, s. 27—42.

- Todorovski, Gligor — *Sırp konsoloslarına göre jön Türkler*. 1967/III, S: 15, s. 40—48.
- Todorovski, Gligor — *1903 yılında Makedonya'da ayaklanma hazırlıkları*. (Çeviren: İsmail Tefik), 1968/IV, S: 25, s. 12—22.
- Todorovski, Gligor — *Kodra Masar* — 1919—1920 yılları arasında Makedonya'da yaşayan halklar ve Komünist Partisi. (Çeviren: Alâettin Tahir.) 1972/VII, S: 62—63, s. 49—57.
- Todorovski, Mile — *Şubat, 1944, Makedonya*. 1974/IX, S: 83, s. 13—20.
- Tomovski, Krum — *Makedonya'da İslâm mimarisi ve sanatı*. 1975/XI, S: 97, s. 73—81.
- Toprak, Ömer Faruk — *Sabahattin Ali altmış yaşında*. 1967/III, S: 13, s. 73—76.
- Tufai, Müsaffer — *Makedonlar, Arnavutlar ve Türkler arasında kültür ulaşımı*. 1971/VI, S: 61, s. 22—38.
- Uraz, Ulvi — *Oyun dili*. 1968/IV, S: 30, s. 91—92.
- Uysal, Sermet. Sami — *İvo Andriç'le*. 1975/IX, S: 93, s. 95—100.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Özlem ozanı Naim Şaban*. 1966/II, S: 5, s. 127—129.
- Ülkü, Dişo Nusret — *Nenlerin ve hiçliğin arasındaki ozan*. 1967/IV, S: 25, s. 23—25.
- Ülkütaşır, M. Şakir — *Kâşgarlı Mahmut'un çağı ve çevresi*. 1972/VII, S: 68, s. 39—44.
- Üner, Ragıp — *Bektaşiliğin kaldırılması*. 1975/IX, S: 93, s. 107—110.
- Vakıp, Penah Molla — *Can verip yüz minnet ile almışım. Selvi boylum. Dehanın sadeftir — dişlerim inci. Benim yarım süslenerek gelende, övünmesin kimse güzelim diye. Başına döndüğüm, toy adamlar. Bir bölük yeşilbaş sunalar gibi*. 1968/IV, S: 31, s. 23—27.
- Ventura, A. — *Şiirde duygu ve teknik*. 1972/VII, S: 68, s. 45-48.
- Vlahoviç, Velko — *Yaratıcılık kendi başına bir yargıdır*. (Çeviren: Remzi Hasan). 1972/VII, S: 68, s. 3—7.
- Vinterhalter, Velko — *Destan karşıdı*. (Çeviren: N. Süleyman, L. Yusuf). 1970/V, S: 146, s. 54—62.
- Volkan, Zahit — *Yiğidin ölümü*. 1967/III, S: 13, s. 39—42.
- Vulf, Virciniya — *Günce'den* (Çeviren: Akşit Göktürk) 1966/II, S: 4, s. 61-63.
- Yalçın, Âşık Ali Rıza — *Âşık Veysel'le yıldızeli — Pamukpınar'da*. 1974/IX, S: 89, s. 77—78.
- Yavuz, Hilmi — *Bir Osmanlı — Türk felsefesi niye yok?* 1974/IX, S: 87, s. 68—70.
- Yonesko, Ejen — *Yazar ve onun sorunları*. 1972/VII, S: 71, s. 74—77.
- Yosifovski, Yonçe — *Engels'in yaşamı ve yaratıcılığı*. (Çeviren: Alâettin Tahir). 1975/XI, S: 100, s. 127—143.
- Yusuf, Sabit — *Gostivar ağzı*. 1974/IX, S: 89, s. 55—56.

- Yusuf, Sabit — *Kelimelerde sesli harfler arasındaki ses uyumu ve dilimizin sadeleştirilmesi*. 1975/IX, S: 94, s. 79—80.
- Yusuf, Süreyya — *Yazınımız üstüne bir düşünce*. 1965/ I, S: 1, s. 29—32.
- Yusuf, Süreyya — *Dilimizin tutumu üzerine*. 1965/I, S: 1, s. 46—49.
- Yusuf, Süreyya — *Devrim ve özlem ozanı Nâzım Hikmet*. 1966/II, S: 2, s. 96—99.
- Yusuf, Süreyya — *Gene dilimizin tutumu üzerine*. 1966/II, S: 3, s. 11—15.
- Yusuf, Süreyya — *En büyük Türk kadın yazarı*. 1966/II, S: 4, s. 50—53.
- Yusuf, Süreyya — *Geciken bir açıklama ya da Türkçede vurgu*. 1966/II, S: 6, s. 77—79.
- Yusuf, Süreyya — *Nâzım Hikmet'de dil duygusu*. 1966/II, S: 7, s. 71—75.
- Yusuf, Süreyya — *Tevfik Fikret'in diline bir bakış*. 1967/ III, S: 21, s. 83—87.
- Yusuf, Süreyya — *Türkçe ile Sırpça-hırvatça arasında ayrılık ve kimi benzerlikler*. 1968/III, S: 22, s. 17—27.
- Yusuf, Süreyya — *Bir sav bir de çeviri üstüne*. 1968/IV, S: 23, s. 27—32.
- Yusuf, Süreyya — *Priştine radyosunun dili üzerine*. 1968/IV, S: 25, s. 59—64.
- Yusuf, Süreyya — *Ankara Devlet Tiyatrosu bizim aramızda*. 1968/IV, S: 29, s. 91—94.
- Yusuf, Süreyya — *Sırp-hırvatça dilinde Türkçenin etkisi ve Ivo Andriç'in bir öyküsünde kullanılan Türkçe sözcükler*. 1968/IV, S: 30, s. 37—41.
- Yusuf, Süreyya — *Türk dilinde özleşme akımı ve biz*. 1970/V, S: 47, s. 35—47.
- Yusuf, Süreyya — *Orhan Kemal'le ilk görüşmem*. 1970/V, S: 48, s. 70—73.
- Yusuf, Süreyya — *Sağyazıda birleşme*. 1970/V, S: 50, s. 23—26.
- Yusuf, Süreyya — *Dilimizde vurgunun kullanışı*. 1971/VI, S: 52, s. 17—21.
- Yusuf, Süreyya — *Dilbilgilerinde kimi terimler sorunu*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 109—113.
- Yücel, Tahsin — *Dil devrimi*. 1968/IV, S: 30, s. 110—120.
- Yücel, Tahsin — *Misafir*. 1971/VI, S: 59, s. 114—117.
- Zekeriya, İsmail — *İlkokullarımızda dil dersleri ve dilimiz kitaplarının önemi*. 1969/IV, S: 32, s. 34—37.
- Zekeriya, İsmail — *Öğrenci dili, terimler ve dilbilgisi*. 1974/IX, S: 82, s. 23—26.
- Zekeriya, Necati — *Şiir çeviri anlayışı ya da çeviri yoluyla şiirin acundaş oluşu*. 1965/I, S: 1, s. 54—60.
- Zekeriya, Necati — *Çağdaş Yugoslavya şiiri*. 1966/II, S: 2, s. 24—27.
- Zekeriya, Necati — *Sevgi şairi Tagore*. 1966/II, S: 3, s. 19—22.
- Zekeriya, Necati — *Şiirle evli şair*. 1966/II, S: 4, s. 72—75.
- Zekeriya, Necati — *Eski ile yeni şiirin köprüsü Yahya Kemal*. 1966/II, S: 5, s. 25—29.

- Zekeriya, Necati — *Nâzım Hikmet'in şiirleri Makedonca*. 1967/III, S: 5, s. 76—80.
- Zekeriya, Necati — *Devrim şiirinin düşündürdükleri*. 1966/ II, S: 6, s. 40—45.
- Zekeriya, Necati — *Nâzım Hikmet'te çocuk ya da çocuk şiiri*. 1966/II, S: 7, s. 76—83.
- Zekeriya, Necati — *Bizde ve Türkiye'de Andriç*. 1966/II, S: 8, s. 83—87.
- Zekeriya, Necati — *Türk halkının çocuk yazını*. (84—89 sayfalarında Makedoncası'nda yayımlanmıştır.) 1967/ III, S: 12, s. 79—83.
- Zekeriya, Necati — *Beşinci »Koştana«*. 1967/III, S: 13, s. 77—81.
- Zekeriya, Necati — *“Derviş ile ölüm” ya da Ahmet Nurettin'in altnyazısı*. 1967/III, S: 14, s. 50—52.
- Zekeriya, Necati — *Şükrü Ramo'nun Koço Raçin'den yaptığı şiir çevirileri*. 1967/III, S: 16, s. 19—27.
- Zekeriya, Necati — *Struga şiir festivali ardından da düşündüren bazı sorunlar*. 1967/III, S: 18—19, s. 22—26.
- Zekeriya, Necati — *Şiiri evrenleştiren ozan: Dağlarca*. 1967/III, S: 20, s. 39—43.
- Zekeriya, Necati — *»Dünya şiiri antolojisinde« Türk şiirinin yeri ve düşündürdükleri*. 1967/III, S: 20, s. 12—17.
- Zekeriya, Necati — *Tevfik Fikret'te çocuk ve Şermin'in bıraktıkları*. 1967/III, S: 21, s. 94—99.
- Zekeriya, Necati — *Yaşamak güzel şey be kardeşim, Makedonca*. 1968/III, S: 22, s. 94—96.
- Zekeriya, Necati — *»Şüpheli şahız« gene sahnemizde*. 1968/ IV, S: 23, s. 78—82.
- Zekeriya, Necati — *Maksim Gorki'de çocuk bir de çocuk sevgisi*. 1968/IV, S: 24, s. 101—106.
- Zekeriya, Necati — *Yabancılaşma sorunu: Melih Cevdet Anday: »Mikado'nun çöpleri«*. 1968/IV, S: 25, s. 67—70.
- Zekeriya, Necati — *Savaşın çirkin yüzü var. (Artur Miler: “Bütün oğullarım”)*. 1968/IV, S: 25, s. 65—67.
- Zekeriya, Necati — *Ataç bir de biz*. 1968/IV, S: 26, s. 54—58.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1968/IV, S: 28, s. 83—84.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1968/IV, S: 29, s. 95—98.
- Zekeriya, Necati — *Sözcüklerde bağdaşma sorunu*. 1968/IV, S: 30, s. 46—50.
- Zekeriya, Necati — *Yanarak derman bulan şair Molla Penah Vakıf*. 1968/IV, S: 31, s. 19—22.
- Zekeriya, Necati — *Şiir ve şiir üstüne çıkmalar*. 1969/IV, S: 32, s. 38—41.
- Zekeriya, Necati — *Oyunlarımızdaki dil sorunu bir de oyun dilinin düşündürdükleri*. 1969/IV, S: 33—34, s. 65—70.

- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür-sanat olayları*. 1969/IV, S: 35, s. 88—91.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür-sanat olayları*. 1969/IV, S: 38, s. 90-94.
- Zekeriya Necati — *Aydın kültür-sanat olayları*. 1969/V, S: 41, s. 85—88.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür- sanat olayları*. 1970/V, S: 42, s. 113—116.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1970/V, S: 43, s. 93—96.
- Zekeriya, Necati, — *Aydın kültür-sanat olayları*. 1970/V, S: 45, s. 119—122.
- Zekeriya, Necati — *Öğretmenlerin dil sorumluluğu*. 1970/V, S: 46, s. 18—24.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1970/V, S: 46, s. 67—70.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1970/V, S: 47, s. 85—89.
- Zekeriya, Necati — *Orhan Kemal'de sevgi gücü*. 1970/V, S: 48, s. 67—69.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1970/V, S: 49, s. 70—74.
- Zekeriya, Necati — *Yesenin'i anarken yedi çıkma*. 1970/V, S: 50, s. 88—91.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1970/VI, S: 51, s. 85—88.
- Zekeriya, Necati — *Aydın kültür — sanat olayları*. 1971/VI, S: 52, s. 121—125.
- Zekeriya, Necati — *Yugoslavya Türklerinin çocuk yazınının bir de onun öğretmenler tarafından tanıtılması*. 1971/VI, S: 53, s. 24—33.
- Zekeriya, Necati — *Tarancı'da çocuk nedir*. 1971/VI, S: 59, s. 109—113.
- Zekeriya, Necati — *Bizde Nâzım Hikmet'in etkisi*. 1972/VII, S: 62—63, s. 40-48.
- Zekeriya, Necati — *Lektür listesi başka bir açıdan ya da lektür listesinde dokuz çıkma*. 1972/VII, S: 64, s. 39—44.
- Zekeriya, Necati — *Sait Faik'in "Zemberek"*. 1972/VII, S: 65, s. 81—84.
- Zekeriya, Necati — *Çocuklara soru soran Dağlarca ya da "Kuş ayak" üstüne*. 1972/VII, S: 66, s. 28—37.
- Zekeriya, Necati — *Çehov başka bir açıdan*. 1972/VII, S: 67, s. 33—37.
- Zekeriya, Necati — *Dil devriminin 40 yılı ve dil devrimi ışığı altında biz*. 1972/VII, S: 68, s. 30—35.
- Zekeriya, Necati — *Yazınımızı ve sanat değerlerimizi anonimlikten kurtarmak üstüne on çıkma*. 1973/VIII, S: 70, s. 31—36.
- Zekeriya, Necati — *Toplum ve sanatın ortak yanları*. 1973 / VIII, S: 72—73, s. 3—8.
- Zekeriya, Necati — *Bir çevirinin düşündürdükleri*. 1973/ VIII, S: 74—75, s. 23—26.
- Zekeriya, Necati — *Andriç'in kimi hikâyelerinde çocuk dünyası*. 1973/VIII, S: 76, s. 22—26.
- Zekeriya, Necati — *Umudu erdemleştiren yazar Nâzım Hikmet*. 1973/VIII, S: 77, s. 69—72.
- Zekeriya, Necati — *Mevlâna bizde yazarını arıyor*. 1973/ VIII, S: 79—81, s. 38—42.

- Zekeriya, Necati — *Orhan Veli'nin şiirlerinde çocuk dünyası*. 1974/IX, S: 82, s. 88—92.
- Zekeriya, Necati — *Dağcarca'ya "Altın çelenk" 74 ödülünün verilmesini Türk yazarları nasıl karşıladı*. 1974/IX, S: 88, s. 78—83.
- Zekeriya, Sertel — *Ustrumca'da çocukluk hayatım*. 1968/ IV, S: 33, s. 67—73.
- Zülfikâr, Hamza — *Türk dili bugün Anlaşılır bir dil olmuştur*. 1975/IX, S: 95, s. 100—102.
- *** — *Lorka'sız otuz yıl*. 1966/II, S: 6, s. 122—123.
- *** — *»Sesler« üstüne söylenenler*. 1966/II, S: 10, s. 80—84.
- *** — *Türk basınında tiyatromuzun turnesi üstüne*. 1968/IV, S: 28, s. 74—78.
- *** — *Aydın kültür-sanat olayları*. 1969/IV, S: 36—37, s. 123—127.
- *** — *Lenin fıkralarda*. 1970/V, S: 45, s. 113—118.
- *** — *Orhan hakkında yazınlar*. 1970/V, S: 48, s. 111—117.
- *** — *İN Memoriam: Cerc Lukaç (1885 — 1971)*. (Çeviren: Ferit Edgü). 1971/VI, S: 56—57, s. 18—29.
- *** — *Uluslararası Yunus Emre semineri*. 1971 /VI, S: 58, s. 96—97.
- *** — *Yunus Emre hakkında küçük bibliyografi*. 1971/VI, S: 58, s. 94—95.
- *** — *Cahit Sıtkı Tarancı İçin*. 1971/VI, S: 59, s. 97—101.
- *** — *Çesareç bugün*. 1973/VIII, S: 79—81, s. 114—118.
- *** — *"Çevren" sayı 1, kültürde bir dal*. 1974/IX, S: 82, s. 82—84.
- *** — *Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"si*. 1974/IX, S: 82, s. 98—99.
- *** — *İlerici düşünüyü savaşçısı Çesareç*. 1974/IX, S: 82, s. 48—51.
- *** — *Evliya Çelebi*. 1974/IX, S: 84, s. 110—112.
- *** — *Genç kuşaklar dün, genç kuşaklar bugün*. 1974/IX, S: 86, s. 40—41.
- *** — *Kitaplar, »Gülçiçekhane« şiirsel triloji*. 1974/IX, S: 88, s. 19—22.
- *** — *Kitaplar, »Üçgen«in üç, ayrı dünyası*. 1974/IX, S: 88, s. 9—12.
- *** — *Yenilikler ve dolaylar 1972'de*. 1972/VII, S: 71, s. 92—96.

IV.1.7.Folklor

- Engüllü, Avni — *Yürüklerde düğün*. 1974/IX, S: 82, s. 103—107.
- Engüllü, Avni — *Evlenme bir de düğüne ilişkin atasözleriyle ilgili deyimler*. 1974/IX, S: 84, s. 118—122.

- Eren, İsmail — *Koçana atasözleri ve deyimleri*. 1975/IX, S: 93, s. 101—106.
- Eren, İsmail — *Makedonların kullanmış oldukları Türk atasözleri ve deyimleri*. 1975/XI, S:100, s. 150—157.
- Katon, Emil — *Prizren'den Türk atasözleri*. 1975/XI, S: 96, s. 108—112.
- Katon, Emil — *Prizren bilmeceleri*. 1975/XI, S: 97, s. 123—130.
- Salih, Avni — *Ohri Türkleri arasında örfler*. 1975/XI, S: 95, s. 107—113.
- *** — *Ustrumica, Radoviş, Valandova ile Doyran köylerinin türkülerinden bir dizi*. (Derleyen: Muzaffer Selman). 1966/II, S: 2, s. 74—87.
- *** — *Ohri türküleri*. (Derleyen: Esat Bayram). 1966/II, S: 3, s. 90—91.
- *** — *Prizren türküleri*. (Derleyen: Hasan Mercan). 1966/ II, S: 3, s. 89—90.
- *** — *Ohri manileri*. (Derleyen: Abdülhak Salih). 1966/II, S: 4, s. 106—111.
- *** — *Beşik türküleri*. (Derleyen: Nadire Maksut). 1966/II, S: 4, s. 103—106.
- *** — *Radoviş Türküleri*. (Derleyen: Hasan Mercan). 1966/ II, S: 5, s. 113—126.
- *** — *Çetko Mirvoş söylentisi*. (Derliyen: Mirko Banveviç) 1966/II, S: 7, s. 48—50.
- *** — *Kalkandelen seçmeleri*. (Derliyen: Esmâ Haydar). 1966/II, S: 7, s. 42—48.
- *** — *Prizren seçmeleri*. (Derleyen: Aziz Buş). 1966/II, S: 8, s. 68—70.
- *** — *Prizren seçmeleri*. (Derleyen: Aziz Buş). 1966/II, S: 8, s. 64—68.
- *** — *Prizren seçmeleri*. (Derleyen: İskender Müzbeğ). 1966/II, S: 8, s. 71—74.
- *** — *Resne seçmeleri*. (Derleyen: Hacıye Hamza). 1966/II, S: 9, s. 89—94.
- *** — *Güzel Ruhiye*. (Derliyen: Zehra Jubî). 1966/II, S: 10, s. 76—79.
- *** — *Doyran türkükleri*. (Derliyen: Tayyip Tahir). 1966/II, S: 11, s. 78—86.
- *** — *Prizren türküleri*. (Derleyenler: Hayriye ve İsa Şimşek) 1967/III, S: 13, s. 82—89.
- *** — *Gradeç türküleri*. (Derliyen: İlhamî Kâmil). 1967/III, S: 14, s. 64—84.
- *** — *Kocacık köyünde düğün adetleri*. (Derliyen: Sabahattin Sezair). 1967/III, S: 15, s. 94—104.
- *** — *Mamuşa köyü manileri*. (Derleyen: Bahtiyar Şalâ) 1967/III, S: 16, s. 84—86.
- *** — *Kocacık türküleri*. (Derliyen: Sabahattin Sezair). 1967/III, S: 16, s. 86—87.
- *** — *Dedeli köyünde hidrellez adetleri*. Kızıldoğan manileri. (Derliyen: Tayyip Tahir). 1967/III, S: 16, s. 71—74.
- *** — *Ohri Manileri*. (Derliyen: Emin Salih). 1967/III, S: 16, s. 75—84.
- *** — *Bir Radoviş Türküsü*. (Derliyen: H. Mercan). 1967/ III, S: 17, s. 79—80.
- *** — *Rebia hanım veya bir alınyazısı üstüne söylenti*. (Derleyen: İskender Müzbeğ). 1967/III, S: 17, s. 75—76.

- *** — *Prizren türküleri*. (Derleyen: Aziz Buş) 1967/III, S: 17, s. 77—79.
- *** — *Üsküp türkülerinden seçmeler*. (Derleyen: Yusuf Edip). 1967/III, S: 20, s. 61—66.
- *** — *Prishtine folklorundan seçmeler*. (Derleyen: Enver Baki). 1967/III, S: 21, s. 42—47.
- *** — *Kocacık türküleri*. (Derliyen: Sabahattin Sezair). 1968/IV, S: 25, s. 83—90.
- *** — *Kanatlar köyünden yankılar*. (Derliyen: H. Mercan). 1968/IV, S: 26, s. 27—32.
- *** — *Prishtine manileri*. (Derleyen: Fahri Ömer). 1968/IV, S: 26, s. 33—35.
- *** — *Orta Güreler köyünün düğün adetleri*. (Derleyen: Nilüfler Hüseyin). 1968/IV, S: 27, s. 97—102.
- *** — *Vuçiturn manileri*. (Derleyen: E. Baki). 1968/IV, S: 28, s. 79—82.
- *** — *Prizrende söylenen atasözleri*. (Derleyen: Aziz Buş). 1968/IV, S: 29, s. 57—61.
- *** — *Afrika Türküleri*. Çeviren: Güven ve: N. D. Ülkü). 1968/IV, S: 29, s. 84—90.
- *** — *Kanatlardan üç türkü*. (Derliyen: Muharrem Yusuf). 1968/IV, S: 30, s. 56—58.
- *** — *Lepe cicim*. (Derleyen: E. Baki). 1968/IV, S: 30, s. 53—51.
- *** — *Üsküp manileri*. (Martivallari). (Derleyen: Hüseyin Süleyman). 1969/IV, S: 32, s. 47—55.
- *** — *Mitroviça manileri*. (Derleyen: Bahise Potok). 1969/ IV, S: 33, s. 77—80.
- *** — *Kanatlar köyünden on mani*. (Derliyen: Muharrem Yusuf). 1969/IV, S: 33, s. 88—87.
- *** — *Valandova ile Strumiça türküleri*. (Derleyen Şefket Selman). 1969/IV, S: 33—34, s. 52—64.
- *** — *Glân manileri ve ninnileri*. (Derliyen: Hayrettin Gaş). 1969/IV, S: 36—37, s. 44—48.
- *** — *Radoviş türküleri*. (Derleyen: İlhami Emin). 1969/IV, S: 38, s. 81—89.
- *** — *Üsküp türküleri*. (Derleyen: Avni Cemal Engüllü). 1969/IV, S: 39—40, s. 69—77.
- *** — *Gilân türküleri*. 1970/V, S: 42, s. 47—57.
- *** — *Manastır türkülerinde hıdırlez adetleri ve şenlikleri*. (Derleyen: İsmail İsmail). 1970/V, S: 43, s. 67—72.
- *** — *Prizren'de Karabaş merasimi*. (Derleyen: İsa Şimşek). 1970/V, S: 45, s. 50—52.
- *** — *Prizren'den maniler*. (Derleyen: Zeravet Snopçe). 1970/V, S: 45, s. 49—50.
- *** — *Sanatlar hakkında destan*. (Derleyen: İsa Şimşek). 1970/V, S: 46, s. 51—53.
- *** — *Gostivar düğün adetleri*. (Derliyen: Celâlettin Ahmet). 1970/V, S: 47, s. 78—84.
- *** — *Prizren ninni ve manileri*. 1970/V, S: 49, s. 66—69.
- *** — *Üsküp türküleri*. (Derleyen: Hüseyin Süleyman). 1970/V, S: 50, s. 112—115.

- *** — *Tekerlemeler*. (Derleyen: Hüseyin Süleyman). 1971 /VI, S: 52, s. 38-41.
- *** — *Prishtine manileri*. (Derleyen: Cevahir Hallaç). 1971/ VI, S: 53, s. 101—107.
- *** — *Süleyman*. (Ustrumica türküsü). 1971/VI, S: 54, s. 66—70.
- *** — *Tekerleme*. (Derleyen: Hayrettin Leman). 1971/VI, S: 55, s. 72.
- *** — *Yazan katip*. (*Prizren türküsü*). (Derleyen: Hayrettin Leman). 1971/VI, S: 55, s. 71.
- *** — *Kalkandelenden atasözleri*. (Derliyen: Feriha Afet). 1971/VI, S: 55, s. 72.
- *** — *Gostivar tekerlemeleri*. (Derliyen: Hamdi Hasan). 1971/VI, S: 60, s. 109—112.
- *** — *Maniler*. (Hüseyin Sülevman'ın derlemelerinden). 1972/VII, S: 68, s. 81—83.
- *** — *Türküler*. (Derleyen: Ramadan Mahmut). 1972/VII, S: 71, s. 90—91.
- *** — *Rumeli türküleri*. 1973/VIII, S: 77, s. 109—114.
- *** — *Ana ile oğul*. (*Partizan türküsü*). 1974/IX, S: 84, s. 3.
- *** — *Kocacik manileri*. (Derliyen: Faris Seyyit Kocacik). 1974/XI, S: 84, s. 116—117.
- *** — *Tito Drina'yı geçer iken. Tyentiştete. Sis değil*. (*Partizan türküleri*). 1974/IX, S: 86, s. 3.
- *** — *Leskovça'da asker Hamza*. (Kaleme alan H. Mercan). 1974/IX, S: 91, s. 102.

IV.2.101-200 Arası Sayılar

IV.2.1. Toplumsal-Siyasi Konular Üzerinde Yazılmış Yazılar

- ADEMİ, Emine — Yetmiş Yıl 8 Mart; 1980/XVI, S: 144, s. 13-27.
- ADEMİ, Emine — Tito ve Halkların Eşitliği; 1980/XVI, S: 146, s. 61—68.
- ADEMİ, Emine — Tito ve Kadınların Toplumdaki Rolü; 1981/XVII, S: 156, s. 67 — 73.
- AGO, Arif — Yoldaş Tito'nun Parti Başına Gelişinden Sonra Başarılarımız Büyüktür; 1977/XIII, S: 119, s. 5—11.
- AHMET, Enver & ENGÜLLÜ, Suat - MSGB Etkinliklerinde Sezilen Canlanma Genç Kuşağın yaşamsal sorunlarının gündeme getirilmesinin sonucudur; 1984/XX, S: 182, s. 5—15.
- ANDREEVSKİ, Uroş — Sosyalist Birliğin Cephe Rolünün Gerçekleşmesinde önemli Sonuçlar Elde Edilmiştir; (Çeviren: S. E.); 1984/XX, S: 188, s. 5—12.
- APOSTOLSKİ, Mihaylo — İkinci Dünya Savaşı Sırasında Balkanlarda Enternasyonalizm; 1976/XII, S: 107, s. 3 — 20.

- ARSOV, Lyupço — 11 Ekim — Özgürlük ile Devletselliğin Muştulayıcısı; (Çeviren: S. E.); 1981/XVII, S: 159, s. 5-21.
- BAKARIÇ, Vladimir — Tito'nun Devrimsel Eseri. (Türkçesi: İsmail İsmail); 1977/XIII, S: 118, s. 5 — 22.
- BAKARIÇ, Vladimir — Kardely'le ilk Karşılaşma; (Türkçesi: Remzi Canova); 1980/XVI, S: 143, s. 5 — 28.
- BAKARIÇ, Vladimir — Tito; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç Altanay); 1981/XVII, S: 156, s. 15 — 29.
- BELOVSKİ, Dimçe — Bağlantısız Ülkelerin işbirliği Sınırsızdır; (Türkçesi: Güler Selim); 1981/XVII, S: 158, s. 5 -15.
- BEYZAT, Mugbil — Anayasanın Gerçekleşmesinde Belirli Basanlar; (Çeviren: D. K.); 1977/XIII, S: 114, s. 25-31.
- BEYZAT, Mugbil — Çalışan İnsanlar ve Vatandaşların Hak, Özgürlük, Ödev İle Sorumluluklarının Gerçekleşmesi; (C.T.); 1982/ XVIII, S: 165, s. 21 — 31.
- BEYZAT, Mugbil — Toplumsal Mülkiyetin Korunmasında Anayasallık ve Yasallık; (H. Z.); 1982/XVIII, S: 171, s. 29-34.
- ÇEMERSKİ Angel- Silahlı Dirence Kalkışman İlk Bizler Olduk; (Çeviren: H. S.); 1977/XIII, S: 114, s. 6 — 17.
- ÇEMERSKİ, Angel — MKB Sürekli Olarak işçi Sınıfının Çıkarları ve Makedon Ulusunun Ulusal Çıkarlarıyla Emellerinin Gerçek Yorumlayıcısı Olarak Kanıtlanmaktadır; (Türkçesi: Ömer Mısırlı); 1978/XIV, S: 123 - 124, s. 23-36.
- ÇEMERSKİ, Angel — Sosyalist Özyönetimsel İlişkilerin İlerideki Gelişiminde Makedonya Komünistler Birliği; (Türkçeye çeviren: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 125-126, s. 13-27.
- ÇEMERSKİ, Angel — Makedonya Komünistler Birliğinin Sosyalist Özyönetimsel İlişkilerin Gelecek Gelişimindeki Ödevleri; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 167, s. 15- 21.
- DRAGOSAVAÇ, Duşan — YKB'nin. Sosyalist Özyönetimsel ve Bağlantısız Yugoslavya'nın Heryanlı Gelişimine İlişkin Savaşımı; (Çeviren. S. E); 1982/XVIII, S: 168, s. 19—27.
- DEMİR, Firuz — Ulus ile Halklarımız Eşitliğinin Yaratmanı Edvard Kardely; 1980/XVI, S: 143, s. 29 — 33.
- DEMİR, Firuz — Tüm Yengilerimizin Örgütleyicisi ve Esin Kaynağı Tito; (A. E); 1982/XVIII, S: 166, s. 15 – 23.
- DOLANÇ, Stane — Delege Sitemi Emekçilerin Özgürlüğünün En Üst Biçimidir; 1981/XVII, S: 157, s. 35 — 38.
- DORONSKİ, Stevan — Siyasal eylemin stratejik yönelimleri; (Çeviren: H. S); 1980/XVI, S: 150, s. 5 — 12.

- EMİN, İdris — Tito — Devrimci ve Hümanist (insansever); (Türkçeye çeviren: R. C); 1981/XVII, S: 156, s. 41- 47.
- EMİN, İlhami — Tito. Özyönetim, Kültür; 1977/XIII, S: 117, s. 37 - 40.
- EMİN, İlhami — Kardely'in Düşüncesinde Kültürün Yeri; 1980/XVI, S: 143, s. 39 - 42.
- EMİN, İlhami — Tito'nun Düşüncelerinde Halkların Eşitliği İle Kültürü; 1981/XVII, S: 156, s. 75 - 79.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Konumuz Kadın; 1978/XIV, S: 123-124, s. 49 —51.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Kadının Üretim Sürecindeki Başarısı Yüksek Kertede; 1979/XV, S: 134 – 135, s. 87-90.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Toplumda Yerini Alan Kadınıımız; 1982/XVIII, S: 164, s. 31 - 35.
- ENGÜLLÜ, Suat AHMET, Enver – “Birlik” Her Zaman Kardeşlik- Birlik ve Beraberlik Simgesi Olmuştur; 1985/XXI, S: 194, s. 26 — 36.
- ENGÜLLÜ, Suat — Bütün Kuşkuları Suya Düşüren Bir Kurultay; 1985/XXI, S: 197, s. 37 - 45.
- ERİÇ, Mihaylo – “Federal yürütme konseyi kararlı olmalıdır”; (Çeviren: Salim Abdullah); 1982/XVIII, S: 170, s. 33-39.
- GERASİMOVSKİ, Dimitar — Altmış yıl Ekim sosyalist devrimi; (Türkçesi: Celâl Tuna); 1977/XIII, S: 120, s. 5-17.
- GRUYESKI, Trayçe — Manatır ve Yöresinde 1941 ve 1942 Yıllarında Halk Kurtuluş Hareketi; (Çeviren: Celâl Tuna); 1977/XIII, S: 120, s. 17-27.
- HASAN, Vefki — Kadın Erkek Eşitliği ve Özgürlükler; 1978/XIV, S: 123 – 124, s. 37 — 40.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Sosyalist Yurdumuzda Kardeşleşen Ulus İle Halklarımızın Eşitliği; 1980/XVI, S: 145, s. 5- 12.
- HASAN, Vefki — Çağdaş Dünyamızın insancılık Simgesi –Tito; 1981/XVII, S: 156, s. 49 - 55.
- HASAN, Vefki — Makedonya Devletselliği Simgesi — 2 Ağustos; 1981/XVII, S: 158, s. 17 - 20.
- HASAN, Vefki — Kırk Yıllık Devrim Süreğenliğimiz ve Özyönetimli Yengilerimiz; 1981/XVII, S: 161, s. 11 - 15.
- HASAN, Vefki — Ulusçuluk ve Sınıfsal Çıkarlar; 1982/XVIII, S: 164, 21 — 30.
- HASAN, Vefki — Tito Yolunda Devrimsel Süreğenliğimiz — Kurultaylar; 1982/XVIII, S: 165, s. 17 — 20.
- HASAN, Vefki — Devrimsel Süreğenlik ile Birliğimizi Yansıtan kurultaylar; 1982/XVIII, S: 167, s. 31 - 37.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Sosyalist Toplumumuzda Sendikalar; 1982/XVIII, S: 169, s. 19 — 25.

- HASAN, Vefki — Marksizmden Kaynaklanan Özyönetim; 1983/XIX, S: 172, s. 17 - 26.
- HASAN, Vefki — Marksizim Bilimsel İlklerince Özyönetimli Sosyalizm; 1983/XIX, S: 173, s. 29 - 39.
- HASAN, Vefki — Tarihsel Süreç Olarak Bilimsel Sosyalizm; 1983/XIX, S: 174, s. 27 - 37.
- HASAN, Vefki — Sosyalizmin Dünya Süreci Olarak Gelişmesi; 1983/XIX, S: 175, s. 33 — 45.
- HASAN, Vefki — Çağdaş Koşullarda Sosyalizm Eğilimi ve Özyönetim; 1983/XIX. S: 176, s. 45 - 55.
- HASAN, Vefki — Gerçek Toplumsal Dönüşüm ve Barış içinde Gelişme Etkeni: Özyönetim; 1983/XIX, S: 177, s. 27.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Sosyalist Sistemin Süreğen Bünyesel Gelişmesi; 1983/XIX, S: 178, s. 17 — 28.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Sosyalizmde Kişioğlunun Yaratıcı Özne Durumuna Yükselmesi; 1983/XIX, S: 179, s. 11 - 22.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Toplumal Ekonomik ilişkiler ve Gelişme Eğilimlerimiz; 1983/XIX, S: 180, s. 53 — 64.
- HASAN, Vefki — Çıkarsal Birleşme ile Özyönetimsel Dönüşüm; 1983/XIX, S: 181, s. 13 – 25.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Emek Birleşimi; 1984/XX, S: 183, s. 5—18.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Haklar ve Görev ile Sorumluluklar; 1984/XX, S: 185, s. 5 — 16.
- HASAN, Vefki — Ulusal Özgürlük ile Devletsellik Simgesi; 1984/XX, S: 186, s. 19 — 25.
- HASAN, Vefki — 2000 Yılına Dek Ekonomik Gelişme Yönlerimiz; 1985/XXI, S: 192, s. 13-22.
- HASAN, Vefki — “Birlik” özgürlükler Dizimizin ilk Halkasıdır; 1985/XXI, S: 193, s. 16-24.
- HASAN, Vefki — Kurultaylar Öncesindeki Bilinçli Eylemimiz; 1985/XXI, S: 194, s. 5-14.
- HASAN, Vefki — Büyük Bulgar Milliyetçiliği ve “Tek Ulus -Güçlü Devlet" Sloganı; 1985/XXI, S: 196, s. 56 -68.
- HASAN, Vefki — Özyönetimli Toplumsal Siyasi Sistemimiz; 1985/XXI, S: 198, s. 5 — 14.
- HASAN, Vefki — Etkenlerin ilkesel Birleşimi ve Sonuçları; 1985/XXI, S: 200, s. 26 — 35.

- HAYRETTİN, Erol — Geleceğimizi Özgüçlerimizle Saptadık; 1985/XXI, S: 197, s. 12 — 26.
- HAYRETTİN, Erol — Yeni Yugoslavya'nın Uluslar arası Tanınması ve Bağımsızlığı için Savaş; 1985/XXI, S: 200, s. 13- 25.
- HOCA, Fadil — Devrim Ürünlerini Korumaya Kararlıyız; 1981/XVIII, S: 155, s. 5 — 19.
- İSMAİL, İsmail Tevfik - Manastır Türkleri Halk Kurtuluş Savaşında; (1941-1944); 1977/XIII, S: 120, s. 21 — 67.
- İSMAİL, İsmail — Tito Bağlantısızlığın Esincisi ve Kurucusu; 1977/XIII, S: 121, s. 5 — 16.
- İSMAİL, İsmail T. — Halk Kurtuluş Savaşında Manastır Türkleri; 1980/XVI, S: 149, s. 23 — 60.
- İSMAİL, İsmail — Tito'nun Vasiyetleri; 1982/XVIII, S: 166, s. 67 — 71.
- İSMAİL, İsmail T. — Yönelimli Orta öğrenim ve Getirdikleri; 1985/XXI, S: 194, s. 15 - 25.
- İSMAİL, T. İsmail — Cumhuriyetimizde Yüksek Öğrenim Kuruluşlarının Rasyonelleşmesi; 1985/XXI, S: 199, s. 5-14.
- İSMAİL, İsmail — Televizyon - Hakeşitliğimizin ve Beraberliğimizin Simgesi; 1985/XXI, S: 200, s. 55 — 65.
- İVANOVSİKİ, Orde — Tito Ulusal Soru Hakkında; (Çeviren: Halit Zeynullah); 1985/XXI, S: 197, s. 27 - 36.
- İVANOVSİKİ, Vlado — ASNOM'un Birinci Oturumunun Düzenlenmesinin 40. Yılı; (Türkçesi: Şerif Kerim); 1984/XX, S: 187, s. 5 — 11.
- İVANOVSİKİ, Vlado — İkinci Dünya Savaşında Balkanlarda Toplumsal — Ekonomik Değişmeler; (Çeviren: Halit Zeynullah); 1985/XXI, S: 195, s. 14 - 20.
- JIVKOVIÇ, Duşan — İlk Halk Kurtuluş Heyetleri; (Türkçesi: G. Selim); 1980/XVI, S: 150, s. 27 - 32.
- KARAHASAN, Mustafa — Doğan Avcıoğlu'nun "Milli Kurtuluş, Tarihi" Yapıtında Tito Yugoslavya'sı Üzerine; 1976/XII, S: 106, s. 17 — 22.
- KARAHASAN, Mustafa — 1830 Tanzimatı ile Başlıyan Osmanlı Toplumunda Reformlar Hem De Parteniya Zografski; 1976/XII, S: 111, s. 23 — 38.
- KARAHASAN, Mustafa — Çağdaş Dünya Karşısında Büyük Marksist Yosip Broz Tito; 1977/XVII, S: 116, s. 6-15.
- KARAHASAN, Mustafa — 1941 Mart Olaylarının Önemi; 1981/XVII, S: 154, s. 17- 21.
- KARAHASAN, Mustafa Tito ve Toplu Yönetim İle Sorumluluk; 1981/XVII, S: 156, s. 31 — 39.
- KARAHASAN, Mustafa — Tito ve Milli Sorun; 1982/XVIII, S: 166, s. 77 — 81.

- KARAHASAN, Mustafa — “Makedon Sorusunun Açıkları”; 1985/XXI, S: 200, s. 36 — 54.
- KARDELY, Edvard — Sosyalist Özyönetimli Toplumumuzda Özgürlüğün İçerik ve Özelliği; (Türkçeye çeviren. Güler Selim); 1979/XV, S: 132 — 133, s. 105 — 132.
- KARDELY, Edvard — Tito İle İlk Karşılaşmalar; (Türkçesi: Güler Selim); 1979/XV, S: 132 - 133, s. 53 - 104.
- KARDELY, Edvard — Ulusların Özgürleşmesi ve İnsanlığın Bütünleşmesi; 1979/XV, S: 132—133, s. 133—155.
- KARDELY, Edvard — Sosyalist Özyönetim Toplumunda Özgürlük ve Halkların içerikliği ile Karakteri; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1980/XVI, S: 143, s. 43 — 79.
- KARDEL, Edvard — Tito ve Yugoslavya Komünist Partisi; (Türkçesi: G. Selim); 1980/XVI, S: 146, s. 25 - 29.
- KARDELY, Edvard — Bağlantısızlığın Tarihsel Kökenleri; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1983/XIX, S: 172, s. 5-15.
- KARDELY, Edvard — Bağlantısızlığın Tarihsel Kökenleri (2); (Türkçesi: S. E.); 1983/XIX, S: 173, s. 11 — 18.
- KARDELY, Edvard — Bağlantısızların Tarihsel Kökenleri (3); (Çeviren: S. E.); 1983/XIX, S: 174, s. 17 - 25.
- KARDELY, Edvard — Bağlantısızlığın Tarihsel Kökenleri (4); Çeviren: S. E: 1983/XIX, S: 175, s. 29 - 37.
- KARDELY, Edvard — Bağlantısızlığın Tarihsel KÖKENLERİ (6) (Çeviren: S. E.); 1983/XIX, S: 177, s. 19 - 26.
- KATARCIEV, İvan — Makedonya İçin Tito. (Çeviren: Ferdane Elmazoviç); 1981/XVII, S: 151, s. 15— 22.
- KAYA, Fahri — Tito Kardeşlik Birlik Simgesi; 1977/XIII, S: 115, s. 14 - 25.
- KAYA, Fahri — Yugoslavya Komünistler Birliğinin Onikinci Kurultayı; 1982/XVIII, S: 168, s. 29 - 34.
- KAYA, Fahri — Bihaç, Cumhuriyeti; 1982/XVIII, S: 170, s. 27 - 31.
- KAYA, Fahri — “Sesler”in Yirmi Yılı ve İkiyüz Sayısı; 1985/XXI, S: 200, s. 5—12.
- KERİM, Şerif & KUBUR Ali — Makedonya'nın Daha Savaş Zamanında Bütün Dünya Tarafından Tanındığını Herkes Bilmelidir; 1984/XX, S: 188, s. 15 — 25.
- KİRYAZOVSKİ, Risto - Ege Makedonya'sında ASNOM'un Yankısı; (Çeviren: Halit Zeynullah); 1984/XXI, S: 191, s. 16 — 30.
- KRAYGER, Sergey — Güçlü Olmamızın Özel Etkeni Özyönetimli Sosyalizm; 1981/XVII, S: 157, s. 27 — 34.
- KOLİŞEVSKİ, Lazar — Halk Kurtuluş Savaşımız Aynı Zamanda Milli Hakeşitliğinin Gerçekleşmesiydi; (Türkçesi: Güler Selim); 1979/XV, S: 139, s. 5 — 30.

- KURTOVIÇ, Todo — Kimi İlkesel Sorular ve Pratiğimiz; (Türkçeye çeviren: G. Selim); 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 5 — 27.
- LAHTOVA, Kata — ASNOM Kararları Makedon Ulusunun Geçtiği Tarihsel Yolun Doğruluğunun Kanıtıydı; (Çevirenler: Güler Selim ve Şerif Kerim); 1984/XX, S: 188, s. 5-13.
- LAZAROV, Lazar — Makedonya HC'nın 1954 Yılına Kadarki Sosyalist Kalkınma Döneminde Parti Örgütünün (MKB) Örgütsel Gelişimi ve Bünyesi; (Çeviren: E. İlyaz); 1984/XX, S: 184, s. 15 — 24.
- LAZAROV, Lazar — Makedonya HC'nın 1954 Yılına Kadarki Sosyalist Kalkınma Döneminde Parti örgütünün (MKP) Örgütsel Gelişimi ve Büneyi (2); (Çeviren: E. İlyas); 1984/XX, S: 185, s. 17 — 30.
- LAZAREVSKİ, Yakov — Komünistler Birliği Yaratıcılıkla Gelişim İle İde Sorunlarını Gelişigüzel Süreçlere Devredemez; (Çeviren: A. E); 1983/XIX, S: 177, s. 5-10.
- LYUBIÇIÇ, Nikola — Yürek Hem De Silahla Her Saldırıcıdan Güçlüyüz; 1981/XVII, S: 161, s. 5 - 10.
- MAKSUT, Şakir — Tito Özgürlüğünde; 1981/XVII, S: 156, s. 81 — 85.
- MARKS, Kari — İşgücünün Alım ve Satımı; 1983/XIX, S: 174, s. 39 — 48.
- MARKOVSKİ, Kirşte — MKB'nin Gelişimi Toplumumuzdaki Dinamik Değişmelerle Sıkıca Bağlıdır; 1983/XIX, S: 175, s. 5 — 20.
- MATES, Leo — Belgrad Konferansından Kolombo Konferansına Dek Bağlantısızlar; 1976/XII, S: 111, s. 3 — 7.
- MİHAYLOV, Pançe — Makedonya Komünist Partisinin Kuruluşu Devrimsel Devrimimizin Tarihinde Büyük Önem Taşımaktadır; (Çeviren: Salim Abdullah); 1983/XIX, S: 174, s. 5—10.
- MOMİROVSKI, Tome — TİTO: Devrimin Yaratıcısı ve edebi Yaratıcılığa Değgin Tükenmez Kaynak; (Çeviren: E. İlyas); 1977/XIII, S: 121, s. 17 - 29.
- MOYSOV, Lazar — Onikinci Kurultay Belgeleri Geniş Demokratik Tartışma Ürünü Olmalı; (Çeviren: Drita Karahasan); 1981/XVII, S: 157, s. 5-11.
- MOYSOV, Lazar — En Önemli Önlemlerin Alınması Yolunda Kararlılık Gösterilmelidir; (Çeviren: Salim Abdullah); 1984/XXI, S: 191, s. 15 — 15.
- MUZBEĞ, İskender — Sosyalist özyönetime Dayanan Siyasal Sistemimizde Özerklik; 1980/XVI, S: 142, s. 5—15.
- MUZBEĞ, İskender — Kosova Sosyalist Özerk Bölge Anayasası ve Özgürlükler; 1981/XVII, S: 160, s. 21 - 30.
- PANÇEVSKİ, Milan — Tartışmalar MKB Üyelerinin Daha Kararlı Devrimsel Eyleme Geçmeye Hazırlık Gösterdiğini Kanıtladı; (Türkçesi: S. E.); 1985/XXI, S: 193, s. 5-15.
- PANDEVSKİ, Manol — Yane Sandanski — Makedon Devrimci Kurtuluş Devriminin Siyasi Strateg ve Örgütleyicisi; (Türkçesi: S.E.): 1985/XXI, S: 198, s. 15 — 26.

- PETKOVIÇ, Ranko — Haksızlığa Uğratma ve Özümseme (Çeviren: Hilat Selim): 1985/XXI, S: 195, s. 21 — 27.
- POPOVSKI, Duško — Kültür Gelişmemizde Bazı Temel Eğilimler; 1976/XII, S: 109, s. 3 — 15.
- RAMO, Şükrü — Yeni insan; 1976/XII, S: 110, s. 3 — 7.
- RAMO, Şükrü — Bilim Öncüsü Kardely; 1980/XVI, S: 143, s. 35 — 37.
- RAMO, Şükrü — Yolumuz ilerleme; 1981/XVII, S: 152, s. 23 - 26.
- RAMO, Şükrü — Nisan 1941 Bulutları; 1981/XVII, S: 155, s. 21 — 24.
- RAMO, Şükrü — Büyük Savaşçı ve insan Vladimir Bakariç'e Saygı ve Takdir; 1983/XIX, S: 173, s. 5 — 9
- RAMO, Şükrü — Makedonya Kadınları Savaşta; 1983/XIX, S: 175, s. 47 — 51.
- RAMO, Şükrü — Kırk Yıl “Birlik”, 1985/XXI, S: 192, s. 23-31.
- RAMO, Şükrü — Yugoslavya'da Türkler De Faşizme Karşı Savaştı; 1985/XXI, S: 195, s. 5—13.
- RAMO, Şükrü — Beş Yıl Tito'suz — Tito Yolunda; 1985/XXI, S: 196, s. 15 — 30.
- RİFAT, Hürşit — Tito ve Halk Cephesi; 1981/XVII, S: 156, s. 57 - 65.
- SALİH, Emin — AVNOY - Kanla Elde Edilen, Değerler Harmanı; 1983/XIX, S: 180, s. 21 — 34.
- SALİH, Emin — Devrimin Tarihsel Değeri Eşitlik; 1976/XII, S: 110, s. 22 — 27.
- SALİH, Emin — Sosyalist Gençler Birliğinin Bugünü — Tito; 1977/XII, S: 116, s. 17 - 28.
- SALİH, Emin — Tito'nun özyönetimsel Sosyalizm Konsepsiyonu; 1978/XIV, S: 125-126, s. 31 - 38.
- SALİH, Emin — Edvard Kardely — İnsan Özgürlüğü Savaşçısı; 1982/XVIII, S: 163, s. 51 — 60.
- SALİH, Emin — 11 Ekim 1941 Makedon Ulusu İle Makedonya'da Yaşayan Halkların Eşitsel Devrim Adımı; 1983/XIX, S: 179, s. 5-10.
- SALİH, Emin — Kültür Yaratıcılığının Tanıtılmasında Aleni Tanıtma Araçlarının Rolü; (Çeviren: Salim Abdullah); 1984/XX, S: 188, s. 27 — 33.
- SALİH, Emin — “Birlik” Yugoslavya Türk Halkının Sesi; 1985/XX, S: 195, s. 28 — 36.
- SELİM, Hilât — Yosip Broz Tito, Yugoslavya Kuşaklarının Yüce Eğitimecisi ve öğretmeni; 1977/XIII, S: 122, s. 5-15.
- SELİM, Hilât — Yoldaş Tito'nun Yugoslavya Öğretim ve Eğitimi İle Marksizm öğretimi Sistemine Katkısı; 1982/XVIII, S: 166, s. 39 — 45.
- SELİM, Hilât — AVNOY'un Kökensel ve Kalımlı Edinimlerinden Biri Ulus ile Haklarımızın Ulusal Eşitliği; 1983/XIX, S: 180, s. 35 — 41.

- SELİM, Hilât — Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Türk Dilindeki Okulların Kırk Yıllık Gelişim ve Başarıları; 1985/XXI, S: 193, s. 25 — 33.
- SELİM, Hilât — Yoldaş Tito'nun Sosyalist Eğitim ve Öğretimde Ulus ve Halklarımızın Beraberliği, Birliği Ve Eşitliğinin Gelişmesindeki Devrimsel Etkinliği; 1985/XXI, S: 196, s. 31 — 35.
- STANKOVSKİ, Boško — 11 Ekim 1941 Tarihinin önemi Yıldan Yıla Artmaktadır; (Türkçesi: Remzi Canova); 1980/XVI, S: 149, s. 5 — 22.
- STAVREV, Dragolyub — Bu Bileşik Koşullarda Da Kalkınmamızda Önemli Aşamalar Kaydedeceğiz; (Türkçesi: Şehbal Musova); 1985/XXI, S: 197, s. 5— 11.
- SÜLEYMAN, Cemal — Belgrat'tan Yeni Delhi'ye; 1983/XIX, S: 174, s. 11 — 16.
- SÜLEYMAN, Cemal — Yayın — Basın Araçları, Gazeteciler Toplumumuzda İnsanın Gerçek özgürlüğü için Savaşmalıdırlar; 1984/XX, S: 184, s. 5 — 13.
- SÜLEYMANİ, Seyfedin — Felsefe Tarihinden Bölümler; 1976/XII, S: 104, s. 55 — 57.
- ŞPİLYAK, Mika — İşçi Sınıfının Ortak Amaçları ve Çıkarları Doğrultusunda; 1981/XVII, S: 157, s. 13 — 26.
- ŞPİLYAK, Mika — İlinden Ayaklanmasının Makedon Ulusunun Eseri Olduğu Tarihsel Bir Gerçektir; (Türkçesi: S. E.); 1983/XIX, S: 178, s. 5—16.
- ŞPİLYAK, Mika — AVNOY'un ikinci Oturumu Sürekli Tarihsel önem Taşıyan Bir Olaydır; (Çeviren: Nakiye Miftar); 1983/XIX, S: 181, s. 5 — 12.
- ŞEHU, Şaban — Özyönetimli Birleşik Emegın İdesel — Kuramsal Açıları; 1976/XII, S: 110, s. 8—21.
- TAHİR, Alâettin — Marksizm Kuramına Yeni Katkı; 1983/XIX, S: 172, s. 59 — 61.
- TALEVSKİ, Blagova — Makedon Ulusunun Ülküleri ASNOM'la Gerçekleşti; (Türkçesi: Vefki Hasan); 1979/XV, S: 138, s. 25 — 38.
- TASEVA, Lençe — Tarihi olgu; 1976/XII, S: 104, s. 11 — 15.
- TİTO Yosip, Broz — Fabrikalar İşçilere (Başkan Titonun “Borba” gazetesinin 27 Haziran 1950 yılı sayısında yayımlanan Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Halk Meclisi'ndeki konuşmasından alınmıştır); 1975/XI, sayı 101, s. 3—4.
- TİTO Yosip, Broz — Sorumlu Görevlerde Kadın Sayısı Azdır; 1976/XII, S: 104, s. 3-5.
- TİTO Yosip, Broz — Bağlantısızların Tarihsel Atılımı; 1976 VXII, S: 108, s. 3 — 4.
- TİTO Yosip, Broz — Devletin Ölme Süreci; 1977/XIII, S: 112, s. 5 — 6.
- TİTO Yosip, Broz — Özgür Üretimci İşçiler; 1977/XIII, S: 113, s. 5 — 8.
- TİTO Yosip, Broz — Sosyalist Demokrasinin Karakteri Üstüne; 1977/XIII, S: 114, s. 3-5.
- TİTO Yosip, Broz — Toplumsal — Siyasi Sistemin Gelişmesi; 1977/XIII, S: 115, s. 5 — 13.
- TİTO Yosip, Broz — İşçi Sınıfı — Esas Devrimci Özne; 1977/XIII, S: 117, s. 5-34.

- TİTO Yosip, Broz — Yoldaş Yosip Broz Tito'nun Yugoslavya Kadınları Karşı Faşist Cephesinin III. Kurultayındaki Söylevi; 1978/XIV, S: 123-124, s. 5 — 21.
- TİTO Yosip, Broz — Titonun Gençliğimiz Hakkında Söyledikleri; (Seçip Türkçeye Çeviren: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 5 - 9.
- TİTO Yosip, Broz — Sosyalist — Özyönetimsel ve Bağlantısız Yugoslavya'nın İlerideki Gelişimi Savaşında Yugoslavya Komünistler Birliği; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 5 - 22.
- TİTO Yosip, Broz — Komünistlerin Rolü ve Sorumluluğu; 1978/XV, S: 131, s. 5-14.
- TİTO Yosip, Broz — Kardeşlik — Birlik Onun Varlığı ve Yaratıcılığında Derin izler Bırakmıştır; (Türkçesi: İ. Emin); 1979/XV, S: 132 — 133, s. 33 — 35.
- TİTO Yosip, Broz — Altmış yıl Devrim Uğuruna Savaşım (Türkçesi: Güler Selim); 1979/XV, S: 134 - 135, s. 51.
- TİTO Yosip, Broz — Dünya İşçi Devinimi; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 5-10.
- TİTO Yosip, Broz — Bağlantısızlık Siyaseti Daha Da Güçlendi; (Türkçesi: G. Selim); 1979/XV, S: 138, s. 5-18.
- TİTO Yosip, Broz — Ordu Halkın Dayanağı Kalmalıdır; (Türkçesi: D. Karahasan); 1980/XVI, S: 151, s. 5-8.
- TİTO Yosip, Broz - Halk Kurtuluş Savaşında YKP; 1981/XVII, S: 156, s. 11 - 14.
- TİTO Yosip, Broz — Uluslarımız Hiçbir Zaman Elin Topraklarını İşgal Etmeye Kalkmış Değillerdir, (Çeviren: Suat Engüllü); 1981/XVII, S: 160, s. 5-13.
- TİTO Yosip, Broz — Herkes Duygularına Göre Kendini Tayin Edebilir; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 162, s. 5-14.
- TİTO Yosip, Broz — Bağımsızlık ve Bağlantısızlık Savaşında Yugoslavya; (Çeviren: Fahri Kaya), 1982/XVIII, S: 163, s. 5 — 49.
- TİTO Yosip, Broz — Federasyonda Milliyetlerarası İlişkiler. (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 5-19.
- TİTO Yosip, Broz — Yugoslavya Ulusları Ulusal Özgürlüklerini Dekreyle Elde Etmış Değillerdir; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 165, s. 7 — 16.
- TİTO Yosip, Broz — Gelişmemiş Ülkeler Kendi İlkelerinden Vazgeçmiyeceklerdir; (Çeviren: Celal Tuna); 1982/XVIII, S: 165, s. 7-14.
- TİTO Yosip, Broz — Kardeşlik Birlik yalnız Sözle Değil Eserle De Gerçekleşmekte: (Çeviren: S. E.); 1982 /XVIII, S: 167, s. 7—14.
- TİTO Yosip, Broz — Yalnız Birlik Olarak İleriye Gidebiliriz; (Çeviren: S.E.); 1982/XVIII, S: 168, s. 9 — 18.
- TİTO Yosip, Broz — Makedon Ulusal Benliğini inkâr Etmenin Bilimle Hiçbir Ortak Yanı Yoktur; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 169, s. 7 - 18.
- TİTO Yosip, Broz — Ulusların Yazgıları Hakkında Hiçbir Uydurma Yapılamaz; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 170, s. 7- 14.

- TİTO Yosip, Broz — Halk Kurtuluş Savaşında Kendi Güçlerimizle Yabancı İşgalcileri ve Yurt Hainlerini Yenilgiye Uğrattık; (Çeviren: S. E); 1982/XVIII, S: 171, s. 7 — 27.
- TİTO Yosip, Broz — Bağlantısız Ülkeler Her Ülkenin Bağımsızlık ve eşitliğine Saygınlık Gösterilmesi için Savaşmaktalar; (Çeviren: Celal Tuna); 1983/XIX, S: 176, s. 5—17.
- TİTO Yosip, Broz — Devrimimiz Kendine Özgü Bir Devrimdi — Sosyalizm Yolumuz Da Kendine Özgü Bir Yoldur; 1983/XIX, S: 180, s. 5-20.
- TİTO Yosip, Broz — Komünistler Her Zaman Milliyetçilik ve Hegemonyacılığı Besleyen Kaynakları Ortadan Kaldırmalıdır; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1984/XX, S: 186, s. 5—18.
- TİTO Yosip, Broz — Ulusal Sorunun Çözümüne Kavuşturulması İşçi Sınıfının Toplumun Devrimsel Dönüşümü Savaşımının Kopmaz Bölümüdür; (Çeviren: S. E); 1985/XXI, S: 196, s. 5—14.
- TODOROVSKİ, Mile — ASNOM'un Birinci Oturumu Hazırlıkları; (Türkçesi: Şerif Kerim); 1984/XX, S: 189, s. 5—17.
- TOPOYAN, Necdet — Devrimin İnsanlığın Hem Buluncu Hem de geleceği Olduğu Kanıtlandı; 1983/XIX, S: 175, s. 21-24.
- TOPOYAN, Necdet — Tito'nun Bağımsızlık, Bağlantısızlık ve Tüm Dünya İle Eşitlikli Barışsever Siyaseti — Dış Siyasi Yönelimimizdir; 1983/XIX, S: 176, s. 19 — 27.
- VLAHOVIÇ, Velyko — Milli İlişkilerin Özü; 1976/XII, S: 105, s. 3 — 4.
- VELYANOVSKİ, Çvetko — Olumsuz Belirtiler Bütün Ortamlarda Önlenmelidir; (Türkçesi: Celâl Tuna); 1983/XIX, S: 173, s. 19 - 27.
- VELYANOVSKİ, Noviça — Asnom Prezidyumunun ve Organlarının ASNOM'un Birinci Oturumundan Sonraki Çalışmaları; (Türkçesi: Şerif Kerim); 1984/XX, S: 190, s. 5—16.
- YURUKOVA, Nada — AVNOY'un İkinci Oturumu Kararlarının Makedonya'da 1944 — 1945 Öğretim Yılında Öğretim — Eğitim Sisteminin Kurulmasına Etkisi; (Çeviren: Hüsamettin Vardar); 1983/XIX, S: 180, s. 43 - 52.
- ***—YSFC Başkanlığının 1981 yılbaşı mesajı; 1981/XVII, S: 152, s. 5—13.
- ***—Yugoslavya üçüncü özyönetimciler kurultayı rezolüsyonu; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1981/XVII, S: 157, s. 41 — 72.

IV.2.2. Şiir

- ABDULLAH, Able — Bir Dilim Kavun; 1985/XXI, S: 196, s. 99-100.

- ABDULLAZADE, Arif — Bakü ve Vatan Hakkında Düşünceler, Her Yerde Her zaman, Kar yağıyor; (Azarbaycan Türkçesinden pek az sadeleştirerek aktaran: Ferdane Elmazoviç Altanay.) 1982/XVIII, S: 162, s. 57 — 63.
- ABDUSSABUR, Salâh — Göç; (Türkçesi: Nuri Pakdil) 1984/XX, S: 189, s. 58.
- ABRAŞEVİÇ, Kosta — Kızıl, Tüm Dünyadır Yurdumuz, Kardeşlik, Kendime acımıyorum; (Türkçesi: İ. Emin); 1979/XV, S: 136, 137, s. 13 — 16.
- AÇ, Karoly — İnşaatçıya Balad; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 32 — 33.
- AÇİN, Yovitsa — Adsız Bilim; (Sırpçadan Dilimize uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 76.
- ADEM, Rahmi — Baniça Meydanındaki Ölü; 1975/XI, S: 101, s. 28.
- AG, İştvan — Bakır Orman; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 22.
- AGYEY — Avcı, Söz ve Gerçek, Şükürler Olsun Sana Tanrım, Günbatımı, Bir damla Uçtu Köpükten, Yaşam — gölge Söylenmedik Ne kaldı; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1983 /XIX, S: 178, s. 33 — 37.
- AHMETNAFİ, İbrahim — Yitiriş. Biliyor musun; 1982/XVIII, S: 163, s. 111 — 112.
- AKBAL, Oktay — Sensiz Yok Hiçbir Şey; 1979/XV, S: 138, s. 97 - 98.
- AKENGİN, Yahya — Karanlığın Derin Saatlerinde, Temmuz Dağlarına Yağmur bekliyorum. Allı Kızın Türküsü, Annem Sarkımızdı O Bizim; 1985/XXI, S: 199, s. 41 — 44.
- AKIN, Gülten — Sis Tuncusu, Şu Giden Atlıya Türkü. Nereye Sesli Ağıt. Annesi Çalışan Çocuğun. Ağırdır; 1977/XIII, S: 118, s. 38 — 41.
- ALANYALI, Rauf M. — Yalnız Kadın. Sanatçılar, Sevgi, Mutluluk Şarkısı; 1984/XX, S: 188, s. 99 — 100.
- ALBERT, Rafael — Deniz; (Türkçesi: Suat Engüllü); İspanyol'dan Yankı Askerine; (Türkçesi: Ülkü Tamer); isnahar Kulesi; (Türkçesi: Suat Engüllü); Karanfilin Değişimi; (Türkçesi: Ülkü Tamer); Estramaduranın Çocukları; (Türkçesi: Suat Engüllü); Rüzgârın Söylediği Balad; (Türkçesi: Ülkü Tamer); Gümrükçülerin Evi; (Türkçesi: Muzaffer Uyguner); 1978/XIV, S: 127 - 128, s. 42-49.
- ALEÇKOVIÇ, Mira — Uzaklığın Körü; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123, 124, s. 41.
- ALEÇKOVIÇ, Mira — Su Üzerinde; 1983/XIX, S: 174, s. 70—71.
- ALİ, Fahri — Yokluğumu Yeniden Başlıyorum; 1976/XII, S: 103, s. 36 - 42.
- ALİ, Fahri — Her Gözlere; 1976/XII, S: 106, s. 47 — 49.
- ALİ, Fahri — İki Yürekli. Yüreğim Bilmeden. Boğulsam; 1977/XIII, S: 112, s. 7-9.
- ALİ, Fahri — Nal; 1977/XIII, S: 122, s. 27 - 28.
- ALİ, Fahri — Aynı Şeyi Hissedebilir Miydim; 1978/XIV, S: 123-124, s. 53.
- ALİ, Fahri — İki Yürekli; 1978/XIV, S: 127 - 128, s. 64 -65.

- ALİ, Fahri — Şiirler; 1978/XIV, S: 129 - 130, s. 103-104.
- ALİ, Fahri — Geçmişler Geleceklerin Geceleridir; 1978/XIV, S: 131, s. 15 — 16.
- ALİ, Fahri — İçimi içinle Göresin; 1979/XV, S: 139, s. 79.
- ALİ, Fahri — Yarışma Şiiri; 1980/XVI, S: 148, s. 67 — 68.
- ALİ, Fahri — Nal; 1980/XVI, S: 151, s. 25 - 27.
- ALİ, Fahri — Zaman Aynası Geniştir; 1982/XVIII, S: 162, s. 15 - 16.
- ALİ, Fahri — Gururlu Yüreklerin Sessizliği Yoldaş Tito'nun Ölümü Dolayısıyla; 1982/XVIII, S: 166, s. 31 — 32.
- ALİ, Fahri — Gururlu Yüreklerin Sessizliği; — Yoldaş Tito'nun Ölümü Dolayısıyla; 1982/XVIII, S: 169, s. 56.
- ALİ, Fahri — Gururlu Yüreklerin Sessizliği; 1982/XVIII, S: 170, s. 15 - 17.
- ALİ, Fahri — Havada Kuş Dönüşü; 1983/XIX, S: 175, s. 52-54.
- ALİ, Fahri — Yaşam Gerçek Bir Aynadır, Dert Derttir, 1983/XIX, S: 181, s. 53 - 54.
- ALİ, Fahri — Yüreğimi Yaktılar, Dök Kendini Evrene, Bak Oynak Hasan, Evrende, 1984/XX, S: 187, s. 13 — 15.
- ALİ, Fahri — Kara Saçlı. Yaşamak Seni. Ah Canım; 1985/XXI, S: 195, s. 37 — 38.
- ALİ, Fahri - Havada Kuş Dönüşü; 1985/XXI, S: 200, s. 78-79.
- ALİÇ, Cemaluddin — Ölüm, Benimle Akşam Yemeği Ye; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 54 - 55.
- ALİÇİÇ, Aişa — Biz yalnızak Değiliz; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 66.
- ALİKADİÇ, Bisera - İşaretler; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 58.
- ALMAJAN, Slavko (1940) - Tuhaf Ev; (Türkçesi: N. Zekerıya); 1976/XII, S: 105, s. 86.
- AMAR, Kemal – Tuzlu Irmaklar; 1984/XX, S: 189, s. 61.
- ANDAY, Melih Cevdet - Kolları Bağlı Odysseus; 1985/XXI, S: 199, s. 76 — 87.
- ANDREEVSKİ, Çane — Geldik; (Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü); 1984/XXI, S: 191, s. 39 - 42.
- ARAGON, Lui — Güller ve Leylâklar; (Türkçesi: İlhan Berk); 1982/XIX, S: 172, s. 51-52.
- ARAGON, Lui — Pablo Neruda'ya, Bırakıp Gittin Beni, Elsa, Yalnız insan, Sondeyiş; (Türkçesi: Atillâ Tokatlı) 1983/XIX, S: 179, s. 43 — 51.
- ARBULYEVSKA, Olga — Doğanın Gözü, Mektup, Falcı, Bedua; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1984/XX, S: 183, s. 31—34.
- ARNAUTOVIÇ, ALİÇ, Fadila - Yurda Dönüş; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII S: 164, s. 60.

- ARNAUTOVIÇ, Mustafa — Bu Taş, Mak Dizdara. Brata Pavvlo-viç'e; (Türkçesi: İ. Emin); 1976/XII, S: 102, s. 92 — 95.
- ARTUKOVIÇ, Zlatka — Güneyli Kadın Sevince. (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 63—64.
- ASAF, Özdemir — Yakın; Kendisini Unutmuş Altro. Oyunu, Jüri, Bugün, ve Bugün, Şarkım, Söz Aramızda, Ölmeyen, Alfa, Düşman, Sensiz, Mythe; 1983/XIX, S: 176, s. 89 - 96.
- AVRAMESKU, Mihay - Yalnızlık; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 81.
- AVRAMESKU, Mihay - Suçsuzluk; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 28 - 29.
- AYRAL, Cüneyt — Sevdamız için Şiir, Sen Güneşi Görmemişken, Yürüyüş; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 71 — 73.
- AYVAZ, Salaettin — Sevgiliye; 1976/XII, S: 106, s. 81.
- BABİKA, Mihal — Ziyaret; (Türkçesi: N Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 84 — 85.
- BABİKA, Mihal — Gençlik Anno Domini 72; (Türkçesi. Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 31.
- BAKİ, Sevim - Sen I, Sen II, Uyanış, Arkadaşlarıma, Her Yerde, Sen, Aşk Bahçesi, Boşluk; 1977/XIII, S: 118, s. 78-82
- BALAN, Yon — Gece; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 83 — 84.
- BALAN, Duşan — Ürün Yolu; 1976/XII, S: 110, s. 73 — 74.
- BALDEV, Mirza — Anımsıyorum, Ellerim, Türkü, Başlıksız, Türkü, Bu İnsanlar, Senle Benim aramda, 13 Numaralı Bu Sokak, Bilmiyorum Doğrusu; (İngilizce aslından çevirenler: Tatyana Vidoviç ve Suat Engüllü); 1985/XXI, S: 197, s. 95 - 99.
- BALTACIOĞLU, Şehmeran Şiir Mi Okuyorsun; 1981/XVII, S: 155, s. 57 — 58.
- BAYRAM, Kemal — Tatlı Gerçek, Doğay, Mektuplardan, Erkenlik Horozu, Boz Memet; 1977/XIII, S: 118, s. 47 - 50.
- BAYRAM, Esad — Manifesto Yerine; 1976/XII, S: 103, s. 45.
- BAYRAM, Esad — Makineleşme Korkusu; Eksenimde Dönen Dünya, Dünya Kimin, Eski Yeni Atasözleri, Dünkü Hem De Bugünkü Çocuklar; 1976/XII, S: 105, s. 45 — 56.
- BAYRAM, Esad — Can Uykusu, Günümün Değeri; 1976/XII, S: 111, s. 66.
- BAYRAM, Esad - Yaratılma Ya Da Yengi Bayrağı; 1977/XII, S: 115, s. 49-50.
- BAYRAM, Esad — Ben ve Çarşı; 1978/XIV, S: 129-130, s. 107 — 109.
- BYYRAM, Esad - Ben ve Çarşı; 1979/XV, S: 134 — 135, s. 91 — 96.
- BAYRAM, Esad - Geziler; 1979/XV, S: 140 - 141, s. 25- 27.
- BAYRAM, Esad - Tito; 1980/XVI, S: 146, s. 121.

- BAYRAM, Esad - Tito Çiçeği; 1981/ XVII, S: 156, s. 103.
- BAYRAM, Esad — Taş Mı Kesildi Yürekler; 1981/XVII, S: 158, s. 39.
- BAYRAM, Esad — Gönlümün Goncası, Konuşan göz, Gönlümün Sarayında, Yanan Kandiller; 1985/XXI, S: 200, s. 173 - 174.
- BAYMAK, Osman — Gölde Devrilirken, Kısarak, İzini Çizen Türkü; 1976/XII, S: 106, s. 69 — 80.
- BAYMAK, Osman — Adımlarımızla Uyumlu Yarınlar; 1977/XIII, S: 112, s. 38 - 43.
- BAYMAK, Osman — Ölüm Üstüne Kin, Toprak, Aşk. Bu gün Eylülün On Beşi; 1977/XII, S: 113, s. 79 — 85
- BAYMAK, Osman — Halam II; 1977/XIII, S: 117, s. 75-77.
- BAYMAK, Osman — Adını Anımsamadığım Kıza Ait, Seni Sevebilirim Bugün Yarınlar Olmasa; 1977/XIII, S: 119, s. 62 - 64.
- BAYMAK, Osman — Şiirler; 1977/XIII, S: 121, s. 53 — 54.
- BAYMAK, Osman — Son, Bana Emanet Yeşil Gözler I. Bir Gecenin Ardından Şiir; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 101 — 104.
- BAYMAK, Osman — Gece Pâk, 1979/XV, S: 132 — 133, s. 13.
- BAYMAK, Osman — İkiyüzseksenaltıncı Gece; 1979/XV, S: 140-141, s. 29.
- BAYMAK, Osman — Selâm, Sevmek Bir ölümdür Dirilmek için; 1980/XVI, S: 142, s. 61 - 65.
- BAYMAK, Osman — Gülüşü Bir Dudağın, Sensiz, Ben Sustum, Böylesi Daha İyi; 1980/XVI, S: 144, s. 71 - 73.
- BAYMAK, Osman — Ölüm Üstüne On Şiir; 1980/XVI, S: 146, s. 127 - 133.
- BAYMAK, Osman — Yakınlığımız, Yeniden Vurulduk Yaşamağa, Zaman Tutsağı, Gece Yarışı, Geçen Şey, Görülmüştür, Yarın Bu dünya Böyle Kalmaz, Neme Lâzım, Bugünün Güneşi; 1981/XVII, S: 155, s. 43-46.
- BAYMAK, Osman — Yüz Yirmi iki Gün Tito'yla; 1982/XVIII, S: 166, s. 35 — 37.
- BAYMAK, Osman — Böyleyim, Yaşamak Böyle Sensiz, Ben sustum, Bu sabah; 1984/XX, S: 190, s. 29 - 31.
- BAYRAKTAR, Zümrüt — Büyük Önder; 1983/XIX, S: 176, s. 109.
- BAYRAKTAR, Zümrüt — Aşk Mektubu, Kasırga; 1983/XIX, S: 180, s. 109, 110.
- BAYRAKTAR, Zümrüt — Dilek, Yeşil Gözlüm; 1984/XX, S: 184, s. 116 - 117.
- BAYRAKTAR, Zümrüt — Aydınlık ve Biz, Düşleme; 1984/XX, S: 185, s. 111 — 112.
- BAYRAKTAR, Zümrüt — Bir Sen, Beklerim, Ağaç Sevgisi; 1985/XXI, S: 197, s. 110 — 111.

- BEHER, Ferenc — Baka Peyzajı; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 85.
- BEHRAMOĞLU, Ataol — Yıkılma Sakın, Beyaz ipek Gibi Yağdı Kar; 1979/XV, S: 138, s. 113 — 117.
- BEKSAC, Zeynel — Yeni, Seni Unutmadığım, Gün, Bir gün. Dinle, Dönüşüm Sen de seviyorsun; 1976/XIII, S: 110, s. 61 —64.
- BEKSAC, Zeynel — Kemancı. Bir Şey Olacak, Ben Bilirim, Değişmez, Ne Dersin, Kara giymiş, Yugoslavyam; 1978/XIV, S: 129—130, s. 115 — 117.
- BEKSAC, Zeynel — Boydan Boya Adriyatik; 1980/XVI, S: 145, s. 67 — 70.
- BEKSAC, Zeynel — Evren, Bağlantısızların Selamı var; 1981/XVII, S: 152, s. 45 — 46.
- BEKSAC, Zeynel — ayhane, Şiirsiz Güzelim, 1982/XVIII, S: 162, s. 21 — 23.
- BEKSAC, Zeynel — Söz Sözü Tutsak Etmiş, Bana Eyvallah; 1982/XVIII, S: 164, s. 47 — 49.
- BEKSAC, Zeynel — Sonralardan Sonra, Zoraki Tatil Ya Da iga-lo'da Kadehi İki İki Kadeh Kesilince; 1982/XVIII, S: 169, s. 55 — 58.
- BEKSAC, Zeynel — Rido'nun Şiiri, Ko Zaman Sırtlansın, Kara Kedi, Gel Öyleyse Türkçem Ol; 1982/XVIII, S: 171, s. 35 - 38.
- BEKSAC, Zeynel — Diline Kurban, At İçindeki Kasırgayı, Gerekharman, Adam Sen De; 1983/XIX, S: 177, S: 39— 41.
- BEKSAC, Zeynel — Matematiksel özüm; 1983/XIX, S: 179, s. 23 — 25.
- BEKSAC, Zeynel — Düş Yanılgısı Üstüne İnternetso, Vaye nin şiiri, O An, Gurur Üstüne Eskizler; 1984/XX, S: 188, s. 35 — 41.
- BEKSAC, Zeynel — Beni Yağmura ağır Unutma, 1985/XXI, S: 200, s. 89 – 90.
- BELLÜR, İrfan — Bitmeyen Öykü, Ceylan Katı Yolumdan Bağlılık; 1976/XII, S: 106, s. 52 - 54.
- BELLÜR, İrfan - Doğaya Yükken Yüklüyüm Gölge İle- 1976/XII, S: 108, s. 39 — 42.
- BELLÜR, İrfan — Yarınlar; 1976/XII, S: 109, s. 44 — 45.
- BELLÜR, İrfan — Düşlerin Düşü, Kıyaslama ve Bir Olmak-1976/XII, S: 111, s. 39 - 41.
- BELLÜR, İrfan — Tek Soluktaki Herkes; 1977/XIII, S: 116, s. 29 — 34.
- BELLÜR, İrfan — Kınalı, Kendinle; 1977/XIII, S: 117, s. 61- 62.
- BELLÜR, İrfan — Kınalı, Uğur, Sen, Her Şeyde Varsın, Ötesiz; 1977/XIII, S: 121, s. 47 — 51.
- BELLÜR, İrfan — Dönüşüm, Al Daire, İzler; 1977/XII, S: 122, s. 39 — 42.
- BELLÜR, İrfan — Yolun Yolumuzdur; 1978/XIV, S: 125—126, s. 11 - 12.
- BELLÜR, İrfan — İzler; 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 65 — 66.

- BELLÜR, İrfan — Sorular, Elcilliğe Doğru Yenseme; 1979/XV, S: 139, s. 85 — 87.
- BELLÜR, İrfan — Canı Zincire Vurmuşça, Gerçek, Boşanmamış Kafes, Duygu Söz ve Susmak; 1980/XVI, S: 145, s. 51-53.
- BELLÜR, İrfan — Pusu ve Meydan; 1980/XVI, S: 151, s. 29—30.
- BELLÜR, İrfan — Bağış, Güçsüzlük, Tutku, Açmak, Açmak, Dünyayı Düşünmek, Uyarı, Değişmez; 1981/XVII, S: 152, s. 43 — 44.
- BELLÜR, İrfan — Saman, Çınar, Sırtından Geçinmek, Sonsuzluk, Erim, Saman Sarısı, Yengi; 1981/XVII, S: 154, s. 35-36.
- BELLÜR, İrfan — Pınar, Kara Kapı, Tuzlu Su; 1982/XVIII, S: 168, s. 51.
- BELLÜR, İrfan - Hedef, Arı Büyü, Neden; 1982/XVIII, S: 169, s. 27.
- BELLÜR, İrfan — Kandil, Ne Diye Sönmez, Eğreti Güzellik; Özlem; 1983/XIX, S: 180, s. 77 — 79.
- BELLÜR, İrfan — Yaşama Kurşun Sıkma, Dünyada Araca Dönüştürülen insana; 1985/XXI, S: 192, s. 37 — 38.
- BELLÜR, İrfan — Direnmek, Umut Üzerine Konuşma Ne Diye 1985/XXI, S: 200, s. 87 —88.
- BENDEROĞLU, Abdülatif — Karanlıkların Kanadındaki Atmaca; (Şiirleri seçen: Hüsamettin Vardar); 1983/XIX, S: 181, s. 87 — 88.
- BENKOVA — Popitova, Vera — Rahatlama; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 - 124, s. 46.
- BENKOVA — Popitova Vera — Saloma; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 73 - 74.
- BİLOSNIÇ, Mariyan Tomislav — Balık Yiyenler; (Türkçesi: İlhami Emin); 1976/XII, S: 102, s. 118 - 119.
- BİLOSNIÇ, Mariyan Tomislav - Tito için Şiirli Notlar; 1981/XVII, S: 156, s. 125 — 127.
- BRAYKOVIÇ, Dragomir — Kuşakların Anlattığı; (Çeviren Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 166, s. 59 —60.
- BROVİNA, Flora — Tüm Kızlar; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 47.
- BOGDANOVIÇ, Nedelyko — Emekçi İnsan; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127-128, s. 28 — 29.
- BOHUŞ, Paylo— Yüzküşmüş Yaşam; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 82-83.
- BONEFOY, İv — Tiyatro, Tek Tanık, Gerçek Ad. Gerçek Gövde. Tüze, Savaş Yeri, Tanığın Korkutman, Demir Köprü. Gözetleyiciler, Güzellik, Başka Bir Ölümün Kıyısı, Kısas, Doruktur Yetkinsizlik, Veneranda, Bütün Gece, Bellek, Koruyuculuk Şarkıları, Lamba Uyuyan. Bir Ses, Ölülerin Yeri, Bir Taş, Mersin

- Ağacı, Korkuyla isteğin Konuşması; (Türkçesi: Sait Maden); 1984/XX, S: 184, s. 65 — 75.
- BOR, Matey — Kurbanlar; (Çeviren H. Mercan); 1981/XVII, S: 160, s. 16 - 17.
- BOSNİÇ, Yelena — Yağmurlar; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 42.
- BOSTEVSKİ, Yovan — Ağıt, Zamanca Kargılanmışsam Eğer; (Çeviren: İrfan Bellur); 1980/XVI, S: 145, s. 116 — 117.
- BOŞNAKOVSKA, Gordana Mihailova — Yakınız, Yakın. Bir Yer Var Orada; (Türkçesi İ. Emin); 1976/XII, S: 104, s. 35-37.
- BOŞNAKOVSKA, Gordana Mihaylova — Zamanla Konuşma; (Türkçesi: F. Kaya); 1985/XXI, S: 194, s. 49 — 52.
- BOYETU, Berta — Tito için Sözler; (Çeviren: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 166, s. 63 — 65.
- BULUT, Abdulkadir – Ada Günlükleri, Ay Damlar Dağlara, Çocukluk Günlerim, Çalılara Sarılı Mendiller, Seni Büyülerken, Sen Hangi Güzelin Evlâdısın, Yurdum; 1985/XXI, S: 198, s. 64 — 68.
- BULUT, Recep — Doğudan Çizgiler, İkinci Konak Yerinde, Yargılama, Yazgı, Zorlu Gerçek, Köfteci Dükkanı, Güneş Çarpması; 1980/XVI, S: 142, s. 70 — 75.
- BURAZER, Diana — Yalnlık; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 66.
- BUYUKLİEV, Kiril — Fakat Dışarda Yağmur, Şimdi Gürlemeleri Özlüyorum; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1981/XVII, S: 161, s. 18 — 20.
- BUYUKLİEV, Kiril — Eski Bir Türkü Var. Ve Şimşek Balkıyor, Erinçli Bir Yaz Düşlüyoruz, Bu Koca Biyosferde Ben Kimim ve Neyim, Yalnız Papağan; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1984/XX, S: 185, s. 67 — 70.
- CAMBO, Yozo — Birinci ve İkinci Perde, Göl, Yola Karşı Ölümün Güzelliği, Susku ve Çağrı Zamanı; 1977/XIII, S: 118, s. 74 — 77.
- CANSEVER, Edip — Bir Taş Atarsın. İhlamur Bardağını; İçindeki Sessiz Parlaklık; 1977/XIII, S: 120, s. 69 — 70.
- CAR MATUTİNOVİÇ, Lerka - Erken Gelen İlkyaz; (Türkçesi-Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 77-78.
- CARROL, Levis — Kopan Av; (Türkçesi: Barış Pirhasan) 1984/XX, S: 190, s. 63-81.
- CERÇEKU, Enver — Ölüm Benim Son Sözüm Değildir; (Çeviren: Hasan Mercan); 1981/XVII, S: 160, s. 19.
- CURCİÇ, Yovitsa — Geyik, Maral, Ağaç. Göz; (Türkçesi: S. Engüllü); 1984/XX, S: 186, s. 61 — 63.
- CUVER, Bogdan — Denizle Olgunlaşır Her Nehir; (Sırpçadan Dilimize uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 78 — 79.

- ÇAKIR, Hidayet — Dinmeyen Savaşım, Kafes; 1984/XX, S: 188, s. 101 — 102.
- ÇAKO, Gülfer — Gurbet Çiçeğinin Kokusu Yok, İncir Dalı Aşk Şarabı; 1977/XIII, S: 114, s. 47.
- ÇALOVSKA, Lilyana — Süre Geçmeden; (Türkçesi: İlhamı Emin; 1977/XIII, S: 114, s. 32.
- ÇALOVSKİ, Todor — Tito; (Türkçeye: Fahri Ali); 1976/XII, S: 106, s. 12.
- ÇALOVSKİ, Todor — Gece Çiçeği. Eve ve Aksaklıklar; 1976/XII, S: 108, s. 64 — 65.
- ÇALOVSKİ, Todor — Ev ve Eksiklikleri, Yalnızım, Oysa Dağlardır Dolayan beni. Anamın Erken Uyanışları, Sızmak, Aynı Yerde Uçmak; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1984/XX, S: 188, s. 63 — 66.
- EVRİM, Bilal — Mayıs; 1984/XX, S: 188, s. 102 — 103.
- ÇERKEŞ, Vladimir — Herkesin Patikası Var; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 50.
- ÇİLİMKOVIÇ, Meliha — Didinmeler, Oyun; (Türkçesi: İ. Emin); 1980/XVI, S: 155, s. 43 — 44.
- ÇULAVKOVA, Katica — Çiçeklemeler; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 79.
- DAĞLARCA, Fasil Hüsnü — Tito'yu, Kutlama; 1977/XIII, S: 117, s. 35 — 36.
- DAVİDOVSKA, Lubinka — Orakçı Kadın; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 44.
- DAMAR, Arif — Alıcı Kuş, Bilmez Miyim, Sokak, Senli; 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 56 — 58.
- DAMAR, Arif — Ölüm Yok Ki, Dilek; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 53 — 57.
- DAVİÇO, Oskar — Tito'ya Dizeler; 1980/XVI, S: 146, s. 45.
- DAVİDOVSKA, Lyubinka — Orakçı Kadın. (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 35 — 36.
- DEDAY, Rahman — Bir Başka Zaman içinde Seninki Eskir Yaşlanır, Eski Taş, Mısra; (Türkçesi: Hasan Mercan); 1980/XVI, S: 145, s. 99 — 101.
- DEMİRTAŞ, Metin — Sorguda, Mektup. Bir Devrimci için, Hazırol Kalbim; 1978/XIV, S: 127 – 128, s. 59-61.
- DESPOTOV, Voyislav — Güntük Düşünmenin Beş Dakkası; (Sırçadan dilimize uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 77.
- DERVİŞ, Mahmut — Beyrut; (Türkçesi: Hasan Mercan); 1982/XVIII, S: 169, s. 81 — 94.
- DERVİŞ, Saad — Birkaç Söz Söyle; (Türkçesi: Nusret D. Ülkü); 1984, XX, S: 189, s. 63 - 64.
- DERVİŞ, Şemsi — “Deh Murg”; 1983/XIX, S: 174, s. 113 — 117.

- DETELA, Yure — Jonun Şiiri, Yure Detela İçin Şiir; (Türkçesi Suat Engüllü); 1984/XX, S: 190, s. 50 — 53.
- DİNAMO, Hasan İzettin — Cemre, Şairin Susuşu, Bekleyiş; 1978/XIV, S: 127—128, s. 63-55.
- DİNAMO, Hasan İzettin — 1 Mayıs İçin Bir Şarkı Daha, Şiirin Yeni Rüzgârı İdil; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 47-51.
- DİRYAN, Lilyana — Kavala Gezi Notu. Şiirler, Sizinle ne Olacak? Yüksek Hararet. Bülbül. Gemi Batması. Günaydın' Orvel; (Türkçesi: Fahri Kaya), 1985/XXI, S:., 198, s. 39 - 43.
- DİZDAR, Mak — Kaynak; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 49 — 50.
- DOBRANYA, Süzan — Mutluyum, Yağmur, Sen En Güzelsin, Sevilmek İstiyorum; 1985/XXI, S: 194, s. 72 — 74.
- DOBRANYA, Süzan — Yalnızlık, Yeryüzü, İlkyaz Gelirse Yine; 1985/XXI, S: 198, s. 71 - 73.
- DONESKA, Vera — Gereksinim, Güçsüzlük, Oda; (Türkçesi: S. Engüllü); 1984/XX, S: 189, s. 93 - 94.
- DONESKA, Vera — İnsan ve Ağaç; (Türkçesi: S. E.); 1985/XXI, S: 193, s. 92 — 93.
- DRETAR, Tomislav — Yazgı, Gidiş; (Türkçesi: İlhami Emin); 1980/XVI, S: 151, s. 101.
- DURAKOVIÇ, Ferida — Güzellikler; (Türkçesi: S.E.);1982/XVIII, S: 164, s. 65 - 66.
- DURAKOVIÇ, Feride — Ressam; (Türkçesi: Suat Engüllü) 1978/XIV, S: 123 – 124, s. 91.
- ECEVİT, Bülent — Yarın, İnsan, Dere, Yordam, Mağara, Aydaki Adam, Soru, Sonra, Gizdi, Şah, Promete Kentte, Halk Ozanı Levni'ye Özen; 1977/XII, S: 117, s. 47 — 54.
- EDİP, Yusuf — Sana Dönüyorum; 1980/XVI, S: 148, s. 77-78.
- EDİP, Yusuf — Ararken; 1980/XVI, S: 149, s. 107 — 108.
- ETHEM, Elken — Vatan; 1985/XXI, S: 196, s. 106 — 107.
- ELİYOP, Tayipcan — Uhid Boyı, Ohri Kıyısı; 1982/XVIII, S: 168, s. 73 — 76.
- ELİYOP, Tayipcan — Hasret, CenkçiAğabeyime, Bitmeyeni Şarkı; 1985/XXI, S: 196, s. 95 — 98.
- ELMAZOVIÇ— ALTANAY, Ferdane — Sabahın Şiiri. Acının Denizi, Yumuşak Şiir, Eski Bir Sevgi, Biz Çoğuz; 1982/XVIII, S: 165, s. 39 - 43.
- ELMAZOVIÇ — ALTANAY, Ferdane — Bir Filistinlinin Şiiri, Yelkenimiz Umut Dolu; 1983/XIX, S: 172, s. 35 —38.

- ELMAZOVIÇ —ALTANAY, Ferdane — Dördü Birden. Beyaz Felâket, Kızıl Bir Çiçeğin Kızgın Gülüşü, Bir Sızının izi, Günlük İşler; 1983/XIX, S: 176, s. 61 — 62.
- ELMAZOVIÇ —ALTANAY, Ferdane — Yelkenimiz Umut Dolu; 1983/XIX, S: 178, s. 62.
- EMİN, İlhami — Sessizlik Adına, Vikend, Anahtarlar İle Kapılar, Dayanacılık Demiri, Düş, Karalama, Yol Kısıtlı Şiir, Radoviş, Boşuna Gitmeye Çabalar, Basbayağılıklara Dönmeler, Terkedilmiş Olan Yörük Köpeklerinin Türküsü, İnsa-nilk yaz; 1976/XII, S: 103, s. 15 — 24.
- EMİN, İlhami — Gülbebek; 1976/XII, S: 108, s. 50 — 53.
- EMİN, İlhami - 11 Ekim 1941 Pirlepe; 1976/XII, S: 109, s. 16-18.
- EMİN, İlhami — Gülvercin; 1977/XIII, S: 117, s. 79 — 81.
- EMİN, İlhami — Devrimci Abduş Hüseyin'in Portresi; 1977/XIII, S: 119, s. 23 — 25.
- EMİN, İlhami — Yeni Doğanlara; 1977/XIII, S: 120, s. 31.
- EMİN, İlhami — Kraguyevaç Uyarısı; 1978/XIV, S: 122 — 123, s. 23 — 24.
- EMİN, İlhami — İnsanlığın En Utanç Verici Kanıtı; 1979/XVI, S: 134 – 135, s. 53 - 54.
- EMİN, İlhami — 1941; 1979/XV, S: 139, s. 31 — 32.
- EMİN, İlhami — Kalkandelen'de Bir Tekke, Günle Gece, Yalan, Ölmez Kol saati; 1980/XVI, S: 142, s. 17 — 19.
- EMİN, İlhami — Kardeşlik — Bilik Güneşimiz, Alisin Kaşları, Evliya Çelebi; 1980/XVI, S: 145, s. 13.
- EMİN, İlhami — Gülev; 1980/XVI, S: 146, s. 69 — 76.
- EMİN, İlhami — Ozan, Aço Karamanov'un ölümü; 1980/XVI, S: 148, s. 33.
- EMİN, İlhami — Yugoslavya; 1980/XVI, S: 150, s. 33 — 34.
- EMİN, İlhami — Üsküp'te Kozara Sokağı; 1981/XVII, S: 153, s. 9.
- EMİN, İlhami — Ağabeyime Dizeler; 1981/XVII, S: 154, s. 41- 42.
- EMİN, İlhami — Adsız Anıt, Aktaş, Büyük Sevgimiz, Ada Kale; 1981/XVII, S: 161, s. 16 — 17.
- EMİN, İlhami - Hepimiz Tito; 1982/XVI, S: 166, s. 5.
- EMİN, İlhami — Güneş ile Deniz; 1982/XVIII, S: 167, s. 39—40.
- EMİN, İlhami — Gülgözlü; 1982/XVIII, S: 168, s. 48.
- EMİN, İlhami — Güneş ile Deniz; 1983/XIX, S: 178, s. 59-60.
- ENGÜLLÜ, Avni — Ayşe, Fatma, Şerife; 1978/XIV, S: 123 -124, s. 61 — 62.
- ENGÜLLÜ, Avni — Emeğimiz İle Alındaki Terimiz; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 35.
- ENGÜLLÜ, Avni— Tito İle Gençlik Adına; 1980/XVI, S: 146 s. 111.

- ENGÜLLÜ, Avni — Tito Kimdir Tito Nedir; 1981/XVII, S: 156, s. 93.
- ENGÜLLÜ, Avni — Tito İle Gençlik Adına; 1982/XVIII, S: 165, s. 5.
- ENGÜLLÜ, Avni — Yüceleme, Dostluk Üstüne, Yaşamı Öğrenmek, Bir Başka insanlık. Kırılan Doğru, Büklüm, Büklüm İçimiz; 1984/XX, S: 185, s. 45 — 47.
- ENGÜLLÜ, Avni — İsnan Düşünerek, Maviliğe Doğru, Dillerde Türkü Olmak; 1984/XX, S: 188, s. 47 — 49.
- ENGÜLLÜ, Avni — Günlü Geceli, Karman Çorman; 1984/XX, S: 189, s. 19 — 20.
- ENGÜLLÜ, Avni — Kopukluğu Yaşamak. Binbir Gece Masalı; 1984/XX, S: 190, s. 17 — 19.
- ENGÜLLÜ, Avni — Yedi İklim Bir Solukta; 1985/XXI, S: 200, s. 85 — 86.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Evet, Ben Kadınım, Çelişimle, Ters Yönler Yeni Yengi; 1981/XVII, S: 160, s. 39 — 41.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Neymiş O Ayrım denen, Yaşam, Ülkem Unutulmuş; 1983/XIX, S: 174, s. 49 — 51.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Tedirginlik, Dural Bu değil, Çağlayan; 1983XIX, S: 179, s. 33 - 34.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Ana Kokusu. Yarına Bağlanırken, Çağrışım Oldu; 1984/XX, S: 184, s. 35 — 36.
- ENGÜLLÜ, Melahat — İnanç Yüceliği, Süreç, Yazgının Ta Kendisi; 1984/XX, S: 187, s. 21 — 22.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Nasıl Da Bir Gelişmeydi, Eylem, Hiç Sayarak Öldürdüler Fatmayı; 1985/XX, S: 197, s. 82-83.
- ENGÜLLÜ, Melahat — Bir Kadın Yaşıyordu; 1985/XXI, S: 200, s. 110.
- ENGÜLLÜ, Suat — Sevi Yorgununun Sayıklamaları (2); 1975/XI, S: 101, s. 5 — 6.
- ENGÜLLÜ, Suat - Sevi Yorgununun Sayıklamaları; 1976/XII, S: 103, s. 25 — 27.
- ENGÜLLÜ, Suat — Sevi Yorgununun Sayıklamaları (4); 1976/XII, S: 105, s. 29 — 31.
- ENGÜLLÜ, Suat — Son Sevi Durağından Notlar; 1977/XIII, S:, 113, s. 47 - 50.
- ENGÜLLÜ, Suat - Son Sevi Durağından Notlar; 1977/XIII, S: 118, s. 67 - 68.
- ENGÜLLÜ, Suat - Son Sevi Durağından Notlar; 1977/XIII, S: 119, s. 45.
- ENGÜLLÜ, Suat — Son Sevi Durağından Notlar; 1977/XIII, S: 121, s. 45.
- ENGÜLLÜ, Suat — Doğumunun Yüzüncü Yılında Ata'ya; 1961/XVII, S: 160, s. 63.
- ENGÜLLÜ, Suat — Yağ Satarım Bal Satarım Üstüne Çeşitlemeler; 1982/XVIII, S: 167, s. 47 - 49.
- ENGÜLLÜ, Suat __ Ali Yazıcı Destanı; 1982/XVIII, S: 168, s. 49 — 50.
- ENGÜLLÜ, Suat __ Kumrovets'li Çocuğun Anısına; 1982XVIII, S: 170, s. 5.

- ENGÜLLÜ, Suat — Yağ Satarım Bal Satarım Üstüne Çeşitlemeler; 1983/XIX, S: 178, s. 61.
- ENGÜLLÜ, Suat — Yarınlara Yakılan Türküler; 1984/XX, S: 183, s. 25 — 29.
- ENGÜLLÜ, Suat — Sevda Yüreğe Dayandı; 1984/XX, S: 186, s. 51—54.
- ENGÜLLÜ, Suat __ Gölkızı; 1985/XXI, S: 200, s. 156 —157.
- ENGÜLLÜ, Suat — Şiir Aydınlığını Yansıtan Sabah; 1976/XII, S: 106, s. 43 — 46.
- ENTSENSBERGER, Hans Magnus — Körlemesine, Midle Classe Blues, Geleceğiz İzi, Bir Taş Masada; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 26 — 29.
- ERDEM, Kerim Aydın — Önce Sevgi, Geceye Karşı; Eylül 1982/XVIII, S: 168, s. 65 — 67.
- ERDİNÇ, Fahri — Güzelleme, Serçelerin Dedikodusu, Dümen Suyu Rekor, Çiçek Tozu; 1980/XVI, S: 148, s. 95-98.
- ERGÜVEN, Abdullah Rıza - Yaban Alışları, Van Gogh'un Güneşinde Benziyordu; Maviliğe Aç, Bu Tiren Böyle, Ödağacı, Dağlar Beni Çağırıyor; 1983/XIX, S: 180, s. 97 — 100.
- ERHAN, Ahmet — Gecyarıları Söylenen Nini, Bugünde Ölmedim Anne. Dengeleme; 1983/XIX, S: 179, s. 97 —99.
- ERTEPINAR, Coşkun — Dramatik, Şair, İyimserlik, Bir Güzel Dünya, Ölümsüzlüğün Soluğu, Mutluluğun Adı, Zaman Bahçesinde, Duygular Rüzgârı; 1985/XXI, S: 199, s. 36 - 40.
- EVLİYAGİL, Necdet — Özgürlük Sancısı. Martin Luter Kinge 2000 Yılı'nın Şiiri ve istanbul; Özgürlüğe Söyleşi; 1982/XVIII, S: 168, s. 61 - 63.
- EYUBOĞLU, Bedri Rahmi — İkinci Mektup, Oğlum Mehmede Evlerimizi Takdim Ederim, Aslını Ararsan, Saadet, Paramparça, Susadım, Bahar ve Biz, Körolast, Karadut, Hüzün Geldi, Büyük Şehir, Yollara Yollara, Minare ile Meneviş, Çakıl, Yaaa... New York Notları, Gitti Gidecek; 1983/XIX, S: 181, s. 63 — 71.
- FEHER, Ferents — Uzak Dost Şairden Sükuti Selami Danilo Kiş'in Sırpırvatçasından: İrfan Bellür); 1979/XV, S: 139, s. 57 - 58.
- FEHER, Ferents — Savaş; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 32.
- FELDMAN, Miroslav — Sokacaklar Nasıldı; 1980/XVI, S: 146, s. 59.
- FİŞEKÇİ, Turgay — İhtiyar Oduncu, Nişanlı Kızın Ağdı, Sonra Bana; 1983/XIX, S: 179, s. 120 — 122.
- FLORA, Radu — Kumsaatlerinin Oyunu; (Türkçesi Avni Engüllü): 1985/XXI, S: 199, s. 30.
- FRENAUD, Andre — Şanssızlık; Dram Başlıyor, Paris, Yıl Sonu, Aşksız; (Çeviren: Muzaffer Uyguner); 1978/XIV, S: 131, s. 57 — 60.

- GAL, Laslo — Yeni Dünya; (Türkçesi: N Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 80 — 81.
- GARDAŞ, Hamdi — Uyku Dağıtmayan Yaşlı Çınarlar; 1980/XVI, S:151, s. 95 — 97.
- GAYTANI, Adern — Tito; (Türçeye: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 16 — 17.
- GAYTANI, Adem — Boşuna Seviyorum Onu; (Makedoncasından Çeviren: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 168, s. 89-93.
- GAYTANI, Adem — Jak Prever'in Şiirlerindeki Gibi Yağmur Yağıyordu, Yeşillik. Güvercinim, Baharın Gelişi, (Bulut da ayda güneş de); (Türkçesi: Suat Engüllü); 1983/XIX, S: 178, s. 43 — 45.
- GENÇTÜRK, İsmail — Sunu Tanıtım, Veysel'dir O, Sevdanın Kızı; 1976/XII, S: 111, s. 72 — 74.
- GENÇTÜRK, İsmail — Doğmuşum İşte, Kızgın Sabahlar, Telefraf, Mektup. Sevdanın Kızı; 1977/XIII, S: 118, s. 51- 55.
- GENÇTÜRK, İsmail — Sevda Türküsü, N. Anılar Geçidi, Evrensel Soru, Sen ve Huyların, Muştı; 1981/XVII, S: 158, s. 57 — 61.
- GİĞİÇ, Radmila — Atım; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 43.
- GİLVİK, Ejert — Soruşturma; (Türkçesi: Nusret D. Ülkü); 1976/XII, S: 108, s. 58 — 61.
- GOCA, Fikret — Yaşasın insan, Yıldızlara Doğru Yürüyüş; Gece Çok Uzun Olur, Ben Kimim, Enfarktüs, Biografim, Hasta ve Doktor, Azeriyim; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 89 — 92.
- GÖNSALVES, Egito — Samanda Kibrit; (Türkçesi: Özdemir İnce); 1984/XX, S: 188, s. 83 - 89.
- GROZDANOV — Davidoviç Stoyanka — Adsız (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 37.
- GRUEVSKİ, Lubomir — Dü, Vasiyetname, Kırkaraş Üstündeki. Düş; (Çeviren: İrfan Bellür); 1980/XVII, S: 145, S. 129-130.
- GÜZEL, Bogomil — Teseli, Kışın, İstanbul; (Türkçesi: İ. Emin); 1976/XII, S: 107, s. 93—94.
- HAFIZ, Nimetullah — Kimmiş Bize Öldün Diyen!; 1981/XVII, S:156, s. 91.
- HADIRCANAY, Sadri — Dedemin Sözleri, Dugacin'in Gerdanı, özlem Dalgası, Dugacin'in Dansı, Dugacin'in Geçmişleri; (Arnavutçasından: H. Mercan); 1977/XII, S: 93, s. 95.
- HALICI, Feyzi — Her Şey Mevcut Zaman Yok, Islak Çağrı, Ne Ki O, Günaydınım, Misis Miniver, Gül, Sonbahar, Sonra..., Pandora, Dilekçe, Ne Olacak, Akşam Saati, Bilmece, İstanbul Caddesi, Paris Türküsü, Struga Şiirleri, Ohri ve Sen; 1984/XX, S: 185, s. 77 - 87.

- HALICI, Feyzi - Yirmi Yaş Şiiri, Gidiyor, Güzelleme; 1985/XXI, S: 200, s. 121 — 123.
- HAMAMCIOĞLU, Sami R. — Birinci Sınıftan Hasan, Algeyik Sokağı Başı, Çağrı; 1983/XIX, S: 179, s. 115 — 117.
- HANCİÇ, Raziya — 1941 bir gece; (Türkçesi. S.E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 55.
- HANCİÇ, Raziya — Kim Bilecek; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 71.
- HASANOĞLU, Kenan — Yaşamak Bilmecesi, Seni Unutamadım, Aşk Yolcusu; 1985/XXI, S: 198, s. 69-71.
- HASAN, Vefki — Özlem Acıları; 1985/XXI, S: 197, s. 84-85.
- HAYDAR, Hüseyin — Bırakıp Gitsinler, Göremedim Yüzünü, Bulunca; 1983/XIX, S: 179, s. 105 - 107.
- HAYDAR, Hüseyin — Körpe Kızın Düşü, Kara Düğün, Unutalım Şimdi Bunları. Ayrılık Şarkısı, Yüreğim Benim, Kırgın Ozan, Esmer Şarkı, Kırık Şiir, Acı Treni; 1984/XXI, S: 191, s. 49 — 58.
- HAYRETTİN. Muhammed — Kara Bulantı; (Türkçesi: Nuri Pakdil); 1977/XIII, S: 119, s. 35 — 39.
- HIVZİ, Aşık — Destan — Aşuk ile Maşuk, Destan-i Plevna Muharebesi; 1985/XXI, S: 200, s. 197 — 204.
- HİCAZİ, Ahmet Abdulmuti — Esenleme; (Türkçesi: Nuri Pakdil); 1984/XX, S: 189, s. 758 — 60.
- HİKMET, Nâzım — Akdenizde Dolaşan Hayalet; 1977/XIII, S: 112, s. 135 — 136.
- HİKMET, Nâzım — Slavya Kahvesinde Şair Dostum Tanferle Yârenlik; 1977/XIII, S: 112, s. 98-99.
- HİKMET, Nâzım — Karıma Birinci Mektup; 1977/XIII, S: 112, s. 89 — 90.
- HİKMET, Nâzım — Yürümek; 1977/XIII, S: 112, s. 116.
- HİKMET, Nâzım — Taranta — Babuya Mektuplar; 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 73 - 99.
- HİKMET, Nâzım — Hazer Denizi, Yarıda Kalan Bir Bahar Yazısı, Yürüten Adam, Üç Selvi. Türklerimiz, Ceviz Ağacı İle Topal Yunus'un Hikâyesi, İbrahim'in rüyası, Tahir'le Zühre Meselesi; 1982/XVIII, S: 164, s. 85 — 100.
- HİKMET, Nâzım — İnsan Manzaraları; 1983/XIX, S: 177, s. 51 — 64.
- HRİSTOVA —YOÇİÇ, Svetlana — Getirdim; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 35.
- HRİSTOVA —YOÇİÇ, Svetlana — Taşın Yuvalanması, Çekirdek, Su Çalgıları Ürünün Silkilmesi, Isırgan Otunu Toplama, Yuva Kurmak; (Seçip çeviren: Ferdane Elmazoviç); 1981/XVIII, S: 154, s. 45 — 48.

- HRİSTOVA —YOÇİÇ, Svetlana — Taş Üstüne; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 75.
- HRONYETS, Vikâzoslav — Kahve Değirmeni; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 35.
- HÜSEYİN, Hasan — Bir Tren Geldi Geceye, Kerpiç Adam, Konuşur Bir Gün, Keklikçe, Vaktinde Gelmeyen, Duralım İki İki, Benim Şiirim, Ruhi Su söylüyor Gecede; 1984/XX, S: 184, s. 87 — 96.
- HÜSEYİN, Maber —Çeşitli Çiçekler. Ağladılar, Güz, Kim Kime Dargın, Sessizlik.,Aşk; 1976/XII, S: 104, s. 31 — 32.
- HÜSEYİN, Maber — Uçuyoruz, Soluğumuzun Rüzgârı, Zamanla; 1976/XII, S: 107, s. 89 — 90.
- HÜSEYİN, Maber — Yalnızlık, Kimi Zaman, Neden Herkes Aynı Değil; 1978/XIV, S: 123 – 124, s. 67 - 68.
- HÜSEYİN, Maber — Yoldaşımıza; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 45.
- HÜSEYİN, Maber — Hissediyorum Olacağını; 1982/XVIII, S: 164, s. 37 — 40.
- HÜSEYİN, Maber — Kaybolmuşuz Galiba, Başlıksız, Bir Gün Gelir, Ağladılar; 1983/XIX, S: 183, s. 57 - 59.
- İBRAHİM, Bayram — Yalnızlık Adası; Üsküp; 1975/XI, S: 101, s. 7 — 9.
- IRGAT, Cahit — Bizim Mahallede Bahar, Her Taşın Altında, Bu Şehrin Çocukları, Korkuyorum, Vapur, Bulut, Niyet, Oğlum Mustafa'nın Bu ne'leri, Ellerin, Karakulak Suyu] Ellerim. Birisi, Şenlik, Halk, Sevmek, Bir Eksiği, Aldatmaca, Tren Sesi, Suki, Mazi Kalbimde, Tahta At, Çorba, Kimse Bilmesin, Umma, Bir Garip Yalnızlık, İnsan Gibi Taban; 1984/XX, S: 187, s. 49 — 60.
- İBRAHİM, Bayram — Maraştaki Yaşlı Çınar, Budapeşte'de Üç Gül. Budapeşte'deki Tuna; 1976/XII, S: 107, s. 28-29.
- İBRAHİM, Bayram — İnşaat Çilesi, Birkaç Dörtlük, Defterde Anılar;1905/XXI, S: 200, s.170-172.
- İBRAHİM, Emel — Sessizlik Üstüne İki Şiir; 1976/XII, S: 104, s. 30.
- İBRAHİM, Emel — Benim Dünyam, Gelecek; 1976/XII, S: 109, s. 55.
- İBRAHİM, Emel — Özgürlük; 1977/XIII, S: 114, s. 46.
- İDRİZ, Şahin — Hasret; 1984/XX, S: 184, s. 117 — 118.
- İLHAN, Attilâ - İncesaz; 1978/XIV, S: 131, s. 43 — 46.
- İLYEŞ, Gyula - Eş; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 20 — 21.
- İLLYES, Gyula — Eğilen Yelken, Telgraflar, Kuytu Orman, Yumruk; (Türkçesi: Edit Tasnadi); 1983/XIX, S: 179, s. 55 — 56.
- İNANÇ, Esin — Nasrettin Bilmecesinin Çözümü, Dumrul'un Aklanması, En Yeni Güneş, Barışçıl, Yılbaşı Çamı; 1978/XIV, S: 129 - 130, s. 105 - 106.

- İNANÇ, Esin — Aynştayn, Kedi, Ayak İzlerin, Sevgicil Yıldız, Karşısevgi Bulmacası, Gelgit Olayı, Ölüm Seçimi, Uçan Daireler; 1980/XVI, S: 144, s. 49 — 51.
- İNCE, Özdemir — Archspelago Conference C/O Dr. Erkkka Maula M/S-Kristina Brahe Turku, Finland, Güvercinler. Duvar Yazıları, Üzerine; 1979/XV, S: 139, s. 97 -100.
- İSMAİL, Biba — Salt Çocuk Ve Çocuk Çocuklar, Dönüşü Yoktur Esen Yelin, Mutluluğa Bir Adım; 1985/XXI, S: 193, s. 90 — 92.
- İSMAİL, Biba — Yaratacağım Seni İçimde, Öğrenci Sevince, Bahtsız Arkadaşım; 1985/XX, S: 194, s. 69 — 72.
- İSMAİL, Biba — Elimizden Kaçan Gece, A... Yüzünden; 1985/XXI, S: 195, s. 91 - 92.
- İSMAİL, Biba — Sevdalı Sokağın Güzeli; 1985/XXI, S: 197, s. 108 — 110.
- İSMAİL, Biba — Yarıda Kesilen Şiir; 1985/XXI, S: 200, s. 179 - 180.
- JABLE, Afrim — O Sabah, Seni düşünürken, Karayazı, Sevda Bahçesi, Yalnızlık ve Ayrılık; 1984/XX, S: 190, s. 101 - 103.
- JABLE Afrim — Yalvarış Duysaydın, Sana Ulaşan Yollar; O 1985/XXI, S: 196, s. 133 — 134.
- JER, Pal Ber — İki Nokta Arasındaki Otopotre; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 87.
- Ji, Feng — İlk yaz Türküsü; (Türkçesi: Nüsret D.Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 24 — 25.
- JİJOVİÇ, Budimir — Broz Uğraşısı; (Çeviren: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 166, s. 55 - 56.
- JUPANÇIÇ, Oton — Mareşal Tito'ya; (Türkçesi; H. M.); 1976/XII, S: 106, s. 4.
- KABBANÎ, Nizar — Eba Temmam'a Bağışlanma Kasidesi; (Türkçesi: Turan Koç); 1982/XVIII, S: 167, s. 73 -76.
- KAÇAMAK, Melehat — Sevgi Kanun Mu? Zamanda; 1977/XIII, S: 119, s. 61.
- KAÇAMAK, Melahat — Özlemin, Yüreğimle Düşünüyorum; 1977/XIII, S: 121, s. 64.
- KAÇAMAK, Melahat — Madem Ki Sevmiyordunuz, Özlemin; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 39.
- KADİR, A. — Nâzımı Gördüm; 1980/XVI, S: 151, s. 103-104.
- KAMAR, Kemal — Tuzlu ırmaklar; (Türkçesi: Nusret D. Ülkü); 1984/XX, S: 189, s. 61.
- KAMİL, Suphi M. — Yıldızlar, Sessizlik; 1985/XXI, S: 194, s. 74.
- KANSU, Ceyhun Atuf — Çocukluk Aşkı; Etlik Otobüsü; Joan Boez; 1978/XIV, S: 123 – 124, s. 109 - 111.
- KANSU, Ceyhun Atuf — E. K. G. Fransa; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 137-144.

- KANSU, Ceyhun Atuf — Çerçi, Gül Gazetesi; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 117 — 119.
- KANSU, Ceyhun Atuf — Kızamık Ağdı; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 105 — 106.
- KANSU, Ceyhun Atuf — Yaralar; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 129.
- KAPİÇİÇ — HANCİÇ, Naaiha — Keçi Köprüsü; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 56 - 57.
- KAROVSKI, Lazo — Kanlı Abluka; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 47 — 49.
- KARAER, Mustafa Necati — Beni Ölümle Tanıştır; Güvercin Uçurmak; Gece Yürüyüşü; Bir Mektup; Can Sıkıntısının Evi, Haziran Durağı; 1984/XX, S: 189, s. 39 — 44.
- KARAKUŞ, Hidayet — En Güzel Çiçek, Korku, Sevgili; 1983/XIX, S: 179, s. 108 — 110.
- KAŞTELAN, Yure — Yurduma Adanmış, Türküler; (Türkçeye uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 106, s. 7.
- KAŞTELAN, Yure — Özgürlük; (Türkçesi: Sennur Sezer —Adnan Özyalçınır); 1980/XVI, S: 148, s. 32.
- KAŞTELAN, Yure — Tito'ya Şiir; (Türkçesi: İlhami Emin); 1980/XVI, S: 148, s. 31 — 32.
- KAYA, Fahri — Tito Kimdir; 1982/XVIII, S: 171, s. 5-6.
- KAYA, Fahri — Sabun Köpüğü Değil, Kırıntılar, Oyuncak, Dayanışma; 1983/XIX, S: 181, s. 41 — 44.
- KAYACAN, Feyyaz — Omuz Yüğü; 1980/XVI, S: 144, s. 81-82.
- KAYAOĞLU, Ömer — Değerlerim, Eylem, Randevu, Öpme Çemberinde Perihan El Birliği, Merhabalarım, Öykümüz, Ahmet Efendiye Dairdir, Cambaz, Üç Şiirim vardı, Sınıf Arkadaşım; 1985/XXI, S: 196, s. 78 — 83.
- KÂZIM, Hayrullah — Ölüm; 1983/XIX, S: 181, s. 85 — 86.
- KIRKLEÇ, Gustav — Yurduma Selam; (Türkçesi: Sabit Yusuf); 1976/XII, S: 106, s. 5-6.
- KIRLEJA, Miroslav — Güz Şiiri, Bin Dokuzyüz Onsekiz İlk yazı, Savaş, Kara Yorgun Öğlen Sonrası, Üçlü Diyalog ya Da Damsız Sevgi, Ev Gibi Eskidir. Benimiz, Kudüs Diyalogu; (Hırvatça— Sırpça aslından: I. Emin); Yağmur, Söz, Bu Kasabanın Geceleri Nekadar Da Acıya Çalıyor; (Türkçeye: H. Mercan); 1979/XV, S: 138, s. 89 — 94.
- KIRLEJA, Miroslav — Taşrada Gece, Güz Yalnızlığı, Ölü İnsanın Şiiri; Ölü Sevginin Şiiri, Nokturno, Güzün Türküsü, Türkü, Kızıl, Günbatımı; 1980/XVI, S: 148, s. 83 — 87.
- KIRLEJA, Miroslav — Sabah Ağrısından Can Çekişen Adamın Söyledikleridir. Acının Sazı İle Caddeden Geçerek Söyle Yarım Ağızla Sarkışımı Söyleyen

- Adamın Sesidir, Esrikler, Meyhanede Kadeh Kırarken De Bando Sesinde Yüreklerin Yandıdır, Ağlaşan Birinin Şeşidir; (Çeviren: Hasan Mercan) 1981/XVIII, S: 162, s. 117 — 120.
- KIRLEJA, Miroslav — Yaşlı Dolabın Şarkısı, Söz, Kasabanın Yalnızlığı, Mektup; (Çeviren: Hasan Mercan); 1981/XVIII, S: 162, s. 69 — 72.
- KIRMPOTİÇ, Vesna — Küçük Bir Söz; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 40 — 41.
- KIRMPOTİÇ, Vesna — Şu Ovada; (Türkçesi: Necati Zekeriya; 1983/XIX, S: 174, s. 72 — 73.
- KIRSTANOVIÇ, Zdravko — Tito; (Çeviren Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 166, s. 61 — 62.
- KLETNİKOV, Eftim — Tuhaf Eller Güzel Eller; (Türkçeye uygulayan: Ç, Ali); 1976/XII, S: 110, s. 65 — 67.
- KLETNİKOV, Eftim — Kutsallık; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 25
- KLETNİKOV, Eftim — Taşsal Acı, Çiçektacı ve Çiçektozu İle Bir An, Terkedilmiş Ev Konuşuyor, Taş Kent, Kanatlı Kılıç; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 200, s. 124-126.
- KNE, Mayda — Kırmızı Bez Üzerinde Av Görünümleri, Yalınayak Marş; 1984/XX, S: 190, s. 47 — 49.
- KOKA, Secaettin — Sen Nine Ben Dede; 1985/XXI, S: 200, s. 175.
- KOMAR, Rujiça—Kaynak; (Türkçesi: S. E); 1982/XVIII, S: 164, s. 60 — 61.
- KONESKİ, Blaje — Sonbahar Sabahı, Dinlenme, Ağacın, Gövdesi, İştih, Atasözü, Romatizma, Armut, Bir Kadın Şarkıcıya, Gelecek, Ağaçlar Arasında, Tepe, Giz; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1981/XVII, S: 152, s. 29 — 32.
- KONESKİ, Blaje — Güneşli Sırayürüyüşü, Ağır Oyun. Anız, Sayrıl Doyçin, Anı, Görmek ve Bilmek, Yaşam Üstüne, Bilinmezlik, Kar, Sesinin Kaynağı, Dokişot, Gelecek Yaşam Türküsü, Özdeyiş, Kömür, Oc, Ars Poetika, Dingi-lik, Köpek, Kumru, Kırlangıçlar, Dinlence, Trenden, Kül Kızı, Kumru, Kırlangıçlar, Dinlence, Trenden, Kül Kızı, Güzel Kadınlar, Çavdar, Yaşlı Kadın, Armut, Göl Kıyısında Uyuyan Çocuk, Kelebek, Geyik ve Yalnızlık, ağaçlar Arasında, Ağaç Gövdesi, Dağ Sözcükler; (Seçip çeviren: Ferdane Elmazoviç —Altanay); 1981/XVII, S: 158, s. 74 — 96.
- KOSTİÇ, Zvonimir — Karınca; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 29.
- KOSTİÇ, Duşan — İnanmak; (Türkçeleştiren: İrfan Bellür); 1981/XVII, S: 155, s. 47 — 48.
- KOŞUTA, Miroslav — Seçtiği Yok; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 24.
- KOTESKİ, Yovan — Yabansı konuşma, Damla, İblis, Sözler ve öyle; 35 — 37.

- KRAMBERGER, Mariyan — Cumhurbaşkanı; (Türkçesi: İ. Emin); 1976/XII, S: 106, s. 15 — 16.
- KSİNDİ, Vang — Var Olmak ve Yok Olmak; (Türkçesi: Nüsret D. Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 26 — 27.
- KSUEFENG, Feng — Düşen Çiçekler; (Türkçesi: Nüsret D. Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 22 — 23.
- KULAVKOVA, Katiça — 4 Mayıs 1980, Durdurun Tüm Nesnelere. (Türkçesi: Ferdane E. Altanay); 1981/XVII, S: 156, s. 129 — 130.
- KULAVKOVA, Katiça — Ağzımı Aç, Bir Ayrılışın Kısaltılmış Tutanağı, İkinci Kahvaltısı, Kağıt, Düşüncelere, Kıskançlık; Üsküp 12 Temmuz 1978; (Çeviren: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 165, s. 81—85.
- KULAVKOVA, Katiça — Benden Sana Yolculuk; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 54.
- KURBAN, Tursun — Heliçem; 1985/XXI, S: 196, s. 100-101.
- KVİNG, Ai — Bu Toprakları Seviyorum; (Türkçesi: Nüsret D. Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 22.
- LADİN, Iliya — Tito'muz; (Çeviren: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 166, s. 57 — 58.
- LALETİN, Voyislav — Lazar Tselerashın Dirliğı; (Sırpçadan Dilimize uygulayan; Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 80-81.
- LAZAROV, Risto — Yana İçimde Olunca; (Türkçesi: A. Engüllü); 1980/XVI, S: 150, s. 73 — 74.
- LAZAROV, Risto — Ayrılış; (Makedonca'dan: İ. Emin); 1981/XVII, S: 156, s. 131 — 132.
- LAZAROV, Risto — Park, Atso Cekson'un Soy Adını Ararken; (Türkçeye çeviren: Ferdane Elmazoviç—Altanay); 1982/XVIII, S: 162, s. 17 — 19.
- Lİ, Lu — Yarihe Irmağının Türküsü; (Türkçesi: Nüsret D.Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 27.
- LUNDKVIST, Artur — Yağmur. Özleyiş, Zorlamayın Beni; (Türkçesi: Lütfü Özgör); 1977/XIII, S: 119, s. 14-16.
- MAGARAŞEVIĆ, Mirko — Aydan Yeryüzüne İlişkin Milli Mar; (Çeviren: Hasan Mercan); 1978/XIV, S: 129 — 13, s. 53 — 54.
- MAKAL, Tahir Kutsi — Aşk Trafiki; Ürkek Üveyik: Cançoğuğ Dağ Köyünde Barış Düşünceleri; Yolcu Kanlı Bayrak Dayanma Gücü, Sevgi Yangını; 1985/XX, S: 194, s. 53-58.
- MAKSİMOVIĆ, Desanka — Tanınmayanlar; (Türkçeleştiren: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 41.
- MAKSİMOVIĆ, Desanka — Gece Düşüncesi: (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 69.

- MAKSUT, Suzan — Hayat Dersi, Ağrı, Eller, Hatıralar, Ses, Sevi Gülümseme, Renkler, Merhaba Yalnızlık; 1976/XII, S: 104, s. 6 — 10.
- MAKSUT, Suzan — Sormayın; 1977/XIII, S: 114, s. 45.
- MAKSUT, Suzan — Olabilse; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 85.
- MAKSUT, Suzan — Aynalar Karşısında; 1980/XVI, S: 144, s. 11 — 12.
- MALKOÇ, Saida — Kum Üzerinde Senin Kanın; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 67.
- MATEVSKİ, Mateya — Ekenin Gidişi; 1980/XVI, S: 146, s. 49 — 50.
- MATEVSKİ, Mateya — Değirmenler. 1. Sizif Boyu, 2. Taşın Ağıt, 3. Taşın Türküsü, 4. Yıkıntılar, 5. Değirmen Taşlarının Anısına; (Şiirleri seçen ve Türkçe_ñleşiren: Avni Engüllü); 1981/XVII, S: 155, s. 53 — 56.
- MATEVSKİ, Mateya — Çan, Zamanın Baladı, Otlar, Kuru Ot, Harman Yeri, Erguvan Kavak Ağacı, Gün Batımı, Göl, Yazıt, Uzun Sokağın Baladı, Uykusuzluk, Verem Hastanesinin Baladı, Buluşmak, Mektup. Gezi, Otlar Arasında, Deniz, Erken Söylev Verdiğimiz Güze, Sislerden Kara Bir Çember, Orman, Bayram Romansı, Serüven, Koayaktaki Ağaç; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1981/XVII, S: 161, s. 64 — 86.
- MATEVSKİ, Mateya — Çanlar, Yankı, İhtiyar Kadının Öyküsü, Yağmur Ahnyazısı, Çağrı, Daire; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1985/XXI, S: 195, s. 51 — 55.
- MATEVSKİ, Mateya — Babil, Şangay Irmağı, Usandırıcılık, Sur, Duvar; (Türkçesi: S. Engüllü); 1985/XXI, S: 200, s. 114 — 120.
- MANOYLOV, Pande — Düşün Unutulmuş Gerçeği; (Türkçesi: İrfan Bellur); 1980/XVI, S: 145, s. 121.
- MANOYLOVİÇ, Sonya — Sokağımızı Seyrederken; (Türkçesi. Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 78.
- MARKOVIÇ, Vito — Rütbe, Yılları Evirip Çeviriyorum, Yüzyılı Okuyorum, Hayret, Ciğerlerimde Mavi Çiçek Demetini Taşıyorum, Kaza'dan Görüntü, Yeniden Avcı Söylüyor, Haber Vermiyorum, Bugün Yarın, Saygı İnsanlar; 1980/XVI, S: 145, s. 88 — 94.
- MATİÇ, Duşan — Gizli Yalım. (Türkçesi: İ. Emin); 1980/XVI, S: 150, s. 79 — 81.
- MAYAKOVSKİ, Vladimir — Emekçi Ozanlara Gönderge; (Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü); 1976/XII, S: 109, s. 56-62.
- MAYHROVSKİ, Aleksandar — Kahvede Öğlen Sonrası; (Türkçesi: Suat Engüllü) 1976/XIV, S: 129 — 124, s. 92.
- MAZREK, Şükrü — Tüm Baharlarla Sana Geleceğe Şiirlerimle; 1976/XII, S: 108, s. 57.
- MAZREK, Şükrü — Köyümüzde Yaşiyor Tito; 1985/XXI, S: 196, s. 130 — 131.
- MEKULİ, Esad — Avşada. Hapishane, Bekçi, Umut, Şarap Bayramı; (Arnavutçadan: H. Mercan); 1977/XIII, S: 114, s. 61 — 64.

- MELVİNGER, Yasna — Şiire Değgin Zaman, Pazar Güneş
Gözlerken, Şiirden Şiire, Kelebek İçin, (Türkçeye: H. Mercan); 1977/XIII, S:
114, s. 43 — 44.
- MENEMENCİOĞLU, Muazzez — Bir Işık Vuruyor, Sürtünür, Tırmanana, Barış
Rengi Gözlerin, Süreç, Çelikten Geçti, Özgürlüğü Taşımak, Barış Ekeceğiz;
1980/XVII, S: 148, s. 99 — 103.
- MENEMENCİOĞLU, Muazzez — Masal, İçin Rahat Etsin; 1980/XVI, S: 151, s. 81
— 89.
- MERCAN, Hasan — Adem ile Havva; 1976X11, S: 104, s. 16-27.
- MERCAN, Hasan — Can Çiçeği, Tîto'nun Annesi, Tîto'nun Babası, Tîto'nun
Arkadaşı, Tîto'nun Köpeği, Tîto'nun Evi, Tîto'nun Paçavra Topu, Tîto'nun
Kızağı, Tîto'nun Kitabı, Tîto'nun Mektubu, Tîto'nun Yazılı Ödevi, Tîto'nun Şiiri,
Tîto'nun Düşü, Tîto'nun Kavalı, Tîto'nun Güneşi, Tîto'nun Gecesi, Tîto'nun
Sabahı, Tîto'nun İlkyazı; 1976/XII, S: 106, s. 23 — 32.
- MERCAN, Hasan — Yürük Atı; 1976/XII, S: 107, s. 21-22.
- MERCAN, Hasan — Namus Ülkesi; 1976/XII, S: 111, s. 8-28.
- MERCAN, Hasan — 2 Saçteli, 3. Akşam, 4. Mektup; (“Çiziktirmeler” Şiir
demetinden seçilmiştir); 1977/XIII, S: 119, s. 41 — 43.
- MERCAN, Hasan — Kapadokya Kiliselerinin Dili, Kızlar Manastırında, Erkekler
Manastırında, Küçük ŞapeTde. Elmalı Kilisede, Barbara, Yılanlı Kilisede,
Karanlık Kilisede, Çarıklı, Sandallı Kilise'de, Tokalı Kilisede Meyrem Ana
Kilisesinde; 1979/XV, S: 139, s. 63-70.
- MERCAN, Hasan — Rengi Uçuk Bir Şeklin Renklerinden Kalanlar; 1980/XVI, S:
142, s. 29 — 33.
- MERCAN, Hasan — Benliğini Aranan Adam Üstüne; 1980/XVI, s. 145, S: 37 — 40.
- MERCAN, Hasan — Güneşimiz...; 1980/XVI, S: 146, s. 83-93.
- MERCAN, Hasan — Sürdürülen Yaşam'dan; 1980/XVII, S: 148, s. 63 — 66.
- MERCAN, Hasan — Mektuplaşmalar...; 1981/XVI, S: 149, s. 61-73.
- MERCAN, Hasan — O çocuk, Üsküp, Sesler; 1980/XVI, S: 151, s. 21 — 24.
- MERCAN, Hasan — Tereke Pazarı; 1981/XVII, S: 152, s. 41-42.
- MERCAN, Hasan — Gözaydın'da, Akçatoprakda, Ağcaşar'da, Tarcan'da,
Hatippman'nda, Gürümye'de, Azaplı'da, Kızıltepe'de Bucak'da, Şeref de,
Terzili'de, Nimri'de, Ortakışla'da, Tepeköy'de, Sivrialan'da; 1981/XVII, S: 154,
s. 29 — 34.
- MERCAN, Hasan — Gözdağı Olmuş Bir Sokak Üstüne; 1981/XVII, S: 155, s. 25 —
28.
- MERCAN, Hasan — Çiçekevi; 1981/XVII, S: 156, s. 87 -89

- MERCAN, Hasan — Kız Kulesi; 1981/XVII, S: 158, s.21-26.
- MERCAN, Hasan — Vişne Ağacı; 1981/XVII, S: 160, s. 31-38.
- MERCAN, Hasan — Masmaviydi Anıtkabirin Sevisi; 1981/XVII, S: 160, s. 114 — 121.
- MERCAN, Hasan — Işık, Sonsuz Bir Yaşam Bir De O'nun Al Gülü...; 1982/XVIII, S: 170, s. 19 — 25.
- MERCAN, Hasan — Pürzerrin'in Kız Kulesindeki Giz; 1983/XIX, S: 176, s. 73 — 77.
- MERCAN, Hasan — Nâzım Hikmet'in izleri, 1983/XIX, S: 177, s. 65 - 70.
- MERCAN, Hasan — Atlar; 1983/XIX, S: 179, s. 39 — 43.
- MERCAN, Hasan — Bir Demet Çiçek; 1984/XX, S: 184, s. 105 — 107.
- MERCAN, Hasan — Bir Avuç Mavi; 1985/XXI, S: 194, s. 40-43.
- MERCAN, Hasan — Bir Başka Mavi Yolculuktan; 1985/XXI, S: 199, s. 49 — 51.
- MERMER, Fahri — Uyku Nerde Ben Nerde, Gülüşlerinde Biraz Olmak, Benliğini Yıpratmadan, Avuçlarım sınıksız boştu; 1976/XII, S: 108, s. 54 — 56.
- MERMER, Fahri — Unutulanın İkinci Ömrü; 1977/XIII, S: 115, s. 76 — 77.
- MERMER, Fahri — Umut Türküsü, Yaşam Bir Çiçektir, Unutulanın İkinci ömrü; 1980/XVI, S: 145, s. 77 — 81.
- MERMER, Fahri — Belgrad'ta, Sevmek; 1983/XIX, S: 174, s. 101 — 102.
- MERMER, Fahri — Sesler; 1984/XX, S: 183, s. 53 — 56.
- MERMER, Fahri — Dumanlı Yalnızlık; 1984/XXI, S: 191, s. 31 — 35.
- MERMER, Fahri — Yarım Kalsa Bile, Ben Seni Bulurum. Yaşam Merdiveni, Nedensellik; 1985/XXI, S: 195, s. 69 — 73.
- MERMER, Fahri — Gördüm; 1985/XXI, S: 200, s. 111 — 113.
- MİCALAR, Özcan — O akşam, Yaşayan Sevgi; 1982/XVIII, S: 163, safa 112 — 113.
- MİCALAR, Özcan — Tito, Bu Mayıs Nasıl Mayıs; 1982/XVIII, S: 166, s. 73 — 75.
- MİCALAR, Özcan — Kurtuluş, Giz, Duman; 1983/XIX, S: 175, s. 89 — 90.
- MİCENİ, (Miloş Cerc Nikola) — Önsözün Önsözü, Gençlik Türküsü, İki Dudak; (Çeviren: Hilmi Taçi); 1977/XIII, S: 120, s. 98 — 99.
- MİHAYLOVA — BOŞNAKOVSKA Gordana — Yoakim K. Uykusu; 1980/XVI, S: 144, s. 29 — 30.
- MİHAYLOVA — BOŞNAKOVSKA, Gordana — Midye İle İnci; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 76 — 77.
- MİLADİNOV, Konstantin — Güney Acısı; (Türkçesi: İlhami Emin); 1980/XVI, S: 150, s. 80 — 81.
- MİLENKOVIÇ, Dimitriye — Ozanlar; (Türkçesi: Suat Engüllü), 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 27 — 28.

- MİLEKOVIÇ —ŞUM, Milorad —Nal; (Sırpçadan dilimize uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 77 —78.
- MİLYKOVIÇ, Branko — Tyentişte; (Çeviren: Hasan Mercan); 1981/XVIII, S: 160, s. 18.
- MİRAC, Yaşar — Dingin Güneşte, Alında, Yalnız; 1983/XIX, S: 179, s. 123 — 124.
- MİRANOVIÇ, Nevenka — Damyan; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 44.
- MİSİRKOVA — RUMENOVA, Kata — Gelmeni İstiyorum; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 46.
- MİTREV, Dimitar — Sanat Formül Değildir; 1976/XII, S: 104, s. 48-53.
- MUNTEANU, Feliçiya Marina — Uyanığım, Nasılsa!; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123-124, s. 45.
- MUNTEANU, Feliçia Marina — Yine De, Uyanık Duruyorum; (Türkçesi: İlhamı Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 39.
- MUSA, Sevim — Bekleme Mutluluğu; 1981/XVII, S: 154, s. 43.
- MUSA, Sevim — Her An Seninle, Anı; 1984/XX, S: 183, S. 90-91.
- MUSA, Sevim — Özlem, İçimizdeki Şeytan; 1983/XIX, S: 183, s. 91 — 92.
- MUSA, Sevim —Yaşam, Gidiş; 1984/XX, S: 188, s. 113-114.
- MUSLİ, Hamdi — Bir Genç; 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 131.
- MUSTAFA, Ahmed Antar — Başkaldırı; (Türkçesi: Nusret D. Ülkü); 1984/XX, S: 189, s. 62.
- MUYAGIÇ, Mubera — Oyun; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 44 — 45.
- MUYAGIÇ, Mubera — Çekilmiş Çizgi; (Türkçesi: S.E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 62.
- MÜZBEG, İskender — Şiirler; 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 101 — 102.
- MÜZBEG, İskender — Yeşil Selvileri Boy, Boy; 1979/XV, S: 134 — 135, s. 85 — 86.
- MÜZBEG, İskender — Uçurumları Savaşta Öldürdük; 1980/XVI, S: 146, s. 117 — 119.
- MÜZBEG, İskender. — Bir Su Akar Kırk Birlerden, 1942 Şiiri, Devrim Bir İnsan Kılığındadır, Umuda Döküldü Pembe renkler. Od Bucakları, Pembe Renkler Döküldü umuda. Yazar Yosip Broz Bu Yurdun Tarihini, Sıfırdan Başladı Utku, 1943, Şiiri, Umudu sardı Kızıl, Yarın, Tito; 1981/XVII, S: 156, s. 95 — 101.
- NABİ, Yaşar — Yaşam Öykümün Üsküp Günleri; 1979/XVI, S: 140 — 141 s. 41 — 44.
- NABİ, Yaşar — Ben, İsyân, Yolum Kargaların Ziyafeti, Sır, Gökler, Mezar Haykırmak, Karpuz Kabuğu Üstüne mısralar; 1981/XVII, S: 155, s. 71 — 76.

- NALKESEN, Yusuf - Seninle Bir Sonbahar, Bir Zamanlar, Dargın Ayrılmayalım, Bir Ömür Yitirdim, Yaşarrfaya Bak, Hasret Kolay Mı Çekilir, İçelim A dostlar, Sen Bilirsin, Kaybolan Gençlik, Gurbet Akşamları; 1979/XV, S: 141-142, s. 19—24.
- NAPOLETANO, Pietro — Yanaşıyoruz; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1977/XIII, S: 118, s. 84.
- NAZOR, Vladimir — Yöneticimiz; (Türkçeye uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XVI, S: 106, s. 3.
- NAZOR, Vladimir — “İleri” Dedi Tito; (Türkçesi: Sennur Sezer—Adnan Özyalçın); 1980/XVI, S: 146, s. 31-34.
- NAZOR, Vladimir — Kupa Üzerindeki Kayık. (Çeviren Hasan Mercan); 1981/XVIII, S: 160, s. 15 - 16.
- NECATİGİL, Behçet — Çağın Tanığı Olmak: 1977/XIII, S: 114, s. 81 — 82.
- NECATİGİL, Behçet — Gece ve Yas, Gençken, Sevda Peşinde, Kahveci kızı, Misafir, Şayet Aşk III, Çocuklar, Kirlili Soru, Eysalar Sessizlik, Ters Yüz, Çoğumuz. Bahara Gierne, Ayrılıkları II, Tempora Mutantur, Dışarda, Engeller, Evlerle Savaş, Lâdes, derler, Barbaros Meydanı. Geçim, Kır Şarkısı, Bayram Ziyareti, Yay' Ölü Utanıyor, 1980/XVI, S: 143, s. 90 — 102.
- NEDELKOVSKI, Mile — Bitpazarı Üstüne Çeşitlemeler; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1984/XX, S: 189, s. 25-29.
- NEDELKOVSKI, Kole — Gurbette, Yol Alırken, Avare; (Türkçesi: Fahri Ali); 1981/XVII, S: 159, s. 45-47.
- NERUDA, Pablo — Kadın Vücudu, Işıklar Sarar Seni, Terementi İle Sarhoş, İşaretledim Vücudumun Atlasını Kanma Aşık Gölgele, Gökyüzünün Dışında; (Türkçesi: Osman Türkay); 1983/XIX, S: 173, s. 45-51.
- NEŞAT, Kemal — İstekler; 1984/XX, S: 189, s. 55-56.
- NEŞO, Naser — Sen Nerde. Sevdiklerim, Garip, Şarap, Oy Benimdir; 1984/XX, S: 187, s. 65-66.
- NEŞO, Naser — Sözüme Vurgun, Doğan Güneş; 1985/XXI, S: 196, s. 132-133.
- NETO, Agostino — Ateş ile Ritim; (Sırprrvatçasından: İ. Emin); 1976/ XII, S: 105, s. 115,
- NİKOLOV, Stefan — O Yaşıyor; (Bulgarca aslından: İlhami Emin); 1981/XVII, S: 156, s. 135 — 136.
- NİKOLOVSKA, SNEJAMA - Şiir, Her Geçen An Daha Yokum, Fısıltı Damımızdır bizim. Bağışlama, Korkulu Düş (Türkçesi: S. Engüllü); 1885)XXI, S: 196, s. 112, 114.
- NİKOLOVSKI — Vselenov, Vaso — Ressamın Eski Sevgisi, Ressamın yanlışı, Sabırsızlık; (Türkçesi: İrfan Bellür); 1981/XVII, S: 155, s. 59 — 60.
- NİYAZI, Azizi — Şirin Arzu; 1985/XXI, S: 196, s. 106.

- OBRENOVIĆ, Rade Kent; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976 /XII, S:105, s. 87.
- OĞUZCAN, Ümit Yaşar, — Son Mektup, Kum, Takvimli Saat, Hesap Dersi, Ağır İşçi, Hiroşima, Çalar Saat, İnsanoğlu; 1983/XIX, S: 178, s. 47 - 52.
- OĞUZCAN, Ümit Yaşar — Mektup, Oyun, Yaşayan Ölü, Sarhoş Akşam, Adak, Deliler, İlk Önce Aşk Vardı, Vesaire Unutamıyorum, Mektup II, Beyaz Güvercin, Ses Duvarı; 1985/XXI, S: 192, s. 66-76.
- OSTOYIÇ, Lubiça — Karanlık; (Türkçesi: S. E.); 1982 /XVIII, S: 164, s. 57 — 58.
- ÖMERİ, Uçkuncan — Gül Demeti; 1985/XXI, S: 196, s. 108.
- ÖZER, Adnan — Tören, Ninemin Öğüdü; 1983/XIX, S: 179, s. 100 - 102.
- ÖZER, Kemal — İlk Kez Bir Arada Olsak Bile, Struga şiir Akşamlarında Bir araya Gelenlere, Dilime Dolanıyor Gece Struga şiir Akşamları'ndaki Dinleyicilere; 1977 /XIII, S: 117, s. 91 - 93.
- PANÇO, Şukriya — Kumroveçe Yol; (Türkçesi: Sabit Yusuf); 1976/XII, S: 106, s. 8—9.
- PAP, Yoje — M. Çiçekleri; (Türkçesi: N. Zekeriya) 1976/XII, s. 84.
- PAPHARHAYİ, Cura — Sarı Selami(Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 106, s. 70.
- PAPHARHAYİ, Gyura — Günçiçeği — özünü Tepeden görür; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 29.
- PARUN, Vesna — Eşiğin Gece Bekçisi; (Türkçesi Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 70.
- PAŞIÇ, Mubera — Marş; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 59.
- PAŞIÇ, Mubera — Adlar; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 72.
- PAVİÇEVIÇ, Slobodan — Venera Cenneti, (Çeviren Hasan Mercan); 1978/XIX, S: 129, 130, s. 55.
- PAVLOVSKİ, Radovan — Kurban Edilmiş Tane, Yeni Bulunmuş Tane, Tane, Benim, Yıldızım, İlk Ürünün Taneleri, Armağan, Kutsal Tane, Atılmış Tane, Savaşçının Tanesi, Kumru, Değişmelerin Tanesi, Düşün Tanesi, Tanenin Ölümünden Sonra İsteddiği, Tanenin Sofrası, Dorukta Tane, Sürek Avı, Uzgörülü Tane, Yelde Tane, Söylenmemiş Türkü, Özbekistan'lı. Kaplumbağa, Yıldızı Salt Yıldızda Bulursun Kutsallık, Doğa Gibi Ol, Başkaldıran Taneler; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1981/XVII, S: 153, s. 23 — 33.
- PAVLOVSKİ, Radovan — Herkes İçin, Bizden Olan Herkes Tito İçin Şiir Taşıyor; 1981/XVII, S: 156, s. 115—117.
- PAVLOVSKİ, Radovan — Kuşatılmış Türkü; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 52 — 53.

- PAVLOVSKİ, Radovan — öğlende Uyuyan Delikanlı, Yılanın Bilmediği Güneş, Kovalamak, Parabol, Vasiyet, Kıptılar, Yıldırımın Kökeni Kuşatılmış Türkü; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1985/XXI, S: 197, s. 86 - 90.
- PAVLOVIÇ, MÍODRAG - Çocukluk; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/ XX, S: 184, s. 50 — 51.
- PAYIÇ, Miliya — Bu Çocuk Kimsenin Değildir; (Türkçesi: H. Mercan); 1976/XX, S: 107, s. 101 — 102.
- PEROVİÇ, Sreten — Savunma; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 53.
- PERSE, Saint Yohn — Kapımdaki Yazı, Bir Çocukluğu Kutsamak İçin, övgüler. Duvar, Papağan, Velihtın Türküsü; (Türkçesi: Abdullah Rıza Ergüven); 1985/XXI, S: 194, s. 59-65.
- PETRESKİ, Hhsto — Av — Düş, Bu neydi? Bekliyor, Buradadır, Gerçek Kapı, Sıradan Görünüm, Kalıntılar; (Çeviren: Suat Engüllü) 1983/XIX, S: 17, s. 73 — 75.
- PETREVSKİ, Hristo — Sus Bağır, Ayet, Bir Şiir, Meraklı Şiir, Görüntü, Ne; (Türkçesi: Fahri Ali); 1985/XXI, S: 200, s. 144 — 145.
- PETROVIÇ, Branislav — Şu ışıklı Yıl Ne Kadar Da Güzel; (Türkçesi: Hasan Mercan); 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 51 — 52.
- PETROVSKİ, Trayan — Çardak, Ağrlık; (Türkçeye uygulayan: F. Ali); 1976/XII, S: 105, s. 63 - 68.
- PEŞİÇ, Milovan Slavko — Değişim, Dokunuver, Hayal Kırıklığı; (Türkçesi: S. Engüllü); 1983/XIX, S: 180, s. 91 — 92.
- PEŞİÇ, Radivoye — Burada Hep Burada, Güneş; (Türkçesi: İ. Emin); Ninni, Vesna'ya şiir; (Türkçesi: H. Mercan); 1976/XII, S: 105, s. 103 — 105.
- PIRLİÇEV, Grigor — Serdar; (Türkçe Söyleyen: İlhami Emin); 1980/XVI, S: 142, s. 35 — 38.
- PİNCUR, Mañevski Lazar — Durup Bir Yerlere Batıyorum, Güçlü Ayakların tabanları. Bir Şeyden Yana Olacağım; (Türkçesi: A. Engüllü); 1983/XIX, S: 175, s. 61 —62.
- PİRHASAN, Barış – Kumrular, Kapalı Göl; 1983/XIX, S: 179, s. 103 — 104

- PODRİMYA, Ali — Sana Tito; (Türkçesi: H. Mercan); 1976/XII, S: 106, s. 13 —14.
- POPA, Vasko — Oyundan Önce, Oyundan Sonra, Düğün, Yıldız Bakıcının Bıraktığı, Değerli İplikler, Gülçalanlar, Özgür Uçuş, Avcı, Çakıldaşımın Düşü, Saklambaç; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1984/XX, S: 183, s. 35 — 40.
- POPİTOVA, Viera Benkova — Adsız; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 39 — 40;
- POPOVIÇ, Pavle — Fruška; (Türkçesi: Avni Engüllü);1985/XXI, S: 199, s. 30 — 31.
- POPOVSKI, Ante — Yosip Broz Tito'ya Anıt (Türkçeye: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 15 — 16.
- PRİMOJİÇ, Vera — Uyanış; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 65.
- PURCAR, Petko Voyniç — Renkler Kalıyor; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 34.
- PUŞIÇ, Bosilka — Ağaç Da; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S:174, s. 73.
- PUSLOYIÇ, Adam — Tito'nun Adı; 1981/XVII, S: 156, s. 119.
- RAB, Juja — Burada Kalana Armağan; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 21 — 22.
- RAÇİN, Koço — Ayrılış; (Türkçesi: N. D. Ülkü); 1976/XII, S: 109, s. 21 — 22.
- RADIÇEVİÇ, Branko V. Tito Bizimlidir; (Türkçeye: Fahri Ali); 1976/XII, S: 106, s. 10 — 11.
- RADOSAVLEVIÇ, Vukman — Bir Daha Gel, Anama Mektup'tan; (Hırvatça — Sırpça Aslından: İ. Emin); 1976/XII, S: 103, s. 69 — 71.
- RAIÇKOVİÇ, Stevan — Dizeler, Midyeye Ninni, Bir Sokakta, Masa Üstündeki El, Iraklıklar, Yolda Sosszlük, Iraklarda Yalnız Kalmış Ağaç, Taşın Ninnisi, Güzde Sizmeye Varmak, Eylül; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1985/XXI, S: 195, s. 56 — 61.
- RAMO, Şükrü — Tito Yolunda, Tito Tohumu, Tito Çiçeği, Arap Şair ve Tito; 1980/XVI, S: 146, s. 17 — 24.
- RAMO, Şükrü — Belgrad Kalesi, Andın Olsun Diye; 1980XVI, S: 147, s. 21 — 23.
- RAMO, Şükrü — En Sevgili İnsan, Tito Göz ışığı, Bizler Hepimiz, Ana Kalbi, 1981/XVII, S: 156, s. 5 — 9.
- RAMO, Şükrü — Atatürk Anısı, Atatürk Eseri; 1981/XVII, S: 160, s. 51 — 52.
- RAMO, Şükrü — O İnsan; 1982/XVIII, S: 162, s. 3.
- RAMO, Şükrü — Ayırabilir Misin; 1982/XVIII, S: 168, s. 47.
- RECEPOĞLU, Altay Suroy — Şubat 78 Gezisi; 1980/XVI, S: 142, s. 47-51.
- REMBO, Artur — Savaş, Bir Sağduyu İçin, Ayrılırken, Masal; (Türkçesi: Salim İleri); Gizemli, Krallık, Yıkıcı, Çiçekler, H³, Eski, Şafak, Sabah; (Türkçesi: Erdoğan Alkan); 1984/XX, S: 182, s. 48 — 50.

- RENCOV, Mihail — İkarus'un Ölümü, Dedal; (Türkçeye ugulayan: F. Ali) 1976/XII, S: 111, s. 70 — 71.
- RENCOV, Mihail — Nerez, Kubbe, Ateşböcekleri, Ya Kuş Ya Tohum, Böcekler Nereye Uçar, Kar Yağdığı Zaman; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 168, s. 57-60.
- REŞİT, Nizam — Pencereindeki Kuğu, Tan ve Gurûb, Bulutlar, Kampana; 1985/XXI, S: 200, s. 180 — 182.
- REXROTH, Kenneth — İki Savaş Arasında. Hüzünlü Pazar, Şaşkınlık, Kaçış, Öğrenmenin Yaraları, Hiçülke Yolcuları, Oaxaca 1925; (Türkçesi: Güven Turan); 1984/XX, S: 186, s. 69 — 73.
- RİFAT, Agim — Gebe Dünya, Kurşun, Kamçı, Taş Ok, Kılıç Bıçak, Ustura, Balta, İğne; 1976/XII, S: 102, s. 78 — 85.
- RİFAT, Agim — Görünür, Burası, Renkü Kara Tel, Beş Dakika, Bu Şiir Köprülerde, Gezer, Bohça, Onüçüncü Ay, Yanan, Ne Derim, Tavan, Kaybolanlar—1, Kaybolanlar—2, Kaybolanlar—3, Romeo ve Juliyet'in Yeniden Ölümü, Bir Şeyler, Güneşten Güçlüyüm, Hesap; 1976/XII, S: 103, s. 46 — 54.
- RİFAT, Agim — O En Güzeli, Ömrüm Artar Düşmanı Görünce; 1976/XII, S: 109, s. 46.
- RİFAT, Agim — Direk ve Etrafı, Samanlık Halime; 1977/XIII, S: 115, s. 70 — 71.
- RİFAT, Agim — Koşarken, Uyurken; 1977/XIII, S: 117, s. 69 — 70.
- RİFAT, Agim — Film Gibi Rubai; 1979/XV, S: 136— 137, s. 45.
- RİFAT, Agim — Tito Prizren'de; 1980/XVI, S: 146, s. 123 — 125.
- RİFAT, Agim — Anladın Mı, Kestane Karası, Fırtınası, Önce Seni, İstanbul Böceği, Kara Erik Fırtınası, Hele Hele, Hamam Böceği, Ne Sen Holywood Yıldızıydın Ne Ben Playboy, Hanım Böceği; 1980/XVI, S: 148, s. 71-76.
- RİFAT, Agim — Şiirden Bıktığım Günlerden Karalamalar; 1980/XVI, S: 149, s. 97-106.
- RİFAT, Agim — Balkanlı Bahri Fırını, Feyzullah, Yorgancı; Yusuf, Veli Şahinin Ömründe Yazdığı İlk Ve Son Şiiri, Zekir Sipahi'nin Şiiri, Arkadaşım Olmayan Bir Herif Gidebilse Arkadaşım Olan Bir Emine'ye. Dünya Mahpusu, Bir Şairenin Yazmadı Şiir, Bir Delinin En Yeni Şiiri, "Odalarda Aynalar", 1980/XVI, S: 150, s. 61 — 68.
- RİFAT, Agim - 1978 Yazı Deniz Karalamaları; 1980/XVI, S: 151, s. 31 — 40.
- RİFAT, Agim — Bahriye Hanım, Güzide Abla, Bir Şey Olmalı, Bahar 75, Kanasın, Boş Kutu, İlk Aşk'a, İnşallah, Tarih Toprak, Türkü Esrik Kayıklar, O Nerde Ben Orda, Hal, Yaşam Damlası, Gömütlükleri Biz Düşündük, Yerde, Düş Gibi Gelemez, Yarım, Yol Hasan Kemik Pijama, Hoş Geldiniz, Kavuşmak Karışmak Türküsü; 1981/XVII, S: 152, s. 48 — 55.

- RİFAT, Agim — Almaz Uyku; 1962/XVIII, S: 170, s. 89.
- RİFAT, Oktay — Öyledir...; Bir Plâk Gibi Dönüyor Gökte Mavilik; 1977/XIII, S: 120, s. 72 — 75.
- RİLKE, Rayner Mana — Sevgilinin Ölümü, Öksüzün Türküsü, Yalnızlık, Güz Günü; (Türkçesi: İ. Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 56 — 58.
- RİTSOS, Yanis — Üçlüme, Yalınlığın Anlamı. Üçlük, Sessizliğin Sesi, Sonuç Bekliyoruz, Neredeyse Eksiksiz, Kendine Yeterlik; (Türkçesi: Cevat Çapan); 1985, S: 197, s. 46 — 49.
- RİTSOS, Yanis — Barış; (Türkçesi: Ataol Behramoölu); 1985/XXI, S: 197, s. 49 — 51.
- ROGOVALI, Bayram İbrahim — Bahar Dökümü, Eski Yıllara Söylenmiş Bir Şiir, O; 1984/XX, S: 182, s. 17—18.
- ROGOVALI, Bayram İbrahim — Güğüm, İngesel; 1984/XX, S: 184, s. 37 — 38.
- ROGOVALI, Bayram İbrahim — Umut Kuşları, İlkyaz Şiiri, Gözlerinin Çayırından Sevgi Uzar, Sandalda Seni Sevmek, Katarinaya dizeler, Anımsama dizeleri, Sen Deyince, Sensiz, Sevi Anılarımı Unutmaya Söylenmiş Bir Şiir, Üzgün Kuşlar Gözlerinden Uçar, Sevi Bahçesi; 1985/XXI, S: 193, s. 39 — 43.
- RUDİÇ, Ayşa — Denge; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 92.
- SADRİ, Sadun — Anacan Vatan; 1985/XXI, S: 196, s. 103— 104.
- SALİH, Meyrem — Ver Elini; 1983/XIX, S: 173, s. 90.
- SALİH, Meyrem — Yalnızım, Çağrı; 1983/XIX, S: 174, s. 119 — 120.
- SALİH, Meyrem — Koca Bir Efsane; 1983/XIX, S: 176, s. 110—111.
- SALİHBEGOVIÇ, Melika — Onuncu Deyiş; (Türkçesi: S. EN.); 1982/XVIII, S: 164, s. 62.
- SAMANOĞLU, Gültekin — Bilmece, Uzun Vuran Gölge, Dertlenme, Sitem, Dumanımı Yel Alır; 1983/XIX, S: 178, s. 53 — 56.
- SAMET, Semra — Seni Sevmeyi Sevdiğimi Seviyorum, Neden Yaşam; 1983/XIX, S: 181, s. 89 — 91.
- SAMET, Semra — Uzun Sıcak Yaz, Günün Birinde Eğer, 20. Yüzyıl; Dökülmek; 1984/XX, S: 182, s. 77 — 79.
- SAMET, Semra — Yanılgı, İncilerim, Umut; 1984/XX, S: 183, s. 89 — 90.
- SAMET, Semra — Günaydın, Düş. Dönüş; 1984/XX, S: 184, s. 115 — 116.
- SAMET, Semra — Bugün, Saklambaç; 1984/XX, S: 185, s. 109—110.
- SAMET, Semra — Şiir, Anahtar, Sana Dair, 1984/XX, S: 189, s. 91 — 93.
- SAMET, Semra —Yardım, Ayna; 1985/XXI, S: 196, s. 131 — 132.
- SAMSAK, Turdu — Horoz ve Fidan (Masal); 1985/XXI, S: 196, s. 102.

- SAN, Ksiao & SIAO, Emi — Askerin Türküsü, Çiçeklerin En Güzeli; (Türkçesi: Nüsret D. Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 23 — 24.
- SARAÇ, Tahsin — Gök Gök Olalı Tanık, Çatlayan Yalnızlık, Gibi Üzerine, Gürlemeler, Kırık İkinci, Köpekleme. Diriliş, Yeraydın, Ölümle Yenmek, Severken Söylenenlerden, Yaşamak Ya Da Anı Gibi, Buruk Sevi, Yol Ayrımında; 1984/XX, S: 183, s. 57 — 65.
- SARAÇ, Tahsin — Gecikmiş Güz Gülü, Renklerle Saat, Sezinleme, Soyut Saptama. Çıplak Kayada Çimlenmek; 1985/XXI, S: 197, s. 91 — 94.
- SARAYLIÇ, İzet — Adres Değiştirme; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 52.
- SARAYLIÇ, İzet — Savaş ile Barış Üstüne Bir Daha. Dostlarım Kentlerin Gelecekteki Adlarıdır-, Nuit de Paris, Acırım Yeni Dostlarıma Nedense, İşten Sonra, Yargılıyorlar, İstanbul Yolculukları, Vilson Sokağında Nâzım'ı Anmak, Karım Yoldan Döndü Uyuyor Şimdi O; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1985/XXI, S: 192, s. 46-51.
- SCOTTI, Giacomo — Adın Silâhımızdır, Tito; (Sırp— hırvatçasından: İ. Emin); 1981/XVII, S: 156, s. 133 — 134.
- SEKULİÇ, Aleksandar — Analar Doğuramaz Böylesini; 1981/XVII, S: 165, s. 113 — 114.
- SEKULİÇ, Dara — Ev; (Türkçesi: İlhami Emin) 1977/XIII, S: 114, s. 42.
- SEKULİÇ, Dara — Yaz Gününde, İlkayazdan Ovada, Ana, Vladimir; 1980/XVI, S: 144, s. 41 — 42.
- SEKULİÇ, Dara — Ağıt; (Türkçesi: S E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 56.
- SEKULİÇ, Dara Vladimir; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 72.
- SEKULİÇ, Dara — Ağıt; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 51.
- SEMA, Muhammed İbrahim Abu — Deniz Bizim Zaman Süremizdir; (Türkçesi: Nusret D. Ülkü); 1984/XX, S: 189, s. 62 — 63.
- SERBEST, Adnan — Niçin Ağlıyorsun, Kara Saplı, Bıçak, Gözlerin. Gözlerim, Bakar kör; 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 119 — 120.
- SERBEST, Adnan - Gözlerim; 1979/XV, S: 132 – 133, s. 23.
- SEZAİR, Sabahettin — Ne Oldu; 1985/XXI, S: 200, s. 176.
- SEZER, Sennur — İşitin Ayrıkotları. Hangi Kan, Burada Yada Angola'da Doğuran Bir Kadına Direnç, Yaz Ortası Üşümek; 1977/XIII, S: 118, s. 42 - 46.
- SİDRAN, Abdullah— Broz Konuşuyor; 1981/XVII, S: 156, s. 123 — 124.
- SİLYANOVSKİ, Lupço — Karşılıklı Konuşmalar, An, Bulutlar; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 131, s. 33 — 34.

- SİLYAN, Rade — Kent Sevgisi, Savaşçının İletisi, V. S. ile Öğlen Konuşması, Çınarın Betimlenmesi. Yanılsamalar Zamanı; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 200, s. 133 - 135.
- SİNGH, Şaşmer Bahadır — Henüz Tamamlanmış Değilim; (Türkçeye: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 18 — 19.
- SLAVİÇ, Zoran — Bahçede yalnız; (Sırpçadan dilimize uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 81 — 82
- SOLAMUN, Tomaş — Işığın Tarihi Portakal Renkli; (Slovence Aslından Çeviren; İ. Emin); 1976/XII, S: 104, s. 58.
- SPAHİU, Mustafa — Köprünün Ahenklerinde, Yağmur; (Arnavutçasından: H. M.); 1976/XII, S: 106, s. 103 — 106.
- SPAHİU, Mustafa — Ayrılık, Üzgün Çiçek; (Makedoncasından Türkçeye çeviren: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 79.
- SPASEVSKA, Eleonora — El, Yabancı, Ressam; (Türkçesi: S Engüllü); 1983/XIX, S: 180, s. 111 — 112.
- SPASEVSKA, Eleonora — Acıkmış Derinlikler, Bayramlar'da Yalnız Kadınlar; (Türkçesi: S. Engüllü); 1984/XX, S: 185, s. 110 — 111.
- SPASEVSKA, Eleonora — O Yanda Duran Kızlar, Nar; 1984/XX, S: 188, s. 114 — 115.
- STANESKU, Nikita — Beyin Eller Çıkarıyordu İçinden; Yaşamım İşiyor Benim, Sözlümünler, Beygirin İyi Tanrıyla Diyaloğu, Köpek Satın Almak, Acıklı Sevda Türküsü, (Makedoncadan Türkçeye Çeviren: S. Engüllü); 1984/XX, S: 182, s. 35 — 38.
- STANESKU, Nikita — Türkü, Korku, Taşlık Ovada. Er ile Kuş. Acıklı Sevi Türküsü; Dua, Mennet Adsız Sürtüşme; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1982/XVIII, S: 168, s. 37 — 43.
- STANOYEVİÇ, Lyuba — Biricik Türküm Benim; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 26.
- STEFANOVİÇ, Miryana — Arkadaş Goyko'ya; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 75.
- STEFANOVSKİ, Çedo — Kimdir Onlar; 1976/XII, S: 106, s. 107 — 108.
- STEFANOVSKİ, Milovan — Makedonya; (Türkçesi: İlhamı Emni); 1981/XVII, S: 159, s. 23.
- STRAJAY, Stefan — Demirci, Oynuyorum, Mavi Bahçe, İnsanlar Dönüyor, Gezintide Adım Sesleri, Yerinden Uzak. Küçük Karga, El Dilinden, Ağrı; (Türkçesi: Bayram İbrahim ve Aleksandra K. Neyman); 1985/XXI, S: 192, s. 86 — 90.
- STREZOVSKİ, Yovan — Doğu, Güneş ve Sis. Yolculuk; (Türkçeye uygulayan Suat Engüllü); 1976/XII, S: 104, s. 44 — 47.

- STRİBER, Miroslav — Toprağın Ortasına Gerili; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 199, s. 33 — 34.
- STOYÇEVSKİ, Sande — Paris, Meyhane, Tedirginlik; (Makedonca aslından Türkçeye uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 106, s. 100–102.
- SUBAYA, Şanmuga — Günlük Basına Bir Göz Gezirdikten Sonra; (Türkçeye: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 18.
- SUROY, Altay — Sözüm Can Aldı Taştan, Hava Serindir, Yarınlar Uzundur, Hatçe Ananın Diyeceği, Gemimiz İki Dümenli, Bir Gün, Yapma Yıldızlar Renkleşti; 1976/XII, S: 102, s. 45 — 47.
- SUROY, Altay Recepoğlu — Çekoslovakya, Pencere, Karda Benzeri Var, Ana, Kim Düşünmüş Kilitli Anahtarı, Pırag Serüvenim I; 1976/XII, S: 103, s. 28 — 35.
- SUROY, Altay Recepoğlu — Çıplak Taş Dağlan; 1976/XII, S: 105, s. 34 — 40.
- SUROY, Altay — Geçmiş Günlerin Güncesi; 1977/XIII, S: 113, s. 65 — 69.
- SUROY, Altay — Geçmiş Günlerin Güncesi; 1977/XIII, S: 115, s. 43 — 48.
- SUROY, Altay — Gök, Şiirimin Kaynağı, Yazacağım; 1982/XVIII, S: 168, s. 95 — 97.
- SUROY, Altay — Alışkı, Neler, Yavaşçacık, Bulanık Resim, Daha Bu Günü Yaşamak; 1978/XIV, S: 171, s. 17 — 19.
- SUROY, Altay — Paris'i Gören Gözlerin Gezisi; 1984/XX, S: 185, s. 53 — 57.
- SUROY, Altay — Dörtlükler; 1985/XXI, S: 195, s. 39 — 40.
- SUROY, Altay — Tarih, Verimlilik, Mumya. Yapım, Diriliş, Varlıklık, Yoksulluk, Beyrutta Diri Kalmak, Ortadoğu, Ülkü, Erk, Şan, Çöllük, Katakombe, İnanış, Beste, Gidiş, Anı, Süren, Devrim, 1985/XXI, S: 197, s. 77 — 81.
- SUROY, Altay — Prizren Çeşmeleri I; 1985/XXI, S: 200, s. 107 - 109.
- SÜLEYMAN, Yusuf — Al köklerim; (Türçesi: Fahri Ali); 1980/XVI, S: 151, s. 99 — 100.
- SÜLEYMAN, Yusuf — Dönüş Yok, Sevseydim, geldiğim Yerden, Gelin Gibi, Ozan Dediler; (Ozanın yardımıyla çeviren: F. A.); 1977/XIII, S: 112, s. 44 — 46.
- ŞABAN, Fevziye — Yalnızlık, Şiir Yazıyorum, Dünyam; 1976/XII, S: 104, s. 33.
- ŞAMİÇ, Yasna — Ben onlardan Korkmuyorum; (Türkçesi: S. E.); 1982/ XVIII, S: 164, s. 63.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg — Sülo; 1985/XXI, S: 200, s. 158.
- ŞEN, Semiha — Geri Dönülmez Bir Yol; 1976/XII, S: 104, s. 34.
- ŞENFİLD — OLYAÇA, Korneliya — Diyorlar; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 45.

- ŞENFİLD —OLYAÇA, Korneliya — Sana Söylemedim; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 58 — 59.
- ŞERBAN, Nada — Adsız; (Türkçesi: İlhami Emin); 177/XIII, S: 114, s. 38.
- ŞEYTİNATS, Radivoye — Başlıksız; (Sırpçadan dilimize uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 111, s. 79-80.
- ŞİŞKO, Fikri — Gurbet; 1976/XII, S: 107, s. 83 — 88.
- ŞİŞKO, Fikri — Gizler, İnsanoğluna, Toprağa; 1976/XII, S: 109, s. 54.
- ŞİŞKO, Fikri — Çeşitlemeler; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 57 — 60.
- ŞİŞKO, Fikri — Sen II, Aşk Bahçesi. Boşluk; 1978/XIV, S: 129—130, s. 123 — 124.
- ŞİŞKO, Fikri — Gün Gelir Anarsın Kızım; 1980/XVI, S:146, s.135—136.
- ŞİŞKO, Fikri — Şahane Adlı Bir Kıza. Yarınım Güneşi. Ayrılık; 1981/XVII, S: 153, s. 15 — 16.
- ŞİYACKİ, Olivera — Resim; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 46.
- ŞOPOV, Aço — Göğsümdeki Alevle Başlasa, İyi Geceler, Ey Başım Üstünde Uçan Martı, Düşün Yuvası; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1982/XVIII, S: 167, s. 63 — 66.
- ŞOPOV, Aço — İvernajdaki Kadın, Kara Kadının Düşünde; (Türkçesi: Nusret D. Ülkü); 1976/XII, S: 108, s. 61-63.
- ŞOPOV, Aço — Olmayış; (Türkçesi: N. D. Ülkü); 1976/XII, S: 109, s. 22— 25.
- ŞRİ, Şri — Düşünce; (Türkçeye: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 19 — 20.
- ŞTEFAN, Florika — Şiirde Açıyorum, Tam Yanıt Nerede, Sözü Nasıl Söylüyorum. Sümbül, Yaşantım. İyimserlik Çağın İlk Okulunda, Proleter Duygusu. Dönemeçli Yıllar, Nesnelere Yakınlığı, Şiir Nasıl Doğar; 1980/XVI, S: 144, s. 35 — 39.
- ŞTEFAN, Florika — Kimseye Vermem; (Türkçesi: Necji Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 71 — 72.
- ŞUPLİNOVA, Evgeniya—Sen, Değme, Gece Duası, Huzursuzluk. Yalnız, Her Şey, O Gün, Ergovan, Ozan, Sana Deniz Derim; (Türkçesi: A. Engüllü); 1980/XVI, S: 144, s. 31—34.
- TAHİR, Alâettin — Ujiçka 15; 1982/XVIII, S: 168, s. 5-7.
- TAHMİŞÇİÇ, Hüseyin — Yola Çağrı, Deniz Müziği, Salıncak, Aleni Yolculuk, Havariler; (Türkçesi: Hasan Mercan); 1984/XX, S: 188, s. 77 — 82.
- TAMAŞ, Yuliyen — Dizlerindeki Gökyüzü; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 105, s. 88.
- TANESKİ, Antonio — Adımdır bu; 1976/XII, S: 105, s. 76-79.
- TANESKİ, Antonio — Sürgünlüğün Sesi, Gece Birinci Doğum, Ve Ozamandan Alınmada Yara İzi Taşırım, İlk Görüntü, İkinci Görüntü, Üçüncü Görüntü; (Çeviren Esad Bayram); 1979/XV, S: 140—141, s. 35 — 40.

- TANEVSKİ, Bogoya — Bırınıça Değirmeni; (Türkçesi: İrfan Bellür); 1980/XVI, S: 145, s. 111-112.
- TAŞER, Suat — Ademgiller, E, Korku, Sahavat Hanım, Bir Hikâyenin Sonu; 1983/XIX, S: 173, s. 73 — 80.
- TATLIK, Erişiddin — Seni Bekler Durur Mu?; 1985/XXI, S: 196, s. 109 — 111.
- TAUFER, Jiri — Nazım Hikmetle Konuşma; (Branka Kubeşin Çekçe aslından Sırphırvatçaya çevirisine göre Türkçeye çeviren: İlhami Emin); 1977/XII, S: 112, s. 100 — 110.
- TAUFER, Vida — Kadın; (Türkçesi: Necatı Zekeriya) 1983/XIX, S: 174, s. 69 — 70.
- TELLİ, Ozan - Şafakkondu. Yüzün; 1983/XIX, S: 179, s. 113-114.
- TIĞLI, Erhan — Uyaklı Sorular, Hamal Mısın Sen?; 1984/XX, S: 188, s. 103 — 104.
- TİTO BÖYLE KONUŞUYORDU; (Çeviren: Şükrü Ramo); 1980/XVI, S: 150, s. 13 — 24.
- TODOROVSKA, Duşiça — Labirint; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 33.
- TODOROVSKİ, Gane — Kalıştalı; (Türkçesi: N. D. Ülkü); 1976/XII, S: 109, s. 27 — 28.
- TOPRAK, Ömer Faruk — Cezayir, Ateşe, Dönük. Uykusuz Bir Sonbahar, Hastanede Yirmi Bir İnci Gün, Bir Resim, Güneşli Sabah, Mektup, Gece, Yalnızlık. Ay Işığı, Bir Buluta Takılıp Gitmek; 1979/XV, S: 138, s. 132 — 139
- TRENÇEVA, Miryana — Taş. (Türkçesi: S. Engüllü); 1985/XXI, S: 193, s. 48 — 50.
- TRİFUNOVSKA — ŞUVAKA, Radmila - Beyaz Kuş; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 34.
- TRİTS, Ervin — Hep Birlikte; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XV, S: 148, s. 23.
- TRUMİÇ, Marina — Yolculuk; (Türkçesi: S. E.); 1982/XVIII, S: 164, s. 61.
- TSANA, Selim — Konfigurasyon; 1976/XI, S: 102, s. 96 — 99.
- TSEŞARİÇ, Dobrişa — Ölü Uman; (Türkçesi: Fahri Kaya); 1984/XX, S: 184, s. 49.
- TSVETKOVSKİ, Radovan P. Stiv'e Şiir; (Çeviren İrfan Bellür); 1980/XVI, S: 145, s. 103 — 104.
- TSUKARO, Kate — İnsan Yazgısı Uzun Atar Adımını; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1977/XIII, S: 118, s. 85 — 86.
- TURDİ, Abdülşekür — Şarkı Terennüm Ederim; 1985/XXI, S: 196, s. 104 — 105.
- TUZCU, Enver — Tito; 1982/XVIII, S: 163, s. 3.
- UYAROĞLU, İsmail — Ateş Gözlü, Bir Eylül Günüydü, Yazılmaya Başladı bile; 1983/XIX, S: 179, s. 111-112.
- UYAR, Tomris — Kaç Kişiydik.... Seni günlere böldüm.... Bitti o sevda; 1977/XIII, S: 120, s. 70 — 72.

- UYAR, Tomris — Metal Yorgunluğu; 1982/XVIII, S: 165, s. 65 - 75.
- UROŞEVİÇ, Draginya — Doğma Üstüne; 1976/XII, S: 104, s. 54.
- UROŞEVİÇ, Draginya — Geceyarısında; 1983/XIX, S: 174, s. 74.
- UYKO, Vorea — Dördüncü Olurum; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1977/XIII, S: 118, s. 85.
- ÜLKÜ, Nusret Dişo — Glembay Beyler; 1981/XVIII, S: 162, s. 85.
- ÜLKÜ, Nusret Dişo - O gün...; 1982/XVIII, S: 164, s. 3.
- ÜLKÜ, Nusret Dişo — Gönül Açıklığı; 1982/XVIII, S: 168, s. 48 — 49.
- ÜLKÜ, Nusret Dişo — Kim Olacak, Er Meydanında, Kütük, Yakılan Türkü, Yüreğimdeki Aslan, Bayramlar, Taş Yürek, Çocuk; 1982/XVIII, S: 169, s. 41 — 46.
- ÜÇ DEVRİMSEL HALK TÜRKÜSÜ— Yoldaş Tito Haber Salmış Bize, Makedonlu Söyle Nereye Böyle?, Partizan türküsü; (Türkçesi: İ. Emin); 1979/XV, S: 136 — 137, s. 25-26.
- VAPSAROV, Nikola — Bir Fabrika Kuracağız; (Türkçesi: Erdal Alova); 1979/XV, S: 140 — 141, s. 9-11.
- VAPTSAROV, Nikola — İnanç, Anı, Düş; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 163, s. 131 — 137.
- VANGELOV, Atanas — Şiir Yokluyor Dostum, Pınar, Keçi Kayası, Kaynaktaki Olay; (Türkçesi: İ. Emin); 1977/XIII, S: 118, s. 33 — 37.
- ARDAL, Suat — Gösterir Doğa Sende, Güneş Yeterdi Aslında, Denizden Gelen Yel; 1983/XIX, S: 179, s. 118 — 119.
- VEGRİ, Şaşa — Ofelya ile Aksel; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XII, S: 114, s. 41 — 42.
- VEGRİ, Şaşa — Ofeliya'dan (Türkçesi: H. Mercan) 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 43.
- VELİ, Orhan — Buğday, Kurt, Gün doğuyor, Aşam Rüzgâra, Uyku Mahalledeki Akşamlar İçin, Yaşıyor musun? Tenezzüh. Çok şükür, Fena çocuk, Denizi Özleyenler İçin, Pırpırlı Şiir, Deniz Kızı; 1984/XX, S: 190, s. 93 — 100.
- VETMO, Duško — İlk Yaz; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1977/XIII, S: 118, s. 83 — 84.
- VEYSEL, Aşık — Dostlar Beni Hatırlasın, Güzelliğin, On Par' Etmez, Kara Toprak, Bu Alemi Gören Sensin, Felek Vurdu Başıma, Yeni Mektup Aldım Gül Yüzlü Yardan, Sazım, Bende, Çiftçiler; 1983/XIX, S: 174, s. 87 — 95.
- VİDENOVIÇ, Radomir— Günah, Diojen, Güzel, İlk Sevi, Anımsama; (Türkçeye uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 108, s. 66 — 67.
- VİDOYKOVIÇ, Jivorad — Duyarlı Sınır; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 30—31.

- VOGEL, Herman — Yalnız Varsayımlar; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 148, s. 24.
- VOZNESENSKİ, Andrey - Oza; (Çeviren: Ülker İnce); 1983/XIX, S: 177, s. 81 — 96.
- VOZNESENSKİ, Andrey — Gece, “Suzdaly Meryemanası...”, Herzamanki Gibi, Noktaya Balad; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1984/XX, S: 188, s. 60 - 62.
- VOZNESENSKİ, Andrey — Goya, İlk buz; (Türkçesi: Ülkü Tamer); 1984/XX, S: 188, s. 59 — 60.
- VRHOVAÇ, Duška — Predragın Portresi İçin Taslaktır; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 79.
- VUKANOVIÇ, Slobodan — İmge Yetiştiricisi, Ozansal Simge. Beyaz Dostum, İki Kabine Elçisi, Uzay Çiçeği; (Şiirlerin Türkçeleri: Bayram İbrahim); 1975/XII, S: 103, s. 63 — 68.
- VUKANOVIÇ, Slobodan — Uzay Gemisi Günlüğüyle İlişkin Sirit Kutusu; (Türkçesi: Hasan Mercan); 1978/XIV, S: 129 — 13, s. 52 — 53.
- VUKMIROVIÇ, Miryana — Dostluğun Süresi; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 36 — 37.
- VUKMIROVIÇ, Miryana — Arkadaşlığın Süreci; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 43.
- VUKŞIÇ — VİTOŞEVIÇ, Vyera - Süre; (Türkçesi: İlhami Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 40.
- VUKŞIÇ-VİTOŞEVIÇ, Vyera - Zaman; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, s. 42, S: 42.
- YAHYA, Yıldız — Mektup; 1984/XX, S: 188, s. 115.
- YAKUP, Abdullah - Kök; 1985/XXI, S: 196, s. 98 - 99.
- YANEVSKİ, Slavko — İki Metre Yeraltındaki Erin Türküsü; (Türkçesi: N. D. Ülkü); 1976/XII, S: 109, s. 26 — 27.
- YANEVSKİ, Slavko — Denizkıyılılar, Ölü Ekinciler, Köprü, Kürekçi, Genelleme, Giderek; (Türkçeleştiren: Avni Engüllü); 1979/XV, S: 138, s. 79 — 82.
- YAŞAR, Mustafa — Kocamış Ağaç, Gece Yalnızım, Parasız “Tango” Dans Dersi, Sarkık Dudaklı Ali'miz, Yarın ve Sonrası, Salkımsöğüt, “Vals”, Dersi, Dün ve Bugün Farkı, Gül, Ben Sen Ayrımlı, Şeytana Uymak Nedeni; 1976/XII, S: 107, s. 70 — 76.
- YAŞAR, Mustafa — Özlem. Gün, Ses, İnsan Bu Mu; 1976/XII, S: 110, s. 37 — 39.
- YEVRİÇ, Darinka — Duvar; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123— 124, s. 47.
- YEVRİÇ, Darinka — Ot Oluyorum; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1983/XIX, S: 174, s. 78 — 79.
- YEVTİÇ, Dobrivoye — Çiçekler; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 - 128, s. 27.

- YİAN, Lu — Ne Zaman Geleceksin; (Türkçesi: Nüsret D. Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 25.
- YİAN, Tian — Geliyor Özgürlük; (Türkçesi: Nüsret D. Ülkü); 1985/XXI, S: 199, s. 26.
- YOSİÇ, Lubişa — Uzay Haberleri; (Çeviren: Hasan Mercan); 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 51.
- YOYANOVİÇ, Boyan — Sabırsızlık; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 30.
- YOYANOVİÇ, Rade — Sevgilimin Gölgesi, Fener; 1984/XX, S: 114, s. 37 — 38.
- YUKİÇ— MARYANOVİÇ, Vaska — Son Direnişten; (Türkçesi: H. Mercan); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 44.
- YURİŞİÇ, Yakov — Cançekme, Sessiz, Protesto, Aldatma; (Türkçeye uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 106, s. 82 — 87.
- YURİŞİÇ, Yakov — Süre, Baş dönmesi ve Hiçbirşey; 1977/XII, S: 112, s. 71 — 72.
- YUSUF, Sabit — Yaşam Aydınlığı, Benlik, Başkalaşım, Bilmece, Öz Ana, Mağpur, Aşkın Dermanı, Al Yanaklı Kız, Yalancılar, Yine Dağlar, Sen, Svinerek Ağladım, Çıplak Kız, Fener, Kuytu, Şarkı, Sabit Duruş, Söz Yarası Yıldırımli Yağmur; 1976/XII, S: 102, s. 57 — 62.
- YUSUF, Sabit — İçimizde Bitmiyen Yorgunluk, Böyleydi Hüzün, Yaşamın Son Noktası; 1976/XII, S: 103, s. 55-59.
- YUSUF, Sabit — Çiçekler İçi; 1976/XII, S: 106, s. 67 - 68.
- YUSUF, Sabit — Geçmişin İzlerindeki; 1976/XII, S: 109, s. 47 — 53.
- YUSUF, Sabit — Isık Çalan Genç Kızla Ben, Çocuklarda ben 1976/XII, S: 111, s. 51 - 52.
- YUSUF, Sabit — Gözlerim, Genç Ana, Farkla benzerlik, üşündüm Parlaklığını Gözbebeklerinin, Neden Öptüm; 1977/XIII, S: 112, s. 34 - 37.
- YUSUF, Sabit — Kalbler İnsanı; Yeniden Canlanmak, İçimde Yaşayan Kent, Pazar Günleri, Eski Anılar; 1977/XIII, S: 116, s. 47 - 60.
- YUSUF, Sabit — Deniz ve Sevgi, Yitirmişliğim, Dönüş, Güneş Türküsü, Seni Yaşarken; 19977/XIII, S: 117, s. 71-74.
- YUSUF, Sabit — Yaşam ve Ötesi, Yaklaşmak; 1978/XIV, S: 123 – 124, s. 81 - 83.
- YUSUF, Sabit - İçimizde Güller Açan Adam; 1978/XIV, S: 125 – 126, s. 29 - 30.
- YUSUF, Sabit — Eleriyle Yaşayan Dağlar, Günlerin Beraberinde Adımlarken, Gençliğin Sonsuzluk Günleri; 1978/XIV, S: 129 - 130, s. 111 - 113.
- YUSUF Sabit — Ak Taş, Mutlu Bir Günün Sabahında, İlkyaz Düğününü Beklerken; 1979/XV, S: 132 — 133, s. 5-6.

- YUSUF, Sabit — Umutiarca Büyüyoruz Yarınları, Yaşam Güzelken, Güneşte Yokolmak İstiyorum; 1980/XVI, S: 144, s. 57 — 60.
- YUSUF Sabit — Böceklerce Varmalıyız Mutluluklara, Sürprizler, Kapalı Çarşı; 1980/XVI, S: 149, s. 109 — 112.
- YUSUF, Sabit — Biyografim, Bir baktım Ki Uyumuşum, Kışlarda, Potacı, Aranızdayım; 1980/XVI, S: 151, s. 41-45.
- YUSUF, Sabit __ Umut İzleri Yolunda; 1981/XVII, S: 152, s. 57.
- YUSUF, Sabit __ Zamanı Beraberinde Götürenler; 1981/XVII, S: 154, s. 37-40.
- YUSUF, Sabit __ Tito Deyince; 1981/XVII, S: 156, s. 105.
- YUSUF, Sabit — Ata; 1981/XVII, S: 160, s. 103 - 104.
- YUSUF, Sabit — Günü Horlayanlara Karşı, Yaşamın soğukluk Dönemi; 1982/XVIII, S: 163, s. 95-97.
- YUSUF, Sabit — Tito ve Gençlik; 1982/XVIII, S: 166, s. 33-34.
- YUSUF, Sabit — Zamanı Beraberinde Götürenler; 1982/XVIII, S: 168, s. 115 — 118.
- YUSUF, Sabit — Yaşantılar, Çıplaklık; 1983/XIX, S: 175, s. 79 — 81.
- YUSUF, Sabit — İçdünyamızı Yitiren Zaman, Zaman Sisi, Zaman Girdi Araya; 1984/XX, S: 182, s. 57 — 59.
- YUSUF, Sabit — İçimize Tedirginlik Basınca, Irmak Kıyısında Düşünürken; 1984/XX, S: 186, s. 41 — 42.
- YUSUF, Sabit — Yaşam Çizgisi, Düşümde, Farklı Ceketler, Öldükçe, Yaslı Oda; 1984/XX, S: 191, s. 72 — 73.
- YUSUF, Sabit — Nazlıya Şiirlemeler; 1985/XXI, S: 193, s. 59 — 63.
- YUSUF, Sabit — Seni Güzel Olan Her Şeye Benzettim, Senin Yanında, Yazgımın Romanı; 1985/XXI, S: 198, s. 31 — 33.
- YUSUF, Sabit — 4. Bir Türkü Okunuyor Dudaklarında, 5. Gönül Çiçeği, 6. Bırak Beni. 9. Yüreğine İşleyen Türküler, 10. Olaydın; 1985/XXI, S: 200, s. 159 — 161.
- ZABİOĞLU, Rıfat — Tebessüm, Mihriban İnsanlar, Duman Yolunu Kesti; (Azerbeycan Türkçesinden pek az sadeleştirerek aktaran: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1983/XIX, S: 173, s. 87 — 90.
- ZAGORİÇNİK, İfigeniye — 1984. Bindokuzyüzşimdi; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1984/XX, S: 190, s. 45 — 46.
- ZAHİROVİÇ, Ayşa — Denize; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1983/XIX, S: 181, s. 79 — 83.
- ZAGORİÇNİK, Fañçi — Sol Bacağın Fugası; 1981/XVII, S: 156, s. 121 — 122.
- ZEKERİYA, Necati — Mavi'de Ölmek; 1982/XVIII, S: 166, s. 83 — 88.
- ZEKERİYA Necati — O Bir Türküdür Şimdi; 1982/XVIII, S: 167, s. 5.

- ZEKERİYA, Necati — Mavi İle Giden. 1983/XIX, S: 178, s. 60.
- ZEKERİYA, Necati — Havva İle Adem'den; 1983/XIX, S: 183, s. 65 — 69.
- ZEKERİYA, Necati — Beş Sone; 1985/XXI, S: 194, s. 37—39.
- ZEKERİYA, Necati — Çarşımın İnsanları; 1985/XXI, S: 198, s. 27 — 30.
- ZEKERİYA, Necati — Bu Güzellik İçinde Nereye Ereceğim, OnunSa Sevdim Bu kenti Yeniden, Çok Sevmekle Öldürebilirim Seni, Sevsen De Sevmesen De Ölüm Var, Uğrarım Eski Yerlere, Ve umuttur En Son İnsanı Terkeden, Isınırım Eski Şiir Dizeleriyle, Sevdalanmak Bakmaz Yaşa Gelir Yeniden, Ölünce Yaşlanacağım Birdenbire, Halk Türküleri Bir İsyandır İçimde; 1985/XXI, S: 200, s. 72-77.
- ZEYNULLAH, Sevim — Sende Gözüm Yok; 1983/XIX, S: 173, s. 100 — 101.
- ZEYNULLAH, Sevim — Bahar ve Sen; 1983/XIX, S: 174, s. 121.
- ZEYNULLAH, Sevim — Yalancı Gözler, Unutmam, Şiir, Lanet; 1985/XXI, S: 200, s. 183 — 184.

IV.2.3. Öykü

- ABDULLAH, Avni — Bekleyiş; 1976/XI, S: 102, s. 63 —77.
- ABDULLAH, Avni — Gölgen Batsın Hacı Bekir; 1977/XIII, S: 115, s. 26 — 42.
- ABDULLAH, Avni — Tarımcının Çırağı; 1982/XVIII, S: 165, s. 49 — 51.
- ABDULLAH, Avni — Bir Mehtaplı Geceydi, 1983/XIX, S: 179, s. 27 — 31.
- ABDULLAH, Avni — Bir Delinin Mektubu; 1985/XXI, S: 200, s. 146 — 155.
- AĞAOĞLU, Adalet — Bileyici; 1976/XII, S: 104, s. 68 — 71.
- AKBAL, Oktay — Paris'te Bir Sabah; 1984/XX, S: 186, s. 65 — 68.
- AL—UJAİLİ, Abdel—Salam—Düş;(Çeviren: Bedia Rugay Ahmad); 1983/XIX, S: 172, s. 53 — 58.
- ALİ, Sabahattin — Mehtaplı Bir Gece; 1984/XX, S: 188, s. 67 — 75.
- ALBAHARİ, David — Bir Başkadır Sözler; (Çeviren: S. Engüllü); 1983/XIX, S: 179, s. 35 — 38.
- ALBAHARİ, David — Luciya Ya da Hastalığın Kentte Hüküm Sürmesi; (Türkçesi: Recep Bugriç); S: 197, s. 52 —56.
- ALİSPAHIÇ, Niyaz — Mahkûm; (Türkçeye: Hasan Mercan); 1976/XII, S: 105, s. 106 — 114.

- ALİSPAHIÇ, Niyaz — Meyyit; (Çeviren: Ferdane Elmazoviç —Altanay); 1983/XIX, S: 176, s. 63 — 71.
- ALİSPAHIÇ, Niyaz — Tamburamda Huriye'nin Sesi; (Çeviren: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1984/XX, S: 182, s. 51 — 56.
- ANDRİÇ, İvo — Anika Yaşarken; (Çevirenler: A. Özyalçiner — İ. Emin); 1977/XIII, S: 114, s. 65 — 80.
- ANDRİÇ, İvo — Oyun; (Çeviren: Necati Zekeriya); 1985/XX, S: 193, s. 44 — 47.
- ANTHONY, Michael — Kakao Vadisi; (Çeviren: Bedia Turgay— Ahmed); 1983/XIX, S: 176, s. 79 — 84.
- APAYDIN, Talip — Duvar Yazarları: 1985/XXI, S: 193, s. 51-58.
- BALEL, Mustafa — Hatmigül Zaman; 1980/XVI, S: 142, s. 77 — 92.
- BALEL, Mustafa — Cudi; 1984/XX, S: 190, s. 55 - 62.
- BAKİ, Enver — Salih; 1982/XVIII, S: 167, s. 57 — 61.
- BAYKURT, Fakir — Hamdi'nin Horozu; 1976/XII, S: 108, s. 78 — 82.
- BAYMAK, Osman — Piknik; 1980/XVI, S: 145, s. 71-75.
- BAYRAM, Esad — Çocukluk Düşlerimizden Ayrılmak Olanaksız; 1977/XIII, S: 113, s. 70 — 78.
- BELEVA, Lilyana, Şeyhin Evi; (Çeviren: Avni Engüllü); 1984/XX, S: 186, s. 55 — 60.
- BELLÜR, İrfan — Bir Dişli Adam; 1976/XII, S: 103, s. 43-44.
- BELLÜR, İrfan — Paradan Dolayı; 1976/XII, S: 105, s. 60- 62.
- BELLÜR, İrfan — Leyla Bebek Değildi; 1977/XIII, S: 113 s. 51— 64.
- BLAGOYEVİÇ, Spasoye Payo — Piva Cinayetleri. (Türkçe: Avni ABDULLAH); 1979/XV, S: 138, s. 43 — 77.
- BORGES, Horhe Luis — Yuvarlak Tapınağın Kalıntıları; (Türkçesi: Fatma Ülken) 1984/XX, S: 185, s. 71 — 76.
- BOŞKOVSKİ, Yovan — Damdaki Adam; (Çeviren: Ferdane Elmazoviç—Altanay); 1982/XVIII, S: 166, s. 97-101.
- BÖL, Haynrih — İyi Yürekli Yaşlı Renee'miz; (Türkçesi: Kamı ran Şipal); 1985/XXI, S: 198, s. 57 — 63.
- BUGARİÇ, Recep — Avanak; 1982/XVIII, S: 167, s. 41-45.
- BUGARİÇ, Recep — Tüfek; 1983/XIX, S: 173, s. 39 — 44.
- BUGARİÇ, Recep — Ümit Dünyası; 1984/XX, S: 185, s. 59-66.
- BUGARİÇ, Recep — Görün De Beni; 1985/XXI, S: 199, s. 45-48.
- BUGARİÇ, Recep — Rabiye Teyze; 1985/XXI, S: 200, s. 80 — 84.

- BULATOVIÇ, Miodrag — Talih ve Talihsizliğin Öyküsü (“Şeytanlar geliyor” öyküler kitabından; (Çeviren: Alaettin Tahir) 1976/XII, S: 109, s. 84 — 93.
- BUJAROVSKA, Vera — JZ; (Çeviren: Hasan Mercan); 1976/XII, S: 107, s. 95 — 100.
- BÜTÜÇ, Mehmet — Ah Bu Havalara; 1984/XX, S: 188, s. 41-45.
- COYS, Cems — Suretler; (Türkçesi; Murat Belge); 1984/XX, S: 187, s. 39 — 47.
- ÇOLAKOVIÇ, Rodolyub — Kurtarılan Ujiçede; (Çeviren: Salim Abdullah); 1983/XIX, S: 176, s. 39 — 44.
- ÇOPİÇ, Branko — Bihaç Öyküsü; (Türkçesi: S. Engüllü); 1984/XX, S: 185, s. 99 — 107.
- DURUN, Tarık, — “Nerde Eski Hüznü Mehtabın?”, 1985/XX, S: 184, s. 57 — 63.
- ELMAZOVIÇ —ALTANAY, Ferdane — Pembe; 1985/XXI, S: 200, s. 91 — 106.
- ENGÜLLÜ, Avni — Asena; 1977/XIII, S: 122, s. 17 — 25.
- ENGÜLLÜ, Suat — Çalarsaat; 1983/XIX, S: 173, s. 27-33.
- ERDİNÇ, Fahri — Sakal; 1980/XVI, S: 151, s. 90 — 94.
- FAİK, Sait — Gauthar Cambazhanesi; 1984/XX, S: 185, s. 81-95.
- FARZAN, Massud — Celali; (İngilizceden çeviren: Hilmi Yavuz); 1982/XVIII, S: 171, s. 47 — 57.
- GORKİ, Maksim — Danko'nun Yüreği; 1977/XIII, S: 119, s. 17 - 21.
- GULESKİ, Sotir — Şardağı Ağıtı; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1976/XII, S: 102, s. 86 — 91.
- HALICI, Mehdi — Sandık; 1985/XXI, S: 195, s. 62 — 69.
- HALİKARNAS BALIKÇISI — Deniz Eri Mahmut; 1983/XIX, S: 179, s. 57 — 61.
- HAYBER, Abdülkadir — Sessiz Çılgılık; 1979/XV, S: 132—133, s. 7—12.
- HAYBER, Abdülkadir — Antalyalı Genç Kıza Hasret; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 37 — 44.
- HAYBER, Abdülkadir — Dinle; 1981/XVII, S: 154, s. 49-52.
- HAYRETTİN, Erol — Kiralık Ev; 1977/XIII, S: 115, s. 51-69.
- HAYRETTİN, Erol — Köy Muhtarı; 1979/XV, S: 134—135, s. 55 — 84.
- HIDIR, Muhammed — Salıncak; (Arapçadan çeviren; Fevzi El-Dileymi); 1983/XIX, S: 178, s. 71 — 78.
- HİGSMİTH, Patricia - Boş Kafes; (Türkçesi: Fatih Özgüveni; 1984/XXI, S: 192, s. 59 — 71.
- HUMO, Hamza — Selim'in Bağı; (Çeviren: Gayur Şeh);1983/XIX, S: 178, s. 67 — 70.
- İĞCİLER, Ahmet S. — Umud Dünyası; 1976/XII, S: 106, s. 55 — 66.

- İĞCİLER, Ahmet S. — Dargın Ayrılmadılar; 1976/XII, S: 111, s. 53 — 65.
- İĞCİLER, Ahmet S. — Yaz En Güzel Günlerinden Birini Yaşamak Üzereydi; Öksüz çocuk; 1977/XIII, S: 116, s. 51-76. ---
- İĞCİLER, Ahmet S. — Dertli; 1977/XIII, S: 117, s. 55 — 60.
- İĞCİLER, Ahmet S. — Anneler Olmasaydı; 1980/XVI, S: 144, s. 61 — 70.
- İĞCİLER, Ahmet S. — Komşu Kızı; 1980/XVI, S: 150, s. 55-60.
- İĞCİLER, Ahmet S. — Kızların Gözü Gezmektedir; 1984/XXI, S: 190, s. 21 — 28.
- İLİEVSKİ, Branko — Acil; (Çeviren: Nusret Dişo Ülkü); 1984/XX, S: 188, s. 51 — 58.
- İLYAS, Enver—Umut; 1977/XIII, S: 116, s. 96 — 105.
- İLYAS, Enver — Doğu; 1977/XIII, S: 121, s. 55 — 63.
- İLYAS, Enver — Saldığım Haber Ne Halde Döndü; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 75 — 77.
- İLYAS, Enver — Anahtar; 1978/XIV, S: 129-130, s. 89-92.
- İLYAS, Enver — Kavga; 1981/XVII, S: 161, s. 30 — 45.
- İLYAS, Enver — Sabah Güneşi; 1982/XVIII, S: 169, s. 67-79.
- İLYAS, Enver — Anahtar; 1983/XIX, S: 176, s. 105 — 107.
- İLYAS, Enver — Kara Kedi; 1983/XIX, S:177, s. 71 — 76.
- İNFAnte, Çuhermo Cabrera — Bir Listeci İçini Döküyor; (Türkçesi: Tomris Uyar); 1984/XX, S: 189, s. 45-53.
- KAÇAMAK, Melahat — Çok Güç Sevmek; 1978/XIV, S: 123—124, s. 87 - 90.
- KARAHASAN, Mustafa — İki Abluka Arasında; 1976/XII, S: 108, s. 5 — 14.
- KARAHASAN, Mustafa — Hani O Habibe, Ona Ne oldu 1981/XVIII, S: 159, s. 25 — 31.
- KANSU, Ceyhun Atuf — Küçük Resul'un Defteri; 1977/XIII, S: 119, s. 27 — 34.
- KANSU, Ceyhun Atuf — Yaban; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 123 — 128.
- KAYA, Fahri — Tevzi İşleri Memuru; 1982/XVIII, S: 165, s. 33 — 37.
- KAYNAR, Sevda — Ağrı, 1982/XVIII, S: 162, s. 25 — 33.
- KEMAL, Yaşar — Filler Sultanı İle Kırmızı Sakallı Topal Karınca; 1977/XIII, S: 115, s. 107—111.

- KEMAL, Yaşar— Allanın Askerleri Gözlerinden Bellidir; 1982/XVIII, S: 170, s. 79 — 88.
- KEMAL, Yaşar — Cömertlik Üstüne; 1983/XIX, S: 172, s. 89 — 92.
- KESTEL, Serhat — Maks ve İnsan; 1977/XIII, S: 114, s. 82-88.
- KIRATLI, Mahmut D. — Bünyamin Yok Artık; 1983/XIX, S: 180, s. 69 — 75.
- KIRLEJA, Miroslav — Binbir Ölüm; (Çeviren: Alaettin Tahir); 1981/XVIII, S: 162, s. 77 — 84.
- KLİMAN, Aldo — Eldiven; (Makedonca Aslından Türkçeye uygulayan: Suat Engüllü); 1976/XII, S: 106, s. 88-97.
- KLİMAN, Aldo — Bilmece; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIII, S: 163, s. 75 — 80.
- KOÇOSKİ, Nikola — Savaşsonrası Öykü; (Çeviren: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 145, s. 113—115.
- KOKA, Secaettin — Yalnızlık; 1976/XII, S: 106, s. 33 — 42.
- KOKA, Secaettin — Öç; 1977/XIII, S: 112, s. 10 — 33.
- KOKA, Secaettin — Bilal Tulum; 1977/XIII, S: 116, s. 35-45.
- KOKA, Secaettin — Ölmeyegelenler; 1984/XX, S: 184, s. 25- 33.
- KOKA, Secaettin — Ökçesiz çizmeler; 1985/XXI, S: 192, s. 32 — 36.
- KOKA, Secaettin — Çayhane; 1985/XXI, S: 194, s. 44 — 48.
- KONESKİ, Blaje — Sevgi; (Çeviren: H. Tercan); 1978/XIV, S: 193 — 124, s. 69 — 79.
- KOSTOV, Vladimir — Olimpiyat Kancıkları; (Çeviren: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 145, s. 105 - 110.
- KUNDERA, Milan — Klemetis'in Kalpağı; (Türkçesi Bertan Onaran) 1985/XXI, S: 199, s. 52 - 67.
- LALIÇ, Mihaylo — Özgürlük; (Çeviren: A. Engüllü); 1979/XV, S: 138, s. 39 — 42.
- LENERO, Vincente — Kusursuz Macera; (Çeviren: Bedia Tugay Ahmed); 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 93 — 100.
- LUKŞIÇ, İrena — Kadın Dergisi Yazarının Samuel Richardson'a Mektubu; 1978/XIV, S: 125 - 126, s. 65 — 69.
- MAKAL, Tahir Kutsi — Karadon; 1985/XXI, S: 200, s. 136-143.
- MALENKO, Dimçe — Yönün Ev; 1976/XII, S: 105, s. 73-75.
- MALENKO, Dimçe — Acıksınma Öyküsü, Sürtükler...(Türkçesi: Esad Bayram); 1981/XVII, S: 159, s. 101-105.
- MALESKİ, Vlado — İkicilik; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç —Altanay); 1982/XVIII, S: 170, s. 93 - 107.
- MALESKİ, Vlado —Yüzün Güldüğü Gön; (Çeviren: Nusret Dişo Ülkü); 1985/XXI, S: 192, s. 39 - 45.

- MANEVSKĪ, Mile — Meseça; (Çeviren: Avni Engüllü); 1984/XX, S: 184, s. 39—48.
- MARKEZ, Gabriel Garsia — Kardaki Kan İzleri; (Türkçesi: Turhan İlgaz); 1982/XVIII, S: 170, s. 49 — 65.
- MERCAN, Hasan — Rizo; 1976/XII, S: 105, s. 5 — 28.
- MERCAN, Hasan — Karabaş; 1976/XII, S: 108, s. 15-33.
- MERCAN, Hasan — Sülüyman; 1976/XII, S: 109, s. 29-43.
- MERCAN, Hasan — Ninem; 1977/XIII, S: 114, s. 18-24.
- MERCAN, Hasan — Avni; 1977/XIII, S: 120, s. 75-91.
- MERCAN, Hasan — Ahmet; 1977/XIII, S: 121, s. 35-40.
- MERCAN, Hasan — Murat; 1977/XIII, S: 122, s. 29 - 37.
- MERCAN, Hasan — Duvak; 1978/XIV, S: 123 - 124, s. 55-60.
- MERCAN, Hasan — Yüku Al Karanfil Olan; 1978/XIV, S: 125-126, s. 47 — 56.
- MERCAN, Hasan — Kapı Eşiği; 1981/XVII, S: 153, s. 11-14.
- MERCAN, Hasan — Ev; 1983/XIX, S: 181, s. 27 - 39.
- MERCAN, Hasan — Kelebek; 1984/XX, S: 183, s. 19-23.
- MERCAN, Hasan — Kırkpınar; 1984/XX, S: 185, s. 49-52.
- MERCAN, Hasan — Önce Yadırgı Vardı; 1984/XX, S: 187, s. 17-19.
- MERCAN, Hasan — Pala Remzi; 1984/XX, S: 189, s. 21-23.
- MERCAN, Hasan — Çeyiz Sandığı; 1985/XXI, S: 195, s. 41-50.
- MERCAN, Hasan — Pabuçlar; 1985/XXI, S: 200, s. 162-169.
- MİCALAR, Özcan — Sevda Dönemeci; 1982/XVIII, S: 164, s. 125-132.
- MİLLER, Henri — Madmazel Claude; (Türkçesi: Sinan Fişek); 1985/XXI, S: 193, s. 64 — 71.
- MİLOŞ, Česlav — Varşova, 1944, Yazı; (Sırp—Hırvatçasından: Güler Selim); 1981/XVII, S: 152, s. 65 - 71.
- NOVESKĪ, Jivko - Piyangocu; (Çeviren: S. Engüllü); 1983/XIX, S: 181, s. 55 — 62.
- PANTİÇ, Mihaylo — Yaylı üçlü Budapeşte'ye Gidiyor; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 197, s. 57 — 64.
- PAVEZE, Cesare — Kendini Öldürenler; (Türkçesi: Egemen Berköz); 1985/XX, /XXI, S: 195, s. 70 — 83.
- PİSAREV, Görce — Meraklı Ana ve Tabut; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 197, s. 69 — 76.
- PREMCHAND — Sarhoşluk; (Çeviren: Bedioa Turgay Ahmed); 1983/XIX, S: 174, s. 61—68.

- RAMO, Şükrü — Örnek; 1980/XVI, S: 151, s. 9—12.
- RAMO, Şükrü — Karışık işler; 1983/XIX, S: 181, s. 45-51.
- RAMO, Şükrü — Lenç'e'nin Kaderi...; 1985/XXI, S: 200, s. 66-71.
- RİFAT, Agim — Tako; 1976/XII, S: 105, s. 57 — 59.
- RİFAT, Agim — Yaşar Dümbelek; 1976/XII, S: 106, s. 50 — 51.
- RİFAT, Agim — Benim Leylam; 1979/XV, S: 139, s. 81- 83.
- REŞİT, Nizam- O Togar; 1981/XVII, S: 155, s. 39 — 41.
- REŞİT, Nizam — Boşa; 1981/XVII, S: 159, s. 43 — 44.
- SAMOKOVLİYA, İsak — Miryama'nın Saçları; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1984/XXI, S: 191, s. 43 —48.
- SELİM, Güler — Uzun Akif; 1977/XIII, S: 117, s. 63 — 67.
- SELİM, Güler — Tepe Yarışı; 1977/XIII, S: 127-128, s. 61 — 79.
- SELİM, Güler — Kurt Gecesi; 1978/XIV, S: 129—130, s. 71 — 88.
- SELİM, Güler — Kermes; 1979/XV, S: 136—137, s. 27—34.
- SELİM, Güler — Asansör; 1979/XV, S: 138, s. 71-77.
- SELİM, Güler — Yaşlı Adamın Öyküsü; 1981/XVII, S: 159, s. 33 — 41.
- SELİM, Güler — Karalamalar; 1981/XVII, S: 161, s. 21-29.
- SEYFULLAH, Lütfü — Ölüm Bekleyicileri; 1984/XX, S: 186, s. 43 — 49.
- SİMYONOVSKİ, Stoymir — Kirpi Otu; (Türkçeye: Avni Engüllü); 1975/XI, S: 101, s. 10—16. (Makedonca, s. 17 — 22.)
- SİYARİÇ, Kamil — Hüseyin Oğlu Hasan; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç—Altanay); 1983/XIX, S: 173, s. 53-64.
- SÖZER, Önay — Sevgi İçin Başka Bir Ad; 1985/XXI, S:197, s. 100 — 107.
- SÜLEYMAN, Hüseyin — Ağlayan Ayva İle Gülen Nar; 1981/XVII, S: 155, s. 33-35.
- ŞİRİLOV, Petar — Evgeniya'nın İlenci, (Türkçesi: Suat Engüllü), 1978/XIV, S: 127 – 128, s. 113 — 120.
- SUKSİN, Vasiliy — Uzay Otesi, Sinir Sistemi ve Bir Dilim Yağlı Domuz Pastırması; (Türkçesi: Yurdanur Salman); 1984/XX, S: 183, s. 41—51.
- TAHİR, Alaettin — Yabancı; 1976/XII, S: 105, s. 41-44.
- TAHİR, Alaettin — Gulsum Abla; 1982/XVIII, S: 166, s. 89-96.
- TAHİR, Alaettin — Bir Bülbül Uçuşuna Dikilen Gözler; 1983/XIX, S: 175, s. 55 — 59.
- TAHİR, Alaettin — Dostumun Mavi Hırkası; 1983/XIX, S: 176, s. 57 — 60.
- TAHİR, Kemal — Bir Kodoşluk Hikâyesi; 1983/XIX, S: 175, s. 63 — 78.

- TOÇİNOVSKİ, Vasil — Midye; (Çeviren: Alaettin Tahir); 1984/XX, S: 182, s. 39 — 43.
- TOPRAK, Ömer Faruk — Korku; 1977/XIII, S: 120, s. 101-104.
- VARDAR, Hümaşah — İstila Arifesinde; 1983/XIX, S: 174, s. 53 — 55.
- VYSKOCİL, İvan — Yakubun Kuyusu; (Çeviren: Kemal Bek); 1983/XIX, S: 181, s. 73 — 77.
- YANEVSKİ, Slavko — Bir Öğle Üstü; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1981/XVII, S: 159, s. 49-54.
- YAŞAR, Mustafa — Düş; 1977/XIII, S: 115, s. 72 — 75.
- YAŞAR, Mustafa — Yazgı; 1977/XIII, S: 119, s. 55-59.
- YAŞAR, Mustafa — Deli Gani; 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 67 - 72.
- YEŞEREN, Agim Rifat — Aşk Belki De Budur; 1984/XX, S: 182, s. 19 — 34.
- YEŞEREN, Agim Rifat — Şarlo Oynadımı?; 1985/XXI, S: 193, s. 34 — 38.
- YILDIZ, Bekir - Öl Ana; 1984/XX, S: 182, s. 61 — 66.
- YOKİÇ Lilyana — Gönül Bağlayan; (Türkçesi: Recep Bugariç); 1985/XXI, S: 196, s. 65 — 68.
- YOVANOVSKİ, Meto — Mavi Elbiseli Adam; (Türkçesi: N. Zekeriya); 1985/XXI, S: 195, s. 74 - 77.
- YUSUF, Süreyya — Ali Ağa; 1977/XIII, S: 118, s. 63-66.
- ZDRAVKOVSKİ, Tsane — Gece Yarısı Hıçkırıkları; (Çeviren: Avni Engüllü); 1980/XVI, S: 145, s. 122— 128.
- ZEKERİYA, Necati — Keman; 1982/XVIII, S: 164, s. 41-45.
- ZEKERİYA, Necati — Yüzük; 1983/XIX, S: 178, s. 63-65.
- ZEKERİYA, Necati — İhlamur Toplayan Yaşlı Çiftin Öyküsü; 1983/XIX, 1983/XIX, S: 180, s. 65 — 68.
- ZEKERİYA, Necati — Küpe Çiçeği; 1984/XXI, S: 191, s. 36-38.

IV.2.4. Roman

- BULATOVİÇ, Miodrag — Çemberden Taş; (Türkçesi: Mahmut Kıratlı); 1978/XIV, S: 131, s. 21 — 31.
- BULATOVİÇ, Miodrag — Dalmaçya'lı Kadın Karadağ'da Nasıl Doğum Yapıyor; (Türkçesi: Mahmut Kıratlı); 1984/XX, S: 139, s. 31 — 37.
- BULATOVİÇ, Miodrag — Horaçiya Kisniyordu; (Türkçesi: Mahmut Kıratlı); 1985/XXI, S: 196, s. 84 — 94.

- DURSUN, Tarık — İyi Geceler Dünya; 1985/XXI, S: 200, s. 127 — 132.
- HALİKARNAS BALIKÇISI— Ötelerin Çocukları; 1983/XIX, S: 179, s. 85 — 94.
- İVANOV, Blagoya — Anıların Öte Yakası; (Türkçesi: Necati Zekeriya); 1984/XX, S: 190, s. 33 — 45.
- İVANOV. Blagoya — “Unutulmuşluğun Öte Yakası”; (Çeviren: N. Zekeriya); 1976/XII, S: 103, s. 60-62.
- KIRLEJA, Miroslav—Panik;(Çeviren: Hasan Mercan);1981/XVIII, S: 162, s. 87 - 91.
- MALESKİ, Vlado — Savaş Arkadaşları; (Türkçesi: Güler Selim); 1981/XVII, S: 154, s. 23 — 28.
- NEYÇESKA, Dragica — Umutsuz; (Çeviren: Alâettin Tahir); 1976/XII, S: 104, s. 38 — 43.
- SELENİÇ, Slobodan — “Dostlar Aynı” adlı romandan alınmıştır. (Türkçesi: Güler Selim); 1981/XVII, S: 155, s. 49 —52.
- SELIMOVIÇ, Meşa — İnsan Olmak İstiyorum; (Çeviren: N. Zekeriya); 1982/XVIII, S: 168, s. 87 — 88.
- SİLYANOVSKI, Lyupço — Güneşin Peşinden Koşan Adam; (Çeviren: Avni Engüllü); 1985/XXI, S: 195, s. 84 —90.
- SOLEV, Dimitar — Dren; (Türkçesi: Güler Selim); 1980/XVI, S: 149, s. 91 — 95.
- ŞOLOHOV, Mihail — Don Kıyısında Hasat; 1984/XX, S: 184, s. 77 — 86.
- YANEVSKI, Slavko — İki Mariya; 1983/XIX, S: 179, s. 45 — 53.
- YILDIZ, Bekir — Halkalı köle; 1981/XVII, S: 153, s. 35 — 41.
- VALETAS, Kostas — Göçebelerden; 1976/XII, S: 110, s. 75 — 83.

IV.2.5. Dram

- BELLÜR, İrfan — Memet; 1981/XVI, S: 153, s. 44-98.
- BİLGİNER, Recep — Yunus Emre; 1981/XVII, S: 152, s. 73-89.
- EMİN, İlhami — Güneşi İçenin Türküsü Ya Da Niye Nâzım Hikmet Pazar Günlerini Sevmiyordu (Radyo-oyunu); 1977/XIII, S: 112, s. 137 — 153.
- GENET, Jean — Gözelim Altında; (Türkçesi: Yıldırım Türken 1984/XX, S: 187, s. 67 — 92.
- KIRLEJA, Miroslav — GlemDay Beyler; (Çeviren: Hasan Mercan); 1982/XVIII, S: 162, s. 121 — 133.
- MİLANOVIÇ, Slavko — Tito İle Dünya Yüzü Önünde (Radyo Sahne kroniği; (Türkçesi: İlhami Emin); 1980XVI, S: 146, s. 137 — 153.
- NEBİ, Şerafettin — Savaşçılar; 1981/XVII, S: 155, s. 79—107.

- OBRENOVIĆ, Aleksandar — Çember; (Çeviren: Adnan Özyalçiner); 1982/XVIII, S: 171, s. 39 — 46.
- SAROYAN, Villiam — Merhaba Dışardaki; (Türkçesi: Ali Püsküllüoğlu); 1983/XIX, S: 178, s. 79 — 92.
- SMYTHE, Nerman — Paçavra Ayıklayıcıları; (Türkçesi: Yusuf Erdan); 1984/XX, S: 189, s. 65 — 90.
- SÜLEYMAN, Hüseyin — Aliş'den; 1981/XVII, S: 155, s. 35-38.
- YONESKO, Ejen— İki Kişilik Hırgür; (Türkçesi: Ülkü Tamer); 1983/XIX, S: 181, s. 93 — 114.
- YUSUF, Sabit — Züleyha; 1976/XII, S: 110, s. 40 — 60.
- YUSUF, Sabit — Kiralık Ev; 1982/XVIII, S: 171, s. 99 — 116.
- VİŞİNSKİ, Boris — Ratsın; (Beş resimli oyun); (Türkçesi: Suat Engüllü); 1979/XV, S: 140 — 141, s. 45 — 150.

IV.2.6. Deneme, Eleştiri ve Diğer Aydınlatıcı Yazılar

- AGO, Arif — Ocak'tan Kalanlar; 1977/XIII, S: 113, s. 99— 102.
- AGO, Arif — Makedonya'nın Resne Bölgesinden İsveç'te Çalışan Türk Halkı İşçi Ailelerinin Konuşma Dilindeki Değişme ve Etkiler; 1985/XXI, S: 200, s. 185 — 192.
- AHMET, Veli — Sadeleşme; 1979/XV, S: 132 — 133, s. 15 — 22.
- AHMET, Veli — İslamiyet Öncesinde Türk Dili; 1980/XVI, S: 142, s. 53 — 60.
- ALANGU, Tahir — Halikarnas Balıkçısının Eserlerinde Deniz Başlı Başına Bir Kahramandır; 1983/XIX, S: 179, s. 63 — 71.
- ALİ, Fahri — Marttan Kalanlar; 1977/XIII, S: 115, s. 112 —115.
- ALİ, Fahri — Bizim Seslimiz; 1982/XVIII, S: 165, s. 77.
- ALİ, Fahri — Nâzım Hikmet'in “Karıma Mektup” Şiirini Okurken; 1982/XVIII, S: 167, s. 97 —100.
- ALİ, Fahri — MSC'de Yaratılan Türk Halkı Ozanları; 1982/XVIII, S: 168, s. 45 — 46.
- ALİ, Fahri — Nerez'de, Yazılan Nerezi; 1982/XVIII, S: 168, s. 53 — 56.
- ALİ, Fahri — Olaylar —Dergiler—Kitaplar; 1983/XIX, S: 175, s. 111 — 116.
- ALİ, Fahri — Genç Kuşağın Yazına Sunduğu Katkı; 1983/XIX, S: 177, s. 39 — 42.
- ALİ, Fahri — Başarılı Bir Çeviri Şiir Kitabı; 1984/XX, S: 185, s. 113 — 116.
- ALİ, Fahri& ENGÜLLÜ, Suat — Tiyatro, Tiyatro!; 1984/XX, S: 186, s. 17 — 40.

- ALİÜ, Ali — Türkiye Yazınının Büyük Bir Yapıdı. (Arnavutçasından: Hasan Mercan); 1976/XII, S: 107, s. 77 —82.
- AKBAL, Oktay — Uzakta Bir Mezar; 1976/XII, S: 107, s. 106 — 108.
- AKBAL, Oktay — Önce Şiir Vardı; 1979/XV, S: 138, s. 95-96.
- AKBAL, Oktay — Bir Necatigil Vardı; 1980/XVI, S: 143, s. 84.
- AKSAN, Doğan, — Giriş; 1976/XII, S: 103, s. 72 — 92.
- ANDAY, Melih Cevdet — Şiirde Geçmiş (“Cumhuriyet 28.11.1975”); 1976/XII, S: 102, s. 120 — 124.
- ANTİÇ, Vera — Bir Şiir Üstüne; (Çeviren: E. İlyaz); 1979/XV, S: 132 — 133, s. 25 — 29.
- ARAGON, Lui — Okutmak; (Çeviren: Bertan Onoran); 1977/XIII, S: 118, s. 87 — 92.
- ARDİÇ, Engin — Andrzej Kusnievicz; 1985/XX, S: 192, s. 114 — 119.
- ARSOVSKİ, Georgi — Finlandiya şiiri bugün; Aila Meriluoto: Suya Girenken Kız; Helvi Yuvenen: Taş Dayanak; Mauritis Milund: Yıldan Yıla, Bo Karpelon: Dilsiz Ot; Tuomas Anhaa: Otlar Gibi Kuytu Yel; Mirkka Rekola: Güneş Işığında; (Türkçeleştiren. Suat Engüllü); 1976/XII, S: 110, s. 68 — 72.
- ARALIKTAN KALANLAR - (Düzenleyen: A. E.); 1977/XIII, S: 122, s. 99 — 102.
- ATAÖV, Türkkaya — Türk Resim Sanatı; 1979/XV, S: 134 — 135, s. 97 — 148.
- ATOM Kıyımı— 1976/XII, S: 104, s. 28 — 29.
- ASTA LOS, Georges — Tahsin Saracın ”Boyutlar”ı; (Çeviren: Necati Engez); 1985/XXI, S: 197, s. 121 — 122.
- BALEL, Mustafa — Roman Edebiyatına Genel Bir Bakış Ve Türk Roman Edebiyatında Ortak Temalar; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 101 — 109.
- BAŞKAN, Özcan — Terimlerde Özleşme Sorunu; 1977/XIII, S: 115, s. 92 — 106.
- BAYMAK, Ethem - Türk Yazınının ölmeyen Eri; 1981/XVII, S: 155, s. 67 — 70.
- BAYMAK, Ethem — Günlerde 82; 1983/XIX, S: 173, s. 91—97.
- BAYMAK, Ethem — Günlerde 82; 1983/XX, S: 177, s. 103—106.
- BAYRAMİ, Aida — “Tito’Dan Sonra Da Yine Tito”; 1983/XIX, S: 176, s. 111 — 113.
- BEHRAMOĞLU, Ataol — Kapanış Konuşması (Balkan Yazar örgütlerinin Toplantısı); 1979/XV, S: 136 — 137, s. 117 — 121.
- BEHRAMOĞLU, Ataol — Şiir İnsanlığın Ortak Dilidir; 1979/XV, S: 138, s. 119 — 121.
- BELLÜR, İrfan — Goran Çelengi 81; 1981/XVII, S: 155, s. 47.
- BEZİRCİ, Asım — Orhan Veli; 1984/XX, S: 190, s. 82-92.
- BİENEK, Horst — Güdümlülük Yazarlığın Bir Önkoşuludur; (Türkçesi: Kâmuran Sıpal); 1985/XXI, S: 198, s. 44—56.

- BLEÇİÇ, Milorad R. — Yugoslav Devrim Şiirinden: Çopiç Bran-ko: Ölü Proleterlerin Türküsü; Parun, Vesna: Cumhuriyet Şiiri; Popa. Vasko: Sutyaskanın Gözleri; Popoviç, Yovan: Tuna; Toşoviç, Risto: Düşlerin Dikenli; Radiçeviç, Branko V.: Yapayalnız; Voyvodiç, Radoslav: Savaş Sevgisi; Curanoviç, Petar: 1941; (Önsözü ve içerideki bazı şiirleri dilimize Nusret Dişo Ülkü çevirmiştir); 1976/XII, S: 110, s. 28 — 36.
- BLEÇİÇ, Milorad R. — Şiir ve Konuşmanın Savunusu; (Türkçesi: Güler Selim); (Dizeleri çeviren: İlhami Emin); 1981/XVII, S: 154, s. 57 — 62.
- BREHT, Bertol — Dneysel Tiyatro (1); (Çeviren: Kaya Öztaş); 1982/XVIII, S: 169, s. 47 — 54.
- BREHT, Bertol — Deneysel Tiyatro (2); (Çeviren: Kaya Öztaş); 1982/XVIII, S: 170, s. 109 — 117.
- BORATAV, Pertev Naili — Sözlü Türk Edebiyatı Üzerine Ön Deyiş; 1976/XII, S: 107, s. 76 — 83.
- BOŞKOV, Vanço — 1717 Yılı Zvornik Kuşatmasına Ait Bir Türk Türküsü; 1984/XX, S: 184, s. 109 — 114.
- BOZACI, Arif — Çocuk ve Doğa; (B. İbrahim'in "Günçiçeği" Yapıdı üzerine); 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 63 — 65.
- BUGARİÇ, (Murat) Recep — Türkçenin Özleşmesi ve Bizdeki Özellikle Üsküp Ağzındaki Etkisi, 1981/XVII, S: 161, s. 46 — 59.
- BULAT, Recep — Anadolu'da İştıpli Bir Ozan; 1980/XVI, S: 142, s. 67 — 69.
- BUYRUKÇU, Muzaffer — Orhan Kemal'le Bir Bayram Günü; 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 101 — 112.
- 1978 ALTIN ÇELENK ÖDÜLÜ RAFAEL ALBERTİYE VERİLDİ — 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 41 — 42.
- CAFEROĞLU, A. — Filolojide İnsan ve Soybirliği; 1977/XIII, S: 115, s. 78 — 91.
- CEYHUN ATÜF KANSU'YA SAYGI — 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 103.
- CİNCİÇ, Salvplyub — Devrimci ve Ozan Nâzım Hikmet; 1977/XIII, S: 112, s. 83 — 88.
- CİNCİÇ, Slovoljub — Anadolu Köyünün Kronikçisi Yaşar. Kemal; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1981/XVII, S: 154, s. 63 — 74.
- CUKANOVİÇ, Mariya — Türk Bilmeceleri; (Çeviren: Hamdi Hasan); 1981/XVII, S: 156, s. 27 — 37.
- ÇİRO Dİ Maçio Cuzepe — Düşünce; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1977/XIII, S: 118, s. 84 — 85.
- ÇOLAKOVİÇ, Radolyub — Tutarlı Bir Kültür Siyaseti; (Türkçesi: G. Selim); 1979/XV, S: 140 — 141, s. 13 — 18.

- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü - Yeri Doldurulmaz; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 121 — 122.
- DALIP, Kerim — Fizik Kültürünün Gelişimi ve Güncel Sorunları; 1982/XVIII, S: 164, s. 119 — 124.
- DALİP, Kerim — Sarayova ve 14. Kış Olimpiyat Oyunları; 1983/XIX, S: 175, s. 105 — 110.
- DOLANÇ, Stane — Kültürün Hakeşitüğü; 1977/XIV, S: 121, s. 31 — 34.
- DUVANCHELLE, D. – Stadyumdan Nobel Ödülüne Albert Camus; (Çeviren: İnci Huler); 1977/XII, S: 122, s. 55-60.
- EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜRÜN İLERİDEKİ SOSYALİST ÖZYÖNETİMLİ DÖNÜŞÜMÜ; (Çeviren; Enver İlyaz); 1982/XVIII, S: 167, s. 23 — 30.
- EKREM, Mehmet Ali — Kırım Türklerinde Göç Destanları ve Türküleri; 1983/XIX, S: 178, s. 93 — 99.
- EMİN, İlhami — Kasım'Dan Kalanlar; 1976/XII, S: 111, s. 98 - 100.
- EMİN, İlhami — Şubattan kalanlar; 1977/XIII, S: 114, s. 89-91.
- EMİN, İlhami — Vangelov'un Görünümleri ve Görüntüleri; 1977/XIII, S: 118, s. 31 — 32.
- EMİN, İlhami — Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti Türk Halkı Yazınının Daha Da Afirmasyonu; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 41 — 44.
- EMİN, İlhami — Kardeşleşme ile Özgürlük Ozanı Şükrü Ramo (1); Şükrü Ramo'nun Öykülerinde Şiirsellik (2); 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 35 — 41.
- EMİN, İlhami — Osmanlı Konularının Ele Alınmasında Sınıfsalaçı Gerekçesi; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 111 — 115.
- EMİN, İlhami — Birlik'in Otuz Beş Yaşı — Otuz Beş Yaşımız!; 1979/XV, S: 140 — 141, s. 5 — 7.
- EMİN, İlhami — Halklar Tiyatrosu Otuz Yaşında; 1980/XVI, S: 151, s. 13 — 15.
- EMİN, İlhami — “Varlık” Yaşadıkça Yaşar Nabi De Yaşayacak; 1981/XVII, S: 155, s. 77 — 78.
- EMİN, İlhami — Türkiye Kültüründe Atatürk Düşüncesi; 1981/XVII, S: 160, s. 105 — 113.
- ENGÜLLÜ, Avni — İtalya Arnavutlarının, Çağdaş Şiirinden Örnekler; 1977/XIII, S: 118, s. 83.
- ENGÜLLÜ, Avni — Altın Çelenk Ödülçüsü; 1977/XIII, S: 119, s. 13 — 14.
- ENGÜLLÜ, Avni — İnsancıl Halkçı Ozan Kansu'yu Tanıyabildim; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 107 — 108.
- ENGÜLLÜ, Avni — Ocaktan Kalanlar; 1978/XIV, S: 123—124, s. 97 — 99.

- ENGÜLLÜ, Avni — Şubat ve Marttan Kalanlar; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 105 — 109.
- ENGÜLLÜ, Avni — Nisan ve Mayısın Kalanlar; 1078/XIV, S: 127 — 128, s. 121 — 125.
- ENGÜLLÜ, Avni — Sonsuzluk Önündeki Duvar; 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 50 — 52.
- ENGÜLLÜ, Avni — Ekim — Kasımdan kalanlar; 1978/XIV, S: 131, s. 91 — 95
- ENGÜLLÜ, Avni — Etki Altında Belli Bir Süre Kalınır; (Oktay Akbal ile söyleşi); 1979/XV, S: 138, s. 99 — 112.
- ENGÜLLÜ, Avni — Ve Bir Gala Sunuluşu Görebildik; 1980/XVI, S: 150, s. 83 — 86.
- ENGÜLLÜ, Avni — İvo Andriç'in "İrgat Siman" I Sahnede; 1982/XVIII, S: 162, s. 35 — 40.
- ENGÜLLÜ, Avni — İrfan Bellür'ün „Memet” Oyununu Düşünürken; 1982/XVIII, S: 163, s. 99 — 103.
- ENGÜLLÜ, Avni — 23 MESS Üstüne Dururken; 1982/XVIII, S: 165, s. 87 — 90.
- ENGÜLLÜ, Avni — Çağdaş Ozan Nikita Stanesku; Struga Şiir Akşamları; 1982/XVIII, S: 168, s. 35 — 36.
- ENGÜLLÜ, Avni — Zoraki Hekim Mi. Zoraki Güldürü Mü?; 1982/XVIII, S: 170, s. 119 — 123.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Vindsor'un Şen Kadınları” Üsküp'te; 1983/XIX, S: 172, s. 67 — 71.
- ENGÜLLÜ, Avni — Özdemir Asaf'ın Deyişleriyle; 1983/XIX, S: 176, s. 85 — 88.
- ENGÜLLÜ, Avni — İki Struga Gösterisi Arasında Türk Halk Şiiri; 1983/XIX, S: 178, s. 57 — 58.
- ENGÜLLÜ, Avni — Tagore Ülkesinin Bir Ünlü Ozanı: Saççidanand Hiranand Vatsyayan “Agyey”; 1983/XIX, S: 178, s. 29 — 32.
- ENGÜLLÜ, Avni — Milliyetin Sanat Dergisine Bakış; 1984/XX, S: 182, s. 99 — 95.
- ENGÜLLÜ, Avni— Sovremenosf Dergisinin Getirdikleri; 1984/XX, S: 183, s. 107 — 110.
- ENGÜLLÜ, Avni— “Stremlyenya" Dergisinin Getirdikleri; 1984/XX, S: 184, s. 125 — 128.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Reviya” Dergisi Sayflarınca; 1984/XX, S: 185, s. 117 — 119.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Yenigün Sanat” Kültürel Yaşamının Yeni Zenginliği; 1984/XX, S: 186, s. 118 — 131.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Yamaç”ın Getirdikleri; 1984/XX, S: 188, s. 120 — 123.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Republika” da Bir Yazın Sofrası; 1984/XX, S: 187, s. 115 — 118.

- ENGÜLLÜ, Avni — Yazımızdan Örneklerin “İnanç”ta Sergilenmesi; 1984/XXI, S: 191, s. 106 — 109.
- ENGÜLLÜ, Avni — Şiirleri Dışında Ümit Yaşarla İlk ve Son Karşılaşmam; 1985/XXI, S: 192, s. 52 — 57.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Knijevne Novine”de Yer Alan Yazılar; 1985/XXI, S: 193, s. 111 — 114.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Makedonya Makedonya Sana Selâm Söyler Konya...”; 1985/XXI, S: 194, s. 66 — 68.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Müffettiş”i Bir yenice Yaşamak; 1985/XXI, S: 195, s. 103 — 107.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Odyek” dergisini okurken; 1985/XXI, S: 196, s. 155 — 157.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Kulturen Jivot” Dergisinde Okurun Bulacakları; 1985/XXI, S: 197, s. 123 — 125.
- ENGÜLLÜ, Avni — “Knijevne Novine”de Neler Var; 1985/XXI, S: 199, s. 107 — 109.
- ENGÜLLÜ, Suat — Şiir Bir Anda Doğabilir Mi; 1976/XII, S: 108, s. 34 — 38.
- ENGÜLLÜ, Suat — Yeni Değerlere Dönük iki Genç Ozan; 1978/XIV, S: 127, s. 63 — 64.
- ENGÜLLÜ, Suat — Umut Pınarı “Yeşil Köy”; 1978/XV, sayı 129— 130, s. 43 — 45.
- ENGÜLLÜ, Suat — Düşlerine Nokta Vurmak Nereden Düştü Aklına; 1982/XVIII, S: 166, s. 103 — 107.
- ENGÜLLÜ, Suat — Nobel'e Bir Adım Kala; 1982/XVIII, S: 170, s. 67 — 77.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar—Dergiler —Kitaplar; 1983/XIX, S: 173, s. 133 — 138.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar—Dergiler— Kitaplar; 1983/XIX, S: 174, s. 139 — 143.
- ENGÜLLÜ, Suat —Olaylar—Dergiler — Kitaplar; 1983/XIX, S: 176, s. 127 — 132.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar—Dergiler— Kitaplar; 1983/XIX, S: 177, s. 125 — 129.
- ENGÜLLÜ, Suat —Olaylar —Dergiler —Kitaplar; 1983/XIX, S: 178, s. 109 — 115.
- ENGÜLLÜ, Suat — Kitaplar — Dergiler — Olaylar; 1984/XX, S: 182, s. 96 — 98.
- ENGÜLLÜ, Suat — Takdire Değer Bir Çalışma Daha; 1984/XX, S: 183, s. 101 — 103.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar; 1984/XX, S: 184, s. 129—132.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar; 1984/XX, S: 185, s. 120—122.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar; 1984/XX, S: 186, s. 122—124.
- ENGÜLLÜ, Suat — Bir Arayışın Şiiri; 1984/XX, S: 187, s. 111 — 114.
- ENGÜLLÜ, Suat — Olaylar; 1984/XX, S: 187, s. 119—121.

- ENGÜLLÜ, Suat — Artan Folklor ve Etnografya Çalışmalarının Ürünü Olan Bir Kitap; 1984/XX, S: 188, s. 116 — 119.
- ENGÜLLÜ, Suat — Struga Şiir Akşamlarında Bir Yenilik: Struga Uluslararası Şiir Dergisi; 1984/XX, S: 189, s. 106 — 108.
- ENGÜLLÜ, Suat — Şiire Önemli Yer Ayıran “Stvaranye”; 1984/XX, S: 190, s. 116 — 118.
- ENGÜLLÜ, Suat — “Sesler” Dergisinin 1984 yılı Bibliyografyası; 1985/XXI, S: 192 s. 123 — 134.
- ENGÜLLÜ, Suat — “Knijevnost’un getirdikleri; 1985/XXI, S: 192, s. 111-113.
- ENGÜLLÜ, Suat — AHMET, Enver — Bizim Problemimiz Halk Edebiyatının Yaşatılması Değil Şu Anda, Halk Edebiyatının Derlenmesi; 1985/XXI, S: 193, s. 72 — 83.
- ENGÜLLÜ, Suat — İzlenmeye Değer Bir Dergi “Oko”; 1985/XXI, S: 194, s. 111 — 113.
- ENGÜLLÜ, Suat — “Sovremenost” Dergisinin Sayfalarını Evirip Çevirirken; 1985/XXI, S: 195, s. 111 — 113.
- ENGÜLLÜ, Suat — Yazdığımız Tito Şiirleri; 1985/XXI, S: 196, s. 36 — 47.
- ENGÜLLÜ, Suat — Çağdaş Türk Şiiri Makedonca Yayımlandı; 1985/XXI, S: 198, s. 106 — 109.
- ENGÜLLÜ, Suat — Struga Şiirle Yaşamayı Sürdürüyor, 1985/XXI, S: 199, s. 15 — 21.
- EREN, İsmail — Güney İslav Atasözleri ve Deyimlerinde İstanbul; 1981/XVII, S: 159, s. 89 — 100.
- EREN, İsmail — Kiril Harfleriyle Yayımlanmış Üsküp Manileri; 1984/XX, S: 189, s. 95 — 102.
- EREN, İsmail — Üsküp’de Hıdırellez Adetleri; 1984/XX, S: 190, s. 105 — 110.
- ERGİN, Muharrem — Türk Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesi; 1976/XII, S: 111, s. 88 — 97.
- ERGÜN, Mehmet — Sabahattin Ali’nin Gerçekçiliği; 1978/XIV, S: 131, s. 35 — 42.
- ERHAT, Azra — Bir Efsane Gerçekleşince; 1983/XIX, S: 172, s. 85 — 88.
- ERTOP, Konur — Ömer Faruk Toprak; 1979/XV, S: 138, s. 123 — 124.
- ERTOP, Konur — Titiz Bir Şiir İşçisi; 1980/XVI, S: 143, s. 87.
- EYUBOĞLU, Sabahattin — Yunusun Kimliği; 1977/XIII, S: 122, s. 43 — 53.
- EYUBOĞLU, Sabahattin — Orhan Veli, Birden Bire; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 81 — 83.
- EYUBOĞLU, Sabahattin — Türk Halk Bilmeceleri; 1983/XIX, S: 172, s. 101 — 109.
- EYUBOĞLU, Sabahattin — Siyah Beyaz; 1983/XIX, S: 172, s. 77 — 84.

- EYUBOĞLU, Sabahattin — Halk Şiir ve Aşık Veysel; 1983/XIX, S: 174, s. 81 — 85.
- GENÇTÜRK, İsmail — Hasan Hüseyin Şiirine Bir Yaklaşım Denemesi; 1384/XX, S: 184, s. 97 — 103.
- GERÇEKU, Enver — Yazın, Milletlerarası Bir Bağlantı, Yada Yazınlar Arası Bir Bağlantı Gibi; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 73 — 78.
- GİRÇEVA, Ranka — Yalnızlık Ozanı Rilke; 1977/XIII, S: 114, s. 54 — 55.
- GOFEN, Robert — Şiirin Çevrilmesi; 1982/XVIII, S: 171, s. 63 — 66.
- GÜNER, Semih — Denizin Tuzu Nereden Geliyor; 1984/XXI, S: 191, s. 100— 105.
- GÜNGÖR, Zehra — Nobel Edebiyat Ödülünü William Golding Kazandı, 1983/XIX, S: 180, s. 93 - 96.
- GÜNYOL, Vedat — Orhan Veli; 1982/XVIII, S: 165, s. 53 —56.
- GÜNYOL, Vedat — Yüreğimizdeki Eyuboğlu; 1983/XIX, S: 172, s. 97 — 100.
- HACİOSMANOVIÇ, Lamiya — Kadiçin Kroniğinde Banyaluka Savaşıyla İlgili Yayımlanmamış İki Türkü Üstüne; (Çeviren: N. Zekeriya); 1982/XVIII, S: 169, s. 59 — 65.
- HACİOSMANOVIÇ, Lamiya&Nametak, Fehim—Kapetanoviç'in Şarkiyat Çalışmaları üstüne; (Türkçeye: N. Zekeriya); 1985/XXI, S: 197, s. 113 — 120.
- HAFİZ, Nimetullah — Prizren'de Yeni Bulunan Birkaç Türk Yazıtı; 1976/XII, S: 104, s. 59 — 67.
- HAFİ, Nimetullah—Haci Ömer Lütfü'nün Tarihi Eserleri; 1981/XVIII, S: 162, s. 41 — 49.
- HAFİZ, Nimetullah — Kosovada Hıdırellez Adetleri; 1982/XVIII, S: 165, s. 91 — 95.
- HAFİZ, Nimetullah — Yugoslavya'da Yayımlanan Türkçe Lektür Kitaplarının Bibliyografyası (1949—1982); 1983/XIX, S: 180, s. 113, 155.
- HAFİZ, Nimetullah—Yugoslavya'da TürkHalk Edebiyatı; 1984/XX, S: 183, s. 93 — 99.
- HAFİZ, Nimetullah — Osmanlı Dönemi Mimarisini Ele Alan Kitaplara Eklenen Bir Yazıtı Daha; 1985/XXI, S: 195, s. 108 — 110.
- HAFİZ, Nimetullah — “Divanü Lügat — it Türk” Uygurca Yayımlandı; 1985/XXI, S: 196, s. 153 — 154.
- HAFİZ, Nimetullah— Sofyalı bir Türk Aşığı Aşık Hıvzı. 1986/XXI, S: 200, s. 193 - 196.
- HAFİZ, Tacide — Kosova'da Yağmur Duaları; 1982/XVIII, S: 164, s. 69 — 73.
- HALİKARNAS BALIKÇISI — Resim ve Müzik; 1983/XIX, S: 179, s. 73 — 77.
- HALMAN, Talât S.—“Oğuzcan'ın dörtlükler Dünyası”; 1985/XXI, S: 192, s. 58 — 65.
- HASAN, Hamdi — Bilmecelerin İçeriği; 1977/XIII, S: 121, s. 41 — 44.

- HASAN, Hamdi — Türk Halk Edebiyatının Gelişmesine Kısa Bir Bakış (Özellikleri ve Önemi); 1980/XVI, S: 145, s. 41- 49.
- HASAN, Hamdi — Bir Halk Edebiyatı Metninin Tahlili; 1980/XV4, S: 147, s. 37 — 46.
- HASAN, Hamdi — Kalkandelen Türk Ağzı; 1983/XIX, S: 173, s. 103 — 131.
- HASAN, Hamdi — Orhan Veli Kanıkın Şiir Anlayışı; 1983/XIX, S: 175, s. 83 — 88.
- HASAN, Hamdi—Dede Korkut Sırphırvatçaya Çevrildi; 1983/XIX, S: 176, s. 116— 118.
- HASAN, Hamdi — Gostivar Manileri Üzerine; 1983/XIX, S: 179, s. 125 — 130.
- HASAN, Hamdi — Üsküp Hakkında Söylenmiş Bir Koşma; 1985/XXI, S: 195, s. 93 — 96.
- HASAN, Hamdi—XVII. Yüzyıl Saz Şairlerinden Yazıcının Bilinmiyen Beş Şiiri; 1985/XXI, S: 200, s. 205 — 221.
- HASAN, İmad — (İrfan Ünver Nasrettinoğlu'nun “Afyon Karahisarlı Şairler, Yazarlar. Hattatlar” kitabından alınmıştır, Ankara 1971); 1977/XIII, S: 112, s. 73 — 74.
- HASAN, Vefki — Her zaman Daha İyiye, Daha Güzele. Yaşamını Adayan Devrimci; 1979/XV, S: 132— 133, s. 37 —41.
- HASAN, Vefki — Büyük Devrimsel Düşünür — Yosip Broz Tito; 1980/XVI, S: 146, s. 51 — 57.
- HASAN, Vefki — Otuz Yıl Özyönetimli Sosyalizm; 1980/XVI, S: 148, s. 5 — 10.
- HASAN, Vefki — Genç Kuşakların Özyönetimli Bilinçlenmesine Büyük Katkı; 1980/XVI, S: 150, s. 35 — 39.
- HASAN, Vefki — Atatürk'ün Devrimciliği ve İdeolojisi; 1981/XVII, S: 160, s. 91 — 101.
- HAYBER, Abdülkadir — Türk Edebiyatında Şiir Geleneği; 1979/XV, S: 139, s. 89 - 95.
- HAYBER, Abdülkadir — Enver Tuzcu; 1980/XVI, S: 142, s. 39 — 45.
- HAYBER, Abdülkadir — Sanatçı ve Eser; 1980/XVI, S: 144, s. 75 — 79.
- HAYBER, Abdülkadir — Veyselden Kalan; 1980/XVI, S: 145, s. 55 — 66.
- HAYBER, Abdülkadir — Şükrü Ramo; 1980/XVI, S: 148, s. 35 - 53.
- HAYBER, Abdülkadir — İlhami Emin; 1980/XVI, S: 149, sayte 75 — 90.
- HAYBER, Abdülkadir — Fahri Kaya; Çağdaş Yugoslavya Türk Edebiyatından çizgiler; 1980/XVI, S: 150, s. 41 — 53.
- HAYBER, Abdülkadir — Necati Zekeriya; 1980/XVI, S: 151, s. 47 — 65.
- HAYBER, Abdülkadir — Naim Şaban; 1981/XVII, S: 152, s. 33 — 39.
- HAYBER, Abdülkadir — Süreyya Yusuf; 1981/XVII, S: 153, s. 17 — 21.

- HAYBER, Abdülkadir — Hüseyin Süleyman; 1981/XVII, S: 155, s. 29 — 33.
- HAYBER, Abdülkadir — Nimetullah Hafız; 1981/XVII, S: 158, s. 41 — 48.
- HAYBER, Abdülkadir — Çağdaş Yugoslavya Türk Edebiyatından Çizgiler Avni Abdullah; 1982/XVIII, S: 165, s. 45 — 48.
- HAYBER, Abdülkadir — Çağdaş Yugoslavya Türk Edebiyatından Çizgiler Enver Baki; 1982/XVIII, S: 167, s. 51 — 55.
- HAYBER, Abdülkadir — Çağdaş Yugoslavya Türk Edebiyatından Çizgiler — Nusret Dişo Ülkü; 1982/XVIII, S: 169, s. 33 — 39.
- HAYRETTİN, Erol — Yörük Düğünü; 1980/XVI, S: 142, s. 21 — 28.
- HAYRETTİN, Erol — Ah o Fest...; 1983/XIX, S: 174, s. 97—100.
- HAYRO, Yakup — Usta Rembrant; 1982/XVIII, S: 163, s. 105— 110.
- HAYRO, Yakup—Bir ömür Boyu Sürse Yolculuklar; 1982/XVIII, S: 171, s. 57 — 61.
- HAYRO, Yakup — Triglava Doğru; 1984/XX, S: 187, s. 61—64.
- HAYRO, Yakup — Venedik Dedikleri...! 1985/XXI, S: 193, s. 84 — 89.
- HIZLAN, Doğan — Sevgi Ustası Bir Şair Yitirdik; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 113— 115.
- HIZLAN, Doğan — Kitaplarda Necatigil; 1980/XVI, S: 143, s. 88 — 89.
- HİKMET, Nâzım — Oyunlarım Üstüne; 1977/XIII, S: 112, s. 117 — 134.
- HİKMET, Nâzım — Niçin Şiir Yazıyorum?; 1978/XIV, S: 129 —130, s. 57 — 69.
- HÜSEYİN, Nalân — Türk Edebiyatında Romandan Önce Roman; 1980/XVI, S: 150, s. 69 — 71.
- HÜSEYİN, Maber — Şeni Tezkiresi; 1982/XVIII, S: 171, s. 117 — 121.
- İBRAHİM, Bayram — Öldürmek Üstüne; 1976/XII, S: 105, s. 32 - 33.
- İBRAHİM, Bayram — Doğayı ve Barış Seven Ozan Kansu; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 133 — 140, 141.
- İVANOVSİKİ, İvan — Makedonya'da Türk Halkı Dram Yaratıcılığı: İlhami Emin, Hasan Mercan, Mustafa Karahasan, Hüseyin Süleyman ve Şerafettin Nebi; 1976/XII, S: 105, s. 94—102.
- İVANGVSKİ, İvan — “Koştana”; 1976/XM, S: 111, s. 67 —69.
- İVANOVSİKİ, Orde — Göçe Delçev — Makedon Devriminin Erkinliğinin Yaratıcısı; (Çeviren: S. E.); 1983/XVIII, S: 163, s. 61 — 69.
- KANIK, Orhan Veli — Kim Suçlu; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 85 — 88.
- KARAHASAN, Mustafa — Yane Sandanski ve Genç Türkler Devrimcileri; 1976/XII, S: 102, s. 3 — 44.
- KARAHASAN, Mustafa — 1878 — 1881 yılları arasında Sırp Basınında Makedonya; 1976/XI, S: 107, s. 30 — 69.

- KARAHASAN, Mustafa — İlhami Emin'in "Gülçiçekhanesi"; 1976/XII, S: 109, s. 63 — 75.
- KARAHASAN, Mustafa — Türk Tarihinde İlinden Ayaklanması ve Kurşova Cumhuriyeti; 1980/XVI, S: 145, s. 15 —36.
- KARAHASAN, Mustafa — Çiçeklerin Dilini Bilen Sabiha Tansu; 1980/XVI, S: 151, s. 67 — 80.
- KARAHASAN, Mustafa — Kemalist Devrim Üstüne; 1981/XVII, S: 160, s. 65 — 89.
- KARTAL, Numan — Kocacıklı Atatürk; 1979/XV, S: 140 —141, s. 31 — 33
KARTAL, Numan — Atatürk ün Baba Yanı; 1981/XVII, S: 160, s. 122 — 128. .
- KAYA, Fahri — Aralık'tan Kalanlar; 1977/XIII, S: 112, s. 75-80.
- KAYA, Fahri — Şair Bülent Ecevit; 1977/XIII, S: 117, s. 41-47.
- KAYA, Fahri — Onaltıncı Struga Şiir Akşamları; 1977/XIII, S: 118, s. 29 — 30.
- KAYA, Fahri — Süreyya Yusuf'u Yitirdik; 1977/XIII, S: 118, s. 56 — 58.
- KAYA, Fahri — Şükrü Ramo'nun İlk Şiirleri; 1978/XIV, S: 129-130, s. 29 - 34.
- KAYA, Fahri — Geleceğe İnanan Değerli Bir Yazardı; 1979/XV, S: 138, s. 125 - 131.
- KAYA, Fahri — Tito Deyince.; 1980/XVI, S: 146, s. 37-43.
- KAYA, Fahri — Blaje Koneski; 1981/XVII, S: 151, s. 27 — 28.
- KAYA, Fahri — Yugoslavya'da Nâzım Hikmet; 1982/XVIII, S: 163, s. 81 — 93.
- KAYA, Fahri — Nâzım Hikmet; 1982/XVII, S: 167, s. 77 -95.
- KAYA, Fahri — Adem Gaytani; 1982/XVIII, S: 169, s. 29 — 32.
- KAYA, Fahri — Lui Aragon Okumakla Tanımak; 1983/XIX, S: 172, s. 39 — 42.
- KAYA, Fahri — Nâzım Hikmet ve "İnsan Manzaraları" 1983/XII, S: 177, s. 43 — 50.
- KAYA, Fahri — Sait Faik Hakkında Bir Hatırlatma; 1984/XX, S: 186, s. 75 — 79.
- KAYA, Güven — Derviş Şemsi ve ..Deh Murg'i 1983/XIX, S: 174, s. 103 — 112.
- KEMAL, Yaşar — Yılanı Öldürseler; 1976/XII, S: 108, s. 75—77.
- KIRLEJA, Miroslav — Kasırgaya Karşı; 1980/XVI, S: 146, s. 47.
- KIRLEJA, Miroslav — Şiir Üstüne; (Çeviren: Hasan Mercan); 1981/XVIII, S: 162, s. 73 —75.
- KIRLEJA, Miroslav — Tito; (Çeviren: S. E.); 1981/XVIII, S: 162, s. 51 — 59.
- KLİNÇE, Atilla — Ankara Devlet Tiyatrolarındaki İzlenimlerim; 1985/XXI, S: 194, s. 75 — 80.
- KOCAGÖZ, Samim — Balıkçıdan Anılar; 1983/XIX, S: 179, s. 79 — 83.
- KONESKİ, Blaje — İSLAV Yazın Dillerinin Gelişiminde Makedon Dili. (Çeviren: A. Engüllü); 1979/XV, S: 139, s. 35 —55.

- KONESKİ, Blaje — Gelenek ve Yenilik, 1981/XVII, S: 158, s. 65 — 73.
- KOSTADİNOVSKİ, Kostadin — Gençlerin Şarkılarında Tito; (Çeviren: E. İlyaz); 1985/XXI, S: 196, s. 48 — 55.
- KOVACS, Gyöngyi — Macaristan'da Türk Sanatları: (Türkçeleştiren: İ. Ü. Nasrettinoğlu); 1985/XXI, S: 198, s. 97-105.
- KÖKTÜRK, Sefket A. — Edebiyat Mı, Yazın Mı?; 1976/XII, S: 108, s. 83 — 85.
- KUBEŞ, Ludyek — Ozandan Ozana; 1977/XIII, S: 122, s. 94 — 97.
- KUBUR, Ali — “Çevirmenlik Sorumlu, Uzmansal, Şerefli Bir İştir”; 1984/XX, S: 185, s. 31 — 43.
- KUÇURADİ, Joanna — Kendini Verme Sorunu Karşısında İki Ozan: Zoe Kareli: ve Göngör Dilmen; 1979/XV, S: 136—137, s. 87 — 96.
- KURDAKUL, Şühran — Sait Faik Öyküsünün Belirgin Özellikleri; 1984/XX, S: 186, s. 97 — 102.
- KURGAN, Şükrü — Nasrettin Hoca Hikâyelerinde Türk Halk Hayatının İzleri; 1985/XXI, S: 198, s. 74 — 82.
- KÜLEBİ, Cahit — Kent Ozanı; 1980/XVI, S: 143, s. 86 — 87.
- LECLERC, Pierre Robert — Fransa'da Proleter Romanı; (Çeviren: İnci Gürel); 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 65 — 69.
- MAKSUT, Şakir — Tito Dünya Adamı; 1979/XV, S: 138, s. 19 — 23.
- MALENKO, Dimçe — İki Partizan Türküsünün Esin Kaynağı; 1980/XVI, S: 144, s. 53 — 55.
- MAN, Thomas — Anna Karenina; (Türkçesi: Fetih Özgüven); 1985/XXI, S: 196, s. 115 — 129.
- MATİÇ, Ouşan — Günümüzde ve Yarınımızda Tito; (Türkçesi: Güler Selim); 1980/XVI, S: 146, s. 77 — 81.
- MEHMED, Ayşe — “Sesler” 1965—1975, S: 1-100 Bibliografi; 1975/XI, S: 101, s. 29 — 124.
- MEHMED, Ayşe — Svetozar Markoviç'in Edebiyat Görüşleri; 1976/XII, S: 107, s. 23 — 27.
- MEHMED, Ayşe — Çankar'ın Kişiliği; 1977/XIII, S: 113, s. 30 — 46.
- MERCAN, Hasan — Devrim Anıldı; 1975/XI, S: 101, s. 23—27.
- MERCAN, Hasan — Dört Yeni Yapıt; 1976/XII, S: 102, s. 100 — 117.
- MERCAN, Hasan — Yugoslavya Türk Halkı Yazını; 1976/XII, S: 103, s. 3—14.
- MERCAN, Hasan — “Derviş ve ölüm”; 1976/XII, S: 105, s. 89—93.
- MERCAN, Hasan — Belgrad'ın “Adriç Geleneği”; 1977/XII, S: 113, s. 86 — 92.
- MERCAN, Hasan — Acının ve Gururun Ozanı Mekuli; 1977/XIII, S: 114, s. 59 — 69.

- MERCAN, Hasan — Genç Yugoslav Türk Halk Şiiri; 1977/XIII, S: 116, s. 77 — 93.
- MERCAN, Hasan — Yürekler Köprüsü; 1979/XV, S: 138, s. 83 — 88.
- MERCAN, Hasan — İnsanın Romanı...; 1980/XVI, S: 144, s. 109 — 121.
- MİLKOVIÇ, Branko — Özgürlüğü De Yükümlüklerine Öğretiyordu; (Türkçesi: Güler Selim); 1980/XVI, S: 146, s. 95 — 96.
- MORİNA, Adnan — Kosova'da Büyük Aileler ve Yugoslavya'da da En Büyük Türk Aile Birliği; (Türkçeye çeviren: İ. Müzbeğ); 1980/XVI, S: 144, s. 95 — 107.
- MORİNA, İrfan — Prof. Dr. Hasan Koleşi'nin Ardından; 1981 /XVII, S: 159, s. 55 — 82.
- MÜHİÇ, Ferid — Şiir ve Eleştiri; (Türkçesi: Güler Selim) ; 1980/XVI, S: 148, s. 55 — 62.
- MUTLUAY, Rauf — Nâzım'sız şiir; 1977/XIII, S: 118, s. 69—73.
- MÜZBEĞ, İskender — Yeni Çevrenlere Doğru; 1979/XV, S: 132— 133, s. 43 — 52.
- MÜZBEĞ, İskender — Beş Şiirde Tito; 1980/XVI, S: 146, s. 97 — 109.
- MÜZBEG, İskender — Dünyanın Tüm Çocuklarına Adanan Roman; (Mustafa Balel: “Bizim Sinemamız Var”; ABeCe yayınlan çocuk romanları dizisi, 3, 1980 yılı, İstanbul, 134 sayfa); 1981/XVII, S: 155, s. 61 — 63.
- MÜZBEG, İskender — Uluslar İlişkiler ve Özyönetim; (Nacionalni odnosi danas— Ulusal ilişkiler bugün. Ders kitaplarını yayınlama kurumu, Sarayova, 1971, yılı, 225, sayfa); 1981/XVII, S: 159, s. 83 — 87.
- MÜZBEG, İskender — Son Şiirlerin Sesi; 1982/XVIII, S: 164, s. 75 — 84.
- MÜZBEĞ, İskender — Yazınımızda Tito'nun Yapı ve Kişiliği; 1982/XVIII, S: 166, s. 25 — 29.
- MÜZBEĞ, İskender — Atatürk Devrimlerinden Biri: Dil devrimi; 1982/XVIII, S: 170, s. 41 — 43.
- NAMETAK, Fehim, — Osmanlıcanın. Öğrenilmesine Bir Katkı; (Çeviren: Hilat Selim); 1985/XXI, S: 194, s. 107 — 110.
- NANEVSKİ, Duško - Raçinin Kişiliği ve Yaratıcılığı; 1983/XIX, S: 180, s. 81—90.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Manastır Türklerinin Evlenme Adetleri İle Anadolu Düğünleri Arasındaki Benzerlikler; 1980/XVI, S: 147, s. 25 — 35.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Mevlâna Celaledolin Rumi —Kısa Yaşam Öyküsü; 1980/XVI, S: 148, s. 105 —112.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Bu Münasebetle Düzenlenen Bilimsel Toplantı; 1980/XVI, S: 149, s. 129 — 132.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Sehi Bey Tezkiresinde Üsküplü ve Manastırlı Şairler; 1981/XVII, S: 154, s. 75 -80.

- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — II Uluslararası Türk Folklor Kongresi ve Türkiye — Yugoslavya halk Bilimi İlişkileri; 1981/XVII, S: 158, s. 49 — 56.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Geleneksel Türk Halk Şiirinin Bugünkü Durumu; 1982/XVIII, S: 168, s. 119 — 124.
- NASBETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Türkiye de Makedonya Edebiyatı; 1984/XX, S: 182, s. 81 — 88.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Bugünkü Türk Halıcılık Sanatı; 1984/XX, S: 187, s. 105 — 109.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Âşıklık Geleneğinin Kuzey Azerbeycan'daki Durumu; 1985/XXI, S: 194, s. 96-106.
- NEBİ, Şerafettin — Otuz Yıl Önceki „Yeni Yol"un Dram Grubu; 1978/XIV, S: 129 — 130, s. 135 — 150.
- NEBİ, Şerafettin — İlk Oyunun Hatıraları; 1984/XX, S: 183, s. 81 — 88.
- NUTKU, Özdemir — Piter Vays'ın Acılı Rüyası; 1982/XVIII, S: 167, s. 67 — 72.
- NUTKU, Özdemir — “Bir bulut ki üstümüzden geçer”; 1983/XIX, S: 173, s. 71 — 75.
- OGNYANOVIÇ, Tomislav — Şiirin Savunması; (Türkçesi: Nusred D. Ülkü); 1984/XX, S: 189, s. 103 — 105.
- OHRİ, İskender — Osmanlı Devletinin Yükseliş ve Düşüşü; 1979/XV, S: 139, s. 101 — 108.
- OLAYLAR—DERGİLER—KİTAPLAR; 1983/XIX, S: 179, s. 141 — 145.
- OLAYLAR—DERGİLER—KİTAPLAR; 1983/XIX, S: 183 s. 115 — 119.
- OLAYLAR — 1984/XX, S: 183, s. 111 — 112.
- OLAYLAR— 1984/XX, S: 188, s. 124 — 126.
- OLAYLAR — 1984/XXI, S: 191, s. 110 — 112.
- OLAYLAR — 1984/XX, S: 189, s. 109 — 111.
- OLAYLAR — 1984/XX, S: 190, s. 119 — 121.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 192, s. 120 — 122.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 193, s. 115 — 117.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 195, s. 114 — 116.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 194, s. 114 — 116.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 196, s. 158 — 160.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 197, s. 125 — 128.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 198, s. 113 — 116.
- OLAYLAR — 1985/XXI, S: 199, s. 110 — 112.

- ORVEL, Corc — Niçin Yazıyorum; (Türkçesi: Nilüfer Birol); 1984/XX, S: 188, s. 91 — 97.
- OSMANLİ, Tomislav — Makdon Filminin Yapım — Üsküp Çelişkileri; (Türkçesi: S. E.); 1983/XIX, S: 173, s. 81 — 86.
- OY, Aydın — Türk ve Sırp Atasözleri Benzerliğine Bakışlar; 1984/XX, S: 186, s. 103 — 114.
- ÖZDEMİR, Emin — Halkın Dilidir öz Türkçe; ("Türk Dili". Ekim 1976); 1977/XIII, S: 163, s. 94 — 98.
- ÖZER, Kemal — Aziz Nesin'nin "Nasrettin Hoca" çocuk Kitabına Yazdığı Önsöz; 1977/XIII, S: 116, s. 107—109.
- ÖZLÜ, Demir — Lenin'in Tolstoy Üzerine Yazılan; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 93 — 96.
- ÖZYALÇINER, Adnan — Direniş Şiiri; 1977/XIII, S: 117, s. 85 — 91.
- ÖZYALÇINER, Adnan — Yugoslav Edebiyatı İle Türk Edebiyatının Yakınlaşması ve İki Edebiyat Arasındaki Ortaklıklar; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 59 — 69.
- ÖZYALÇINER, Adnan—Ortak Anılarımızın Yazarı Andriç; 1980/XVI, S: 150, s. 87 — 88.
- ÖDÜLLÜ ÖYKÜ YARIŞMASI; 1983/XIX, S: 173, s. 139 —140.
- ÖDÜLLÜ ÖYKÜ YARIŞMASI; 1984/XX, S: 188, s. 127 — 128.
- ÖYKÜ YARIŞMASININ SONUÇLARI BELLİ OLDU; 1983/XIX, S: 178, s. 116.
- PANDEVSKİ, Manol — Jön Türk Devriminde Mustafa Kemal ve Makedonlar; 1981/XVII, S: 160, s. 53 — 62.
- PANDEVSKİ, Manol — Makedonya'da İlinden Ayaklanması, Osmanlı Yönetimi ve Türk Ahalisi; (Çev: S. E.); 1983/XIX, S: 177, s. 11 — 17.
- PANOVSKİ, Dane — Arseniy Yovkov'un Yazın Görüşleri; (Çeviren: Avni Engjüllü); 1980/XVII, S: 145, s. 118 — 120.
- PANZOVA, Violeta — Engels ve Doğasal Bilimler (Çeviren: Alaettin Tahir); 1976/XII, S: 102, s. 48 — 56.
- PEİ, Mario — Çeviri Sorunu; (Türkçesi: Esra Nilgün Mirze); 1985/XXI, S: 192, s. 77 — 85.
- PETRUŞEVA, İlindenka Çağdaş Dünyanın Kargaşalığı— İlgil merkezinde; (Çeviren: Erol Hayrettin); 1982/XVIII, S: 164, s. 109 — 117.
- PETROVIÇ, Miodrag — Yazın Yapıtının Anlamsal Önemi; (Türkçesi: Avni Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 33 — 36.
- PİLİÇKOVA, Sevim — Marko Çepenkov ile Türk Halk Masalları Arasında Motif Benzerlikleri; 1983/XIX, S: 175, s. 99 — 103.

- PİLİÇKOVA, Sevim — Metin Andın Değerli Bir Yapıtı Üstüne; (Çeviren: Hüseyin Yusuf); 1983/XIX, S: 176, s. 119 — 125.
- PİLİÇKOVA, Sevim — İki Dilde Söylenen Halk Türkülerinin İncelenmesi Üstüne; 1985/XXI, S: 194, s. 81 — 95.
- PLANA, Şefket — Kosova ve Makedonya Halk Şiirinde Türk Etkisi; 1980/XVI, S: 144, s. 83 — 93.
- PLANA, Şefket — Arnavut ve Güney Slav Halk Şiirinde Kosova Savaşı; 1980/XVI, S: 145, s. 83 — 97.
- POPOVSKİ, Duško — Gençler ve Yaratıcılık; (Türkçesi: Hüsamettin Vardar); 1979/XV, S: 136 — 137, s. 17 — 24.
- POPOVSKİ, Pande — Miceni; 1977/XIII, S: 120, s. 93 -95.
- POPOVIÇ, Çedomir — Makedon Dili Üzere Olan öğretimde Tekerleme. Sayma, Deyimler. Atasözleri İle Bilmeceleri Kullanılması; (Çeviren: A. E.); 1976/XII, S: 111, s. 42-50.
- PRİZREN MÂNİLERİ — (Derliyen: Emil Katon); 1976/XII, S: 108, s. 86 — 89
- PROŞIÇ, Luka — Biz Burada, Bu Yabansı Aradayız; (Türkçesi: Suat Engüllü); 1978/XIV, S: 127 — 128, s. 37 — 39.
- PULUR, Hasan — “Gizli Sevda”; 1980/XVI, S: 143, s. 85 -86.
- RAMO, Şükrü — Tito Her An Her Yerde; 1977/XIII, S: 113, s. 9 — 13.
- RAMO, Şükrü — Kitap Yılı; 1979/XV, S: 139, s. 59 — 61.
- RAMO, Şükrü — İrfan Bellür'ün “AI Daire” si; 1981/XVII, S: 154, s. 53 — 55.
- RAYKOVIÇ, Lubinka — Cönkler ve Mecmualar Arasında; 1977/XIII, S: 119, s. 51— 54.
- RİFAT, Agim — İstanbul Böceği, (Önsöz Gibi); 1980/XVI, S: 148, s. 69 — 71.
- RİFAT, Agim — Söyleyene Bakma Söyletene Bak; (Önsöz yerine); 1980/XVI, S: 150, s. 61 — 68.
- RİFAT, Agim — O En Güzeli; 1981/XVII, S: 152, s. 47—48.
- RİFAT, Oktay — Sabahattin Eyuboğlu İçin; 1983/XIX, S: 172, s. 89 — 96.
- RİTSOS, Janis — Tanıklıklarda Önsöz Yerine; (Türkçesi: Özde mir İnce); 1985/XXI, S: 198, s. 34 — 38.
- ROGOVALI, Bayram İbrahim — Gerçekteki Şiirlerde Güzellik Açımı Üzerine Birkaç Söz; 1983/XIX, S: 180, s. 101—107.
- SALİH, Emin — Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokratik Sol (Alev Coşkun'nun kitabı üzerine); 1978/XIV, S: 131, s. 47 — 56.
- SALİH, Emin — Kızıl Bayrak; 1976/XII, S: 109, s. 19 — 20.
- SARAÇ, Tahsin — Bilge Ozan; 1978/XIV, S: 123 — 124, s. 129.

- SAVİÇ, Momçilo D. Mustafa Karahasan'ın Seçme Yazıları Üzerine; 1985/XXI, S: 199, s. 101 — 106.
- SEGHERS, Anna — Savaş ve Barışın Yazılışı Üzerine; (Türkçesi: Ahmet Cemal); 1984/XX, S: 183, s. 67 — 79.
- SELİM, Hilât — Eğitim ve Öğretim Alanındaki Görkemli Aşamalarınız; 1977/XIII, S: 118, s. 23 — 28.
- SELİM, Hilât — “Devrimsel Devrimde Büyük Medrese Ve Öğrencileri” 1985/XXI, S: 196, s. 149 — 152.
- SELİM, Güler — Ölmiyen; 1981/XVII, S: 156, s. 107 — 112.
- “SESLER” DERGİSİNİN 1973 YILI BİBLİOGRAFYASI; 1984/XX, S: 182, s. 99 — 100.
- SEZER, Sennur — Yugoslav Şiiri ve Tito; 1980/XVI, S: 146, s. 35 — 36.
- SİMOPULOS, İlia — Eski Dünyanın Bağrında Yeni Bir Dünyanın Oluşumu Başlamıştır; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 71 - 72;
- SİYARİÇ, Kamil — Hamzada Hel- Şey, Acı Bile Ulus Gelir, (Türkçesi. H. M.) 1976/XII, S: 108, s. 71 — 74.
- SKAROS, Zissis — Balkan Ülkeleri Halklarının Ortak Bir Geçmişi Vordır; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 97 — 100.
- SOLEV, Dimitar — Konstantin Miladinov; 1980/XVI, S: 150, s. 75 — 79.
- SOYKAN, Ömer Naci—Denemeci—Araştırmacı İkiliği; 1978/XIV, S: 125 — 126, s. 61 — 64.
- SPASOV, Aleksandar — Şiirin Gücü İle Güçsüzlüğüne Adanmıştır; 1980/XVI, S: 144, s. 45 — 48.
- STARDELOV, Georgi — Vapçarov Hakkında; (Çeviren: S. E.); 1982/XVIM, S: 163, s. 115 — 130.
- STAROVA, Luan — Nâzım Hikmeti Var Kılan Gece; (Yazarın “Yanaşmalar” yapıdından); 1977/XIII, S: 112, s. 91—93.
- STEFANOVSKİ, Mirko — Repertuarın Olgunlaşması; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç); 1980/XVI, S: 151, s. 16 — 20.
- STEFANOVSKİ, Risto — Osmanlı İktidarı Döneminde Tiyatro Yaşamı; (Çeviren: E. İlyaz); 1984/XX, S: 187, s. 95—104.
- STOYANOVSKİ, Aleksandar — XVII Yüzyılın Sonuna Kadar Makedonya'nın Osmanlı Hakimiyeti Devrinde İdari Taksimat!; 1977/XIII, S: 112, s. 47 — 67.
- STOYKOVSKA, Elena — Üsküp'te İslam Yapıları; (Çeviren: Halit Zeynullah); 1983/XIX, S: 177, s. 115—118.
- SULEYMANİ, Seyfedin — Felsefe Konuları; (Çeviren. H. M.);1977/XIII, S: 112, s. 68—71.

- SUROY, Altay — “Most” Dergisi ve Türk Yazını; 1985/XXI, S: 198, s. 110 — 112.
- SÜLKER, Kemal — Nâzım Hikmet’in Bilinmeyen Bir Şiiri; 1980/XVI, S: 142, s. 93 — 97.
- ŞEHU, Şaban — Ulusal Sorunun Çözümünde Tito'nun Evrimci Kuramı İle Tadbikatu; (Çeviren; Remzi Canova); 1980/XVI, S: 147, s. 5 — 20.
- ŞENER, Sevda - Ceyhun Atuf Kansu İçin; 1978/XIV, S: 123—124, s. 145.
- ŞİYAKOVIÇ, Miodrag B. İbni Sina'nın 1000. Doğum Yıldönümü; (Çeviren: A. Engüllü); 1981/XVII, S: 152, s. 59 — 63.
- ŞİYAKOVIÇ, Miodrag B. Dost Süreyya Yusufu Anımsarken (Türkçesi: N. D. Ülkü); 1981/XVII, S: 161, s. 60-63.
- ŞTAUBRİNGER, Zvonko—Kardeşlik—Birlik, Güçlü Bir Yugoslavya'nın Önkoşuludur; (Türkçesi: G. Selim); 1980/XVI, S: 148, s. 11—14.
- TAÇI, Hilmi — Yarıda Kesilmiş Melodi; 1977/XIII, S: 120, s. 97.
- TAHİR. Aiaettin — Gerçek İle Gerçek Dışı Öykülerin Ustası Merkez; 1982/XVIII, S: 170, s. 45 — 47.
- TAHİR, Afaettin — Olaylar — Dergiler — Kitaplar; 1982/XIX, S: 172, s. 111 — 114.
- TAHİR, Alaettin — Zengin Yayın Etkinliği; 1982/XVIII, S: 168, s. 69 — 71.
- TANASKOVIÇ, Darko — Uzun Yıllar Süren Bir Çalışmanın Ürünü; (Çeviren: Şerif Kerim); 1984/XX, S: 182, s. 89 - 91.
- TANER, Haldun — Türkçesnin Ustası; 1980/XVI, S: 143, s. 85.
- TASNADİ, Edit — Eski Macar Edebiyatında Nasreddin Hoca Fıkralarının izleri, 1983/XIX, S: 177, s. 107 — 113.
- TASNADİ, Edit — Macaristan'da Kış Kitap Fuarı ve Mitroviçe'li Vratislav Vençel'in Maceraları; 1984/XX, S: 183, s. 104 — 106.
- TİTO'NUN ESERİ DAİMA YAŞAYACAKTIR; (Hazırlayan Hilat Selim); 1980/XVI, S: 146, s. 7 — 15.
- TODOROVSKİ, Gane — Hasan Mercan'ın şiiri; 1977/XIII, S: 113, s. 14.
- TULYAKOVA — HİKMET, Vera — Mavi Gözlü Deha; (Rusça Aslından Çeviren: İ. Emin); 1977/XIII, S: 112, s. 111-115.
- TUNA, Celal — Yugoslavya'da Türk Kültür, Öğrenim ve Yayın Kurumları; 1983/XIX, S: 177, s. 119—124.
- UGRİNOVA —SKALOVSKA, Radmila — Bizde De dünyada Eski İslav Dili; (Çeviren: A. Engüllü); 1977/XIII, S: 114, s. 48 — 53.
- UGRİNOV, Pavle — Yönelimde Anlaşmazlık; (Türkçesi: A. Engüllü); 1980/XVI, s. 146, s. 113 — 116.
- ÜSKÜBİ, M. Zihni — Üsküp Rifai Dergâhının Tarihçesi; 1985/XXI, S: 193, s. 100 — 103.

- VARDAR, Hüsamettin—TürkmenOzanlarından Abdüllatif Benderoğlunun “Yanardağlardan Püsküren Yıldızlar” Şiir Kitabından; 1982/XVIII, S: 169, s. 95 — 98.
- VANKU, Milan — Boğazlara İlişkin Montre Konferansında Küçük Antanta ve Balkan Antlaşması; (Çeviren: Hilât Selim); 1989/XXI, S: 199, s. 88 — 95.
- VEREŞ, Şaşa — Kırleja'nın Gölgesinde; (Çeviren: Avni Engüllü); 1981/XVIII, S: 162, s. 93 — 115.
- VLAHOVIÇ, Velyko — Cumhuriyet Koruyulan; 1976/XII, S: 107, s. 103 — 105.
- VRAJİNOVSKI, Tanas — İlinden Dönemli Halk Anlatılarında Makedonlar ile Türkler İlişkileri; 1976/XII, S: 108, s. 43-49.
- YAVUZ, Hilmi — Kuytulardan Biri; 1980/XVI, S: 143, s. 86.
- YİĞİTLER, H. Zekâi — İki Şiir Kitabı; 1984/XX, S: 190, s. 111 — 115.
- YAZARLAR TİTO'DAN SÖZEDİYOR; (Çevirenler: Suat Engüllü ve Enver İlyaz); 1982/XVIII, S: 166, s. 47 — 54
- YUNG, C. G. — Kişisel Bilinçdışı ve Ortak Bilinçdışı; (Çevirenler: Afşar Timuçin — Mehmet Sert); 1977/XIII, S: 122, s. 81 — 91.
- YURUKOVA, Nada — Ege Makedonya'sında Yaşayan Makedonlar Hakkında Önemli Bir Yapıt; (Çeviren: Halit Zeynullah); 1982/XVIII, S: 164, s. 101—108.
- YURUKOVA, Nada — Kadınlarımızın HKS'na Katılışlarını Aydınlatan Bir Yapıt; (Çeviren: H. Vardar); 1984/XX, S: 184, s. 119 — 124.
- YURUKOVA, Nada — 1944/45 Öğretim Yılında Makedonya'da Öğretmen Kursları; (Çeviren: Hüsamettin Vardar); 1984/XX, S: 188, s. 105-111.
- YURUKOVA, Nada — Makedonya Halkında Önemli Bir Tarih Yapıtı Daha; (Çeviren: Hilât Selim); 1985/XXI, S: 193, s. 104 — 110.
- YUSUF, Muharrem — Pirlepe ile Manastır Arasında Bulunan Köylerde Söylenen Türküler; 1984/XX, S: 191, s. 93-99.
- YUSUF, Sabit — Üzerinde Durulması Gereken Kimi Kelimeler; 1978/XIV, S: 129—130, s. 93—100.
- YUSUF, Süreyya — Yazınımız Üstüne Bir Gerçek; 1977/XIII, S: 118, s. 59 — 63.
- ZACİN, Mirçea — Romanya ile Türkiye Arasındaki Yazınsal İlişkiler; 1979/XV, S: 136 — 137, s. 79 — 85.
- ZAHİROVIÇ — RUDIÇ, Ayşa — Sözü'nün Ayrı Bir Anlamı Olsun Diye; 1982/XVIII, S: 164, s. 51 — 54.
- ZDRAVEVA, Milka — Makedon Ulusunun Tarihine İlişkin Türk Evrakları; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç—Altanay); 1981/XVII, S: 160, s. 43 — 47.
- ZDRAVEVA, Milka— Evliya Çelebi'nin “Seyahatname”sinde Makedonya; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç— Altanay); 1981/XVII, S: 161, s. 87 — 145.

- ZDRAVEVA, Milka — Bir İnceleme Daha; (Çeviren: Hüseyin Yusuf); 1982/XVIII, S: 171, s. 93 — 98.
- ZDRAVEVA, Milka — Tarihlerinin Bir Bölümü Osmanlı İmparatorluğuna Bağlı Öteki Ülkelerin Bile Yararlanabileceği Bir Yapıt; (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç — Altanay); 1983/XIX, S: 172, s. 63 — 66.
- ZDRAVEVA, Milka — Osmanlı İdaresi Zamanında Üsküp; (Çeviren: Hüseyin Yusuf); 1983/XIX, S: 175, s. 93 — 97.
- ZDRAVEVA, Milka — Makedon Ulusunun Tarihine Değgin Türk Belgeleri; (Çeviren: H. Vardar); 1984/XX, S: 186, s. 115 — 117.
- ZDRAVEVA, Milka — Osmanlı İdaresi Döneminde Makedonya'da Menzil Hizmeti; (Çeviren: Hilât Selim); 1984/XXI, S: 191, s. 74 — 86.
- ZEKERİYA, İsmail — İlkokullarda Edebiyat Derslerinin Amacı; 1977/XIII, S: 119, s. 47 — 50.
- ZEKERİYA, İsmail — “Prosvetno Delo” Yayınevinin 33 Yıllık Başarılı Etkinliği; (1945'ten — 1970 yılına kadar çıkan kitapların bibliyografya endeksi); 1978/XIV, S: 131, s. 61 — 89.
- ZEKERİYA, Necati — Miroslav Kırleja Bir Düşünür Olarak; 1982/XVIII, S: 162, s. 61 — 68.
- ZEKERİYA, Necati — Derviş ve Ölüm'ün Şairi Öldü; 1982/XVIII, S: 168, s. 77 — 86.
- ZEKERİYA, Necati — Eskimeyen Çocuk Şiirleri; 1983/XIX, S: 176, s. 97 — 103.
- ZEKERİYA, Necati — Yaşadığımı İtiraf Eden Neruda; 1984/XX, S: 182, s. 67 — 75.
- ZEKERİYA, Necati — Branko Çopiç Dükkânını Kapadı; 1984/XX, S: 185, s. 89 — 97.
- ZEKERİYA, Necati — “Dursun Bebeği Ninni” ya da Melih Cevdet Anday'ın Şiirinde Çocuk Sesi; 1985/XXI, S: 199, s. 68 — 75.
- ZORİÇ, Voyislav — Güllerle Büyüyen Kadın; (Çeviren A E); 1976/XII, S: 111, s. 83 — 87.

IV.2.7. Folklor

- ABDULLAH, Kevser — Maniler; 1979/XV, S: 134-135, s. 149 — 152.
- AGO, Arif — Ohri, Radoviş ve İştup İlçelerinde Yaşayan Türk Halkının Hıdırellez Adet İle Manileri; 1983/XIX, S: 174, s. 123 — 137.
- BAYMAK, Ethem — Biz ve Türkülerimiz; 1980/XVI, S: 142, s. 99 — 104.
- BAYRAM- Esad — Beçin Kralı, Yemin Saraf; (Derleyen: Esad Bayram) 1979/XV, S: 139, s. 109 — 112.
- BAYRAM, Esad — Ohride Türk Kadın Adetleri; 1981/XVII, S: 154, s. 81 — 87.

- BİLALOĞLU, İdris — Yürük Türkülerinin Derlenmesine Bir Katkı; 1985/XXI, S: 199, s. 96 — 100.
- DORUK, Yaşar — Yugoslavya Türk Yörük Yerleşmelerinden Derlenen Halk Türkülerinin Türkiye'deki Varyantları İle Melodik Yönden Karşılaştırılması; 1985/XXI, S: 192, s. 91 — 104.
- HAFIZ, Nimetullah — Prizren Bilmeceleri; 1977/XIII, S: 113, s. 103 — 122.
- HAFIZ, Nimetullah — Prizrende Düğün Adetleri; 1985/XXI, S: 193, s. 94 — 99.
- HASANOĞLU, Kenan — Vrapçište Düğün Türküleri ve Düğün Adetleri; 1985/XXI, S: 196, s. 135 — 148.
- GORGİEV, Gorgi M. — Radoviş Kazasının Konçe ve Topolnitsa Köylerinde Türk Halk Türküleri; (Türkçesi: Hilat Selim); 1985/XXI, S: 192, s. 105 — 110.
- GOSTİVAR MASALLARI—Kırk Kardeş ve Bir Kız Kardeş, Hızırın Kızı; (Derleyen: Hamdi Hasan); 1980/XVI, S: 151, s. 94 — 96.
- GOSTİVAR MASALI—Şanım Şanım Şandanım; (Derleyen: Sevim Musa); 1981/XVII, S: 159, s. 106 — 112.
- GOSTİVAR MASALLARI—(Derleyen: Sabit Yusuf); 1981/XVII, S: 161, s. 146 — 153.
- GOSTİVAR MANİLERİ; (Derleyen Hamdi Hasan); 1983/XIX, S: 179, s. 131 — 140.
- KALKANDELEN MASALLAR—Zengin Bir masal Hazinesi; (Derleyen: Hamdi Hasan); 1982/XVIII, S: 171, s. 67—79.
- KANATLAR KÖYÜ MANİLERİ — (Derleyenler Fatma Süleyman ile Fatime Kalenko); 1976/XII, S: 104, s. 72 — 73.
- KARTAL, Numan — Kocacık Folkloru; 1980/XVI, S: 147, s. 47 — 137.
- KARTAL, Numan — Kocacık Folkloru; 1982/XVIII, S: 171, s. 81 — 91.
- KOZARA HALK TÜRKÜLERİNDE TİTO — Tito'nun Çarısı, Ayaklanma Günü, Yoldaş Tito'nun Savaşa Çağrısı, Bayrak, Anımsadıkça, Kozara Yokedilmez, Kozara Gerekeni Verdi, Hey Kozara Hey Kozara. Kozara Korası, Kız Arkadaşım, Kordun Bosna, Yeşil Dağ, Knyejijsa. Onurlu Kozaraya, Lyevaç Polye ve Tsareva gora, Sarayova Seni Lanetlerdik, Sava Aşırı, Ben Tanarıya İnanman, Ben ve Yoldaşlarım, Savaş Tito, Kızıl Yıldız, Kozaralı Çoban Kızı, Dubitsadan Priyedora, Ustaşlardan Buğdayı Aldık, Kozaralı Piyonerlerin Türküsü, Partizanlar Kardeştir Bana, Titosuz Olunmaz, Mareşal Yoldaş, Halkın Onurudur Tito, Titoya Türkü, Şaka Değil, Ben Tito'ya Tito'ya, Gençlerin Selamı Tito'nun Doğum Günü, Kozara İçin Halk Yönetimi Türküsü, Seçimler, Altı Cumhuriyetli Federasyon, umutsun Sen Yoldaş Tito, İftirlar Bizi Caydırmaz, İftira ve Yalanlar, Adalet ve Güç, Yurdumuza Sadığız, Yuruduma; (Türkçesi: Avni Engülü) ; 1981/XVII, S: 156, s. 137 — 158.
- LOKAN, Faruk — Kalkandelen Folkloru ve Dil Özellikleri; 1977/XIII, S: 117, s. 94 — 96.

- MAMUŞA KÖYÜ MANİLERİ — (Derleyen Emil Kalon); 1976/XII, S: 102, s. 125 — 128.
- OHRİ MASALLARI — Ohrili haydut, Agent, Üçkardeş; (Derleyen; Esad Bayram); 1976/XII, S: 105, s. 116—127.
- OHRİ MANİLERİ - (Derleyen: Esad Bayram); 1980/XVI, S: 144, s. 123 — 127.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Türkiye'deki Folklor Çalışmaları ve Folklorizm; 1979/XV, S: 136-137, s. 123 — 128.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — XIX. Yüzyılda Yabancıların Türk Folkloru İle İlgili Saptamaları; 1980/XVI, S: 143, s. 103 — 113.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Üç Ohri Masalı; (Derleyen: Esad Bayram); 1980/XVI, S: 149, s. 113—128.
- NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver — Manastır ve Çevresi Folklor Ve Etnografyası Seminerinden Notlar; 1980/XVI, S: 151, s. 109 — 110.
- PİLİÇKOVA — Sevim — Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyetindeki Sünnet Adetleri Arasında Kimi Koşluklar; 1985/XXI, S: 198, s. 83 — 96.
- SAKAOĞLU, Saim — İnsan Asıllı Kuş Efsaneleri; 1985/XXI, S: 195, s. 97 — 102.
- TOYGAR, Kamil — Radoviş Türk (Yörük) köylerinin El Sanatları Üzerine Gözlemler; 1984/XXI, S: 191, s. 87 — 92.
- TOYGAR, Kamil —Folklor Alanında Türkiye— Yugoslavya İşbirliği; 1984/XX, S: 187, s. 122 — 124.
- YUSUF, Muharrem — Pirlepe — Manastır Arasında Türklerin Yaşadığı Köylerde Hıdırlaz Adetleri; 1983/XIX, S: 178, s. 101 — 108.
- YUSUF, Sabit — Gostivar Halk Türküleri (I); 1977/XIII, S: 114, s. 92 — 103.
- YUSUF, Sabit — Gostivar Halk Türküleri (II), 1980/XVI, S: 150, s. 89 — 97.
- YUSUF, Sabit — Gostivar Halk Türküleri (III); 1982/XVIII, S: 169, s. 99—114.

IV.3.201-211 Arası Sayılar

IV.3.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar

- AHMET, Veli — Tutum ve Öneriler Pratikte Gerçekleştirilmeli; Mayıs, S: 206, s. 5-11.
- CANOVA, Remzi — Bağlantısızlığın Gelişmesinde Tito ve Yugoslavya'nın Katkısı; Mayıs, S: 206, s. 12-22.

- CANOVA, Remzi — Harare Doruk Konferansı Eylem Konferansı Olarak Nitelendirildi; Ekim, S: 209, s. 5-13.
- DRAGOLYUB, Stavrev — öngörülen İktisadi Gelişim Cumhuriyetimizde Tüm öznelerin Olağanüstü Örgütlenmişlik ve Seferberliğini Gerektirmektedir; Çeviren: Suat Engüllü; Ocak, S: 202, s. 5-12.
- ENGÜLLÜ, Avni — Kültür Hazinesi, Ülkenin Özel Zenginliği Olarak Sayılmaktadır (Emin Salih ile söyleşi); Şubat, S: 203, s. 5-13.
- HASAN, Vefki — Özgür Bileşik Emek Sisteminin İşlevi ve Özgürlük Sonuçları; Şubat, S: 203, s. 14-24.
- HASAN, Vefki — Dengeli Gelişme ve Birlik Uğruna Kararlı Eylem; Eylül, S: 208, s. 5-16.
- KERİM, Şerif — Devrimsel Edinimler Özünde Birleşme; Haziran, S: 207, s. 5-11.
- KONESKİ, Blaje — Ohri Yazın Okulu (1); Çeviren: Suat Engüllü; Aralık, S: 211, s. 5-14.
- MUSTAFA, İlker — İdesel-Siyasi, Sorumluluk, Eylemsel Seferberlik ve Kararlılık Önemli Ölçüde Artırılmalıdır; Çeviren: Suat Engüllü; Kasım, S: 210, s. 5-14.
- RAMO, Şükrü — Firuz'u Anarken; Nisan, S: 205, s. 5-13.
- RİFAT, Hürşit — Sendikalar Birliği Sosyalist Toplumda Özyönetim ilişkilerinden Doğan Kendine Özgü Role Sahiptir; Nisan, S: 205, s. 14-18.

IV.3.2. Öyküler

- ABDULLAH, Avni — Geç Kalan Ölüm; Mart, S: 204, s. 55--62.
- AKBAL, Oktay — Bir Hastalıktan Sonra Dünya; Şubat, S: 203, s. 58-62.
- BİGA, Vesna — Bayan KS'nin Uykusuzluğu; Çeviren: Avni Abdullah; Aralık, S: 211, s. 33-37.
- BİTENTS, Yadranko — Körolası Amatörler; Çeviren: Avni Abdullah; Aralık, S: 211, s. 38-51.
- BLAJEVIÇ, Miranda Neda — Paskalya Giysisi; Çeviren: Avni Abdullah; Aralık, S: 211, s. 52-57.
- BORNES, Luis Horhe — Dopdolu Yıllar; Çeviren: Bertan Onaran; Eylül, S: 208, s. 58-62.
- BUGARIÇ, Recep - Akriba; Şubat, S: 203, s. 35-39.
- ÇAU, Minh Nguyen — Ormanda Ayışığı; Çeviren: Yurdanur Salman; Ekim, S: 209, s. 118-130.
- CLEİN, Carmen—Bayan Amanda; Çeviren: Avni Abdullah; Aralık, S: 211, s. 61-63.

- COMEY, Ellis — Sana Karşı Koyabilirim; Çeviren: Bedia Turgay Ahmad; Ekim, S: 209, s. 131-134.
- DİNESEN, İsak — Yakası Karanfilli Adam; Çeviren: Fatih Özgüven; Eylül, S: 208, s. 75-91.
- DİZDAREVİÇ, Ziya — Kasaba Öyküleri; Çeviren: Necati Zekeriya; Ocak, S: 202, s. 38-44.
- GARGİ, Baluant — Yüz Millik Yarış; Çeviren: Füsün Tayanç; Ekim, S: 209, s. 100-105.
- HAKKI, Yahya — Pirinç Karyola; Ekim, S: 209, s. 22-27.
- HİDAYET, Sadık — Sahipsiz Köpek; Çeviren: Behçet Necatigil; Ekim, S: 209, s. 32-39.
- İLERİ, Selim — Hicran Yarası; Kasım, S: 210, s. 38-49.
- KIRATLI, Mahmut — Çocuklar Ölmesin; Ocak, S: 202, s. 20-24.
- KVESİÇ, Pero — Bir; Çeviren: Avni Abdullah; Aralık, S: 211, s. 58-60.
- LE GUİN, K. Ursula — Nesnelere; Çeviren: Levent Akım; Aralık, S: 211, s. 20-27.
- LENZ, Zigfrid — Bir Hükümet Taraftarı; Çeviren: İlknur İgen; Mayıs, S: 206, s. 64-68.
- LUKŞİÇ, Irena — Sizin İsteddiğinizdi Bu!; Çeviren: Suat Engüllü; Şubat, S: 203, s. 40-51.
- MARKEZ, Garsia Gabriel — Tansıklar Satıcısı İyi Blacaman; Çeviren: Nuran Akgören; Ekim, S: 209, s. 14-21.
- MOMİROVSKİ, Tome — Kara Opel; Çeviren: Nusret Dişo Ülkü; Nisan, S: 205, s. 23-29.
- NEBİ, Saadet — Sevgi Her Şeyi Yener; Nisan, S: 205, s. 50-53.
- NEBİ, Saadet — Öğretmen Funda; Aralık, S: 211, s. 71-74.
- NEDELKOVSKİ, Velko - Doğum; Çeviren: Nusret Diso Ülkü; Haziran, S: 207, s. 19-27.
- POPOVSKA, Solzitsa — Anlaşmazlık; Çeviren: Avni Engüllü; Kasım, S: 210, s. 53-56.
- SİLYANOVSKİ, Lyupço — Kendi Düşüncelerinden Yaşayana, Tanrı Rahmet Eyleye; Çeviren: Avni Engüllü; Şubat, S: 203, s. 52-57.
- SUPERVİELLE, Jules — Açık Denizin Çocuğu; Çeviren: Samih Rifat; Nisan, S: 205, s. 38-49.
- TAMER, Ülkü - Macı Hüseyin; Eylül, S: 208, s. 67-74.
- TANER, Haldun — Onikiye Bir Var; Haziran, S: 207, s. 28-38.
- TEKERLİ, Fuad — Sönen Lâmba; Çeviren: Bedia Turgay — Ahmad; Ekim, S: 209, s. 92-96.

- TOHOLY, Miroslav — Her Öykü Böyle Başlar; Çeviren: Suat Engüllü; Ekim, S: 209, s. 40-52.
- TSEROVIÇ, Vuk — Ev; Çeviren: Nusret Dişo Ülkü; Mayıs, S: 206, s. 48 - 54
- VIAN, Boris — Karıncalar; Çevirenler: Cemal Akal-Engin Özden; Ocak, S: 202, s. 46-54.
- YAŞAR, Mustafa — Düşten Güzel; Haziran, S: 207, s. 63-66.

IV.3.3. Şiirler

- AKSAL, Kudret Sabahattin — Eşik, Karanfiller, Pan'ın Ölümü, Resim, Eski zaman, Gemi, ikili, Kuytu, Tutsak, Leke; Aralık, S: 211, s. 64-70
- ALEKSİÇ, Snejana — Deniz ve Ben, Çalıyorum, Köpüklenen Şiir; Çeviren: Suat Engüllü; Nisan, S: 205, s. 56-58.
- ALİ, Fahri — Zor, Zor, Zor... Yeniden Duygularına Karışan Yorgunum, Eylül, S: 208, s. 65-66.
- ALİ, Mustafa — Ne diye, Dilerim; Kasım, S: 210, s. 92-93.
- ANTIÇ, Miroslav — Resim, Deniz, Tarak, Kalem, Anne, Mum, Gözyaşları, Türkü, Güzellik, Yıldızlar, Iraklık, Ağaç, Hazırlık, İğne, Duman, Renkler, Ekmek; Çeviren: Necati Zekeriya; Eylül, S: 208, s. 52-58.
- BARAKA, Amiri İmamı — Her Sabah, SOS, Epistrophe, Garcia Lorca ya Dizeler, Nick Charles'in Ölümü, Yılan Gözleri; Çeviren: Özcan Özbilge; Kasım, S: 210, s. 57-64.
- BAYMAK, Osman — Devrim Şarkısı; Kasım, S: 210, s. 50-52.
- BEKSAÇ, Zeynel — Mor Düşün Sayıklamaları, Prizren Üstüne Güzelleme, Yunus Ağa; Şubat, S: 203, s. 25-26.
- BEKSAÇ, Zeynel — İçimde Büyüyen Bir Güvercinin Uykusuzluktan Yakınışıdır, Mart, S: 204, s., 83-84.
- BEKSAÇ, Zeynel — Gidenlerin Ardından Kalanların Pulsuz Mektubudur, Gözdağı ve Güzelliğin Savunması; Eylül, S: 208, s. 63-64.
- BEKTAŞ, Cengiz — Yüreğimle Düşünürken, Yüreğimizde Olduk Olası, Canlar, Ve Milyonlar, Ağaçlar, Güller, Gelincikler, Beni Kimseler Senin Gibi Sevmedi Ki, Çingenelerin Adresleri, Geniş Alnını Senin, Evimiz, Doğurur, Yürümek, Yel, İlk; Nisan, S: 205, s. 30-37.
- BELLUR, İrfan — Avlamak ve Avlanmak; Şubat, S: 203, s. 27-33.
- BELLUR, İrfan — Ne Diye; Çizen; Yakup Hayro; Haziran, S: 207, s. 39 — 40.
- BELLUR, İrfan — Kurban, Boş Sayfalar, Soytarının Uyarısı, Aralık, S: 211, s. 18-19.

- BİRSEL, Salâh — Meyhane, Kuzuname, Gayya, Balafong, Yunus Emre, Çadır, Baltazar, Kaput; Mayıs, S: 206, s. 55-59.
- BOŞNAKOVSKA, Mihailova Gordana — Sidra'ya Şiirler; Çev-en: Suat Engüllü, Mayıs, S: 206, s. 41-47.
- BUGARİÇ, RECEP - Ölüm, Vazgeçmem; Mayıs, S: 206, s. 30-31.
- ÇERKEZ, Vladimir — Büyük Deniz, Şiir ile Yıldırımın İzdivacı. Yalnızlık, İlk Sevi, Denizin Dudakları, Türkü, Hüner Armağanlar, Hayriye, Çamlar Arasında İkiricimlik; Çeviren; Necati Zekeriya; Haziran, S: 207, s. 52-56.
- ÇANSEVER, Edip — Gül Kokuyorsun, O Mavilik Derdi, Sonrası Kalır, Saate Bakmak, Ölü Mü Denir; Eylül, S: 208, s. 44-51.
- DEMİRAÇ, Fikret — Zamanı, Bir Şiir Mutlaka Bulur Dünadaki Yerini, Ölüm Kapıya Geldiği Zaman, Sen öldükten Sonra Da, Kardeşim, Barışı Ne Zaman Yapacağız; Ekim, S: 209, s. 53-57
- DOBRANYA, Süzan — Sabret, Sensin Yalnız Düşlediğim; Aralık, S: 211, s. 98-99.
- DONESKA, Vera — Sonsuzluk, Rüzgâr, Bilinmeyen; Çeviren: Suat Engüllü; Şubat, S: 203, s. 89-90.
- EDİP, Yusuf — Hani Olsun, Uzaklıklar; Ocak, S: 202, s. 45.
- ELOĞLU, Metin — Çıkırık, Pamuklu, İkindiden, Sorguç, Kış Bekârı, Sarkaş, Atlı Karınca, Dikiş, Kımiltı, Lacivert, Aman, Camgüzeli; Ocak, S: 202, s. 30-33.
- ENGÜLLÜ, Avni — Dize Dize Mevlâna'yı Söylemek; Mart, S: 204, s. 23-24.
- ENGÜLLÜ, Melâhat — Bir Bütünlük İçinde, Salgınlık; Nisan, S: 205, s. 21-22.
- ENGÜLLÜ, Suat — Gölkü; Çizen: Yakup Hayro; Mayıs, S: 206, s. 60-63.
- ENGÜLLÜ Suat — Sırılsıklam, Karabasan, Tahterevalli; Haziran, S: 207, s. 15-16.
- GÜZEL, Bogomil — De Profundis, Yakarma, Koynunda Fırtına, Görelilik Kuramı, Kavafi'yi Doğrulamak, Ölümlere Yapılan Göretleme, Musa, Kurtuluş; Çeviren: Suat Engüllü; Aralık, S: 211, s. 28-32.
- HAC —EL, Unsi — Kesik Baş, Şarlatan; Çeviren: Nuri Pakdil; Ekim, S: 209, s. 97-99.
- HASAN, Vefki - Duygusal Söz; Mart, S: 204, s. 79-80.
- İSMAİL, Biba - Korku, Diken, B...; Şubat, S: 203, s. 34.
- İSMAİL, Biba — Başımın Belası; Mart, S: 204, s. 47.
- İSMAİL, Biba — Denizde Karneval; Mayıs, S: 206, s. 32-33.
- İSMAİL, Biba — Yarıda Kesilen Sür; Çizen: Yakup Hayro; Haziran, S: 207, s. 57-62.
- İSMAİL, Biba — Şehvet; Kasım, S: 210, s. 18-19.
- KIRKUL, Raif — İşçi-İşsiz Dedikodusu, Zaman Bulacak mıyız, Bilmece; Kasım, S: 210, s. 90.

- LERMONTOV, Mihail — Dostlara, Bir Şiir Defteri İçin, Kafkasya; Ocak 19Ş1, Komşu, Şairin Ölümü, Şair, Düşünce, Çok Kez Karmakarışık Bir Kalabalıkla Çevrili Anayurt; Çeviren: Ataol Behramoğlu; Şubat, S: 203, s. 63-73.
- MEMİŞ, Zekeriya — Kalan ömürle Övün; Mayıs, S: 206, s. 72.
- MERCAN, Hasan — Bu Ev; Mayıs, S: 206, s. 23-29.
- MERCAN, Hasan Kilim; Kasım, S: 210, s. 20-22.
- NİKİÇ, Valentin — Sonsuzluğa Dair, Ölüm, Yitirilmeyen Umut, Çimenlerle Büyürüz; Çeviren: Fahri Ali; Aralık, S: 211, s. 100-101.
- RAMO, Şükrü — Göl Yanında, Dost Sözü Mü?, Kıskanma; Mart, S: 204, s. 15-18.
- RECEPOĞLU, Suroy Altay — Prizren Çeşmeleri III; Mart; S: 204, s. 51-52.
- RECEPOĞLU, Suroy Altay — Prizren Çeşmeleri V; Nisan, S: 205, s. 19-20.
- REŞİT, Nizam — Neredeyse Gün Bitecek, Sessiz Feryad, Akşam Vakitleri, Aybalam; Nisan, S: 205, s. 54-56.
- REŞİT, Nizam — Unutulmuş Hikâye, Ümitsiz Bekleyiş, Sergüzeşt; Mayıs, S: 206, s. 69-70.
- REŞİT, Nizam — Açık öyle, Kaybolan Sevginin Ardından; Haziran, S: 207, s. 75-76.
- REŞİT, Nizam — Resimler, Yorgun, Sevsen Olmaz Mı, İklimler Ötesinden, Sana Bahardan Geliyorum; Aralık, S: 211, s. 75-78.
- RİSTİÇ, Marko — Göller Üzerindeki Yürek, Şeva, Yardım Edilmeksizin, Yalnızlık, Düşün Fısıldayışı, Erinçsizlikten Erince, Bugün, Don Juan; çeviren; Necati Zekeriya; Nisan, S: 205, s. 44-49.
- RUŞİT, Hamza — Gönlümün Sultanı; Mayıs, S: 206, s. 71.
- SAİT, Burhan — Eh! Ne Olur; Mayıs, S: 206, s. 70-71.
- SAMET, Semra — Öyle Değil Mi? Kalabalık, Ağlayış; Şubat, S: 203, s. 87-89.
- SAYIĞ, Tefik — Gericı Psikoloji, Şiir K; Çeviren: Nuri Pakdil; Ekim, S: 209, s. 78-82.
- SEFERİS, Yorgo — Ardıç Kuşu, Çeviren; Herkül Milas; Haziran, S: 207, s. 67-74.
- SENGOR, Leopold Sedar — Tam Tam Delicisi, Saat Beş, Ne Yapıyorsun?, Mektubunu İstiyorum; Çeviren: Avni Engüllü; Ekim, S: 209, s. 29-31.
- SPASEVSKA, Eleonora — Ve Yarın Damlalar Çeviren: Suat Engüllü; Kasım, S: 210, s. 13-19.
- TOYGAR, Kâmil — Çin'den Şiirli Notlar; Kasım, S: 210, s. 65-66.
- UROŞEVİÇ, Vlado - Belâlı Anlaşmazlık, Hayli Kuşkulu Yolculuk, Haberlerin Çok Zor Ulaştığı Ülke, Savunma Yanlılığı, Yitirilen Belgelerin Sıkıntısı, Dikkatsizlik, Uzak Ada, Kararsız Davranış; Çeviren: Suat Engüllü; Eylül, S: 208, s. 39-43.
- UYAR, Turgut — Bin Yıl, Sulardan Ürkü, Gelmiş Gelecek Zaman, Ekinoks, Düzenbozan'a; Ocak, S: 202, s. 25-29.

YAŞAR, Mustafa — Ali; Mayıs, S: 206, s. 34-38.

YURİŞİÇ, Yakov — Evin Eşiği, Sevinç Yuvası Ağlayış Yuvası, Mevsimlerin Kokusu, İçindeki Sabah, Usta Atıcı, Büyük Hazırlık; Çeviren: Suat Engüllü; Kasım, S: 210, s. 33-37.

ZEKERİYA, Necati - Ablama Sevda Şiirleri; Mart, S: 204, s. 35-36.

ZEKERİYA, Necati — Ve Umuttur, En Son İnsanı Terkeden; Çizen: Yakup Hayro; Mayıs, S: 206, s. 39-40.

ZEKERİYA, Necati — Dönerim Eski Şiire, Görünüm, Sarın Yelleri, Burdan Başlar, Beni Bir Merak Öldürecek, Neler Geçer Aklımdan; Haziran, S: 207, s. 12-14.

ZEKERİYA, Necati — Akasya'ya Şiir, Anılar Çoktur Kahve İnsanlarında, Anımsama, Üskübe Yeşili Ozanlar Vermiş, Terazuya'da Bir Pazar Günü; Kasım, S: 210, s. 15-17.

ZEKERİYA, Necati - Eski Bir Şiir, Eski Anılar, Bir Kadın, İslaha-ne, Parkında' Yağan Yağmurlarla Gel; Aralık, S: 211, s. 15-17.

ZEYNULLAH, Sevim - Hayat, Aldandım, Mektup, Ahım, Var; Mart, S: 204, s. 67-68.

IV.3.4. Romanlardan Bölümler

ACHEBE, Chinua — Ruhum Yeniden Doğacak; Çeviren Anjel Selveroğlu; Ekim, S: 209, s. 58-65.

IV.3.5. Tiyatro Yazıları

BALEL, Mustafa - Gün Vurgunu; Mayıs, S: 206, s. 95-1-31.

BALEL, Mustafa - Gün Vurgunu; Haziran, S: 207, s. 77-1-11.

IV.3.6. Deneme, Eleştiri, Değinme ve Diğer Yazın Türleri

AHMET, Veli — Kaşgâr Türkçesi Ürünleri; Kutâdgu Bilig; Nisan, S: 205, s. 91-96.

ALİ, Fahri — “Çevren”in 50. Sayısını Kutlarken; Ocak, S: 202, s. 87-91.

ALİ, Fahri — “Razvitok”u Okurken; Kasım, S: 210, s. 99-101.

BEAVOİR, De Simon — Jean Paul Sartre'la Söyleşi; Çeviren: Sema Rifat Güzelşen; Haziran, S: 207, s. 41-51.

ENGÜLLÜ, Avni - Fadıl Hacı'nın “Tarak” adlı Güldürüsü ile Halklar Tiyatrosunun Türk Dramı Kolunda Yeni Soluklar; Ocak, S: 202, s. 55-61.

ENGÜLLÜ, Avni - Bir Yeni Kitap; “Trabzonlu Kemençeden”; Mayıs, S: 206, s. 81-83.

- ENGÜLLÜ, Avni — “Milli Kültür” Dergisinde “Struga Şiir Akşamları”; Haziran, S: 207, s. 115-117.
- ENGÜLLÜ Avni — “Kentaltı” Şiirsel Patlamaları; Eylül, S: 208, s. 31-38.
- ENGÜLLÜ, Avni — Kıyıda Gelen Sesler; Aralık, S: 211, s. 117-120.
- ENGÜLLÜ, Suat — Okumaya Değer Bir “Republika”; Şubat, S: 203, s. 105-108.
- ENGÜLLÜ, Suat — “Venats” a Bir göz Atalım; Nisan, S: 205, s. 101-104.
- ENGÜLLÜ, Suat — Yirmibeş Yılın Adı Var; Eylül, S: 208, s. 17-24.
- ENGÜLLÜ, Suat — Büyük Özveri Gerektiren Bir Yapıt; Aralık, S: 211, s. 113-116.
- ERURİ, Nasır & GARİP Edmund — Filistin Şiiri; Çeviren: Yusuf Sel; Ekim, S: 209, s. 66-77.
- FİSCHER, Ernest — Frans Kafka; Çeviren: Ahmet Cemi Kasım, S: 210, s. 67-80.
- GOLUBOVIÇ, Kseniya — Reşat Nuri Güntekin'in “Çalığışu” Romanındaki Şahıslar; Şubat, S: 203, s. 91-102.
- GOLUBOVIÇ, Kseniya — Çeviride Transformasyon; Kasım, S: 210, s. 94-98.
- HASAN, Mr. Hamdi — Yugoslavya'da Türk Halk Edebiyata Üzerinde Yapılan Derleme, Çeviri ve Araştırmalar Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi; Ocak, S: 202, s. 101-123.
- HASAN, Mr. Hamdi — Rahmi Adında Bir Halk Şairinin “Şar Dağı” Hakkında Söylediği Medhiye; Mart, S: 204, s. 91-96.
- HASAN, Vefki — Güncel Toplumsal Soruları Konu Edinen “Pogledi” Dergisi; Mayıs, S: 206, s. 84-89.
- HASANOĞLU, Kenan — Karacaoğlan'ın Tabiata Bakış Tarzı; Ocak, S: 202, s. 79-86.
- KROPOTKİN, A. Pyotr — Savaş ve Barış" ve “Anna Karenina” Çeviren: Mustafa Ziyalan; Nisan, S: 205, s. 59-65.
- KUBUR, Ali — Temmuz'un Getirdikleri; Eylül, S: 208, s. 103-106.
- MEMİYA, Dr. Minka — Küçük Kasabanın Büyük öyküleri; Çeviren: Necati Zekeriya; Ocak, S: 202, s. 34-37.
- ÖZDEMİR, Alişan — Karanlığın Günü; Kasım, S: 210, s. 102-106.
- RECEPOĞLU, Suroy Altay — Yugoslavya'daki İslam Sanatı; Ocak, S: 202, s. 92-95.
- RECEPOĞLU, Suroy Altay — Makedonya ve Kosova'da Sosya Demokrat Hareketine Ferit Bayramın Katkısı; Mayıs, S: 206, s. 73-80.
- SONTAG, Susan — Tiyatro ve Sinema; Çeviren: Beril Eyüboğlu; Aralık, S: 211, s. 79-97.
- ÜLKÜ, Nusret Dişo — Alen Ginsberg ve “Altın Çelenk”; Eylül, S: 208, s. 25-30.
- WEİSS, Peter — Yazarlarla Konuşmalar; Çeviren: Elçin Yahşi; Ekim, S: 209, s. 106-117.

ZDRAVEVA, Mr. Milka - Yüzyılımızın 60'lı Yıllarında Radoviş ve Belediyesindeki Demografi Değişiklikleri; Çeviren: Hüsametdin Vardar; Eylül, S: 208, s. 92-99.

ZEKERİYA, Necati — Özgün Bir Öykü Anlatımı; Eylül, S: 208, s. 100-102.

ZEKERİYA, Necati — Borhes Kendi Başına Bir Dünya; Ekim, S: 209, s. 83-91.

*** Köroğlu ve Kesiroğlu Mustafa Stambolli: Nisan, S: 205, s. 108-126.

*** “SESLER” Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (Yuvarlak masa karşılaşmasına katılanlar: Fahri Kaya, Suat Engüllü, Şükrü Ramo, Avni Engüllü, Enver Baki, Necati Zekeriya, İskender Muz-beğ, Biba İsmail, Lütfi Seyfullah, Altay Suroy, Avni Abdullah, Şerafettin Nebi, Sevim Zeynullah, Süleyman Brina, Nezaket Ali, Sabit Yusuf, Fahri Ali, Vefki Hasan, Perver Şaban, Arif Ago, Zeynel Beksaç, Mr. Hamdi Hasan, Enver İlyaz, Bedri Nurettin ve Fahri Kaya); Mart, S: 204.

IV.3.7. Tarihî Yazılar

KORO, Mr. Bedrettin—XIX. Yüzyılın Sonlarında ve XX. Yüzyılın Başlangıcında Osmanlı İmparatorluğunda Toplumsal-Ekonomi İlişkileri; Ocak, S: 202, s. 69-78.

IV.3.8. Folklor Yazıları

AGO, Arif & SAZDOV, Tome — Makedon Halk Nesir Yazın Yaratıcılığında Türkçe Ögeler; Nisan, S: 205, s. 66-72,

ENGÜLLÜ, Ayni — “Konya Sazı ve Türküleri” Kitabı ve Bu Girişimin Önemi Üstüne Birkaç Söz; Nisan, S: 205, s. 97-100.

ENGÜLLÜ, Suat — Türk Folkloruna Pahası Biçilemiyecek Bir Hizmet; Haziran, S: 207, s. 111-114.

HACİOSMANOVIÇ Dr. Lamia - XVIII. Yüzyıl Şairi Mehmed Meyli Kuran'ın Şiiri; Çeviren: Necati Zekeriya, Nisan, S: 205, s. 73-77.

NASRETTİNOĞLU, Ünver İrfan - Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Aşık Zülali; Nisan, S: 205, s. 78-90.

SAATÇI, Suphi — Kerkük Yöresi Sözlü Halk Edebiyatında Görülen Metin Bozuklukları; Şubat, S: 203, s. 82-86.

SAZDOV, Dr. Tome. Nasrettin Hoca ve İter Peyo Fıkralarında Ortak ve özgül Yanlar; Çeviren: Suat Engüllü; Ocak, S: 202, s. 62-68.

SEFİKOĞLU, Muzbeg İskender — Atasözleri; Mart, S: 204, s. 41-46.

TOYGAR, Kâmil — Kosova Turk Halk Edebiyatı Metinleri, Şubat, S: 203, s. 103-104.

TÜRKMEN, Doç. Dr. Fikret - Nasreddin Hoca Fıkralarının Yayılma Sahaları; Aralık, S: 211, s. 102-112.

ÖZTÜRK, Dr. İsmail — Yenikent ve Vranovça Köyleri Türklerinden Evlenme Geleneklerinde Benzerlikler; Kasım, S: 210, s. 81-89.

IV.3.9. Diğer Yazılar

ENGÜLLÜ, Suat – Olaylar; Ocak, S: 202, s. 96-100.

ENGÜLLÜ, Suat – Olaylar; Şubat, S: 203, 109-111.

ENGÜLLÜ, Suat – Olaylar; Nisan, S: 205, s. 105-107.

ENGÜLLÜ, Suat – Olaylar; Mayıs, S: 206, s. 90-93.

ENGÜLLÜ, Suat – Olaylar; Haziran, S: 207, s. 118-121.

İSMAİL, Biba – Olaylar; Eylül, S: 208, s. 107-111.

İSMAİL, Biba – Olaylar; Kasım, S: 210, s. 107.

İSMAİL, Biba – Olaylar; Aralık, S: 211, s. 121.

IV.4.212-221 Arası Sayılar

IV.4.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar

CANOVA, Remzi – Harare Kararlarının Gerçekleşmesi Yolunda İlk Somut Adımlar; Şubat, S: 213, s. 15-22.

HASAN, Vefki – Tito'nun Özgürlüksever Yaratıcılığı; Mayıs, S: 216, s. 14-23.

HAYRETTİN, Erol – “İşçi Anayasası” Aleni Tartışmaya Verildi; Haziran, S: 217, s. 14-19.

SÜLEYMAN, Cemal – Sürengen Dış Siyasi Yönelimimiz; Mayıs, S: 216, s. 24-29.

SÜLEYMAN, Yusuf – Bengi Gençlik: Türkçesi: Enver İlyas; Mayıs, S: 216, s. 30-35.

TİTO, Yosip Broz – Yugoslavya'nın Egemenliği Tüm Cumhuriyetlerin Egemenliğinden Oluşmaktadır; Türkçesi: Suat Engüllü; Ocak, S: 212, s. 5-18.

TİTO, Yosip Broz – Emek ve İnsanın Özgürlüğe Kavuşturulması Savaşı Aynı Zamanda Ulusun Tam Kesinlik Kazanmasının da Savaşımıdır: Türkçesi: Suat Engüllü; Şubat, S: 213, s. 5-14.

- TİTO, Yosip Broz – Biz Herhangi Bir Büyük Güç Tarafından Küçük Ülkelerin İçişlerine Karışılmasının Her Biçimine Karşıyız; Türkçesi: Suat Engüllü; Mayıs, S: 216, s. 5-13.
- TİTO, Yosip Broz – Yeni Yugoslavya'nın Kurtuluş Savaşı ve Devrimsel Dönüşümünün Özgüllüğü Nerede Yatmaktadır; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 217, s. 5-13.
- TİTO, Yosip Broz – Kurtuluşlarına Yeni Kavuşan Uluslar Özerk Yaşam Yolunda Yürümeye Başladılar; Türkçesi: Suat Engüllü; Ekim, S: 219, s. 5-13.
- TİTO, Yosip Broz – Ulusal Azınlıkların Tanınması Doğrudan Doğruya Ulusallık Sorununa Marksist Yaklaşımına Ters Düşmektedir; Türkçesi: Suat Engüllü; Kasım, S: 220, s. 5-13.
- TİTO, Yosip Broz – Savaşımızın Bundan Sonraki Gelişimi ve federatif devlet Birliğimizin kurulmasında AVNOY Kararlarının Önemi; Türkçesi: Suat Engüllü; Aralık, S: 221, s. 5-12.

IV.4.2. Öyküler

- ALTAY, Vecdi – Melahat Teyzenin Kedicikleri; Aralık, S: 221, s. 34-38.
- ANDRİÇ, İvo – Zindanda; Türkçesi: Mahmut Kıratlı; Şubat, S: 213, s. 29-35.
- ARENAS, Reinaldo – Kuyu; Türkçesi: Sena Volkan; Kasım, S: 220, s. 19-25.
- BARAN, Selçuk – Konuk Odaları; Ocak, S: 212, s. 48-54.
- ÇİNGO, Jivko – Zurlo'nun En Güzel Günü; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Ekim, S: 212, s. 42-50.
- ENGÜLLÜ, Suat – Edisu; Mart, S: 214, s. 29-40.
- GULESKİ, Sotir – Ramço'nun Şekerli Düşü; Türkçesi: Recep Bugariç; Ocak, S: 212, s. 37-41.
- GÜLER, Nalan – Yanaklarımda Martı Kokusu; Haziran, S: 217, s. 43-46.
- HALICI, Mehdi – Sihirbaz, Ben ve Üçümcü Adam, Mart, S: 214, s. 46-52.
- HALICI, Mehdi – Bildircinlar; Ekim, S: 219, s. 21-26.
- İLYAZ, Enver – Cehennem Zebanileri; Ocak, S: 212, s. 73-75.
- İLYAZ, Enver – Deli Sali; Mayıs, S: 216, s. 42-46.
- KEZER, Uğur Aysun – Keklik; Haziran, S: 217, s. 27-34.
- MAKAL, Kutsi Tahir – Tepeden Tırnağa Aynur; Mayıs, S: 216, s. 67-72.
- MANEVSKİ, Mile – Maksi Dünyayı Kurtarıyor; Türkçesi: Remzi Canova; Aralık, S: 221, s. 20-24.
- PUŞİNA, S. Dervo – Girdap; Türkçesi: Remzi Canova; Kasım, S: 220, s. 31-40.

- RHYS, Jean – “Gece Gezmesi-1925”; Türkçesi: Pınar Kür; Mayıs, S: 216, s. 75-80.
- TOTSİNOVSKİ, Vasil – Dügün; Türkçesi: Gülser Mehmet-Klinçe; Mart, S: 214, s. 55-60.
- YAŞAR, Mustafa – Kurt Dağı; Şubat, S: 213, s. 49-51.
- YOUNCENAR, Marguerite – Wang-Fo Nasıl Kurtarıldı?; Türkçesi: Hür Yumer; Mart, S: 214, s. 61-69.
- ZEKERİYA, Necati – Yarın Görüşelim İslâ mı?; Mart, S: 214, s. 104-108.

IV.4.3. Şiirler

- ALİ, Fahri – Yeniden Yaşamaya Başladım Seni; Haziran, S: 217, s. 67-69.
- ALİ, Fahri – Su Ağırlandı; Kasım, S: 220, s. 14-16.
- ALİÇ, Cemaludin – Akşam Yemeğini Benimle Ye, Ölüm, Geç Geliyor Sesler; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Nisan, S: 215, s. 116-117.
- ALİKADİÇ, Bisera – Sadık Dostum Gidişinden Sonra, Gece ve Altın; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Nisan, S: 215, s. 77-78.
- ANDREESKİ, M. Petre – Günbalam, Yazlama, Sen ve Ben, İlk Ayrılık; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Eylül, S: 218, s. 27-30.
- ANDREESKİ, M. Petre – Uzak Örsler, Ozan Naum Manilov-Prespanski'nin Mezarına Ağıt Yerine; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Eylül, S: 218, s. 39-42.
- ALPER, Yusuf – Karanfil Kokusuyla; Haziran, S: 217, s. 48.
- BAL, A. Metin – İspanya... İspanya... İspanya; Haziran, S: 217, s. 54.
- BLAGOYEVİÇ, Slobodan – Düş, Bosnalı Dostumun Dili; Türkçesi: Altay Suroy Recepoğlu; Nisan, S: 215, s. 129-130.
- BAYRAKÇI, Kemal – Bulut Kardeşim; Haziran, S: 217, s. 41.
- BAYRAKTAREVİÇ, Radomir – Bezginliğe Bürünmüş kıyı, Kararan Koylar; Türkçesi: Suat Engüllü; S: 215, s. 37-38.
- BELLÜR, İrfan – Koma; Ocak, S: 212, s. 35-36.
- BELLÜR, İrfan – Korumak, Benlik, Bir Yaşam; Mayıs, S: 216, s. 36-38.
- BELLÜR, İrfan – Kör Kahin; Ekim, S: 219, s. 17-20.
- BOĞA, Çetin – Şiirindeydin Bir Mevsim; Haziran, S: 217, s. 35.
- BOŞKOVSKİ, T. Petar – Dikenli Yatak, Yılgı Köpeği, Haram, Daraağacı; Türkçesi: Suat Engüllü; Eylül, S: 218, s. 35-38.

- BREHT, Bertolf – Çocukların Haçlı Seferi 1939, Kürek Konuşmalar, Sevenler, Orge'nin Dilekleri, Marie A'nın Anısı, Boğulan Kız; Türkçesi: A. Kadir-G. Aktaş, Mustafa Ziyalan; Aralık, S: 221, s. 25-33.
- ÇALOVSKİ, Todor – Öz, Ev ve Eksiklikleri, Yalnızım Oysa Dağlardır Dolayan Beni, Anamın Erken Uyanışları; Türkçesi: Necati Zekeriya; Eylül, S: 218, s. 91-94.
- ÇERKEZ, Vladimir – Asker ve Çiçek, Yalnız Kadın; Türkçesi: Suat Engüllü; Nisan, S: 215, s. 27-28.
- ÇİKİÇ, Voyka Smilyaniç – Palermo Anısı, Resim; Türkçesi: Fahri Ali; Nisan, S: 215, s. 48-49.
- ÇOPIÇ, Branko – Özgürlük Nakışçısı, Neşeli Kadıncağız; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Nisan, S: 215, s. 22-24.
- ÇUCAK, Branko – Fransa'nın Başkentidir Paris, Hastalıklı Sanatoryum Gece Müziği; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 122-123.
- DABEVSKİ, Petko – Dördüncü Koordinat, Daire ve Dörtgen, Anında; Türkçesi: Fahri Kaya; Eylül, S: 218, s. 103-106.
- DAVIÇO, Oskar – Ev; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Mart, S: 214, s. 44-45.
- DAVIDOVIÇ, Stoyanka Grozdanov – Geminin Doğuşu; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Mart, S: 214, s. 45.
- DİKİNSON, Emili – Şiirler; Türkçesi: Fatih Özgüven; Ocak, S: 212, s. 62-67.
- DİRYAN, Lilyana – Tam Tartı, Yüksek Sıcaklık, Bülbül, Günaydın, Orvel; Türkçesi: Fahri Ali; Eylül, S: 218, s. 95-98.
- DİZDAR, Mak – Kaynak, Yeryüzüne Ait Yazı; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Nisan, S: 215, s. 25-26.
- DOBRANYA, Süzan – Gözyaşı, Ela Gözlüm; Ocak, S: 212, s. 103-104.
- DOBRANYA, Süzan – Televizyon, Gençlik, İçindeki Sen, Mayıs, S: 216, s. 65-66.
- DONESKA, Vera – Nergis, Nora'nın Düşü; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 217, s. 89-90.
- DONESKA, Vera – Günçiçekleri, Yaprakların Sarıya Bürünmesi; Ekim, S: 219, s. 58-59.
- DURAKOVIÇ, Ferida – Bahara Giriş, Yorumcu; Türkçesi: Biba İsmail, Nisan, S: 215, s. 135-136.
- DUTİNA, Todor – Ana Portresi, Senin Mektubun; Türkçesi: İskender Muzbeg, Nisan, S: 215, s. 124-125.
- ENGÜLLÜ, Avni – Aklıma Çocuklar Geliyor, Uçar Gider, Yayla Durur; Şubat, S: 213, s. 25-26.
- ENGÜLLÜ, Suat – Kördüğüm; Ocak, S: 212, s. 42-47.
- ENGÜLLÜ, Suat – Yarınlara Yakılan Türküler; Mayıs, S: 216, s. 73-74.

- ENGÜLLÜ, Suat – Sevdam Yüreğe Dayandı; Aralık, S: 221, s. 16-19.
- GAŞI, Alirizah – Sevgi Üstüne Söylenen Söz Yok, Gizemli Sözler; Türkçesi: Fahri Ali, Nisan, S: 215, s. 97-98.
- GAYTANI, Adem – At, Tam Daha Yüzyıl Yaşlı Duyuyorum Kendimi, Hava, Sınırsız Dünya, Bıçak, Zaman, Duvar Resmi, Efsane; Türkçesi: Avni Engüllü, Mart, S: 214, s. 96-103.
- GAYTANI, Adem – Kuğukusunun Türküsü, Hava, Bıçak, Efsane; Türkçesi: Avni Engüllü, Eylül, S: 218, s. 87-90.
- GUTALY, Deyan – Ölüm, Trendeki Olay; Türkçesi: Avni Engüllü, Nisan, S: 215, s. 131-132.
- GÜZEL, Bogomil – Barışçılar, Londra, 1965 Yılbaşı; Türkçesi: Avni Engüllü, Eylül, S: 218, s. 19-22.
- GÜZEL, Bogomil – Zamanın İçindeki Kuyu, Aya Naum'un Yüreği, Aşk, Şiirsel; Türkçesi: Suat Engüllü, Eylül, S: 218, s. 43-46.
- GÜLDAL, Bülent – Dizelerin Kımıltısı; Haziran, S: 217, s. 61.
- GÜN, Nurengiz – Bu Balaca Kız; Türkçeleştiren: İrfan Ünver Nasrettinoğlu, Aralık, S: 221, s. 39-48.
- HASAN, Vefki – Bir Göç ki...; Haziran, S: 217, s. 73-75.
- İBRAHİM, Tülay – Gözlerimi Açtığımda Bir Melek Belirdi Karşımda, Gün Bitmesin; Ekim, S: 219, s. 59-61.
- İMAMOVIÇ, Ahmed Muhamed – Boynu Bükük Çiçeğin Son Dileği, Aktarmasız Demiryolu Ulaşımı Olmayan Kent; Türkçesi: Avni Engüllü, Nisan, S: 215, s. 89-91.
- İSMAİL, Biba – Başarısızlık; Mayıs, S: 216, s. 39-41.
- İSMAİL, Biba – Yalnızlık Dedikleri, Tezat; Ekim, S: 219, s. 29-31.
- İŞIKHAN, Ü. Yaşar – Sabahın Güneşine Türkü, Bir Özlem Girer İçime, İknizi De Vurdular, Toroslar Hey..., Sanki Ölürüm, Çuha Çiçekleriyle İşlenmiş Toprak, Nerde Ellerimiz, Yavru Serçem; Şubat, S: 213, s. 36-42.
- İŞIKHAN, Ü. Yaşar – Sürgün Bir Ozanın Güncesi, Sevinçler Aykırıdır Söyleyemem; Haziran, S: 217, s. 24-25.
- JALİTSA, Miyodrag – Çağlayanlar, Bir Haziran Öğlesi; Türkçesi: Altay Suroy Recepoğlu, Nisan, S: 215, s. 32-33.
- KARACIÇ, Radovan – Yaprak Dökümü, Fransa; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 99-101.
- KARAOĞLU, İbrahim – Düş Bozumu; Haziran, S: 217, s. 55-58.
- KIRNYEVIÇ, Vuk – Bilgeliğe Övgü; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Mart, S: 214, s. 43-44.

- KIRNYEVİÇ, Vuk – Soy Yazgısı, Treskaviçsa'daki Mezar Taşı; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Nisan, S: 215, s. 61-63.
- KIRKUL, Raif – Göç, Beyaz Perde Önünde, Kara Beyaz, Şiir, Biz Doğarız Sevgiden, Atom Bombası, Yaşayacağım; Mayıs, S: 216, s. 47-49.
- KIRIMLI, M. Sadık – Dingin Bir Deniz Şimdi; Haziran, S: 217, s. 36.
- KLETNİKOV, Eftim — Karanın Gözü, Kızların Mezarları Yanından Geçmeyin; Türkçesi: Fahri Ali; Eylül, S: 218, s. 75-78.
- KOLUNCİYA, Dragan — Kendi Savaşımında; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Mart, S: 214, s. 42.
- KONESKİ, Blaje — Anılar, Üç Iriyari Kadın, Kumanova, Torun; Türkçesi: Biba İsmail; S: 218, s. 51-54.
- KONESKİ, Blaje — Poetika, Pol Eliyar'ın Mezarında, Sevgililerin Mesajı, Jest, Yaban Kazlar, Yeniden Ekmek, Minare, Dalgalar, Mesaj, Ölüler; Türkçesi: Fahri Kaya; Kasım, S: 220, s. 26-30.
- KORDİÇ, Ivan — Duvar Dibinden Geçiyorsun ve Yansıyor Görüntün, Her Şey Bir Anda Yitiyor; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Nisan, S: 215, s. 102-103.
- KOROMAN, Veselko - Her Çocuk Örneği, Yokluktaki Evim; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 55-56.
- KULENOVİÇ, Skender — Perdahçi Benediktus De Spinoza, Mektuplar; Türkçesi: iskender Muzbeg; Nisan, S: 215, s. 17-18.
- KURDAKUL, Şükran — Soyağaç, Heybe, Elinde Senin, Beklerken, Seninle, Eski İstasyonlar, Ozanca, Bir Avuntu Gibi, Şeyh Galip, Ahmet Cemil, Vehbi Dede, Madame Ortans; Kasım, S: 220, s. 58-64.
- LADİN, İliya — Kuş Neden Uçar, Bakışını Tam Güneşe Dikmiş Kartalın Gördüğü Nedir; Türkçesi: Suat Engüllü; Nisan, S: 215, s. 34—36.
- MAHMUTEFENDİÇ, Kemal — Şimdi Burada, Dana; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 84-85.
- MARTİÇ, Nikola — Günlerin En Yücesi, Denizden Gelen Fırtına; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 73-74.
- MATEVSKİ, Mateya — İlim, Sunu, Vadideki Ağaç; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Eylül, S: 218, s. 7-10.
- MATEVSKİ, Mateya — İlhamur, İhtiyar Kadının öyküsü, Yağmur, Çağrı; Türkçesi: Fahri Kaya; Eylül, S: 218, s. 79-82.
- MAZREK, Şükrü — Çoban Ali, Kadınım; Ocak, S: 212, s. 105-106.
- MAZREK, Şükrü — Güneş; Haziran, S: 217, s. 88-89.
- MERMER, Fahri — Belgrat Anıları; Şubat, S: 213, s. 27-28.
- MERCAN, Hasan — Mevlâna Müzesindeki Müzik Aletlerinden Gönül Gözlü Yürek Kesilir; Aralık, S: 221, s. 70-73.

- MİLOŞEVIÇ, Velimir — Bahçe, Gelecekteki Bahçemin Ihlamuru; Türkçesi: Nusret Dişo-Ülkü; Nisan, S: 215, s. 68-69.
- NASTIÇ, Vladimir — Kargışlısın, Onu Yaz, İçin Rahat Ederse Eğer; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 57-58.
- NEDELKOVSKI, Kole — Yaralı Yürek, Avare, Sayıklama, Ana ve Oğul; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 217, s. 100-104.
- NEDELKOVSKI, Mile — Eritikon-Erotikon, Şiir, Ağaç; Türkçesi: Necati Zekeriya; Eylül, S: 218, s. 31-34.
- NENADIÇ, Milan — Sarmaşık Şiir, Kanlı Başlık; Türkçesi: İskender Musbeg; Nisan, S: 215, s. 118-119.
- NOGO, Rayko Petrov — Günçiçeği, Dünya Ocağı; Türkçesi: Nusret Dişo-Ülkü; Nisan, S: 215, s. 104-105.
- OBRADOVIÇ, Tomislav - Yaşamların Ayrıldığı Yer, Ak Taş, Gördüğümde Dünyayı Gördüm; Türkçesi: Altay Suroy Receptoğlu; Nisan, S: 215, s. 92-93.
- OSTI, Yosip — Canların Aldığı Yer, Buz Tutmuş Kartpostala yazanlar; Türkçesi: Nusret Dişo-Ülkü; Nisan, S: 215, s. 106-107.
- OSTOYIÇ, Lyubitsa — Birinci şiir, ikinci şiir; Türkçesi: Suat Engüllü; Nisan, S: 215, s. 108-109.
- ÖZELLİ, Fergun — Tarihi Karar; Haziran, S: 217, s. 53.
- ÖZTURNALI, Murat — Kır Yeşili; Haziran, S: 217, s. 47.
- PAKSOY, Abdülkadir — Güneş Batarken; Haziran, S: 217, s. 60.
- PANCO, Şukriya — Yitirilen Oyun, Vazgeçiş; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Nisan, S: 215, s. 19-21.
- PARUN, Vesna - Dul Kadın, Ölüm Ve Deniz Karşısında yoktur Sırrım, Cenaze Töreni Dönüşü, Yol Üstünde Ev, Sabah, Bülbül, İstirahat, Küçük Kız, Ada, Ağaç; Türkçesi: Necati Zekeriya; Ocak, S: 212, s. 110-112.
- PAVLOVSKI, Radovan — Kadırğa, Nikâh; Türkçesi: Avni Engüllü; Eylül, S: 218, s. 15-18.
- PAVLOVIÇ, Vladimir — Sabahın Aydınlığında Uyanmak, Prelüd, Türkçesi: Altay Suroy-Receptoğlu; Nisan, S: 215, s. 64-65.
- PETRESKI, Risto — Örumcekler, Son Sihirbaz, Alışkanlık, Tehlikeyi Atlatmak, Mülküm, Çağdaşlarıma Uyan, Rüzgâr, Ebeveynime Mektup, Köpekler, Kaynak, İnsan-Kuş; Türkçesi: Fahri Kaya; Şubat, S: 213, s. 43-48.
- PEŞORDA, Mile — İşildama, Camın Işığına Tutsak; Türkçesi: Fahri Ali; Nisan, S: 215, s. 126-128.
- POPA, Vasko - Talih Horası, Uzun Süren Gemi Yolculuğu; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Mart, S: 214, s. 41-42.
- POPOVSKI, Ante — Boyuneğmezlik; Türkçesi: Biba ismail; Eylül, S: 218, s. 11-14.

- PÜLYİÇ, Vlada — Taşlı Ters Yüzü, Mezar Taşı; Türkçesi: İskender Muzbeg; Nisan, S: 215, s. 59-60.
- RADANOVIÇ, Nenad — Akın, Ses; Türkçesi: Biba İsmail; Nisan, S: 215, s. 75-76.
- RECEPOGLU, Altay Suroy — Prizren Çeşmeleri VI; Mart, S: 214, s. 26-28.
- RECEPOGLU, Altay Suroy — Prizren Çeşmeleri VII; Haziran, S: 217, s. 70-72.
- RENCOV, Mihail — Nerez, Ya Kuş Ya Tohum, Kar Yağdığı Zaman; Türkçesi. Suat Engüllü; Eylül, S: 218, s. 83-86.
- RİSOYEVIÇ, Ranko — Öndördünçü Bosna Ağıdı, Gölcül; Türkçe'si: Altay Suroy Recepoğlu; Nisan, S: 215, s. 86-88.
- SARKAN, Şadican — Ayrılık Sızıntıları; Haziran, S: 217, s. 26.
- SARAYLIÇ, İzet — Yirmi İkisinde Dünyaya Gelmişler, Kırk İkisinde Kurşuna Dizilmişler; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Nisan, S: 215, s. 39--41.
- SCOTİ, Giacomo — Yeni Şiirler; Türkçesi: Avni Engüllü; Mayıs, S: 216, s. 92-96.
- SEKULIÇ, Dara — Ave Maria, Ağıt; Türkçesi: Suat Engüllü; Nisan, S: 215, s. 42-44.
- SİDRAN, Abdullah — Yolcu Kentine Dönüyor, Kemik ve Et Alıp; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Nisan, S: 215, s. 94-96.
- STEFANOVSKI, Milovan — Sonsuzluk önündeki Duvar, Sonsuzlukta Nikâh Kıymak, Uzak Yolu, Küçük Tekerlek; Türkçesi: Fahri Ali; Eylül, S: 218, s. 67-70.
- STOYIÇ, Mile - Kara Yaprak, Yalnız Dil; Türkçesi: Fahri Ali; Nisan, S: 215, s. 133-134.
- ŞANTIÇ, Slavko - Hersek'te Tan Sökümü, Köke İlişkin Açıklama; Türkçesi: Biba İsmail; Nisan, S: 215, s. 70-72.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeğ - Zoramayın Şiiri; Aralık, S: 221, s. 74-76.
- ŞOPOV, Atso - Kara Kadının Şiiri, Baobab, Ivernajdaki Kadın, İştîp'te ve Joal'da; Türkçesi: Fahri Kaya; Eylül, S: 218, s. 59-62.
- ŞUŞKO, Mario - Geleneklerin Titremi, Yazmalar ve Silmeler; Türkçesi: Suat Engüllü; Nisan, S: 215, s. 81-83.
- ŞUYİTSA, Bojidar - Soğuk Akan Çay; Türkçesi: Zeynel Beksaç; Mart, S: 214, s. 43.
- TAHMİŞIÇ, Husein - Üşüme Kapısı, Su ile Kumlarda; Türkçesi: Nusret Dişo-Ülkü; Nisan, S: 215, s. 45-47.
- TRIFUNOVIÇ, Duško - Böyle Bir Şey Yapabilmek, Su Baskını; Türkçesi: Nusret Dişo Ülkü; Nisan, S: 215, s. 50-52.
- TODOROVSKI, Gane - Düşgüzel Gün, Dönüş, Bayram Erinci İçinde Dolaşmak, Mayısta, Üsküp'e Varmak; Türkçesi: Necati Zekeriya; Eylül, S: 218, s. 55-58.
- TONTIÇ, Stevan — Mutlu Şoför, Türkü Söylüyorduk Ve Hiçbir Şey Duyduğumuz Yoktu; Türkçesi: Biba İsmail; Nisan, S: 215, s., 120-121.

- TOŞOVIÇ, Risto — Kız, Sen de Yoksun, Dönelim; Türkçesi: İskender Muzbeğ; Nisan, S: 215, s. 29-31.
- TSETKOVSKI, Branko - Şiddetli Rüzgârlar, Dipnot 1, Dipnot 2, Dipnot 3, Dipnot 4, Dipnot 5, Pencereye Vuran Damlalar, Günbatımı Düştü; Türkçesi: Fahri Ali; Mayıs, S: 216, s. 81-84.
- TSVİYETİÇ, Lyubomir — Yalnızlık, Gerçekleşmeyen Düşür İlkyaz; Türkçesi: İskender Muzbeg; Nisan, S: 215, s. 66-67.
- VANGELOV, Atanas — Görünüler ve Görüntüler, Kızılılık Seçmek, Hızlı Akan Suya Eğilmişcesine, Kaynaktaki Olay; Türkçesi: Biba İsmail; Eylül, S: 218, s. 63-66.
- VENTURA, A. — Her Şey Senin İçin; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 217, s. 42.
- VEŞOVIÇ, Marko - Eseks, İdamdan Önceki Akşam, İnsan Bakışlarını Özlemek; Türkçesi: Avni Engüllü; Nisan, S: 215, s. 113-115.
- VULETİÇ, Ancelko - Slav İlhamurları, Karınca Gibi Büyük Olduğum Zaman; Türkçesi: Altay Suroy Recepoğlu; Nisan, S: 215, s. 53-54.
- UROŞEVIÇ, Vlada - Yaz Yağmuru, Kentte Günbatımı, Kentler, Öğlen Sonrası Kokular; Türkçesi: Avni Engüllü; Eylül, S: 218, s. 23-26.
- UROŞEVIÇ, Vlada — Yıldızlı Terazi, Rüya Görenlerin Özgürlüğü, Ovanın Ortasında Sarı Bir Ev, Ev Damı Üstündeki Yıldızlar; Türkçesi: Fahri Kaya; Eylül, S: 218, s. 47-50.
- UROŞEVIÇ, Vlada - Hipnopolis, Haberlerin Çok Zorlaştığı Ülke, Uzak Ada, Kararsız Davranış, Türkçesi: Suat Engüllü; Eylül, S: 218, s. 99-102.
- YANEVSKI, Slavko — Zincire Vurulmuş Elma, Balondaki Kemancı, Köprü, Sözün Portresi; Türkçesi: Suat Engüllü; Eylül, S: 218, s. 71-74.
- YEKNİÇ, Dragolyub - Kurt, Bogumiller; Türkçesi: İskender Muzbeg; Nisan, S: 215, s. 79-80.
- YILMAZ, Mustafa - Seviden Eksik; Haziran, S: 217, s. 59.
- YUSUF, Sabit — Seni Bir Daha Gelin Yapabilsem, Gülüşlerin; Ocak, S: 212, s. 76-78.
- YUSUF, Sabit — Gönül Tutsaklığı, Bahar Yine Gelecek, Sevgimizi Dünyaya Borçluyuz; Mart, S: 214, s. 53-54.
- YUSUF, Sabit — Mutlu Bir Günü üç Noktada Betimleme, Gökyüzünde Bahar Resmi; Ekim, S: 219, s. 27-28.
- YUSUF, Sabit - Çağdaş Zamanın Ağırlığı; Kasım, S: 220, s. 17-18.
- ZEKERİYA, Necati - Çayhane Şiirleri; Ekim, S: 219, s. 14-16.
- ZEKERİYA, Necati - “Lonca Çeşmesinin” Şiiri, “Sulu Han”ın Şiiri, Üsküp’ün “Bit Pazarı” Şiiri; Haziran, S: 217, s. 63-66.
- ZEKERİYA, Necati - Çayhane Şiirleri; Aralık, S: 221, s. 13-5.

ZEKERİYA, Memiş — Yazar yazar; Ocak, S: 212, s. 104-105.

ZEYNULLAH, Sevim - Bekleyeceğiz, Seni, Bir Bahar Daha; Kasım, S: 220, s. 68-69.

IV.4.4. Tiyatro Yazıları

BONNEFOY, Claude — İnesco Anlatıyor; Türkçesi: T. Yücel; Şubat, S: 213, s. 92-99.

CANTERS, Robert — Neşeli ve Somurtkan İnesco; Türkçesi: T. Zehra Ağralı; Şubat, S: 213, s. 100-103.

İONESCO, Eugene — İki Kişilik Hırgür; Türkçesi: Ülkü Tamer; Şubat, S: 213, s. 104-126.

İVANOVSİKİ, Ivan — Tanrıça Taliya'ya Sadık; Türkçesi: Avni Engüllü; Kasım, S: 220, s. 75-78.

KLİNÇE, Atillâ — Gerçekçi Tiyatroyu Anlatacaktım... Fakat...; Mayıs, S: 216, s. 50-57.

IV.4.5. Tarih Yazıları

HAMZA, Mr. Yusuf — XIX. Yüzyılın ikinci Yarısında ilerici Osmanlı Güçleri ve Makedon Ulusu; Ocak, S: 212, s. 79-89.

HAMZA, Mr. Yusuf — 1875-1878 Büyük Doğu Buhranında Makedonya; Mart, S: 214, s. 15-25.

HAMZA, Mr. Yusuf — Halil Rifat Paşa'nın Manastır Vilayeti Köylerinin Toplumsal Güvenlik Tüzüğü; Mayıs, S: 216, s. 106-116.

İSMAİL, İsmail — Yüzyıllar Boyunca Manastır Çarşısı; Şubat, S: 213, s. 52-61.

İSMAİL, İsmail — Manastırın Konsoloslar ve Diploması Dönemi; Ekim, S: 219, s. 62-80.

IV.4.6. Folklor Yazıları

HASAN, Dr. Hamdi — Tokatlı Nuri'nin Yayınlanmamış Bir Şiiri; Mayıs, S: 216, s. 117-122.

HASAN Dr. Hamdi — Üsküp Üniversite ve Kütüphanesindeki Cönklerde Türk Destanları; Kasım, S: 220, s. 79-93.

KAYA, Fahri — Folklorcular ve Folklorcülümüz; Kasım, S: 220, s. 70—74.

MEMİŞ, Zekeriya — Zeynep ile Ali; Ocak, S: 212, s. 107-112.

- MEMİŞ, Zekeriya — Babayla Üç Oğul, Üvey Ana Hayin Baba; Mart, S: 214, s. 78-84.
- MEMİŞ, Zekeriya — Kanatlarda Söylenen Türküler (Zeynebim, Fatime, Söyle be Doktor, Girdim Yarım Bahçesine, Deniz Üstü Tayyare, Kestaneyi Kestiler, Ayşem, Urumeli Kızları, Keziban); Mayıs, S: 216, s. 123-128.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg — Atasözleri (2): Mart, S: 214, s. 70—77.
- ZEYNULLAH, Sevim — Üsküp ve Çevresindeki Düğün Adetleri; Şubat, S: 213, s. 78-84.

IV.4.7. Dil Yazıları

- KONESKİ, Blaje - Ohri Yazın Okulu (2); Ocak, S: 212, s. 19-27.
- TANIŞ, Dr. Asim — Giovanni Malino'nun İtalyanca Türkçe Sözlüğünde Türkçe Karşılık Bulma Çabası ve Halk Türkçesinden Sözcükler; Şubat, S: 213, s. 62-77.

IV.4.8. Söyleşiler

- ENGÜLLÜ, Suat — Kırk Beş Yılda On Kitaplık Şiir Yaşamı; Kasım, S: 220, s. 41-57.
- İSMAİL, Biba — ENGÜLLÜ, Suat — Tiyatroyu Seven, Tiyatroyu Sayan Seyirci Tiyatroya Her Zaman Gelen Seyircidir; Haziran, S: 217, s. 76-87.
- SÜLEYMAN, Perihan — “Şiir İnsanları Yakınlaştırma Gücüne Sahiptir”: Mayıs, S: 216, s. 58-64.

IV.4.9. Sinema Yazıları

- MAKAL, Dr. Oğuz - 1980 yılı Sonrası Türk Sinemasına Toplu Bir Bakış; Haziran, S: 217, s. 37-40.

IV.4.10. Deneme, Eleştiri, Değinme ve Diğer Yazın Türleri

- AHMET, Enver — “Sesler” Dergisinin 1986 Yılı Bibliyografisi; Ocak, S: 212, s. 117-126.
- ANDRİÇ, İvo — Yazar Olarak Vuk; Türkçesi: Leyla Karan-Hocalar; Aralık S: 221, s. 76-84.

- GEGA, Cevat — Adem Gaytanı'nın Şairlik Yeteneği; Türkçesi: Suat Engüllü; Mart, S: 214, s. 89-95.
- ENGÜLLÜ, Suat — Esin'i Yaşatanlara Selâm Olsun; Şubat, S: 213, s. 85-88.
- HAFIZ, Prof. Dr. Nimettullah — Dr. Rıza Mollov'un Hayatı ve Eserlerinin Bibliyografyası; Aralık, S: 221, s. 90-97.
- HASAN, Vefki — Gerçek Tanıtmayı Yapan “Tanıtım” Dergisi; Ekim, S: 219, s. 81-92.
- KARAYANOV, İliya — Çingo'nun İnsancıl Görüşlerinin Çevrenleri; Türkçesi: Avni Engüllü; Ekim, S: 219, s. 51-57.
- KAYA, Fahri — Süreyya Yusuf Ya Da Portresini Çizmeyi Amaçlayan Bir Girişim; Aralık, S: 221, s. 49-63.
- MERCAN, Hasan — “Gördü, Görmedi”; Mart, S: 214, s. 114-118.
- MERCAN, Hasan — Ökselerin Yöresinde; Kasım, S: 220, s. 65-67.
- MERCAN, Hasan — “Ben Değişmenin Romancısıyım”; Aralık, S: 221, s. 85-88.
- NAMETAK, Dr. Fehim — Mehmed Bey Kapetanoviç' Lubuşak'ın Eseri; Aralık, S: 221, s. 98.
- RECEPOĞLU, Altay Suroy — “Doğru Yol” KGSD'i Kardeşlik-Birliğin Pekiştirilmesinde Önemli Rol Oynamıştır; Ocak, S: 217, s. 28-34.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg — Belgrad Yazarlar Karşılaşmasında Dünya Şiir Bahçesi; Ocak, S: 212, s. 55-61.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg — I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi; Ekim, S: 219, s. 99-102.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg — Yunus Emre Kültür Sanat Haftası ve III. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri; Kasım, S: 220, s. 94-97.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg — Yugoslavya Türk Halkı Şairlerinin Şiirlerinde Mevlâna; Aralık, S: 221, s. 64-69.
- TAHMİŞÇİÇ, Husein — Değişime Uğrayan Zaman (Bosna Hersek Ulus ile Halklarının Yeni Şiirine Değinme); Türkçesi: Suat Engüllü; Nisan, S: 215, s. 5-16.
- TANIŞ, Dr. Asim — Ömer Seyfettin'in “Tuhaf Bir Zulüm”ü XV. Yazyıda; Mayıs, S: 216, s. 97-105.
- TASNADİ, Edit — Macar Ozanı Balint Balassi ve Türk Şiiri; Ocak, S: 212, s. 90-102.
- TODOROVSKİ, Gane — Adem Gaytaniden Kalan Anılar; Türkçesi: Suat Engüllü; Mart, S: 214, s. 109-113.
- TOTSİNOVSKİ, Vasil - Kole Nedelkovski ve 1931 Yılında Üsküp Makedon Yazın Grubu; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 217, s. 91-99.
- TOTSİNOVSKİ, Vasil — Çingo'nun Gerçek ve Gerçekdışı Arasındaki Dünyası; Türkçesi: Suat Engüllü; Ekim, S: 219, s. 32-41.
- TÜMER, Gülhan — Müzik ve Delilik; Haziran, S: 217, s. 49-52.

VLADOVA, Yadranka — Kole Nedelkovski'nin “Dünyayı Yürüyerek Gezmek” Şiiri;
Türkçesi: Avni Engüllü; Haziran, S: 217, s. 105-110.

ZEKERİYA, Necati — Miroslav Antiç: “Çocuk Gönlüm Kaygılarından Azade”; Mayıs,
S: 216, s. 85-91.

IV.4.11. Diğer Yazılar

ENGÜLLÜ, Suat - Olaylar; Mayıs, S: 216, s. 129-132.

ENGÜLLÜ, Suat - Olaylar; Haziran, S: 217, s. 111-114.

ENGÜLLÜ, Suat - Olaylar; Kasım, S: 220, s. 98-110.

İSMAİL, Biba - Olaylar; Ocak, S: 212, s. 113-116.

İSMAİL, Biba - Olaylar; Şubat, S: 213, s. 89-91.

İSMAİL, Biba - Olaylar, Mart S: 214, s. 86-88.

NEBİ, Saadet - Olaylar; Ekim, S: 219, s. 93-98.

IV.5.222-231 Arası Sayılar

IV.5.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar

CANOVA, Remzi – Balkanlarda Yeni Çığır Açıldı; Mart, S: 224, s. 5-14.

HASAN, Vefki – Anayasa Değişikliklerinde Devrimsellik ve Demokrasi; Nisan, S: 225,
s. 5-12.

HASAN, Vefki – Gerekli Siyasi Değişmeler; Mayıs, S: 226, s. 5-13.

HASAN, Vefki – Bunalımlar ve Reformlar Süreci Taktikleri; Eylül, S: 228, s. 5-15.

KARAHASAN, Drita – Çıkış Yolu Köklü Değişmelerdedir; Haziran, S: 227, s. 5-11.

KARAHASAN, Drita – Her YKB Üyesini Büyük Ödevler Bekliyor; Kasım, S: 230, s.
5-11.

LAZAROVSKİ, Yakov – Bu Yıldönümünün Belirtilmesinin Gerçek İlham Verici Gücü
ve Önemi Vardır; Türkçesi: Suat Engüllü; Aralık, S: 231, s. 5-14.

TİTO, Yosip Broz – Biz Hiçbir Zaman Hiç Kimseye Tehdit Etmedik; Türkçesi: Suat
Engüllü; Ocak, S: 222, s. 5-11.

IV.5.2. Öyküler

ARAL, İnci – Haziranlarda; Şubat, S: 223, s. 47-50.

AĞABEGÜM, Ayla – Fadimeler Yanmasın; Şubat, S: 223, s. 90-94.

AYVAZ, Ülkü – Gezinti; Şubat, S: 223, s. 95-96.

BANAR, Slave – Bahara Koşan Kış; Türkçesi: Leyla K. Hocalar; Ocak, S: 222, s. 41-44.

ÇOKUM, Sevinç – Alacaklı; Şubat, S: 223, s. 44-46.

ELLİSON, Harlan – “Pişmalık Duy Soyтары” Dedi Tiktakçı; Türkçesi: Levent Mollamustafaoğlu; Şubat, S: 228, s. 28-36.

EMİR, Sabahat – Yalvarı; Şubat, S: 223, s. 42-43.

ERAY, Nazlı – Ödül; Şubat, S: 223, s. 51-55.

GÜNEL, Burhan – Gül Rengi; Şubat, S: 223, s. 56-59.

GÜNGÖR, Necati – Bir Avuç Kuru Üzüm; Şubat, S: 223, s. 73-76.

GÜRSEL, Nedim – Mont-Souris Parkı; Şubat, S: 223, s. 77-82.

HEPÇİLİNGİRLER, Feyza – Hoşgeldiniz Çocuklar; Şubat, S: 223, s. 60-63.

HILDESHEİMER, Wolfgang – Bir Dünyanın Sonu; Türkçesi: Fatih Özgüven; Mart, S: 224, s. 47-52.

İLERİ, Selim – Deniz Kızının Öyküsü; Şubat, S: 223, s. 66-72.

İZGÜ, Muzaffer – Dayak Birincisi; Şubat, S: 223, s. 32-34.

KARASU, Bilge – Lağımlarınası ya da Beyoğlu Üzerine Metin'den; Şubat, S: 223, s. 25-31.

KAYA, Fahri – Sağa Sap Dedi; Ekim, S: 229, s. 47-52.

KAYA, Fahri – Çok Kırılmıştı; Aralık, S: 231, s. 15-19.

KESTEL, Serhat – Yazar Öfkesi; Mayıs, S: 226, s. 50-53.

KİLİMCİ, Ayşe – İpek Gelinlik; Şubat, S: 223, s. 87-89.

KIRATLI, Mahmut – Radişana Yolculuğu; Haziran, S: 227, s. 16-22.

KONESKİ, Blaje – Tolstoycular; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 227, s. 25-28.

MERCAN, Hasan – Bizimki Bir Mongoldur...; Ocak, S: 222, s. 12-27.

MERCAN, Hasan – Mesut; Kasım, S: 230, s. 61-65.

O'CONNOR, Flanery – İyi Adam Zor Bulunur; Türkçesi: Fatih Özgüven; Mayıs, S: 226, s. 23-36.

OĞUZ, Zeki – Çocuk; Şubat, S: 223, s. 64-65.

PAVİÇ, Milorad – İsodora; Türkçesi: Necati Zekeriya; Eylül, S: 228, s. 18-23.

- PETRESKİ, Hristo – Kafalar; Türkçesi: Leyla K. Hocalar; Nisan, S: 225, s. 37-40.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg – Hapiseden Kaçış; Mart, S: 224, s. 22-27.
- ŞİPAL, Kamuran – Kamalar; Nisan, S: 225, s. 18-30.
- TOLSTOY, Aleksey – Antuan Rivo'nun Öldürülmesi; Türkçesi: Ergin Altay; Ekim, S: 229, s. 63-78.
- TOPRAK, Firuzan – Dövme; Ekim, S: 229, s. 58-62.
- TOTSİNOVSKİ, Vasil – Ölümsüzlüğün Başlangıcı; Türkçesi: Nusret D. Ülkü; Haziran, S: 227, s. 32-46.
- VLADOVA, Yadranka – Afacan Amor; Türkçesi: Remzi Canova; Haziran, S: 227, s. 47-51.
- UGREŞİÇ, Dubravka – Gunduliç'in Rüyası; Türkçesi: Leyla K. Hocalar; Mart, S: 224, s. 33-40.
- UYAR, Tomris – Köpük; Şubat, S: 223, s. 38-41.
- YILDIZ, Bekir – Sekizinci Bebe; Şubat, S: 223, s. 35-37.

IV.5.3. Şiirler

- ALİ, Fahri – Öylesine Yaşarım Hayatı; Aralık, S: 231, s. 20.
- ARNAUTOVİÇ, Mustafa Tsitso – Göz Akı; Yılan; Türkçesi: Fahri Ali; Ocak, S: 222, s. 72.
- ARSOVSKİ, Georgi – Ateşin Gözleri; Tikveş Tohumu, Su, Söz, Ağaç, Kan'lar; Türkçesi: Suat Engüllü; Ekim, S: 229, s. 79-84.
- ATANASOVSKİ, Miho – Akşam Sonesi, İlkyaz Motifi, Akşam Türküsü, Sabah Sonesi, Kara Pınar, Kuşku Sonesi, Bir Sözcük Yüzünden, Ayrı Ayrı Hastalıklardan Hastayız, O Gün; Türkçesi: Fahri Kaya; Mart, S: 224, s. 28-32.
- BARAKOVİÇ, Meho – Kent, Çizgi; Türkçesi: Hasan Mercan; Ocak, 222, s. 76-77.
- BAYMAK, Osman – Troya I, Troya II, Troya III, Troya IV, Troya V; Ocak, S: 22, s. 45-47.
- BIRKOVİÇ, Yevrem – Poker Partisi; Türkçesi: Necati Zekeriya; Ekim, S: 229, s. 43-46.
- BURAZER, Diana – Sevda Şiiri, Vadideki İlk Ev, Asıl Zaman; Türkçesi: Biba İsmail; Ocak, S: 222, s. 81-82.
- DAUT, Hülya – Yabancı Gibi, Hayat Dolu, Bir Kırık Kalp ve Bir Resim; Ocak, S: 222, s. 86-87.
- DELALİÇ, Munib – Gecenin Gözü Cıvıldıyor, Soluyor, Yeniden Ev; Türkçesi: Avni Engüllü; Ocak, S: 222, s. 65-66.

- ELUARD, Pol – Daha İyi Bir Gurur İçin; Türkçesi: Oktay Rifat; Aralık, S: 231, s. 31-35.
- ENGÜLLÜ, Suat – Uyuşturucu; Mayıs, S: 226, s. 18-20.
- ENGÜLLÜ, Suat – Alabalık, Eleğimsağma, Abıhayat, Masal, Çağlayan; Kasım, S: 230, s. 58-60.
- ENGÜLLÜ, Suat – Dostluk Köprüleri; Aralık, S: 231, s. 53.
- GAFFAR, İbrahim Abdül – Koşuda, Çember, Ne Zaman, Bir Dostuma Şiir, Pınar, Dudaklar, 4 Nisan 1968, Maribaya'da, Çam Ağaçları, Konuşuyorum; Türkçesi (İngilizceden): Perihan Süleyman; Mart, S: 224, s. 53-57.
- HASAN, Vefki – Egemenlik Simgesi, Direnç Örneği, O En Güzel Aydınlık; Kasım, S: 230, s. 51-54.
- KEBO, Aliya – Yol, Şiirsiz; Türkçesi: Necati Zekeriya; Ocak, S: 222, s. 71.
- KIRKUL, Raif – Ayrı Güzelliği Var, Yarını Bilmek, Bırakın Şiiri, Saat, Ben Hayır Diyorum, Uyandı İçimizde; Mart, S: 224, s. 19-21.
- KIRKUL, Raif – Bir Sigara Dumanı, Diyorsun, Açlık, Yardım Gerek; Mayıs, S: 226, s. 21-22.
- KORDİÇ, Zdravko – Var Olmayana Daha Neler Ekleyebiliriz, Güle söylenmiş Şiir; Türkçesi: bayram İbrahim; Ocak, S: 222, s. 80.
- KOSTİÇ, Duşan – Bir Şubat, Görünce O Pencereyi, Pencere Başında, Dökülen Şarap, Işığını Yitiren Sokak, Manolyalar, Kumruların Ağlayışı, Acılı Susmak, Birdenbire Tedirgin, Bir Kurşun; Türkçesi: Necati Zekeriya; Mayıs, S: 226, s. 54-57.
- KRUNİÇ, Milovan – Anı Baladı; Türkçesi: Fahri Ali; Ocak, S: 222, s. 63-64.
- MAKSİMOVIÇ, Desanka – Sözcükler Kendi Durumlarıyla, Dost Sözcükler, Bekleyiş, Uykusuzluk, Kim Nasıl Anlarsa, Kitap Fuarı, Binlerce Ağaç, Oysa Yalnız, Yağdı Altın Yağmurlar; Türkçesi: Necati Zekeriya; Nisan, S: 225, s. 13-17.
- MERCAN, Hasan – Bir Yunus'u İzleyen Dizelerde Yörük Gelini; Mart, S: 224, s. 15-18.
- MERCAN, Hasan – Bir Sokakla Bir Evin Anatomisi; Nisan, S: 225, s. 31-36.
- MERCAN, Hasan – Bir Sokakla Bir Evin Anatomisi II; Mayıs, S: 226, s. 14-17.
- MERCAN, Hasan – Sokakla Bir Evin Anatomisi III; Haziran, S: 227, s. 12-15.
- MERCAN, Hasan – Merhaba; Eylül, S: 228, s. 16-17.
- MERCAN, Hasan – Ben Bugün Prizren'deyim, Prizren'de Türküleşmek, Nasırıma Basan, Bir Kentin Şiiri, Bir Aile Resiminden Kalanlar, Bir Ozanın Şiirinin Anatomisi; Ekim, S: 229, s. 53-57.
- MİRAÇ, Yaşar – Ardından, Çakılca, İçlerinden, Düşce, Erinç; Sevdalı Kuş, Pembe Çiçekli Türküsü, Gülizar, Yirminci Yüzyıl, Cırcır ile Karınca Kış Söyleşisinde; Eylül, S: 228, s. 37-43.

- MİLOŞEVIÇ, Radoslav – Şiirlerimi Okuyanlara, Kumun Gizi, Türkçesi: Necati Zekeriya; Ocak, S: 222, s. 73.
- MÜRTEZA, Emel – Minyatürler, Korku, Eylül, S: 228, s. 83.
- ÖZER, Ahmet – Sisli Günler, O Şiirler, Kar, Başkent, Anlatılmayan, Fotoğraflar, Anlasana, Posta Katarları; Mart, S: 224, s. 41-46.
- PAVLOVIÇ, Vladimir – Yıllar Öylesine Geçti, Ebedi Aç Kuşlar; Denize Açılmak Böyledir; Türkçesi: Nusret D. Ülkü; Ocak, S: 222, s. 61-62.
- PAVLOVSKI, Radovan – Kendi Başına, Adem ile Havva; Tohumcuk, Oyun, Haberci, Putperest, Via Ignatia; Türkçesi: Fahri Kaya; Eylül, S: 228, s. 24-27.
- POPOVSKI, Ante – İki Canlı Taş; Türkçesi: Suat Engüllü; Haziran, S: 227, s. 29-31.
- PULYIÇ, Vlado – Eski Köprü, Mostar, Eski Duvar; Türkçesi: Bayram İbrahim; Ocak, S: 222, s. 67-68.
- RİFAT, Oktay – Elimi Gördüm, Sen ve Başkaları, Mehmet Bey, Tecelli, Son Söz, İlk Bulut, Bayraklarımı Çektim, Sübyan, Yaz Yağmuru, Bahçe ve Güneş, Fatih ve Zaman, Ev, Yaz Gündüzü Bahçe; Nisan, S: 226, s. 37-44.
- RİZANOVIÇ, Meho – Fluorognafi, Yukarıya Doğru Düşüş; Türkçesi: Suat Engüllü; Ocak, S: 222, s. 74-75.
- RUMİ, Mevlâna Celaleddin – Rubailer; Türkçeleştiren; Feyzi Halıcı; Aralık, S: 237, s. 26-30.
- SAİT, Orhan – Bu Da Mı Şiir, Gitmez Böyle, Aşıkça, Kadın Sahnesi; Eylül, S: 228, s. 81-82.
- SAFET, Sariç – Sen Düşlendikçe, Örümcek Düşü; Türkçesi: Hasan Mercan; Ocak, S: 222, s. 78-79.
- ŞEGO, Kreşimir – Dilde Kış Hakim, İnsan Ölürken, Ev Yapıyorum; Türkçesi: Suat Engüllü; Ocak, S: 222, s. 69-70.
- THOMAS, Dylan – Başlangıcında, Kendi Türümümü Düşledim, Burada Bu İlk Yazda, Ağıt, Kopardığım Bu Ekmek, Ve Artık Egemenliği Kalmayacak Ölümün; Türkçesi: Osman Türkay; Nisan, S: 225, s. 41-45.
- TRİFUNOVSKA, Radmila – Sınama; Türkçesi: Suat Engüllü; Aralık, S: 231, s. 21.
- VELKOV, Tome – Kararmak, Beş Yıl, Hesaplaşma; Türkçesi: Avni Engüllü; Haziran, S: 227, s. 57-58.
- ÜNALDI, Cumali – Ölümler Ve Ayrılıklar Üzerine Uzunca Bir Türkünün Yorumu, Devşirme; Ocak, S: 222, s. 36.
- YANEVSKI, Slavko – Niyet, Özellikler, Gemiyi Kuran Kadın, Köpeksi Ormanlar, Pastel, Türkünün Doğuşu; Türkçesi: Fahri Kaya; Mayıs, S: 226, s. 45-49.
- YUSUF, Sabit – Nazlı'ma Sevda Şiirleri; Ocak, S: 222, s. 18-20.
- YUSUF, Sabit – Nazlı'ma Sevda Şiirleri; Eylül, S: 228, s. 44-45.

ZEKERİYA, Necati – Bu Kente Bir Gökyüzü Dokudum Sevgiden, Çocukluğum Bu Sabah Seni Düşündüm, Sevgi'den Kalan, Hasan Destanına Çıkma, Hastalıktan Sonra, Şair, O Bir Türküdür Şimdi, Uyumsuzluk'a Ağıttır, Mvi ile Giden, Şimdi Sözler Yola Çıkar Hasta Yüreğimden, Çarşımın İnsanları, O Ölünce Yaşlanacağım Birdenbire, Beni Bir Merak Öldürecek, Üsküp'e Yeşili Ozanlar Vermiş, Eski Bir Şiir, "Lonca Çeşmesi"nin Şiiri, Ozan Ölünce Durur Zaman; Ekim, S: 229, s. 16-28.

IV.5.4. Dram Yazıları

MERCAN, Hasan – Bir Avuç Mavi; Aralık, S: 231, s. 81.

IV.5.5. Halk Yaratıcılığı Yazıları

KLİNÇE, Gülser – Gülperianım; Eylül, S: 228, s. 94-98.

KUTLU, Yrd. Doç. Dr. Muhtar – Anadolu'da Gelneksel Çoban Bayramları Üzerine Bir Değerlendirme; Aralık, S: 231, s. 74-80.

NASRETTİNOĞLU, İrfan Ünver – Doğu Türkistan'da Aşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu; Nisan, S: 225, s. 83-89.

PİLİÇKOVA, Sevim – Aşk Konulu Manilerde Hayırdua ve Bedduaların Araştırılması Üstüne; Türkçesi: Abdül Ali; Eylül, S: 228, s. 68-74.

REŞİT, Nizam – Halk Edebiyatı Tarihi Bakımından Önemli Bir Eser; Nisan, S: 225, s. 90-93.

SUROY, Altay – Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinlerinde Yer Adları; Mart, S: 224, s. 84-90.

TAHİR, Tayip – Valandova Yöresinde Yaşayan Yörük Türklerinin Düğün Adetleri; Haziran, S: 227, s. 88-89.

IV.5.6. Romanlardan Bölümler

GEORGİEVSKİ, Taško – Susma Zamanı; Türkçesi: Suat Engüllü; Kasım, S: 230, s. 66-73.

IV.5.7. Dil Yazıları

ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg – Prizren’de Kullanılan Deyimlerimize Bir Bakış; Eylül, S: 228, s. 75-80.

TANIŞ, Dr. Asım – Yabancı Sözcüklere (Sıfatlara) Karşılık Bulmada Belirsiz Tamlamanın Yeri; Kasım, S: 230, s. 74-83.

IV.5.8. Deneme, Eleştiri, Değınme ve Diğer Yazın Türleri

BEKSAÇ, Zeynel – Türk Gülmececi Bugün Dünyada Önemli Bir Yer Alıyor; Aralık, sayı 231, s. 63-73.

BİNGÖL, Doç. Dr. Abdülkuddüs – Port-Royal Mantıkçılarında Tanım Teorisi; Eylül, S: 228, s. 55-68.

BOYOVIÇ, Prof. Dr. Rade – XX. Yüzyıl Arap Hikaye Antolojisi; Türkçesi: Hamdi Hasan; Mart, S: 224, s. 68-74.

ENGÜLLÜ, Avni – Kadıncıklar Denen Gerçekçi Bir Anlatım; Mart, S: 224, s. 61-67.

ENGÜLLÜ, Avni – Halklar Tiyatrosu Türk Dramı Türkiye Yolculuğundan Başarı ile Döndü; Haziran, S: 227, s. 59-66.

ENGÜLLÜ, Avni – Necati Zekeriya’nın Şiirli Abecesi; Ekim, S: 229, s. 37-42.

ENGÜLLÜ, Avni – Yugoslavya Türk Halk Şiirinde Atatürk Konusuna Bir Bakış, Kasım, S: 230, s. 28-41.

ENGÜLLÜ, Suat – Şiir Onurlu İnsanın Peşinde Olmalı; Ocak, S: 222, s. 21-35.

ENGÜLLÜ, Suat – Hiçbir Şey Bizimle Başlamıyor; Ekim, S: 229, s. 5-15.

HACİOSMANOVIÇ, Dr. Lamia – Bosna Hersek’te Namık Kemal; Türkçesi: Necati Zekeriya; Haziran, S: 227, s. 72-76.

HAFIZ, Mr. Tacide – Yugoslavya’da Pir Sultan Abdal’lar; Mayıs, S: 225, s. 62-67.

HAFIZ, Dr. Nimetullah – Yugoslavya’da Bektaşiliğın Gelişmesi; Haziran, S: 226, s. 77-87.

HAFIZ, Dr. Nimetullah – Türk Halk Edebiyatında Kanuni Sultan Süleyman; Kasım, S: 230, s. 84-91.

HALICI, Dr. Mehdi – 1970 Sonrası Türk Hikayeciliği; Şubat, S: 223, s. 5-24.

HASAN, Doç. Dr. Hamdi – Sarayova Şarkiyat Enstitüsündeki Abdi İbn-i Mustafa El Bakari’nin Bir Cöngü; Nisan, S: 225, s. 67-82.

HASAN, Doç. Dr. Hamdi – Şükrü Ramo’nun “Vatan Birdir Unutma” Kitabına Yeni Bir Değınme; Haziran, S: 227, s. 67-71.

İBRAHİM, Mehmet – Batı Anlayışındaki Türk Resminin Konuları ve Üslup Özellikleri; Eylül, S: 228, s. 46-54.

İNCE, Özdemir – Vlada Uroşeviç’le Bir Karşılaşmanın Anıları; Mart, S: 224, s. 58-60.

- İSEN, Dr. Mustafa – Türk Kültür Tarihinde Üsküp ve Üsküplü Divan Şairleri; Ekim, S: 229, s. 85-92.
- İSMAİL, Biba – Kadın Deyince; Nisan, S: 225, s. 46-66.
- KARAHASAN, Mustafa – Tarihsel Kişinin Tarihsel Eseri; Mayıs, S: 226, s. 68-76.
- KARAHASAN, Mustafa – Kaybettiğimiz Necati Zekeriya- Kazandığımız Ölümsüz Lirik Varlığı; Ekim, S: 229, s. 29-36.
- KARAHASAN, Mustafa – “Harp Yönetimi ve Atatürk”; Kasım, S: 230, s. 42-50.
- KAYA, Fahri – Tito ile Andriç Arasında Türklerle İlgili Bir Konuşma; Ocak, S: 222, s. 83-85.
- KAYA, Fahri – Güncelliğini Yitirmeyen Kitap “Çağdaş Türkiye”; Eylül, S: 228, s. 84-93.
- KAYA, Fahri – Atatürk’ün Manastır Yılları Ya Da Manastır’lıların Anılarında Atatürk; Kasım, S: 230, s. 12-27.
- KOŞ, Karoly – Koca Mimar Sinan; Türkçesi: Edit Tasnadi; Aralık; S: 231, s. 54-62.
- PETRESKİ, Hristo – Özgürlükte Doğan Ozanlar; Türkçesi: Avni Engüllü; Haziran, S: 27, s. 52-56.
- LUKŞIÇ, İrena – Bir Araştırmanın Güncesi; Türkçesi: Remzi Canova; Ocak, S: 222, s. 48-58.
- POPOVA, Dr. Faniya – Makedon Halk Şiirinin Çığır Yorumlarında Dini Tabuların Aşılması; Türkçesi: Hüsamet Vardar; Mayıs, S: 226, s. 58-61.
- STEİNER, George – Şiir Çevirisi Üstüne; Türkçesi: A. Nihal Akbulut; Aralık, S: 231, s. 36-44.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg – Ömer Kayaoğlu’nun “Trabzonlu Kemeçeden”; Ocak, S: 222, s. 89-91.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg – İsmet Markoviç’in “Abidin” i; Mayıs, S: 226, s. 81-84.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg – “Yugoslavya Türk Hikayeleri” Antolojisi On Yaşında; Haziran, S: 227, s. 100-104.
- ŞEFİKOĞLU, İskender Muzbeg – Yeni Türkiye’nin Kurucusu Kemal Atatürk; Kasım, S: 230, s. 55-57.
- TANIŞ, Dr. Asım – Köylü Sevişmesi Ya Da Yazınımızda Ak Kan Kara Kan Olayı; Mart, S: 224, s. 77-83.
- ZDRAVEVA, Mr. Milka – Radoviş Ve yöresi; Türkçesi: Suat Engüllü; Mayıs, S: 226, s. 77-80.

IV.6.232-331 Arası Sayılar

IV.6.1. Toplumsal-Siyasi Yazılar

- AHMET Veli, “İşçiler Ekonomik Kıskaçta”, Şubat 1995, S: 293, s. 5-8.
- AKSOY Fahir, “Tanzimat’tan Bu Yana”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 51-56.
- BALKAÇ Zerin, “Atatürk’ü ve Devrimleri Çok Yönlü Değerlendirmek Mecburiyetindeyiz”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 5-9.
- BALKAÇ Zerrin, “Greko-Elenlerdeki Gereksiz Makedonofobi Alerjisinin Sebepleri”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 5-8.
- BALTACIOĞLU İsmail Hakkı, “Atatürk”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 5-7.
- CENGİZ İsmail, “Doğu Türkistan’da Türkler ile Çinliler Arasında Temel Farklılıklar”, Şubat 1996, S: 303, s. 67-70.
- ÇVETKOVSKİ Çvetko, “Daha Hızlı Bir Demokratik Reform ve Bunalımdan Çıkış Yolunda”, (Türkçesi: Hüsamettin VARDAR), Haziran 1989, S: 237, s. 5-20.
- EGELİ Sabahattin, “Türk-Yunan İlişkilerindeki Eğitimin Önemi”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 5-13.
- EMİN İlhami, “Kimliğimiz ve Kültürel Varlığımız”, Mart 1994, S: 294, s. 34-38.
- ERDÜL Mehmet, “Çağdaş Beklentiler”, Kasım 1995, S: 300, s. 5-15.
- FRENSİS Artur, “Yeni Teknolojiler ve İşbaşı”, (Türkçesi: Hüsamettin VARDAR), Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 5-16.
- GLİGOROV Kiro, “Küçük ve Barışsever Bir Milletın Özyönelim Hakkı Önlendi”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 5-9.
- GLİGOROV Kiro, “Makedonya Günümüzde Makedon, Türk, Arnavut, Sırp, Rom, Ulah Ve Diğer Milliyetlerin Vatanıdır”, Haziran-Eylül Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 5-7.
- GOGOVS Rade, “HKS’ne Türklerin Katkısı Kitabını Neden Yazdım”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 5-8.
- GOŞEV Petar, “Ülkemizin Şimdiye Kadar Gelişmesi, Bunalım ve Bunun Aşılması Yolu”, (Türkçesi: Hüsamettin VARDAR), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 5-25.
- HALİM Nurten, “Avrupa İnisiyatifinin Tarihi Merkez”, Ekim 1995, S: 299, s. 118-120.
- HAMZA Yusuf, “Mustafa Kemal Atatürk”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 13-17.

- HAMZA Yusuf, “Mustafa Kemal Atatürk’ün 115. Doğum Yıldönümünü Kutlarken”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 15-20.
- KARAHASAN Mustafa, “Mustafa Kemal Atatürk’ün Ölümü Dolayısıyla Yugoslavya Basınının Eseri ve Kişiliği Üzerine Değerlendirmeleri”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 5-7.
- KARAL Enver Ziya, “Atatürk ve Uygarlık”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 11-16.
- KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, “Atatürk”, Kasım 1995, S: 300, s. 41-43.
- KAYA Fahri, “Makedonya’da Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Yarını”, Ocak-2001, S: 328, s. 5-16.
- KILIÇBAY M.Ali, “Birey Kimliğinin Belirlenme Alanı Olarak Demokrasi”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 5-16.
- KIRTOVA Rayna, “Avrupa Ortak Evimiz”, (Türkçesi: Hüsamettin VARDAR), Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 5-19.
- KORUCUOĞLU Nevin, “Atatürk’ün Dünyada Barış Görüşünün Evrenselliği”, Mayıs 1995, S: 296, s. 57-61.
- LAZAROV Lazar, “Büyük Güçler ve Türkiye’nin Makedonya Devletinin Kurulması ve Makedonya’nın Birleşmesi Girişimleri”, (Türkçesi: Talat SELİM), Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 79-91.
- NAYIR Yaşar Nabi, “Atatürk’ten Bize Kalan”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 39-44.
- ÖZGÜ Melahat, “Atatürk’ün Devrimleri Sanat Alanında Bir Renaissance’dir”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 27-37.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Ulusal Azınlıklar ve Hak ile Özgürlükleri”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 5-25.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Kültürel Yaklaşımlar Odağında Demokrasi”, Mart 1995, S: 294, s. 5-15.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Dengeler Odağında Haklar ve Özgürlükler”, Nisan 1995, S: 295, s. 5-14.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Atatürk ve Kadın Hakları”, Mayıs 1995, S: 296, s. 5-29.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Çözümeye Yaklaşım Türleri”, Eylül 1995, S: 298, s. 3-16.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Hoşgörü Yılında Kara Tablolar”, Aralık 1995, S: 301, s. 35-43.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Gerilim Ucundaki Anlaşma”, Ocak 1996, S: 302, s. 37-46.
- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Fesat Beşiği ile Savaş Eşiği”, Şubat 1996, S: 303, s. 5-17.

- ÖZGÜN Vefki Hasan, “Akılcı Demokratlaşma”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 5-11.
- ÖZÖNDE M.Cihat, “Atatürk Düşüncelerinin Türkiye’nin Sosyal Yapısına Etkileri”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 9-16.
- PARLATIR İsmail, “Çağdaşlaşma Önderi Olarak Atatürk”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 19-25.
- PEŞEVSKA Margarita, “Fransız Diploması Temsilcilerinin Raporlarına Dayanan Türk-Makedon İlişkileri”, (Türkçesi: Talat SELİM), Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 71-77.
- RİSTOVSKİ Blaje, “Petersburg’ta Makedon Türk Bilim-Edebiyat Dostluğu ve Türkiye’nin Bütünlüğü Karşısındaki Tutumu”, (Türkçesi: Talat SELİM), Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 53-69.
- SÜLEYMAN Perihan, “Gelecekte Kuşku Duymuyoruz”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 5-9.
- TİTO Yosip Broz, “Uluslarımız Arasında Herhangi Bir Geçimsizliğin Belirmesine İzin Vermemeliyiz”, (Türkçesi: Suat Engüllü), Ocak 1989, S: 232, s. 5-12.
- TİTO Yosip Broz, “Ulusal Birlik ve İdesel Birlik Birbirine Sıkıca Bağlıdır”, (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ), Nisan 1989, S: 235, s. 5-12.
- TİTO Yosip Broz, “Yalnız Birlikte Varız”, Mayıs 1989, S: 236, s. 5-11.
- UNAT Faik Reşit, “Ne Mutlu, Türküm Diyene”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 5-8.
- UZELLİ Gönül, “Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Kültürel Yapısı”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 23-28.

IV.6.2. Şiirler

- ABASIYANIK Sait Faik, “Kırmızı Yeşil”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 23.
- ABASIYANIK Sait Faik, “O ve Ben”, Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 39.
- ABDULLAH Akan, “Küçük Şeyler”, Ekim 1995, S: 299, s. 109.
- ABDULLAH Arzu, “Taş Köprüsü”, “Yedi Kişi-Akşam Üstü”, Ekim 1995, S: 299, s. 19.
- ABDULLAH Arzu, “Ağlarken”, “Mavi Şiir”, Ekim 1995, S: 299, s. 39.
- ABDULLAH Arzu, “Düşüncem”, Ekim 1995, S: 299, s. 48.
- ABDULLAH Arzu, “Umut”, Ekim 1995, S: 299, s. 63.

- ABDULLAH Arzu, "Naylon, Naylon...", Ekim 1995, S: 299, s. 69.
- ABDULLAH Arzu, "Özlem", "Masmavi Bir Dünya...", Ekim 1995, S: 299, s. 80.
- ABDULLAH Arzu, "Kaval Sesi", Ekim 1995, S: 299, s. 103.
- ABDULLAH Arzu, "Türk Çarşısı", "Küçük Kasabanın Kızı", Kasım 1995, S: 330, s. 43-45.
- ABDULLAH Avni, "Dostlaradır Sözüm", Nisan 1989, S: 235, s. 15-16.
- ABDULLAH Avni, "Dedelimden Mektup Var", Haziran 1995, S: 297, s. 45-46.
- ABUŞOĞLU Tamer, "Yağmur, Güneş ve Toprak", "Binlerce Binlercesine", "Halklar", "Ozanlar", Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 69-70.
- AGEYE Vasayan, "Kalabalığın Ortasında", "Hayallere Geline", (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 94.
- AHMED Selda, "4 Temmuz Doğumlu Ronny Haklıydı...", Ekim 1995, S: 299, s.12.
- AHMED Selda, "Seldasözleri", Ekim 1995, S: 299, s. 77.
- AHMET Oktay, "Anımsanan Boşluk", "Bir Gecede Sonsuzluğu Ara", Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 109-110.
- AHMET Oktay, "Anımsanan Boşluk", "Bir Gecede Sonsuzluğu Ara", Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 59-60.
- AHMET Oktay, "Gizli Oda", "Seni Görürseler", "East Village'de Yaratsam", "Nokta", "Yakaladım Kendimi", Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 49-50.
- AHMET Oktay, EMİN, Rifat; "Yön Değiştirmeler", Aralık 1995, S: 301, s. 99-100.
- AHMET Oktay, "Sancılar", Ekim 1995, S: 299, s. 7.
- AHMET Oktay, "Döl", Ekim 1995, S: 299, s. 9.
- AHMET Oktay, "Türklüğe Hasret", Ekim 1995, S: 299, s. 18.
- AHMET Oktay, "Üçüncü'lemeler", Ekim 1995, S: 299, s. 74-75.
- AHMET Oktay, "Başlıksız Şiirler Dizisinin Kim Bilir Kaçınıcı Bölümü", Ekim 1995, S: 299, s. 83-85.
- AKBAŞ Ali, "Göygöl", Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 45-47.
- AKAY Abdullah, "Mutlu Yarına", "Bana Bir Türkü Söyle Ağıtsız", "Yalnız Ağaçlar", "Düşüme Kim Vurdu Kelepçeyi", "Düş Kuracağım", Koyu Gölgeler", "Dönüş", Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 21-24.
- AKBAŞ Ali, "İssiz Yurt", "Fuzuli", "Kutlu Taş", Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 38-44.

- AKDAĞ Mehmet Zeki, “Her Şey Senin”, Kasım 1995, S: 300, s. 49.
- AKENGİN Yahya, “Yılların Akışına”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 90.
- AKENGİN Yahya, “İnanmam Geldiğine Baharın”, “Bölünmüş Rüyaalar”, “Gişelerde Biletleri Bulamadım”, “Bunalım Raporu”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 23-26.
- AKENGİN Yahya, “Derinlik Çizgileri”, “Hicret Duyguları”, “Topkapıdan”, Ocak 1995, S: 292, s. 51-54.
- AKGÜN Nahit Ulvi, “Birisi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 42.
- AKIN Gülten, “Sevi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 78.
- AKIN Sunay, “Cemal Süreyya”, “Reçel”, “Giderken”, “Harç”, “Naftalin”, “Sana Yakın”, Nisan 2001, S: 331, s. 55-63.
- AKPINAR Zafer, “Sevgiye Dair 1”, “Sevgiye Dair 2”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 53.
- AKSAL Sabahattin Kudret, “Sabah Çayı”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 50.
- AKSAL Sabahattin Kudret, “Ev”, “Araba”, “Şamdan”, “Masal”, “Güneş Dağın Ardında”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 37-38.
- AKYOL Sina, “Erken Ölmek”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 29-30.
- ALANYALI M. Rauf, “Unutmam, Unutmam”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 46.
- ALANYALI Rauf, KUMBURGAZ ŞİİRLERİ: “Arayış”, “Seni Sevmek Güzel Şey”, “Kumburgaz”, “20. Asır”, “Dost”, “Ne Mümkün”, “Olsam”, “Ümit”, “Sormuyor, Bilmiyor, Aramıyorum”, “28. Yaş Ruhı”, “Belgrad Ormanları”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 29-33.
- ALEMDAR Hüseyin, “Sevda Yontusu”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 49.
- ALİÇ Cemaluddin, “Ölüm, benimle Akşam Yemeği Ye”, “El”, “Sen de Rüzgar Gibi Gelerek”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 114-116.
- ALİÇ Salih, “Her Şey”, “Çağrı”, “Adımlar”, “Güller”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s.46-48.
- ALİ Durhan, “Seni Yaşatan”, “Virgül”, “Türkülerimiz”, “Şafak Sökerken”, Kasım 1995, S: 300, s. 17-19.
- ALİ Fahri, “Ay Çiçeği Açtı Bugün”, “İçimi Kabartma”, “Bir Hiç'im”, “Soluyor Çiçekler”, “Yol”, “Gülme”, Mart 1989, S: 234, s. 34-35.
- ALİ Fahri, “Sevdayla Sevdayla”, Nisan 1989, S: 235, s. 13-14.
- ALİ Fahri, “Gider”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 31.

- ALİ Fahri, “Bir Sevgidir Bin Derttir Bir Parça Ekmek”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 34.
- ALİ Fahri, “Yeniden Duygularıma Karışan”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 95.
- ALİ Fahri, “Göç Bir Acıdır ki”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 21-22.
- ALİ Fahri, “Ağlar Dağın Kanlı Yaşları”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 21-24.
- ALİ Fahri, “Kayadan Kopmadı”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s.17-20.
- ALİ Fahri, “Türküler İçim İçim”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 9-12.
- ALİ Fahri, “Yüksek Mahalle”, “Memişli”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 33-36.
- ALİ Fahri, “Evrım Evrım Akarım”, “Zaman Gücüne İnanıyorum 1”, “Zaman Gücüne İnanıyorum 2”, “Kocaman Bir Dağ Gibiydi Göç”, “Atımız Zamanla Yarışır”, “Ayrılık”, “Hedefe Varmak”, “Yürek Vardı Yürek”, “Hayatı Kemirmek”, “Duygularıma Yağmur Çiseledi”, Ocak 1995, S: 292, s. 29-33.
- ALİ Fahri, “Titreyiş Yok İse”, “Solmanın Sırrı”, “Kurban Olduğum Soluk”, Mart 1995, S: 294, s. 64.
- ALİ Fahri, “Zamanı Algılamak”, “Mahfolur İçim”, “Yenik Düşmedim”, Mayıs 1995, S: 296, s. 47-48.
- ALİ Fahri, “Çile Gözü 2”, “Çile Gözü 3”, “Çile Gözü 4”, Eylül 1995, S: 298, s. 33-34.
- ALİ Fahri, “Buradayım, Acıdım Zamana”, “Neyi Anlatmak Şimdi”, “Vardır Kendini Zamanlara”, “Zamanın Varlığında”, Aralık 1995, S: 301, s. 59-60.
- ALİ Fahri, “Hayatta Kalmak”, “İzlenim”, Ocak 1996, S: 302, s. 56.
- ALİ Fahri, “Zaman Kesiminde Yaşamak”, Şubat 1996, S: 303, s. 23-25.
- ALİ Fahri, “Zaman Kesiminde Yaşamak”, “Ürkmeden Vardım Bugüne”, “Ak ile Kara Arasında Kargaşa”, “Sana Geline”, “İzlenim”, “İzlenim”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 61-64.
- ALİ Fahri, “Doğruyu Yakalamak”, “Öz ile Kavrulma Tutkusu”, “Dönemde Yaşamak”, “Suskun Halime Küsme”, “Sevgisizlik Dert Getirir İnsanlığa”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 79-83.
- ALİ Fahri, “Kuru Ağaç Gölgesi Bir Çizimdir”, “Ateşli Burgu”, “Karamsarlık Yaşama Tad Getirmez”, “Suskunluk Çaresizlikten mi Belirir”, Eylül-Ekim 1996, S:308-309, s. 79-82.
- ALİ Fahri, “Kendi Kendimizi Sorgulamak”, “Olgunlaşmış Her Şeyin Varlığını Sezmek”, “Benliğini Bilmeye Çalış”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 66-68.

- ALİ Fahri, “Zamanı Çözerek Genişler Akıl”, “İnanç İle Sevgi Zamana Sığdırılırsa Hele”, “Karamsarlığı Yenmek Yükümlülüğü”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 73-75.
- ALİ Fahri, “İkircimciliği Yenen Bir Güç Var İçimde”, “Sezmiyor musun”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 17-18.
- ALİ Fahri, “Yaşım Minareler Boyu”, “Hayata Sarılmak”, “Terlerimiz Bilinir mi”, “Kimsesizlikten Beter”, “Eski Şiire Dönmek”, “Büyük Yalnızlıklar Yazdırır İnsana”, “Yalnızlık ve Sessizlik Denklemi”, “Yalnızlık Yazılmadan Paylaşılmıyor”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 77-80.
- ALİ Fahri, “Biliyorum Yaşıyorum”, “Bütün Acıları Yüreğimde Taşıyorum”, “Gözlerimiz İç İçe Olunca”, “Duyumsa”, “Sevgi Her Şeyin Bedelidir”, “İçimi Sana Açınca”, Şubat 2001, S: 329, s. 25-36.
- ALİ Sabahattin, “Servi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 24.
- ALİKADİÇ Bisera, “Efsane”, “Sallanmak”, “Yalnız Olana”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 82-84.
- ALİYE Zeynep, “Bugün ya da Hiç”, “İncinmiş Türküler”, “Zavallı Kronos”, “Adsız”, “Bir Nehri Yürümek”, “Dram”, “Dram”, “Çember Zamanı”, “Okai”, Ocak 1996, S: 302, s. 88-93.
- ALİYE Zeynep, “Son Perde”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 44-45.
- ANASOVSKİ Miho, “Dünya Yol...”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 47.
- ANDAY Melih Cevdet, “Alaturka”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 13.
- ANDAY Melih Cevdet, “Alaturka”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 36.
- ANDREEVSKİ Petre M., “Hıdrellez”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 92. **(Bu şiir, 303. sayıda da mevcuttur.)**
- ANDREEVSKİ Petre M., “Hıdrellez”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 47. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- ANDREEVSKİ Tsane, “Eski Bir Ders”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 89. **(Bu şiir, 303. sayıda da mevcuttur.)**
- ANDREEVSKİ Tsane, “Eski Bir Ders”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 45. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- APAYDIN Talip, “Ayrılık”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 61.
- ARBULEVSKA Olga, “Kırçıçeği”, “Bukefal Gölgesi”, “Egdomında”, “Tedirginlik Tanrı Odası”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Ocak 1995, S: 292, s. 47-49.

- ARIBURNU Orhon, “Su Testisi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 42.
- ARIK Hüseyin, “Hep Bir Olalım”, Mayıs 1995, S: 296, s. 85-86.
- ARNAUT Selim, “Meleğin Gidişi”, “Babaya Mektup”, “Bir Fotoğrafın Portresi”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 146-148.
- ARNAUT Tudorka, “Ayrılmak”, “Neçin”, “Ellerim Yukarı”, “Dünneyi Gezerken Küme Benzettim”, “Pişmanlık”, “Alar”, “Versene Cuvap”, “Biz Türküz”, “Gagauz’um Bucak’tır Yerim”, Anadan Nasaat”, “Hodul”, Eylül 1995, S: 298, s. 57-65.
- ASAF Özdemir, “360 Derece”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 50.
- ASYA Arif Nihat, “Rubailer”; Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 20.
- AŞIK ALESGER, “Elif-Lam”, “Bu Dağlar Benim”, “Düştü”, “Yavaş Git”, “Yaylak”, “Benim”, “Kaldı ki, Kaldı”, “Varıymış”, “Yaman At”, “Olacaktır”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 68-74.
- AŞIK VEYSEL, “Koşma”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 16-17.
- ATAMURADOV İkrâm, “Sen Beni Özlettir”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 78.
- ATANASOVSKİ Miho, “Karşılama”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 92.
- ATAY Alim, “Serçeleri Sesinden Tanı”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 39-40.
- ATAYAR, “Yavrum”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 70.
- AYBEK, “Karadeniz Kıyılarında”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 63-64.
- AYKIN Bedrettin, “Güne Boyun Eğmeden”, “Hançer”, “Gün Işığı İmecesini”, “Mektubun Gelse”, “Güz Yağmuru”, “Suçluyuz”, “Acı Uzun Güz”, “Kent Tutsağı”, Eylül 1995, S: 298, s. 71-77.
- BAKEVSKİ Petre, “Mozaik”,(Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 102. **(Bu şiir, 301. sayıda da mevcuttur.)**
- BAKEVSKİ Petre, “Mozaik”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 25. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- BALCIOĞLU A. Rahmi, “Unuttum”, Kasım 1995, S: 300, s. 53.
- BARAKOVİÇ Meho, “Kent”, “Çizgi”, “Şeytan İşi”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 106-108.

- BAŞAGİÇ Safet Bey, “Sevdalılar”, “Kısa Cevap”, “Ali Paşa Konakları”, “Bir Eleştirmene Aittir”, (Türkçesi: İlhami EMİN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 16-19.
- BAŞIÇ Hüseyin, “Günlerden Bugün”, “Yenilmiş”, “Kemik”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 78-80.
- BAT S.N., “Başlıksız Şiir”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 119-120.
- BATALVİ Şiv Kumar, “Ağaçlar”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 98.
- BATU Selahattin, “Aşk Hali”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 22.
- BATUR Enis, AYAR(Şiirler): “Sahici Sanrı”, “Kıvılcım”, “Akşam”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 33-34.
- BATUR Enis, “Suyun Üzerinde Adım”, Şubat 1996, S: 303, s. 65-66.
- BAYMAK Ethem, “Bizim Oralarda Bir Yer Var”, Şubat 2001, S: 329, s. 49-50.
- BAYMAK Osman, “Bu Sabah”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 100.
- BAYMAK Osman, “Preveze Söyler Mavide Umutlarını”, “Bi Tek...”, “La Valeta”, “Ohri Gölü”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 23-25.
- BAYMAK, Osman; “Halam I”, “Halam II”, “Halam III”, “Şafak Bekçisi”, “Bir Sabah Vakti Ölümüne Çağrıldılar”, “Çocuğun Selamı Var”, “Ölüm Geceyle Gelir”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 9-12.
- BAYMAK Osman; “Köylerin Adsız Şiirleri”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 27-29.
- BAYRAM Esat, “Martıların Şarkısı”, Ocak 1995, S: 292, s. 37-38.
- BAYRAM Esat, “İnsan Yüreğinde Yılan Padişahı”, Haziran 1995, S: 297, s. 58-59.
- BAYRAM Esat, “Güneşsiz Dünya Sofrası”, “Yıldızların Gezisi”, “İnciler”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 83-85.
- BAYRAM Esat, “Yıldızlardan Yıldızlara Öpüşelim”, “Dedeli”, “Yürekli Bebekler”, “Tepemde Yanan Mum”, “Düşte Gerçekleşen Düş”, “Gece Köşkünde Öten Horoz”, “yaşamın Kütüğü”, “Ufuklar”, “Anıt”, “İlk Yaz Örgüsü”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 23-28.
- BAYRAM Esat, “İki Bülbül”, “Dünya Çelengi”, Nisan 2001, S: 331, s. 49-52.
- BEHRAMOĞLU Ataol, “Bahar Şiiri”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 87.
- BEKSAÇ Zeynel, “Çetrefil Sevda”, Mart 1989, S: 234, s. 32-33.

- BEKSAÇ Zeynel, “Öbür Uc”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 31-32.
- BEKSAÇ Zeynel, “Ortası Yok Bunun”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 97.
- BEKSAÇ Zeynel, “Beni Yağmura Çağır Unutma”, Şubat 2001, S: 329, s. 47-48.
- BELLİ Şemsi, “Unuttum”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 74.
- BELLÜR İrfan, “Usumun Bir Yerinde Yaşıyorsun”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 99.
- BELLÜR İrfan, “Avlamak ve Avlanmak”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 81-86.
- BERFE Süreyya, “Son Ayların Şiiri”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 88.
- BERK İlhan, “Gülizar’dı Gelen Aklına Ayvaz’ın”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 39.
- BEYATLI Yahya Kemal, “Aşk”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 14.
- BEYATLI Yahya Kemal, “Sessiz Gemi”, “Açık Deniz”, “Akıncı”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 13-14.
- BİRSEL Salah, “Köçekçe”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 44.
- BODELER Charles, “Okuyucuya”, (Türkçesi: Ahmet NECDET), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 31-32.
- BOŞKOVSKİ Petar T., “Ormandaki Kaynak”, “İnsan ve Akçağaç”, “Çardakta Yatak”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 33-35.
- BOŞKOVSKİ Petar T., “Süsen”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 93-94. **(Bu şiir, 303. sayıda da mevcuttur.)**
- BOŞKOVSKİ Petar T., “Süsen”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 49. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- BOŞKOVSKİ Yozo T., “Yüce Güneş”, “Tozun Teknolojisi”, “Yasak Olan Ürünler”, (Türkçesi: Esad BAYRAM), Şubat 1996, S: 303, s. 25-28.
- BRECHT Bertolt, “Hollywood”, “Bizden Sonra Doğacaklara”, “Sevenler”, (Türkçesi: Yüksel PAZARKAYA), Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 87-90.
- BUGARIÇ Recep, “Koltuk”, Mayıs 1989, S: 236, s. 12-13.
- BUKLA Fevziye, “Ak Eller”, “Dokunmayın Gölgeleme”, Mayıs 1995, S: 296, s. 51.
- BUKLA Fevziye, “Toprağın Hafif Olsun Meslekdaş”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 120.
- BULUT Abdülkadir, “İçlenme”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 88.

- BULUT Abdulkadir, “Etli Nar Çiçekleri”, “Çocuklara Ad Veren”, “Zara’lı Ali”, “Kaşıkadası”, “Gezintide”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 49-50.
- BUYUKLİEV Kiril, “Eski Bir Türkü Var”, “Duruyor O Ağaç”, “Bir Gün Yaşıyan Kelebek”, “Ayrılış Anı”, “Dünya Anında Bir An”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 39-42.
- CABRAL Tristan, “Artık Gelemeyeceğim Size”, “Acı”, “Ey Yolcu”, “Sizin Olanlar”, “O Zaman”, “Ölü Ev”, “Kuma Satıcısı”, “Geliyorum Groucho, Bekle Beni”, “Öldüğüm Zaman”, “Yalnız Ölersem”, “Gabrielle İçin”, “Atasözü”, (Türkçesi: Özdemir İNCE), Haziran 1989, S: 237, s. 31-38.
- CANBERK Eray, “Beklemek”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 87.
- CANBERK Eray, “Değişip Yok Olan Bir Kenti Anımsayarak”, “Şair-i Azam”, “Ayrılık Türküleri”, “Kendince”, “Anlatılır Anlatılmaz”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 67-69.
- CANSEVER Edip, “Yaşamak Telaşı”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 69.
- CCLAMURHİ, “Günümüzün İnsanı”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 111-112.
- CORAEVA Gülçehre, “Balam ve Kalem”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 67-68.
- COŞİ Umaşankar (Gacratı), “Bizler Aynı Yaşta Olanlar”, “Mermer Duvarı”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 99-100.
- CUMAEV Yusuf, “ ‘Divanül Lugat-it Türk’ Ahenkleri”, “Buhara’da”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 79-82.
- CUMALI Necati, “Günaydın”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 50.
- CUMALI Necati, “Hindi”, “Bu Başka Hindi”, “Karga ile Bülbül”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 87-88.
- ÇAĞLAR Ali Özenç, “Pir Sultan Ateş İçinde”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 35-37.
- ÇAĞLAR Behçet Kemal, “Bizi Bize Getirdin”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 25.
- ÇALOVSKİ Todor, “Büyülü Sınır”, “Kardeşlerime Seslenişim”, “Anlar”, “Ormandaki Adama”, “Pek Hızlıca”, (Türkçesi: Avni ENGÜLLÜ), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 63-66.
- ÇAPOVSKİ Todor, “Geceyarısı Gezisi”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 99-100. **(Bu şiir, 301. sayıda da mevcuttur.)**

- ÇAPOVSKİ Todor, “Geceyarısı Gezisi”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 23. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- ÇAMLİBEL Faruk Nafiz, “Çoban Çeşmesi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 18.
- ÇAPOVSKİ İvan, “Kavala”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 95.
- ÇAPOVSKİ İvan, “Kavala”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 19-20.
- ÇATIÇ Musa Çâzim, “Bosna Şırıldıyor”, “Ölüm”, “Hatırlıyor musun”, “Sessiz Esen Meltem Olsam”, (Türkçesi: Avni ENGÜLLÜ), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 20-22.
- ÇAVUŞ İsmail A., “Başlıksız Şiirler”, Nisan 1995, S: 295, s. 59-60.
- ÇELEBİ Asaf Halet, “Nirvana”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 23.
- ÇINARLI Hasan, “Adsız Dünya Çocuklarına”, Ocak 1995, S: 292, s. 43-45.
- ÇINARLI Mehmet, “Kara Gözlü”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 59.
- ÇİTRE Dilip Purşotan, “Taksi Gezisi”, “Cehennem’in Yeşil Işığında”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 103-104.
- DAĞLARCA Fazıl Hüsnü, “Söyle Sevda İçinde Türkümüzü”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 33.
- DAĞLARCA Fazıl Hüsnü, “On Kasım’larda Yürümek”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 9.
- DALAL Sureş, “Arıyorum”, “Sözün İçerisinde”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 100-101.
- DALAMAN Meral, “Çarelerim Tükendi”, “Rotasız Gemiyim”, Kasım 1995, S: 300, s. 50-51.
- DAMAR Arif, “Yol Yorgunu”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 57.
- DAUT Hülya, “Duvar Saati ve Ben”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 39.
- DE Vişnu, “Bilgim”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 104-105.
- DELALİÇ Munib, “Gecenin Gözü”, “Cıvıldıyor, Soluyor”, “Yeniden Ev”, (Türkçesi; Avni ENGÜLLÜ), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 130-132.
- DEMİRAĞ Fikret, “Acımı Soran Dağlara”, “Köprüler”, “Yorgun”, “Hayatı Ağrıyan”, “Çocukluğum Uzak Dağlarda Kaldı”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 47-53.
- DENGALI, “Kedi”, “Milenyum Oyunları”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 105-106.

- DERTLİ, “Şiirlerinden Seçmeler”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 48-52.
- DİL Şahinkaya, “Atatürk Acısı”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 17.
- DİNAMO Hasan İzzettin, “Gecekondu Sonet’leri”, Mart 1995, S: 294, s. 45-47.
- DİNKAR Ramdhari Sing, “Şiir”, “Urvaşı”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 95-96.
- DİRYAN Lilyana, “Şiirler, Sizinle Ne Olacak”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 105. **(Bu şiir, 301. sayıda da mevcuttur.)**
- DİRYAN Lilyana, “Şiirler, Sizinle Ne Olacak”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 27-28. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- DİZDAR Mak, “Kaynak Üstüne Ağıt”, “Kaygı”, “Mor Bir Dere”, “Ağaç”, (Türkçesi: Necati ZEKERİYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 60-63.
- DOYRAN Turhan, “Masa”, “Odamda Orman”, “Evren”, “Ne Oldu”, “Sus”, “Denize”, “Türkülerimiz”, “Gözlerinde”, “Üç”, “Okyanus”, “Çağrı”, “Ben Seçmedim”, “Bilmem”, “Robespierre Sokağı”, “14 Temmuz”, Haziran 1989, S: 237, s. 49-56.
- DOYRAN Turhan, “Ayrılık Tek Başına”, “Ankara”, “Alıştım”, Şubat 1996, S: 303, s. 76-78.
- DRANAS Ahmet Muhip, “Fahriye Abla”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 27.
- DRİTERO Agoli, “Susmak”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 51.
- DURAK Alnur, “Yaşama”, “Yine Aynı Bülbül Ötüşü”, Ekim 1995, S: 299, s. 21.
- DURAK Alnur, “Bir An”, “Sevenleri Ayırmamalı”, Ekim 1995, S: 299, s. 29-30.
- DURAK Alnur, “Yeter”, “Arada Bir”, Ekim 1995, S: 299, s. 60-61.
- DURAK Alnur, “Deniz ve Ben”, “Sevgiyi Arıyorsanız”, Ekim 1995, S: 299, s. 71-72.
- DURAK Alnur, “Ümit”, Ekim 1995, S: 299, s. 79.
- DURAK Alnur, “Sevgi”, Ekim 1995, S: 299, s. 87.
- DURAK Alnur, “Işıklar Sönünce”, Ekim 1995, S: 299, s. 109-110.
- DURAKOVIÇ Ferida, “Güzellikler”, “Ressam”, “Yorumcu”, (Türkçesi: Biba İSMAİL), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 138-140.
- DURBAŞ Refik, “Çaylar Şirketten”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 91.
- DÜNDAR Suca, “Ayrılık Uzvumuzdur”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 45.

- EDELFELT Karen Marle, "Mihrap Önünde Bir Gelin", (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 87.
- EDİBOĞLU Baki Süha, "Gece Yağmuru", Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 30.
- EDİP Cemal, "Senin İçin", Ekim 1995, S: 299, s. 87-88.
- EDİP Cemal, "Müziği Dinlerken", Ekim 1995, S: 299, s. 93.
- EDİP Yusuf, "Rüyam", "Gönül", "Göçler", "Zamandıışı", "Oğluma Mektup", "Güncem", "Göçebe Azınlıklar", Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 37-40.
- EDİP Yusuf, "Canşekil", "Canmekan", "Gitmeler", "Canyürek", Ocak 1995, S: 292, s. 35-36.
- EDİP Yusuf, "Dükancık Camii(XVI y.y.)", "Mustafa Kemal Atatürk'e Ağıt", Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 117-118.
- ELÇİN Şükrü, "Bahçesaray Çeşmesi", Ocak 2001, S: 328, s. 31-32.
- ELİOT T.S., "İlk Çarşamba", (Türkçesi: Turan KOÇ), Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 55-60.
- ELOĞLU Metin, "Çilingir", Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 64.
- ELOĞLU Metin, "Uyan", Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 49.
- ELOĞLU Metin, "Kış Bekarı", "Geviş", "Cam Güzeli", "Sarkaç", "Tancıl", Ocak 1995, S: 292, s. 23-24.
- EMİN Enis, "Susadık Allahım", Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 46.
- EMİN Enis, "Aşığız Mevlâya", Ocak 1995, S: 292, s. 69.
- EMİN Enis, "Kalbimin Lisani", Nisan 1995, S: 295, s. 61-62.
- EMİN Enis, "Ayrılık Kurşunu", Eylül 1995, S: 298, s. 41.
- EMİN Enis, "Sevgilime Şiir 1", Ekim 1995, S: 299, s. 10-11.
- EMİN Enis, "Mecnun'un Leyla'ya Anlattığı Rüya", "Sevgilime Şiir 2", Ekim 1995, S: 299, s. 23-25.
- EMİN Enis, "Sevgilime Şiir 3", Ekim 1995, S: 299, s. 35-36.
- EMİN Enis, "Gönül Dilinden", "Sevgisiz Yürekler Bedene Yüktür", "Bir Anda Bin Yıllık Asır Gibiyim", Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 61-63.
- EMİN İlhami, "Bamya", Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 77.
- EMİN İlhami, "Ayakbüs", "Nasrettin ile İpek Böceği", "Maymun Olmak", "Kedim Sarı Çizmeli Memet-Ağa", "Epeski Haksızlık", "Geveze Nasrettin", Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 37-39.

- EMİN İlhami, “Gülbozumu, “Güldin”, “Sözü Söz gülü Gül”, “Güneş ile Kar”, “Gül ile Bülbül”, “Düşte Düş”, “Kuş Nafakası”, “Gül Dili”, “Güllü Sular”, “Hasırgül”, Eylül-Ekim 1991, S:1 258-259, s. 31-34.
- EMİN İlhami, “Ömürdağ Han”, “Çeçen Gülü”, Haziran 1995, S: 297, s. 26-28.
- EMİN İlhami, “Gül ile Bülbül”, “Kader”, “Gül Dilli”, “Güllü Sular”, “Derviş ve Güzel”, “Ömer Hayam”, “Koç Ali”, “Atsız Atlı”, “Koca Yörük”, “Son Kara Çadır”, Kasım 1995, S: 300, s. 31-35.
- EMİN Rifat, “Arar İken”, “Dudakların”, “Masadaki Vazo”, “Sıkıntıyı Savaşmak”, “İşte Bir Başlıksız Şiir”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 44.
- EMİN Rifat, “Cehennem”, Ekim 1995, S: 299, s. 8.
- EMİN Rifat, “Asosyasyonlu”, “Şiirdeğil I”, “Şiirdeğil II”, “Ma”, Ekim 1995, S: 299, s. 20.
- EMİN Rifat, “İçim Dışım Aç”, “Şiirdeğil III”, Ekim 1995, S: 299, s. 37-38.
- EMİN Rifat, “Şey Şiirlerimden”, Ekim 1995, S: 299, s. 94-95.
- EMİN Rifat, “Sahte Karabasan Sihiri Adıyla Yaşıyan (Uzun!) Bir Yolculuk”, Ekim 1995, S: 299, s. 98-101.
- ENGÜLLÜ Avni, “Büklüm Büklüm İçimiz”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 93.
- ENGÜLLÜ Avni, “Şeker Bayramları”, Şubat 2001, S: 329, s. 21-22.
- ENGÜLLÜ Avni, “Nat”, Nisan 2001, S:1 331, s. 33-37.
- ENGÜLLÜ Melahat, “Bosnanın Yaşaması”, “Anlamsız Bir Başlangıç”, “Çökertmeyi Amaçlama”, “İnsanlıktan Çıkmak”, “Başlangıcın Anlamsız Sonrası”, “Özlem ve Beklenti”, “Öze Dönme Arzusu”, “Akıntıya Kapılma”, “Üzüntü”, “Dünyanın Kayışı”, “Kuralsız Savaş”, “Bosnayı Silmek Arzusu”, “Çarkların Dili”, Aralık 1995, S: 301, s. 77-81.
- ENGÜLLÜ Melahat, “Değişen Gündem”, “Tarihin Akışı”, “Huzur İstemek”, “Beklenti İçinde Olmak”, “Sabır”, “Koca Bir Mezar Bosna”, “Hele Hatayı Düzeltelim”, Ocak 1996, S: 302, s. 33-36.
- ENGÜLLÜ Melahat, “Vatanımı Düşünürken”, Mart 2001, S: 330, s. 21-26.
- ENGÜLLÜ Suat, “Son Sevi Durağından Notlar 5”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 96.
- ENGÜLLÜ Suat, “Urumeli Sevdiğim”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 25-29.
- ENGÜLLÜ Suat, “Ağaç, Gün Batımı ve Aşk”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 45-46.
- ENGÜLLÜ Suat, “Çağrışımlar”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 45-47.

- ENGÜLLÜ Suat, “Öz Dostluğu Taç Edelim”, “Kurtlar Sofrası”, “Önce Anlaşılmak”, “Sabır”, “Algılanma Beklentisi”, “Bir Yörük Nakışdır Tüter Gözümde”, “Yurttan Yurda Yol Bulunur Kuşkusuz”, “Gün Ola Tarihe Gömüle Göçler”, Mart 1995, S: 294, s. 40-44.
- ENGÜLLÜ Suat, “Gölkızı”, Aralık 1995, S: 301, s. 8-14.
- ENGÜLLÜ Suat, “Dönüşüm”, “Korku”, “Çay”, “Gülbank”, “Özlem”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 49-53.
- ENGÜLLÜ Suat, “Lodos”, “Tufan”, “Öpücük”, “Bitpazarı”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 28-32.
- ENVEROĞLU İlham Ahmet, “Beni Bu Baharda Bekleme Ana”, “Ömrüm Bir Nağme ki”, “Denizde Gökün Aksini Gördüm”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 34-36.
- ERDEM Kerim Aydın, “Eylül”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 82.
- ERGÜN Abdullah Rıza, “Sen Kimsin? Ben Kimim? Biz Neyiz?”, Aralık 1995, S: 301, s. 45-50.
- ERGÜVEN Ali Rıza, “Belki Yolun Bir Ucunda”, “Tanrı Yaratılmadan Önce”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 32-33.
- ERSOY Mehmet Akif, “Sultan Yalısı”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 13.
- ERTEPINAR Coşkun, “Çocuk ve Sevgi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 31.
- ERTEPINAR Coşkun, “Her Şey Sımsıcak”, “Kıyısız Sularda”, “İçimi Bunaltan Ağrılık”, “Duru Akıl ve Kavga”, “Sevgilim Katıksızdır”, “Dilim ve Kalemim”, “Dolan Sevgim Taşardı Durmadan”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 45-49.
- EVLİYAGİL Necdet, “İstanbul’dan Uzakta”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 60.
- EYÜBOĞLU Bedri Rahmi, “Karadut”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 29.
- FAZLİ Nida, “Dün Gece”, “Sözler Köprüsü”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 115-116.
- FİKRET Tevfik, “Haluk’un Bayramı”, “Sabah Olursa”, “Sis”, “Geri Alma”, “Millet Şarkısı”, “Haluk’un ‘Amentü’sü”, “Promete”, “Haluk’un Veda’ı”, “Yarın”, “Eski Çağ Tarihi”, “Eski Çağ Tarihi’ne Ek”, “Doksan Beşe Doğru”, “Sazın Cevabı”, “Yağma Sofrası”, (Günümüz Türkçesi: Ceyhun Atuf KANSU), Kasım 1995, S: 300, s. 107-134.
- FÜRÜZAN, “İğdiş Edilmiş Çocuklar Menkıbesi”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 23-32.

- GEBRAİLOĞLU Orhan, “Başlıksız”, “Başlıksız”, “Başlıksız”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 33-34.
- GEÇER İlhan, “Bahar Gülümsemesi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 41.
- GENÇTÜRK İsmail, “Dışardan Mektup”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 89.
- GOROSTIZA Jose, “Kadınlar”, Aralık 1995, S: 301, s. 127-128.
- GULMAN Gafur, “Büyük Aleme Selam”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 62-63.
- GÜLKIZI Valentina Karanfil, “Daatmaa Karannı”; “Neçin Duğmamışım Kuş”, “Tunur Gözüm”, “Kayılım”, Batsa Çökelek”, “Ben Gölge Gölgenin İçinde”, “Ankara, İstanbul”, “Siliriz Kanı”, Mart 1995, S: 294, s. 93-98.
- GÜZEL Bogomil, “Karagüzel”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 96-97. **(Bu şiir, 301. sayıda da mevcuttur.)**
- GÜZEL Bogomil, “Karagüzel”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 20-21. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- HAKKI Ruşen, “Karadır Kaşları Ferman Yazdırır”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 47.
- HAKKI Ruşen, “Vurgun”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 84.
- HALICI Feyzi, “Ne ki O”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 53.
- HALICI Gönül, “Sen”, Kasım 1995, S: 300, s. 52.
- HALİM Nurten, “Yolculuk”, Ekim 1995, S: 299, s. 12.
- HALİM Nurten, “Azap”, Ekim 1995, S: 299, s. 16.
- HALİM Nurten, “Çeçenistan”, Ekim 1995, S: 299, s. 42.
- HALİM Nurten, “Ağlama Gönül”, Ekim 1995, S: 299, s. 73.
- HALMAN Talat Sait, “Sevgi Yarım”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 77.
- HAV Nas, “Bir Gün”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 86.
- HAYDAR Hüseyin, “Sesleniş”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 54.
- HAZRİ Nebi, “Ölmek İstemirem Hekim, Ey Hekim”, “Ayrıldık”, “O Nice Tufandı”, “Sen Yoksan”, “Yay Gelende”, “Hayıf Değildi”, “Hey”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 101-108.
- HIRİSTOVA-YOTSİÇ Svetlana, “Beyaz Türkü”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 99. **(Bu şiir, 301. sayıda da mevcuttur.)**

- HIRİSTOVA-YOTSİÇ Svetlana, “Beyaz Türkü”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 22-23. **(Bu şiir, 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- HRİSTOVA-YOTSİC Svetlana, “Bin Kez Ölen Kadın”, “Düğün”, (Türkçesi: Esad BAYRAM), Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 43-45.
- HOLUB Miroslav, “Gece Belaları”, “Yüce Atalarımız”, “Gizlilik”, “Başka Ne”, “Akşam Yemeği”, “United 1011 Sefer Sayılı Uçak”, “Görecelik Kuramı Üzerine Kısa Düşünceler”, “Kapı”, “Cenaze Törenleri”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 71-78.
- HOYHOLT; Per; “Kasım”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 86.
- HUERTA Efrain, “Alacakaranlığın Sesleri”, Aralık 1995, S: 301, s. 126.
- HUMO Hamza, “Alacakaranlık”, “Mostar’dan Vedalaşmak”, “Fısıltı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 29-32.
- HÜDAVERDİEVA Halime, “Yalnız Kadının Mektubu”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 71-72.
- HÜNALP Ayhan, “Bulutlar”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 76.
- HÜSEYİN Hasan, “Duralım İki İki”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 45-46.
- HÜSEYİN Hasan, “Yedi Çatallı Kazık”, Nisan 1995, S: 295, s. 73-78.
- HÜSEYİN Leyla, “Korkuyorum Anne”, “21 Asra Doğru”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 42-43.
- HÜSEYİN Leyla, “Seherin Rengine Bürünmüş Hayalim...”, Ekim 1995, S: 299, s. 43.
- HÜSEYİN Leyla, “En Son Arzum”, Ekim 1995, S: 299, s. 78.
- HÜSEYİN Zeynep, “Bekleyiş”, “Çılgın Yağmur Damlası”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 87.
- ILGAZ Rıfat, “Bu Saatte”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 31.
- İBRAHİM Bayram, “Sevi Kadehimden Su İçen Kuşa Dizeler”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 92.
- İBRAHİM Tülay, “Bilgi”, “Yağmur Her Yerde mi Böyle Yağıyor”, “Uçurtmayı Vurmasınlar”, “Gece”, “Akşamlar Olmasaydı”, “Bir Gün”, “Umurunda mı Dünya Yalınayak Çocuğun”, “Zaman”, “Sevelim, Sevilelim”, “Bosna Dramı”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 69-74. **(Bu şiirler, 270-271 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- İBRAHİM Tülay, “Bilgi”, “Yağmur Her Yerde mi Böyle Yağıyor”, “Uçurtmayı Vurmasınlar”, “Gece”, “Akşamlar Olmasaydı”, “Bir Gün”, “Umurunda mı Dünya Yalınayak Çocuğun”, “Zaman”, “Sevelim, Sevilelim”, “Bosna Dramı”,

Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 55-60. **(Bu şiirler, 268-269 numaralı sayıda da mevcuttur.)**

İBRAHİM Tülay, “Elimde Değil”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 45.

İBRAHİM Tülay, “Sevgiyi İstiyorum”, “Rüyamdaki Çiçek”, Mart 1995, S: 294, s. 39.

İBRAHİM Tülay, “Gözlerimi Açtığımda Bir Melek Belirdi Karşımda”, “Bir Dünya Kurabilsem”, Mart 2001, S: 330, s. 39-42.

İBRİÇ Hava, “Gece”, “Gidiyorum”, Ocak 1995, S: 292, s. 70.

İBRİÇ Havva, “Umut”, Mayıs 1995, S: 296, s. 95.

İĞCİLER Ahmet S., “Maraş Suları”, Şubat 1996, S: 303, s. 78-79.

İLDENİZ Türkan, “Gözlerin Bilinmezliği”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 86.

İLHAN Atilla, “Kızların Gözleri”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 58.

İLHAN Atilla, “O Vahim Orospu”, Mart 1995, S: 294, s. 48.

İLİEVSKA Vesna Domçevska, “Varsın”, “Doğum”, “Dertlerin İzinde”, “Tanağartısı”, “Kökler”, “Ad Takma Merasimi”, “Şiir Değgin Şiir”, “Başlıksız”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 91-95.

İNAL Ayhan, “Seni Sevmeden Önce”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 75.

İNCE Özdemir, “Ağıt”, “Dönemler”, “Gön”, “Buz Çiçekleri”, “İntiharı deneyen Küçük Kıza”, “Yerçekimi”, “Bir Kuş”, “Bir Başlangıç”, Nisan 1989, S: 235, s. 44-50.

İNCE Özdemir, “Ben”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 83.

İSMAİL Biba, “Bir Garip Adam”, “Sevgilim Güneş’e Mektup”, “Nodistan”, Mart 2001, S: 330, s. 13-16.

İTENGÜ Turgut, “Gözlerimi Sana Verdim”, Şubat 1995, S: 293, s. 59-61.

İVANOVSKİ Gogo, “Seçenek”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 87. **(Bu Şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**

İVANOVSKİ Gogo, “Seçenek”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 43. **(Bu Şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**

İVANOVSKİ Sırbo, “Küçük Bir Dünya”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 88. **(Bu Şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**

İVANOVSKİ Sırbo, “Küçük Bir Dünya”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 43. **(Bu Şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**

İZ’AT Aytuğ, “Yunus Der ki”, Mayıs 1995, S: 296, s. 86-93.

KADİR A., “Bu Beden”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 39.

- KAMİL Amin, “Başlıksız Şiir”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 120-121.
- KAMBER Ayten, “Ben, Sevgin, Sen ve Sevgim”, Ekim 1995, S: 299, s. 35.
- KAMU Kemalettin Kami, “Gurbet”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 16.
- KANIK Orhan Veli, “Söz”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 32.
- KANIK Orhan Veli, “Vatan İçin”, “Cımbızlı Şiir”, “Tereyağı”, “Gangster”, “Karanfil”, “Sizin İçin”, Kasım 1995, S: 300, s. 45-47.
- KANNAD, “Tanık”, “Aşoka Ağacı”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 113-114.
- KANSU Ceyhun Atuf, “Değişen Türkü”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 43.
- KARAER Mustafa Necati, “Günaydın”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 72.
- KARAHASANOĞLU Subutay Hikmet, “Görmemek Bir Daha”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 59.
- KARAKOÇ Sezai, “Şehrazat”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 79.
- KAYA Fahri, “Kırıntılar”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 70.
- KAYAN İbrahim, “Gül”, “Leyla”, “Ayıran-Ruh”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 96-97.
- KAYAOĞLU Ömer, “Üç Şiirim Vardı”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 38.
- KAYA Rahmi, “Düşlerimin Uzak Uçları”, “Sarkaç”, “Sürgünün Kanından”, “Güneşten Güneşe”, “Pus”, “Düş Çavlanı”, “Bir Orman”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 57-60.
- KAYEVİÇ Fehim, “Sınır”, “Kara Ağaç”, “Güneş Ne Yaptığını Bilir”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 98-100.
- KAYİN Meral, “Gerçeklik Korkusu”, “Karanlıkta”, “Balerin”, “Aldanış”, “Suspiciously”, Aralık 1995, S: 301, s. 130-133.
- KAYİN Meral, “Sen”, “Yatağımda”, “Gölge Oyunu”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 39-40.
- KAYİN Meral, “Kaçış”, “Lakin”, Mart 2001, S: 330, s. 47-48.
- KEMİNE Memmedveli, “Yaklaşma”, “Dünyanın”, “Ölür Yoksul”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 37-38.
- KISAKÜREK Necip Fazıl, “Sayıklama”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 21.

- KISAKÜREK Necip Fazıl, “Bu Yağmur”, “Yunus Emre’ye”, “Boş Odalar”, “Yattığım Kaya”, “Beklenen”, “Gece Yarısı”, “Takvimdeki Deniz”, “Geçen Dakikalarım”, Şubat 1995, S: 293, s. 25-30.
- KİŞEVİÇ Enes, “Sözde Bir Şeyin Ağırıyor”, “Kopye Edilmiş Rüya”, “Çiçeksiz Koku”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 118-121.
- KLEÇKAROVSKİ Mirçe, “Sözsüz Bir Lirik Resim”, “Rüzgarla Kaçırılan”, (Türkçesi: Esad BAYRAM), Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 87-88.
- KLETNİKOV Eftim, Kuş ve Ateşle Rüya”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s.a 101-102. **(Bu Şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- KLETNİKOV Eftim, “Kuş ve Ateşle Rüya”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 24-25. **(Bu Şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- KLUÇANİN Zilhad, “Ekmeğe Küfretmek”, “Öngörü”, “Ben”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 142-144.
- KONESKA Elizabeta, “Yeniden”, “Tanıyiverme”, “Anlık”, “Armağan”, “Kabataş”, (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ), “Dünya”, (Türkçesi: Ali MERİÇ), Mayıs 1989, S: 236, s. 98-102.
- KONESKİ Blaje, “Altıntepe”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 67-68.
- KONESKİ Blaje, “Yeniden Ekmek”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 86. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- KONEVSKİ Bloje, “İlinden Ezgilerinden”, (Türkçesi: Ataol Behramoğlu), Mayıs 1995, S: 296, s. 50.
- KONESKİ Blaje, “Yeniden Ekmek”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 42. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- KORAY Yunus, “Patikayı mı?...”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 55-57.
- KOTESKİ Yovan, “Prisovyan’lılar”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 91. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- KOTESKİ Yovan, “Prisovyan’lılar”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 46. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- KÖZ Mustafa, KARŞI ADA ŞİİRLERİ: “Denizin Söylediği”, “Geri Dönüş”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 51-52.
- KRİSTENSEN İnger, “Yeşil”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 85.
- KRİSTENSEN Tom, “Ot”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 83-84.

- KULAVKOVA Katiça, “Kin Bir Ak Uçurumdur”, “Yansıma”, “Metafizik Huzursuzluğu”, “Kaplanlar, Leoparlar, Aslanlar”, “Kara Ay”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Şubat 1995, S: 293, s. 45-49.
- KUL HİMMET, “Şiirlerinden Örnekler”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 59-62.
- KUMANBAY İbrahim Abay, “İlkbahar”, “Yaz”, “Güz”, “Kış”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 68-71.
- KUMBAROVSKİ Razme, “Birinci Görümsü”, “İkinci Görümsü”, (Türkçesi: Esad BAYRAM), Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 39-40.
- KUMBAROVSKİ Razme, “Nefela”, “Zolota”, (Türkçesi: Esad BAYRAM), Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 89-90.
- KURBAN Şükür, “Adam da...”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 77-78.
- KURDAKUL Şükran, “Çağrı”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 67.
- KURDAKUL Şükran, “Beklerken”, “Eğer”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 65-66.
- KUSUMAG DRAYA Marati, “Ay”, “Sürekli Şiddet”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 101-102.
- KUTLAR Onat, “Bir Kumkapı Aşk Öyküsü İçin Pasaj”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 63.
- KÜLAFKOVA Katitsa, “Benden Sana Yolculuk”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 104. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- KÜLAFKOVA Katitsa, “Benden Sana Yolculuk”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 27. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- KÜLEBİ Cahit, “Hikaye”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 40.
- KÜLEBİ Cahit, “Atatürk’e Ağıt”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 9-10.
- LAKO Nataşa, “Üzerime Eğildiğinde”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 52.
- LATİÇ Cemaluddin, “Saraybosna, Yıldırım Kavursun Seni”, “Saraybosna’da Bahar”, “Ben ve Dostlarım Benim”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 134-136.
- LAZAROV Risto, “Yana Doğmadan Önce”, “Yana’nın Doğuşu”, “Yana Beş Yaşında”, “Yana On Üç Yaşında”, (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç ALTANAY), Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 37-41.

- LAZAROV Risto, “Öğretmenim”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 103.
- LAZAROV Risto, “Goçe’nin Küçük Kuzay Kuşağı”, “Lidiya Alsana İşte”, “Makro Çepenkov’a Taahhütlü Mektup”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 9-11.
- LAZAROV Risto, “Taşlı Çiçek Hakkında Balad”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 26.
- LEONTİÇ Mariya, “Kırmızı Rengi”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 119.
- LJONDO Bardul, “Çılgılık”, (Makedonca’dan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 54.
- MACHADO Antonio, “Suç Granada’da İşlendi”; Türkçesi: Egemen BERKÖZ, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 45-46.
- MADALİYEV Şabit, “Şeftalizar Hatıraları”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 73-74.
- MADEN Sait, “Yaşam Artıkları”, Ocak 1996, S: 302, s. 52-55.
- MAHAPATRA Sitakant, “Salyangoz”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 110-111.
- MAKAL Tahir Kutsi, “Sohbet”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 51.
- MAKAL Tahir Kutsi, “Üç Güzele”, Şubat 1995, S: 293, s. 31-32.
- MAKEDONSKA Viktoriya, “Sen”, “İşte Buradayım”, “Varolacağım”, (Türkçesi: F.ALİ), Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 55-56.
- MARİNKOVIÇ Radovan, “Çaçak Yuvam”, “Çaçak’ın Çingene Mahallesi”, “Çaçak’ın Helvacı Meydanlığı”, “Moravam-Mavi Suyum”, “Çaçak Destanı”, “Çaçak Dostu-Milan”, “Babacığım”, “Mezarlar”, “Yalnızım Bu Gece”, “Beyaz Atlar”, “Mini Damlalar”, (Türkçesi: Mustafa KARAHASAN), Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 79-86.
- MATCAN Aman, “Gözünde Münevver Dünyalar”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 68-69.
- MATEVSKİ Mateya, “Çevre”, “İşilti”, “Av”, “İlk Gece”, “Zamana Balad”, “Çağrışım”, “Yılan”, “Yüklükte”, (Türkçesi: Necati ZEKERİYA), Mart 1989, S: 234, s. 66-70.
- MATEVSKİ Mateya, “Alacakaranlık”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 88. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**

- MATEVSKİ Mateya, “Deniz”, (Türkçesi: Necati ZEKERİYA), Mayıs 1995, S: 296, s. 49.
- MATEVSKİ Mateya, “Alacakaranlık”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 44. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- MAYAKOVSKİ Vladimir, “Bakü”(Türkçesi: Hasan İzzettin DİNAMO), “Dinleyin”, “Lili”, “Yüz Elli Milyon’dan”, “İman”, “Umut”, “Aşk”, “Son Mektup”, (Türkçesi: Attilâ TOKATLI), Nisan 1989, S: 235, s. 26-37.
- MECALAR Özcan, “Gel”, “Yeter Artık”, “Resimlerdeki Çocuğa Şiir”, “Kötü Kaderin Anısına”, “Mutluluğun Peşinde”, “Kader”, “Bir Yolcuya Şiir”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 87-89.
- MEKA MUSTAFA Mehmet, “Pembe Perisi”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 77.
- MERCAN Hasan, BİR FOTOĞRAFTAN KALANLAR: “Dede”, “Nine”, “Anne”, “Baba”, “Torun”, “Odalar”, “Çardak”, “Bahçe”, “Irmak”, “Fotoğraf”, Ocak 1989, S: 232, s. 32-35.
- MERCAN Hasan, “İçsel Dövüş-Düşsel Kavga”, Haziran 1989, S: 237, s. 21-23.
- MERCAN Hasan, “Yıldızat”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 89.
- MERCAN Hasan, “Meryem Ana”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 14-16.
- MERCAN Hasan, AK YÜZÜN SİMGELERİ: “Sini”, “Kirman”, “Kilim”, “Çeyiz Sandığı”, “Pınar”, “Gögüm”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 57-61.
- MERCAN Hasan, “Saz”, “Tef”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 51-53.
- MERCAN Hasan, “Ceviz Ağacı”, “Barış’ın Yelleri”, “Ay Kızcağız”, “Mangal”, “Kırmızı Şapkalı Kızın Ninesi”, “Adile Kızın Ninnileri”, “Çocuk Nedir”, “Çocuk”, “Kör Arif”, “Elife Kız”, “Sinan Paşa Camii”, “Ben”, “Dağ Gelini”, “Belkis”, “Kızlar Manastırında”, “Ayrılık Aynası”, “Kirman”, “Kaval”, “Şahsine”, “Ömer’in Gökat”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 95-108.
- MERMER Fahri “Duygu İzleri”, Nisan 1989, S: 235, s. 17-19.
- MİRVEÇ Lalib, “Haydi Ver Elini”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 103.
- MİHAYLOVA-BOŞNAKOVSKA Gordana, “Sonsuzluk”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 98. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- MİHAYLOVA-BOŞNAKOVSKA Gordana, “Sonsuzluk”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 21-22. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- MİRAC Yaşar “Menekşe Ay Gözüyle”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 98.

- MİRKULOVSKA Bistrica, “Kavak”, “Söğüt”, (Türkçesi: Esat BAYRAM), Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 19.
- MOHANTI Bramotri, “Çözüm Yolu”, “Hayır”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 108-109.
- MUHİÇ Ferid, “Hatırlatma”, “Hikmet Taşı”, “Kelebek”, (Türkçesi: Mariya LEONTİÇ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 36-37.
- MUHİÇ Ferid, “Seni Seçtim”, “Yetenek”, “Soluğun Sınırı”, “Onun Mektubu”, “Şimdi”, “Kapı Seçimi”, (Türkçesi: Mariya LEONTİÇ, Düzelten: Hüseyin ÖZBAY), Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 11-13.
- MUHİÇ Ferid, “Seroluş Suskunluğu”, “Sonbahar Şiiri”, “Aldanır”, (Türkçesi: Mariya LEONTİÇ, Düzelten: Hüseyin ÖZBAY), Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 64-65.
- MUKOPADYAY Subas, “Bu Memleket”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 106-107.
- MUKTİBODH Gjanan Madhav, “Boşluk”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 92.
- MUNGAN Murathan, “Sahtiyan”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 27-32.
- MUYAGİÇ Mübera, “Hem de Bilmiyorum Neden”, “Yok Olan Mavi Deniz”, “İstekler”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 90-91.
- MUZBEG İskender, “Ta İçlere Koşar Yeşil”, “Pınar”, “Gece”, “Zaman Tuzacağı”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 17-19.
- MUZBEG İskender, “Karşıtlığın Şiiri”, “Sevgiyle Geldik Bugüne”, “Sınır”, “Sınır II”, “Işıkla Geldik Bugüne”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 31-34.
- MUZBEG İskender, “Dilek Soru İkilemi”, “Biz”, “Ta İçlere Koşar Yeşil”, “Işıkla Geldik Bugüne”, “Yaprak Dikene Döner mi”, “Güvercinle Konuşma”, “Güvercinle Konuşma II”, “İnsan”, “Sayıklama”, “Doldum Boşanmak İstiyorum”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 103-107.
- NABİ Yaşar, “Onar Mısra”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 26.
- NADIM Dina Nat, “Ay”, “Reh”; İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN; Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 118-119.
- NAPESKİ Core, “İki Kadın”, “Gece Bekçisi”, “Sokak”, “Yağmur”, “Gökdelende Sabah”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 25-27.
- NAPESKİ Göre, “Gece Bekçisi”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 91. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**

- NAPESKİ Göre, “Gece Bekçisi”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 46-47. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- NAZRULLAYEV Narmurad, “Ana Dilim Hakkında”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 65-67.
- NEBİ Güler, “Yeryüzü”, Ekim 1995, S: 299, s. 55.
- NEBİ Güler, “Bulutlar”, Ekim 1995, S: 299, s. 70.
- NEBİ Güler, “Şiirler”, “Dağlar”, Ocak 1996, S: 302, s. 104-105.
- NİKİLESVAR, “Dalgalandan Su”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 112-113.
- NİYZİ Hamza, “Özbek Hatun Kızlarına”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 61-62.
- NUREDİN Akgül, “Kara Sevdam Benim”, “Yeter”, Ekim 1995, S: 299, s. 47-48.
- NUREDİN Akgül, “O Ölür Biz Kalırız”, Ekim 1995, S: 299, s. 54.
- OĞUZCAN Ümit Yaşar, “Mektup”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 62.
- ONUR Rüştü, “Nasıl”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 49.
- ORHON Orhan Seyfi, “Geldiğin Günün Hatırası”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 15.
- ORİYA, “Evim”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 107-108.
- OY Aydın, “Belgrad Sayıklaması”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 33.
- OZANSOY Halit Fahri, “Sulara Dalan Gözler”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 15.
- ÖZCAN Bülent, HALK ŞİİRİNDEN ESİNTİLER: “Yare Benden Selam Götür”, “Söyle Bana Ey Şair Kimdir Bu Som Evren”, “Şairler Görür”, “Suskun...”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 47-49.
- ÖZDEMİR Nurettin, “Farkında mısın”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 66.
- ÖZER Adnan, “Zambakların Ölümü”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 41.
- ÖZER Adnan, “Aşka Veda”, Ocak 1996, S: 302, s. 22.
- ÖZER Adnan, “Tören”, “Gerçek Benim Suç Değil”, “Makedon Güzeline Arayan Çingene”, “Alnımdaki Külden Alıntılar”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 26-30.
- ÖZER Kemal, “Nostalji”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 80.
- ÖZTURAN Hacı Ali, “Harput”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 34.

- ÖZYÜREKLİ Timuçin, “Yaşanılan Bazı Tereddütler, Bazı Karamsarlıklar ve Biteceği Belli Olmayan Bir Sevda Üzerine”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 102-103.
- PAŞIÇ Mübera, “Sırça Martı”, “Bitimde”, “Erken Türkü”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 102-104.
- PATEL Candraşekar, “Bir Zamanlar”, “Sevmek Nedir”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 114.
- PATEL Yogeş, “Sürgünde Bir Cüce”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 101.
- PETROVSKA Ivanka, “Dört Yavru”, “Gerçeklik”, “Kimlik Karnem”, “Yalnızlık”, “Yazgı”, “Beddua”, “Gerçeğin Kölesi”, “Özlem”, “Sümbül”, “Her Gün”, (Türkçesi: Esad BAYRAM), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 97-100.
- PAVLOVSKİ Radovan, “Vasiyet”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 96. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- PAVLOVSKİ Radovan, “Orfe'nin Başını Çevirmesi”, “Büyü Çocuk”, “Kuşluk Uykusundaki Çocuk”, “Göl Ülkesi”, “Çingeneler”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 39-43.
- PAVLOVSKİ Radovan, “Yüksek Öğle”, “Çingeneler”, “Buğday Tanesinin Sofrası”, “Bildirge”, “Yüce Buğday Tanesi”, (Türkçesi: Nusret Dişo ÜLKÜ), Mart 1995, S: 294, s. 65-67.
- PAVLOVSKİ Radovan, “Vasiyet”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 20. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- PAVLOVSKİ Radovan, “Sel Yıkımı”, “Deniz Kıyısında Bir Dağlı”, “Masal”, “Ulusal Giysi”, “Kızıl ve Kara İki Horoz”, “Dev Saldırırken”, “Üç Başlı Dev'ün Üç Başlı Türkü”, (Türkçesi: Ferdane Elmazoviç ALTANAY), Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 59-63.
- PAVLOVSKİ Yovan, “Eski Bir Türkü Yakmak”, “Ansızın Büyüdüm”, “Hiçbir Zaman Tanımayacaklar Seni”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 29-30.
- PETROVIÇ Yovan, “Pompeus”, “Uçuşta Direnç”, “Sınırsız”, “Ahasfer”, “Korkuluk”, “Acık”, “Dümdüz Ettik Toprağı”, “Son Kilometre”, “Tohum”, “Karanlık Zihinliler”, (Türkçesi: İlhami EMİN), Şubat 1996, S: 303, s. 29-34.
- PETROVSKİ Hriste, “Çağdaşlarıma Uyarı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 105. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- PETROVSKİ Hriste, “Çağdaşlarıma Uyarı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 28. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**

- PETROVSKİ Trayan, “Susmak”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 97. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- PETROVSKİ Trayan, “Ben Eskisi Gibi O Ben Değilim”, “Tutankamon”, “Kuşatma”, “Sfinga Yazı Belge Bırakacak”, “Suskunluk”, (Türkçesi: Nusret Dişo ÜLKÜ), Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 19-21.
- PETROVSKİ Trayan, “Blaje Koneski’ye Ağıt”, “Ruhun Soyunması”, “Ne Yapabilirler ki”, “Kötülük”, “Taş Kesilmek”, “Allah”, “Abece’nin Tekrarlanması”, “Mirasın Nedir”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 27-31.
- PETROVSKİ Trayan, “Susmak”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 21. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- PİRBASAN Barış, “Karışık Şarkılar”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 75-78. **(Bu şiir “318-319” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- PİRBASAN Barış, “Karışık Şarkılar”, Mayıs-Haziran 1997, S: 318-319, s. 25-28. **(Bu şiir “277-278-279” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- POPOVSKİ Ante, “Çöl”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 90. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- POPOVSKİ Ante, “Çöl”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 45. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- PREVER Jak, “Temizlik İşçisi”, (Türkçesi: Nuri PAKDİL), Ocak 1995, S: 292, s. 55-58.
- PRİTAM Amrita, “Adresim”, “Yine”, “Kuşlar”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 96-97.
- PÜSKÜLLÜOĞLU Ali, “Es Harfi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 79.
- RADOVA Olga(Olcay), “Mamu İçin Söz”, “Güller”, “Çorbacıylan Kedi”, “Kurudimov’u Seslerkene”, “Kısmet mi”, “İhtier Karı”, “Yalvarerim”, Mart 1995, S: 294, s. 89-93.
- RAHİ Camunda Presad, “Gazel”, “Gazel II”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 116-117.
- RAHMAN Şevket, “Savaş Sohbeti”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 76-77.
- RAMO Şükrü, “Faşist Kurbanları”, “Hasta Baba”, “Unutmam”, “O... İnsan”, “Oğlum Erola Ait”, “Atatürk Eseri”, “Filistinli Çocuk Sesi”, “Türkü”, Mart 1989, S: 234, s. 15-21.
- RAMO Şükrü, “Ayrabilir misin”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 56.

- RAN Nazım Hikmet, “Hasret”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 20.
- RASUL Şepar, “Eğer”, “Yargılama”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), S: 240-241, s. 117-118.
- RAVİ Ravinder, “Hadi Gidelim”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 98-99.
- RECEPOĞLU Altay Suroy, “Su Türküsü”, Şubat 2001, S: 329, s. 43-44.
- RENCOV Mihail, “İnsanın Yaratılışı”, “Korku”, “Beyaz Kule”, “Deniz”, “Sürekliliğim Kaçıyor”, “Dönmem Artık”, “Günbatımı”, “Çınar”, “Düşüyor, Sessiz Düşüyor”, “Av”, (Çeviren: Fahri KAYA), Mayıs 1989, S: 236, s. 17-21.
- RENCOV Mihail, “Beyaz Kule”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 94-95. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- RENCOV Mihail, “Toprak”, “El Ele Vermiş Gidiyoruz”, “Bana Kimse Sormuyor”, “Nerez Manastırı”, “Kötüdür Gece”, “Çiçek”, “İnsanın Yaratılışı”, “Korku”, “Beyaz Kule”, “Deniz”, “Sürekliliğim Kaçıyor”, “Dönmem Artık”, “Çınar”, “Günbatımı”, “Düşüyor, Sessiz Düşüyor”, “Av”, “Kadın”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart 1995, S: 294, s. 49-58.
- RENCOV Mihail, “Beyaz Kule”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 19. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- REŞİT Nizam, “Teselli”, “Yine Gittim O Yere”, “Tereddüt”, “Yağmur Sonrası”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 17-18.
- REŞYPIJA Frederik, “Yitirilen Aşk”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 52.
- RIFAT Oktay, “İçim Yâr ile Dolu”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 32.
- RİZVANOVIÇ Meho, “Oyalama”, “Söz Derlemesi”, “Şimdi/Burada”, (Türkçesi: Avni ENGÜLLÜ), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 86-89.
- ROZEVİÇ Tadeus, “Yaşamın Göbeğinde”, (Türkçesi: Özdemir İNCE), Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 23-24.
- SABA Ziya Osman, “Sebil ve Güvercinler”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 28.
- SAİT Burhan, “Kara Dutum”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 101.
- SAİT H., “Sesleniş”, Ekim 1995, S: 299, s. 108.
- SAİT Orhan, “Son Mektuplar”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 69-71.
- SALİH Muhammed, “Aldattım”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 74-75.

- SAMANOĞLU Gültekin, “Tükenmeyen”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 63.
- SANT İndira, “Sözleri Kaçıran Dudaklar”, “Çağrı”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 102-103.
- SARAÇ Tahsin, “Buruk Sevi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 73.
- SARAYLIÇ İzet, “Avrupa İnsancıl Ülkücülüğüyle Vedalaşma”, “İki Mutlu İnsan”, “Berbat İş”, “Ölümden Başka”, “Görevlerin Kaldırılması”, “Diyorsunuz ki, Karaağaçlar Altında Yaş Dökmemiş, Özlem Duymamışsınız Yaşamınızda”, “Bir Süreden Beri”, “Ödüllere Dair”, “Hadi Dünyayı Değiştirmiyelim, Devrimci Kardeş”, (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ), Mart 1989, S: 234, s. 48-51.
- SARAYLIÇ İzet, “Gençler, Şairlikte İvecelik Etmeyin”, (Türkçesi: Necati ZEKERİYA), “İki Mutlu İnsan”, (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ), “Adres Değiştirme”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 64-66.
- SARIÇ Safet “Örümcek Düşüşü”, “Yıldızları Saymıştık”, “Sen Düşlendikçe”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 122-124.
- SAVLI Hakan, “Oyunlar”, “Adagio”, “İki Masal İki Kent İki Arkadaş”, “Mona Lisa”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 19-24.
- SAYILAN Nazım Dünder, “Acımasız Zamanlar”, Şubat 1995, S: 293, s. 33-34.
- SAXENA Sarvveshvvar Dayal, “Özgürlük Dileği”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 93.
- SEBER Cemal Süreyya, “Balzamin”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 76.
- SELMAN Neyat, “İnsanlar Var”, Şubat 1996, S: 303, s. 107.
- SELMAN Neyat, “Karanlık Diyardan”, Ekim 1995, S: 299, s. 8.
- SELMAN Neyat, “Dört Renk”, Ekim 1995, S: 299, s. 26.
- SELMAN Neyat, “Anlaşılan”, Ekim 1995, S: 299, s. 40.
- SELMAN Neyat, “Sorularım”, Ekim 1995, S: 299, s. 47.
- SELMAN Neyat, “Akılsızın Düşüncesi”, Ekim 1995, S: 299, s. 62.
- SELMAN Neyat, “Rüya”, “Senden”, “İlk Aşk”, Ekim 1995, S: 299, s. 79.
- SELMAN Neyat, “Oktay’a”, “Ne Var”, “G Şiiri”, Ekim 1995, sayı 299, s. 86-87.
- SELMAN Neyat, “Üçüncülere Armağan En Kısa Şiirim”, Ekim 1995, S: 299, s. 88.
- SELMAN Nihat, “6 Kasım Gecesinde”, “Debre Çocuklarına”, “Makedon Televizyonunda Hava Durumu”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 40-41.
- SERHAT Osman, “Yoksulluklar”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 81-82.

- SEYFULLAH Lütfü, “Elveda”, “Oyuncu II”, “Ve Oyuncu”, “Esinti”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 61-62.
- SEYFULLAH Lütfü, “Suçlu Kim”, “İlk Yaz”, “Anımsama”, “Övgüsüzler”, “Mezar Taşları”, “Hasan Dağı”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 16-18.
- SEYFULLAH Lütfü, “İlk Gösteri”, “Soytari”, “Türkü”, “Soru”, “Yaşamayı Uzaklığın”, “Ay Balçığı”, “Solgun Akan”, “Kadın”, “Çiçek İçin Karalık”, “Övgüsüzler”, “Kapanık”, “İçe Dönük”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 65-70.
- SEZAIİR Sabahattin, “Neden”, “Biricik Sevgilimsin”, Mart 1989, S: 234, s. 77-78.
- SİDRAN Abdullah, “İssız Siste”, “Karabasan”, “Kendin İçin Bir İz Bile Yok”, “Gece Vakti Yaslı Ailede”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 92-94.
- SİLYAN Rade, “Dönüş”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 103-104. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- SİLYAN Rade, “Dönüş”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 26. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- SKENDERİ Fehbi, “Nasıl Adlandırsam”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 51.
- SMİLEVSKİ Vele, “Papağan”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 102-103. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- SMİLEVSKİ Vele, “Papağan”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 25-26. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- SONE Yorgen, “Ben”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 85.
- SORESCU Marin, “Shakespeare”, “Bir Heves”, “Pasaport”, (Türkçesi: Yaşar ANDAY), Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 77-79.
- SPAHIÜ Cevahir, “Saat”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 53-54.
- STİNUS Erik, “Eski Bir tanrı Nasıl Hissedilmeli”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 87.
- STOYKOVSKİ Gligor, “Göz İçi”, “Parşömmet Vasiyetname”, “Bağ Kurmak”, “Bozgunculuk”, “Pencere”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 15-18.
- STREZOVSKİ Yovan, “Kuş ve Taş”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 90. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**

- STREZOVSKİ Yovan, “Kuş ve Taş”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 46. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- SULARİ Davut, “Deyişlerinden Örnekler”, Ocak 1989, S: 232, s. 66-68.
- SUROY Altay, “Göklere Baktıkça”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 94.
- SUYUN Azim, “Her Özbek’in Avlusunda”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 75-76.
- SÜLEYMAN Yusuf, “Öte Taraftan”, (Türkçesi Fahri ALİ), Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 33-35.
- SÜREYYA Cemal, “Şair”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 21.
- ŞABANİ Resul, “Kız Gözü”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Mart 1995, S: 294, s. 73.
- ŞAMİÇ Yansa, “Gölge”, “Sis”, “Cumartesi”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 126-128.
- ŞEFİKOĞLU İskender Muzbeg, “Biz”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 92.
- ŞENTÜRK Ahmet Tufan, “Çocuklar ve Ben”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 52.
- ŞOPOV Atso, “Mesaj”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 86-87. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- ŞOPOV Atso, “Mesaj”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 42-43. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- ŞUHRAT, “Yurdum”, (Türkiye Türkçesine: İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 64-65.
- TABLADA Jose Juan, “Öteki Gece”, Aralık 1995, S: 301, s. 128.
- TAHMİŞÇİÇ Hüseyin, “Ateş Yutanlar”, “Konuk”, “Masal”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 68-70.
- TAMER Ülkü, “İlkbahar”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 84.
- TAN Kamuran, “Dostlarım”, “Sevdiğim İnsana”, Haziran 1995, S: 297, s. 55-57.
- TAN Kamuran, “Denizin Öyküsü”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 13-15.
- TANPINAR Ahmet Hamdi, “Bütün Yaz”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 19.
- TARANCI Cahit Sıtkı, “Değişik”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 28.
- TAŞER Suat, “Sevdalılara Karşı”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 44.
- TAŞKIN Mümtaz Zeki, “Garip Bir Nostalji”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 37.
- TEOMAN Sabahattin Tahsin, “Bu Şarkıyı Yağmurda Bir Kadın Söylüyordu”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 34.

- THEADORU Viktoria, “Piknik”, “Galatia Kazancaki”, (Türkçesi: Cevat ÇAPAN), Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 30-35.
- TOCİLİ Afrodita, “Şair”, “Başlıksız”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 87-89.
- TODOROVSKİ Gane, “Otobiografi”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 89. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- TODOROVSKİ Gane, “Otobiografi”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 44-45. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- TOPRAK Ömer Faruk, “Sevgiye Sonnet”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 48.
- TUFAN Erol, “Sükût”, “Oydipus’un Suçu”, “Bekleyiş”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 86-87.
- TUZCU Enver, “Yurdu Bekliyen”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 31.
- UÇKAN H. Vasfî, “Karıma İkinci Mektup”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 72.
- UĞURLU Kamil, “İlan Ediyorum”, “Uzun Hikaye”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 20-22.
- UROŞEVİÇ Vlado, “Güney Yıldızı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 93. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- UROŞEVİÇ Vlado, “Güney Yıldızı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 48. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- UYAR Turgut, “Sevda Üstüne”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 65.
- UYAR Turgut, “Arz-i Hal”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 29-30.
- UYAROĞLU İsmail, “Çocuk ve Şiir”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 95.
- ÜLKÜ Nusret Dişo, “Deniz ve Ben”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 85.
- ÜLKÜ Nusret Dişo, “Şiirim”, “Koçaklama”, “Varlanmak”, “Başkasının Gözlerinde Büyümek”, “Vazgeçemediğim”, “Taş Yürek”, “Göklerde Balık Denizde Yıldız Olmak”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 5-8.
- ÜLKÜ Nusret Dişo, “Bencileyin”, Aralık 1995, S: 301, s. 7.
- ÜLKÜ Nusret Dişo, “Ne Denli Daha Az Türk’sen O denli Daha ya da Hiç Müslüman’sın”, “Ben de Türküm”, Ocak 2001, S: 328, s. 23-24.
- ÜSTÜN Nevzat, “Yaprağın Dediğini Duydum II”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 55.
- VANGELOV Atanas, “Taşlı Çiçek Hakkında Balad”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 100. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**

- VANGELOV Atanas, “Taşlı Çiçek Hakkında Balad”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 23-24. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- VEKENTARAMU, “Düşüncelerim”, “Solgun Ay”, (İngilizceden Çeviren: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 115.
- VİMAL Ganga Prasad, “Aravvali Ormanlarının Eşiğinde”, “Oraya Gitmem Ben”, “Bir Çiftçiyle Konuşma”, “Umarsız”, “Ağaç 2”, “Resim”, “Çocuğun Dünyası”, (Türkçesi: Özdemir İNCE), Mart 1995, S: 294, s. 68-72.
- V.YANSEN Yohannes, “Sen Kimsin Ey Yaban Kız”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 83.
- YAÇEV Risto G., “Ablamın Ölümünden Sonra İlk Gün”, “Riska”, “Ablamın Ölümünden Dört Gün Sonra”, “Büyük Korku Yolcusu Konuşuyor”, “Armut”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Ocak 1989, S: 232, s. 36-40
- YAKİMOVSKİ Çedo, “Yıktilar Çamı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 98-99. **(Bu şiir 301. sayıda da mevcuttur.)**
- YAKİMOVSKİ Çedo, “Yıktilar Çamı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Aralık 1995, S: 301, s. 22. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- YANEVSKİ Slavko, “Armağan”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 85-86. **(Bu şiir 303. sayıda da mevcuttur.)**
- YANEVSKİ Slavko, “Armağan”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 41. **(Bu şiir 254-255 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- YAŞAR Mustafa, “Ben, Ben Değilem”, “Kapılar”, “Geceler”, “Çiçek”, Ocak-Şubat 1996, S: 262-263, s. 33-34.
- YAVUZ Hilmi, “Kalp Kalesi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 81.
- YAVUZ Hilmi, “Taflan”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 35-36.
- YEGER Frenk, “Bahçede”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Eylül 1995, S: 298, s. 84.
- YEŞEREN A. R., “Bahar 75”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 96.
- YEŞEREN A.R., “Yollarıma Taşlar mı Yağar”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 19-20.
- YEŞEREN A.R., “Eşek Sen Hayvansın”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 39-40.
- YEŞEREN Alim Rifat, “Ayıp Olur”, Şubat 2001, S: 329, s. 45-46.
- YILDIZ Namık Kemal, “On Sekizlik Caşıma”, Ocak 2001, S: 328, s. 29-30.
- YILMAZ E., “Kamış ve Gülütsü”, “Tuhaf ama Gerçek”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 56-57.

- YONG SAM Kim, “Koşuk”, “Övgü Koşuğu”, “Türkü”, (Türkçesi: Nusret D. ÜLKÜ), Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 31-32.
- YUSUF İlker, “Uçurtma”, “Gülsüm Ana”, “Samet Dede”, “Şiirlerimden Başka”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 85-86.
- YUSUF Sabit, “Nazlı’ma Sevda Şiirleri”, Mayıs 1989, S: 236, s. 14-16.
- YUSUF Sabit, “Sevda Şiirleri”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 79-8.
- YUSUF Sabit, “Mutlu Bir Günün Sabahında”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 100.
- YUSUF Sabit, “Gençliğimin İçli Türküleri”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 39-41.
- YUSUF Sabit, “Duygularımın Gönül Çiçeği”, “Hasretin İçinde Kıvrılırken”, “Sen Böyle mi Olacaktın”, “Kem Gözlerde Sen”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 33-35.
- YUSUF Sabit, “Güzellik Dünyası Adına Sevgi Çağrışmaları”, “Yüreğimizin Sesini Duyun”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 52-53.
- YUSUF Sabit, “Değerini Bir Ben Bilirim”, “Dostluk Çağrışımı”, “Soru”, “Hadi Canım Sen de”, “Senden Haber Yok”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 29-31.
- YUSUF Sabit, “Dönüşüm”, “Özel Bir Günün Yaşantısı”, “Dost ve Düşman”, “Ok Yaydan Çıktı artık”, “Suçlu Ben Değilim”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 11-14.
- YUSUF Sabit, “Zamanın Akıntısında Kaybolan Günler”, Ocak 2001, S: 328, s. 43-47.
- YÜCE Ali, “Yolkesen”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 68-69.
- ZAHİROVIÇ Ayşa, “Yazıyor O Kadın”, “Düşlere Giren Gün”, “Irmak”, “Be Hey Şair”, “Çöllerde”, “Yazı”, (Türkçesi: Nusret D. ÜLKÜ), Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 41-44.
- ZEKERİYA Necati, “Sevgi”, “Ozan Üçgeni”, “Genç Kız”, “Kara Ak Üstüne”, “Damlalar”, “Oyun”, Haziran 1989, S: 237, s. 89-104.
- ZEKERİYA Necati “Sevgi”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 71.
- ZEKO Moikom, “Yalnız Başına Olunca”, (Makedoncadan Çeviren: F.ALİ), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 54-55.
- ZİYA Aysan, “Gerçek”, Ekim 1995, S: 299, s. 97.
- ZİYA Aysan, “Cevap Onunla Birlikte”, Ekim 1995, S: 299, s. 101.
- ZİYALAN Nihat, “Sevgili”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 83.
- ZORLUTUNA Halide Nustret, “İnsanlar”, Ocak-Şubat 1990, S: 242-243, s. 19.

IV.6.3. Hikâyeler

ABDULLAH Arzu, “Kafası Büyük Adamın Hikâyesi”, Ekim 1995, S: 299, s. 63.

ABDULLAH Arzu, “Cumartesi Sohbetleri”, Ekim 1995, S: 299, s. 107-108.

ABDULLAH Avni, “Artık O da Bir Kargaydı”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 35-39.

ABDULLAH Avni, “Yüzünü Kaybeden Adam”, Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. s.35-38.

ABDULLAH Avni, “Klarnetçi Cemo”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 35-38.

AHMED Oktay, KISA KISA, EN KISA HİKÂYELER: “Doyamıyorum”, Ekim 1995, S: 299, s. 81.

AHMED Oktay, KISA KISA, EN KISA HİKÂYELER: “Gelecekleri Yoktu”, Ekim 1995, S: 299, s. 102-105-106.

AHMED Selda, “Karanlık Bir Yoldan Yürüyorum”, Ekim 1995, S: 299, s. 41.

AKBABA, “Plaka Yoklaması”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 65-67.

AKPINAR Savaş, “Yaşlı Kadın ve Çöpler”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 73-74.

ALANYALI M.Rauf, “Eminönü Kaymakamı”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 15-17.

ALBAHARİ David, “Başlangıçtan”, (Türkçesi: Necati ZEKERİYA), Nisan 1989, S: 235 s. 51-54.

ALİYE Zeynep, “Bir Sabah Kapınızı Çalacaksınız”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 53-55.

ANÇEVSKI Zoran, “Sabah”, “A Lume Spento”, “Kapılar”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 27-28.

ATİK Suade, “Yaşadığım Bir Andı O”, Ekim 1995, S: 299, s. 70.

ATİK Suade, “Üsküb’ü Anlatıyorum”, Ekim 1995, S: 299, s. 116-117.

AY Behzat, “Sınır”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 41-43. **(Bu hikâye, 322-323 numaralı sayıda da mevcuttur.)**

AY Behzat, “Sınır”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 59-61. **(Bu hikâye, 318-319 numaralı sayıda da mevcuttur.)**

BAYKURT Fakir, “Kuzulsay Camisi”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 73-75.

BAYRAM Esad, “Ohri’li Ali Ağa”, Aralık 1995, S: 301, s. 93-97.

BAYSAL Faik, “Kobra ile Mungo”, Mayıs 1989, S: 236, s. 28-33.

- BOGETİÇ Boşko, “Telefon Konuşması”, (Türkçesi: Necati ZEKERİYA), Ocak 1989, S: 232, s. 29-31.
- BORGES Jorge Luis, “Araya Giren Kadın”, (Türkçesi: Nihat ÖNOL), Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 55-58.
- BUGARİÇ Recep, “Hamdi Ağa”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 75-77.
- BUGARİÇ Recep Murat, “Sigara”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 73-79.
- BUGARİÇ Recep Murat, “Sen Orada Görün”, Aralık 1995, S: 301, s. 15-18.
- BUGARİÇ Recep Murat, “Dedenin Tosunu”, Ocak 1996, S: 302, s. 29-32.
- BUGARİÇ Recep Murat, “Hasta Olmanın Zamamı İçindesin”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 21-24.
- BYELOVATS Abdurrahman Hıvzi, “Hazer”, (Türkçesi: Nakiye Miftar), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 23-28.
- CORTAZAR Julio, “Semender”, (Türkçesi: Zuhâl Akünal OKAN), Eylül 1995, S: 298, s. 35-39.
- ÇAŞULE Kole, “Hemşeriler”, (Türkçesi: Erbil ALTANAY), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 41-52.
- ÇATALOLUK Suzan, “İşte Böyle Bir Şey”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 105-113.
- ÇELEBİ Asaf Halet, “Mariyya”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 49.
- ÇOLAKOVIÇ Enver, “Ali Paşa Efsanesi”, (Türkçesi: Alâettin TAHİR), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 51-59.
- DALİP Meral, “Sevgi Kuşağı”, Ekim 1995, S: 299, s. 59.
- DALİP Meral, “Raporu Yayına Hazırlarken”, Ekim 1995, S: 299, s. 91-93.
- DURAK Alnur, “Kapkara Bir Güneş”(Anı-Hikâye), Ekim 1995, S: 299, s. 121-123.
- DURSUN K. Tarık, “Aşk, Allahaismarladık”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 61-65.
- DURSUN K. Tarık, “Silahlara Veda”, Mayıs 1995, S: 296, s. 97-104.
- EFEÖĞLU Ertuğrul, “Sevgisiz Yaşanmaz”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 45-54.
- EMİN Rifat, “Sazımla Söyleşiler”, Ekim 1995, S: 299, s. 49.
- EMİR Sabahat, “Aklımda Şaziye, Kalbimde Raziye”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 35-37.
- EMİR Sabahat, “Alerji”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 45-48.
- EMİR Sabahat, “Kocalarım”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 103-106.

- ENGÜLLÜ Suat, “Akşam Kızıllığıyla Gelen Ürkü”, Nisan 1989, S: 235, s. 20-25.
- ERAY Nazlı, “Ömür Uzatma Kahvehanesi”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 39-47.
- ERAY Nazlı, “Laz Bakkal”, Ocak 1996, S: 302, s. 57-63.
- ERDİ İslam Beytullah; “Yağmurlu Bir Gece”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 85-88.
- ERDİ İsmail Beytullah; “Gece”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 33-37.
- FÜRÜZAN; “Su Ustası Miraç”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 11-21.
- GEORGİEVSKA, Yagoda Mihaylovska; “Yataklarımız”, Şubat 1989, S: 233, s. 64-68.
- GÜREL Nazlı Rana; “Belki”, Şubat 1996, S: 303, s. 85-86.
- GÜREL Nazlı Rana; “Evsahibi”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 59-60.
- GÜRSES Ali Nurettin, “Nensi Nensi Piyano Dinletisi”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 25-27.(ANI-HİKÂYE)
- HALICI Mehdi, “Zenge”, Ocak 1989, S: 232, s. 24-28.
- HAMZA İdris, “Uğultu Sarnıcı”, Şubat 1995, S: 293, s. 39-43.
- HAŞEK Yaroslav, “Avusturya Gümrükçüleri”, (Türkçesi: Ü.T.), Şubat 1995, S: 293, s. 55-57.
- HAYBER Abdulkadir, “Bulunmuş Ölü”, Ocak 1996, S: 302, s. 47-51.
- HAYBER Abdulkadir, “Ağanın Ölümü”, Şubat 1996, S: 303, s. 51-56.
- HAYBER Abdulkadir, “İrileşme Yolu”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 31-33.
- HAYBER Abdulkadir, “Dolmuşta”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 29-31.
- HEMINGWEY Ernest, “Dünyanın Işığı”, (Türkçesi: Muzaffer REŞİT), Mayıs 1989, S: 236, s. 22-27.
- HOROZOVIÇ İrfan; “Şeyhin Mektupları”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 110-113.
- HÜSEYİN Leyla, “Bugün Allah İçin Ne Yaptım”, Ekim 1995, S: 299, s. 27.
- HÜSEYİN Leyla, “Ayna(Üç Kadın)”, Ekim 1995, S: 299, s.a 34.
- HÜSEYİN Leyla, “Lambayı Tekrar Yakmak Zorundayım”, Ekim 1995, S: 299, s. 37.
- HÜSEYİN Leyla, “Merhaba”, Ekim 1995, S: 299, s. 65-67.
- HÜSEYİN Leyla, “On İkidenden Sonra”, Ekim 1995, S: 299, s. 76.
- HÜSEYİN Leyla, “Beş Dakikam”, Ekim 1995, S: 299, s. 88.
- HÜSEYİN Leyla, “Merhaba”, Ekim 1995, S: 299, s. 102.

- HÜSEYİN Leyla, “Böyle Dedydik”, Aralık 1995, S: 301, s. 154.
- HÜSEYİN Leyla, “On İkidenden Sonra”, Mart 2001, S: 330, s. 11-12.
- İBRİŞİMOVİÇ Necat, “Kilim”, (Türkçesi: Avni ENGÜLLÜ), Haziran 1989, S: 237, s. 39-48.
- İLİEVSKİ Dragan, “Tebeşir”, (Türkçesi: Gülser Mehmet-KLİNÇE), Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 15-17.
- İLYAS Enver, “Suzuki 250”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 73-76.
- İLYAS Enver, “Konu Peşinde”, Ocak 1995, S: 292, s. 39-42.
- İLYAS Enver, “İflas”, Haziran 1995, S: 297, s. 47-53.
- İSAKOVIÇ Aliya, “Tramonto”, (Türkçesi: Hasan MERCAN), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 72-77.
- İZGÜ Muzaffer, “Temsil”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 45-49.
- İZGÜ Muzaffer, “Babamın Cenaze Töreni”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 91-95.
- İZGÜ Muzaffer, “Eski Tüfek”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 27-31.
- KAİN Maral, “Varoluş”, Aralık 1995, S: 301, s. 129-130.
- KARABEY Zeynep, “Sessizlik”, Ocak 1995, S: 292, s. 25-28. **(Bu Öykü, 294. sayıda da mevcuttur.)**
- KARABEY Zeynep, “Sessizlik”, Mart 1995, S: 294, s. 59-63. **(Bu Öykü, 292. sayıda da mevcuttur.)**
- KARAHASAN Mustafa, “Yedi Başlı Dev”, “Kalbin Yaşları”, “Neşe Neşe Üstüne”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 35-42.
- KAYA Fahri, “Çok Kırılmıştı”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 21-25.
- KAYA Fahri, “Asıl güçlükler Sonradan Başladı”, Haziran 1995, S: 297, s. 13-18.
- KAYA Fahri, “Mezarlık”, Eylül 1995, S: 298, s. 17-25.
- KAYA Fahri, “Toprağın Hikâyesi”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 9-17.
- KAYA Fahri, “Lamba Yanık Kaldı”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 15-20.
- KAYA Fahri, “Günün Birinde Oraya Uğrarsan”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 9-15.
- KİKİÇ Hasan, “Culağa'nın Bayram Öyküsü”, (Türkçesi: Gülten NOBIRDA), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 34-39.
- KLİMAN Aldo, “Anagram”, Şubat 1989, S: 233, s. 43-48.

- KRSTEVKİ Trayçe, “Tavşan Avı”, Şubat 1989, S: 233, s. 49-58.
- MACUNKOV Mitko, “Yeşil Afyon”, (Türkçesi: Fahri ALİ), Aralık 1995, S: 301, s. 73-76.
- MANÇEV Vase, “Hediye”, Şubat 1989, S: 233, s. 21-25.
- MAZREK Şükrü, “Elin Parmakları Bir Değil”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 85-86.
- MEHMETİ Kim, “Hora”, Şubat 1989, S:233, s. 69-74.
- MEHMETİ Kim, “Bazilisk”, (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ), Nisan 1989, S: 235 s. 38-43.
- MERCAN Hasan, “Bayram”, Mart 1989, S: 234, s. 36-47.
- MERCAN Hasan, “Mamo”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 75-78.
- MİHAYLOVSKİ Dragi, “Gölge”, Şubat 1989, S: 233, s. 59-63.
- MİNEVSKİ Blaje, “Bir Teneke Kutusu Solucan”, Şubat 1989, S: 233, s. 88-93.
- MOLNAR Francz, “Borromeo”, (Türkçesi: Ender GÜROL), Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 83-87.
- MOMİROVSKİ Tome, “Hareket”, (Türkçesi: Gülser Mehmet-KLİNÇE), Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 39-43.
- MUNRO Hector Hugh (Saki), “Tobermory”, Ocak 1989, S: 232, s. 17-23.
- NAMETAK Alija, “İnsana Ne Kadar Gerek”, (Türkçesi: Nizam REŞİT), Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 40-45.
- NEBİ Fadıl, “Remziye Ana'nın İki Ölümü”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 39-44.
- NEBİ Fadıl, “Kötü Bir Yazgı”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 43-47.
- NOVESKİ Jivko, “Canlı Kök”, Şubat 1989, S: 233, s. 15-20.
- OKAN Yasemin, “Son Kez Acıyla”, Mart 1989, S: 234, s. 71-76.
- OZAMU Dazai, “Tanrı Misafiri”, (Türkçesi: Samih TİRYAKİOĞLU), Mart 1989, S: 234, s. 52-65.
- PAVON Francisko Garsia, “Bir Ananın Kuzusu”, (Almancadan Türkçeye: Fakir BAYKURT), Nisan 1995, S: 295, s. 43-46.
- PETREVSKİ Hristo, “Apaliner”, Şubat 1989, S: 233, s. 84-87.
- PETREVSKİ Hristo, “Koşul Şiiri”, “Ayna”, (Türkçesi: Sabit YUSUF), Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 29.
- PROKOPIEV Aleksandar, “Y. Ve Babamla Bir An Daha”, Şubat 1989, S: 233, s. 80-83.

- RAMO Şükrü, “Seyrek Düğün”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 19-24.
- RAMUZ Charles-Ferdinand, “Kaza”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 63-71.
- RİNSER Luis, “Kırmızı Kedi”, (Türkçesi: Oya AKSAL), Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 73-76.
- SAKA Zekeriya, “Library Hızır Ali”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 41-44.
- SAROYAN Viliyam, “Okulun İlk Günü”, (Türkçesi: Cumhur PEKYİĞİT), Ocak 1996, S: 302, s.81-84.
- SELİM Güler, “Tren”, Ocak 1996, S: 302, s. 85-87.
- SELİM Güler, “Mandıra”, Şubat 1996, S: 303, s. 81-84.
- SELİM Güler, “Delikanlı”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 89-96.
- SELİM Güler, “Ağa”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 35-42.
- SELİM Güler, “Atlı”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 71-78.
- SELİM Güler, “Kemancı”, “Sonbahar Rüzgarı”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 33-44.
- SELİM Güler, “Balkon”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 15-20.
- SHİGA Naoya, “Yeniden Doğuş”, (Türkçesi: Zeyyat SELİMOĞLU), Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 77-79.
- SİLYANOVSKİ Lyupço, “Konuşabilen İt”, Şubat 1989, S: 233, s. 26-29.
- SİMSKİ Stevo, “Çukur-Su Kuyusu”, (Türkçesi: Hüsamettin VARDAR), Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 83-86.
- STREZOVSKİ Yovan, “Liste”, (Türkçesi: Suat ENGÜLLÜ), Haziran 1989, S: 237, s. 25-30.
- ŞENEL Asumen, “Hüznü Tarif Edemem”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 75-78.
- TAHİR Alaettin, “Gülsüm Abla”, Şubat 1989, S: 233, s. 30-37.
- TAKOVSKİ Eftim, “Adaletsizlik”, Şubat 1989, S: 233, s. 38-42.
- TOTSİNOVSKİ Vasil, “Çile”, Şubat 1989, S: 233, s. 10-14.
- TWEN Mark, “Alakarga”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 53-58.
- USLU Yüksel, “Atlar ve Tenekeler”, Mart-Nisan 1996, S:304-305, s. 43-44.
- ÜLKER Nadir, “Sabriye Evleniyor”, Nisan 1995, S: 295, s. 35-42.
- VLADOVA Yadranka, “Bitpazarlı Knez Mişkin”, Şubat 1989, S: 233, s. 75-79.

YEBLEV, “Kısrak”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 41-44.

YEŞEREN A. R., “Mendo’yu Neden Öldürdüm”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 87-92.

ZORLU Niyazi, “Nuriye Adlı Hortlar”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 41-44.

IV.6.4. Tiyatro Yazıları

AHMED Oktay, “Yerli Eleştiri Gözüyle Üsküp Halklar Tiyatrosunun Türk Dramında Türk Yazarlarının Sahnelenen Oyunları”, Aralık 1995, S: 301, s. 101-110.

AYVAZ Ülkü, “Türkiye’de Çocuklar, Gelecek ve Çocuk Tiyatrosu”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 37-40.

BEGOVSKA Bedia, “Uyanmak”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 91-111.

EMİN İlhami, “Mirseyit Sultan Galiyev”, Aralık 1995, S: 301, s. 111-121.

EMİN İlhami, “Kuş Ahmet(Radyo Oyunu)”, Ocak 1996, S: 302, s. 107-116.

ENGÜLLÜ Avni, “Yazınımızda Tiyatro Türünde ‘Aliş’ ”, Mayıs 1989, S: 236, s. 46-54.

HOCİÇ Cevat-FEYZİÇ Fehriye, “Bratunaç(Radyo Oyunu)”, (Türkçesi: Nizam REŞİT), Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 91-100

İSAKOVIÇ Aliya, “Hasan Ağa’nın Karısı”, (Türkçesi: Fahri KAYA), Şubat 1996, S: 303, s. 89-106.

KARAHASAN Mustafa, “Suzan”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 63-86.

KLİNÇE Atilla, “Bir Demet Kırmızı Gül(Radyo Oyunu)”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 117-132.

NEBİ Saadet, “ ‘Yerli Eleştiri Gözüyle Üsküp Halklar Tiyatrosunun Türk Dramı’ Ne Durumda”, Şubat 1996, S: 303, s. 19-22.

OFLAZOĞLU A.Turan, “Tragedya Sanatı”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 51-67.

OFLAZOĞLU A.Turan, “Tiyatroda Anlam”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 33-37.

ÖZBAY Hüseyin, “Kral Hamlet veya Ölüler Ölmez”, Şubat 1996, S: 303, s. 35-39.

ÖZBAY Hüseyin, “Asiye Nasıl Kurtulur”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 73-78.

- SEYFULLAH Lütfü, “ ‘Aliş’ ve Hüseyin Süleyman Üstüne”, Mayıs 1989, S: 236, s. 90-97.
- SEYFULLAH Lütfü, “Yunus, Bizim Yunus”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 41-57.
- SEYFULLAH Lütfü, “Nereye? Nereye...”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 101-110.
- SÜLEYMAN Hüseyin, “Aliş”, Mayıs 1989, S: 236, s. 55-89.
- YEATS Viliam Butler, “Catheleen ni Houlihan”, (Türkçesi: A.Turan OFLAZOĞLU), Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 89-96.
- YUSUF Sabit, “Yazgı”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 75-92.

IV.6.5. Tarih Yazıları

- AKALIN Şükrü Haluk, “Rumeli’de Sarı Saltuk’un İzleri ve Ohri’deki Sveti Naum/Sarı Saltuk Ziyaretgahı”, Nisan 2001, S: 331, s. 5-26.
- ALEKSİÇ Deyan, “Jöntürk Devrimi ve Osmanlı Paramentosunda Bir grup Makedon Milletvekilinin Etkinliği”, (Türkçesi: Hüsamet VARDAR), Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 49-66.
- ATANOVSKI Aleksandar, “Konstantin Deyanov ile Osmanlılar Arasında Derebeylik İlişkileri”, (Türkçesi: Talat SELİM), Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 93-98.
- DOĞAN İsmail, “Yenileşmeci Bir Osmanlı Aydını: Münif Paşa(1830-1910)”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 55-74.
- EMECEN Feridun, “Marko’nun Şehri Pirlepe’nin Osmanlı Tahrirleri”, Aralık 1995, S: 301, s. 143-148.
- ENGÜLLÜ Avni, “Balkanlarda Hristiyan Topluluklarda Ulah’lar, Onların Osmanlı ile Temasları ve Osmanlı Devletinde Azınlık Olarak Konumları”, Ocak 2001, S: 328, s. 33-41.
- EREN İsmail, “Yugoslavya’daki Türk Sağlık Kuruluşları”, Mayıs 1989, S: 236, s. 34-45.
- EREN İsmail, “Yugoslavya’da Türkçe Basın(1866-1986)”, Haziran 1989, S: 237, s. 71-78.
- GEORGİEVSKI Mihaylo, “XV-XIV Yüzyılda Makedonya’da Türk Kültür-Eğitim Enstitüleri”, (Türkçesi: Fadil NEBİ), Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 41-48.

- HAMZA Yusuf, “Avrupa’ya Benzemezsek, Asya’ya Çekilmeye Mecburuz”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 41-52.
- HAMZA Yusuf, “İttihat ve Terakki Partisi ve II. Meşrutiyet’in İlanı”, Mart 1995, S: 294, s. 17-32.
- HAMZA Yusuf, “Osmanlı İmparatorluğunda Fikir Akımları”, Nisan 1995, S: 295, s. 15-23.
- HAMZA Yusuf, “Osmanlı İmparatorluğunda Azınlıklar”, Mayıs 1995, S: 296, s. 31-34.
- HASAN Hamdi, “Eski Yugoslavyadaki Türkçe Elyazmalarında Tespit Edilen Destanlarda Silistre Kalesi’nin 1773 Yılındaki Ruslar Tarafından Kuşatılması”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 15-28.
- İBRAHİM Nazım, “Balkanlarda Türk Katmanları ve Balkan Dilleri Arasında Kelime Alıntıları”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 95-104.
- İLYAS Enver, “Rumeli’nin Canevi”, Ocak 2001, S: 328, s. 49-56.
- İLYAS Enver, “Üsküp Dün ve Bugün-Meddah Camii”, Şubat 2001, S: 329, s. 51-52.
- İLYAS Enver, “Tarihi Anıtlarımız: Alaca (İshak Çelebi) Camii”, Mart 2001, S: 330, s. 49-50.
- İLYAS Enver, “Üsküp Dün ve Bugün-Burmalı Camii”, Nisan 2001, S: 331, s. 53-54.
- KAYA Fahri, “Türkiye’de Siyasal Partiler ya da İkinci Meşrutiyet ile Mütareke Dönemlerinin Tarihi”, Mart 1989, S: 234, s. 79-82.
- PANOV Branko, “Aziz Kliment ve Naum’un Kutsallığının Makedonya’da Türk Ahalisi Arasında Yayılması”, (Türkçesi: Talat SELİM), Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 99-105.
- ŞEHAPİ Behicüddin, “Üsküp’te 1912-1991 Tarihleri Arasında Yıkılan veya Yıkılmaya Maruz kalan Camiler”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 33-39.
- ŞIVGIN Hale, “Osmanlı-Romen Münasebetleri(1711-1821)”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 91-101.
- TUFAN Muzaffer, “Makedonya’da Türk-İslam Kültürü”, Şubat 1995, S: 293, s. 63-84.
- TUFAN Muzaffer, “Makedonya’da Türk Ahalinin Göçleri”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 5-14.
- TUFAN Muzaffer, “Makedonya Kralı Makro”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 15-28.
- YAKICI Ali, “Antepli Şahinin Türk Kurtuluş Savaşı”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 65-75.

*** “Evliya Çelebi Anlatıyor: Bosna Sınır Boylarında”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 79-84.

IV.6.6. Halk Bilimi-Halk Edebiyatı Yazıları

AKSOY Vasıf, “Folklor Üzerine”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 67-70.

ALİ Haşime, “Kanatlar Köyü Manileri”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 81-83.

ALİ Melahat, “Pirlepe ve Manastır Yörelerinde Türk Halk Masallarının Konu Bakımından Tasnifi”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 105-116.

ARNAUT Tudorka, “Gagauzlar’da Düğün Adetleri”, Haziran 1995, S: 297, s. 107-115.

ARNAUT Tudorka, “Gagauzlarda Düğün Adetleri”, Aralık 1995, S: 301, s. 149-154.

BEYZAT Esen, “Türk Kültürünün Tanıtımında Halk Oyunları Giysilerinin Yeri”, Mart 2001, S: 330, s. 27-33.

BİCİK Mehmet, “Kırca Manileri”, Eylül 1995, S: 298, s. 103-111.

BOZKURT İsmail, “Kıbrıs’ta Türk Düğün Gelenekleri”, Nisan 2001, S: 331, s. 39-47.

CUMAKUNAN Gülzura, “Orta Asya’da Nasreddin Hoca”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 83-84.

ELÇİN Şükrü, “Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Birliğin Oluşmasındaki Rolü”, Eylül 1995, S: 298, s. 113-126.

ENGÜLLÜ Avni, “Makedonya Türklerinde Ramazan(Davulcu) Manileri”, Ocak 1996, S: 302, s. 95-403.

GÖKALP Ziya, “Tembel Ahmed”, Mayıs 1995, S: 296, s. 63-67.

GÖZAYDIN Nevzat, “Türk Masalları Üzerine”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 45-51.

GÖZLER Fethi, “Seyrani’nin Taşlama Ustalığı”, Ocak 1995, S: 292, s. 89-93.

GYORGİEV Gyorgi M., “Makedon Müzik Folklorunda Oriental Özellikler”, (Türkçesi: Talat SELİM), Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 107-112.

HASAN Hamdi, “XVII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Şerifi’nin Hayatı Hakkında Yeni Notlar”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 35-39. **(Bu yazı, 252-253. sayıda küçük değişikliklerle yeniden yayımlanmıştır.)**

- HASAN Hamdi, “Şair Adnî'nin Yayınlanmamış Bir Şiiri Üstüne”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 21-26.
- HASAN Hamdi, “XVII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Şerifi'nin Hayatı Hakkında Yeni Notlar”; Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 33-38. **(Bu yazı, 240-241. sayıda aynı adla yayımlanan yazının küçük değişikliklerle yeniden yayımlanmış hâlidir.)**
- JEJELY-KALIÇANİN Tatyana, “Geçmişte ve Günümüzde Makedon Söyleyicilerinden Kaydedilen Türk Türküleri Hakkında”, Haziran 1989, S: 237, s. 79-87.
- PİLİÇKOVA Sevim, “Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Türklerin Nesir Geleneğinde Kurnaz Konulu Bir Fıkra İncelemesi Üstüne”, Ocak 1989, S: 232, s. 49-55.
- PİLİÇKOVA Sevim, “Kıbrıs ve Makedonya Türkleri Arasında Söylenilen Atasözleri”, Ocak 2001, S: 328, s. 17-22.
- PİLİÇKOVA Sevim, “AT 1640 Motivinin Kıbrıs ve Makedonya Türk Varyantları”, Şubat 2001, S: 329, s. 37-42.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Aşıklık Geleneğinin Bütün Gereksinimlerine Yerine Getirebilen Fırat Havzalı Aşık Davut Sulari”, Ocak 1989, S: 232, s. 56-65
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Dünya Atasözleri”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 67-70.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Türkolog Prof. Mihail Guboğlu'nun Türk Folkloruna Hizmetleri”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 43-47.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Karacaoğlan Hikayesinin Fekeli Kör Ali Varyantı”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 19-25.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Türkler'de Bahar Bayramları”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 51-57.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Türk Mutfağı ve Özel Gün Yemekleri”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 109-115.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Dünya Vatandaşı Nasreddin Hoca”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 91-94.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Nasreddin Hoca ve Fıkraları Üzerine”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 95-98.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Yirmi Üç Molla Nasreddin”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 69-89.
- OĞUZ M.Öcal, “Yahya Kemal'de Halkbilimi Unsurları”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 71-77.

- PİLİÇKOVA Sevim, “Bayram Adetleri”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 71-75.
- PİLİÇKOVA Sevim, “Makedonya Cumhuriyeti’nde Etnik Stereo Tipi Olarak Mahalli Türk Fıkraları: Şekilleri ve Sosyal Fonksiyonları”, Şubat 1995, S: 293, s. 103-111.
- PİLİÇKOVA Sevim, “İlkbahar Hıdırellez Bayramı Kaynaklanma İzleri”, Nisan 1995, S: 295, s. 97-112.
- SAĞLAM Feyyaz, “Batı Trakya Türk Kültürü ve Nasreddin Hoca”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311; s. 99-104.
- STERYOVSKI Aleksandar, “IV. Murat ve Bekri Mustafa Hakkında Bir Türk Fıkrasının İki Makedon Hikayesine Yankısı”, (Türkçesi: E.İLYAS), Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 27-29.
- ŞAHHÜSEYİNOĞLU Erol, “Nasreddin Hoca’nın Eğitici Fıkraları”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 75-82.
- TAHİROĞLU Tayar, “Nasreddin Hoca Amerika’da”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 85-90.
- TANSUĞ Sabibe, “Türkmenlerde Semah”, Şubat 1995, S: 293, s. 99-102.
- ÜLKER Çiğdem, “Gostivar’da Bir Düğün ve Bir Düğün Türküsü”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 39-44.
- VARDAR Hüsamettin, “Üsküp’te Bayramların Kutlanması Geleneği”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 13-15.
- YAKICI Ali, “Nasreddin Hoca Fıkralarının Halk Bilimi Değerlendirmesi Bakımından”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 25-27.
- YAŞAR NASTEVA Olivera, “Makedonlar Arasında Nasrattin Hoca”, (Türkçesi: Avni ABDULLAH), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 27-30.
- *** “Alman Halk Oyunlarında Türk’ün Fast Nacht Oyunu”, Mayıs 1995, S: 296, s. 35-39.
- *** “Türklerde Hıdırellez Kutlamaları(Geleneklerimiz Göreneklerimiz)”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 49-50.

IV.6.7. Dil ve Dil Öğretimi Yazıları

- AGO Arif, “Makedonya Türk Halkının Anadili Üzerinde Eğitim-Öğretim ve Sorunları”, Ocak 1996, S: 302, s. 5-14.

- AHMED Oktay, “Üsküp Türk Ağzındaki ‘Ey’ Kelimesinin Geçmişi Üzerinde Birkaç Söz”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 97-99.
- BUGARİÇ Recep, “Dil Devriminin Bizdeki Etkisi”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 45-51.
- ÇAVUŞ İsmail A., “İslamiyet ve Türkçe”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 89-96.
- ÇOTUKSÖKEN Yusuf, “Düz Taban mı, Düztaban mı”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 109-112.
- GÜLEL Mehmet Ali, “Türkiye Üniversitelerinde Yabancı Dil Öğretiminin Dünü ve Bugünü”, Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 55-62.
- HAMZA Yusuf, “Rapriştah’da Konuşulan Türkçe Kelimelerde Bazı Konsonant Değişimleri ve Özellikleri”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 21-29.
- HASAN Hamdi, “Kocacik(Makedonya) Ağzının Ses Özellikleri”, Haziran 1995, S: 297, s. 29-43.
- İBRAHİM Nazim, “Vrapçište ve Yöresi Türk Ağzı Cümle Bilgisi”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 89-95.
- KARAHASAN Mustafa, “Edebiyat ve Eğitim”, Ocak 1996, S: 302, s. 15-21.
- MARKOV Boris, “Makedonca’nın Gramer Yapısındaki Türkçe Sözcükler”, (Türkçesi: Sena ARİF), Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 62-66.
- ÖZBAY Hüseyin, “Edebiyat, Dil ve Entel-Argo”, Ocak 1996, S: 302, s. 75-80.
- ŞEH Gayur, “Biz ve Dilimiz”, Nisan 2001, S: 331, s. 27-31.
- TANIŞ Asım, “Türkçenin Yabancılara Öğretilmesinde Geniş Zaman”, Mart 1989, S: 234, s. 90-97.
- TİMUROĞLU Vecihi, “Türkçenin Özleşmesi ve Sanat”, Nisan 1995, S: 295, s. 67-71.
- TUNCER Hüseyin, “Türk Dünyasında Alfabe Birliği Meselesi”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 5-8.
- UYGUNER Muzaffer, “Dilimizin Sömürülmesini Önlemek”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 19-22.

IV.6.8. Söyleşiler

- AHMET Enver, “Belki Bir Türk Dünyası Şiirinden Söz Edilecek(Tuğrul Tanyol ile Söyleşi)”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 5-9.

- AHMET Enver, “Cengiz Bektaş-Şiir Daima Bütün Birikimlerin Üstüne Gelir”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 11-14.
- AHMET Enver, “Dünya Şiiriyle Boy Ölçecek Şiirimiz Var”, Aralık 1995, S: 301, s. 88-92.
- AHMET Enver, “Yörüklerin Toprağı Bile Küskün”, Şubat 2001, S: 329, s. 55-60.
- ALİ Fahri, “Bir Biçim Su, Bir Damla Ümit”, Mart 2001, S: 330, s. 35-38.
- ALİ Melahat, “Dr.M.Aziz Bolel: Buradaki Türkleri Göç Ettirmeyelim”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 117-120.
- AYVAZ Ülkü, “Kemal Lila ile Söyleşi-Balkanların En Eski Türk Tiyatrosu”, Ocak 1996, S: 302, s. 125-128.
- EMİN Rifat, “İhsan Özgen: Tüm Dünya Türklerinin Kültürü Birdir”, Şubat 1996, S: 303, s. 108-111.
- ÖZGÜN Halise Hasan, “Hayruddin Somun ile Söyleşi-Makedonya Egemenliğini Gözbebeği Gibi korumalı”, Haziran 1995, S: 297, s. 3-11.
- PARLATIR İsmail, “Cengiz Aytmatov Dil ve Edebiyatı Üzerine”, Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 5-8.

IV.6.9. Sinema Yazıları

- ALTANAY Erbil, “HOROZ(Çekim Senaryosu)”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 57-65.
- ALTANAY Erbil, “İstanbul’da İlk Film Gösterileri ya da Sigmund Weinberg”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 31-37.

IV.6.10. Deneme, Eleştiri, Değınme ve Diğler Yazın Türleri

- ABDULLAH Arzu, “Ben de Akıl Satıyorum”, Ekim 1995, S: 299, s. 52.
- ABDULLAH Arzu, “Kaval Sesi”, Ekim 1995, S: 299, s. 104.
- ABDÜL Asude, “ ‘Lady Chaltherly’nin Sevgilisi’nde Doğal ve Klasik Yaşam”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 47-49.
- AGO Arif, “Savaş Sonrası Dönemde Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Yaşayan Türk Halkı Edebiyatının Gelişimi”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 5-11.

- AGO Arif, “Vanço Boşkov’un Türkoloji Kültürüne Katkısı”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 50-56.
- AHMED Oktay, “Üçüncülerin Doğuşu”, Ekim 1995, S: 299, s. 5-7.
- AHMED Oktay, “Var Olmanın Sonu”, Ekim 1995, S: 299, s. 13-15.
- AHMED Oktay, “Türkçemiz”, Ekim 1995, S: 299, s. 31-33.
- AHMED Oktay, “Üstün Olmak Ne Demek”, Ekim 1995, S: 299, s. 57-58.
- ADA Ahmet, “Ozansılık Üstüne”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 83-85.
- AHMED Oktay, “Kültürümüz ve Biz”, Ekim 1995, S: 299, s. 111-114.
- AHMED Oktay, “ ‘Entipüften’ ve Rıfatizim’ ”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 61-65.
- AHMED Selda, “Lanet Olsun Bu Paralar”, Ekim 1995, S: 299, s. 56.
- AHMED Selda, “Başlık”, Ekim 1995, S: 299, s. 78.
- AKATLI Füsün, Brecht ve İnsan”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 35-37.
- AKBAL Oktay, “Behçet Necatigil İçin Behçet İçin”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 29-33.
- ALİ Fahri, “Şiir Ozanların Evrenselliğini Gösterir”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 37-43.
- ALİ Fahri, “Kıvılcımın Alevlenmesi Önemli”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 35-37.
- ALİ Fahri, “Çocuk Bir Bayraktır”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 67-71.
- ALİ Fahri, “İtirazım Var... İtirazım Var...”, Mart 1995, S: 294, s. 75-77.
- ALİ Fahri, “ ‘Üçüncü’de Üçüncüler ve Bizler”, Nisan 1995, S: 295, s. 63-66.
- ALİ Fahri, “ ‘Seçme Yazılar’da Yazınsal Varsılığımız”, Haziran 1995, S: 297, s. 73-74.
- ALİ Fahri, “ ‘Kabıma Sığmıyorum’da Gönül Açıklığı”, Haziran 1995, S: 297, s. 75-77.
- ALİ Fahri, “ ‘Güldin’le Öze Varmak”, Kasım 1995, S: 300, s. 25-29.
- ALİ Fahri, “30 Yıl ‘Sesler’”, Kasım 1995, S: 300, s. 5-7.
- ALİ Fahri, “Struga’da Şiiri Yaşamak”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 47-50.
- ALİ Melahat, “Bir Çocuk Dünyası Penceresi”, Aralık 1995, S: 301, s. 141-142.
- ALİ Melahat, “Yaban’la İlgili”, Şubat 1996, S: 303, s. 87-88.
- ALTANAY Ferdane Elmazoviç, “Yugoslav Edebiyatında Gerçekçilik”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 73-79.

- ALTANAY Ferdane Elmazoviç, “İvan Tsankar-Yaşamı, Sanatı, Kişiliği”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 17-23.
- ALTANAY Ferdane Elmazoviç, “Miroslav Kırleja- Yaşamı ve Sanatçı Kişiliği”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 67-72.
- ALTANAY Ferdane Elmazoviç, “İvo Andriç”, Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 63-70.
- ALTINKAYAK Hikmet, “Eleştiride Üslûp”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 61-64.
- ALTUN Kudret, “Yunus ve Biz”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 31-34.
- ANDAÇ Feridun, “Çağdaşlaşma Sürecinde Türk Romancılığının Evrimi”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 9-15.
- ANDAÇ Feridun, “30. Uluslararası Kosta Raçın Buluşmalarından İzlenimler”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 5-11.
- ANDI M.Fatih, “Yahya Kemal’in Şiir Coğrafyası”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 63-67.
- ARİF Sena, “Nabi’nin Gazellerinde Atasözleri ile Deyimler”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 83-101.
- ARMAĞAN İbrahim, “Sanatın Doğası ve Özyapısı”, Ocak 1989, S: 232, s. 45-48.
- ARMAĞAN İbrahim, “Sanatın Doğası ve Özyapısı”, Şubat 1995, S: 293, s. 21-24.
- ARMAĞAN İbrahim, “Sanatın Doğası ve Özyapısı”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 5-8.
- ARSLAN Ahmet, “Denemeyi Denemek”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 31-35. **(Bu yazı, “324-325-326-327” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- ARSLAN Ahmet, “Denemeyi Denemek”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 5-9. **(Bu yazı, “322-323” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- ATİK Suade, “İsyan”, Ekim 1995, S: 299, s. 44-45.
- ATİK Suade, “Aşk Nedir? Bilin Bakalım”, Ekim 1995, S: 299, s. 53.
- ATİK Suade, “Kızdım İşte”, Ekim 1995, S: 299, s. 96.
- BALDEV Mirza, “Hindistan Şiirinde Çağdaş Akımlar”, (Türkçesi: Perihan SÜLEYMAN), Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 87-91.
- BARTHES Ronald, “Yapısalcı Etkinlik”, (Türkçesi: Ahmet KOCAMAN), Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 33-37.
- BAŞARAN Mehmet, “İlgaz Anadolu’nun Sen Yüce Bir Dağısım”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 37-40.

- BAYRAM Esat, “Ocak”, “Kaşık”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s.28-29.
- BAYRAM Esat, “Kırıkkale Anılarım”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 113-132.
- BEKTAŞ Cengiz, “Koruma... Yeniden Canlandırma”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 25-30.
- BERK İlhan, “Behçet Necatigil”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 35-37.
- BEYZAT Esen, “Mesleği-Elemanı Nasıl Seçmeli”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 39-51.
- BEYZAT Esen, “Programlı Öğretim Metodu ve Pekiştirilmesinde Ders Kitabı Faktörünün Önemi”, Ocak 2001, S: 328, s. 25-28.
- BEZİRCİ Asım, “Nazım Hikmet ve Barış”, Haziran 1995, S: 297, s. 93-106.
- BİLGİN Beyza, “Din-Öğretim-Eğitim”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 47-68.
- BİNGÖL Abdulkuddûs, “Aristoteles’in Tanım Teorisi”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 59-75.
- BİRİNCİ Necat, “ ‘Süleymaniye’de Bayram Sabahı’ Üzerine Bir Tahlil Denemesi(Hocam Mehmet Kaplan’ın Hatırası)”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 25-26.
- BİRSEL Salah, “Tatlı Kırmızı Bir Denemeci: Montaigne”, Şubat 1996, S: 303, s. 71-75.
- BOZYİĞİT A.Esat, “Şiir Diliyle Nasrettin Hoca Fıkraları”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 61-66.
- BÜYÜKDÜVENCİ Sabri, “Kutadgu Bilig’te Eğitim Mesajı”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 79-82.
- BÜYÜKŞEKERCİ Hilmi, “Eleştirmen”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 89-91.
- CANBERK Eray, “Şiir ve Şair Üzerine Aykırı Düşünceler”, Eylül-Ekim 1992, S: 268-269, s. 27-32. **(Bu yazı, “324-325-326-327” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- CANBERK Eray, “Çin”, Kasım 1995, S: 300, s. 55-64.
- CANBERK Eray, “Şiir ve Şair Üzerine Aykırı Düşünceler”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 45-50. **(Bu yazı, “268-269” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- CİLO Hasan, “İsa Bey Kütüphanesi”, (Türkçesi: E.İLYAS, H.ZEYNULLAH), Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 5-11.
- ÇATALTEPE Sipahi, “Eski SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti’nde Yaşayan Türkler”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 69-79.

- ÇETİN İsmet, “13. Yüzyıldan Günümüze Yunus Emre”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 53-58.
- ÇINARLI Hasan, “Köstek”, Haziran 1995, S: 297, s. 61-64.
- ÇINARLI Hasan Maksut, “İşte Cemile”, Aralık 1995, S: 301, s. 69-71.
- ÇINARLI Mehmet, “Ahmet Muhip Dranas”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 91-104.
- ÇOLAK Veysel, “Şiir ve Karikatür”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 13-21.
- DALİP Meral, “Dün Bütün Yazdıklarımı Kaybettim”, Ekim 1995, S: 299, s. 17.
- DALİP Meral, “Dedi-Kodu”, Ekim 1995, S: 299, s. 28.
- DALİP Meral, “Huzur İn Ağlamak Gülmek Out”, Ekim 1995, S: 299, s. 43.
- DALİP Meral, “Hiç”, Ekim 1995, S: 299, s. 77.
- DALİP Meral, “Duygu”, Ekim 1995, S: 299, s. 97.
- DALİP Meral, “Bir Tatlı Hayal ve Yıkıcı Buhran”, Ekim 1995, S: 299, s. 50.
- DALİP Meral, “Onunki”, Ekim 1995, S: 299, s. 51.
- DALİP Meral, “Yeşil-Sarı-Siyah”, Ekim 1995, S: 299, s. 76.
- DİZDAREVİÇ İsmet, “Yaratıcı Sürecin Psikanaliz Anlayışı”, (Türkçesi: H.Z.), Mayıs 1995, S: 296, s. 41-45.
- DURAK Alnur, “Bir Ramazan Gecesi”, Ekim 1995, S: 299, s. 62.
- DURAK Alnur, “Yaşadığım ve Yaşayıp Duymak İstemediklerim”, Ekim 1995, S: 299, s. 115.
- ELİOT T.S., “Sınıf ve Seçkin”, (Türkçesi: Sevim KANTARCIOĞLU), Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 85-90.
- EMİN İlhami, “Oktay Ahmed ve ‘Senfoni’si”, Haziran 1995, S: 297, s. 89-91.
- EMİN İlhami, “Yitik İncilerimiz veya Sabit”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 57-58.
- EMİN Bilge, “Fikrimdeki Ankara”, Ekim 1995, S: 299, s. 89-90.
- EMİN Rifat, “Beyincilik”, Ekim 1995, S: 299, s. 68.
- EMİN Rifat, “Adem ile Havva’nın Üçüncülükleri”, Ekim 1995, S: 299, s. 72.
- EMİN Rifat, “Bazen”, “Ki”, “Bir Ezan Sesinin Bana Yaşattıkları”, Ekim 1995, S: 299, s. 82-83.
- EMİN Rifat, “Belki de Resim”, Ekim 1995, S: 299, s. 109.

- ENGÜLLÜ Avni, “Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Atatürk”, Kasım-Aralık 1991, S: 260-261, s. 5-19.
- ENGÜLLÜ Avni, “Makedon Türk Şiirinde Atatürk Konusunda Örneklemlerle Genel Bir Bakış”, Şubat 1996, S: 303, s. 57-64.
- ENGÜLLÜ Avni, “ ‘Entipüften’de R. Emin’in Çizdiği Ebekuşağı”, Ocak-Şubat 1997; S: 312-313, s. 59-60.
- ENGÜLLÜ Avni, “Ah O Eski Bayramlar”, Şubat 2001, S: 329, s. 19-23.
- ENGÜLLÜ Avni, “Üç Hanım Edebiyatçıyla Bir Buluşma”, Mart 2001, S: 330, s. 5-12.
- ENGÜLLÜ Suat, “Şair Olarak Şükrü Ramo”, Mart 1989, S: 234, s. 5-14.
- ENGÜLLÜ Suat, “Şiir, Sessizlik ve Ölümsüzlük ya da Maviden Karanlığa Düşünceler”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 13-18.
- ENGÜLLÜ Suat, “Geçmişle Geleceğin, Gelecekle Uzayın Çağdaş Yorumcusu”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 21-28.
- ENGÜLLÜ Suat, “Bir Şiirin Anatomisi”, Ocak 1996, S: 302, s. 65-74.
- ENGÜLLÜ Suat, “Anılarımda Kalan Yörükler”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 25-33.
- ERGÜVEN Abdullah Rıza, “Yaratı-Yaratıcılık-Gerilimsel Güç Alanı”, Nisan 1995, S: 295, s. 25-33.
- ERGÜVEN Abdullah Rıza, “Aziz Nesin: Dünya Çapında Bir Yazar Ezop’tan Bugüne”, Eylül 1995, S: 298, s. 49-56.
- GABAİN Annemarie Von, “Kuman Edebiyatı”, Ocak 1995, S: 292, s. 59-68.
- GÖKTÜRK Akşit, “Lady Chatterley’de Sevgi Kavramı”, Nisan 1989, S: 235 s. 55-60.
- GÜLENSOY Tuncer, “Çağdaş Gagauz Kadın Şairlerinden Örnekler”, Mart 1995, S: 294, s. 87-98.
- GÜLER Mehmet, “Tabloların Anahtarları: Pikaso’nun Plastikleri”, Eylül 1995, S: 298, s. 89-91.
- GÜREL Nazlı Rana, “Edebiyat ve Edebiyat Eseri Kavramlarını Tarif Denemeleri”, Haziran 1995, S: 297, s. 65-71.
- GÜREL Zeki, “Çocuk Edebiyatı Kavramı”, Mayıs 1995, S: 296, s. 53-56.
- HALİM Gülten, “Yugoslavya Türk Eleştirisinde Şükrü Ramo”, Mart 1989, S: 234, s. 26-31.
- HALİM Nurten, “Onlar ‘Ölün’ Deseler Biz Öleceğiz, Onlar ‘Yaşayın’ Deseler Biz Yaşayacağız”, S: 299, s. 22-23.

- HAMZA Melahat, “Yahya Kemal Beyatlı ve Kaybolan Şehir”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 79-83.
- HAMZA Melahat, “Makedon Dili ve Edebiyatında Türk Etkileri”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 5-11.
- HASAN Hamdi, “Yunus Emre Kitabıyla İlgili”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 17-20.
- HASAN Hamdi, “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Eseri”, Şubat 1995, S: 293, s. 13-19.
- HAYBER Abdülkadir, “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatından: Lütfi Seyfullah”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 59-64.
- HAYBER Abdülkadir, “Esat Bayram”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 19-22.
- HAYBER Abdülkadir, “Hasan Mercan”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 76-94.
- HAYBER Abdülkadir, “Mustafa Karahasan”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 29-34.
- HAYBER Abdülkadir, “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 45-51.
- HAYBER Abdülkadir, “Güler Selim”, Kasım-Aralık 1997, S: 320-321, s. 29-32.
- HAYBER Abdülkadir, “Necati Zekeriya”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 55-76.
- HOCA Fadil, “Yahya Kemal Üçgeni”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 11-14.
- HÜSEYİN Leyla, “Biraz da Akılcılık”, Ekim 1995, S: 299, s. 106.
- HÜSEYİN Leyla, “Neden Ağladım”, Ekim 1995, S: 299, s. 108.
- İBRAHİM Mehmetzeki, “Makedonya’da İslam Kültürü”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 43-45.
- İDİL A.Mümtaz, “Roman ve Soyutluk”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 77-81.
- İNCE Özdemir, “Şiir ve Işık”, Eylül 1995, S: 298, s. 79-82.
- İSEN Mustafa, “Edebiyat Tarihimizin Bir Kaynağı Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 31-35.
- İSLAM Ayşenur, “Balkanlar’da Türkçe Basın”, Şubat 2001, S: 329, s. 5-18.
- İSMAİL İsmail, “Merhum Şükrü Ramo Anılarımda”, Nisan 1989, S: 235, s. 74-90.
- KAHRAMAN Hasan B., “Modernden Postmoderne Bir Tanımsızlık Alanı: Akıl”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 5-14.

- KAIN Maral, "Telefon", Aralık 1995, S: 301, s. 130.
- KANIK Orhan Veli, "Cumhuriyet Devrinde Şiir", Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 69-72.
- KAPLAN Mehmet, "Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Hayal ve Hakikat", Kasım 1995, S: 300, s. 99-105.
- KARAHASAN Drita, " 'Birlik' Yarım Asırlık Gazete", Ocak 1995, S: 292, s. 5-7.
- KARAHASAN Mustafa, "Tevfik Fikret Türkiye Edebiyatında İlerici Eğilimlerin Simasıdır", Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 19-27.
- KARAHASAN Mustafa Kemal, "Avni Abdullah'ın Mehtapvari Bir Eseri", Mayıs-Haziran 1992, S: 266-267, s. 31-37.
- KAYA Fahri, "Bu Hikâye Değil", Ocak 1989, S: 232, s. 13-16.
- KAYA Fahri, "Hikâyemizin Hikâyesi", Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 21-30.
- KAYA Fahri, "Şair İlhami Emin", Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 27-36.
- KAYA Fahri, "Şükrü Ramo'nun Çocuklar İçin Yazdığı Şiirler", Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 11-17.
- KAYA Fahri, "Çağdaş Makedon Şiiri", Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 75-83.
- KAYA Fahri, "Yugoslavya Türk Şiiri", Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 5-18.
- KAYA Fahri, "Boşnak Edebiyatı", Ocak-Şubat 1993, S: 272-273, s. 5-14.
- KAYA Fahri, "Nazım Hikmet'i Gerektiği Kadar Tanıtamadık", Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 43-62.
- KAYA Fahri, "Birlik Gazetesinin Dünü ve Yarını", Ocak 1995, S: 292, s. 9-16.
- KAYA Fahri, "Türk Şiirine Damgasını Vuran Büyük Şair Tevfik Fikret", Kasım 1995, S: 300, s. 67-88.
- KAYA Fahri, "Bilgi Bankası Olan Yararlı Bir Kitap", Ocak 1996, S: 302, s. 23-28.
- KAYA Fahri, "Bosna ya da Bir Boşnağın Öyküsü", Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 21-28.
- KAYA Fahri, "Şair Şiirle Vurur", Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 37-40.
- KÖKNEL Özcan, "Bilgi Çağı", Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 81-85.
- LAVRENSE Jems Kuper, "Bir Kısa Hikaye Kuramı", (Türkçesi: Lale DEMİRTÜRK), Ocak 1995, S: 292, s. 17-22.
- LEONTİÇ Mariya, "Necati Zekeriya'nın Şiirlerinde Çocuk Sevgisi", Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 67-74.

- MARKEZ Gabriel Garcia, “Zavallı Usta Çevirmenler”, (Türkçesi: Yavuz BAYDAR), Ocak 1989, S: 232, s. 41-44.
- MERCAN Hasan, “Anılarımda Şükrü Ramo”, Nisan 1989, S: 235 s. 66-73.
- MIDDLETON Christopher, “Şiir Neden Çevrilmeli”, (Türkçesi: Zeynep SAYIN), Nisan 1989, S: 235 s. 61-65.
- MİLOŞEVIÇ Nikola, “Şiir ve Gizem”, (Türkçesi: Mariya LEONTİÇ, Düzelten: Hüseyin ÖZBAY), Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 9-10.
- MİNARECİOĞLU, Minaceddin, “Şiir ve Musiki”, Şubat 1995, S: 293, s. 51-53.
- MUTLUAY Rauf, “Ustanın Çekici Bin Altın”, Nisan 1995, S: 295, s. 113-117.
- NAMETAK Fehim, “Bosna Hersek’te Türkçe Yaratılan Kimi Eserler”, (Türkçesi: E.İLYAS), Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 53-65.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “İrak’ta Bir Türkmen Ozanı ve Bir Türkmen Yazarı”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 41-47.**(Bu yazı 296. sayıda da mevcuttur.)**
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Ulusal Romen Şairi Mihai Eminescu ve Osmanlı İmparatorluğu Kuruluş Destanı”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 31-37.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Şair Tayipcan Eliyop’la Struga’dan Pekin’e Uzanan İçten Dostluk”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 45-52.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde Seyyit Battal Gazi”, Mart-Nisan 1991, S: 254-255, s. 41-48.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver; “Yunus Emre’yi Ölümsüz Kılan Nedenler”, Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 23-29.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Çağdaş Özbek Şiiri”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 59-60.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Benzerlikler”, Kasım-Aralık 1992, S: 270-271, s. 49-54.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Romanya Türkleri”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 47-53.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Karay Türkleri”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s. 85-89.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Boşnaklar”, Ocak 1995, S: 292, s. 79-87.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Gagauz Türkleri”; Şubat 1995, S: 293, s. 85-90.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Karakalpaklar”, Mart 1995, S: 294, s. 79-85.

- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Tataristan-Kazan Türkleri-”, Nisan 1995, S: 296, s. 69-76.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Irak’ta Bir Türkmen Ozanı ve Bir Türkmen Yazarı”, Nisan 1995, S: 296, s. 77-84. **(Bu yazı 244-245 numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “İran Türkleri”, Eylül 1995, S: 298, s. 93-101.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Yakutistan Saka Türkleri”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 67-72.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Özbekistan”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 103-111.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Sancak Türkleri”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 77-83.
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, “Dede Korkut Yılında Dedem Korkut”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 91-94.
- NEBİ Saadet, “İstanbul’u Bir Başka Gördüm”, Şubat 1995, S: 293, s. 9-12.
- NEBİ Saadet, “Ozanlar ve Biz”, Eylül 1995, S: 298, s. 67-70.
- NEBİ Şerafettin, “Anılarımda ‘Büyük Kalpler’”, Kasım-Aralık 1990, S: 250-251, s. 51-59.
- NEDRET Mahmut, “Romanya Türk-Tatar Edebiyatında Kadın Yazarlar”, Mart 2001, S: 330, s. 17-20.
- NİKOLOVSKA İskra, “Yeni Makedon Öyküsü”, Şubat 1989, S: 233, s. 5-9.
- OFLAZOĞLU A.Turan, “Simgesel Yaşam”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 41-44.
- ONUR Bekir, “Savaş ve Barış”, Ocak 1996, S: 302, s. 121-124.
- ÖNDER Mehmet, “Mevlana ve Yunus Emre”, Mart-Nisan 1992, S: 264-265, s. 51-58.
- ÖZBAY Hüseyin, “Boşver”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 38-42.
- ÖZBAY Hüseyin, “Alkış”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 100-102.
- ÖZBAY Hüseyin, “Çağdaş Etiğin Manifestosu”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 113-115.
- ÖZBAY Hüseyin, “Dalgalar”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 45-46.
- ÖZCAN Zafer, “Demokrasi ve Haberleşme”, Mart-Nisan-Mayıs 1993, S: 274-275-276, s. 19-23.
- ÖZDEMİR Emin, “Kavramlar Arasında İletî”, Şubat 1995, S: 293, s. 35-38.

- ÖZERDİM Sami N., “Ömer Asım Aksoy”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 77-80.
- PARLATIR İsmail, “Servet-i Fünun Hareketi İçinde Tefvik Fikret”, Kasım 1995, S: 300, s. 89-97.
- POGGIOLİ Renato, “Onsuz Edilemez Kuyumcu”, (Türkçesi: Yurdanur SALMAN), Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 111-121.
- POPOVIÇ Anton, “Çeviri Çözümlemesinde ‘Değiş Kaydırma’ Kavramı”, (Türkçesi: Yurdanur SALMAN), Mart 1989, S: 234, s. 83-89.
- POSPELOV Genadiy N., “Bilim Dalı Olarak Edebiyat Bilimi”, Haziran 1989, S: 237, s. 57-70.
- RUŞİT Suat, “Yugoslavya Türk Yazınında Eleştiri”, Eylül-Ekim 1991, S: 258-259, s. 49-54.
- SAĞLAM Feyyaz, “Yunanistan(Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 53-61.
- SAĞLAM Feyyaz, “Batı Trakya Türk Şiiri’nde Atatürk”, Kasım 1995, S: 300, s. 37-40.
- SAĞLAM Feyyaz, “Batı Trakya Türk Şiiri”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 5-30.
- SAKAOĞLU Saim, “Yunus’a Mal Edilen Şiirlerin Değerlendirilmesinde Mahlasların Yol Göstericiliği Üzerine”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 67-71.
- SAKAOĞLU Saim, “Avrupalı Bir Selvi’nin Gözlerine Şiir Dolu Satırlar”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 29-32.
- SAKAOĞLU Saim, “Karacaoğlan’ın Türkçesi”; Nisan 1995, S: 295, s. 79-96.
- SARIVELİ Osman, “Aşık Alesger Üzerine”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 63-73.
- SCHAFF Adam, “Sosyal ve Felsefi Bir Problem Olarak Yabancılaşma”, (Türkçesi: İsmail DOĞAN), Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 79-94.
- SELİM Güler, “Hukuk Jimnastiğinden Alıştırılar”, Aralık 1995, S: 301, s. 61-63.
- SELİM Hilât, “Anılarımda Eğitimci Şükrü Ramo”, Mart 1989, S: 234, s. 22-25.
- SELMAN Leyla, “Elime Kalem Alırken...”, Ekim 1995, S: 299, s. 38.
- SEZER Şennur, “Yüreği Büyümüş Bir Çocuk: Ataol Behramoğlu’nun Şiiri”, Haziran-Eylül-Ekim 1993, S: 277-278-279, s.71-74.
- SÖZER Ersan, “Behçet Necatigil”, Ocak-Şubat-Mart 1994, S: 282-283-284, s. 39-43.
- ŞALP Volftgang, “Türk Öykü Yazarı Sait Faik’in Yapıtlarında Doğa ve Çevre”, (Almancadan Çeviren; A.Cengiz BÜKER), Aralık 1995, S: 301, s. 83-87.
- ŞENER Sevda, “Gerçeklik, Doğruluk, İnanırcılık”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 115-119. **(Bu yazı, “324-325-326-327” numaralı sayıda da mevcuttur.)**

- ŞENER Sevda, “Gerçeklik, Doğruluk, İnanırcılık”, Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1998, S: 324-325-326-327, s. 51-53. **(Bu yazı, “280-281” numaralı sayıda da mevcuttur.)**
- TAHİR Alaettin, “Olgunluğun Özünü Yakalamak”, Haziran 1995, S: 297, s. 79-80.
- TAHİR Alaettin, “Gerçek Yaşam ve Geleneğe Direniş”, Haziran 1995, S: 297, s. 85-86.
- TAHİR Alaettin, “Yeni Başlangıca Doğru”, Haziran 1995, S: 297, s. 81-83.
- TAHİR Alaettin, “Duygularla Başbaşa Olmak”, Haziran 1995, S: 297, s. 87-88.
- TAHİR Alaettin, “İnsanlığın Vicdanı Bosna”, Ocak-Şubat 1997, S: 312-313, s. 55-56.
- TAMER Ülkü, “Latin Amerika Şiiri”, Aralık 1995, S: 301, s. 123-125.
- TANYOL Tuğrul, “Kesit”, Kasım 1995, S: 300, s. 20-23.
- TEKDİL Hulusi, “Resim Üzerine”, Şubat 1995, S: 293, s. 91-94.
- TEMKOV Kiril, “Yaratıcılık Hevesi ve Manevi Birlik”, Ocak 1995, S: 292, s. 71-77.
- TEMKOV Kiril, “Metafizik Çağdışı”, Şubat 1995, S: 293, s. 95-98.
- TEMKOV Kiril, “Hayatın Değerli Gözlemcisi”, Mart 1995, S: 294, s. 99-104.
- TEMKOV Kiril, “Gizemli Eserlerin Müellifi”, Nisan 1995, S: 295, s. 119-124.
- TEMKOV Kiril, “Zarif Yapıcı”, Mayıs 1995, S: 296, s. 105-112.
- TEVFİKOĞLU Muhtar, “Yahya Kemal ve Kelimeler Alemi”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 69-76.
- TUFAN Erol, “Ebedi Güzellik Peşinde”, Ocak 1996, S: 302, s. 117-119.
- TUFAN Muzaffer, “Yunus Emre’de Milli ve Evrensellik Bütünlüğü”, Mayıs-Haziran 1991, S: 256-257, s. 45-53.
- TUFAN Muzaffer, “Makedonya Türk Edebiyatına Damgasını Vuran Şair”, Haziran 1995, S: 297, s. 19-24.
- TUFAN Muzaffer, “Türk ve Makedon Şiirinde Işık”, (Çeviren: H.Z.), Aralık 1995, S: 301, s. 29-34.
- TUFAN Muzaffer, “Makedonya Arnavutları”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 12-25.
- TUFAN Muzaffer, “Ohri Gölü ve Şiir İlhamı”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 17-27.
- TUFAN Muzaffer, “Yahya Kemal’in Anılarına Göre Üsküp ve Makedonya”, Mayıs-Haziran 1997, S: 316-317, s. 53-70.
- TUFAN Muzaffer, “Yahya Kemal Beyatlı ve Mustafa Kemal Atatürk”, Eylül-Ekim 1997, S: 318-319, s. 57-62.

- TUFAY Muzaffer, “Struga Şiir Akşamları-Bir Küçük Ulusun Büyük Etkinliği”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 103-108.
- TUNCER Hüseyin, “Azerbaycan Şairleri”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 47-68.
- TUNÇTAN Coşkun, “Edebiyatımızın En Onurlu Temsilcisi”, Eylül 1995, S: 298, s. 43-47.
- TURAN Metin, “Kul Himmet”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 53-58.
- TÜRKAY Osman, “Büyük Kazak Şairi Abay”, Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 65-67.
- USLU Mustafa, “Kaşgarlı Mahmut’un Türk Kültüründeki Yeri”, Kasım-Aralık 1996, S: 310-311, s. 69-72.
- UYGUNER Muzaffer, “Ömer Asım Aksoy’un Ardından”, Kasım-Aralık 1993, S: 280-281, s. 81-83.
- UYGUNER Muzaffer, “Sabahattin Kudret Aksal İçin”, Nisan 1995, S: 295, s. 49-54.
- UYGUNER Muzaffer, “Dertli”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 43-48.
- ÜLKÜ Nusret Dişo, “Nenlerin ve Hiçliğin Arasındaki Ozan”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 71-73.
- ÜNLÜ Mahir, “Düşünce Duygu Yüklü Şiir ve Oyunlarıyla Arık diliyle Yaşayacak Aksal”, Nisan 1995, S: 295, s. 55-58.
- YAĞCI Öner, “Zaman ve Yazın”, Aralık 1995, S: 301, s. 65-67.
- YAŞIN Mehmet, “Eski Yugoslavyalıların Türkçe Şiiri”, Aralık 1995, S: 301, s. 51-57.
- YILDIZ Mustafa, “Güzel Çeşitleri Üzerine”, Ocak-Şubat 1998, S: 322-323, s. 97-101.
- YURUKOVA Nada, “Akademik Ressam Trayçe Yançevski’nin Yaşam Öyküsü”, (Türkçesi: H. ZEYNULLAH), Haziran 1995, S: 297, s. 117-123.
- YÜCE Kemal, “Danışmendnamede Bazı Yer ve Şahıs Adları Üzerine”, Mayıs-Haziran 1996, S: 306-307, s. 85-90.
- YÜCEYILMAZ Muhterem, “Fuzuli ve Şekspir”; Aralık 1995, S: 301, s. 135-140.
- ZAFER Zeynep, “Yordan Yovkov’un Savaş Dönemi Öykülerinde(1912-1918) Türkler”, Mart-Nisan 1997, S: 314-315, s. 55-60.
- ZEKERİYA İsmail, “Prosvetno Delo Yayınevinin 45 Yıllık Etkinliği”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 61-100.
- ZEKERİYA İsmail, “İlkokulların Alt Sınıflarında Edebiyatın Yorumlanması”, Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 23-31.
- ZİROYEViÇ Olga, “Mostar Köprüsü”, (Türkçesi: H. ZEYNULLAH), Mart-Nisan 1996, S: 304-305, s. 97-99.

- *** “Eleştiri Soframızda Neler Var”(‘Birlik’ Gazetesinin 45. Yıldönümü Onuruna ‘Sesler’ Dergisinin Yuvarlak Masa Karşılışması), Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 55.
- *** “Müziğin ve Müzik Estetiğinin En Eski Kaynakları”, Ocak-Şubat 1991, S: 252-253, s. 11-20.
- *** “Sabahattin Kudret Aksal’ı Anıyoruz”, Nisan 1995, S: 295, s. 47-48.
- ***“Türk Dünyası Yazınından: Nebi Hazri”, Eylül-Ekim 1996, S: 308-309, s. 101.

IV.6.11. Romandan Bölüm

YANÇAR Drago, “Mariya Snejna’da Ölüm”, (Türkçesi: Gülser KLİNÇE), Ocak-Şubat 1992, S: 262-263, s. 59-67.

IV.6.12. Diğer Yazılar

- AHMET Enver, “Sesler Dergisinin 1988 Yılı Bibliyografyası”, Ocak 1989, S: 232, s. 69-75.
- İLYAS Enver, “Ayn Kültür Sanat Olayları”, Eylül-Ekim 1989, S: 238-239, s. 123-127.
- İLYAS Enver, “Ayn Kültür Sanat Olayları”, Mart-Nisan 1990, S: 244-245, s. 91-95.
- İLYAS Enver, “Ayn Kültür Sanat Olayları”, Mayıs-Haziran 1990, S: 246-247, s. 89-93.
- İLYAS Enver, “Ayn Kültür Sanat Olayları”, Eylül-Ekim 1990, S: 248-249, s. 101-105.
- TAHİR Alaettin, “Ayn Kültür Olayları”, Kasım-Aralık 1989, S: 240-241, s. 123-128.

SONUÇ

Tarihî araştırmalara göre, Balkanlarda Türk varlığı M.Ö. 1. yüzyıla kadar geri götürülmektedir. Balkanlar, 14. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar da Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde kalmıştır. Osmanlı hâkimiyeti, Balkanlarda mimariden edebiyata kadar her alanda kalıcı izler bırakmıştır. Balkanların Türk hâkimiyetinden ayrılması üzerine, bu coğrafyadaki Türk nüfusun önemli bir kısmı Anadolu'ya göç etmiştir; fakat azımsanamayacak sayıda Türk nüfusu da Balkanlarda kurulan çeşitli devletlerin içinde yaşamaya devam etmiştir.

Balkanlarda kalan Türk nüfusu, Balkanların genelinde yüzyıllardır "çoğunlukta" ve "hâkim" konumda iken, yeni düzende "azınlık" durumuna düşmüştür. Gerek 19. yüzyılda başlayan ve çok sancılı bir şekilde cereyan eden göç sürecinde yaşanan acı olaylar gerekse yeni kurulan yönetimlerin Türk nüfusa yönelik baskı ve yıldırma politikaları, Balkan Türklerinin zihin ve ruh dünyalarında unutulmaz sarsıntıların yaşanmasına neden olmuştur. Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türkler de bu sarsıntıları en derinden yaşayanlardandır.

Sırp-Hırvat ve Sloven Krallığı (1918-1929) zamanında dilleri ve kimlikleri üzerinde baskıya maruz kalan Türkler, bütün uluslara "eşit hak" vadeden Sosyalist Yugoslavya döneminde ana dilleriyle eğitim ve basın-yayın faaliyeti hakkını kazanmışlardır.

Bu haklar neticesinde; "Birlik" gazetesi, "Tomurcuk" ve "Sevinç" çocuk dergilerininin sonra, çalışmamıza konu olarak seçtiğimiz "Sesler" dergisi yayınlanmaya başlanmıştır.

Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türklerin hayatında önemli bir yer tutan "Sesler" dergisi üzerinde yaptığımız çalışma; Ön Söz, Giriş, dört bölüm ve Kaynaklar'dan oluşmaktadır.

"Makedonya ve Kosova Türkleri" başlığını taşıyan **Giriş**'i **"Sesler Dergisi"** başlıklı **1. Bölüm** izlemektedir. Önce, "Sesler" dergisinin genel *"şekil"* sonra da *"muhteva"* özellikleri üzerinde durulan bu bölümle ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

Derginin 1. sayısından 301. sayısına kadar olan ebatlarda, fazla bir fark yoktur. Ortalama olarak "19.8x12.5 cm" ebatlarındadır. Ancak "Sesler" in 30. yılını doldurduğu

301. sayıdan itibaren 331. sayıya kadar ebatlarda dikkate değer bir değişiklik olduğu görülmektedir. 301. sayıdan itibaren derginin ebatları “21x16.5 cm” olarak değişmiştir. Bu ebatlar, Aralık 1965’ten Aralık 1995’e kadar 30 yıldır, küçük farklılıklarla, aynı ebatlarda çıkan bir dergi için dikkat çekicidir. Bu ebat değişikliğinin amacı, maddî olarak sıkıntılı bir dönem içerisinde bulunan dergiye, ilgi çekici bir görünüm yoluyla canlılık getirme isteğidir. Derginin kapak renkleri her aya farklı bir renk düşecek şekilde seçilmeye çalışılmıştır. Derginin kendine has bir görünüme sahip olan ve dikkat çekici “SESLER” yazısıyla göze çarpan kapağı, ünlü Makedon ressamı Dimitar Kondevski’ye yaptırılmıştır. Dergiye sayfa sayısı bakımından genel olarak baktığımızda; sayfa sayılarının ortalama 100 civarında olduğu görülmektedir. Bunun yanında, bazen 213 sayfaya çıkabilen bazen de 53 sayfaya inebilen sayılar bulunduğu da görülmüştür. 1982-1990 yılları arasında yayımlanan sayıların sayfa sayılarında, belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu artışta, dergi yönetimi ve yazar kadrosunun etkisi olduğu kadar, dergiye devlet tarafından verilen desteğin sürekliliği de etkili olmuştur. Ancak 1990-1992 yılları arasında, sayfa sayılarında dikkat çekici bir düşüş gözlemlenmektedir. En belirgin düşüş ise, 2001 yılında çıkan ve derginin son sayıları olan 328., 329., 330. ve 331. sayılarında görülmektedir. Bu düşüşte de, Sosyalist Yugoslavya’nın 1980’lerin sonlarından başlayarak 1990’ların başından itibaren hız kazanan parçalanma süreci ve bu sürecin getirdiği istikrarsızlık ortamı etkili olmuştur. Yine bu dönemlerde dergi, aynı olumsuzluklardan dolayı, çoğunlukla iki, üç ya da dört sayı bir arada yayımlanmıştır.

“Sesler” dergisinin “*muhteva*” özelliklerini kavramsal olarak özetleyecek olursak, kullanmamız gereken temel kavram şüphesiz “çeşitlilik”tir. Dergide en çok karşımıza çıkan tür “şiir”dir. Tespitlerimize göre dergide yaklaşık olarak 7000 civarında şiir ve 700 civarında hikâye yayımlanmıştır. Bu şiirlerin 3000, hikâyelerin de 300 kadarı Makedonya ve Kosova Türk sanatçılarına aittir. Bu şiir ve hikâyelerde işlenen başlıca konular ilgili bölümlerde tanıtılmıştır. Bu türlerin yanında dergide, dil araştırmalarından tarih ve sanat araştırmalarına kadar çok geniş bir yelpazede yazılar yer almaktadır. Ayrıca dergide, Makedonya ve Kosova bölgelerinde yaşayan Türklerin folkloru üzerine yapılan derleme ve değerlendirme çalışmaları da önemli bir yer tutmaktadır. Derginin, belirli alanlarda farkındalık uyandırmak, yeni nesillerin yetenekli olduğu alanlarda bilgi

sahibi olmalarını sağlamak yönündeki hedefleri, tür çeşitliliğindeki bu zenginliğin en önemli sebebidir.

“*Sesler Dergisinin Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatındaki Yerine İlişkin Yapılan Değerlendirmeler*” alt başlığında, bu dergiyi yakından bilen ve çeşitli vesilelerle değerlendirmeler yapmış kişilerin yorumlarına yer verilmiştir. Bu yorumlarda ortak vurgulanan nokta; “Sesler”in, Makedonya ve Kosova bölgelerinde yaşayan Türklerin ana dili mücadelesi, yetişkinlere yönelik edebiyatı ve folklorik hafızası için hayatî derecede önemli bir dergi özelliği taşıdığı gerçeğidir.

“*Sesler Dergisinde Genç Yeteneklere Yer Verme Politikası*” adlı alt bölümde, dergide ortaya konan şair ve yazar yetiştirme politikası değerlendirilmiştir. “Umutlar”, “İlk”, “Genç Umutlar”, “Genç Şairler” başlıkları altında; Avni Engüllü, Fahri Ali, Agim Rifat, İskender Muzbeg, Zeynel Beksaç, Bayram Rogova, Secaettin Koka, Enver Baki, Osman Baymak, Sabit Yusuf, Fahri Mermer, Fikri Şişko, Mürteza Büşra, Yusuf Edip, Nadire Maksut, Arif Bozacı, Enver İlyas, Özcan Micalar, Biba İsmail, Şükrü Mazrek, Burhan Sait, Alâettin Tahir, Vefki Hasan, Mustafa Yaşar, Naim Şaban, Raif Kırkul, Tülay İbrahim, Leyla Hüseyin, Oktay Ahmet, Rifat Emin, Enis Emin başta olmak üzere, birçok yeteneğe yer verilmiştir. Bu bölümde, yazılarının yayımlandığı dönemlerde birer “umut” olan bu edebi kişiliklerin büyük çoğunluğu, daha sonraları Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının antolojilerde ismi geçen temsilcileri olmayı başarmışlardır.

Başlığı “**Sesler Dergisinde Yayımlanan Şiirlerin İncelenmesi**” olan **2.Bölüm**'de, önce “*Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Şiir Türünün Gelişmesi*” hakkında bilgi verilmiş; daha sonra, “*Şiirlerdeki Belirgin Şekil Özellikleri*” ele alınmıştır. “Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerin şekil özellikleriyle ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

Şiirlerde; Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatının beslendiği kaynaklar arasında önemli bir yer tutan Nâzım Hikmet, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu gibi biçime yenilik getiren Türkiye edebiyatçılarının etkisiyle ve dünyada çağdaş şiirin önde gelen isimlerinin de takip edilmesinden kaynaklanan “serbest tarz” hâkimdir. Şekilde halk edebiyatının tesiri sınırlı kalmış; buna bağlı olarak hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin sayısı “serbest tarz”da

yazılanlardan çok az olmuştur. “Sesler” dergisinde yayınlanan şiirlerin genelinde şekil olarak büyük bir zenginlik görülmektedir. Aynı şiir içerisinde; 2’likler, 3’lükler, 4’lükler, 5’likler... 8’likler ve mısra sayısı kısıtlaması olmayan bölümler bir arada bulunabilmektedir. “Şiiri resimlerle sunma” veya “şiirle görsel bütünlükler oluşturma” gibi, şekilde sürekli bir yenilik arayışı göze çarpmaktadır.

Bu bölümde “*Şiirlerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri*” de incelenmiş ve şiirlerde öncelikle “Öz Türkçecilik” çerçevesinde kullanılan kelimelere sıkça yer verildiği dikkatimizi çekmiştir. “Sesler” dergisindeki şiirlerde “Öz Türkçe” akımına bağlı olarak, “şey” yerine “nen” kelimesi kullanılması haricinde; “üzgü (eziyet, eza, cefa), andaç (anı-yadigâr), us (akıl), özdek (madde), yılçağ (mevsim), yeğnik (hafif), acun (dünya), ilkyaz (bahar), bengi (ölümsüz, ebedî), boyak (boyamak, renk), saygılamak (hürmet göstermek), tin (ruh), yengi (galibiyet), gömüt (mezar), tamu (cehennem), uçmak (cennet), sayrı (hasta), sayrılık (hastalık), erinç (dirlik, rahat, huzur), yontu (heykel)” gibi birçok kelimeye rastlanmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken bir başka konu da; aynı şairin farklı şiirlerinde, “Öz Türkçe” bağlamında kelime tercihinin değişebilmesidir.

“Sesler” dergisinde yayımlanan şiirlerde çok farklı üslup özellikleri dikkati çekmektedir. Genel olarak serbest tarzda yazılan şiirlerde; kimi zaman Türkiye’den bir şairin veya edebî topluluğun etkisi, kimi zaman halk edebiyatı ürünlerinin etkisi, kimi zaman da özellikle bazı şairlerde yoğun olarak farklı üslup arayışları görülmektedir.

İlhami Emin ve Suat Engüllü gibi şairlerin şiirlerinde görüldüğü gibi, halk kültüründen, türkülerin ve manilerin “hitap üslubu”ndan yararlanılmıştır. Ayrıca; dergide yayımlanan şiirlerin bir kısmında da tasavvufî halk edebiyatının, özellikle Yunus Emre’nin söyleyiş tarzının ve üslubunun etkisini görmek de mümkündür.

Dergide yayımlanan şiirler arasında; bütünlüğü sağlayan “ardışık” diyebileceğimiz, aralarında anlam ve görev birliği veya yakınlığı bulunan ifadelerin veya eklerin, şiirin bütün bölümlerinde tekrarlanmasıyla oluşturulan bir üsluba rastlanmaktadır. Yoğun olarak Nusret Dişo Ülkü ve Necati Zekeriya gibi şairlerde görülen bu “ardışık ifade veya ekler” üslubu, “Sesler” dergisinde ayrı bir grubu oluşturmaktadır.

Yine aynı şiirlerde;

-Hem mısra sayılarının azaltıldığı hem de mısra uzunluğunun olabildiğince kısaltıldığı “az sözle çok şey anlatma” üslubuyla yazılan şiirler,

- Üslup açısından Yunus Emre, Nâzım Hikmet ve Orhan Veli Kanık gibi şairlerin örnek alındığı şiirler,

-Didaktik bir üslubun benimsendiği şiirler,

-Özellikle “Üçüncüler” adlı edebiyat grubu çerçevesinde eser veren ve “Sesler” dergisinin son dönemlerinde, şiirleri yayımlanan dönemin genç edebiyatçılarınca oluşturulan; Arapça ve Farsça terkiplerden, yöreye ait halk dilinden, Batı dillerinden, argodan da faydalanılarak dinamik bir üslupla yenilikçi tarzda oluşturulan şiirler gibi, değişik üslup gruplarında yazılan şiirler dikkat çekmektedir.

“*Şiirlerde İşlenen Belli Başlı Konular*” alt bölümünde; “aşk”, “çocuk ve çocukluk”, “sevgi”, “şiir”, “tabiat” gibi ferdî konuların; “Atatürk”, “din”, “insan”, “millî duygular ve kimlik sorunu”, “savaş ve barış”, “tanınmış şahsiyetler”, “toplumsal eleştiri”, “vatan sevgisi”, “devrim” ve “Partizan ruhu ve Tito” gibi sosyal konulara sıkça yer verildiği tespit edilmiştir.

Bu dergide eser veren Makedonya ve Kosova edebiyatçısı; yaşadığı vatan olan Yugoslavya’ya olan bağlılığını her fırsatta şiirlerinde dile getirmiştir. Uzun yıllar sembolik bir anlatım kullanmak zorunda kalsa da millî duygularını, kimlik sorununu ve bunlara bağlı olarak “Atatürk”ü de ele almıştır.

Bu şiir içeriklerinden anlaşıldığı üzere, Makedonya ve Kosova şairi, “insan”dan başlayarak çevresine ve genel olarak da dünyaya duyarlıdır. Bir yandan kendi toplumundaki aksaklıkları veya güzellikleri dillendirirken, diğer yandan da evrensel konular olan “savaş-barış”, “aşk-sevgi” ve “tabiat” gibi konuları ele almıştır.

3.Bölüm’ün başlığı, “**Sesler Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerin İncelenmesi**”dir. Öncelikle “*Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Hikâye Türünün Gelişmesi*” hakkında bilgi verilmiş, daha sonra, “*Hikâyelerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri*” ile “*Hikâyelerde İşlenen Belli Başlı Konular*” incelenmiştir. Yayımlanan hikâyelerle ilgili tespitlerimiz ise, şöyledir:

Gerek “Türkçede özleşme” ve kelime türetme çalışmalarının Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatını bazı dönemlerde derinden etkilemesi, gerekse Yugoslavya’daki diğer milletlerin dillerinin de etkisiyle, “Sesler” dergisindeki edebî

ürünlerin dil özellikleri farklı bir yapı arz etmektedir. Gerek yanlış türetilen sözcüklerin kullanılması gerekse diğer dillerin etkisiyle hikâyelere kelime kullanımlarındaki birçok yanlışlık yansımıştır.

Dergideki hikâyelerin dil ve üslup özellikleri doğal olarak yazara, hikâyeye ve döneme göre değişiklikler göstermektedir. Ancak bazı dikkat çekici kelime ve cümle yazım farklılıklarının birçok hikâyede ortak özellik olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bazı hikâyelerde; “*düşek(döşek)*, *fasülya(fasülye)*, *göksü(göğsü)*, *sandalya(sandalye)*, *ayle(aile)*, *tiken(diken)*, *zefk(zevk)*, *diğren(dirgen)*, *afiye(hafiyeye)*, *şeh(şeyh)*” gibi, birçok kelimenin Makedonya ve Kosova bölgelerindeki yerel söyleyişleri yazı diline geçirilmiştir.

Hikâyelerde de, tıpkı şiirlerde olduğu gibi, öncelikle “Öz Türkçecilik” çerçevesinde türetilen kelimelere sıkça yer verilmiştir. “Öz Türkçe” akımına bağlı olarak, “şey” yerine “nen” kelimesi kullanılması haricinde; “*betik (kitap)*, *yin (vücut, beden)*, *tin (ruh)*, *irdemen (talebe, öğrenci)*, *üzgü (sıkıntı, eziyet, cefa)*, *anlak (zekâ)*, *yönetmen (müdür)*, *değgin (ilişkin, dair)*, *görünü (resim)*, *sevi (aşk)*, *yengi (zafer)*, *us (akıl)*, *acık (keder, ıstırap, elem)*” vb. birçok kelimenin kullanıldığı görülmektedir. Ancak; bazı hikâyelerde “şey” yerine “nen” kelimesini kullanılırken, yine yabancı olan “kompleks” ve “progres” kelimelerinin kullanılması önemli bir tezat olarak dikkati çekmektedir.

Hikâyelerde yazımla ilgili genel olarak göze çarpan bir husus da; “*terketmiş*, *farkettim*, *herşeyi*, *hergünkü*, *ufaktefek*, *arasıra*, *varolan*, *kimbilir*, *nemutlu*, *anababasıyla*, *bukadar*, *nekadar*, *okadar*, *ilkönce*, *evhalkının*, *sevgidolusu* ve *seksenaltıbin*” gibi birçok örnekte görülen, “ayrı” yazılması gereken kelimelerin ağırlıklı olarak “bitişik” yazılmasıdır. Ancak; bu konuda aynı yazarda veya aynı hikâyeye içerisinde farklı uygulamaların olduğu da görülmektedir. Kesme işaretinin kullanımıyla, büyük-küçük harf yazımıyla ilgili olanlar başta olmak üzere, pek çok farklı uygulama da göze çarpmaktadır. Bu örneklere “*de*, *mi*, *ki*”nin ayrı veya bitişik yazımıyla ilgili birçok farklı kullanımı da ekleyebiliriz. Bütün bunlar, bizi dergide bir imlâ birliğinin sağlanamadığı sonucuna götürmektedir. “Sesler” dergisinin ilk yıllarında sıkça görülen imlâdaki bu farklı uygulamaların, özellikle 1990 sonrasında, tamamen ortadan kalkması da, azaldığı görülmektedir.

Son olarak, bu hikâyelerde; genellikle uzun veya kısa cümlelerle yazma, yöresel ağzları, atasözlerini, deyimleri sıkça kullanma, hikâye genelinde mizahî bir üslup kullanma gibi farklı dil-üslup özellikleri de dikkati çekmektedir.

Hikâyelerde “çocuk ve çocukluk”, “din”, “insan”, “toplumsal meseleler”, “millî kimlik sorunu ve göç”, “II. Dünya Savaşı, Partizan mücadelesi, devrimcilik, yeni düzen ve yurt sevgisi” gibi konular özellikle dikkat çekmektedir. Tıpkı şiirlerde olduğu gibi, bu dergide eser veren Makedonya ve Kosova Türk hikâyecileri, yaşadıkları coğrafya olan Yugoslavya’ya olan bağlılıklarını her fırsatta dile getirmişlerdir. Özellikle Şükrü Ramo ve Mustafa Karahasan gibi birinci nesil hikâyecilerinin eserlerinde, II. Dünya Savaşı yıllarında verilen “Partizan mücadelesi”ne Türklerin katkıları ön plana çıkartılmıştır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi de şüphesiz ki, Makedonya ve Kosova Türklerinin hak taleplerine güçlü bir dayanak oluşturmaktır.

Hikâyelerdeki genel konu özelliklerine bakıldığında; “toplum hayatı”nın her yönüyle ele alındığı görülmektedir. Cahillik, adaletsizlik, göç, savaş, köy hayatı, dinî inanışlar, yanlış gelenekler, zorla evlendirme, fakirlik, gurbet, toprakla mücadele, genel olarak tabiatla mücadele, insanın modernleşme ve akıp giden zaman karşısındaki tutumu ve çaresizliği gibi, temelinde “insan ve toplum”un olduğu pek çok konu hikâyelerde ele alınmıştır. Çünkü Makedonya ve Kosova Türk hikâyecisi, “insan”dan başlayarak çevresine ve genel olarak da dünyaya duyarlıdır.

Başta Fahri Kaya olmak üzere “Sesler” dergisinde eser veren Makedonya ve Kosova Türk hikâyecisinin, Türk toplumunun “kimlik” mücadelesiyle yakından ilgili olan “göç” sorununu, öncesi ve sonrasıyla ayrıntılı bir şekilde ele aldığı görülmektedir.

“*Hikâyelerde Mekânlar*” alt başlığı altında, dergideki hikâyelerde sıkça kullanılan mekânlar, “açık” ve “kapalı” olarak iki grup hâlinde ele alınmıştır. Üsküp ve Prizren başta olmak üzere Makedonya ve Kosova’nın farklı şehirleri, sıkça açık mekân olarak kullanılmıştır. Ayrıca bölgenin köyleri de en çok kullanılan açık mekânlar arasındadır. Kapalı mekânlar arasında en çok kullanılanlar ise, “evler”dir. Hikâyelerde kapalı mekân olarak kullanılan evlerin tamamına yakınında, “haraplık, dağınıklık, yıkıklık, küçüklük” gibi nitelikler kullanılması da dikkat çekici bir mekân özelliğidir. Bu durum, bu bölgelerde yaşayan insanların sosyo-ekonomik durumuyla yakından

ilişkilidir. Dergide yer alan hikâyelerde, evler kadar sık olmasa da, resmi daireler, dinî mekânlar ve hastaneler de kapalı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

“*Hikâyelerde Zaman*” alt başlığı altında, zaman unsuru “nesnel” zaman ve “vak’a” zamanı olarak iki grup hâlinde ele alınmıştır. Kimi hikâyelerin nesnel zamanı belli iken kimi hikâyelerde belli değildir. Hikâyelere nesnel zaman açısından bakıldığında, en önemli belirleyici unsurun II. Dünya Savaşı olduğu görülmektedir. Hikâyelere vak’a zamanı açısından bakıldığında da, “bahar” mevsimi başta olmak üzere, “mevsimler”in ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca, otobiyografik özellikler taşıyan hikâyelerin çokluğu dolayısıyla, anlatım zamanı ile vak’a zamanı farkının genellikle fazla olduğu görülmüştür.

4.Bölüm’ün başlığı, “**Sesler Dergisi Bibliyografyası**”dır. Burada, dergide yer alan ürünler, daha önce yapılan bazı araştırmalardan da yararlanılarak, türlerine göre sınıflandırılmış ve tam künyesiyle verilmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Sesler dergisi yayımlandığı dönemde, yetişkinlere yönelik edebiyat ve sanat faaliyetleri açısından, Makedonya ve Kosova bölgelerinin en önemli yayın organıdır. Dergide edebî türlerin hepsinden örnekler bulunmaktadır. 36 yıl boyunca hemen hiç ara vermeden yayın hayatına devam eden dergi, Makedonya ve Kosova Türklerinin sesi olduğu gibi, Türk ve dünya edebiyatlarıyla münasebetlerini de sağlamıştır. Amaçlarından birisi de genç yetenekleri keşfetmek ve bu yolla bu bölgelerdeki edebî faaliyetlerin sürekliliğini sağlamak olan “Sesler” dergisinin, Makedonya ve Kosova Türklüğünün ayrılmaz bir parçası hâline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- ABDULLAH Avni, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 53-64.
- AĞANOĞLU Yıldırım, **Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi: Göç**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
-, **II. Dünya Savaşı’nda Yugoslavya’da Bir Direniş Mücadelesi**
Yücel Teşkilatı, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 2006.
-, **Üsküp Kitabı**, Fide Yayınları, İstanbul 2008.
- AHMET Veli, “Sadeleşme”, **Sesler**, S: 132-133, s. 15-22.
- AKSAN Doğan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, BE-TA Yay., İstanbul 1993.
- ALİ Fahri, “30 Yıl ‘Sesler’ ” **Sesler**, S: 301 (1995), s. 5-7.
-, **Evrım Evrım Akarım**, Birlik Yayınları, Üsküp 1999.
- ATASOY Ahmet Emin, **XV. Yüzyıldan Bugüne Rumeli Motifli Türk Şiiri Antolojisi**, Asa Kitabevi, Bursa 2001.
- AYDEMİR Yaşar ve HAYBER Abdulkadir, **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, TİKA Yayınları, Ankara: 2007.
- BAKİ Enver, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 27-28.
- BAKİ Enver ve ÜLKÜ Nusret Dişo, **Tito Şiiri**, Tan Yayınevi, Priştine 1977.

BAKO Müveddet, “Kosova’da Türklerin Varlığı ve Kültürü Üzerine”, XVII. Uluslar arası KIBATEK Edebiyat Sempozyumu,13-18 Ağustos 2009-Prizren, Osman Baymak (Haz.) **Balkanlar Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Bay Yay., Prizren 2010, s. 71-73.

BAYMAK Ethem, **Günce**, Tan Yayınevi, Priştine 1986.

....., **Süreyya Yusuf (Yaşamı Sanatı Yapıtları)**, Tan Yayınevi, Priştine 1987.

....., **Naim Şaban (Yaşamı-Sanatı-Yapıtları)**, Tan Yayınevi, Priştine 1988.

BAYMAK Osman, **Kosova Türk Şiiri Antolojisi**, Bay Yayınları, Prizren 2010.

BEKSAÇ Zeynel, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 82.

.....; “ ‘Sesler ve Umutlar’ ” **Sesler**, S: 204 (1986), s. 85.

BOZKURT Fuat, **Türklerin Dili**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

BRİNA Süleyman, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları) ” **Sesler**, S: 204 (1986), s. 66-69.

CİNCİÇ Slavolyub, “Türkiye Şirinde Serbest Nazmın Başlangıcı”, **Sesler**, S: 8 (1966), s. 21-25.

ÇELİK Dilek Yalçın, **Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı**, Doğru Yol Türk Kültür Sanat Derneği Yayınları, Prizren 2008.

ÇETİN Nurullah, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap, Ankara 2009.

ÇETİŞLİ İsmail, **Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro**, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

DENİZ Emel, “Yugoslavya’da Yayımlanmış Türkçe Öykülerde Dil Yanlışları I”, **Çevren**, S: 79-80 (1990), s. 41-44.

....., “Yugoslavya’da Yayımlanmış Türkçe Öykülerde Dil Yanlışları II”, **Çevren**, S: 81-82 (1991), s. 61-82.

....., “Yugoslavya’da Yayımlanmış Türkçe Öykülerde Dil Yanlışları III”, **Çevren**, S: 83-84 (1991), s. 70-82.

DİLÇİN Cem, **Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

EDİP Yusuf, “Göçebe Azınlıklar”, **Sesler**, S: 238-239 (1989), s. 40.

....., “Göçler”, **Sesler**, S: 238-239 (1989), s. 38.

EMİN İlhami, (Sesler’in İlk Sayısının İçeriğiyle İlgili Yapılan Açıklama), **Sesler**, S: 1 (1965), s. 92.

....., “Yerli Türk Şiirimiz”, **Sesler**, S: 8 (1966), s. 15.

....., “Sahnemizde Nâzım Hikmet”, **Sesler**, 1969, S: 33-34, s. 71-74.

....., “Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Türk Halkı Yazını”, **Sesler**, S: 99 (1975), s. 9-11.

....., **Yürüyen Duvar**, Tri Yayın Merkezi, Üsküp 2008.

EMİN SİPAHİ Rifat, **İlhami Emin’in Anıları Balkanlar ve Türkler**, Mitos Yay., İstanbul 2011.

EMİROĞLU Öztürk, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

ENGÜLLÜ Avni, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık

Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılaşması’ Tartışmaları”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 19-26.

....., **Yarı Kalan Mısralar**, Delfina Yay., Üsküp 2004, s. 70.

....., **Dermeyan**, Matüsiteb Yay., Üsküp 2009.

ENGÜLLÜ Suat, “Makedonya Türk Edebiyatı ve Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı”, Mustafa İsen, Suat Engüllü (Haz.). **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7: Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı**, içinde, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.

....., “ ‘Sesler’ Anılar ve Acılar”, **Köprü**, S: (2007), s. 4-7.

....., “Balkanlar’da Türk Şiiri-Balkan Türklerinin Kimlik Destanı”
[http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/8.php\(ET:08.01.2012\)](http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/8.php(ET:08.01.2012)).

EREN İsmail, **Rumeli’de Türk Kültürü**, Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.).

....., “Yugoslavya Topraklarında Türkçe Basın”, **Sesler**, S: 9 (1966), s. 51-73.

....., “Yugoslavya Topraklarında Türkçe Basın”, **Sesler**, S: 20 (1967), s. 18-20.

EROL Mehmet Seyfettin, “Soğuk Savaş Döneminde Balkanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ. (Drl.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 666-683.

FOLİÇ Milutin, “ ‘Sosyalist Fecri’ Gazetesi ve 1919-1921 Yıllarında Makedonya YKP ile Kosova ve Metohiya YKP İlişkileri”, **Çevren**, S: 52 (1986), s. 19-40.

GÖMEÇ Sadettin, **Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

GÜREL Nazlı Rânâ ve GÜREL Zeki, **Fahri Kaya Hayatı-Sanatı-Eserleri**, Berikan Yay., Ankara 2010.

HAFIZ Nimetullah, “Prizrenli Şeyh Hacı Ömer Lütfü ve Onun Edebi Yapıtları”, **Sesler**, S: 60 (1971), s. 47-56.

....., “Hacı Ömer Lütfü’nün Çocuk Şiirleri”, **Sesler**, S: 83 (1974), s. 44-51.

....., **Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim**, Birlik Yayınları, Üsküp 1985.

....., “Osmanlı Döneminden Bugüne Kadar Yugoslavya’da Türk Basımı”, **Çevren**, S: 76 (1990), s. 5-12.

....., “Balkan Türk Şiirinde Atatürk”, **BAL-TAM Türklük Bilgisi**, S: 1 (2004), s. 128-139.

HAMZAOĞLU Yusuf, **Balkan Türklüğü Cilt :I (Makedonya. Hırvatistan. Osmanlı Öncesi Balkan Müslümanlığı)**, Logos-A Yayınları, Üsküp 2010.

....., **Balkan Türklüğü Cilt :II (Makedonya. Bulgaristan. Slovenya)**, Logos-A Yayınları, Üsküp 2010.

....., **Balkan Türklüğü Cilt :III (Osmanlı Öncesi, Osmanlı Dönemi ve Osmanlı Sonrası Sırbistan Türklüğü)**, Logos-A Yayınları, Üsküp 2010.

HASAN Hamdi, **Yugoslavya’daki Türk Halkının 1965-76 Yılları Arasında “Sesler” Dergisinde Yayımlanan Halk Edebiyatı**, Belgrad Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Belgrad 1984.

....., “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 89.

....., **Makedonya’da Türkçe Eğitim ve Abdulhakim Hikmet Doğan**, Birlik Yayınları, Üsküp 1998.

HASAN Vefki, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 75-78.

HAYBER Abdulkadir, **Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

....., “Balkanlardaki Türk Halkı Edebiyatı ile Modern Edebiyat Arasındaki İlişkiler”, Doç.Dr.S.Dilek Yalçın Çelik (Editör), **Prof.Dr.Bilge Ercilasun Armağanı**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2010, s. 99-110.

HAYBER Abdülkadir – ÖZCAN Recai, **Yıldız (Pazar Günleri Çıkar Açık Türkçe Risaledir)**, Matüsiteb Yay., Üsküp 2009.

HOCA Şerafettin, “Balkanlar Vilayetlerinde Osmanlı Basını”, **Çevren**, S: 14 (1977), s. 39-54.

İDRİZ Enes, **Değerler Dünyası Açısında Üsküp (Sosyolojik Bir İnceleme)**, Köprü Derneği, Üsküp 2010.

İLİMSEVER Hidayet-AĞANOĞLU Yıldırım, **Arka Bahçemiz Üsküp**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2010.

İLYAZ Enver, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 97-99.

İNBAŞI Mehmet, “Tarihsel Perspektif: Türklerin Balkanlara Yerleşmesi.” Erhan Türbedar (DrI.), **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 1-17.

....., “Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve İskan”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ. (DrI.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 287-300.

İSEN Mustafa, “Balkanlarda Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, Mustafa İsen, Suat Engüllü (Haz.), **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7: Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 13-56.

....., “Balkanlarda Türk Edebiyatı”, Erhan Türbedar (Drl.), **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 224-253.

İSEN Mustafa ve İSEN Tübâ Işınso, **Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi**, Grafiker yayınları, Ankara 2002.

İSMAİL Biba, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 46.

KARAHASAN Mustafa, **Denemeler**, Birlik Yayınları, Üsküp 1991.

KAYA Doğan, “Türk Halk Şiirinde Mısra Başlı Kafiyeler”, <http://dogankaya.com/fotograf/turk_halk_siirinde_misra_basi_kafiye.pdf>, (ET : 05.02.2012).

KAYA Fahri, **Gün Bugün**, Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.).

....., “ ‘Şöhret veya Unutulan Adam’ Hem de Tiyatromuz Üzerine”, **Sesler**, S: 12 (1967), s. 106-112.

....., “Orhan Veli Kanık”, **Sesler**, S: 39-40 (1969), s. 85.

....., **Yugoslavya Türk Hikâyesi Antolojisi**, Birlik Yayınları, Üsküp 1990.

....., “Çok Kırılmıştı”, **Sesler**, S: 260-261 (1991), s. 21-25.

....., **Seçme Yazılar**, Birlik Yayınları, Üsküp 1994.

-, “Asıl Güçlükler Sonradan Başladı”, **Sesler**, S: 297 (1995), s. 13-18
-, “Mezarlık”, **Sesler**, S: 298 (1995), s. 17-25.
-, “Toprağın Hikâyesi”, **Sesler**, S: 316-317 (1997), s. 9-17.
-, “Lamba Yanık Kaldı”, **Sesler**, S: 318-319 (1997), s. 15-20.
-, “Günün Birinde Oraya Uğrarsan”, **Sesler**, S: 320-321 (1997), s. 9-15.
-, **Makedonya Türklerinden İz Bırakanlar**, Köprü Derneği Divan Yayıncılık, Üsküp 2008.
- KAYA İ. Güven, **Yugoslavya Türk Halkı Yazınına Gerçekçi Bir Bakış**, Tan Yayınevi, Priştine 1986.
- KESER Ulvi, “Kastamonu’dan Kosova’ya Çanakkale Türküsü ve Çanakkale’de Kosovalılar”, XVII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Sempozyumu, 13-18 Ağustos 2009-Prizren, Osman Baymak (Haz.), **Balkanlar Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Bay Yay., Prizren 2010, s. 41-62.
- KOKA Şecaattin, “İkinci Dünya Savaşında Balkanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Drl.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 655-665.
- KOLCU Hasan, **Türk Edebiyatı’nda Hece-Aruz Münakaşaları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- KRASNIÇ Daver, **Çevren Dergisinin Balkan Türkleri Edebiyatındaki Yeri ve Bu Dergideki Edebî Faaliyetler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- MERCAN Hasan, “Yörük Havası”, **Sesler**, S: 15 (1967), s. 10-17.
- MEHMED Ayşe, “Sesler” 1965-1975 Sayı 1-100 Bibliografi, **Sesler**, S: 101 (1975), s. 29-124.

-, Bibliografya “Sesler” 1975-1985 Sayı 101-200, **Sesler**, S: 201 (1985), s. 33-125.
- MUZBEG İskender, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 32.
- NEBİ Şerafettin, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 64.
- NİYAZİ Mehmed, **Türk Tarih Felsefesi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009.
- NURESKİ Cüneys, **Tezkirelere Göre Makedonya’da Yetişen Osmanlı Divan Şairleri**, Matüsiteb Yay., Üsküp 2008.
- NUREDDİN Abdülmecit, **Osmanlı Sonrası Makedonya**, Matüsiteb Yay., Üsküp 2008.
- OKUR Mehmet, “Balkan Savaşları”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ. (Drl.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 615-616.
- OSMANÇAVUŞOĞLU Oktay, Emel, “Çözölemeyen Düğün Makedonya Sorunu ve Makedonya Türkleri”, Erhan Türbedar (Drl.), **Balkan Türkleri. Balkanlarda Türk Varlığı**, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 124-150.
- ÖKSÜZ Hikmet ve OKUR Mehmet, “Birinci Dünya Savaşı’nda Balkanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Drl.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 625-640.
- ÖZBAY Hüseyin, “Edebyat, Dil ve Entel-Argo”, **Sesler**, S: 302, s. 75-80.

ÖZEY Ramazan, “Balkanların Coğrafi Yapısı”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Drl.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yayınları, Çorum/Ankara 2006, s. 13-34.

POPOVIĆ Aleksandre, **Balkanlarda İslam**, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

RAMO Şükrü, “Yugoslavya’da Türkler de Faşizme Karşı Savaştı”, **Sesler**, S: 195 (1985), s. 11.

....., “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşlaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 13.

RİFAT Agim, “Sesler’i Yeniden Sevdim”, **Sesler**, S: 92 (1975), s. 72.

SAKİN Serdar ve SALEP Mustafa, **Balkanlarda Güvenlik Arzusu Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı**, Berikan Yay., Ankara 2012.

SARAÇ Erdoğan, “Makedonya Türk Toplumunun Bugünkü Durumu”, **Rumelinin Sesi**, S: 8 (2005), s. 25.

SELİM Güler, **Garipler**, Birlik Yayınları, Üsküp 1998, s. 5-14.

SEYFULLAH Lütfü, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşlaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 48.

SİPAHİOĞLU Bahtiyar, **Balkanların Son Kalesi Mamuşa**, Gülmat Ofset, Bursa 2007.

SUROY Altay, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşlaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 49.

SÜLEYMAN Hüseyin, **Üsküp'te Osmanlı Mirası**, Yeni Balkan Yayınları, Üsküp (b.t.).

SÜLEYMAN Şennur, **Sesler Dergisindeki Tenkit Yazıları ve Edebî Düşünce**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

....., “Sesler Dergisinde Tiyatro Eleştirisi”, **Hikmet**, Haziran (2007), s. 59-63.

ŞENEL Şennur, “19. ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (DrI.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I., KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 399-401.

TEODOSİEVİÇ Mirjana, “Yugoslavya Türkleri'nin Basın Dili Üzerine Lengüistik Bir Araştırma”, **Çevren**, S: 75, s. 41-51.

TOKAY Gül, **Makedonya Sorunu (Jön Türk İhtilalinin Kökenleri 1903-1908)**, Afa Yayınları, İstanbul 1995.

TUFAN Muzaffer, “Balkanlar ve Kosova”, Osman Baymak (Haz.), **Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova**, Bay Yayınları, Prizren 2008, s. 41-47.

TUNCER Hüseyin, **Türk Yurdu (1911-1931) Üzerine Bir İnceleme**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

....., “ ‘Türk Yurdu’ Dergisinde Kıbrıs ile Balkan Türkleri Hakkında Yazılanlar ve Bulgarların Menşei”, Feyyaz Sağlam (Haz.), İkinci Uluslar arası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu, 27-29 Ekim 1998, İzmir, KIBATEK Yay., İzmir 1999, s. 13-28.

TÜRBEDAR Erhan, “Tarihte Değişen Siyasi ve Sosyal Dengeler İçinde Kosova Türkleri”, Erhan Türbedar (DrI.), **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 61-97.

ÜLKER Çiğdem, **Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

YUSUF Sabit, “Minyatür Demet”, **Sesler**, S: 102 (1976), s. 57.

....., “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 69-70.

YUSUF Süreyya, **Dilimiz Ve Biz**, Birlik Yayınları, Üsküp 1972.

....., **Yugoslavya Türk Şiiri**, Tan Yayınları, Priştine 1976.

YÜCEL, Muallâ, U. “Balkanlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Dr.), **Balkanlar El Kitabı**, Cilt I, KaraM ve Vadi Yay., Çorum/Ankara 2006, s. 185-214.

ZEKERİYA Necati, “Bizde Nâzım Hikmet’in Etkisi”, **Sesler**, 1972, S: 62-63, s. 40-48.

....., “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 32-39.

....., **Yugoslav Yazarlarından Çocuk Öyküleri**, Birlik Yayınları, Üsküp 1988.

ZEYNULLAH Sevim, “ ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin Edebiyatımızın Gelişimindeki Katkısı ve Rolü (14 Ocak 1986 tarihinde ‘Sesler’ Aylık Toplumsal Sanat Dergisinin 20. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen ‘Yuvarlak Masa Karşılılaşması’ Tartışmaları)”, **Sesler**, S: 204 (1986), s. 65-66.

İNTERNET SİTELERİ

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova> (ET:31.12.2011).

<http://www.ulkeler.net/makedonya.htm#>(ET:01 08.01.2012).

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries/macedonia?country=Macedonia (ET:08.01.2012).

http://tr.wikipedia.org/wiki/Makedonya_Cumhuriyeti (ET:08.01.2012).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova> (31.12.2011).

<http://kosova.ihh.org.tr/genel/demografik/demografik.html> (08.01.2012).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova> (08.01.2012).

<http://www.prizrenliler.org/content/view/783/1/> (01.01.2012).

<http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/>(07.01.2012).

<http://www.dunyamizdetay.com/2011/10/makedonyada-nufus-sayimi-iptal-edildi-11-ekim-2011-saat-1400/>(07.01.2012).

ÖZ GEÇMİŞ

1979 yılında Kayseri’de dünyaya geldim. İlköğrenim ve ortaöğrenimimi bu şehirde tamamladım. 2002 yılında Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldum. Aynı yıl Ankara’da Türkçe Öğretmeni olarak göreve başladım. İki yıl bu şehirde çalıştıktan sonra tayinim Zonguldak’a çıktı. Erzurum’da Yedek Subay Öğretmen olarak görev yaptım. 2008 yılında Z. Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansımı tamamladım. 2009 yılında, açılan sınavları vererek Manisa Bilim ve Sanat Merkezine Dil Sanatları Danışmanı olarak atandım. 2011 yılında Kırklareli Üniversitesi Türkçe Öğretim, Uygulama ve Araştırma Merkezinde Türk Dili Okutmanı olarak göreve başladım. Hâlen bu kurumda müdür yardımcısı ve öğretim elemanı olarak çalışmaktayım. Evliyim.

ÖZET

Balkanlar Türk Edebiyatları içerisinde önemli bir yer tutan Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı üzerine yaptığımız bu çalışmada, yayımlandığı dönemde bu edebiyatın “belkemiği” sayılan “Sesler” dergisi çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Bu dergi, Üsküp’te 1965-2001 yılları arasında yaklaşık 36 yıl boyunca yayımlanmıştır.

“Giriş” bölümünde öncelikle, Balkanlar-Makedonya ve Kosova hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra, Balkanlarda Makedonya ve Kosova Türklerinin varlığı tarihî süreç içerisinde değerlendirilmiştir. Ayrıca; Balkanlarda Türk edebiyatları ile Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı genel özellikleriyle ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak da; Makedonya ve Kosova bölgelerinde Türkçe basın-yayın faaliyetleri değerlendirilmiştir.

“Sesler Dergisi” adını taşıyan Birinci Bölüm’de öncelikle; “Sesler” dergisinin genel şekil ve muhteva özelliklerine yer verilmiştir. Ayrıca; dergideki “Umutlar” adlı bölümle ortaya konan şair ve yazar yetiştirme politikası da değerlendirilmiştir.

“Sesler Dergisinde Yer Alan Şiirlerin İncelenmesi” adlı İkinci Bölüm’de; Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında şiir türünün gelişimi, şiirlerin genel şekil özellikleri, belirgin dil-üslup özellikleri ve işlenen konular ele alınmıştır.

“Sesler Dergisinde Yer Alan Hikâyelerin İncelenmesi” başlıklı Üçüncü Bölüm’de; Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatında hikâye türünün gelişimi, hikâyelerin belirgin dil-üslup özellikleri ve konular ele alınmıştır. Ayrıca hikâyeler zaman ve mekân özellikleri bakımından da değerlendirilmiştir.

“Sesler Dergisi Bibliyografyası” adlı Dördüncü Bölüm’de, dergide yayımlanan bütün ürünler, türlerine göre sınıflandırılarak verilmiştir.

Tez çalışmamız, yukarıda kısaca tanıttığımız bölümlerde yapılan inceleme ve tespitlerimizden oluşan “Sonuç”; tamamını gördüğümüz ve büyük bir kısmını da kullandığımız konuyla ilgili çalışmaların verildiği “Kaynaklar” bölümleriyle tamamlanmaktadır.

ABSTRACT

In this study on Macedonian and Kosovan Turkish literature which have an important place in Balkan Turkish literature, “Sesler” magazine, is discussed from various aspects. Sesler was accepted as the “backbone” of its time. The magazine was published for almost 36 years between 1965 and 2001 in Uskup.

In the introduction part, a general information about the Balkans as well as Macedonia and Kosovo is given. Then, the existence of Macedonian and Kosovan Turks in the Balkans are evaluated in the historical process. Additionally, Turkish literature in the Balkans along with the contemporary Macedonian and Kosovan Turkish literature are reviewed in general terms. In this chapter, ultimately, Turkish press activities in Macedonia and Kosovo regions are assessed.

In the first chapter which forms the ground of our study called as “**Sesler Sesler Magazine**”, primarily, the general form and content features of the “Sesler” magazine are included. Additionally, the poet and writer raising politics which finds a place with the “Umutlar” section are evaluated.

In the second chapter called as “**Analysis on the Poems in the Sesler Magazine**”, the progress of poetry in Macedonian and Kosovan Turkish literature, general formative features of the poems, leading language and style features with the prominent themes are discussed.

The third chapter called as “**Analysis of the Stories in the Sesler Magazine**”, the development of stories in Macedonian and Kosovan Turkish literature, distinctive language and style features along with the themes are investigated. Additionally, stories are evaluated with their time and space features.

The fourth chapter is called as “**Bibliography of Sesler Magazine**” and all works of the magazine are given as classified according to their genres.

This study is completed with the “**Conclusion**” which includes analysis of the sections above along with the determinations and “**Bibliography**”, consisting of the studies in the field and in which each one has been seen and a vast majority is used.